Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

36

AZ OROSZ NYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

BUDAPEST 1958

V. I. LENIN

MŰVEI

36.

KÖTET

1900—1923

BUDAPEST 1958

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСИЗМА–ЛЕНИНИЗМА ПРИ ЦК КПСС
В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ
ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 36. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1957.

Lenin Műveinek magyar kiadása a moszkvai Marxizmus—Leninizmus Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosz nyelvű kiadás nyomán, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

Az SZKP Központi Bizottságának határozata alapján a Marxizmus—Leninizmus Intézete Lenin Művei negyedik kiadásának kiegészítéseképpen öt kötetet ad ki (36—40. kötet). A 36. kötet azokat a műveket tartalmazza, amelyek a harmadik kiadásban megjelentek, de a negyedik kiadásból kimaradtak, valamint Leninnek azokat a munkáit, amelyek a Művek negyedik kiadásának megjelenése után kerültek nyilvánosságra; a 37. kötet a rokonokhoz írt leveleket foglalja magában; a 38. kötet a „Filozófiai füzetek"; a 39. kötet a „Füzetek az imperializmusról" és a 40. kötet „Anyagok az agrárkérdéshez". Ezenkívül Lenin Művei negyedik kiadásának előfizetői részére pótlólag kiadunk három kötetet, amelyek a „Leninszkij Szbornyik"-ok (a Lenin Gyűjtemények) legfontosabb dokumentumait tartalmazzák.

A Lenin Művei negyedik kiadásának harminchatodik kötetében közzétett írások időben az 1900 és 1923 közötti időszakot ölelik fel. Ezeknek az írásoknak nagy része levél, amely közvetlen kapcsolatban van a Művek 34. és 35. kötetében foglalt levelekkel, táviratokkal, feljegyzésekkel. Az 1900 és 1903 között Akszelrodhoz, Plehanovhoz, Noginhoz, Radcsenkóhoz, Lepesinszkijhez, Kraszikovhoz, Sztaszovához és másokhoz írt levelek megmutatják, milyen sokoldalú tevékenységet fejtett ki Lenin az „Iszkra", az első országos illegális marxista lap, és a „Zarja" c. folyóirat létrehozásával kapcsolatban, s megvilágítják Leninnek a „legális marxizmus" és az ökonomizmus ellen vívott harcát; az 1903—1904-ben Krzsizsanovszkijhoz, Noszkovhoz, Boncs-Brujevicshez, Lejtejzenhez és mások-

hoz írt levelekből fény derül arra a harcra, amelyet Lenin a mensevikeknek az OSZDMP I. kongresszusa után kifejtett szakadár, bomlasztó akciói ellen folytatott.

Az 1905—1907. évi levelezés Leninnek a III. pártkongresszus összehívása és a kongresszusi határozatok végrehajtása érdekében kifejtett tevékenységét tükrözi.

A reakció éveiből származó dokumentumok megmutatják, milyen intézkedéseket tett Lenin annak érdekében, hogy ismét megjelenjen Genfben a „Proletarij", hogy megjavuljon a Központi Lap munkája, megvilágítják azt a harcot, amelyet a nyílt és a leplezett likvidátorság ellen, valamint a forradalmi marxista párt elméleti alapjainak eltorzítására irányuló kísérletek ellen vívott.

A dokumentumok egy része Leninnek a Nemzetközi Szocialista Irodában végzett munkáját mutatja.

Számos levél, amelyeket Lenin az első világháború alatt Karpinszkijhoz, Sljapnyikovhoz, Kollontajhoz és másokhoz intézett, a „Szocial-Demokrat" c. Központi Lap kiadásának megújításával, az internacionalista elemek tömörítésével és az oroszországi és a nemzetközi szociáldemokrácia soraiban jelentkező szociálsovinizmus és centrizmus leleplezésével foglalkozik. E levelek közül néhány az internacionalisták zimmerwaldi és kientali nemzetközi konferenciája egybehívásának a kérdését tárgyalja.

A kötetben közölt dokumentumok jelentős része Lenin különféle előkészítő munkálatait mutatják; ezek az írások tervezetek, vázlatok, fogalmazványok, tézisek. Ilyenek: „Az áprilisi tézisek első fogalmazványa", „Az áprilisi konferenciáról szóló beszámoló tervezete", „Rendelettervezet a fogyasztási kommunákról. Előzetes tézisek", „A IV., rendkívüli összoroszországi szovjetkongresszus bolsevik frakciójában mondott beszéd vázlata", „A breszti béke ratifikálásáról. A szovjetkongresszuson mondott beszéd vázlata", „Megjegyzések az Állami Ellenőrzés újjászervezésének a kérdéséhez", „A politechnikai oktatásról. Megjegyzések Nagyezsda Konsztantyinovna téziseihez", „Az OK(b)P X. kongresszusán az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítéséről mondott beszéd tervezete", „A politikai népművelési bizottságok II. országos kongresszusán mondott

beszéd tervezete", „Megjegyzések az OKP történetéhez", „Az 1922. III. 27-én mondott beszéd tervezete", „A Komintern IV. kongresszusán mondott beszéd tervezete", „A X. országos szovjetkongresszusra szánt, de el nem mondott beszéd vázlata" és mások.

A kötet Leninnek 59 olyan írását tartalmazza, amelyek első ízben jelennek meg a Művekben (e dokumentumokat a tartalomjegyzékben csillaggal —* jelöljük). Három Plehanovhoz intézett levél — az 1900 november 9-i, az 1901 július 13-i és az 1902 december 1-i — abból az időszakból való, amikor Plehanov tagja volt az „Iszkra" szerkesztőségének. A levelekben Lenin felhívja a figyelmet arra, hogy szembe kell szállni a szerkesztőség néhány tagjának azokkal a törekvéseivel, amelyek arra irányulnak, hogy gyengítsék az „Iszkrá"-nak az opportunizmus és a revizionizmus ellen vívott harcát, és a lap számaiba szánt anyagok előkészítésével kapcsolatban felmerülő kérdéseket tárgyalja.

1901 április 19-én K. H. Brantinghoz intézett levelében Lenin azt javasolja a svéd és a finn szociáldemokratáknak, hogy létesítsenek velük szorosabb kapcsolatot az „Iszkrá"-ban és a „Zvezdá"-ban való közreműködés révén. Lenin ebben a levélben hangsúlyozza, milyen nagy jelentősége lenne az orosz nép és különösképpen az orosz munkások számára annak, ha megismerkednének a finn nép politikai helyzetével és a cárizmus ellen vívott harcával.

A kötet tartalmazza az „Előszó a nyizsnyij-novgorodi munkásoknak a bíróság előtt mondott beszédeihez" c. írást, amely 1902 december 1 (14) előtt készült. Az angol „Munkásképviseleti Bizottság" titkárához intézett 1905 március 23-i és május 20-i levelében Lenin közli, milyen módon történt annak a pénznek a szétosztása, amelyet az 1905 január 9-i (22-i) „véres vasárnap" áldozatai családtagjainak megsegítésére küldtek.

L. A. Fotyijevához 1905 június 1-én vagy 2-án írt levelében Lenin közli azt a szándékát, hogy Párizsban előadást tart „A harmadik kongresszus és határozatai" címmel. A „Mi a helyzet a pártban?" c. cikk, amely 1911 júliusában, a prágai pártkonferencia előkészítése idején íródott, a békülékenyek és trockista-mensevik szövet-

ségeseik ellen irányul, akik meg akarták hiúsítani a konferencia összehívását.

Az a nyolc levél, amelyet Lenin a „Pravda" c. bolsevik lap szerkesztőségéhez írt, s amelyek közül öt 1912 október—novemberéből, három 1914 február—áprilisából származik, megmutatja, hogyan irányította Lenin a „Pravdá"-t, amely a forradalmi orosz munkások egész nemzedékét, a „pravdistákat" nevelte; a levelekben nagy helyet foglal el a „Pravda" szerkesztőségének a IV. Állami Duma választási hadjáratával kapcsolatban végzett munkája.

A kötet tartalmazza Leninnek 9 olyan cikkét, amelyeket 1912—1913-ban írt a „Pravdá"-ba, de amelyek akkor nem jelentek meg, és 16 olyan cikket, amelyek megjelentek a „Pravdá"-ban 1913—1914-ben — egy részük aláírás nélkül, más részük különböző álnevek alatt, s Lenin szerzőségét újabban előkerült levéltári dokumentumok alapján állapítottuk meg.

„Az amerikai választások után", „Esztelen buzgóság", „Amerikában", c. cikkek leleplezik, hogyan csapják be a tömegeket a burzsoá pártok, milyen cinikus, piszkos üzérkedést folytatnak a párttagsággal a választások alatt, hogy az államapparátusban jövedelmező álláshoz jussanak. Lenin megmutatja, hogy az amerikai milliárdosok az országnak a külső ellenség ellen való megvédésének leple alatt valójában a tőkés monopóliumok érdekeit védelmezik; megmagyarázza, hogy az egész világ munkásai békét akarnak, hogy a tőkések érdekében folyó imperialista háborúk óriási véráldozattal járnak.

Lenin több cikkben foglalkozik a németországi munkásmozgalommal. „A német szociáldemokrácia és a fegyverkezés" c. cikk megmutatja, hogyan növekszik a proletariátus haragja az imperialisták ellen, a néptömegeknek maroknyi tőkés hadianyaggyáros, fegyvergyáros meggazdagodása érdekében történő kifosztása ellen. „A belga sztrájk tanulságai" c. cikk a belga proletariátus általános sztrájkjával foglalkozik, amely 1913 áprilisában az általános választójog követelésének jegyében zajlott le. „A drágaság és a kapitalisták nehéz élete", „A kapitalizmus és a női munka" c. cikkek témája a cári Oroszország munkásainak nehéz helyzete; e cikkek-

ben Lenin éles fényt vet arra, hogy a kapitalizmus viszonyai között a maroknyi tőkés gazdagodásával párhuzamosan hogyan nyomorodnak el és mennek tönkre a dolgozó tömegek.

Először jelennek meg a Művekben a következő írások: „Az orosz forradalom, jelentősége és feladatai" címmel Zürichben 1917 március 27 előtt tartott előadás vázlata; a D. M. Serratihoz 1918 december 4-én írt levél; „A program általános politikai része harmadik pontjának tervezete (a VIII. pártkongresszus programbizottságának)", amelyben Lenin kifejti a proletár szocialista demokrácia lényegét, a burzsoá demokráciától való lényegbeli különbözőségét; a Kun Bélához 1919 május 13-án intézett távirat, amelyben Lenin üdvözli a magyar munkások és parasztok Vörös Hadseregét és a Kun Bélához 1919 június 18-án írt levél, amelyben Lenin figyelmezteti Kun Bélát arra, hogy ne higgyen az antantnak, mert az csak időt akar nyerni ahhoz, hogy szétzúzhassa a forradalmat.

A dokumentumok egy része (1920. XII. 31. — 1921. VIII. 5.) a villanyekék gyártásának kérdését tárgyalja.

Az Állami Bank elnökéhez intézett 1922 február 28-i levelében Lenin rámutat az Állami Bank apparátusának munkájában mutatkozó fogyatékosságokra és a káderek gondosabb megválogatásának szükségességére. Oszinszkijhoz írt 1922 április 12-i levelében Lenin hangsúlyozza a helyi, élenjáró tapasztalatok tanulmányozásának és széleskörű terjesztésének szükségességét.

A kötetbe felvettük azokat a dokumentumokat, amelyeket Lenin 1922 decemberében és 1923 januárjában diktált: „Levél a kongresszushoz", amely „Végrendelet" címen ismeretes, s „Az Állami Tervbizottságnak törvényhozó funkciókkal való felruházásáról", „A nemzetiségek, illetve az »autonomizálás« kérdéséhez" c. levelek.

Ezek a munkák Leninnek utolsó, programadó jelentőségű munkái — a „Naplójegyzetek", „A szövetkezetekről", „Forradalmunkról (N. Szuhanov feljegyzéseivel kapcsolatban)", „Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet (Javaslat a XII. pártkongresszusnak)", „Inkább kevesebbet, de jobban" — mellé csatlakoznak, amelyeket 1923 január—februárban diktált le és amelyeket

ugyanakkor közölt a „Pravda" (lásd Lenin Művei. 33. köt.).

„Levél a kongresszushoz" c. írásában Lenin hangsúlyozza, hogy meg kell óvni a kommunista párt egységét, és konkrét intézkedéseket javasol a pártegység megóvása, a KB tekintélyének növelése és a pártapparátus javítása érdekében. Lenin javasolja, hogy a párt Központi Bizottságának taglétszámát emeljék 50—100 főre. Ebben a levélben Lenin jellemez néhány központi bizottsági tagot, rámutat Sztálin hibáira, és azt javasolja, hogy vitassák meg a főtitkári tisztségről való leváltásának és más elvtárssal való helyettesítésének kérdését.

„Az Állami Tervbizottságnak törvényhozó funkciókkal való felruházásáról" szóló levélben Lenin rámutat annak szükségességére, hogy terjesszék ki az Állami Tervbizottság hatáskörét, megjelöli azokat a politikai és szakmai tulajdonságokat, amelyekkel az Állami Tervbizottság vezetőinek rendelkezniük kell.

Igen nagy jelentőségű Leninnek „A nemzetiségek, illetve az »autonomizálás« kérdéséhez" c. írása, amelyet az SZSZKSZ első szovjetkongresszusa közvetlen előkészítésének és lefolyásának idején írt. Ez a dokumentum világosan jellemzi Lenint mint a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének igazi kezdeményezőjét és megteremtőjét, megmutatja Leninnek a helyes nemzetiségi politika megvalósításáról, a Szovjetunió megerősítéséről való gondoskodását. A levélben Lenin követeli a proletár nemzetköziség elveinek megvalósítását, síkraszáll a Szovjetunió kis és nagy népei közötti barátság megszilárdítása mellett.

A levél kategorikusan elítéli a nemzeti kérdésben a nagyhatalmi elhajlást mint fő veszélyt azok között a viszonyok között, rámutat arra, milyen ártalmas a szovjet köztársaságok egyesítése eszméjének nagyhatalmi-soviniszta elferdítése, ostorozza a túlzott centralizmust és bürokratizmust ezen a téren. A levél hangsúlyozza, hogy meg kell valósítani a nemzetek teljes, tényleges egyenjogúságát, okos politikát kell folytatni a nemzeti kérdésben, tapintatosan számolni kell a különböző nemzetek sajátosságaival és érdekeivel, meg kell erősíteni mindegyik

köztársaság szuverenitását mint a népek összefogásának és testvéri barátságának elengedhetetlen feltételét.

* * *

Leninnek a 36. kötetbe felvett műveit kronológiai sorrendben közöljük, s a külföldről küldött dokumentumokat az új időszámítás szerint keltezzük.

A kötet különleges jellegénél fogva — Lenin Művei negyedik kiadásának egy kiegészítő kötetéről lévén szó — a tudományos apparátus különbözik a többi kötet apparátusától: elhagytuk belőle Lenin életének és tevékenységének dátumait; a nagyszámú jegyzetre való tekintettel csak néhány időszaki sajtótermék adatait közöljük, és nem adjuk meg a politikai pártok jellemzését, amely megtalálható a többi kötetben.

A kötethez csatoltunk egy névmutatót, amely tartalmazza a szövegben előforduló álnevek és fedőnevek megfejtését.

1900

J. M. SZTYEKLOVNAK[1]

Levél Nahamkisznak

1. Közöljük.

2. + + a cikkben. [Megjegyzések: a tömegmozgalomról és a szociáldemokrata tömegmozgalomról — arról, hogy a szociáldemokraták egy pillanatra sem mondhatnak le szigorúan szociáldemokrata elveikről —, a propagandáról és az agitációról, a politikai jogok és a politikai szabadság viszonyáról. Megjegyzés arra vonatkozóan, hogy ne szűkítsük le május 1 jelentőségét stb.][2]

3. — a cikkben kívánatos volna néhány kisebb változtatás, amelyekre javaslatot is teszünk abban a reményben, hogy együttes megvitatásuk alapján teljes egyetértésre jutunk.

Először is feltétlenül össze kell foglalni a mondottakat, szükség van egy összegezésre, egy végkövetkeztetésre, amire már Ön is utalt. Másodszor ezzel kapcsolatban kívánatos lenne a cikk hátralevő részének némi rövidítése (a cikk egész terjedelme ugyanis *nem lehet több egy nyomdai ívnél)* (például rövidíteni lehetne a következő részeken: 3. old. (2. NB*); 39. old. (16. NB) és egyebütt), és át kellene dolgozni néhány helyet.

Úgy véljük, az átdolgozást a következőképpen kellene végrehajtani: a cikk egész formájának van valami kihívásszerű jellege („nyílt levél", önözés stb.), s ez aligha kívánatos. Ön maga is rámutatott a mostani polémiának néhány

* — Nota bene — jól jegyezd meg. — *Szerk.*

túlkapására („G. úr fenegyerekei"[3] stb.), és *Önnek teljesen igaza volt*; s minthogy már történtek túlkapások, most óvatosabbnak kell lennünk: nem abban az értelemben, hogy akár jottányit is engedjünk az elvekből, hanem abban az értelemben, hogy *szükségtelenül* ne dühösítsünk fel olyan embereket, akik tehetségükhöz mérten a szociáldemokrácia számára dolgoznak. Talán ebben a tekintetben jobb lenne a „Rabocseje Gyelo" programjának olyan bírálata, amely harmadik személyben beszél róluk?

Ugyanilyen meggondolásokból helyénvaló lenne, ha kissé „elnézően" ítélné meg a „Rabocseje Gyelo" programjának formai oldalát: hiszen ez nem pártprogram, sőt nem is pártprogram-tervezet, s ezért nem helyes összevetni a francia és a német szociáldemokrácia programjával (legalábbis, ha az ilyen összevetés fenntartás nélkül történik, mint az Ön cikkének 42. oldalán (17. NB)). A program *formai* részének bírálatát le lehetne rövidíteni (Ön is kifejezte azt az óhaját (2. old.), hogy „tekintsünk el" a formai fogyatékosságoktól), s a formahibákat, mint *másodrangúakat*, a program *általános* elvi hibájára lehetne visszavezetni. Úgy véljük, hasonló módosítás lenne kívánatos a 45. old.-on (20. NB), a 39. old.-on (16. NB), a 20. old.-on (9. NB) és a 6. old.-on (6. NB) tett bíráló megjegyzésekkel kapcsolatban. E megjegyzések néhány helyének éles megfogalmazása esetleg alkalmat adhatna az olvasóközönségnek arra, hogy ezt kötekedésnek tekintse (s nem is egészen indokolatlanul). Az a tény, hogy — szigorúan elméleti szempontból véve — feleslegesen tesznek említést arról, hogy számolni kell a helyi viszonyokkal stb., nem feltétlenül abból ered, hogy a szerkesztőség nem sajátította el a tudományos szocializmust, hanem inkább abból, hogy ezt a magától értetődő dolgot hangsúlyozni akarta éppen most, amikor ezt szükségesnek tartotta. De hát vajon nem szükséges-e olykor maguktól értetődő dolgokat is hangsúlyoznunk? Mi *egyáltalán nem tagadjuk*, hogy az adott esetben e „szükségesség" *háromnegyed részben* a „Rabocsaja Miszl" előtti hajbókolás „szükségessége" volt — de csak ¾ részben. Ha a fennmaradó ¼ részről megfeledkezünk, akkor okot adunk a közönségnek arra, hogy kötekedéssel vádoljon minket, ha viszont e forma-

hibákat mint *másodrangúakat* visszavezetjük az általános elvi hibára, akkor enyhítünk megjegyzéseink kötekedő jellegén és erősítjük érvelésünket[4].

Még néhány kisebb részletre vonatkozó megjegyzés:

17. old. (8. NB), l. jegyzet. Nem világos ez a megjegyzés: „Mit jelent eme álom?"

24. old. (11. NB). Nem mondhatjuk azt, hogy a szociáldemokrácia „nem sokat törődik azzal, megvalósíthatók-e követelései". Értjük az Ön gondolatát, és egyet is értünk vele, de pontosabban, óvatosabban kell kifejezni: „nem tekintheti legfőbb kritériumnak a közvetlen megvalósíthatóságot", megmutatja, milyen úton *kell* haladni, de nem mutatja meg a közvetlen gyakorlati eredmény lehetőségét vagy más effélét.

32. old. (13. NB) — „saját kifejezésével élve" — nem túl erős ez?

33. old. (14. NB) — „megragadni etc.*" — ügyetlen, meggondolatlan kifejezésmód a „megragadni" szó miatt.

35. old. (in fine**, jegyzet). (15. NB)

„Csendőrök" stb. Nem lenne-e jobb ezt kihagyni vagy megváltoztatni?

43. old. (18. NB). Túlságosan erős. A parasztság kifejezésről *lemondani* nem lehet.

44. old. (19. NB). Túlságosan éles és merev. Azt a kérdést, hogy mit nyújthat a parasztság — az orosz szociáldemokraták még korántsem oldották meg (vö. A „Munka Felszabadítása" csoport 1885-ös[5] programjához fűzött jegyzettel), és aligha fogják abban az értelemben megoldani, hogy a parasztok politikai szerepe a *nullával* egyenlő. (Vö.: Der 18 Brumaire[6].)

Levélbeli választ remélek Öntől erre — s a levelet nem egymagában, hanem mindjárt a cikkel együtt (jó lenne legalább 2 vagy legfeljebb 3 héten belül).

G. V. átnézte a cikket, és szintén *helyeselte*, csak a 24. old.-on tett egy megjegyzést (a megvalósíthatósággal kapcsolatban).

---

* — et cetera — és így tovább. — *Szerk.*

** — a végén. — *Szerk.*

P. S. * Ebben a levélben a „mi" — az Ön társai Bellerive-ben[7]. *Egyelőre nem beszélünk teljes határozottsággal az egész szerkesztőség nevében*, de reméljük, hogy ebből sem nekünk, sem Önnek nem származik kellemetlensége.

Nürnbergből Párizsba
1900 szeptember elején.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* — Postscriptum — Utóirat. — *Szerk.*

***[8]

Igen tisztelt Elvtárs! Megkaptuk levelét, és sietünk válaszolni rá.

Ha Ön G.-nek küldött üzenetem átadását „büntetésnek", kellemetlen kötelességnek tekinti, akkor természetesen kénytelen vagyok kérésemet visszavonni. Ha nem kellemetlen Önnek, akkor adja át üzenetemet alkalomadtán, beszélgetés közben, nem követelés, hanem kiigazítás formájában. Mindenesetre hangsúlyozom, hogy *nem ragaszkodom ehhez.*

„Szocial-Demokrat forradalmi szervezet"[9] néven mi *nem működünk* — nyomatékosan megírtuk Önnek, hogy önálló irodalmi vállalkozást alapítunk[10].

Hogy „meddő" polémia fog-e folyni nálunk — erről a kérdésről már nyilatkoztunk az előző levélben.

Korántsem akarunk lemondani a Szövetség egyikmásik tagjával való személyes ismeretségről, de jelenleg nem tartjuk hasznosnak az Irodalmi Csoport[11] és a Szövetség[12] közti különlegesen szoros kapcsolatot, mert a Szövetségnek velünk szemben mutatkozó bizalmatlansága, ismétlem, csak magukkal a kiadványokkal oszlatható el, s minden előzetes megbeszélés hiábavaló volna.

Arról szó sem volt és nem is lehet, hogy „az Irodalmi Csoportnak a Szövetséghez való viszonya" „Önre nézve is kötelező".

Ha szó sem lehet arról, hogy Ön lemond a részvételről, akkor nagyon örülünk, hogy kissé félreértettük Önt, és sürgősen megküldjük Önnek azt a címet, amelyre minden anyagot elküldhet Oroszországból (Roegner címét, amelyet Ön megkapott, csak külföldről lehet használni, s kérem,

hogy ezt a címet másoknak ne adja meg). Szíveskedjék közölni, mit szándékozna beküldeni a folyóirat és a lap részére, van-e már valami kész anyaga, s ha nincs, mikorra szándékozna megírni?

München
1900 szeptember 5 és 15 között.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" I. köt. 1924.

P. B. AKSZELRODNAK

1900. X. 10.

Kedves P. B.! Megkaptam levelét a mellékletekkel együtt. Köszönöm.

Az angol folyóiratról (két tudósítás volt benne) a nővér[13] azt mondja, hogy nem emlékszik a címére — talán valami Family Pictures[14] —, a borítólapja sárga, vörös mintákkal, képes folyóirat, valamivel nagyobb formátumú, mint a „Neue Zeit"[15], mintegy 10 nyomdai ív, s ő azt mondja, hogy átadta Önnek a részemre, az Ön feleségének jelenlétében.

Alekszej jól van, ír, a kapcsolatok kiépítésével van elfoglalva. Mintegy 1½—2 hónap múlva szabadul — korábban aligha. A fivér még itt van, még mindig halogatja a dolgot.

A nyilatkozat a napokban elkészül, és természetesen majd elküldöm Önnek[16]. A lap számára már sok tudósítás gyűlt össze — csak az a kár, hogy túlteng a szorosan vett munkásanyag, csupa sztrájk meg sztrájk, s a munkások helyzetének leírása. Semmi sincs a belpolitikai kérdésekről általában.

Dietz elvállalta, hogy kiad nekünk egy folyóiratot[17]. A betűket már megvettük, de felelős szerkesztő[18] még mindig nincs; az egyik kombináció füstbe ment; vannak más elképzelések. Ha nem találunk felelős szerkesztőt, akkor a nyomdát elszállítjuk máshová.

Hogy szolgál egészsége? Dolgozik? Párizs bizonyára nagyon kifárasztotta? Írja meg, mi van a Liebknechtről szóló cikkel[19] a folyóirat meg *a lap részére*, hogy áll a dolog, és mikorra számíthatunk rá?

Remélem, hamarosan teljesen helyreáll az egészsége és több lesz a szabad ideje.

Meleg kézszorítással
Petroff

Közlök egy jobb címet:
Herrn Dr. Med. *Carl Lehmann.*
Gabelsbergerstrasse 20a.
München.
Belül, a második borítékon: Petrov részére.
(Bocsásson meg, hogy bepiszkolódott a levél!)

P. S. Most kaptunk Nahamkisztól levelet, melyből kiderül, hogy a párizsi kongresszusokról szóló cikk körül valami félreértés történt. Ön azt javasolta, hogy írjunk Gurevicsnek, s ez persze nagyon helyes. Kolcov közölte velünk, hogy ő is ugyanerről a témáról akar írni, sőt, azt mondta Nahamkisznak, hogy mi „megbíztuk" ezzel — holott valójában nem adtunk neki ilyen megbízást. Nem írhatná meg Ön Kolcovnak, hogy inkább valami más témával foglalkozzék? Kérem, tegye meg, annál is inkább, mert nem tudjuk pontosan, hol tartózkodik jelenleg. Mi írunk Nahamkisznak, hogy ő meg Gurevics osszák meg egymás közt ezt a munkát.

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

P. B. AKSZELRODNAK

1900. X. 18.

Kedves P. B.! Tegnap kaptam meg X. 15-i terjedelmes és kedves levelét — nagyon köszönöm. Igen nagy örömmel hallottuk, hogy jobban érzi magát, és hogy a munka jól halad. A lap számára írt cikket már másolják is! Ön lefőz bennünket — mi még mindig nem tudtunk úgy berendezkedni, hogy legyen, aki lemásolja a szétküldéshez szükséges írásokat. Zagorszkaja[20] még mindig nem érkezett meg, pedig a levelezéssel egyre több a munka. Én időnként teljesen belefáradok, és egészen elszokom igazi munkámtól.

Nem egészen értettem a párizsiakkal várható „civakodásra" tett célzását[21]. Persze Önnek szörnyen nehéz lenne mindenről írnia, de talán Vera Ivanovnával, aki remélhetőleg hamarosan idejön, megüzeni, hogy mi a dolog lényege?

Még mindig nincs felelős szerkesztőnk . . . A nyilatkozat kész, és el is küldtük Oroszországba (hamarosan megküldöm Önnek), nemsokára hozzá lehet látni a lap szedéséhez. A „Májusi napok Harkovban" című terjedelmes tudósítást (mintegy 50 ezer betű) külön brosúrában szándékozunk kiadni[22], a lapban pedig csak egy rövidke kivonatot közölnénk, hiszen csak nem foglalhat el egyetlen anyag ¾ ívet! (A lapot háromhasábosan fogjuk szedni, minden hasáb körülbelül 6000 betűs, helyesebben „n"-es lesz.) (Úgy gondoljuk, hogy a lap első száma legyen 2 ív, 8 oldal?) Mi a véleménye?

A tudósításokra vonatkozó tanácsot köszönöm — okvetlenül igyekszünk majd élni vele, hiszen a lap arculatának ez természetesen csak javára válna[23].

Teljesen egyetértek a fivér[24] utazására vonatkozó nézetével. Mit tehetünk vele? Mindenünnen figyelmeztetéseket kapunk — Párizsból is (hogy az Oroszországból érkezők mindhármuknak ismerik a nevét), és Oroszországból is (hogy amikor ideutaztam, figyeltek[25], és hogy egy kerületi székhelyen elfogtak valakit, egy távoli rokonomat, aki olyan ártatlan, mint egy ma született bárány, *engem sohasem látott*, és azt kérdezték tőle, milyen megbízásokat adtam neki!!), és én minden erőmből a lelkére beszélek a fivérnek, hogy vagy ne utazzon, vagy két hét múlva vágjon neki az útnak, a lelkére beszélek, meg kicsúfolom, meg veszekszem vele (soha ilyen cifra szitkokkal nem illettem) — de mindez falra hányt borsó, állandóan csak azt hajtogatta: haza, haza! Most már elérte, hogy a nyilatkozat elment Oroszországba — tehát (ha a nyilatkozat eljut rendeltetési helyére, ez pedig valószínű) lesz világos utalás az új irodalmi vállalkozásra. De most már csak nem kell olyan sokáig várnunk Alekszejre? Hamarosan megjön majd az „ellenlábasom", és elolvastatom vele ezt — hadd „cáfolja meg", ha engedi a lelkiismerete!

Mindketten jó egészségben vagyunk, de az idegeink bizony kezdik felmondani a szolgálatot; a legrosszabb ez a gyötrő bizonytalanság[26], ezek az átkozott németek csak bolondítanak bennünket, — ó! de szeretném őket...!

No hisz, majd elfelejtettem! (kérem nagylelkű bocsánatát e sebtében írott levélért!) — Buchholzcal már folytak tárgyalások — visszautasította, kereken visszautasította. Vermittlerrollét* akar ránk erőszakolni — akár akarjuk, akár nem!

Egész családját üdvözlöm.

Meleg kézszorítással
Petrov

Most érkezett meg Zagorszkaja. Holnap találkozom vele.

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

* — közvetítő szerepet. — *Szerk.*

Teljesen egyetértek a fivér[24] utazására vonatkozó nézetével. Mit tehetünk vele? Mindenünnen figyelmeztetéseket kapunk — Párizsból is (hogy az Oroszországból érkezők mindhármuknak ismerik a nevét), és Oroszországból is (hogy amikor ideutaztam, figyeltek[25], és hogy egy kerületi székhelyen elfogtak valakit, egy távoli rokonomat, aki olyan ártatlan, mint egy ma született bárány, *engem sohasem látott*, és azt kérdezték tőle, milyen megbízásokat adtam neki!!), és én minden erőmből a lelkére beszélek a fivérnek, hogy vagy ne utazzon, vagy két hét múlva vágjon neki az útnak, a lelkére beszélek, meg kicsúfolom, meg veszekszem vele (soha ilyen cifra szitkokkal nem illettem) — de mindez falra hányt borsó, állandóan csak azt hajtogatta: haza, haza! Most már elérte, hogy a nyilatkozat elment Oroszországba — tehát (ha a nyilatkozat eljut rendeltetési helyére, ez pedig valószínű) lesz világos utalás az új irodalmi vállalkozásra. De most már csak nem kell olyan sokáig várnunk Alekszejre? Hamarosan megjön majd az „ellenlábasom", és elolvastatom vele ezt — hadd „cáfolja meg", ha engedi a lelkiismerete!

Mindketten jó egészségben vagyunk, de az idegeink bizony kezdik felmondani a szolgálatot; a legrosszabb ez a gyötrő bizonytalanság[26], ezek az átkozott németek csak bolondítanak bennünket, — ó! de szeretném őket...!

No hisz, majd elfelejtettem! (kérem nagylelkű bocsánatát e sebtében írott levélért!) — Buchholzcal már folytak tárgyalások — visszautasította, kereken visszautasította. Vermittlerrollét* akar ránk erőszakolni — akár akarjuk, akár nem!

Egész családját üdvözlöm.

Meleg kézszorítással
Petrov

Most érkezett meg Zagorszkaja. Holnap találkozom vele.

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

---

* — közvetítő szerepet. — *Szerk.*

P. B. AKSZELRODNAK

X. 19.

Kedves P. B.! Egy kicsiny utóirat a tegnapi levélhez, hogy ne kelljen válaszolnia olyan kérdésekre, amelyek közben már erledigt*.

Most kaptuk meg a párizsiak leveleit, s tüstént megértettük azt, amiről tegnap még azt írtam Önnek, hogy nem egészen értettem meg**, nevezetesen azt a figyelmeztetését, hogy legyek „ravasz, mint a kígyó" (könnyű ezt mondani!), és óvakodjak az „emigrációtól". A levelek hangja olyan, hogy remek magyarázatul szolgál az Ön megjegyzéséhez, amely most már teljesen világos számomra.

Petrov

Münchenből Zürichbe
1900 október 19-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

---

* — elintéződtek. — *Szerk.*

** Lásd ebben a kötetben 9. old. — *Szerk.*

P. B. AKSZELRODNAK

1900. X. 21.

Kedves P. B.! Csak tegnap találkoztam Zagorszkajával, aki hozott nekem valamit Öntől.

A cikket, kérem, küldje el (a Liebknechtről szólót), mihelyt lemásolták. Zagorszkaja szavaiból nem sikerült pontos képet alkotnom a cikk terjedelméről, de hiszen nem a terjedelem a lényeg: mindig összébb tudunk majd szorulni, és ezt mindig szívesen meg is tesszük az Ön cikke kedvéért.

Ami azt a párizsi személyt illeti, aki egy hónap múlva utazik Dél-Oroszországba és ajánlóleveleket akar. Azt hiszem, a legjobb lesz, ha bemutatjuk a nővérnek, aki most Párizsban van, és még ott tölt vagy három hetet, ha ugyan nem többet. Ha egyetért ezzel a tervvel, közölje e személy nevét és címét, s egyúttal (ha ez szükséges) vagy nekem, vagy a nővérnek (Rue de la Glacière 103, M-lle Loukachevitsch, *Paris*. Blank részére) küldjön valami cédulát, amellyel Önre hivatkozva jelentkezhetünk nála.

Azt hallottam, hogy Ön küldött ide egy párnát meg egy angol folyóiratot. Milyen címre? és kinek a nevére, ha postlagernd*? — Zagorszkaja erre nem tudott válaszolni.

Meleg kézszorítással *Petrov*

P. S. Küldök egy példányt nyilatkozatunkból Amerika részére. Mi *itt nem akarjuk terjeszteni* ezt — legalábbis addig semmiképpen sem, amíg Oroszországban nem lesz

* — poste restante. — *Szerk.*

belőle elég nagy példányszámban (Oroszországból pedig erről még nem érkeztek hírek). Ezért úgy gondoltuk, hogy most csak Önnek és G. V.-nek küldjük el a nyilatkozatot, de ha Ön szerint *szükséges* elküldenünk Amerikába, anélkül hogy megvárnók az oroszországi híreket, akkor persze küldjön oda is.

Petrov

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

V. P. NOGINNAK

1900. XI. 2.

Kérem, bocsásson meg, kedves Novoszjolov, hogy ilyen csúnya késéssel válaszolok X. 17-i levelére: nagyon elfoglaltak az itteni „apró" ügyek és gondok, no meg Alekszej válaszára is vártam. A választ pedig feltétlenül meg kellett várnunk, hogy tisztázzuk szerkesztőségi nyilatkozatunk kérdését. Alekszej úgy döntött, hogy egyelőre ne terjesszük. Ezért, bár küldök Önnek egy példányt, *nagyon kérem*, tartsa titokban, ne mutassa meg *senkinek* (legfeljebb talán annak a közeli barátjának, akinek a szentpétervári csoporttól meghatalmazása van és akiről Ön ír[27]), és semmiképpen se adja ki a kezéből. Egyáltalában úgy határoztunk, hogy ezt az anyagot nem terjesztjük külföldön, amíg Oroszországban meg nem ismerik, s minthogy Alekszej ott is visszatartja még egy kissé, különösen fontos elérnünk azt, hogy itt ne kerüljön forgalomba. Minthogy számítunk az Ön szoros közreműködésére, úgy gondoltam, hogy kivételképpen Önnek megmutatom a nyilatkozatot. Olvasásakor vegye figyelembe, hogy lapot is, *folyóiratot* is (vagy pedig *cikkgyűjteményt)* akarunk kiadni, de ez utóbbiról a nyilatkozat hallgat bizonyos, a folyóiratkiadás tervével kapcsolatos elgondolások miatt[28]. Ezért a nyilatkozatnak bizonyos részei *nem csak* a lapra értendők.

Írja meg, kérem, milyen benyomást tett a nyilatkozat Önre meg barátjára.

Milyen „agitációs folyóiratot" szándékoznak kiadni a „Rabocseje Znamja" csoport tagjai (hiszen azokról írt?)? Milyen jellegűt és milyen munkatársakkal?

Ami a határon át Oroszországba való küldést illeti, azt gondolom, hogy ezt mindig könnyen meg lehet majd

csinálni: vannak kapcsolataink néhány olyan csoporttal, amely szállítmányozással foglalkozik, s azonkívül csoportunk egy tagja nemrég ígéretet (mégpedig minden jel szerint komoly ígéretet) kapott arra vonatkozólag, hogy bárkit útlevél nélkül átjuttatnak Oroszországba. Azt hiszem, ezt könnyű megszervezni.

Ami az orosz útlevelet illeti — ez már nehezebb eset. Egyelőre még semmi eredmény, s a „perspektívák" még igen bizonytalanok. Lehet, hogy tavaszig ez is rendbe jön.

Én valószínűleg még elég sokáig itt leszek, tehát zökkenő nélkül levelezhetünk egymással.

Ön azt kérdezi: milyen munkát szánunk Önnek? Úgy vélem, számunkra különösen fontosak lesznek (tavasszal vagy ősszel, amikor Ön el akar indulni) a következő munkák: 1) az irodalom átszállítása a határon; 2) terjesztése Oroszországban; 3) munkáskörök szervezése a lap terjesztése és információk beszerzése stb. céljából, vagyis általában a lap terjesztésének megszervezése, s a lap és az egyes bizottságok meg csoportok közötti szoros és rendszeres kapcsolat kialakítása. Nagy reményeket fűzünk az Ön közreműködéséhez, különösen abban a tekintetben, hogy közvetlen kapcsolatot tarthat a különféle helységek munkásaival. Volna kedve ilyen munkához? Nincs kifogása az utazgatás ellen? — ennél a munkánál valószínűleg állandóan utaznia kellene.

Megvan-e még az a szentpétervári csoport, amely az Ön barátjának a meghatalmazást adta? Ha igen, nem tudna-e ő egy pétervári illegális kapcsolathoz címet és jelszót adni, hogy oda eljuttathassuk nyilatkozatunkat? Van-e nekik kapcsolatuk a munkásokkal általában és különösen a „Szentpétervári Munkásszervezettel"[29]?

Kívánom, hogy mielőbb és minél könnyebben kiszabaduljon a külföldi vesztegzárból.

Meleg kézszorítással *Petroff*

P. S. Helyesen írom-e a címet?
Értesítsen e levél vételéről.

Münchenből Londonba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

P. B. AKSZELRODNAK

XI. 3.

Tegnap megkaptam levelét, kedves P. B., s ma elküldtem néhány sort a nővérnek. A levelet V. I.-nek átadtam.

Hogy el ne felejtsem: kérem, közölje, **kinek a nevére** küldte ide a párnát és az angol könyvet. *Még mindig nem kaptam meg őket.* Ha postlagernd* küldte, akkor hogyan — egyszerűen postlagernd vagy Bahnhofpostlagernd**, vagy pedig másképpen? V. I. nem tudott erre válaszolni, én meg folyton vártam az Ön levelét, de abban egy szót sem ír erről. Ha pedig nem tudom, kinek a nevére küldte, nem tehetek egy lépést sem. Kérje meg Vera Pavlovnát, írjon nekem erről néhány szót, s kérem nagylelkű bocsánatát, hogy ismételten terhelem ezekkel a semmiségekkel.

Ami a Liebknechtről szóló cikket illeti, igazán nem tudjuk már, mit tegyünk. Az Ön cikke ugyanis terjedelmét tekintve *folyóiratba való:* 8 oldal (V. I. közlése szerint olyan oldalak, mint a „Nakanunye"-ban[30] az apró betűs rész, vagyis oldalanként kb. 8000 „n") — ez 64 000 „n" — s még ha a „Nakanunye" nagy betűtípusát vesszük is, ez *kb. 50 000 „n"!* A mi lapunk olyan formátumú lesz, mint a „Vorwärts", ugyancsak háromhasábos. Egy hasáb mintegy 6000 „n" — szóval az Ön cikkének a *fele* elfoglal egy teljes újságoldalt + még egy hasábot! Ez nagyon hátrányos a lap számára, nem beszélve arról, hogy nem jó

---

* — poste restante. — *Szerk.*

** — poste restante a pályaudvari postahivatalban. — *Szerk.*

elaprózni olyan cikket, mint az Ön Liebknechtről írt cikke.

Mindezt még pontosabban kiszámítom, ha megkapom a cikkét. Minden igyekezetünkkel azon leszünk, hogy közöljük a lapban, de ha ez a terjedelme miatt lehetetlennek bizonyul, szíveskedne-e átengedni nekünk arra a célra, hogy brosúra formájában kiadjuk a lap mellékleteként? (ha a folyóirat részére külön ír Liebknechtről). Most szedik a „Májusi napok Harkovban" című brosúrát (50 000 „n"), azután kiszedik a lapot és azután az Ön Liebknechtről írt cikkét, a lapba pedig, ha szükségesnek mutatkozik, egy rövid nekrológot írnánk a brosúrára való hivatkozással. Mi a véleménye erről?

Ismétlem: mindezek csupán feltevések — pontosan ki kell számítani, s mihelyt ezt cikke vétele után megtettük, azonnal írok Önnek.

Szívből kívánok mielőbbi teljes gyógyulást. Családját sokszor üdvözlöm.

Meleg kézszorítással
Petrov

Münchenből Zürichbe
1900 november 3-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

P. B. AKSZELRODNAK

XI. 8.

Kedves P. B.! Megkaptam 5-i levelét és a cikket[31]. Nagyon köszönöm. Átírása bizonyára nem kis fáradságába és még több bosszúságába került, mert nem lehetett valami érdekes munka ilyen témát összepréselni. Annál nagyobb értéket jelent számunkra, hogy vállalkozott rá. Elnézését kérem, hogy nem küldünk Önnek cikkeket: „titkárunk", sajnos, komoly családi kötelezettségekkel van elfoglalva, és ezért a másolás igen lassan megy nála. Elküldöm „Az orosz proletariátus új barátai" című cikket, amelyet az 1. számban tárcacikként akarunk közölni[32]. Írja meg, kérem, véleményét — akár mindjárt a cikken ceruzával —, s aztán szíveskedjék elküldeni G. V.-nek.

Elhatároztuk, hogy a párizsiakkal szemben pontosan azt a taktikát fogjuk alkalmazni, melyet Ön tanácsol: egyrészt „nem ingerelni", másrészt „mérsékletet tanúsítani". Ők persze a mi mérsékletünkkel nincsenek megelégedve, s nemrég elégedetlenségük kifejezését olyan formában kellett visszautasítanunk (erre feltétlenül szükség volt), hogy „elhidegüléstől" tartottunk (tartottunk — nem megfelelő szó, mert elhatároztuk, hogy visszautasítjuk még akkor is, ha az feltétlenül szakításhoz vezet). Tegnap kaptam meg a Párizsban megalakult csoportjuk[33] „titkárának" válaszát; e válaszból ítélve, visszautasításunknak nem voltak káros következményei, és „minden rendben van". Reméljük, hogy továbbra is így lesz. Hogy a továbbiakban valószínűleg gondolnunk kell a „szervezeti szabályzatra" meg a többi kedves és érdekes dologra, amiről Ön beszél, az bizony kétségtelen, de Ön

igen jól tette, hogy hozzávetőleges határidőnek egy fél évet jelölt meg. Amíg a vállalkozás nem megy „teljes gőzzel", addig ez korai volna; ebben teljesen egyetértünk Önnel.

De abban már nem érthetek egyet, hogy rögtön nyíltan induljunk itt. Hogy „a legalitás már odavan", azt még nem hiszem. Véleményem szerint *egyelőre* még nem veszett el, s ez az egyelőre talán még néhány hónapig is elhúzódik, ezalatt pedig sok minden tisztázódik. (A fivér már Oroszországban van; egyelőre minden rendben. Az utazó[34] egyelőre szintén zavartalanul folytatja útját.) De még a legalitás teljes és végleges elvesztése esetén is nyomós okok szólhatnak a nyílt megjelenés ellen (például a hazautazásokkal kapcsolatos megfontolások). Ezért az első számok megjelenéséig és addig, amíg mi mindannyian (Alekszejjel és a fivérrel) össze nem ülünk, mindenképpen továbbra is rejtőzködni fogok. Ha a vállalkozás sikeres lesz, akkor ezt az elhatározást hamarosan megváltoztathatjuk — de e feltétellel kapcsolatos régi „optimizmusomat" a „prózai valóság" ugyancsak megtépázta[35].

A folyóirattal kapcsolatban valószínűleg hamarosan tisztázódik, itt fogjuk-e kiadni, vagy más országban keresünk menedéket. Mihelyt ez eldől, közlöm Önnel.

Nekem nagyon kényelmetlen Amerikába írnom, hiszen senkit sem ismerek ott és engem sem ismernek; mindenképpen az Ön közvetítését kell igénybe vennem: nem volna-e jobb tehát, ha Ön közvetlenül írna és elküldené a nyilatkozatot, közölve, hogy ez az orosz csoporttól származik, hogy Ön ezzel a csoporttal ilyen meg ilyen kapcsolatban van, hogy most szedik ugyanebben a nyomdában a „Májusi napok Harkovban" című brosúrát, s ennek befejeztével az újságot szedik, s hogy a folyóiratról (vagy cikkgyűjteményről) a nyilatkozat technikai-konspiratív megfontolásokból hallgat, hogy az 1. sz.-ba G. V.-nek, Önnek, Kautskynak (Erinnerungen* — érdekes kis írás, amelyet V. I. már fordít) és másoknak ilyen meg ilyen cikkei készülnek (vagy készültek el). Úgy vélem,

* — Visszaemlékezések. — *Szerk.*

mindazokat a célokat, amelyekről Ön ír, az Ön levele sokkal közvetlenebbül és jobban eléri, s ha elküldi Amerikába a nyilatkozatot, akkor már (úgy vélem) nem fenyeget az a veszély, hogy nemkívánatos módon hozzák nyilvánosságra, különösen ha egy példányt küld azzal, hogy a társaság ottani titkára olvassa fel az összejövetelükön[36].

Meleg kézszorítással *Petroff*

P. S. A párnát és a könyvet megkaptam.

Münchenből Zürichbe
1900 november 8-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

G. V. PLEHANOVNAK

XI. 9.

Ma kaptam meg levelét, kedves Georgij Valentyinovics, s azonnal ajánlott nyomtatványként elküldtem Önnek 1) Puttman „Mi történt?" című cikkét; 2) Bivalij cikkét[37] és 3) D. Kolcovnak a párizsi kongresszusról szóló cikkét[38].

Ez az utóbbi cikk Vera Ivanovna szerint egyáltalán nem megfelelő, és én teljes mértékben csatlakozom véleményéhez: a cikk érdektelen, a folyóiratba egyáltalán nem megfelelő (annál is inkább, mert hiszen Millerandról Ön fog írni[39]), az újságba viszont — túlságosan hosszú. Ez a cikk 22—27 ezer „n"-es, az újságba pedig kb. 6000—9000 „n"-es vagy ennél valamivel hosszabb cikkre van szükség. Ezért úgy gondoltuk, hogy felkérjük Rakovszkijt, írjon ilyen terjedelmű cikket a lap számára, s Kolcov cikkét nem fogadjuk el. Úgy határoztunk, hogy elküldjük Önnek, annál is inkább, mivel Ön készült válaszolni Rakovszkijnak; tegye azt, amit célszerűbbnek tart: vagy utasítsa vissza Kolcov cikkét és rendelje meg a cikket Rakovszkijnál, vagy pedig bízza meg Kolcovot, hogy az Ön irányításával írja át és rövidítse meg a cikket. Mi valószínűbbnek tartjuk, hogy az előbbi megoldást fogja választani, s ez esetben persze Kolcovnál hivatkozhat ránk, és mi magunk is írhatunk neki, mihelyt megkapjuk az Ön válaszát.

Bivalij cikkét az Ön által kívánt átfésülés és javítás végett elküldöm. Persze javítani lehet — kérem, tegye meg ezt az összes cikkekkel, s akár ceruzával írja be a javításokat közvetlenül a kéziratba, akár külön lapokra.

Bivalijjal azután, ha akarja, e javításokat illetően levélben megállapodhatok én; nem hiszem, hogy megmakacsolná magát, s ha mégis, akkor meg kell gondolnunk a dolgot és választanunk kell: vagy elfogadjuk, ahogy átadják, vagy nem fogadjuk el. Csak azzal a javaslatával nem tudok semmiképpen sem egyetérteni, hogy kihagyjuk Baharev brosúrájának[40] megemlítését, nem is annyira azért, mert ez igen kellemetlen lenne a szerzőre nézve, hanem azért, mert nekem is az a véleményem, hogy Baharev brosúrája hasznos (fogyatékosságai ellenére is), valóban fontos kérdést vet fel, és azt nagyjában és egészében helyesen oldja meg. Bivalij nemcsak a régiről ír, hanem az újról is; ha a hetvenes években a komoly forradalmároknak nem is volt szükségük ilyenfajta brosúrákra, nekünk most kétségtelenül szükségünk van rájuk, s úgy gondoltuk, hogy mindenképpen közlünk róla (talán az újságban, de nem az 1. számban) bíráló, de lényegében helyeslő cikket. Az a tény, hogy bevonjuk a mozgalomba az egészen fiatal munkás- és értelmiségi ifjúság tömegeit, hogy ez a fiatalság teljesen elfelejti, jobban mondva nem is tudja, mi hogyan volt régen, hogy a „tapasztalt" forradalmároknak nincs szervezetük, mindez szükségessé teszi a szocialista magatartás szabályaival foglalkozó brosúrák kiadását. A lengyeleknek van ilyen brosúrájuk[41], úgy látszik, sokkal tartalmasabb, mint Baharevé. Vera Ivanovna egyetért azzal, hogy a Baharevre vonatkozó utalást nem kell kihagyni. Esetleg, ha Ön is hasznosnak tartja, talán nem ártana a folyóiratban megvitatni azt a kérdést, hogy mi lehet a jelentőségük az effajta brosúráknak.

Bivalij cikkét mi nem a lapba, hanem a folyóiratba szánjuk. Vera Ivanovna azt mondja, hogy lapunk egy fokkal alatta marad olvasói színvonalának, vagyis alacsonyabb színvonalú, mint ahogy Ön valószínűleg képzeli. Vera Ivanovna általában roppant elégedetlen a lappal: azt mondja, olyan *típusú*, mint a „Rabocseje Gyelo", csak éppen valamivel irodalmibb, csiszoltabb ... Elküldtem egy cikket Pavel Boriszovicsnak azzal a kéréssel, hogy juttassa el Önhöz. Bizony nem lenne jó a Kautsky-féle határozati javaslat kérdését egy újságcikk terjedelmére lerövidíteni

és megnyirbálni, s azért inkább a folyóiratban szeretnénk közölni az Ön kis cikkét vagy megjegyzését erről a kérdésről. Vagy talán Ön nagyon-nagyon kevésre kíván szorítkozni? Valószínűleg egy egyszerű cikkecske is mintegy 10 nyomtatott oldalt, vagyis körülbelül 20 000 „n"-et tenne ki, ha ugyan nem többet?

Bevallom, azt hittem, kedve lesz egy kis cikket írni Szolovjovról. Puttman aligha vállalja ezt: írok neki, de szinte semmi remény rá.

A dekabristákról Vera Ivanovna hajlandó írni[42], de honnan szerzünk anyagot? Nyomban írunk, hogy küldjenek, amit lehet. Talán Ön is megmondja, hogy mi az, aminek megszerzése különösen fontos lenne ehhez a munkához. Alighanem különösen fontosak azok a történelmi szaklapok, amelyekhez itt nem lehet hozzájutni.

Gurevics nagy cikket ír a folyóirat részére a francia ügyekről, a lap részére pedig az országos kongresszusról. A nemzetközi kongresszusról Goldendach vagy Nahamkisz akart írni, de nem kezdtek hozzá.

Kérem, küldje el „Szocializmus és politikai harc" című cikkét (lehet *ugyancsak Lehmann címére*, ajánlott nyomtatványként); nem hiszem, hogy az elvtársi bírálat miatt Alekszejnek esetleg nem tetszik majd a cikk, hiszen emlékszem, ő azt mondta nekem, hogy elismerte Pavel Boriszovics kifogásainak jogosságát.

A különálló lapokat megszámozzuk (ha még nincsenek megszámozva), és a szedők aligha vesztik el őket: hiszen ők mindig különálló flekkekkel dolgoznak, s nálunk a lap részére is, és eddig nem vesztettek el semmit. A „felelős szerkesztő" kérdése, úgy látszik, holnap, holnapután eldől — valószínűleg kedvezően (ma kaptam az értesítést, hogy ketten beleegyeztek: holnapra várom az érdemi tájékoztatót), és azt hisszük, mégsem lehetünk meg (legalábbis eleinte) Blumenfeld segítsége nélkül. — Dietz ugyanis hajlandó felvenni szedőnek, és Blumenfeld *nyélbe ütné* nekünk a dolgot, betanítaná a németeket, és így tovább. Mihelyt mindez végleg tisztázódik, azonnal írok vagy táviratozom neki. Az Ön „Még egyszer" stb. című cikkét[43] nagyon szeretném minél előbb megkapni, mert megtörténhet, hogy azonnal szedésbe kell adnunk.

A „Rabocsaja Miszl" ellen — voltaképpen csak a „Külön Melléklet"-ben megjelent „Valóságunk" című cikk ellen — már egy éve megírtam egy cikket „Retrográd irányzat az orosz szociáldemokráciában"[44] címmel; most ezt elküldték nekem, s az a szándékom, hogy átírom a folyóirat részére a „Rabocseje Gyelo" ellen irányuló kiegészítéssel.

Nem egészen értem, hogy a „Rabocsaja Miszl"-nek miféle „utolsó számáról" beszél Ön? A lap utolsó száma a 8. sz. volt — („az 5. oldaltól" új szerkesztőség), amely többek között közölte a „Külön Melléklet"-ben Csernisevszkijről megjelent cikk végén levő nevezetes *párhuzamoknak* a *megtagadását*. Erre a számra gondol?

A „Meddig süllyedtek?"[45] című kis cikket hasznosnak tartanám, noha a „Rabocsaja Miszl" „harciasságában" *most* kételkedem: néhány lépést „mifelénk" (passez moi le mot*) mégiscsak tenni akarnak, és fel kellene tételeznünk, hogy ők verbesserungsfähigek**. De persze azért a támadásnak meg *kell* történnie: támadás nélkül javíthatatlanok. Nemrég levélváltásom volt egy régi elvtársammal a Szövetségből[46], Vetrinszkajával, s megmondtam neki, hogy csatlakozom Alekszej szavaihoz: „nekünk harcolnunk kell maguk ellen". Harcoljanak, ha nem szégyellik — felelte ő Alekszejnek. Én megírtam, hogy egy cseppet sem szégyellem.

Szerettem volna még egy kicsit beszélgetni Önnel az ökonomista irányzatról és Alekszej nézeteiről, de már nagyon későre jár az idő, és csak néhány szóra szorítkozom: az ökonomista *irányzat*, persze, mindig is hiba volt, de elvégre ez az irányzat nagyon fiatal, viszont a „gazdasági" agitáció *kizárólagossága* irányzat nélkül is megvolt *(és itt-ott megvan ma is)*, s ez a *haladás* törvényszerű és elkerülhetetlen kísérő jelensége volt a nyolcvanas évek végén, illetve a kilencvenes évek elején mozgalmunknak *Oroszországban kialakult helyzetében*. Ez a helyzet olyan siralmas volt, hogy Ön azt bizonyára el sem tudja képzelni, és nem lehet elítélni azokat, akik miközben igyekeztek

---

* — bocsánat a kifejezésért. — *Szerk.*

** — nem javíthatatlanok, nem reménytelenek. — *Szerk.*

kikászolódni a bajból, megbotlottak. E kikászolódás érdekében némi szűkkeblűség szükséges és jogos volt — *volt*, de amikor kezdték ezt elméletté avatni és összekapcsolni a bernsteinizmussal, akkor persze gyökeresen megváltozott a dolog. Hiszen a „gazdasági" agitációnak és a „tömegmozgalom" szolgálatának kizárólagosságát, emlékszem, Ön is természetesnek ismerte el az „Új hadjárat"-ban, amelyet 1896-ban írt, amikor a vilnai ökonomizmus már à l'ordre du jour*, a pétervári meg születőben és alakulóban volt.

Kérem, ne vegye rossz néven, hogy levelem ilyen rendetlen.

Meleg kézszorítással
Votre *Petroff***

Münchenből Genfbe
1900 november 9-én.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 16. sz. 1956.

---

* — napirenden. — *Szerk.*
** — az Ön Petrovja. — *Szerk.*

P. B. AKSZELRODNAK

XI. 16.

Most kaptam meg, kedves P. B., a „Mozgalmunk legfontosabb feladatai" című cikkre[17] tett megjegyzéseit. Hálás köszönet értük. Hogyan vélekedik e cikk népszerűtlenségéről? Nem lesz-e ez disszonáns hang?

Elküldöm Önnek a „Májusi napok Harkovban" című brosúra előszavát (az Önnél levő kéziratban volt néhány, de csak egészen jelentéktelen javítás). Kérem, adja le szavazatát ebben a kérdésben, és szépítés nélkül tegye meg megjegyzéseit, akár tintával, akár ceruzával.

Elküldök ezenkívül egy Oroszországból érkezett dokumentumot a Szentpétervári Munkásszervezetnek a „Harci Szövetséggel" való egyesüléséről[18]. Azt mondják, a pétervváriak szörnyen vajúdnak ezzel, és Kiev állítólag már elfogadta ezt a programot. A programról feltétlenül írnunk kell. Nem volna kedve hozzá? (Ha elolvasta ezt a „dokumentumot" — „gyümölcsöt", ahogy a fivér mondja —, juttassa el, kérem, G. V.-hez, ha Önnek nincs szüksége rá.)

Végre találtunk felelős szerkesztőt: Ettinger vállalta, hogy legalábbis két füzetet aláír, semmiféle igényt nem támaszt a „hangnemet" és egyebeket illetően, s fenntartja magának a jogot, hogy két füzet után írásban kijelenthesse, hogy nem ért egyet a tartalommal stb. Reméljük, tartja ezt a megállapodást (csak nagyon kéri, hogy egyelőre, a füzet megjelenéséig, senkinek se beszéljünk erről), s ezalatt mi vagy találunk másvalakit, vagy másképp oldjuk meg a dolgot[19]. Ettingerrel személyesen tárgyaltam Buchholz közvetítésével, aki *kilépett a Szövetségből*,

hogy néhány békítő lépést tegyen. E lépésekről részletesebben majd később írok, már csak azért is, mert nem valami érdekes a dolog.

Remélhetőleg most a napokban megkezdik a szedést.

Meleg kézszorítással *Petroff*

Münchenből Zürichbe
1900 november 16-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1925.

P. B. AKSZELRODNAK

1900. XI. 19.

Kedves P. B.! Most kaptam meg XI. 17-i levelét, és nagy érdeklődéssel olvastam megjegyzéseit. Persze feltétlenül igyekezni fogunk minél több cikket küldeni Önnek, minthogy ez minden tekintetben hasznos kiadványaink szempontjából, nem is szólva az Ön természetes érdeklődéséről. Csak az a kár, hogy titkárunk überarbeitet*: de ennek nemsokára meg kell változnia, mert a Kinderpflege** terén komoly reformok várhatók[50].

Danyevics egy kis cikket küldött a lap részére a francia országos kongresszusról, mintegy 12 000 „n" terjedelemben: nem tudom biztosan, teljesen megfelelő-e. Igen könnyen meglehet, hogy az Ön krónikája feleslegessé teszi: türelmetlenül várjuk ezt a krónikát. A folyóirat részére Danyevics nagy cikket ír a francia ügyekről[51].

A mellékelt levél Rolaunak szól: munkatársam „teánk" ügyében ír neki, mert úgy hisszük, hogy az én levelezőpartnerem, Skubik, nincs a városban[52]. Kérem, szíveskedjék átadni ezt a levelet Rolaunak, és megkérni, hogy azonnal válaszoljon nekünk (ne haragudjon, hogy ilyen kéréssel háborgatom: remélem, akár Gurevicsnek is átadhatja ezt a megbízást). Ha viszont Rolau nincs a városban, akkor talán szíveskedne elolvasni a hozzá írott levelet, és a levél tartalmát közölni akár Skubik feleségével: mielőbbi határozott válaszra van ugyanis szükségünk, és ha nincs ott sem Rolau, sem Skubik, akkor ez nem

* — túl van terhelve munkával. — *Szerk.*
** — gyermekgondozás. — *Szerk.*

oldható meg másként, csak ha Ön személyesen tárgyal e társaság valamelyik tagjával.

L. Akszelrod cikkét[53] illetően teljesen egyetértek Önnel abban, hogy mindenekelőtt G. V.-nek kell elküldeni.

Elnézését kérem a túlságosan sietős levélért.

Meleg kézszorítással
Petrov

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

P. B. AKSZELRODNAK

1900. XI. 26.

Kedves P. B.!

Most érkezett meg a levél közös barátunktól, aki azt írja, hogy minden rendben van. Végre hát „szilárd alapokon" megindul a dolog! Nagyon kéri Önt, küldje el (hozzám) minél előbb Nusperli (vagy Husperli? Nem világos, de Ön persze tudja) útlevelét*[54].

Holnap, XI. 27-én, megkezdi a szedést, és így remélhető, hogy kb. két hét (vagy valamicskével hosszabb idő) múlva minden teljesen elkészül. Ezért igen fontos lenne, hogy egy hét múlva már az egész anyag együtt legyen, közte az Ön külföldi krónikája is. Remélem, ez a határidő nem kényszeríti Önt arra, hogy bármit is félbeszakítson, mert hiszen valószínűleg már nem sok munkája van hátra. V. I. ma ír G. V.-nek, hogy sürgesse meg azt, aki a párizsi kongresszusról ír[55]. Persze a cikkére lehet hivatkozni (ha Ön akar) a cikk beérkezése előtt is.

Jó egészséget kíván, meleg kézszorítással

Petrov

P. S. Még ma elküldöm a kéziratot (G. V.-ét)[56] Dietznek. Hátha ott is véglegesen rendbejön a dolog. Ideje!

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

* Azt írja: „Visszaküldöm, mihelyt itt jelentkeztem."

P. B. AKSZELRODNAK

XII. 11.

Kedves P. B.!

Nagyon köszönöm, hogy ilyen hamar beküldte a szakadásról szóló cikkre tett megjegyzéseket[57]. Végrehajtottam az Ön által kívánt javításokat, csak nem hagyhattam el egészen a „Rabocseje Gyelo" érdemeiről szóló részt — úgy vélem, igazságtalan volnék az ellenfélhez, akinek a szociáldemokráciával szemben nemcsak vétkei vannak.

Poletajev közölte velem azt a számomra roppant örvendetes hírt, hogy Ön most némileg megszabadult a kefirtől és egy időre eljöhetne hozzánk. Pompás lenne! — ami az elhelyezést illeti, úgy gondolom, nem merülnének fel nehézségek, szobát lehet kapni hetekre is. Hiszen Önnek svájci útlevele van. Még mindig várom (azért még mindig, mert már régen és hiába várom) két barátunk érkezését. Alekszej azt írja, hogy „rohan", de különböző körülmények valamelyest késleltetik. A másik barátunk már elég régen nem írt, de nem hiszem, hogy ebből valami rosszra kellene következtetnünk. Mire megérkeznek, valószínűleg megjelenik az „Iszkra" is (1—2 héten belül) meg a „Zarja" is (Dietz felvett még egy szedőt, és nagyon hajt, sürget bennünket. Igaz, tud-e Ön adni valamit a folyóiratnak ebbe a számába*?); majd csak tisztázódik némileg a szállítás kérdése (jaj, de nehéz kérdés!) és az anyagok kérdése is, és akkor roppant kívánatos volna egy közös tanácskozást megszervezni. Ez hő vágyam.

* Talán összeszedne valamit abból, amit Liebknechtről írt és ami kimaradt a lapból.

Mi van a fiatal Adler cikkével[58]? Ír-e? Mikor lesz készen? Kérem, sürgesse meg levélben, és ha Önnek terhes a levelezés, vagy ha nagy időveszteség származhat a München—Zürich—Bécs Umwegből*, akkor adja meg neki Lehmann címét (Herrn Dr. Med. Carl Lehmann, Gabelsbergerstrasse *20a*. München. A második borítékra: für Meyer**), nekünk meg az ő címét, és mi majd behajtjuk rajta a választ.

A „Zarjá"-t 1000 példányban akarjuk kiadni Oroszország, és 500 példányban a külföld számára.

Türelmetlenül várom a krónikát — no meg a viszontlátást.

Petroff

Gurevicsnek:

Kérem, tegyen valamit ebben a dologban: egy jó zürichi címet kellene szerezni, amelyen keresztül Jefimov (a Dietznél dolgozó szedő) levelezhetne Genffel, vagyis egy közvetítő, továbbító címet. Ha tud ilyent, kérem, küldje el nekem mielőbb, és mindenesetre azonnal válaszoljon legalább egy-két szóban.

Vera Pavlovnát üdvözlöm.

Meleg kézszorítással
Petroff

Münchenből Zürichbe
1900 december 11-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

---

* — kerülőből. — *Szerk.*
** — Meyer részére. — *Szerk.*

P. B. AKSZELRODNAK

1900 XII. 14. éjjel 12 órakor.

Kedves P. B.! Bocsásson meg, hogy feleslegesen háborgattam a távirattal. Mivel reggel nem kaptam meg a cikket, azt gondoltam (az Ön tegnapi távirata után), hogy valami történt, és különösen a nyomda tegnapi kétségbeesett levelének a hatása alatt határoztam el, hogy táviratilag érdeklődöm. S néhány óra múlva megérkezett az Ön cikke! Kérésének eleget téve azonnal értesítem Önt a cikk vételéről, és még egyszer elnézését kérem a táviratért.

Nagyon-nagyon örülök, hogy nemsokára találkozunk; valószínűleg a „fivér" is megérkezik a napokban, 2—3 hét múlva pedig talán Alekszej is.

Párizsból még mindig nem jött cikk a nemzetközi kongresszusról — ma táviratoztam.

Lehet, hogy egy időre el kell majd utaznom a lap megjelenése előtt, hogy különböző apróságokat elhelyezzek (alaposan elszámítottuk magunkat az „n"-ekkel, és most sokat kihagyunk!), de ez csak 3—4 napot vesz igénybe.

Írja meg, vegyünk-e ki szobát az Ön részére, vagy jobb, ha előbb csak körülnézünk. Megkérdezem V. I.-t, hogy mik az Ön igényei, és megkezdem a keresést.

Bocsássa meg levelem rövidségét — nagyon fáradt vagyok és sietek.

Meleg kézszorítással *Petroff*

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

P. B. AKSZELRODNAK

1900. XII. 24.

Kedves P. B.!

Tegnap tértem vissza hivatalos utamról[59], és így csak most kaptam meg levelét. A lapnak ma el kell készülnie: mihelyt megkapom, elküldöm Önnek, ha Ön nem jön ide.

Ma este érkezik a fivér.

Alekszej legkorábban XII. 20-ra válik szabaddá és indul útnak.

Kefelevonatot *semmiképpen* nem küldhettem — még magam sem tudtam kapni, és kénytelen voltam odautazni, hogy egyet-mást belezsúfolhassak a 8. oldalba. Bármennyire nehezünkre esett is, de az Ön cikkét két részre kellett osztanunk és második felének közlését a következő számra kellett halasztanunk[60]: másképpen nem lehetett volna elhelyezni azt, ami feltétlenül szükséges volt, minthogy a lapot nem petittel, hanem borgisszal szedték (technikai meggondolásokból).

Eszerint Vasziljevtől — ? és Adlertől — semmi? Adlerről Ön nem ír.

A folyóirat ügye halad: G. V. küldött egy cikket Sztruvéról[61] — összesen 6 cikk érkezett be.

Szívből kívánom, hogy mielőbb felépüljön az influenzából, az idén mindenütt nagy a járvány.

Meleg kézszorítással
Petroff

P. S. Most olvastam Gurevics levelében, hogy Ön megkapta az Ausztriáról szóló cikket. Remek. Van-e

egészen jó fordítója? Ha nincs, küldje el ide a cikket, majd itt lefordítjuk.

Gurevicsnek

Köszönöm a híreket. Persze kívánatos volna részletesebb információ a rigai elvtársról: milyen fajta munkát szeretne és tudna vállalni? Mennyire független, s hogy van ellátva pénzzel? stb.

Skubiknak mondja meg, kérem, hogy levelét megkaptam, de nem válaszoltam, mert nem voltam odahaza; most pedig csak annyit mondhatok, hogy *a mi emberünk már „ott" van*, és van nála cím, úgyhogy az az ügy, amelyről én Skubikkal leveleztem, elintéződött.

Meleg kézszorítással *Petrov*

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

1901

V. P. NOGINNAK

1901. január 3.

Kedves Elvtárs! A „Forradalom és ellenforradalom“[62] megérkezett, nagyon hálás vagyok Önnek, hogy elküldte ezt a brosúrát. Az átszállítást illetően ebben a pillanatban nem vállalhatunk semmiféle határozott kötelezettséget. Az utak nálunk most vannak kiépülőben, és nyilván ki is épülnek majd, de még nem látjuk, hogyan válnak majd be. Maximum 2—3 hét múlva minden bizonnyal egész határozott választ adhatunk, s ha módunkban lesz, szívesörömest elvállaljuk brosúrájának továbbítását. Max Menkusról[63] nem tudunk semmit, és nem az ő útján intézzük a dolgot. Az Ön leveleit és tudósításait megkaptuk. Néhányat közülük már felhasználtunk a lapban. Mellesleg megjegyzem, hogy az első számnak a napokban el kell készülnie, s akkor elküldöm Önnek[64]. A legközelebbi napokra várjuk ide poltavai barátunkat. Minden jót. Igaz, még valamit. — A „Rabocseje Znamja“ csoport egyik tagja, aki megtudta, hogy nekünk megvan Kautsky „Bernstein és a szociáldemokrata program“ című könyvének a fordítása, Oroszországban azzal az ajánlattal fordult csoportunk egyik tagjához, hogy kiadják ezt a fordítást[65]. Csakhogy mi magunk szeretnénk ezt kiadni, a mi nevünkkel. Ezért kérdem, nem volnának-e hajlandók az ajánlattevők anyagilag támogatni a kiadást, akár csak egy bizonyos összeggel. Írja meg, kérem, módjában van-e és vállalja-e, hogy érintkezésbe lép velük ebben az ügyben.

*Petrov**

* Ismeretlen kézírással bejegyezve: „Cím: Herrn Philipp Roegner. Cigarrenhandlung. Neue Gasse. Nürnberg“. — *Szerk.*

Hyndman cikkét hamarosan közölni akarjuk azzal a megjegyzéssel, hogy „ezt a cikket a szerző kézírásával *a »Rabocseje Znamja« szentpétervári csoportjának egyik tagja útján kaptuk meg*“[66]. Ha van valami megjegyzése az aláhúzott szöveghez, kérem, közölje, *haladéktalanul.*

Kézszorítással *Petrov*

Münchenből Londonba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ VIII. köt. 1928.

V. P. NOGINNAK

1901. I. 24.

Kedves Elvtárs!

Megkaptam az útlevelekre vonatkozó levelét, írtam annak az (itteni) barátomnak, akitől e tekintetben segítséget remélhetek, s most várom a választ. Azt hiszem, külföldi útlevelet (Oroszországba való beutazásra) sikerül majd szereznünk (bolgárt vagy németet), ezzel szemben az orosz útlevélhez, illetve legalábbis űrlaphoz, vagyis kitöltetlen útlevélhez nem fűzök reményt. Persze lehet, hogy ez is sikerül, de én azt tanácsolnám, hogy azonnal tegyen lépéseket a külföldi útlevél megszerzése végett, különben azt kockáztatja, hogy a végén semmilyen útlevele sem lesz. Ami pedig az orosz útlevelet illeti, ha egyáltalán lehet szerezni, akkor inkább Oroszországban.

Ha a „Rabocseje Znamjá"-ra vonatkozó megjegyzésben nem említjük meg, akkor nincs-e valamilyen ötlete, hogyan mondhatjuk meg másképpen? Például a „Rabocseje Znamja" csoportnak egy tagjától (közvetítésével), aki 1897-ben Szentpétervárott dolgozott, vagy valami más efféle módon. Véleményem szerint jobb lenne valahogyan feltüntetni, kinek a közvetítésével jutottunk a cikkhez, de ha Ön más véleményen van, akkor természetesen közöljük a beküldőre való utalás nélkül is.

Közölték velem annak a pétervárinak a vezetéknevét, aki (vidéken, mégpedig meglehetősen istenhátamögötti helyen) javasolta a Kautsky-fordítás kiadását. Nem merem a nevet a postára bízni — de mégis közlöm a következőképpen: írja le Alekszej keresztnevét, atyai nevét (oroszosan) és vezetéknevét, és mind a 23 betűt

számozza meg sorrendben. Akkor ennek a pétervárinak a vezetéknevét megkapja a következő betűkből: 6., 22., 11., 22. (ehelyett olvassa az ábécében utána következő betűt), 5., 10. és 13.[67]

A „Forradalom és ellenforradalom" terjesztése felől érdeklődünk majd azoknál a külföldi szervezeteknél, amelyekkel kapcsolatban állunk.

Nálunk a fő probléma most a szállítás, amely rengeteg pénzt emészt föl, mivel még új dologról van szó. Ezért nem adhatok határozott választ arra, tudjuk-e anyagilag támogatni az útlevél-gyártást, amíg nem tudjuk, mennyi pénz kell ehhez és milyen valószínűsége van annak, hogy az egyéb szükséges feltételek (a pénzen kívül) megvannak. Alekszej még tavasszal (sic!*) adott pénzt egy befolyásos szervezetnek (általuk ígért) kitöltetlen útlevelek megvételére, de egyelőre nem kapott semmit.

Hajlandó lenne-e a közeljövőben elvállalni egy állandó funkciót az átszállítással kapcsolatban — vagyis azt, hogy a határ közelében lakik, utazgat, kapcsolatot teremt csempészekkel stb.? Beszél-e németül és általában az oroszon kívül még valamilyen nyelven?**

Meleg kézszorítással *Petrov*

Küldöm a lapot[68]: kérem, barátján kívül *senkinek* se mutassa meg, és közölje véleményét. A 2. szám nyomdában van.

A következő címre írjon nekem:

Herrn Georg Rittmeyer
Kaiserstrasse 53. I.
München.

(Közvetlenül, ha a levél oroszul van írva.)

Münchenből Londonba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

---

* — így! — *Szerk.*

** Nem tud-e olyan elvtársról, aki alkalmas erre a szerepre és tud héberül? Még valami: nem tud-e egy teljesen megbízható elvtársat — egy szedőt?

A „BORBA" CSOPORTNAK

1901. II. 3.

Kedves Elvtársak!

Levelük, amelyben megtagadják a közreműködést, nagyon elszomorít bennünket. Nyevzorovhoz írt levelünk (az a levél, amelyhez külön az önök részére mellékeltük a „nyilatkozatot", az „Iszkra" 1. számát és Rjazanov cikkének a korrektúráját) és az önök lemondó levele keresztezték egymást, minthogy egyidejűleg küldtük el őket[69].

Már ebből is láthatják, milyen távol volt tőlünk az a szándék, hogy mellőzzük önöket. Bocsánatot kérünk a késésért, — ebben csakugyan hibásak vagyunk, de ne felejtsék el, hogy „a kapcsolatok tisztázatlansága" nekünk legalább annyira kellemetlen, mint önöknek. Csoportunknak azt a határozatát, hogy a lapot külföldön ne terjesszük, amíg Oroszországban nem folyik a terjesztése, mi szigorúan betartottuk, s csak a legközelebb álló személyekkel tettünk kivételt, köztük önökkel. A legutóbbi időkig teljes bizonytalanságban voltunk afelől, hogy terjesztik-e a lapot Oroszországban (még most sem *kezeskedhetünk* érte), annyi vesződségünk volt ebben az ügyben néhány újabb tárgyalás miatt (a liberális demokratákkal, ez egyelőre *nagy titok!*)[70], hogy ez minden időnket igénybe vette, és ezért egy kissé késve hajtottuk végre azt a két hét előtti elhatározásunkat, hogy elküldjük önöknek az „Iszkra" számát.

Nyilatkozatunkat Oroszországban még nem terjesztették, csak *megmutatták* néhány elvtársnak.

Még egyszer ismételjük, hogy korántsem figyelmet-

lenség miatt történt így a dolog, hanem a miatt a bizonytalanság és kapkodás miatt, amelyen egyelőre magunk sem jutottunk túl. Nagyon örülnénk, ha az ebből származó félreértések tisztázódnának és önök továbbra is a régi álláspontot foglalnák el közös ügyünkkel kapcsolatban.

Elvtársi üdvözlettel *Petrov*

Münchenből Párizsba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ XIII. köt. 1930.

A „BORBA“ CSOPORTNAK

1901. II. 21.

Kedves Elvtársak!

Meglep bennünket, hogy olyan állhatatosan ragaszkodnak „kapcsolataink meghatározásához“ és, nagy sajnálatunkra, nem tudunk eleget tenni ennek a kívánságuknak. Nálunk a munka még csak most kezdődik, a gépezet éppen csak megindult egy kissé, és az energikus együttműködéstől függ, sikerül-e szilárd alapokra helyeznünk — önök meg most a sürgős munka helyett egyszerre csak azzal óhajtanak foglalkozni, hogy valamiféle különleges pontossággal „határozzuk meg kapcsolatainkat“! Úgy véljük, hogy az állandó szoros együttműködés (amely már kifejeződött abban, hogy önök küldtek nekünk két cikket, s amelyre továbbra is számítottunk) eléggé meghatározott kapcsolat, és világosan következik belőle a munkatársaknak az a joga is, hogy a kiadvány nevében beszéljenek, munkaerőket vonjanak be, összeköttetéseket, anyagi eszközöket, cikkeket stb. szerezzenek. Hogy a munkaerők bevonása természetszerűleg a bevontak és a szerkesztőség közeledését is eredményezi, hogy a végleges megállapodások megkötése (valamely vállalkozást vagy valamely részleg vezetését, valamely tisztség betöltését illetően) a szerkesztőség és e bevont munkatársak közötti közvetlen érintkezést teszi majd szükségessé — ez ugyancsak természetszerűleg következik a közeli munkatársak és a szerkesztőség közötti viszony lényegéből.

Reméljük, hogy kapcsolataink az egyszerű közreműködésből az idők folyamán olyan kooperációvá válhatnak, amely lehetővé teszi, hogy felosszuk egymás

között az egyes rovatokat, és időszakonként közös szerkesztőségi értekezleteket tartsunk.

Továbbá, természetesen egyáltalán nem tagadjuk, hogy a külföldi szervezés szükségessé teszi majd (¼—½ év múlva) új formák, szervek, funkciók kialakítását, s ebben a tekintetben számítottunk önökre, de arra nincs módunk, hogy most azonnal foglalkozzunk mindezzel, akkor, amikor a „Zarja“ meg az „Iszkra“ még egyáltalán nem áll szilárd lábon.

Reméljük, önök megértik a mi helyzetünket is, és elismerik, hogy a kapcsolatok további „meghatározása“ most lehetetlen.

Kézszorítással.

Münchenből Párizsba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ XIII. köt. 1930.

P. B. AKSZELRODNAK

1901. II. 27.

Kedves P. B.! Mindkét levelét megkaptam, az olaszországi levelet átadtam V. I.-nek. Ez utóbbi levél tartalmát még nem ismerem, mert Blumenfeld közvetítésével adtam át. Blumenfeld meg én holnap utazunk: ő Bécsen keresztül tovább utazik, én Bécsen keresztül Prágába a magam ügyében[71]. Ne vegye rossz néven, ha a találkozások és úti előkészületeim miatt röviden írok.

Dietztől érkezett egy levél, hogy a nyilatkozatot (a liberálisokkal való szövetségről) *nem nyomtatja ki*, hogy ez veszélyes („egyesülés", csoportok stb.), s hogy egyáltalán nem jobb-e nekünk egy titkos nyomda?! Nagyon megdöbbentett bennünket ennek az ütődött hülye Dietznek az értesítése. Elhatároztuk (provisorisch*), hogy a „Zarjá"-t *egyelőre* nála hagyjuk (egyelőre!), a többit pedig Genfben nyomatjuk.

A párizsiakkal, *úgy látszik*, helyreállt a diplomáciai kapcsolat.

Molotov *már* megírta a cikket a pénzügyekről (az „Iszkra" 3. számába)[72]. A külföldi szemlét megígérte.

Az „Iszkra" 3. számába egyelőre még kevéske anyagunk van.

Juda (a borjú) még nem utazott el. Azt hiszem, a napokban végre — hála az égnek — szedi a sátorfáját. Vele „minden rendben".

Hazulról: még mindig a diákzavargásokról írnak. A fivér azt írja, nemsokára érkezik.

---

* — ideiglenesen. — *Szerk.*

A második szám[73] még nem érkezett meg Oroszországba.

Feltétlenül írok egy értelmesebb levelet visszaérkezésem után (4—7 napot leszek távol), ha majd belezökkentem a kerékvágásba. Meleg kézszorítással

Petrov

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

F. I. DANNAK

1901. III. 22.

Hálás köszönet Rittmeyer címére írt III. 2-i leveléért. Nagyon örülünk, hogy végre megindult köztünk a levelezés (erről én már *július* 15-én írtam Önnek!!). Kérem, folytassa rendszeresen, hogy mindig, minden fontos üggyel kapcsolatban tudjuk, hogy a levél megérkezik. Az a cím, amelyre a múltkor írt, egyike a legjobbaknak — használja fel.

Gyűjtsön pénzt. Mi most csaknem egy fillér nélkül állunk, és életkérdés számunkra, hogy egy nagyobb összeget szerezzünk. A napokban küldjük a „Zarjá"-t. Tehát tegyen meg mindent az anyagiak érdekében*.

Mi a helyzet a doktor csoportjával[74]? Képviselőjük a nyáron úgy viselkedett, hogy az egyenlő volt a szakítással (otromba követelésekkel lépett fel), — de azután csoportjának egyik tagja ismét felvette a kapcsolatot berlini képviselőnkkel[75]. Tisztázza velük: hajlandók-e segíteni vagy nem?

Küldjön egy címet a bőrönddel való jelentkezéshez[76] és egy állandóbb jellegűt a levelek és könyvek számára.

Öreg

Hogy állnak a finnországi utak[77]? Mi nem tudunk semmit, és egyetlen levelet sem kaptunk Öntől erre vonatkozóan. Ismételje meg.

* A pénzt küldheti a bank útján, csekkel, ajánlott levélben Dr. med. Carl Lehmann nevére (a harmadik betű német *h*), Gabelsbergerstrasse 20a. Ne felejtse el ezt a címet: jó, akár pénzről, akár levélről, akár könyvekről van szó.

Ha a bőröndöt szállító embereknek nincs írásuk a szervezettől, akkor *egyáltalán semmiféle* bizalmas kérdésről ne beszéljen velük.

Münchenből Berlinbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

V. P. NOGINNAK

1901. IV. 6.

Alekszej meg én most kaptuk meg az Ön levelét a „Zarjá"-ról. Hálásan köszönjük a részletes és őszinte véleményt: az ilyen bírálatok nagyon értékesek számunkra már csak azért is, mert igen ritkák. Nagyon igaza van abban, hogy a „Zarjá"-ban nem elég a politikai szemle és cikk. Teljesen tudatában vagyunk ennek a fogyatékosságnak, és minden erőnkkel igyekszünk javítani rajta.

Kézszorítással *Petrov*

Münchenből Londonba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

K. H. BRANTINGNAK[78]

1901 április 19.

Tisztelt Elvtárs!

Berlini elvtársunk megbízásunkból már megírta Önnek, hogy szeretnénk szorosabb kapcsolatokat létesíteni a svéd és a finn elvtársakkal.

Ezúttal a „Zarja" című orosz szociáldemokrata folyóirat (J. H. W. Dietz Verlag, Stuttgart) szerkesztősége nevében a következő kéréssel bátorkodom Önhöz fordulni.

Igen nagy fontosságot tulajdonítunk annak, hogy általában az oroszokkal és különösen az orosz munkásokkal ismertessük a finnországi politikai helyzetet és Finnország elnyomatását, valamint a finneknek a zsarnokság ellen vívott kitartó harcát. Ezért roppant hálásak lennénk Önnek, ha mindazoknak a finn elvtársaknak, akiket ismer, továbbítaná azt a nyomatékos kérésünket, hogy támogassanak bennünket ebben a munkában.

Persze az volna a legjobb, ha akadna egy állandó finn munkatársunk, aki először is havonta küldene beszámolókat (4000—8000 „n"), másodszor pedig, időnként nagyobb cikkeket és szemléket. Ez utóbbiak a „Zarjá"-ba kellenek, az előbbiek pedig az „Iszkra" című illegális orosz újság részére, amelynek szerkesztősége hozzánk fordult ezzel a kéréssel.

Ha hasznosnak véli, elküldöm Önnek a „Zarjá"-t és az „Iszkra" két számát.

A cikkeket küldhetik svéd vagy finn nyelven is: fordító majd akad.

Nagyon kérem, értesítsen, teljesítheti-e kérésünket.

Szociáldemokrata üdvözlettel

I. Petrov

P. S. Elnézését kérem gyatra németségemért.
Címem:
Herrn J. H. W. Dietz Verlag.
Furthbachstr. 12.
Stuttgart.
A belső borítékon:
An die Redaktion der Morgenröte — für Herrn Petroff.

München.

Először megjelent: „Morgen-Tidningen" 65. sz. 1955 március 8., svéd nyelven.

G. V. PLEHANOVNAK

1901. IV. 21.

Kedves G. V.!

Nagyon-nagyon örülünk, hogy kalandja szerencsésen végződött[79]. Várjuk Önt: sok mindenről kellene beszélgetnünk, mind irodalmi, mind szervezési kérdésekről, az „Iszkrá"-ról is (a harmadik számnak V. 1-re el kell készülnie. Azután azonnal ki akarjuk hozni a negyediket), a „Zarjá"-ról is. Jelentkezésre van címe — Velika Dmitrijevnáé. Mindenesetre adok még egy címet (Alekszejét): Occamstr. (Schwabing) 1a, III, rechts bei Frau Kraft, Herr Vernet-t kell keresni, csak jobb, ha ezt a címet előzetesen értesíti érkezése időpontjáról, mert különben könnyen megeshet, hogy nem találja otthon.

Küldöm a „Promislennij Mir" 1—11. számait. A Frank megvan nálunk — ha kell, még elutazása előtt elküldöm[80].

A „Dicső őrhelyen"[81] itt csak egy példányban van meg; kérünk még egyet, mert nagyon keresik.

Teljesen egyetértünk Önnel abban, hogy jelenleg a szervezés előbbre való az agitációnál. De hiszen az „»Iszkra« Röpirata" elég óvatos a nyílt felhívást illetően — vagy Ön még ezt is veszélyesnek tartja[82]?

A mielőbbi viszontlátásra *Petrov*

Kérem, küldje el vagy hozza el magával a „Narodnoje Hozjajsztvó"-t[83].

Münchenből Genfbe.

Először megjelent: „A »Munka Felszabadítása« csoport" c. gyűjtemény 6. sz. 1928.

M. G. VECSESZLOVNAK

Jurjevnek

Április 25.

Megkaptam levelét.

Kérem, mielőbb írja meg pontosan, hány darab és milyen bőröndje volt, hányat vittek el és hány maradt. Ezekre az adatokra elszámolásunk és költségvetésünk elkészítéséhez van szükségünk. Az irodalmat illetőleg is már régen kérem, írja meg, mennyit és mit kapott, s hova és hogyan használta fel.

Májusi röplapunk (NB) *nincs*.

A pénzt (100 Mr.*) már elküldtük; ismételten kérem, hogy fokozottabb mértékben igyekezzen pénzt szerezni a bőröndökre Berlinben és másutt: ezzel igen komoly és igen szükséges segítséget nyújt nekünk. Mennyi pénze van a kasszában? Mennyi a szokásos (és a jelenlegi) havi pénzforgalom?

Nagyon fontos volna a „Harkovi napok"-at mielőbb eljuttatni délre, ahol nagyon keresik.

A bulletint illetően nem egészen értettem meg Önt. 1) Az „»Iszkra« közreműködő csoportja" vagy a „semleges csoport" akarja kiadni[84]? 2) Ugyanolyan bulletinek lennének-e, mint régebben voltak, vagy másmilyenek? Szerintünk roppant ésszerűtlen volna pénzt költeni a régi típusú bulletinekre, s a magunk részéről nemigen ígérhetünk anyagot, mert most lázasan dolgozunk azon, hogy az „Iszkrá"-t havonta megjelenő lappá tegyük[85],

* — márkát. — *Szerk.*

s az anyag lemásolásához és elküldéséhez sem időnk, sem pénzünk nincs. Nem arra kell törekednünk, hogy a meglevő anyagot szétaprózzuk bulletinekre, s csökkentsük mind jelentőségét, mind hatását azzal, hogy feldolgozatlan formában terjesztjük külföldön, hanem ellenkezőleg, arra kell törekednünk, hogy az egész anyagot az „Iszkrá"-ban koncentráljuk és siettessük az „Iszkra" megjelenését, benne a feldolgozott és kellőképp megvilágított nyersanyaggal. Más taktikával nem harcolnánk a jelenlegi eszmei ingadozás és ziláltság ellen, hanem ezt csak elősegítenénk.

Nem lep meg bennünket, hogy a „Semleges csoport" — a maga képtelen összetételével és programjával — kiadott ilyen bulletineket, de az „»Iszkra« közreműködő csoportja" jobban koordinált és ésszerűbb munkát várnánk. Igyekezzen közölni csoportjával ezeket a meggondolásokat (de ne úgy, hogy egyszerűen felolvassa, amit írtam, mert ez a levél csak Önnek szól), győzze meg őket, s közölje a csoport döntését.

Más a helyzet, ha olyan bulletinekre gondolnak, amelyek az Oroszországra vonatkozó külföldi sajtóhangok szemléjét tartalmazzák. Ezek persze hasznosak. Küldjön orosz lapkivágásokat. Nem lehetne-e az „Iszkra" szerkesztőségét orosz folyóiratokkal is ellátni, miután Berlinben elolvasták őket? Ha ez lehetséges, közölje, milyen folyóiratokra számíthatnánk (valami van itt, de kevés).

Münchenből Berlinbe
1901 április 25-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

SZ. I. RADCSENKÓNAK

Megkaptuk levelét. Teljes mértékben helyeseljük az irodalom terjesztésében alkalmazott módszerét, s azt tanácsoljuk, hogy szigorúan ehhez tartsa magát, ne hallgasson senkinek a tanácsaira és rágalmaira.

Csak kívánatos volna, ha némi figyelmet tanúsítana a *„Szocialiszt" csoport*[86] iránt, és szükség esetén bizonyos kedvezményeket nyújtana neki (például hitelt), mert ez a csoport igyekszik közelebb kerülni hozzánk, és azt ígéri, hogy agitál mellettünk. Az irodalomért fizetés helyett felajánlották nekünk bevételeik egy bizonyos hányadát: *meghatalmazzuk Önt*, hogy állapodjon meg e tekintetben *belátása szerint*, ha ezt nem tartja anyagilag *hátrányosnak*. (Miért *panaszkodik a „Szocialiszt"*, hogy *Ön nem ad* irodalmat?)

Általában ingyen ne adjon semmit, de pénzért a *lehető* leggyorsabban ossza szét.

Pénzt Grigorjevnek ne adjon, hanem mindent nekünk küldjön. Grigorjevnek az irodalomból kell pénzt előteremtenie, nála sok anyag van.

A 3. számot nyomják, utána meg a negyediket. Megjelent a májusi röplap, és az *„Iszkra"* külön röplapja[87].

Mindent tegyen meg, hogy embereket küldhessen *Berlinbe* a bőröndökért *(c í m)**.

Jelszó: **Petrovtól.**

A „Harkovi napok"-at, ha maradt mintegy 100—200, küldje el azonnal *v a l a k i v e l c í m* *.

---

* A cím a kéziratban nem szerepel. — *Szerk.*

Lépjen kapcsolatba Pszkovval. Mi a bőröndöket Lepesinszkijnek fogjuk küldeni, Ön pedig tőle vegye át őket.

Münchenből Pétervárra
1901 április végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

P. N. LEPESINSZKIJNEK és P. A. KRASZIKOVNAK

2a 3b — p — —[88]

1901. VI. 1.

Nagy örömmel dolgoznánk együtt — p — — vel. Különösen hasznos munkát végezhetne ma, amikor általában nagy az ingadozás, s különösen, amikor külföldön sok az intrika. Pénzügyi helyzetünk sajnos nagyon rossz, és semmiképpen sincs módunk arra, hogy az utazásra és az itteni megélhetésre pénzt adjunk neki. Itt keresethez is bajosan jut (nem beszélünk Franciaországról és a francia Svájcról, mert ott nem vagyunk ismerősek. Maga — p — — e tekintetben tájékozottabb nálunk). Csak egy esetben nyújthatnánk anyagi támogatást: ha — p — — vállalkozna arra, hogy külföldre jön, itt francia útlevelet szerez, azzal átlépi a határt 2—3 ízben különböző határállomásokon, s minden alkalommal egy pár bőröndöt visz magával. Mi amúgy is fizetünk az ilyen szállításokért, és persze szívesebben fizetnénk neki, mint másvalakinek, idegennek. Nyelvismeretével és leleményességével ő bizonyára meg tudná ezt csinálni, és útközben esetleg találna még valakit ugyanerre a célra. Ha hajlandó erre, akkor ő írjon azonnal — olvassa fel neki ezt a levelet teljes egészében—, és a legrészletesebben közölje személyleírását. Mi akkor e személyleírás alapján azonnal kérünk francia útlevelet, és mihelyt megkapjuk, értesítjük, hogy induljon. Általában munkánk alfája és omegája most a szállítás, szállítás, szállítás. Aki nekünk segíteni akar, az *minden* erejét erre összpontosítsa.

Most a 125 rubelről. Mi már nemegyszer pórul jártunk az idegen szervezeteknek adott kölcsönökkel: temérdek

pénzt elosztogattunk, az eredmény pedig igen csekély, *úgyszólván nulla.* Ezért nagyon félünk az előre történő fizetéstől. Továbbá: nekünk fontosabb egy kisebb mennyiség sürgős eljuttatása (akár ½ pudot *havonta*), mint 10—20 pud szállítása 3—4 hónap múlva, mert számunkra az elsőrendű feladat az, hogy az „Iszkrá"-t minden hónapban megjelentessük és szétküldjük. Egyelőre úgyszólván csak a bőröndökből élünk. Tehát fontolják meg alaposan, megbízható-e a javaslat, milyen szervezettől származik, milyen jellegű a szállítás, nem tudnánk-e bejuttatni egy emberünket, aki ellenőrizné a dolgot és részt venne a munkában, s azután közöljék velünk az eredményt. Ha hajlandók egy próbát tenni előzetes fizetés nélkül, akkor intézkedjenek saját hatáskörükben. Ha viszont azonnal nagyobb összeget kell adnunk, akkor kötelességünk, hogy minden szempontból fontolóra vegyük a dolgot és *minden* adatot mérlegeljünk.

Münchenből Pszkovba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

P. B. AKSZELRODNAK

1901. VI. 1.

Kedves P. B.! Most kaptuk meg levelét, amelyhez mellékelte Gyeb.[89] anyagát és leveleit*. Hálás köszönet érte; az anyagot majd tanulmányoznunk kell.

Ami Gyeb. javaslatát illeti, természetesen hajlandók vagyunk átadni neki 300 lenyomatot, és reméljük, hogy fenntartásai a legcsekélyebb mértékben sem fogják akadályozni megemlékezéseinek közlését. A „Zarja" 2. száma megjelenésének végső határideje — egy hónap, azaz július elseje. Terjedelem 2 ív — legfeljebb 2½. Reméljük, hogy az ő 4—5 ívét úgy fogja fejezetekre osztani, hogy az megfeleljen a „Zarja" 2. és 3. számának.

A konferenciáról még nem tudunk semmit[90]. Kérem, vegye rá Kolcovot és a „Szocial-Demokrat" még egy tagját arra, hogy egyezzenek bele. Hiszen ez még semmire sem kötelez, rólunk viszont elhárítja annak ódiumát, hogy nem akarjuk abbahagyni a viszálykodást. Valamelyest lényeges engedményeket nem adunk sem a „Borbá"-nak, sem a „Rabocseje Gyeló"-nak, annyi szent (milyen gyönge a „Lisztok" 7. száma[91]! Már most túlszárnyaltuk, még technikai vonatkozásban is — a hírszolgálat gyorsaságában).

Nyomják az „Iszkra" 5. számát. A vezércikk: „Az értelmetlen ábrándozásról" (Sztarover). G. V. tárcája — „Új bor régi tömlőben" — a szociálforradalmárok kiáltványáról és a szociáldemokraták felé tett fordulatukról. Azután egy (sőt, talán két) kis cikk a szentpétervári május

* Gyeb. levelét természetesen megőrizzük.

4—7-i összecsapásokról (amelyek a viborgi városrészben és az Obuhov-gyárban történtek). Van egy kis anyag a társadalmi krónikába és a munkásmozgalom-rovatba is, úgyszintén a „Május elseje Oroszországban" című beszámolóhoz — például egy pétervári munkásnő drámai levele arról, hogy május 4-én hogyan öltek meg egy munkást (a rokonát) a Nyevszkijre vonuló tömegben[92]. Egy közeli barátunk — egy ivanovo-voznyeszenszki munkás — levele az ottani hangulatról, a május 1 megünneplésére tett kísérletekről[93], az „Iszkra" sikeréről.

Cak anyagiakban vagyunk gyengék, minden egyéb jól megy, és szép reményekre jogosít.

Hogy szolgál egészsége? Könnyebb-e most Önnek az Erwerbsarbeit*? eleget pihen? Mik a tervei nyárra?

Üdvözletemet küldöm családjának.

Meleg kézszorítással
Petrov

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

---

* — kereső foglalkozás. — *Szerk.*

M. G. VECSESZLOVNAK

1901. VI. 17.

Megkaptuk levelét, melyben 100 márkát kér. Sajnos, nem teljesíthetem ezt a kérést, amíg meg nem kapom Öntől azokat a „közelebbi információkat", amelyeket ígér. Semmiképpen sem vállalhatom magamra, hogy döntsek ezen összeg folyósítását illetően (sem formai okokból — mivel ez a szerkesztő bizottságtól függ —, sem azokból az okokból, amelyeket személyes találkozásunkkor kifejtettem Önnek), a szerkesztő bizottságot pedig most nem tudom összehívni, mert néhányan elutaztak. Még egyszer kérem, ne fukarkodjék a közelebbi, igen részletes információkkal: enélkül kapcsolataink *sohasem* épülnek ki megfelelően. Olyanféle értesítések, hogy „egyelőre minden rendben van", az ügyben döntést hozó bizottságunkra inkább kedvezőtlen hatást gyakorolhatnak. Nagyon jól megértem, hogy igen gyakran a legnagyobb erőfeszítések is meddők rajtunk kívül álló körülmények folytán, hogy ostobaság lenne a balsikerekért bárkit is okolni. De Önnek is meg kell értenie, hogy ha nincsenek igen részletes és pontos értesüléseink arról, milyen erőfeszítéseket tettek, mi az, ami sikerült (respective* nem sikerült), mi ennek az oka, s jelenleg mi a helyzet és mik a tervei, akkor *nem tehetünk* további lépéseket, és nem kívánhatunk megbízóinktól további áldozatokat, amelyekért *mi* vagyunk felelősek.

Münchenből Berlinbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

* — illetve. — *Szerk.*

P. B. AKSZELRODNAK

1901. VII. 9.

Kedves P. B.! Elküldöm Önnek Nyevzorov cikkét, amelyet elvetettünk[94]. Nos, nézze hát meg ezt a remekművet (hallom, érdeklődött iránta), és elolvasása után, kérem, azonnal küldje el G. V—csnek, aki szintén érdeklődik a párizsiak iránt. Úgy véljük, hogy a másolatát dokumentumként feltétlenül meg kell őrizni.

Az „Iszkra" 6. számát most szedik, valószínűleg 6 oldal lesz, mert elég sok az anyagunk a társadalmi krónika és a munkásmozgalom-rovat részére. A „Zarja" második számához beérkezett 1) G. V. vezércikke — „Merre tovább?" és 2) L. I. cikke — „Miért nem akarunk hátrafelé menni?" Ortodox aláírással. Ezenkívül ír még Arszenyev és Velika Dmitrijevna, van egy referátum Alekszejtől (milyennek tartja? Velika Dm. nem volt vele megelégedve). Én írtam egy kis cikket Vitte feljegyzéséről és az ahhoz írt előszóról, persze leszidtam R. N. Sz. urat[95] — Velika Dmitrijevna nagyon elégedetlen, s el kell majd küldeni a cikket G. V.-nek stb.: fájó pont ez az R. N. Sz. úr!

Hogy megy a munka, és hogy szolgál az egészsége? Hosszú szabadsága lesz-e az idén, és hol szándékozik üdülni? Én nagyon-nagyon szeretném, ha idenézhetne egy kicsit hozzánk, s elbeszélgethetnénk sok mindenféléről — csak nem merem hívni, nehogy pihenés helyett újabb izgalmai legyenek. Ha nem fél ettől, akkor igazán jöjjön el.

Oroszországból azt írták nekünk, hogy mostanában mind többet beszélnek a kongresszusról. Ez újra meg újra arra kényszerít bennünket, hogy a programra gondoljunk.

A programtervezet nyilvánosságra hozása *égetően* szükséges, és óriási jelentőségű lenne[96]. De Önön és G. V.-n kívül nincs senki, aki erre vállalkozhatna: a dolog nyugodt koncentrációt és megfontoltságot kíván. Kérem, segítsen rajtunk, ha elfoglaltsága és egészsége engedi. Vagy talán találkozik G. V.-vel és együtt lesznek egy ideig — s akkor ezt az időt felhasználhatnánk?

Kautsky itt járt átutazóban (Tirolba ment pihenni), de elfelejtettünk beszélni vele az Erfurter Programmról* (amelyet most Alekszej tanulmányoz). Ígért ő külön előszót?

Milyen könyvekről üzente Ön Alekszej nővérének, hogy elküldték őket?

Ami a „Zarja" külföldi szemléjét illeti, reménytelen a helyzet: Parvus megint csak a szervezésről akar írni, Luxemburg és Danyevics adnak valamit (talán) Franciaországról, s más *nincs*, sem Németországról, sem Ausztriáról... Gyenge dolog!

Nos, viszontlátásra! Ne haragudjon, hogy ritkán írok: az itteni sürgés-forgásban semmire sem marad ideje az embernek. Most itt vannak a londoniak[97]; nekem tetszenek. Hát Önnek?

Üdvözlöm az egész családját. Meleg kézszorítással

híve...

Lejtejzen címe: 52, Faubourg de Temple. *Mr. Gouman. P a r i s;* a belső borítékon: Mr. Basile részére.

[Az „Iszkra" első számának újabb kiadásával egyelőre egy kicsit várni kell: hamarosan tisztázódik a — mint kiderült — épségben maradt *egyezer* példánynak és az ezer példány most megkísérlendő szállításának a kérdése.]

Az Adlerre vonatkozó kis cikk még az „Iszkra" 6. számában is megjelenhet[98], ha legkésőbb egy hét múlva befut.

---

* — Erfurti program. — *Szerk.*

A Szövetséggel való megállapodás tervezetéről nem írok: semmi új nem történt, a régit meg természetesen tudja Alekszej nővérétől.

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

G. V. PLEHANOVNAK

1901. VII. 13.

Megkaptam 11-i levelét[99]. Ami Ortodox P. Scriptumát[100] illeti, a többség véleményét még ma ismerteti Önnel Alekszej. Én nem értek egyet ezzel a véleménnyel, és engem (személy szerint) érdekelne az Ön nézete is, különösen erről a P. S.-ről, és arról az álláspontról is, hogy ezt az egész cikk elfogadása után el lehet utasítani azon az alapon, hogy a P. Scriptum „irodalmilag gyenge". A P. S. „megmentése", amiről Ön ír, esetleg akkor lehetséges, ha Pavel Boriszovics határozottan *mellette* szavaz, de ez még akkor sem biztos: a szavazatok egyenlően oszlanak meg, mert Alekszej most csaknem teljesen ellenzi.

Általában azt hiszem, hogy minden olyan kérdésnél, amely valamelyest is érinti a „vitás" pontokat, Önnek közvetlen úton kellene megtudakolnia a Struvefreundlicheink[101] által nyilvánított vélemények indokait; ez megtehető levélben, a cím ugyancsak Lehmann (most általában *Lehmannhoz* kell írni), hozzáfűzve: für Meyer és „Puttmannak". Én ugyanis nem vállalkozom arra, hogy teljes egészében ismertessem nézeteiket. Vonatkozik ez például R. N. Sz. ellen írt cikkemre is[102].

Azt az ajánlatát, hogy küld anyagot Csernov ellen, nagyon köszönöm. Éppen foglalkoztam vele, és valószínűleg annak is hasznát venném, ami Franciaországra és Belgiumra vonatkozik (Vandervelde et Destrée. „Le socialisme en Belgique"* — amelyet Csernov idézett, valamint Vandervelde új munkája[103]). De csak akkor küldje, ha Önnek

* — „A szocializmus Belgiumban". — *Szerk.*

nincs rá szüksége, és ha néhány hétig nélkülözheti. Nekem nagyon kellene Liebknecht: „Zur Grund- und Bodenfrage"*, amelyet nem találtam meg itt sem Parvusnál, sem a könyvtárban. Ha Önnek megvan, kérem küldje el rövid időre.

Csernov idéz valakit, aki nyíltan hadakozik a marxistákkal, Gerolamo Gatti: Le nuove correnti dell'economia agricola (Milano — Palermo, 1900)**. Nem tudja, hogy ez mi fán terem, és érdemes-e elolvasni? Nincs-e lefordítva franciára? (olaszul nem tudok — talán a nővér segíthetne).

Írjon a cikkemről. Meleg kézszorítással

Petrov

Münchenből Genfbe.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 16. sz. 1956.

---

* — „Az agrárkérdéshez". — *Szerk.*

** *Gerolamo Gatti.* Agricultura e socialismo. Le nuove correnti dell'economia agricola (Mezőgazdaság és szocializmus. A mezőgazdaság új áramlatai). — *Szerk.*

P. B. AKSZELRODNAK

1901. VII. 21.

Kedves P. B.! Folyton készültem válaszolni levelére, de halasztgattam a cikk megérkezéséig. Ne siessen vele túlságosan, ha ez fáradságába kerül, vagy akár teljesen hagyja abba olvasását, hogy kellőképpen pihenjen és gyógyítsa magát. G. V. nekem már elég részletesen megírta, milyen változtatásokat tart kívánatosnak, s én természetesen igyekszem végrehajtani *mind*ezeket a változtatásokat[101] (csak ami azt illeti, hogy a *hangnemen* változtassak... nem tudom, sikerül-e. Aligha leszek képes diplomáciai hangnemben írni olyan úrról, aki viharos indulatokat kavar fel bennem. S aligha van teljesen igaza G. V.-nek, hogy „gyűlöletem" az olvasók előtt érthetetlen lesz: példaként Parvusra hivatkozom, akiben, bár nem ismerte a szerzőt, az előszó olvasása ugyancsak ellenséges indulatokat keltett e „fajdkakas" irányában, ahogy ő kifejezte magát — de ezt csak zárójelben). Nagyon bosszankodtam azon, hogy két munkával is megterheltük Önt (cikkolvasással — az én cikkemével és Ortodoxéval) éppen akkor, amikor gyógykezelésre és üdülésre utazott el. Igyekezzék minél jobban kihasználni az üdülést, és — semmiképpen se fárassza magát túlságosan a kéziratok kibetűzésével.

Kérem, hogy *kizárólag* erre a címre írjon (és küldje a kéziratokat és minden egyebet):

Herrn Dr. Med. Carl Lehmann.
Gabelsbergerstrasse 20a/II.
München (belül: *für Meyer).*

Rittmeyer címe *már nem jó* (de ha Ön már e levél vétele előtt küldött valamit Rittmeyerhez, azt még megkapjuk).

Nincs meg Önnek Liebknecht „Zur Grund- und Bodenfrage" című könyve (Leipzig 1876)? Vagy valakinek a zürichi Genossék* közül? *Igen nagy szükségem van rá* a Csernov elleni cikkemhez[105], s itt sem a könyvtárban, sem Parvusnak, sem Lehmann-nak nincs meg.

Nos, a viszontlátásra! Jó pihenést és *alapos* gyógyulást kívánok. Meleg kézszorítással

Petrov

P. S. Még egy kérés: nincsenek-e meg Önnek (vagy Greulichnak) *az Internacionálé kongresszusainak jegyzőkönyvei*? vagy a „*Vorbote*" (amelyben, úgy tudom, pontos beszámolók jelentek meg)? Ez a Csernov nem hagy nyugodni — a csirkefogó nyilván *kiforgatja* a dolgot, amikor az Internacionálé kongresszusi jegyzőkönyveire hivatkozik és a „dogmatikus marxizmus" számlájára írja még a (Rittinghausen-féle) „szolidarizált földközösségeket" is[106]. Ha ennek az anyagnak a megszerzésében segíteni tudna, nagyon-nagyon hálás lennék Önnek.

[Ha ezeknek az információknak a megszerzése utánjárást igényel, akkor *k é r e m, ne tegyen egy lépést sem:* megleszek valahogy nélkülük.]

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

---

* — elvtársak. — *Szerk.*

P. B. AKSZELRODNAK

1901. VIII. 24.

Kedves P. B.! Itt küldöm Önnek Nyevzorov cikkét, melyet ő átdolgozott. A cikkel kapcsolatban ilyen dilemma előtt állunk: vagy a „*Zarjá*"-ban közöljük, vagy teljesen elutasítjuk közlését. A szavazatok egyenlő arányban oszlottak meg (Alekszej meg Arszenyev *mellette*, Velika Dmitrijevna meg én ellene). Kérem, adja le szavazatát. Meg kell mondanom, hogy engem különösen az háborít fel, hogy valamennyien (még Arszenyev is!) „ocsmánynak", „hitszegőnek" nyilvánítják a cikket (G. V. is így nyilatkozott róla) — és mégis a közléséről beszélnek! Véleményem szerint ez az elnézés és kímélet a legrosszabb taktika. A cikk védelmében ezt mondják: „Ez egy munkatárs levele a szerkesztőséghez. *Kínos* visszautasítani." Véleményem szerint, ha egy munkatárs *ilyen* allüröket vesz fel, ennek igenis véget kell vetnünk. Menjen isten hírével a „Rabocseje Gyeló"-hoz (Nyevzorov még nekünk is azt írta, hogy nem ellenezzük-e ezt!!? Sic!*) — mi ezzel sokkal jobban „dokumentáljuk" az ő arculatát és könnyebben ráhúzzuk a vizeslepedőt, mintha nálunk jelenik meg a „Zarjá"-ban. (Az egyik érv *mellette:* közöljük, hogy legyen alkalmunk válaszolni a közkeletű érvekre.)

Döntse hát el a kérdést!

S mi történjék Finn cikkével? Ha értelmes (ahogy Ön írta), ne hozzuk-e a „*Zarjá*"-ban? Nem küldi el?

Hogy van egészségileg? Hallottam, hogy közel van Thunhoz, de remélem, hogy a levelet továbbítják.

---

* — Így! — *Szerk.*

Mikor szándékozik G. V.-hez utazni? Nagyon számítunk Önre a programmal kapcsolatban.

Nos, a viszontlátásra! Mielőbbi gyógyulást kívánok, meleg kézszorítással

Petrov

Az „Iszkra" hetedik száma a napokban jelenik meg. A „Zarjá"-hoz elment G. V. cikke (a második cikk Sztruve ellen). Azután majd jön — Nyevzorové, Alekszejé, Velika Dmitrijevnáé, Arszenyevé, egy cikk az agrárkérdésről (erről én írok)[107], és G. V. cikke Bernstein ellen (a recenzió Bernstein könyvének orosz fordításáról). Külföldi szemle nincs. Danyevics talán megírja? Az „Iszkra" részére már a második levelet küldte be (a 8. számban jön).

Münchenből Heiligenschwendébe (Svájc, Thun mellett).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

P. B. AKSZELRODNAK

1901. VIII. 30.

Kedves P. B.! Ma kaptam meg levelét, és ugyancsak ma küldtem el Dietznek cikkem[108] korrektúráját. Elvégeztem az Ön által megjelölt javítást — a végén a liberálisok különválasztását a forradalmároktól, akiket csak a „mi" szócskával jelöltem. Ellenben ami a „gondviselésszerű nyelvbotlást" illeti, itt már semmit sem tehettem: akkora változtatásokat követelt volna ennek a helynek a módosítása, no meg a cikk egész szelleme sem engedi meg az olyan változtatást, hogy vele az „egyoldalúságot" kiküszöböljem (Önnek persze igaza van abban, hogy a megvilágítás „egyoldalú": polémikus cikkben, amelynek célja, hogy támadást intézzünk ellenfeleink egyik szárnya ellen, hogyan is lehettem volna sokoldalú! Vagyis nem azt akarom mondani, hogy nem láttam itt fogyatékosságot, hanem azt, hogy ez a *fogyatékosság* túlságosan mélyen rejlő ahhoz, hogysem egy bizonyos rész megváltoztatásával kiküszöbölhetném).

Leveleit mind megkaptuk. A nővért illetően nem tudom, hogy áll a dolog, mert már rég nem kaptam hírt felőle.

Persze megkapta Alekszej levelét, melyben a kongresszussal kapcsolatban felmerülő akadályról ír[109]? Megvárjuk, hogyan határoz ebben a dologban Ön meg Danyevics.

A hetedik szám[110] megjelent, s Önnek persze már elküldték. A nyolcadik számban jön Rjazanov „Cári kocsma" című cikke (a szeszmonopóliumról), azután tervbe vettünk egy cikket az új (a június 8-i) törvényről,

amely a nemeseknek földet juttat[111] Szibériában. A társadalmi krónikában hírt adunk a liberálisok kongresszusáról, a szibériai száműzöttekkel való hihetetlenül rossz bánásmódról, a Kurszkhoz hasonló istenhátamögötti zugok nagy nyugtalanságáról, a szeminaristák és a gimnazisták lázadásáról. Aztán igen érdekes cikket kaptunk egy munkástól — válasz Dadonovnak, aki a „Russzkoje Bogatsztvó"-ban szidalmazta az ivanovo-voznyeszenszki munkásokat[112]. Azt mondják, nagyon jó cikk (én még nem olvastam el), úgyhogy nem tudjuk, hová alkalmasabb, az „Iszkrá"-ba vagy a „Zarjá"-ba. Az „Iszkra" 8. számában közöljük Danyevics franciaországi levelét.

A „Zarja" részére még mindig nincs külföldi szemle! És belpolitikai is aligha lesz[113]. Baj! Pedig közben nagyon felduzzad ez a „Zarja". Most már 6 ív + 4 (Plehanov: „Bírálat") + 2 (ugyancsak ő Bernstein ellen) + 2 (Nyevzorov + Alekszej) + 2—3 (Velika Dmitrijevna és Sztarover)... Én viszont teljesen megrekedtem az agrárkérdéssel.

Nos, hátha nemsokára találkozunk.

Meleg kézszorítással *Petrov*

Münchenből Heiligenschwendébe (Svájc, Thun mellett).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

E. L. GUREVICS-DANYEVICSNEK

1901. XI. 3.

Kedves Elvtárs! Ön azt mondta nekünk, amikor még elutazása előtt itt beszélgettünk, hogy bárhogy alakuljanak is kapcsolataink — még ha elválnak is utaink —, mindenképpen kiadványaink munkatársa marad. Azután, már a szomorú kimenetelű szervezeti tárgyalásaink[114] után, ismét ígéretet tettünk arra, hogy egyáltalán „nem üzenünk hadat egymásnak", és ha ideiglenesen különválunk is, mégis politikai szövetségesek maradunk.

Ezért reméljük, hogy továbbra is küld leveleket Franciaországból az „Iszkrá"-nak. Sajnos, csoportja itteni tagjától nem kaptunk határozott választ kérdésünkre. Kérem, közölje, szándékozik-e továbbra is munkatársunk maradni vagy nem.

Ön természetesen tudja, milyen sokra tartjuk irodalmi közreműködését, és ha most, a „Liga" megalakulása után az Ön csoportjával való szervezeti kapcsolataink bonyolultabbak lettek is, a további irodalmi közeledésnek, legalábbis a mi részünkről, nincs akadálya. Mi ezt a közeledést kívánatosnak tartjuk.

Elvtársi üdvözlettel . . .

P. S. Rjazanov szavaiból arra következtettem, hogy félreértették szavaimat, melyek szerint különválásunk esetleg befolyásolhatja az irodalomra vonatkozó megállapodást. Én csak a brosúrákra vonatkozó szerződésre gondoltam (a „Liga" külön brosúra-szerkesztőséget hozott létre), viszont a „Zarja" és az „Iszkra" szerkesztőségének

a munkatársakkal való merőben irodalmi kapcsolatát a „Liga“ megalapítása nem érinti.

Münchenből Párizsba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ XIII. köt. 1930.

L. I. AKSZELROD-ORTODOXNAK

1901. XI. 27.

Igen tisztelt L. I.! Köszönet a könyvéért, amelyet V. Iv. megmutatott nekem. Nagyon-nagyon sajnálom, hogy nem tudtam még hozzáfogni olvasásához: először is, az utóbbi időben nagyon lefoglalt a brosúra (a „Rabocseje Gyelo" ellen),[115] másodszor pedig, megint „meghatározatlan" betegségben szenvedek. A munka áll, s nem tudom, hamarosan hozzá tudok-e újra látni! Pedig sürgős munka...

Ami azt illeti, hogy ajánljam Popovának, nagy sajnálatomra erre teljesen alkalmatlan vagyok. Én magam Popovát nem ismerem és sohasem ismertem személyesen. *Csak Sztruve révén* volt vele dolgom (s az utóbbitól — Ön ezt bizonyára megérti — semmiképpen sem kérhetem, hogy az Ön könyvét ajánlja. Pedig hát ő — Popova kiadványai szerkesztőségének a vezetője!!). Ha tehát én Popovához fordulnék, annak inkább kedvezőtlen hatása lenne.

De még ez sem minden. Nemrég (egy vagy másfél hónapja) írtam Popovának, s *első ízben* fordultam hozzá azzal a kéréssel, hogy küldje el nekem Webb második kötetének egy példányát, amelynek fordítását én szerkesztettem, és amely csak nemrég jelent meg[116]. Mindeddig sem válasz, sem könyv nem érkezett!

Vodovozovával[117] sohasem voltam, hogy úgy mondjam, „baráti" levelezésben. De utolsó (tavasszal írott!) *(hivatalos)* levelemre *egyáltalán nem válaszolt.* Amint látja, itt is teljesen alkalmatlan vagyok.

Önnek vagy olyasvalakit kell keresnie, akinek jobb kapcsolatai vannak irodalmi és kiadói körökben, vagy

közvetlenül kell néhány kiadóhoz fordulnia könyvét mellékelve. [Talán Filippov segítségére lehetne Önnek? Hiszen ő volt az Ön kiadója! Én már nem vagyok kapcsolatban vele.]

Berg majd ír Önnek vagy személyesen fog Önnel tárgyalni: hamarosan utazni akar.

Meleg kézszorítással

Frei

Münchenből Bernbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

G. V. PLEHANOVNAK

1901. XII. 1.

Elolvastam, kedves G. V., Finn cikkéről írott levelét. Ön sokkal szigorúbbnak bizonyult. Én úgy láttam, hogy a cikkecske tűrhető. De az Ön érvei teljesen meggyőznek, s egyetértek az amputálással. A szerzőnek *már említettem*, hogy néhány változtatásra és rövidítésre lesz szükség. Egyáltalán nem makacskodott, csak azt az „óhaját" fejezte ki, hogy ne nagyon nyirbáljuk meg, mert akkor, úgymond, máshol helyezi el a cikkét.

Megpróbálunk írni a szerzőnek: címe megvan, de írni nem a legjobb.

A cikk kijavítását azonban *nem vállalom*. Ez a feladat már Önre vár, ha úgy határozunk, hogy közöljük.

Meleg kézszorítással

Frei

Finn cikkéről írt bírálata ismét eszembe juttatta, hogy az „Iszkra" gazdasági rovata nagyon szegényes — erről Ön Zürichben beszélt. Miért nem küld valamit ebbe a rovatba? Jöhetnének ½ hasábon (4 ezer „n", 4—6 kis kéziratoldal) glosszák a napi eseményekről, mint például a szövetkezetek kongresszusáról, a szindikátusok új adatairól, az „Economist"[118] gazdasági szemléiről, a nagyobb sztrájkokról, újabb statisztikai adatokról stb. stb., továbbá 1½—2 hasábon cikkek vagy 20—25 000 „n"-es (30 kis kéziratoldal) tárcák, mindez rendkívül fontos lenne!! Hiszen alighanem Ön kíséri leginkább figyelemmel a közgazdasági irodalmat, és Ön tudna a legkönnyebben összeállítani ilyen cikkeket — legalább hébe-hóba! Csak-

ugyan próbálja meg és segítsen nekünk, hiszen különben az „Iszkra" egyhangúvá válik. Persze eszemben sincs, hogy elvonjam a programmal kapcsolatos munkájától, mert a programra *égetően* és mindenekelőtt szükség van, de elvégre kis glosszákat meg cikkeket azért e munka közben is össze lehetne állítani a közgazdasági folyóiratok új számai stb. alapján.

Az „Iszkra" történelmi rovata ugyancsak gyönge: néhány tárca-cikk az európai forradalmakról stb. Azt hiszem, itt fordításokat is hozhatnánk. Kérem, küldjön megfelelő anyagot: egyszer említette, hogy gondol valamire.

Frei

Még mindig betegeskedem, és „kínlódom" a „*Rabocseje Gyelo*" elleni brosúrával, amely csaknem rák módjára halad.

Münchenből Genfbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

G. V. PLEHANOVNAK

1901. XII. 19.

Kedves G. V.!

Most kaptam meg 17-i levelét, és azonnal válaszolok. Már *több mint egy héttel* ezelőtt válaszoltam Önnek a brüsszeli utazást illetően[119], s ezt a hosszú levelet P. B.-nek küldtem (mert benne volt a „Zarja" 4. számának a terve) azzal a kéréssel, hogy *rögtön* továbbítsa Önnek. Ha a levél nem veszett el, akkor botrány, hogy visszatartotta!! Tüstént írok neki.

Csatlakozom Alekszej véleményéhez, hogy Önnek el *kell* utaznia. Kricsevszkij sok kárt okozhat, s most, az ellene való *döntő* harc kezdetekor különösen résen kell lennünk. Ők meg mi sohasem fogjuk megérteni egymást.

Küldök Önnek 230 márkát: 80 márka = 100 frs-ot* a Nemzetközi Irodának és 150 márkát az utazásra. Nem kevés?

Váltson *körutazásra szóló jegyet* (2 hónapig érvényes), amellyel útba ejtheti Münchent (ha óvatosságból ezt nem akarja Genfből megrendelni, rendelje meg Zürichben). Zürichben vegye rá az ideutazásra P. B.-t is. Akkor január elején találkozunk, és *végzünk* mind a programmal (ez fontos), mind a „Zarja" 4. számával stb.

A „Zarjá"-t minden napra várom. P. B.-csnak abban a levelében már elküldtem a tartalomjegyzéket.

---

* — frankot. — *Szerk.*

Az „Iszkrá"-nak írjon egy kis beszámolót vagy jegyzetet a Nemzetközi Titkárság üléseiről.

Meleg kézszorítással

Frei

Válaszoljon, meglátogat-e bennünket.

Münchenből Genfbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

L. I. GOLDMANNAK

... Mindig mondtam, hogy a funkciók megoszlása magától kialakul: itt kiadják az irodalmat, újságcikkeket írnak stb. Oroszországban elosztják az irodalmat, és kapcsolatokat teremtenek. Az átszállítást külön személyek végzik, akiket az itteniek és az ottaniak kölcsönös megegyezése alapján bíznak meg ezzel, és akik ezekkel is, azokkal is kapcsolatban vannak. Ez az ideális ...

... Régóta bánt bennünket, hogy az oroszországi szervezés (amely elsőrendű fontosságú) vontatottan halad, és mi — emlékszik? — még „tervet" is küldtünk Önnek a nyáron[120] (sajnos, nem őriztük meg annak a levélnek a másolatát, amelyben ezt a „tervet" kifejtettük), de Ön ezt válaszolta: „Nincs ember". Most, úgy látom, Ön lehetségesnek tartja, hogy hozzálásson ehhez, s mi persze most is készek vagyunk segítségére lenni mindannyiuknak, ha ez tőlünk függ. De nekünk itt teljesen alárendelt szerepünk van. Ön kapcsolatban van X. Y. Z.-vel[121], tehát az irodalom minden „forrása" Önnél fut össze. Lépjenek érintkezésbe egymással, és használják fel ezeket a forrásokat: ha talál olyan embereket, akik alkalmasak erre és kiérdemelték az Ön teljes bizalmát, akkor közös megegyezés alapján alakítson belőlük intéző bizottságot, s mi persze, megírjuk mindenkinek, akinek tudjuk, hogy engedelmeskedjenek ennek a bizottságnak. Csak az a fontos, hogy az intéző bizottság *feltétlenül* egész Oroszországra gondoljon, semmiképpen sem egyetlen vidékre, mert az „Iszkra" egész jövője attól függ, le tudja-e küzdeni a helyi kontárkodást

és a vidéki elzárkózást, tud-e *valóban* országos lappá válni . . .

Münchenből Kisinyovba
1901 decemberében.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucia" 1. sz. 1928. „Az »Iszkra« szervezet jelentése az OSZDMP II. kongresszusának" c. dokumentum.

1902

L. I. AKSZELROD-ORTODOXNAK

1902. II. 18.

Igen tisztelt L. I.! Levelére válaszolva sietek közölni Önnel, hogy Sztruve és Bulgakov cikkei az *1897 májusi* „Novoje Szlovó"-ban jelentek meg (8. sz., az ő külön számozásuk szerint)[122].

Nagyon örülünk, hogy hamarosan befejezi a cikket — kérem, azzal együtt küldje el Sztruve és Bulgakov cikkeit is.

Felhasználta-e V. Csernovnak a „Russzkoje Bogatsztvo" legutóbbi füzeteiben a szubjektív módszerről, Bergyajevről stb. közölt cikkeit? Ó, de jó lenne legalább néhány sort szentelni e szószátyár megleckéztetésére! A „Sozialistische Monatshefte"[123] második (februári) számában valami Lozinszkij nevezetű szerző szintén eltemeti a materializmust és magasztalja Bergyajevet.

Vologdából (itt csücsül Bergyajev és Bogdanov) írják, hogy a száműzöttek heves filozófiai vitákat folytatnak, és Bergyajev, a legjártasabb lévén, nyilvánvalóan „győzedelmeskedik".

Meleg kézszorítással

híve . . .

Münchenből Bernbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

P. B. AKSZELRODNAK

1902. III. 22.

Kedves P. B.!

Hogy szolgál egészsége az utazás után? Elmúlt már a nomád élet hatása és a „reakció", amelyre el volt készülve, amikor innen elutazott?

Velika Dmitrijevna elküldte Önnek G. V. programját és a mi tervezetünket az ügynek egy sui generis* egyeztető bizottság segítségével történő „bizottsági rendezésére"[121]. Ez a terv *alighanem* meghiúsul, mert G. V. ellenzi, de ezt még nem tudom pontosan. Érdekelne, milyen benyomást tett Önre G. V. új tervezete, és a két tervezet közül most melyik felé hajlik?

Az Ön brosúrájának[125] „másolásához *csak most* fogtak hozzá: mostanáig a másoló az „Iszkra" részére másolt (Cvetov elutazása miatt a lap — az „Iszkra" [ügye]** igen rosszul áll: márciusban csak egy szám jön ki). Nyilvánvaló, hogy az Ön brosúrája kiadásánál itt elkerülhetetlen a késés: ha ezt semmiképpen sem akarja, közölje, s akkor el lehet küldeni Genfbe. Ha Önnek a gyorsaság nem nagyon fontos, akkor a másolás befejeztével és Cvetov megérkezése után a brosúra itt szedésbe kerül.

Még egyszer a programról. Semmiképpen sem tartanánk kívánatosnak, hogy az *egész* Liga (nem pedig csak a szerkesztőség) szavazzon, respective***, hogy sajtóvitát

---

* — speciális, sajátos. — *Szerk.*

** Ezt a szót [ügye] értelemszerűen iktattuk be. — *Szerk.*

*** — illetve. — *Szerk.*

folytassunk egymással (noha ezt nem könnyű elkerülni, ha az egyeztetési kísérlet meghiúsul). Mi a véleménye?

Jó egészséget kíván meleg kézszorítással

híve . . .

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

P. B. AKSZELRODNAK

1902. III. 27.

Kedves P. B.! Éppen most kaptam meg levelét, és azonnal válaszolok. Az a gondolata, hogy a brosúra helyett (amely az „Iszkra" mellékleteként jelenne meg) inkább a „Zarjá"-ban jelenjék meg a cikk, nagyon tetszik nekem általában is, de különösen azért, mert azt tervezzük, hogy átköltözünk Londonba (erről Jevgenyij ír Önnek)[126]. Az Ön cikkének már mintegy a felét lemásolták, s mihelyt kész, nyomban elküldöm Önnek: a másolás most gyorsan megy. Remek lesz, ha a „Zarjá"-ban közlünk egy éppen folyóirat-cikk jellegű írást. Ha szükség van is változtatásra amiatt, hogy a levelet az „»Iszkrá«-hoz" címezték, akkor is csak apróságokról lehet szó.

A „Kanun revoljucii"-ről[127] tudomásom szerint senki sem kezdett és nem szándékszik írni recenziót. Ezért okvetlenül írja meg: a „Zarjá"-nál éppen recenziókban van hiány.

Ami a programot illeti, a napokban elküldöm Önnek G. V. tervezetére tett megjegyzéseimet (most a beteg barátunknál vannak)[128]: megmutattam itteni barátainknak, és azt tanácsolták, ne küldjem el őket G. V.-nek, minthogy felvetődött egy „döntő- vagy egyeztető" bizottság terve. De személy szerint Önnek nagyon szívesen elküldeném őket, hogy lássa, milyen Bedenkenjeim* vannak — megjegyzéseimben ezeket rendszeresen kifejtem. A kongresszust[129] illetően viszont nem hiszem, hogy az *most* biztosíthatná a dolog szerencsés kimenetelét. Nem tudom, miként

* — meggondolásaim. — *Szerk.*

fog dönteni az egész szerkesztő bizottság (még ma ismertetjük előtte az Ön tervét), jómagam azonban nagyon tartok attól, hogy amikor nincs egy már előkészített harmadik tervezet, amikor *nincs megállapítva a szavazók új összetétele*, amikor nincs köztünk *szilárd* megállapodás arra vonatkozóan, hogyan és kik között történjék a szavazás és *milyen jelentőséget tulajdonítsunk a szavazásoknak*, akkor zürichi kongresszusunkon megint nem megyünk semmire. Ami viszont a program kiadásának fontosságát illeti, abban Önnek *ezerszeresen* igaza van.

Látta a Borba „Kalendárium"-át[130]? Hogy tetszett?

Megjelent a „Revoljucionnaja Rosszija" 4. száma. Dolgoznak!!

Elnézését kérem, hogy ilyen röviden és kutyafuttában írok. Nagyon sietek.

Híve . . .

Münchenből Zürichbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

A. A. BOGDANOVNAK

Kedves Elvtársak! Nagyon örülünk javaslatuknak, hogy adjunk ki brosúrákat. Brosúrákban éppen bizonyos hiány van, és mi könnyen bármilyen mennyiséget kiadhatnánk. (Ami a szállítást illeti, most nem *kezeskedhetünk* érte, hogy en masse* rendszeresen szállítjuk, de reméljük, ez is egyre jobban rendeződik.) De nagyon kérnénk önöket, ne ragaszkodjanak ahhoz a feltételhez, hogy a brosúrákat en bloc** kell elfogadnunk vagy elutasítanunk, s hogy nem eszközölhetők semmiféle részleges módosítások. Ez a feltétel túlságosan merev, és szörnyen meg fogja nehezíteni az egész dolgot. Példa: a legelső cikk, amelyet beküldtek, s amely a szervezésről (a szervezés technikai feladatairól) szól. A szerkesztőség egységesen azon a nézeten van, hogy ez a cikk (jóllehet magában véve érdekes és értékes) *ebben a formában nem jelenhet meg*, mert vannak benne teljesen oda nem való és tapintatlan dolgok (mint az „egyszemélyi uralom" és az „egy bizottsági tag diktatúrája" stb.), vannak benne javításra szoruló részlethibák is. S egyáltalán nem lenne nehéz megállapodnunk ilyen, a szerző szempontjából nem különösen lényegbevágó (de feltétlenül szükséges) változtatásokat illetően. Vegyék ezt alaposan fontolóra, és ne juttassanak zátonyra egy fontos ügyet azzal, hogy különösen merev feltételeket szabnak nekünk.

Ismételjük: a cikk egészében véve hasznos és értékes: mi általában *beleegyezünk abba is*, hogy a cik-

---

* — nagy mennyiségben, tömegben. — *Szerk.*
** — teljes egészében. — *Szerk.*

keket egészében, részleges javítások nélkül fogadjuk el, vagy utasítsuk vissza. De lám, ilyen feltétel mellett már az első cikküket *kénytelenek* lennénk visszautasítani, és ez ártana az ügynek. A *részleges* javításokat illetően pedig bizonyára meg lehetne állapodni a szerzővel. Próbálkozzanak meg a dologgal legalább egyszer, és kísérletképpen bízzanak meg bennünket e javítások végrehajtásával. Ha akarják, részletesebben is megírjuk önöknek, hogy konkrétan mit kell megváltoztatni.

Vologdába
1902 március végén
(28-a után) — április elején.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

F. V. LENGNYIKNEK

Önre tehát most az a feladat hárul, hogy *önmagából* bizottságot alakítson a kongresszus előkészítésére[131], bevegye ebbe a bizottságba a bundistát (miután *minden oldalról* szemügyre vette az illetőt — ezt NB!), minél több bizottságba rakja be a saját embereit, és a kongresszusig úgy vigyázzon magára és az embereire, mint a szeme fényére. Mindez rendkívül fontos! ezt vésse emlékezetébe. Ezen a téren legyen vakmerőbb, szerénytelenebb és lelményesebb, egyébként még csendesebb és óvatosabb.

Legyen okos, mint a kígyó — és szelíd (a bizottságokkal: a Bunddal meg Pétervárral), mint a galamb.

Igaz híve *Öreg*

Londonból Szamárába
1902 május 23-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

I. I. RADCSENKÓNAK

Most adták meg egy *bundistának* az Ön titkos címét. Ön vele (+ az Iroda vagy még valaki) alakítsa meg a kongresszus oroszországi előkészítő bizottságát. Viselkedjék igen *méltóságteljesen* és *óvatosan*. Vállaljon magára minél több kerületet, amelyekben Ön vállalja a kongresszus előkészítését, hivatkozzék az Irodára (de ne használja az igazi nevet), egyszóval intézze úgy a dolgot, hogy az egész ügyet *teljesen Ön tartsa kézben*, a Bund meg egyelőre elégedjék csak meg a Bunddal magával. Mi itt több tárgyalásba kezdünk az itteni közeledés ügyében, és nyomban tájékoztatjuk Önt.

Tehát egyelőre — *vázlatosan tervezze meg* „a kongresszus előkészítésének oroszországi bizottságát" a számunkra legelőnyösebb összetételben (talán helyes lesz azt mondani, hogy Ön már megalakította ezt a bizottságot és nagyon örül a Bund *részvételének*, vagy valami effélét). *Feltétlenül* vállalja el a titkárságot ebben a bizottságban. Ezek az első lépések. A többit meg majd meglátjuk.

Azt mondom, „vázlatosan tervezze meg" a bizottságot, hogy szabadon mozoghasson: ne kötelezze el magát azonnal a Bundnak (például azt lehetne mondani, hogy megvan a kapcsolata a Volgával, a Kaukázussal, a központi vidékkel — van nálunk egy odavalósi ember — és a délvidékkel — tőlünk ketten odautaznak), és legyen ennek a vállalkozásnak a gazdája. De mindezt igen óvatosan, hogy ne tehessenek szemrehányást.

Írja meg, világos-e Ön előtt, mi a szerepe? Talán még tudunk egymással levelet váltani.

A hetilapot feltétlenül *pontosan* küldje Roegner cí-

mére: égető szükségünk van a legrendszeresebb levelezésre. Mi is szeretnénk küldeni egy hetenként megjelenő szaklapot: mielőbb adja meg egy orvos, egy technikus, egy kerékpáros, egy művész stb. stb. címét.

Őszinte híve . . .

Londonból Pétervárra
1902 június 22-én.

A teljes szöveg először megjelent:
„Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

G. V. PLEHANOVNAK

1902. VII. 2.

Kedves. G. V.!

Ne vegye rossz néven, hogy ilyen sebtében írok. Idejöttem Bretagne-ba, pihenni (rokonokat is várok ide)[132], de Párizsban Berg odaadta kis cikkét, és megkaptam az Ön által küldött cikket, melyet Veterán szignált.

Teljesen egyetértek Veteránnal. Az „Iszkrá"-ban Lekkertről megjelent kis cikk miatt volt egy kis összetűzésem Berggel és Velika Dmitrijevnával, akik szokás szerint idegeskedtek és arról kezdtek beszélni, hogy a terror elkerülhetetlen, és nekünk ezt (így vagy úgy) kifejezésre kell juttatnunk. Ily módon az „Iszkrá"-ban megjelent cikk kompromisszum volt: ez volt minden, amit *kívihattam*[133].

Most maga Berg határozottabban foglal állást a terror ellen, még a Lekkerték terrorja ellen is.

De az a kérdés, hogy helyes-e közölni az Ön cikkét Veterán aláírással? *Magától értetődik, hogy ha Ön akarja, feltétlenül közöljük* (és még a legközelebbi számban megjelenhet), — de nem lenne-e jobb, ha vezércikket csinálna belőle a 22. számba, egybeolvasztva (hogy így fejezzem ki magam) Berg „Hogyan harcoljunk" című cikkével? Mellékelve elküldöm Önnek ezt a cikket, melyben véleményem szerint vannak kiigazításra szoruló részek, olyan részek, amelyek a Lekkert-kérdésben nem kívánatos engedékenységet tanúsítanak.

Egyúttal mellékelek egy megjegyzést a pap leveléről. Mi a véleménye?

Tehát válaszoljon, kérem, mielőbb, kedves G. V., és

küldje vissza mindhárom anyagot egyenesen Londonba (J. Richter, 30. Holford Sg. 30. Pentonville: London W. C.). Ugyanerre a címre írjon nekem.

Véleményem szerint a legjobb lenne *éppen vezércikkben* elmondani azt, amit Ön mond: a dolog lényegének ez csak javára válik (az „Iszkra" *elleni „kifogás"* elsímul), a benyomás pedig egyértelműbb lesz. S persze Önnek könnyű lesz cikkét vezércikké alakítani, s ily módon erre felcserélni a „Hogyan harcoljunk" című cikket. Véleményem szerint ez a csere lenne a legjobb megoldás.

Meleg kézszorítással *Lenin*

Loguivyből (Franciaország északi partvidéke) Genfbe.

Először megjelent: „A »Munka Felszabadítása« csoport" c. gyűjtemény 6. sz. 1928.

N. K. KRUPSZKAJÁNAK

1902. VII. 16.

Mellékelek egy Arkagyijhoz írt levelet.

Ma megkaptam leveledet, a kefelevonatot meg a pénzt. Merci*.

A svájci „kongresszussal"[134] kapcsolatban egyáltalán valami átkozott zűrzavar uralkodik. Ki az (először is), aki kiagyalta ezt a „kongresszust"? *Mi nem.* Ez valószínűleg B. N. műve, akit jól le kellene hordani hebehurgyaságáért (külföldi utazás, fecsegés Korenyevszkijjel a kongresszusról stb.); ha még nem tetted meg, akkor kérlek, *jól mosd meg a fejét.* Magam szerettem volna, de alighanem jobb, ha te teszed, mert én túlságosan dühös vagyok.

„Kongresszust" *senki sem rendez:* kongresszushoz arra van szükség, *hogy mind együtt legyünk* (nekünk pedig Arkagyijról és Szonyáról[135] nincsenek pontos értesüléseink). „Kongresszushoz" szükség van néhány részvevőre a külföldiek közül (például Gyimkára, az öregekre, esetleg Alekszandrovára és másokra), *erről pedig szó sem volt.* A kongresszusra programot sem készítettek, és senki sem tudja, miről beszéljen ott: az „Iszkra" orosz szervezetéről? magának e szervezetnek a küldöttei nélkül?? Hát ez igazán bámulatosan elhamarkodott és meggondolatlan dolog!!

Most maga L. Gr. is „őszre" halasztja a dolgot. Kérlek, igyekezz te is „lejáratni" ezt a „kongresszusi" őrültséget. Azonnal találkoznunk *kell* Lapottyal: ő találkozik a svájciakkal is, és *maga* fog eljönni hozzánk. Mi van még?

---

* — Köszönöm. — *Szerk.*

A szakácsnak, nyilván, még szüksége van tanulásra — nos, csak tanuljon Zürichben; ez remek. Lehet, hogy ő is, akár B. N., még *hónapokig* ücsörög külföldön?!? Minek siessünk vele találkozni? Ha pedig majd utazni akar, neki *magának* kell eljönnie hozzánk, s nincs értelme most idecitálni. És miféle ostobaságot ír B. N. meg V. V. Bergnek: „Nem lehet beszélgetni P. B. nélkül." Kivel? A szakáccsal — az P. B.-nél van. A három személlyel — ők P. B.-nél vannak. Lapottyal — ő P. B.-nél lesz. Tanácsold Bergnek, hogy alaposan hordja le V. V.-t és B. N.-t ezért az ostobaságért, és írd meg nekem, mi a véleménye Bergnek, s van-e remény arra, hogy úgy fog válaszolni nekik, hogy elmenjen a kedvük a szeszélyeskedéstől. Aztán meg P. B. Münchenbe utazott — s Londonba is eljön. Hogy feltétlenül szükséges *(l e s z)* G. V. ideutazása, abban senki sem kételkedett.

Írtam G. V.-nek, hogy a „kongresszusról" nem tudok semmit, de *egy hivatalos t a l á l k ŏ z á s r a* (Lapottyal stb.) Londonban *feltétlenül szükség van*, ahol persze ő is jelen lesz. Ha kell, még egyszer írok neki.

Igyekezz *mindenképpen* kiverni L. Gr. fejéből ezt a dolgot: nincs világos elképzelése arról, *kikből* fog állni ez a „kongresszus", *mi lesz a célja* és *hogyan* fog lefolyni.

A Te .... ed

Úgy gondolom, a kefelevonatot nem kell visszaküldeni? N'est-ce pas*?

És mi van V. I. cikkével, nincs még kiszedve?

// Kérlek, ne felejtsd el; az én agrárcikkemben van
\\ egy idézet Bulgakovból: köt.? old.? Így nem maradhat, és ha én nem érkezem oda korábban és nem láthatom ezt a kefelevonatot, akkor te húzd ki — nem az egész jegyzetet, csak ezeket a szavakat: „— köt. — old."[136]

Loguivyből (Franciaország északi partvidéke) Londonba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

---

* — Nemde? — *Szerk.*

I. I. RADCSENKÓNAK

Levél Arkagyijhoz

Kedves Barátom! Még egyszer elolvastam június 6-i* hosszú levelét, és most szeretnék hozzáfűzni egyetmást előző levelemhez[137]. Bizony nagyon megörültem a munkásokkal való beszélgetésre vonatkozó közlésének. Mi nagyon ritkán kapunk olyan leveleket, amelyek valóban fokozzák munkakedvünket. Ezt feltétlenül mondja meg a munkásainak, és tolmácsolja nekik azt a kérésünket, hogy ők maguk is írjanak nekünk *nemcsak a sajtó számára*, hanem amúgy is, gondolataink kicserélése végett, hogy ne szakadjon meg köztünk a kapcsolat és jobban megértsük egymást. Engem személy szerint nagyon érdekelne az is, hogy mi a munkások véleménye a „Mi a teendő?"-ről, mert a munkások nyilatkozatai még nem jutottak el hozzám.

Tehát teremtsen közvetlen kapcsolatot köztünk és munkásköre, valamint köztünk és Manya[138] között: ez igen fontos, és egyrészt szorosabban az „Iszkrá"-hoz kapcsolja őket, másrészt pedig megszilárdítja az Ön pozícióját közöttük. S azután, ha a Manya vezetői közt vannak valóban tehetséges emberek, akkor jó lenne, ha egyikük kijönne hozzánk: vesse fel előttük ezt a gondolatot, és beszélje meg velük, mi erről a véleményük.

Aztán még három dologról.

1) Ha Vanya[139] a miénk, akkor Ön hogyan alakítja ki a hozzá való viszonyát? Mi erről a véleménye? Talán, ha Vanya meg Manya *teljes mértékben* a miénk (s ha kiadják

* Az új naptár szerint: június 19-i. — *Szerk.*

azt a nyilatkozatot, melyről én írtam — ez igen fontos), akkor bevehetnék Önt Központi Bizottságukba[140], és *ezenkívül* formailag is megerősíthetnék Önt abban a külön funkciójában, hogy Ön végzi az összoroszországi egyesítő munkát? (vagyis „A Központi Bizottság megbízza NN-t, aki tagja a Központi Bizottságnak és az »Iszkra« oroszországi szervezetének, amellyel a KB teljesen szolidáris, megbízza ezt az NN-t azzal, hogy a párt egyesítésének előkészítésével kapcsolatos ügyeket az »Iszkra« szellemében intézze").

Ezt esetleg így lehetne módosítani (persze mindez nem egyéb, mint hozzávetőleges javaslat): „A Szentpétervári Bizottság Központi Bizottsága, az »Iszkra« oroszországi szervezetével való teljes szolidaritását kifejezve, örömmel veszi fel a Bizottság tagjai közé, valamennyi tag beleegyezésével, azon személyek egy csoportját, akik ehhez a szervezethez tartoznak és speciálisan az »Iszkra« szállításával és *egész Oroszország területén* történő terjesztésével foglalkoznak. A Központi Bizottság e csoport támogatására ezeket meg ezeket a tagjait küldi ki, és ilyen meg ilyen pénzösszeget utal ki, e csoport egyik tagja (Árkagyij) belép a Szentpétervári Bizottság Központi Bizottságának tagjai sorába, de továbbra is tagja marad az »Iszkra« oroszországi szervezetének azzal a különleges feladattal, hogy irányítsa a párt egyesítésének az »Iszkra« szellemében való előkészítését." Csoporton azokat értem, akiket Ön elküldött halért[141] stb. Még egyszer ismétlem: én csak jelzek néhányat az elfogadható és lehetséges variánsok közül, teljesítve azt a kérését, hogy „konkrét terv-vázlatot" adjak, az Ön belátására bízva variánsaim ilyen vagy olyan módon való felhasználását. Feltétlenül írja meg, hogy állnak most a dolgok és milyen irányban viszi őket előre. Addig üssük a vasat, amíg meleg, és ne felejtse el, hogy kettőnknek minél részletesebben össze kell hangolnunk a „hangadó" (= Szentpétervári Bizottság = Vanya) végleges és visszavonhatatlan megnyerésének a tervét. S fiatal barátaival szemben legyen okos, mint a kígyó!

Ha ez lehetséges, ez lenne a legjobb. Akkor Ön a Szervező Bizottságban (mely Szasát[142] készíti elő) Vanya

küldötte lenne, és Szonya részéről lenne még valaki a mieink közül. Írja meg mielőbb, hogyan vélekedik erről a kérdésről? *beszélt-e* erről Vanyával és *Manyával*?

2) Az oroszországi Szervező Bizottságot feltétlenül Önnek kell megalakítania és kezébe vennie: Ön Vanya részéről, Claire Szonya részéről, + még valaki a déliek közül — ez az ideál. A Bunddal szemben legyen roppant óvatos és tartózkodó, ne fedje fel előtte a kártyáit, hagyja rá a Bund ügyeinek intézését, de *ne engedje, hogy beleüsse az orrát* az orosz ügyekbe: ne feledje, hogy ez megbízhatatlan barát *(talán ellenség is)*.

3) Magyarázza meg mindenkinek és mindenütt, hogy pletyka az a suttogás, mely szerint az „Iszkra" szerkesztősége maga akar az oroszországi párt Központi Bizottsága lenni. Ez ostobaság. A Központi Bizottság csakis a harci területen lehet, és nekünk az az álmunk, hogy a KB a Szervező Bizottságból meg forradalmár munkásokból alakuljon meg. Az „Iszkra" szerkesztőségének a Központi Bizottsághoz való viszonyát pedig a funkciók megosztásának elve szabná meg (eszmei vezetés és *gyakorlati intézkedés)*, s az egységet a rendszeres kongresszusok biztosítanák, vagy esetleg a Központi Bizottság (tegyük fel) 5 tagja közül az egyik állandóan itt lenne. Az említett pletykát a „Borba" terjeszti, és azt le kell leplezni. Nem akarunk ezeknek a pimasz alakoknak a sajtóban válaszolni: helyesebb őket az „Iszkra" hallgatásával megbüntetni.

Talán Vanya kétségeinek (melyekről Ön írt) is az a magyarázata, hogy nincs neki erről világos képe? Törekedjék arra, hogy Vanya, de még inkább *Manya* ezt teljesen világosan megértsék.

Elsősorban azt kívánom, hogy továbbra is tartsa magát.

Meleg kézszorítással
Lenin

[P. S. Ha Vanyának eszébe jut, hogy pontosan határozzák meg a viszonyt közte meg Manya, az ő tagjai meg Manya azon tagjai között, akik a pétervári KB-hoz tartoznak — akkor, azt hiszem, legjobb volna ezt az itteni találkozásig *elhalasztani*, és Vanyának *nyíltan* megmon-

dani: „Vagy — vagy: vagy valóban szolidárisak vagyunk — akkor egy hónap alatt a közös munka során annyira egybehangolódunk, hogy nyoma sem marad köztünk a félreértéseknek, mert valamennyien iszkrások leszünk. Vagy kitűnik, hogy nem értünk egyet — s akkor tisztességben szétválunk. De újabb megállapodások írásával stb. botrányba keveredni nem óhajtunk!" Június 6-i leveléből látom, hogy Ön mindjárt ebben a szellemben válaszolt nekik, s ezt persze nagyon jól tette.]

Loguivyből (Franciaország északi partvidéke) Pétervárra 1902 július 16-án.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 3. sz. 1924.

A. M. KALMIKOVÁNAK

1902. IX. 27.

Megkaptam levelét. Hálás köszönet a részletes válaszért. Vicomte megérkezéséig, ahogy Ön kívánja, nem fogom felvetni az általános pénzügyi kérdést, s az Ön leveléről is csak nagy vonalakban fogok *szólni:* vagyis nem mondom meg, hogyan határozza meg Ön a „vagyonosok" összetételét, milyen összeget jelöl meg, s mennyi időn belül (az egészet azonnal egyszerre vagy részletekben) adhatja. Vicomte-tal amúgy is lesznek vertrauliche* megbeszéléseink az összes fontos kérdésekről — s akkor már jobb lesz, ha először is neki mutatom meg az Ön levelét, s vele együtt döntjük el, hogy e levél tartalmának további közlése, hogy úgy mondjam, milyen határokon belül történjék.

Jómagam arra hajlanék, hogy egyelőre jobb, ha az egész összegről nem szólunk senkinek (hallgassunk róla), arról a lehetőségről, hogy az egészet egyszerre megkapjuk — ugyancsak az égvilágon senkinek, mert most a „lehetséges" vállalkozások „lehetséges" kiadásainak a száma *légió.* A sok menekülés folytán temérdek ember „áll rendelkezésére" az „Iszkrá"-nak, *feltéve, hogy valamennyit eltartja,* de ha ezt széles körben, könnyelműen és meggondolatlanul fogjuk csinálni, akkor ½ év — 1 év múlva nem lesz „egy fillérünk" sem. Ha viszont „szűkmarkúbbak" leszünk, akkor a periferikus vállalkozások közül sok „megáll a maga lábán". Jobb lesz tehát, ha *a régi módon szervezzük* a dolgot (vagyis az összes érdekelteknek megmondjuk): *Ö n* még *elég* sokat adhat, mondjuk *„több* mint

* — bizalmas. — *Szerk.*

tízezret", de először is nem egyszerre, másodszor pedig csak végső szükség esetén *kíván* adni, s azt ajánlja, hogy magunk gondoskodjunk állandó pénzforrásról a folyó kiadások fedezésére. Ismétlem, egyelőre ez egyéni véleményem, Vicomte véleményét még nem ismerem. Vicomte meg én itt fel akartuk vetni a funkciók valamiféle „békés", „baráti" alapon történő elhatárolásának kérdését, abból kiindulva, hogy végül is egy szilárd modus vivendi* megteremtéséhez jobb felhasználni a békét, mint újra elodázni a dolgot egy „véletlen" összeütközésig. De hogy ez sikerül-e még, így fogunk-e határozni, helyes lesz-e felvetni a kérdést — mindezt még nem tudom.

Most ugyancsak szűkiben vagyunk a pénznek, pedig vannak *halaszthatatlan* kiadásaink. Ezért kérem, küldjön lehetőleg azonnal *2000 márkát*: amennyit tud — rögtön, amit meg át kell utaltatni, mielőbb (és közölje, mikor érkezik meg). De akkor már véleményem szerint többet kell átutaltatni: utaltasson át mintegy *3000 rubelt*, és tartsa magánál, hogy Öntől hamar megkaphassuk. Másként a szó szoros értelmében nem tudunk kikászolódni a csávából: amúgy is van már 150 rubel adósságunk, a jövő hétre halasztjuk 50 rubel törlesztését. Az (elengedhetetlenül szükséges) utazásokra körülbelül 300 rubel kell, az itteniekneknek mielőbb körülbelül 200 stb. Írja meg sürgősen, hogyan intézkedett, mikor és mennyit kap Ön.

Broknak átadjuk. Nálunk temérdek a nép, és szörnyű nagy a tumultus. S a napokban még sokan jönnek!

Nem ír semmit arról a tervéről, hogy idejön, egészségéről nagyon általánosan ír: csak, hogy pocsékul érzi magát, de miért és hogyan? Engem az is nyugtalanít, hogy hazulról nem kapok hírt.

Nos hát, kívánok jó egészséget.

Lenin

Londonból Drezdába.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

---

* — az együttélés módja. — *Szerk.*

ELŐSZÓ A NYIZSNYIJ-NOVGORODI MUNKÁSOKNAK A BÍRÓSÁG ELŐTT MONDOTT BESZÉDEIHEZ[143]

NYIZSNYIJ-NOVGORODI MUNKÁSOK A BÍRÓSÁG ELŐTT

A nyizsnyij-novgorodi munkások beszédeit az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt nyizsnyij-novgorodi bizottsága által kiadott kőnyomatos röpirat alapján adjuk ki. Ha bármit hozzátennénk ezekhez a beszédekhez, csak gyengítenénk a munkások nyomorúságáról, növekvő felháborodásáról és harckészségéről szóló e mesterkéletlen beszámoló hatását. Nekünk most kötelességünk minden erőnket latba vetni annak érdekében, hogy ezeket a beszédeket sok tízezer orosz munkás elolvassa. Zalomov, Bikov, Szamilin, Mihajlov és elvtársaik példája, akik a bíróság előtt hősiesen megismételték harci jelszavukat: „Vesszen az önkényuralom!", Oroszország egész munkásosztályát fellelkesíti az egész nép szabadságáért, a ragyogó szocialista jövő felé haladó tántoríthatatlan munkásmozgalom szabadságáért való ugyanilyen hősi, elszánt harcra.

1902 december 1 (14) előtt.

Először megjelent: „Iszkra" 29. sz. 1902 december 1.

G. V. PLEHANOVNAK

1902. XII. 1.

Kedves Georgij Valentyinovics! Már érdeklődni akartam Önnél hallgatásának oka felől, amikor megkaptam levelét. A megbízásokat elintézzük.

Miért hallgat (1) az „Iszkrá"-nak való témáról, (2) a Taraszovot elemző tárcáról[144]? Talán nem kapta meg Bernből írt levelemet? Kérem, válaszoljon minél előbb, szándékozik-e vezércikket írni az „Iszkra" részére ilyen vagy körülbelül ilyen témáról? [Minél előbb, mert a 28. sz. már készen van, és hozzákezdtek a 29. sz. szedéséhez. A 28. sz.-ban van egy vezércikk Vera Ivanovnától az eszerek ellen, hogy meghamisítják a történelmet, amikor azt állítják, hogy a „Narodnaja Volja" idején nem sértegették a politikusokat etc. Címe: „Le mort saisit le vif"*.]

Hogyan áll vitája „Vlagyimirov"-val? Mi van az Ön referátumával? Mi van Lalajanc és a többiek köreivel? Hát a „Zsizny" munkatársaival[145]?

Kézszorítással

Lenin

Igaz! Majd elfelejtettem, hogy Lev**
A mellékelt levelet, kérem, küldje el a városi postán.

Londonból Genfbe.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 16. sz. 1956.

---

* — „A halott megfogja az élőt". — *Szerk.*
** A mondat félbeszakad. — *Szerk.*

1903

F. V. LENGNYIKNEK

Kurcnak

1903. I. 17.

Tegnap egy kívül álló személy útján megkaptuk a „Kievszkij Sz.-D. Lisztok" *november* (sic!*) 30-i, 1. számát. Ez már hajmeresztő, hogy a mi iszkrásaink mindig hátul kullognak! Miért nem küldte el ezt a lapot Zarin idejében? Miért nem írt egy árva szót sem erről a vállalkozásról? Az isten szerelmére kérjük Zarint, hogy létesítsen közvetlen kapcsolatot köztünk és a Bizottság valamelyik pontos, mozgékony tagja között, aki mindenről tud, ami történik. Minden lapot (bárkié is) azonnal küldjenek el két különböző címre két-két példányban, az egyiket borítékban, a másikat egy orosz újságba csomagolva. Azután azonnal kapcsolatot kell teremteni köztünk és *Vakar* között. Nagyon tartunk attól, hogy a kievi iszkrások, tétlenségük és passzivitásuk következtében Pétervár sorsára jutnak. Az irodalom megérkezéséről és *szétosztásáról* (NB) szintén egy szót sem ír!! Kétségbeejtő!

Londonból Kievbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

---

* — így! — *Szerk.*

J. D. SZTASZOVÁNAK

Miért nem válaszol a „Rabocsaja Miszl" 16. számát illetően, amelyet minden valószínűség szerint Nagyezsgyin adott ki Genfben? Csak nem hagyják annyiban ezt is[146]?? Hallatlan botrány, hogy a „Rabocsaja Miszl" kisújságának 1. számát elégették[147]: persze volt benne javítani való, mégpedig jócskán, de hát miért nem javították ki? megfoghatatlan, ami önöknél történik! Miért tartották vissza a sajtó 200. évfordulójáról megemlékező kiadványt[148]? Haladéktalanul küldjenek el minden lapot, a magukét is, másokét is, a munkás- és diáklapokat mind kivétel nélkül, mindegyiken megjelölve, hogy lehet-e idézni és terjeszteték-e, — mindegyiket két példányban két címre, vagy egyszerűen borítékban, vagy pedig egy legális lapba csomagolva nyomtatványként, de jól becsomagolva, keresztkötésben.

Miért nem küldik be az „Iszkrá"-hoz a Szentpétervári Bizottság jelentéseit az önök által rendezett pénzgyűjtésről? Haladéktalanul pótolják ezt. A pétervári munkáslevelekre nagy szükségünk van; az isten szerelmére, nagyobb buzgalommal igyekezzenek ilyeneket szerezni, különösen a munkanélküliségre, azután az irodalom által keltett benyomásokra vonatkozóan.

A „Rabocsaja Miszl" kisújságának 1. számát javítsák ki, tartózkodóbban és gyakorlatiasabban írják meg, és feltétlenül adják ki a Bizottság szakadásának történetét. A Nagyezsgyin-féle „Rabocsaja Miszl"-t *nem szabad*, értsék meg: *nem szabad* nyilvános tiltakozás nélkül hagyni.

Londonból Pétervárra
1903. január 28-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK és V. A. NOSZKOVNAK

Az Öregtől Claire-hez és Boriszhoz

Kedves Barátaim! Kurc írt önöknek a tegnapi ülésről[149]. Most már semmi, a világon semmi remény sincs a békére. Önöknek sejtelmük sem lehet arról, milyen pimaszságokra vetemedtek itt a martovisták, akik az egész külföldet megmételyezték pletykáikkal, kapcsolatokat, *pénzt*, irodalmi anyagot stb. halásztak el tőlünk. A hadüzenet megtörtént, és ők (Ljuba, Kosztya, Jerema) máris utaznak Oroszországba hadakozni. Készüljenek fel a teljesen törvényes eszközökkel vívott, de ádáz harcra. Feltétlenül, kivétel nélkül *minden* bizottságba be kell juttatni a mi embereinket. Különösen nagy figyelmet kell fordítanunk Harkovra, Jekatyerinoszlavra és Rosztovra. Igaz, hogy a kievi bizottság a kisebbség mellett hozott határozatot? lehetséges ez? Miért nem tudunk erről korábban?

Nagyon-nagyon ajánlom önöknek, hogy kooptálják Lovast és Ignatot. Az előbbivel hamarosan találkoznak majd és megismerik. Az utóbbiról megmondom: háborúban bizony hasznos és nélkülözhetetlen; feltétlenül engedelmeskedni fog; a meg nem felelő funkcióktól távol lehet tartani; sok ostoba pletyka kering róla; attól nem kell félni, hogy ördög tudja ki mindenkit kooptál, mert Kurc ott lesz, és mi vigyázunk rá. Ismétlem: nagyon ajánlom, hogy hívják Ignatot, de persze ez teljesen az önök dolga, s Ignat ünnepélyesen megígérte nekem, hogy teljes mértékben engedelmeskedni fog feletteseinek (bevallottam neki, hogy el kell készülnie arra is, hogy nem kooptálják).

Az isten szerelmére, szervezzék meg jól az Irodát, hogy hetente kapjunk önöktől levelet. Még nyomatéko-

sabban kérném, hogy Brutus menjen illegalitásba: nem érdemes olcsón kockáztatni az életét. Utazza be az egész területet 2—3 hónap alatt, s akkor jöjjön ide felváltani Kurcot. Ez igazán feltétlenül szükséges. Találkoztunk Lebegyevvel. Ruben is itt van.

Gurvics és Hincsuk — martovisták.

Siessenek a Tanácsra vonatkozó válasszal: azonnal és hivatalosan ki kell jelölni még egy tagot az önök részéről, és az adja át majd a szavazatát Kurcnak. Kérem, ne késlekedjenek.

Genfből Kievbe
1903 október 5-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VI. köt. 1927.

F. I. DANNAK

A válasz másolata
Potreszov címére (Dan részére)

1903. XII. 2.

Tisztelt Elvtárs! A köztem és Martov között támadt személyi konfliktus megszűnését dokumentálni lehetne a Liga kongresszusának jegyzőkönyvéhez csatolt mellékletben[150]. Én ennek persze csak örülnék. De ahhoz senkinek sem formai, sem erkölcsi joga nincsen, hogy a kongresszus jegyzőkönyvéből bármit is kihúzzon, hogy a történtek leírásából bármit is töröljön.

Elvtársi üdvözlettel *N. Lenin*

Genf.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" X. köt. 1929.

1904

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG DÉLI IRODÁJÁNAK

Odesszába

Lenintől, a Központi Bizottság külföldi tagjától és a Tanács tagjától

Elvtársak! Magánúton arról értesítenek bennünket, hogy a Nyikolajevi Bizottságnak a többséghez tartozó tagjait szabálytalanságokkal vádolják[151]. Nagyon szeretném tisztán látni, mi történt. Kérem, válaszoljanak nekem *azonnal* önök (és kérjék meg a Nyikolajevi Bizottság mostani tagjait, hogy ugyancsak haladéktalanul válaszoljanak nekem, küldjék el nekik e levelemet), mégpedig a következő kérdésekre:

1) Kik voltak a Nyikolajevi Bizottság tagjai a március 8—9-i lebukás előtt? Szükség van a konspirációs nevek teljes felsorolására. Összesen hány tag volt? Hányan tartoztak a kisebbséghez, hányan a többséghez?

2) A Nyikolajevi Bizottság valamennyi tagja lebukott-e március 8—9-én? Ha nem valamennyi, hányan maradtak? hány többségi, hány kisebbségi?

3) Nem hozott-e a Nyikolajevi Bizottság hivatalos határozatot (a március 8—9-i lebukás előtt) a jelölésekről? Ha igen, mikor fogadták el a határozatot, hány bizottsági tagot jelöltek és kiket?

4) Voltak-e a Nyikolajevi Bizottságban lebukások március 8—9 után? Hogyan módosították a Nyikolajevi Bizottság összetételét az egyes lebukások?

5) Nem voltak-e Sz. és O. elvtársak (a kisebbségnek azok a tagjai, akikkel konfliktusba kerültek) a Nyikolajevi Bizottság tagjai a lebukás előtt? Nem dolgoztak-e korábban

Nyikolajevben? Ha igen, mikor, mennyi ideig és milyen minőségben, milyen csoportban, milyen munkában és így tovább? Mikor érkezett Sz. és O. Nyikolajevbe?

6) Hány nappal a teljes lebukás (március 8—9) után érkezett Nyikolajevbe N. elvtárs?

7) Mi jogon nyilvánította N. elvtárs Sz. és O. elvtársakat a Nyikolajevi Bizottság tagjainak V. meg A. elvtársaknak, a Nyikolajevi Bizottság tagjainak hozzájárulása és megkérdezése nélkül?

8) Nem támasztottak-e Sz. és O. elvtársak olyan igényt, hogy mindenféle jelölés és kooptáció nélkül tagjai legyenek a Nyikolajevi Bizottságnak? Ha igen, akkor ismertessék részletesen, milyen alapon támasztottak ilyen igényt?

9) Milyen kapcsolatokat voltak kötelesek Sz. meg O. elvtársak átadni V., N. meg A. elvtársaknak? Honnan voltak kapcsolataik Sz. és O. elvtársaknak? ki és mikor adta át nekik ezeket a kapcsolatokat?

10) Miért nem ismerte el Sz. és O. bizottságnak V. és A. elvtársakat?

11) Milyen hivatalos szervei voltak a Nyikolajevi Bizottságnak a március 8—9-i lebukás időpontjában? vagyis milyen agitátor-csoportok? szervező csoportok? propagandista csoportok? stb.? hány ilyen csoport volt? Feltétlenül sorolják fel valamennyit, és közöljék, hány tagja volt mindegyiknek? hányan tartoztak a kisebbséghez és hányan a többséghez?

12) Mikor alakult meg az az agitátor-csoport, amelynek tíz tagú ülése a többség melletti április 20-i határozatot elfogadta? a lebukás előtt vagy után? megváltozott-e a csoport összetétele a lebukás után és hogyan változott meg? Nem volt-e ennek a csoportnak (vagy ezeknek a csoportoknak) hivatalosan vagy hallgatólagosan elismert joga a helyi bizottsági tagok jelölésére?

13) Nem tudják-e, hogy honnan és kinek a segítségével (pénzével stb.) küldték Sz.-t meg O.-t?

Genf
1904 május végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

V. D. BONCS-BRUJEVICSNEK

1904. VII. 26.

Kedves Vlagyimir Dmitrijevics! Köszönöm az ügyekről írott 1904. VII. 23-i levelét[152]. Sorjában válaszolok.

Az általános politikát illetően továbbra is a fegyveres béke mellett foglalok állást, amellett, hogy tiltakozva vonuljunk vissza (ahogyan Nyina Lvovnával beszéltünk Ön és Martin Nyikolajevics jelenlétében), vagyis a régi taktika mellett. Tiltakozni kell minden szabálysértés ellen, nyilvánosságra hozni, agitálni, s nem szabad alkalmat adni nekik az általuk óhajtott coup d'état-ra*. Ami pedig az egyes intézkedések részleteit illeti, azt Ön a helyszínen jobban meg tudja ítélni.

Hogy a KB megbízottainak nem adtak írásokat, az egyenesen *bűne* Borisnak, aki utolsóként utazott el[153]. Már írtam Martin Nyikolajevicsnek, hogy azt tanácsolom, *magyarázzák* meg a Központi Lap szerkesztőségének, milyen *képtelenség* írásokat követelni: tudniillik Borisnak kétszer írtunk, *egyes hírek szerint letartóztatták*, talán arra várjunk, hogy egy fél év múlva érkezik válasz Oroszországból?? Tiltakozzanak — de facto** pedig Ön mindent meg fog tenni.

A pénzügyekkel kapcsolatban attól tartok, hogy hiába fogtunk hozzá a könyvtárhoz: egyelőre ne a gyarapodáson, hanem a fennmaradáson törjük a fejünket. Emlékszik, hogy Önnek ezt mondtam? De 300 frs-ot*** elherdáltak!!

---

* — puccsra. — *Szerk.*
** — ténylegesen. — *Szerk.*
*** — frankot. — *Szerk.*

Az istenért vigyázzon, nehogy nyakig merüljön a könyvtárba[154], gondoljon az *egészre.*

Ignatnak adja át meleg üdvözletemet. Hogy van? Szörnyen nyugtalankodunk Nyina Lvovna miatt. Tüstént írja meg, ha megtud valamit.

Véleményem szerint a Plehanovnak adott választ feltétlenül ki kell adni *(egy kis brosúra,* nem röplap alakjában, rövid előszóval), ha a Központi Lap minden tiltakozás után sem adja ki. És ezzel **ne késlekedjenek,** mert akkor elveszti érdekességét[155].

Üdvözlöm Vera Mihajlovnát és összes barátainkat.

Meleg kézszorítással
N. Lenin

A leveleket (és a lapokat) részemre ide küldje: *Meiringen,* postlagernd*.

A svájci hegyekből Genfbe.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

---

* — poste restante. — *Szerk.*

V. D. BONCS-BRUJEVICSNEK

Kedves Vlagyimir Dmitrijevics! Megkaptam levelét, és azonnal válaszolok. Semmiképpen sem tudom megérteni, mi az oka a civakodásnak, mi a dolog lényege. Nem világos előttem, miért ne adjunk el 20—30 példányt a „Zarjá"-ból, miért „túl korai" ez. Úgy gondoltam volna, hogy ez az expedíciós munkának olyan részletkérdése, amelyet teljes egészében az expedíció vezetőjére, vagyis Önre kell bízni. Martin Nyikolajevicsnek még ma írok, hogy próbálja elsimítani az egyenetlenséget. Kár túlságosan izgatnia magát egyes kifejezések miatt, még ha élesek, még ha igazságtalanok is. Hiszen látja, hogy mindenki ideges — ennek a rohadt helyzet az oka, amelyet a Központi Bizottság újabb áruló tagjai idéztek elő. Talán hamarosan végleg megszabadulunk mindettől, és elkezdjük az új munkát — akkor nem lesz talaja a kicsinyes konfliktusoknak. Addig viszont igyekezzünk kibírni valahogy, s a gorombaságokra „a csodálatos torpedónaszádra" vonatkozó tréfákkal válaszolnék. Teljesen megértem ingerültségét, de mással, mint tréfával itt nem lehet segíteni. Ha vita támad — halogatnia kell a döntést, írjon ide, és kész. Kérem, tegyen meg *minden lehető intézkedést,* hogy meggyorsítsa a megjelenését:

1) Rjadovoj és Galjorka kis brosúrájának,
2) az Ön nyilatkozatának meg a dokumentumoknak,
3) Galjorka ma elküldött brosúrájának[156].

Hogy van Ilja? Tegnap nálam járt, elmondtam neki a dolgot[157], de még nem szánta el magát. Odaadták-e neki 1) az 1904. V. 26-i megállapodásról írt levelemet[158], 2) a Központi Bizottság nyilatkozata elleni tiltakozást[159] és

3) a tiltakozással kapcsolatos levelet[160]? *Feltétlenül el kell olvasnia mind neki, mind az összes szedőknek, ezt ne halogassa.*

Rendben van-e a szövetkezeti nyomda ügye[161]? Siessen.

Ilja pletykaként közli, hogy Glebovnál van Travinszkij lemondása. Majd megnézzük és *ellenőrizzük* a dolgot.

De micsoda gyönyörű mákvirágok, ugye? 5 veszekszik 4-gyel; az 5-ből 2 elmegy, a 4-ből elvisznek kettőt — akkor a három ahelyett, hogy kivonulna, coup d'état-t* csinál[162]!!

N. Lenin

A svájci hegyekből Genfbe 1904 augusztus 18 és 31 között.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

---

* — puccsot. — *Szerk.*

V. D. BONCS-BRUJEVICSNEK

1904. IX. 13.

Kedves Vlagyimir Dmitrijevics! Szerintem *ne adjon be* semmiféle kérvényt, amint azt már eldöntöttük[163].

A brosúrához[164] ragasszon hozzá egy kis lapot, amely tartalmazza

1) az Ön kiadójára vonatkozó hirdetést (a hátlapon is);
2) a nyilatkozatot a Borisz által elrendelt tilalomról (ahogy már kiszedték);
3) Borisznak (ezt)[165] a IX. 12-i levelét utóirat nélkül;
4) egy rövid megjegyzést a levélhez, ilyesféleképpen:

„Ilyen politikát folytatnak azok, akik olyan nagyhangúan viseltek »elvi« háborút a formalizmus és a bürokratizmus ellen! Mindamellett érdekes volna megtudni, hogy a szervezeti szabályzat melyik pontja tiltja meg a párttagoknak a pártirodalom kiadását?

V. Boncs-Brujevics."

Mindenkit üdvözlök. Csütörtökön, holnapután érkezem.

N. Lenin

P. S. Mondja meg Szergej Petrovicsnak: 1) hogy csütörtökön kitelepítjük a lakásból és magunk töltjük ott az éjszakát; 2) hogy Szamszonovról pan[166] négy nappal ezelőtt írt. Közvetlenül kellett volna küldeni!

Genf környékén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

G. D. LEJTEJZENNEK

1904. IX. 29.

Tisztelt Elvtárs!

Nagyon kellemesen leptek meg Szergej Petrovicsnak és Martin Nyikolajevicsnek az Ön jelenlegi politikai álláspontjára vonatkozó közlései. Mondanom sem kell, mennyire fájt nekem az elmúlt év folyamán, hogy megszakadt közöttünk a régi jó kapcsolat. Az említett közlésekre való tekintettel úgy vélem, felesleges a múlttal törődnünk, bizonyára helyreállíthatnánk a régi viszonyt kizárólag a jelen és a jövő közös pozitív feladatai alapján. Ha ebben tévedek, akkor Ön persze igazítsa ki tévedésemet, de kötelességemnek tartom — a Martin Nyikolajeviccsel folytatott beszélgetés után —, hogy megtegyem az első próbálkozást viszonyunk közvetlen és nyílt tisztázása érdekében.

Tisztelettel

N. Lenin

Címem . . .*

Genfből Párizsba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

---

* A cím a kéziraton nincs feltüntetve. — *Szerk.*

M. P. GOLUBEVÁNAK

Rejtjeles
Lenin magánlevele *Marja Petrovnához*

Kedves Elvtárs!. Nagy örömmel hallottam közös ismerőseinktől (különösen *Vadtól* — nem tudom, ugyanezen álnév alatt ismerte-e őt), hogy Ön életben van, és velünk szolidáris politikai álláspontot foglalt el. Mi olyan régen találkoztunk és ismertük egymást (Szamárában 1892—1893-ban), hogy új barátok közvetítése nélkül nehéz volna még felújítani is a barátságot. Márpedig én nagyon szeretném felújítani. Ezért a címet felhasználva küldök Önnek egy részletes levelet ügyeinkről, és nagyon kérem, válaszoljon személyesen és minél előbb. Rendszeres levelezés nélkül elképzelhetetlen az együttműködés, Szarátov pedig eddig hosszú hónapok óta konokul hallgat. Kérem, változtasson most ezen, és kezdjen írni Ön minél részletesebben. Ha Öntől személyesen nem kapunk részletes leveleket, akkor nem lehet majd tisztázni sem az Ön személyes helyzetét az ügyben, sem általában a szarátovi viszonyokat. Ne sajnáljon erre heti 2—3 órát.

Sokszor üdvözlöm.

Meleg kézszorítással
Lenin

Genfből Szarátovba legkorábban 1904 október 5-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

E. E. ESSZENNEK

Lenin levele Baronhoz

1904. XI. 4.

Kedves Elvtárs! Egy csomó Önre vonatkozó hír arra késztet, hogy nagyon kérjem, ideiglenesen hagyja abba munkáját, és jöjjön ide egy hónapra. Nagyon jól tudom, mennyire szereti munkáját, és milyen nehéz elszakadnia tőle, de mégiscsak gondolnunk kell arra, hogy a kampány általános terve szempontjából osszuk szét az erőket. Nekünk feltétlenül szükségünk van tapasztalt pártmunkásokra, és Ön köteles a fiatalok közül helyetteseket állítani magának egy időre, s feltétlenül eljönni ide, hogy néhány közös ügyet elintézzünk, hogy közölje az utazásaiból leszűrt általános következtetéseket, hogy tanácskozhassunk az újabb lépésekről, amelyeket tenni akarunk. Erre feltétlenül szükség van, különben a most következő nehéz időben nem lesznek tartalékaink. Kérem, válaszoljon nekem személyesen, mielőbb, s az isten szerelmére, egy héttel se halassza az utazást. Ön már régóta készül, és folyton halogatja. Tudom, hogyan végződik az ilyesmi. Várom mielőbb.

Meleg kézszorítással
N. Lenin

Genfből Odesszába.

Először megjelent: „Krasznaja Letopisz" 1. sz. 1924.

A. I. JERAMASZOVNAK

Kedves Barátom! Segítsége nekünk általában és nekem különösen roppant értékes volt. Ha még egyszer sem fordultam Önhöz speciális kéréssel, annak az az oka, hogy nem voltunk végszükségben, s meg voltam győződve arról, hogy Ön, amennyire teheti, támogat bennünket. Most elérkezett a végszükség ideje, olyan súlyos helyzet, amilyenhez hasonlót azelőtt el sem tudtam volna képzelni. Az a veszély fenyeget, hogy ügyünk egyenesen elbukik, ha *rendkívüli pénzforrások segítségével* legalább egy fél évig nem tarthatjuk magunkat. Hogy pedig tarthassuk magunkat, anélkül hogy a dolgot abbahagynók, minimum havi kétezer rubelre van szükség: a szerkesztőség, a kiadás, a szállítás és a legszükségesebb megbízottak felszerelése költségeinek fedezésére. Ezért fordulok most Önhöz azzal a sürgető kéréssel, hogy segítsen ki bennünket és szerezze meg nekünk ezt a támogatást. Kérem, tudassa mielőbb, módja lesz-e kérésünk teljesítésére.

Genfből Szizranyba
1904 december első felében.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XV. köt. 1930.

1905

* * *[167]

1905. III. 9.

Kedves Barátom! Legtöbb kérdésére nincs módom válaszolni, mert én sem tudok többet Önnél. Voinov alighanem nincsen amellett, hogy egy központ legyen. Az oroszországiak egy központot akarnak. Hogy ez megvalósul-e, nem tudom. Én inkább a régi megoldás mellett volnék[168], de ennek különösebb fontosságot nem tulajdonítok. A kérdés gyökere — a KB és a szerkesztőség közti tanácskozások, ez pedig *ténylegesen* ismét a Tanácshoz vezet.

„Ott majd kiderül."

Moszkvába Önről nem írhatok, mert ott személyes ismerőseim nincsenek, ezzel pedig óvatosnak kell lenni. Jobb megvárni, hogyan döntenek ők maguk.

Beszámolóm („A III. kongresszus feladatai") vázlatát elküldöm, ha megtalálom*: *nagyon* rövid, majdnem ugyanaz, ami a „Vperjod"-ban megjelent „*A szerkesztőség nevében*"[169].

Hogy a KB hogyan egyezett bele a kongresszusba, azt sehogy sem értem. Jómagam nagyon tartottam a KB ügyes intrikájától — álláspontunkat megismerhette a „Vperjod"-ból[170]. Most a kisebbség Központi Bizottsága csaknem teljes egészében lebukott, csak Fischer, Nyikityics és Karp maradt meg. Steint és Szakácsot is letartóztatták[171]. Ez alighanem hosszú időre meggyengíti a mensevikeket.

---

* Megtaláltam — nem lehet elküldeni, mert csupa hieroglifa egy darab papíron. Azt tanácsolom, hogy támaszkodjék a II. kongresszus tapasztalataira.

Itt Martuska valóságos hisztériás kitöréseket rendez klubjában, valahányszor a kongresszus szóba kerül. Ha ebből ítélünk, nem fognak elmenni. De ki tudhat bizonyosat? Én elkészültem a legrosszabbra is: arra, hogy mi szakítunk, de ezt nem tartom valószínűnek.

Vajon Ön nem tudta elérni, hogy legalább *jegyzőkönyvbe vegyék* Deutsch ocsmány kérkedését? Hiszen ez valami hallatlan dolog!! Ilyen pimaszságot igazán nem várhattunk. Oda kellett volna gombostűzni őt a *jegyzőkönyvhöz*, nyilvánosságra hozni az „ő" csoportjaik *névsorát*, vagy akár átadni ezt a jegyzőkönyvet a kongresszusnak, hogy az oroszországiak lássák ezeknek az uraknak a végtelen pimaszságát.

Kézszorítással *N. Lenin*

Genf.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

AZ ANGLIAI „MUNKÁSKÉPVISELETI BIZOTTSÁG" TITKÁRÁNAK[172]

1905. III. 23.

Tisztelt Uram!

Nagyon köszönöm adományaikat. Megkaptam a 80 font sterlingről (2008 frankról) szóló csekket, és kívánsága szerint elküldtem 60 fontot (1506 frankot) Szentpétervárra az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Pétervári Bizottságának[173]. Megkaptam a második, 90 font sterlingről szóló csekket is (ezt az összeget még nem kaptuk meg itt frankban). 50 fontot ugyancsak elküldünk a január 9-én (22-én) meggyilkolt pétervári munkások (dolgozók) özvegyeinek és árváinak megsegítésére.

A legjobb kívánságokkal.

Őszinte híve

Vl. Uljanov

(a „Vperjod" szerkesztője)

Vl. Oulianoff, Editor of the „Vperiod",
3 Rue de la Colline 3. Genève.
Switzerland.

Londonba.

Először megjelent: „Brit Szövetséges" 33. sz. 1946 augusztus 18.

P. A. KRASZIKOVNAK

1905. IV. 5.

Kedves Barátom! Az időpontról egyelőre semmi határozottat nem mondhatok[174]. Azt hiszem, lesz ideje Liège-be utazni, ha vissza lehet jönni vasárnap, vagy pedig *ne váltson menettérti jegyet* és ne utazzon vissza Párizsba (a legjobb talán mindjárt venni egy 45 napos Párizs—Liège stb.—Párizs körutazási jegyet). Hétfő előtt *aligha* képzelhető el, bár ismétlem, pontosan nem tudom. Április ötödike (a mai nap) volt a Pétervárról való elutazás végső határideje, — ergo*, hétfő előtt aligha. Most még senki sincs itt. Pénteken ketten indulnak el onnan — lehet, hogy az Ön városába utaznak, de a legszigorúbb inkognitóban.

Látta Plehanov Dnyevnyikjét[175]? Micsoda szomorú, lemondó hang! Sajnálom az öreget, ok nélkül haragszik, pedig kitűnő koponya...

A *küldöttekkel* szemben a legbékésebb magatartást kell tanúsítanunk: nekünk „nincs mit vesztenünk, ellenben (ha győzünk) mindent megnyerhetünk", az ellenfeleinknél pedig fordított a helyzet. Ezt egyébként sajátmaga is meg fogja érteni a Többségi Bizottságok Irodájának és a Központi Bizottságnak a röpiratából[176], valamint a 13. számból (Szervezeti kérdés)[177].

A Külföldi Szervezet Bizottságának a beszámolója-

---

* — tehát. — *Szerk.*

val[178], a *tagnévsorral* és az összes dokumentumokkal siessenek, siessenek, siessenek.

Au revoir* *N. Lenin*

Üdvözlöm Kiszkát[179]*!* Hogy van?

Genfből Párizsba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

---

* — a viszontlátásra. — *Szerk.*

* * *[180]

Sietek emlékeztetni Önt valamire, amit *feltétlenül* mielőbb le kell fordítani és ki kell adni, s amiről beszélgetésünk során elfelejtettem említést tenni (holott már réges-régen az eszemben van!). Ez — Friedrich Engels Die Reichsverfassungskampagne* című írása Marx és Engels műveinek Mehring által kiadott gyűjteményéből (Marx' Nachlass** stb., III. köt.). Ez — külön, önálló írás, amelyet okvetlenül ki kell adni brosúra formájában. A jelenlegi helyzetben *különösen* időszerű[181].

Genf
1905 április—májusában.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

---

* — A birodalmi alkotmányért folyó kampány. — *Szerk.*
** — Marx irodalmi hagyatéka. — *Szerk.*

AZ ANGLIAI „MUNKÁSKÉPVISELETI BIZOTTSÁG" TITKÁRÁNAK

1905. V. 20.

Tisztelt Uram!

Köszönettel igazolom a 25 font sterling vételét, amelyből az Ön által megszabott feltételeknek megfelelően 5 fontot segélyezésre fordítunk. Minden adományukat nyugtázzuk „Vperjod" című lapunkban, amelyet megküldtünk Önnek. Most újra megküldöm Önnek a lapnak azon számait, amelyekben megemlítjük az adományokat, és ezeket a helyeket kék ceruzával jelölöm meg.

Már írtunk az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Szentpétervári Bizottságának arról, hogy néhány munkásgyűlésen feltétlenül szólni kell a „Munkásképviseleti Bizottság"-tól kapott adományokról. Minthogy a pártunk szervezeteivel való minden kapcsolatunk titkos, némi időbe telik, amíg a válasz megérkezik. Ezen a héten néhány orosz elvtárs utazik Szentpétervárra, és velük ismét megüzentem kérésemet. Megígérték, hogy mindent megtesznek annak érdekében, hogy Szentpétervárott mielőbb közöljék ezt, és hogy értesítik Önt. Az Ön 1905. IV. 22-i levelét ugyancsak eljuttatjuk a Szentpétervári Bizottsághoz.

Remélem, tisztelt Uram, hogy Pétervárról hamarosan megkapja elvtársaink levelét, amelyben ismertetik az orosz fővárosban megtartott munkásgyűléseken elhangzott tájékoztatást.

Elnézését kérem rossz angolságomért.
Hálás köszönettel.
Őszinte híve
Vl. Uljanov
(a „Vperjod“ szerkesztője)

Vl. Oulianoff
3 Rue de la Colline 3.
Genève. Switzerland.

Londonba.

Először megjelent: „Brit Szövetséges“ 33. sz. 1946 augusztus 18.

L. A. FOTYIJEVÁNAK

Drága Kiszka!

Most küldtem Magának egy táviratot. Mindenesetre megmagyarázom, miről van szó. Engem egy bizonyos ügyben Párizsba hívtak. Semmiképpen sem akarok csak emiatt utazni, hanem szeretnék egyúttal előadást is tartani. A téma: „A harmadik kongresszus és határozatai". Tartalom: a mi határozataink és a mensevik határozatok párhuzamos elemzése: ők éppen most adtak ki egy közleményt konferenciájukról, és ezt fogom elemezni. Csak *kedden* tarthatok előadást (hétfőn érkezem, de estém foglalt lesz), és feltétlenül végeznem kell egy nap alatt. Ha lehet, béreljék ki a legnagyobb termet (azt, ahol a Sztruve elleni előadásomat tartottam — Filatov és a többiek ismerik), és hívjanak össze minél nagyobb hallgatóságot. Ha még nem táviratozta meg nekem világosan válaszát, akkor táviratozzon holnap, hogy *pontosan* tudjam: kibérelték-e a termet? Talán arra is lesz idő, hogy *expressz* levélben értesítsen (úgyhogy legkésőbb vasárnap reggelig megkapjam), de ha valami fontos dolgot kell közölni, feltétlenül táviratozzon.

Ma itt ugyanezt az előadást tartom.

Tournez s'il vous plaît!*

Kézszorítással
Lenin

* — Fordíts! — *Szerk.*

Ha reményeim ellenére kiderülne, hogy nem lehet előadást tartani, akkor talán nem is utazom oda. Ezért feltétlenül válaszoljon.

Genfből Párizsba
1905 június 1-én vagy 2-án.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XVI. köt. 1931.

AZ OSZDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

1905. IX. 15.

Kedves Elvtársak! Megkaptam a pénzt, 1000 rubelt — 2640 frankot, és a „Rabocsij" első számát. A lap kitűnő benyomást kelt. Remélhető, hogy ez a lap javarészt megoldja a nem unalmas, népszerű ismertetés nehéz feladatát. A hangnemben és a fejtegetés módjában van valami frisseség. Nagyszerű harci szellem. Egyszóval szívből gratulálok a sikerhez és további sikereket kívánok. A részletekre vonatkozólag egyelőre a következő megjegyzéseim vannak: 1) tekintettel a lap „ismeretterjesztő" jellegére, kívánatos kissé többet beszélni *a szocializmusról;* 2) kívánatos szorosabban és közvetlenebbül összekapcsolni a politikai harci jelszavakat a III. kongresszus *határozataival* és a forradalmi szociáldemokrácia taktikájának általános szellemével.

Most rátérek 1905. VIII. 24-i levelükre[182], amelynek hangja mindannyiunkat egyenesen megdöbbentett. I. A tájékoztatásról. Önök „többet tenni nem tudnak". Ez nem igaz, mert mi látjuk és tudjuk, hogy a Bund is, a mensevikek is, meg egy sereg bolsevik is többet tudnak tenni és többet is tesznek. Tény, hogy a KB külföldi tagja rosszabbul van tájékoztatva, mint a bundisták meg az „Iszkra". Ezt ki kell javítani, ezen következetesen és fáradhatatlanul javítani kell. Nézzük a legújabb példát. Az aktív bojkottról hozott határozatukat *csak a napokban* kaptuk meg. Azok, akik Oroszországból ideérkeztek, *június óta* tudnak róla!! És önök azt mondják, hogy „többet tenni nem tudnak"???? Ennek a határozatnak a késése nálunk önhibámon kívül disszonanciát idézett elő, mert

én a „Proletarij"-ban az „aktív bojkottot" másként értelmeztem, mivel nem tudtam, hogy önök miként értelmezik[183].

Íme, ez a tény is bizonyítja, hogy önök ismét visszaállították a kétközpontúságot. Lényegében a disszonancia nem volt nagy, de ez mégsem kívánatos olyan kérdésben, mely az egész párt cselekvési módjára vonatkozik. Úgy vélem, hogy 1) a III. kongresszus határozatai szempontjából rendkívül fontos és az egyetlen helyes eljárás az, ha az agitációs hadjárat középpontjába határozottan a felkelés és az ideiglenes forradalmi kormány jelszavát állítjuk. 2) Feltétlenül hibásnak tartom azt a tanácsot, hogy „erőszakkal ugrasszuk szét" az elektor-gyűléseket. Ez veszedelmes taktika lenne. Két eset lehetséges: vagy nincsenek meg a feltételei annak, hogy számottevő erőt bevessünk — akkor be kell érnünk agitációval, beszédekkel, sztrájkokkal, tüntetésekkel, meggyőzve az elektorokat, korántsem „szétugrasztva" őket. Vagy pedig megvannak a feltételei annak, hogy számottevő erőt vessünk be — akkor ezt az erőt nem az elektorok, hanem a rendőrség és a kormány ellen kell felhasználni. Akkor kezdjenek hozzá a felkeléshez. Különben az a veszély fenyegeti önöket, hogy igen fonák helyzetbe kerülnek: a munkások „erőszakkal szétugrasztják" az elektorokat, a kormány meg erőszakkal védi őket!! Itt mutatkozik meg a gyakorlatban, milyen kár származik abból, hogy nem adjuk ki a felkelésnek mint a duma elleni agitáció középpontjának nyílt és határozott jelszavát: készítsék elő a felkelést, igyekezzenek rávenni mindenkit (tehát az elektorokat is) a felkelés előkészítésére, világítsák meg a felkelés céljait, formáit, eszközeit, körülményeit, szerveit, előfeltételeit. De ok nélkül *erőszakot* ne alkalmazzanak, amíg elég erőt nem gyűjtöttünk, s ha az elektorokat nem győzték meg, akkor erővel szétugrasztani őket — egyszerűen őrültség, öngyilkosság a szociáldemokrácia szempontjából.

Továbbá. II. Önök azt írják, hogy nem ravaszkodtak a Szervező Bizottsággal kapcsolatban, hanem a III. kongresszus akaratát hajtották végre. Úgy gondolom, hogy önöknek itt nyilvánvalóan nincs igazuk. Arról, hogy elő kell készíteni az egyesülés *feltételeit* és hogy az

egyesülés céljából *két kongresszust* kell tartani (egy helyen és egy időben, úgy, hogy mindegyik szervezet köteles legyen elfogadni *sajdt* kongresszusának a határozatait), írtam önöknek még*... Tehát ekörül nincsenek nézeteltérések. De hogy önök megfeledkeztek a titkos határozatról (alant mellékelem), arról, hogy a IV. kongresszussal *feltétlenül* jóvá kell hagyatni az egybeolvadás feltételeit, ez a tény tény marad. Ezt a tényt hangsúlyoztam is. A Szervező Bizottság, nyilatkozatának (a Központi Bizottság „Röplapja"[184] 3. sz., 5. old.) két pontjában, a 2. pontban és a 3. pontban *határozottan* a kongresszus útján történő egyesítés *ellen* beszél. Ezt nem lehet letagadni, önök pedig a *válaszban egy árva szót sem* írnak arról, hogy ezzel nem értenek egyet!! Lényegében az történt, hogy önök a határozatot sutba dobták. Hogy ez hiba, és hogy ezt a hibát ki kell javítani, az vitathatatlan.

Végül, egy másik vitathatatlan hiba: a Szervező Bizottságnak nem adtak nyílt választ. Önök azt írják, hogy *„szó volt a III. kongresszus alapján való egybeolvadásról"*. Már engedjék meg, uraim! Minek csapjuk be magunkat? Minek gyengítsük helyes álláspontunkat nyilvánvaló képmutatással??

A III. kongresszus alapján való egybeolvadás el van vetve. Azt még itt javasolta Plehanovnak és a Szervező Bizottságnak Winter is, Vagyim is. *Ilyen* egybeolvadás esetén *egy* Központi Lap lenne (Plehanov a megbízottai útján még javasolt is egy „hármas" testületet erre a célra). *Ilyen* egybeolvadás esetén egy Központi Bizottság lenne, *feltétlenül* a két fél egyenlő részvételével, vagyis a „kooptáció" nem lenne kooptáció, hanem tényleges egybeolvadás.

De ezt elvetették. Tehát fennmarad az a lehetőség, hogy a IV. kongresszus előtt *megegyezünk*, és az *egybeolvadás „a negyedik* kongresszus alapján" jön majd létre. Ahelyett, hogy ország-világ füle hallatára megadták volna ezt a nyílt, világos választ és nyilatkozatot, önök a kérdés

* A kéziratban a „még" szó után hely van hagyva a Központi Bizottsághoz intézett levél kelte számára: július 28 (lásd *Lenin* Művei. 34. köt. 1956. 321—324. old.). N. K. Krupszkaja kihúzta a „még"-et és föléje írta: „már régebben". — *Szerk.*

lényegét *a nyilvánosság előtt* elhallgatják (hiszen a Szervező Bizottság az egybeolvadást nyilvánvalóan **nem** a IV. kongresszus alapján javasolja, önök pedig ezt válaszolják: általában elfogadható, jó, majd még megbeszéljük!). Nekem pedig ezt írják: *„a mi ultimátumunk a III. kongresszus szervezeti szabályzata volt."* Hát ez nem önámítás? Hiszen ha ezt nyilvánosan megmondják, akkor először is az összes bolsevikok kinevetik önöket, másodszor, a mensevikek *úgy* válaszolnak önöknek, hogy az egybeolvadásra irányuló minden jószándékukkal mehetnek a pokolba!

Véleményem szerint helyesebb nyíltan kijelenteni a pártnak: sajnos, *ők* elvetették a III. kongresszus alapján történő egybeolvadást. Készítsük hát elő a IV. kongresszust úgy, hogy egy időben és egy helyen két kongresszus ülésezzen. Készítsük elő az egybeolvadás tervét. Mondjuk úgy, hogy minden párhuzamos szervezetben *mindenütt* egyforma arányban legyenek ezek meg amazok (à la Nyikolajev*). Ez esetben állítsák össze a párhuzamos szervezetek jegyzékét, teljes jegyzékét, s kérdezzék meg valamennyit. Azután alakítsák meg a Központi Bizottságot, tegyük fel, szintén fele-fele, vagyis egyenlő arányban. Teljes *egybeolvadás* esetén elvben nem lehet kifogást emelni az ilyen „kooptálás" ellen (noha gyakorlatilag a kérdés bonyolultabb, és tudni kellene, hány párhuzamos szervezet van stb.). (Zárójelben: nagy kár, hogy önök a „Röplap" 1. számában eldicsekedtek azzal, hogy a mi oldalunkon van a párt $^2/_3$ része. Ezzel önök eleve lehetetlenné tették a „felefele" arányhoz való majdan hozzájárulásukat. És egyáltalán, igaz az, hogy $^2/_3$??), Továbbá, a Központi Lap. *Egybeolvadás* esetén két Központi Lap, véleményem szerint, abszurdum, s én lehetségesnek tartom, hogy a bolsevikok ezzel az abszurdummal szemben előnyben részesítik azt a megoldást, hogy néhány bizottság lapjaként megindítják saját lapjukat a párt szervezeti szabályzata alapján. Két egymással *versengő* Központi Lap fennállása esetén az egybeolvadás írott malaszt marad. Akkor már jobb a „megegyezés" a „nyikolajevihez" hasonló alapon, vagyis alakuljanak mindenütt egyesítő vagy egyeztető bizottsá-

* — Nyikolajev módjára. — *Szerk.*

gok, amelyekben mindkét fél egyenlő arányban van képviselve[185].

III. A pénzt illetően. Az a kijelentésük, hogy a Központi Lapot „külföldi pénzen" kell kiadni, hogy a Központi Bizottság csődjének a *Központi Lappal kell kezdődnie* — mindannyiunkat úgy ért, mint derült égből a villámcsapás. Önök azt írják, hogy ez nem ingerültség és nem szemrehányás. Engedjék meg, hogy ezt kétségbevonjuk. Ha valaki ilyesmit komolyan, nyugodtan és higgadtan mond, az kijelenti, hogy a Központi Lap *szakít* a párttal, ezt pedig önök nem akarhatták. A párt Központi Lapját nem a párt pénzén, hanem külföldi pénzen kiadni — kimondani azt, hogy a párt csődjének a Központi Lappal kell *kezdődnie* (és nem befejeződnie) —, ez valami fenomenális. Ha mi ezt komolyan vennénk, és nem tekintenénk az időleges nehézségek okozta idegesség megnyilvánulásának (mert hiszen általában véve a forgalmuk „zsíros", és a 60 000-re meg a „vállalkozásra" való kilátások még háromszorta „zsírosabbak"), akkor máris intézkednünk kellene, hogy a Külföldi Szervezet Bizottságának lapját „külföldi pénzen" adjuk ki. De ismétlem, hogy én az önök különös kirohanásában csak idegességet látok, és meg fogom várni a személyes találkozást, mert véleményem szerint itt nem a szakadás kezdetéről, hanem félreértésről van szó.

Meleg kézszorítással

N. Lenin

Genf.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

M. A. REISZNERNEK

1905. X. 4.

Igen tisztelt Mihail Andrejevics! Nagyon hálás vagyok Önnek leveléért, amely úgynevezett kadetjaink terveiről és taktikájáról még jobban tájékoztat engem, mint Feliksz Alekszandrovics közlése az Önnel folytatott beszélgetéséről. Rendkívül értékes az a közlése, hogy a liberálisok, Vitte meg a többiek, halálosan félnek az aktív bojkottól. Éppen most kaptam Oroszországból hírt arról, hogy lezajlott a szociáldemokrácia pártközi konferenciája (az OSZDMP mindkét része, a Bund, valószínűleg a lettek stb.)[186]. Véglegesen elfogadták az aktív bojkott taktikáját.

Az Ön terve nem világos előttem: 1) hát van csak halvány remény is arra, hogy a kadetok lemondanak az Állami Dumába való választásokról? Azt hiszem, nincs. 2) Nem jobb-e nekünk, ha már megegyezünk a radikálisokkal, az azonnali alkotmányozó gyűlési választások helyett egy milliócskát kérni tőlük a pétervári munkások felfegyverzésére? Mi értelme lesz a választásoknak, amíg nem számoltunk le Trepovval, vagy ha nem harcolunk Trepov ellen?

Persze ezt alaposabban meg kell vitatni. Nagy reményt fűzök először is ahhoz a találkozáshoz, amely a napokban Ön és egy barátom között Berlinben létrejön; másodszor, a mi itteni találkozásunkhoz, amelyről Feliksz írt. Sok sikert kívánok az aktív bojkottért vívott harcban,

szolgálatára készen . . .

Genfből Berlinbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

AZ OSZDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK

1905. X. 25.

Kedves Barátaim! Éppen most kaptam meg levelüket a Nemzetközi Irodába[187] való delegálásomról (kár, hogy nem Orlovszkijt delegálták, de erről majd a találkozásunkkor beszélgetünk) és az Odesszában (Berlin) való találkozásról. A találkozást mielőbb létre kell hozni. Odessza helyett javasolhatom Varsót (Königsberg)[188] — a feltételek mind azonosak, de közelebb van, és a rendőrség számára váratlanabb. Ez utóbbi helyen önök mindent elintézhetnének *négy nap alatt* a legjobb feltételek mellett (legális útlevél), s azt tanácsolom, hogy máris erélyesen kezdjenek hozzá ezek biztosításához. Rosszabb feltételek esetén sem lesz az időpont nagyon távoli, és ha lehet, jó lenne növelni a részvevők számát. Ha szokatlan várost választanak (Königsberg — 22 óra Pétervártól), akkor a találkozó helyéül útikalauz alapján előre ki lehet jelölni egy kávéházat vagy vendéglőt, vagy sörözőt.

Még ma írok az N. Irodának a konferenciáról és időpontjáról; mihelyt megkapom a választ, azonnal eljuttatom önökhöz. Nagyon kérem, siessenek a találkozással, még az N. Irodával való konferenciától függetlenül is.

Készült-e jegyzőkönyv a pártközi konferenciáról? Ha igen, feltétlenül küldjék el nekünk.

Genf

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926.

1907

M. SZ. KEDROVNAK

Tisztelt Elvtárs! Megállapodásunk szerint a II. kötet anyagát X. 1-ig, a III. kötetét X. 10-ig kell leadnom[189]. Az első kötet késett. 12 ívet a II.-hoz leadtam, további 7 ív készen van, és még továbbiakat (5 vagy 7 ívet) nagyon hamar leadhatok. De szeretném tudni, vajon csakugyan ilyen hamar szüksége van-e Önnek erre az egész anyagra? azonnal hozzákezd a szedéshez? már szedésbe adta a II. kötet 12 ívét? késik-e a megjelenés, ha később nyújtom be a II. kötet véget? Ha késik, azonnal benyújthatom a II. kötet végét, amennyiben Ön ezt kívánja. De van egy tervem: a II. kötet befejezéseként szeretnék írni egy nagy munkát az oroszországi földtulajdon megoszlásáról (az új, 1905-ös statisztikai adatok alapján) és a municipalizálásról (figyelembe véve a „Tőke" IV. kötetét, illetve a „Theorien über den Mehrwert"-et*, ez is megjelent 1905-ben). Azt hiszem, ez az írás nagyon érdekelné a közönséget, és nagyon időszerű lenne. A szükséges anyagot már csaknem teljesen összegyűjtöttem, és részben már fel is dolgoztam. A munka befejezéséhez néhány hétre van szükség; remélem, néhány hét alatt meg tudom írni.

Közölje tehát: azt kívánja-e, hogy a II. kötetet azonnal benyújtsam az új értekezés nélkül — vagy jobban szeretné, ha a II. kötetet körülbelül egy-másfél hónap múlva az új értekezéssel együtt nyújtanám be.

Finnországból Pétervárra
1907 december elején.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

* — „Értéktöbblet-elméletek". — *Szerk.*

1908

G. A. ALEKSZINSZKIJNEK

1908. I. 7.

Kedves Pjotr!

Ma Nagyezsda Konsztantyinovnával megérkeztem Genfbe[190]. Még nem döntöttük el végleg, hol telepszünk meg: Alekszandr Alekszandrovics nagyon ellenzi Genfet, és most felderítést végzünk más helyeken.

De itt is teljesen tisztázni kell a helyzetet. Kérem, írja meg azonnal 1) ismer-e valakit, aki *alkalmas* a nyomda és az expedíció vezetésére[191]? 2) mi a véleménye dok[tor]ról* ebben a minőségben? 3) milyen különleges szempontokat kell figyelembe venni a nyomdával kapcsolatban? [van-e szükség] tulajdonosra, ha a stockholmi kongresszus bolsevik [frakciója] Központi Lapjának [tulajdona]? Miért tekinti Ön csak a *mensevik* nyomdát a Központi Bizottság tulajdonának? 4) Gondolja-e, hogy ki lehet adni egy hetilapot, és milyen példányszámban lehetne eladni? 300—500—1000 példányban?

Az Ön levelét Berlinben abban a pánikhangulatban kaptuk meg, amelyet a 17-nek a letartóztatása idézett elő[192] és ezért felületes olvasás után megsemmisítettük.

Válaszoljon erre a címre...

---

* Ebben a levélben itt és lejjebb az értelem és az egyes megmaradt betűk alapján szögletes zárójelben rekonstruáljuk azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyek a kéziratból azért hiányoznak, mert a levélpapír elszakadt és egy része hiányzik. — *Szerk.*

Hogy áll egészség dolgában? [Körül]belül mikor térhet [Ön] vissza ide? Mutatkozik-e azóta [vala]mi komoly javulás állapotában?

Kézszorítással . . .

Genfből Bécsbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

G. A. ALEKSZINSZKIJNEK

Kedves Pjotr! A következő kéréssel fordulok Önhöz. Nagyobb terjedelmű munkát írtam az agrárprogramról, s ebben többek között részletesen taglaltam a II. dumában lefolyt vitát[193]. Hézagok vannak, mert hiányzik néhány, a II. dumában beterjesztett *dokumentum.*

Nevezetesen: *Musenko* benyújtotta a 104-ek vagy 105-ök tervezetét, nem az I. duma „ismert" trudovik tervezetét, amelyet a II. dumában újra benyújtottak, hanem egy *új, eszer tervezetet*[194]. Franciául megjelent a *Rapport du parti S. R. au congrès de Stuttgart* című kiadványban. Nincs meg Önnek az orosz szöveg? Nem tudja megszerezni? Nagyon lekötelezne, ha segítene.

Nem jelent ez meg külön kiadványként? hol és mikor?

V. Uljanov

Genfből Bécsbe
1908 január 7 és február 2 között.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

G. A. ALEKSZINSZKIJNEK

1908. II. 3.

No, jó szolgálatot tett nekem! Megadni a címet és a kapcsolatokat a mensevik Mandelbergnek. Ez a naivitás netovábbja. *Semmi esetre se* avassa be Mandelberget a dolgokba, vagy ha már elkövette ezt az ostobaságot, vegye el tőle a címet és vezesse félre.

A „*Proletarij*"-ról tegnap írtunk Önnek. A frakcióharc kiéleződése *mindenütt* igen nagyfokú és elkerülhetetlen. Részleteket találkozásunkkor.

V. Uljanov

Genfből Bécsbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A. M. GORKIJNAK

Kedves A. M.! Már elég régen nem írtam Önnek. Utazásunk még egyre húzódik: most az a fő akadály, hogy nincsenek híreink Brüsszelből. Barátaim azt írták onnan, hogy várnak engem az Iroda (Nemzetközi Szocialista Iroda) ülésére. Megkérdeztem a titkártól, mikor utazzak (mert, mondom, dolgom van Olaszországban). *Válasz még mindig nincs.* Márpedig Brüsszelt nem lehet elmulasztani.

Megkapta-e a „*Proletarij*"-t? Milyen szándékai vannak vele kapcsolatban? Hát An. Vasz.-nak? Sajnálattal értesültem róla, hogy nem ír a Kommünről. Harmadik szerkesztőnk: *Innokentyij.*

Írja meg, vannak-e Önnek és An. Vasz.-nak tervei a „Proletarij" számára.

Kézszorítással

Lenin

Genfből Capriba (Olaszország)
1908 március első felében.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" I. köt. 1924.

M. F. ANDREJEVÁNAK

Kedves Marija Fjodorovna! Elküldöm könyvtárosunknak A. M.-hez címzett levelét.

A következőről van szó. Nagyon kérem A. M.-et, írjon egy *legális* nyílt levelet *orosz* újságokba, azzal a felhívással, hogy *támogassák* Kuklin[195] genfi *könyvtárát* a forradalom korszakából való lapok és a forradalom történetére vonatkozó anyagok elküldésével.

Rövidke levélre gondolok, amely *megmagyarázza* a nagyközönségnek, miért fontos ennek a könyvtárnak a támogatása magának Gorkijnak és sok más általa ismert írónak a *munkája érdekében.*

Önt megkérem, intézkedjék ennek a levélnek a sokszorosításáról (remélem, Zinovij Alekszejevics[196] nem tagadja meg a segítségét), és küldje el *minden* valamelyest tisztességes irányzatú *orosz* újságnak és folyóiratnak.

Kérem, szervezze meg mindezt!

Zinovij Alekszejevicset még arra is kérem, hogy küldje el *teheráruként* azokat a könyveket, amelyeket Viktor otthagyott, ha *nem viszi el őket* Natalja Bogdanovna[197].

Meleg kézszorítással

Lenin

Üdvözlöm május 1 alkalmával!

Genfből Capriba (Olaszország) 1908 április végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

F. A. ROTSTEINNEK

1908. VII. 8.

Kedves Elvtárs!

A hitelezőt illetően[198] elhatároztam, hogy a levélírást elhalasztom a KB *új* gyűléséig[199], amelynek a *leg*rövidebb időn belül össze kell ülnie. Kínos volna beleártanom magam a dologba, amikor az illetékes pártkollégium ülése küszöbön áll.

Nagyon örülök, ha itt találkozhatok Önnel. Genf környékéről kevés konkrétumot mondhatok: mióta Londonból visszatértem, még mindig betegeskedem, otthon ülök, nem találkozom a nyaralókkal. Tudom, hogy *Franciaországban* s Genf közelében is van sok jó és minden bizonnyal nem túlságosan drága hely. Például Mornex a Salève hegy lejtőjén, tehát elég magasan. Egy barátom lakott ott 1904-ben, és úgy látszik elég olcsón lehet ott lakni saját háztartással, penziókban pedig kicsit drágábban, de 4—4½ frs.-ért* biztosan, mert ez a szokásos ár. Valamivel messzebb Genftől (Mornex, gondolom, mintegy 7 versztnyire van, és a Salève-ig villamosvasút visz) — 10 versztnyire vagy távolabb, a Jura lejtőjén szintén lehet lakást kapni, de az ottani helyeket nem ismerem. Igyekszem megtudni valami konkrétabbat, és mihelyt megtudok valamit, azonnal írok Önnek.

Meleg kézszorítással

Lenin

---

* — frankért. — *Szerk.*

Vl. Oulianoff. 61, III. Rue des Maraîchers 61. Genève. Új cím! Ez nincs messze az École de médecine-től*.

Genfből Londonba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* — az orvoskartól. — *Szerk.*

FELJEGYZÉS A. A. BOGDANOVNAK

Kedves A. A.! Itt küldöm Sztyeklov levelét. Válaszoljon neki Ön. Én azt válaszoltam, hogy egyetértek, ha a témát újra elosztják — nekem a filozófiát, Bazarovnak a parasztkérdést[200].

Kézszorítással

Lenin

P. S. A levelet küldje vissza.

Genf
1908 október 27-én vagy 28-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

1909

G. J. ZINOVJEVNEK

Kamenyev cikkének utolsó kétharmada teljesen rossz és aligha dolgozható át. Az első harmadot kijavítgattam (az 1. old.-tól az 5. old. végéig), de tovább nem győzöm, mert látom, hogy itt nem *javításra* van szükség, hanem *teljes átírásra.*

Gondolatát (hogy az októbristák és a jobboldaliak részletkérdések miatt harcolnak, hogy az ő harcuk, perlekedésük, verekedésük elkerülhetetlen a monarchiának burzsoá monarchiává való átalakulása útján, hogy ebből a perlekedésből a forradalom csak *közvetve nő ki*, vagyis csak akkor, ha a proletariátus színre lép, nem pedig közvetlenül, nem magából a burzsoázia „balratolódásából") — ezt a gondolatát Kamenyev a cikknek ebben a részében hihetetlenül zavarosan, homályosan, ezer fölösleges cikornyával fejezi ki.

Véleményem szerint ebben a formájában a cikket *nem lehet* közölni.

Vagy vegye rá a szerzőt, hogy *írja át teljesen* az utolsó kétharmadot — és akkor mi majd „kijavítjuk" a cikket —, vagy próbálja meg Ön majdnem teljesen átírni az utolsó kétharmadot.

Mellékelem (1—3. tintával írott oldal) az átdolgozás hozzávetőleges tervét.

Bonbon (Franciaország, Seine-et-Marne megye) 1909 nyarán.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

G. J. ZINOVJEVNEK

Kedd.

Kedves Grigorij!

Megkaptam a svéd sztrájkról szóló cikket[201]. Nagyon jó. Elküldtem Párizsba az én Bogdanovról írt cikkem végével együtt[202] (100 sor lett — a *„Proletarij"* 2. oldalára, mellékletként). Nem tudom, helyeselni fogja-e Ön az egészet. *Teljes egészében* az Ön megítélésére bízom: annyira nem volt kedvem e cikk írásához, hogy most nem tudom, nem lenne-e jobb az *egészet* elhagyni, és Bogdanovnak a szó szoros értelmében néhány sorban válaszolni „az egész frakció vagyonára" vonatkozó pletykáival kapcsolatban? Döntse el!

Plehanovról írni fogok. A vezércikk a svéd sztrájkról szóló cikk legyen.

Kézszorítással

Lenin

Bonbon (Franciaország, Seine-et-Marne megye)
1909 szeptember 7-én vagy 14-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

1910

L. TYSZKÁNAK

T. részére

1910. III. 28.

Kedves Elvtárs! Köszönöm, hogy elküldte Rosa Luxemburg cikkeit[203].

A fő kérdésben — abban, hogy Varszkij helyére Ledert állítsák — a legerélyesebben tiltakoznom kell. Már megbocsásson, de Ön lehetetlen helyzetbe hoz minket! Nem beszélek Leder egyéni tulajdonságairól (annyira szembetűnők voltak ezek, amikor a kongresszusokon és a konferenciákon együtt dolgoztunk: ezeken a kongresszusokon egyáltalán *nem* úgy ismertük meg, mint széles látókörű, tehetséges, irodalmi ízlésű, hozzáértő embert, hanem inkább mint kicsinyes, kötekedő stb. stb. frátert — persze ezt Önnek is privatissime* írom). Nem beszélek arról, hogy nem szabad egy tapasztalt publicistát, képzett marxistát és kitűnő elvtársat egy tapasztalatlan és kevéssé alkalmas emberrel felváltani.

De igenis beszélek a Központi Lap szerkesztőségének a helyzetéről és a párt *válságáról*. Lehetetlen, hogy Ön ne lássa: a helyzet válságos. Mi, Varszkij meg én, a Központi Bizottságnak a Központi Lap összetételének megváltoztatásáról írunk (Dan szemmelláthatólag szabotálja ezt). A likvidátorok szabotálják a Központi Bizottságot. S ilyen időben, amikor *okvetlenül* szükség van olyan emberre, aki részt vett a plénumon, aki bevált a munkában, aki összehangolódott a kollégium többi tagjával, aki komoly hábo-

* — szigorúan magunk között. — *Szerk.*

rút indított a komoly ellenség ellen — ilyen időben egy újoncot állítani a helyére!! Hát nem félnek az istentől — hiszen ezzel megbénítják a Központi Lapot! Hiszen a Központi Lap egyelőre az *egyetlen* szerv, amely az *egész* pártot átfogja irányításával (amíg a KB össze nem ül az után, hogy a likvidátorok felrobbantották). Rettenetesen fontos, hogy a Központi Lap munkaképes legyen — és ilyen időben „elölről kezdeni", egy újoncot „bevezetni a munkába" annyi, mint munka helyett *vitatkozni*. Értsék hát meg, hogy a mensevikek, a plénumra támaszkodva (és formailag vitathatatlanul joguk van rá, hogy a plénumra támaszkodjanak), valóban *vitatkoznak* a határozat minden szaván, a határozat minden homályos során, a plénum minden incidensén (még a legcsekélyebben is), hogy *kibúvókat* találjanak. Nos, hát hogy képzelhető el itt a mérleg nyelvének szerepében olyan ember, aki *nem volt* a plénumon és nem dolgozik velünk *réges-régóta* az OSZDMP központi szerveiben? Hiszen ez merő képtelenség! Ezzel zsákutcába kergetnek bennünket — mégpedig olyan időben, amikor minden egyes gyűlésen *igen fontos* kérdésekben kell *dönteni*. Hiszen Leder kénytelen lesz azt mondani a mensevikek *ezer* érvére és okvetetlenkedésére, hogy „nem tudom" (márpedig, Ön igen jól tudja, a mensevikek ördögien ügyesek minden fraktioneller Dreck* felhasználásában). Hát elképzelhető ilyen ember ilyen időben?

Nem. Nem. Mi nem követelünk túlságosan sokat a PSD-től**. Ismerjük erejét, szükségleteit, a lengyel munka követelményeit. Mi nem terheljük túl Varszkijt, és nem szakítjuk el a lengyel *irodalmi* munkától. De Önnek feltétlenül itt kell hagynia őt a Központi Lapnál, ahogy ebben megállapodtunk a plénum idején. Varszkij nélkül *semmiképpen* nem tudunk „túljutni" a válságon — nem tudunk változást elérni a Központi Lap összetételében. Ha majd vége lesz a válságnak, ha majd megváltozott a Központi Lap összetétele, akkor... de akkor sem, az isten szerelmére, *ne* Ledert. Adja akkor ide Karszkijt, ha nem lehet

* — frakciós ocsmányság. — *Szerk.*
** — Lengyel Szociáldemokráciától. — *Szerk.*

továbbra is itt hagyni Varszkijt. Most azonban Varszkij teljesen, teljesen nélkülözhetetlen.

Kézszorítással. Üdvözlet Rosának

Lenin

Párizsból Berlinbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

M. M. ZOLINÁNAK

M. M. részére

1910. IV. 30.

Kedves Elvtárs! Köszönöm, hogy értesített Mihail körülményeiről. Nyomban intézkedtem, hogy pénzbeli segélyt szerezzek neki. A dolog úgy áll, hogy a Központi Bizottság Külföldi Bizottsága útján reménytelen a dolog, mert ott most kisebbségben vagyunk. Valaki elutazott Oroszországba, s ezt az alkalmat felhasználva megüzentem az oroszországi KB-nak, hogy folyósítsanak segélyt Mihailnak. Remélem, körülbelül két hét múlva kedvező választ kapok. *Mindenesetre* feltétlenül el kellene érni, hogy Mihail tovább kezeltesse magát, s egyelőre Davosban maradjon teljes gyógyulásáig.

Meleg kézszorítással

N. Lenin

Címem:
Mr. Vl. Oulianoff.
4 Rue Marie Rose 4.
Paris XIV.

Párizsból Davosba (Svájc).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

L. TYSZKÁNAK

VII. 20.

Werter Genosse!* Most tudtam meg Varszkijtól, hogy a két goloszista (akik *ott voltak* a plénumon) *már* Oroszországban van. A helyzet válságos. Mi a plénum után *három* bolsevikot elherdáltunk[204]. Többet már nem lehet. Ha a lengyelek nem segítenek, befellegzett. Vagy szerez még egy lengyel KB-tagot, és elküldi Ganieckivel 2—3 hétre, hogy *ha törik, ha szakad* hívja össze a kollégiumot *csakis* „intézkedések" megtétele és a kooptáció végett — vagy vége mindennek[205]. Öntől függ. Mi minden tőlünk telhetőt elkövettünk, három emberünket feláldoztuk, többet nem tehetünk. Írjon nekem: Mr. Oulianoff. Rue Mon Désir. Villa les Roses. *Pornic* (Loire-Inférieure). France. Ott leszek augusztus 23-ig — azután Koppenhágában[206].

Sokszor üdvözlöm Rosát.

N. Lenin

Párizsból Berlinbe
1910 július 20-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

---

* — Tisztelt Elvtárs! — *Szerk.*

K. RADEKNEK

1910. IX. 30.

Werter Genosse*! Bocsásson meg, hogy késve válaszolok két levelére. Csak tegnapelőtt érkeztem vissza Párizsból[207], s ezért nem válaszolhattam korábban.

A Központi Lap számára a koppenhágai kongresszus leszerelési határozatáról szóló cikket már megrendeltük (még Koppenhágában), és egy másik munkatárs már megírta. Az Ön ajánlata sajnos későn érkezett.

Azt, hogy az Ön cikke megjelenjen a következő számban, Varszkijjal és a másik társszerkesztővel meg kell beszélni. Én beszélek velük.

A „Leipziger Volkszeitung"-ban megjelent vezércikkeit illetően meg kell mondanom, hogy a kérdés igen érdekes, de én ezzel keveset foglalkoztam, és az a benyomásom, hogy elméletileg Önnek nincsen teljesen igaza. „A kapitalizmus keretében megvalósíthatatlan" kritériumát nem szabad úgy felfogni, hogy a burzsoázia nem engedi meg, hogy nem lehet végrehajtani stb. Ebben az értelemben a mi minimális programunknak igen sok követelése „megvalósíthatatlan" és mégis elengedhetetlen.

Aztán, amikor az Internacionálé üzenetét említi, Ön az idézetből kihagyja Marxnak az államok közötti kapcsolatok alapelveire vonatkozó szavait. Hát nem ez a „minimális program" a nemzetközi politikában? És végül, miért nem szól egy szót sem Engels „Kann Europa abrüsten?" című írásáról[208]?

---

* — Tisztelt Elvtárs! — *Szerk.*

Abban Önnek teljesen igaza van, véleményem szerint (mindez persze az én egyéni véleményem), hogy a nép felfegyverzésének követelését nem lehet kihagyni. Nem lenne-e helyesebb, ha nem arra összpontosítaná a tüzet, hogy az Abrüstung* benne van a határozatban, hanem arra, hogy a Volkswehr** nincs benne?

Martovnak és Trockijnak a „*Neue Zeit*"-ben akarok válaszolni. Már írtam Kautskynak, és megkérdeztem tőle, közli-e, és milyen terjedelemben. Persze a „*Leipziger Volkszeitung*"-ban is kell válaszolni.

Kézszorítással *Lenin*

Párizsból Lipcsébe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* — leszerelés. — *Szerk.*

** — a nép felfegyverzése. — *Szerk.*

K. RADEKNEK

Karl Radek elvtársnak

1910. X. 9.

Tisztelt Elvtárs! Az volt a szándékom, hogy Martov meg Trockij cikkére a „*Neue Zeit*"-ben válaszolok egy nagy cikkel, amely megvilágítja a dolog lényegét. De másként alakult a dolog. Ön igen jó nyilatkozatot közölt, Karszkij elvtárs pedig, még mielőtt én írtam Kautskynak meg Wurmnak szándékomról, beküldött a „Neue Zeit"-nek egy Martov ellen írt cikket[209]. Wurm elküldte nekem Karszkij cikkét, és én beleegyeztem, hogy ezzel a cikkel beérjük.

Mindamellett nem hagyhatom válasz nélkül Martov meg Trockij hihetetlen ostobaságait és torzításait. Már készen van a cikkemnek körülbelül egyharmada vagy fele. Témája: „*Az oroszországi belső pártharc történelmi értelme*"[210]. Kérem, adjon tanácsot: lehet-e és célszerű-e ezt a cikket a „*Leipziger Volkszeitung*"-ban közölni?

Ha válasza attól függ, hogy tetszik-e a cikkem a szerkesztőségnek vagy sem, akkor természetesen hajlandó vagyok minden feltétel nélkül benyújtani Önhöz a cikket.

Nagyon hálás lennék Önnek, ha már most közölne velem valamit erre vonatkozólag. Például szeretném tudni, elhelyezhet-e Ön néhány tárcacikket erről a témáról a „*Leipziger Volkszeitung*"-ban? *Maximum* milyen terjedelmű lehet a cikk? És még egy: én nem tudok németül írni, hanem oroszul írok, el tudja-e végeztetni Lipcsében a fordítást — vagy ez körülményes és nehéz Önnek, és nekem kell itt fordítót keresnem (ezt persze minden bizony-

nyal szintén meg tudom oldani) — vagy pedig, végezetül, megírom az én *nagyon* rossz németségemmel (ebből egy kis ízelítőt ad ez a levél), és Lipcsében majd csak lefordítják rossz németből jó német nyelvre. (Egyszer egy barátom azt mondotta, hogy *könnyebb* németre fordítani egy jó orosz szöveget, mint egy rossz németet.)

A legjobb kívánságokkal

N. Lenin

Címem:
Mr. Vl. Oulianoff.
4 Rue Marie Rose 4.
Paris XIV.

Párizsból Lipcsébe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

G. V. PLEHANOVNAK

1910. XI. 22.

Kedves G. V.! Grigorij elvtárs most adta át nekem az Ön levelét. A Nemzetközi Szocialista Irodától mindössze egy értesítést kaptam, *kizárólag* pénzről — vagyis pártunknak a Nemzetközi Szocialista Iroda fenntartására fizetendő tagdíjairól. Az írást átadtam a Központi Bizottság Külföldi Irodája pénztárosának, és azt válaszoltam Huysmansnak, hogy a tagdíjról értesítettem a Központi Bizottságot. A Nemzetközi Szocialista Iroda minden „nem pénzügyi" természetű írását természetesen el fogom juttatni Önhöz.

Hogy tetszett a „Rabocsaja Gazeta"?

Itt azt mondják, hogy Martov és Tsai, akik felélesztik a „Golosz"-t, felszólították a pártigenlő mensevikeket, hogy „takarodjanak" az „*ő*" csoportjukból.

Kézszorítással

N. Lenin

Párizsból Genfbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

1911

G. V. PLEHANOVNAK

1911. II. 3.

Kedves Elvtárs! Ma kaptam meg Singerről írt levelét, és átadtam egy elvtársnak, aki megígérte, hogy táviratozik (én magam egy kicsit influenzás vagyok). Egyébként december 18-án elküldtem Önnek Huysmans levelét és válasz-tervezetemet[211]. Már igen régóta nem kaptam Öntől választ!! Küldje el legalább Huysmans levelét.

A frakcióból azt írják, hogy a likvidátorok újabb rohamot indítottak Jordanszkijnak a „Zvezda" 4. számában megjelent cikke után. A likvidátorok mellett foglaltak állást: Szmirnov, Martov fivére, Cserevanyin és mások. Ellenük Veszelovszkij, Csernisev, Loszickij.

Poletajev (aki nekem ezt megírta) azt mondja, hogy a győzelem nem kétséges, vagyis hogy a likvidátorok rohamát visszaverték.

Kézszorítással *Lenin*

Párizsból San Remóba (Olaszország).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A. M. GORKIJNAK

Kedves A. M.! Hogy szolgál egészsége? M. F. azt írta, hogy visszatérése óta köhög stb. Remélem, már meggyógyult.

Baj van a „Miszl"-lel[212]. A *„Recs"*-ből és a többi lapból valószínűleg tudja, miről van szó. Át kell vinni a kiadást Pétervárra, és elölről kell kezdeni az egészet. És nincsenek megbízható legális embereink.

Nem tudna-e Ön segíteni nekünk, ha rokonszenvez a „Miszl"-lel? Vagy talán Pjatnyickij segíthetne? A dolog úgy áll, hogy egyelőre van még pénzünk egy ilyen kis folyóirat kiadására (persze feltéve, hogy mi mindnyájan ingyen dolgozunk, és külső munkatársaknak ívenként 20 rubelt fizetünk! Nem valami bőkezűen, amint látja). Tehát *most* kizárólag *technikai* segítségre van szükség: találni egy kiadót, aki *anélkül hogy a sajátjából egy fillért is áldozna*, kiadja a folyóiratot (emellett *a legszigorúbb* legalitást annyira fontosnak tartjuk, hogy feljogosítjuk mind a kiadót, mind a szerkesztőség titkárát + a jogászt, hogy *visszatartson* mindent, ami csak egy kicsikét is veszélyes: négy számot adtunk ki, anélkül hogy a bíróság bármibe bele tudott volna kötni. Az 5. számot Kautsky miatt[213] foglalták le!! Világos, hogy ez kötekedés. Kautskynál nincs semmi illegális).

Miért ne segíthetne nekünk Pjatnyickij vagy másvalaki egy ennyire veszélytelen dologban? Ha lehetetlen kiadót találni, nem lehet-e találni egy *titkárt* — egy *legális* embert, akinek 50 rubelt fizetünk havonta azért, hogy a nyomdával meg az expedícióval vesződik. Becsületes és lelkiismeretes emberre van szükség, semmi egyébre.

Nekünk *nincsenek* legális embereink — munkásokon kívül (ezek erre nem megfelelők), ez a bajunk.

Egy másik ügy. Nekünk megvan Kautsky Maszlov ellen írt cikkeinek már *kifizetett* fordítása[214]. Legális anyag. Szükséges anyag, mert Maszlov töméntelen sok ostobaságot fecsegett és hazudott az orosz olvasóknak. 3—5 nyomdai ív. Nem lehetne-e kiadni — honorárium nélkül (mert a fordításunk már ki van fizetve), önköltségi áron? Alkalmas-e ilyesmire Pjatnyickij (vagy másvalaki) vagy nem?

A harmadik ügy. J. M. Nahamkisz, akit Pétervárról a szociáldemokrata frakcióval való összeköttetés végett küldtek ide (ugyancsak ő *Nyevzorov*, *Sztyeklov*, a Csernisevszkijről szóló jó könyv szerzője[215]), nagyon keres munkát, és arra kért, kérdezzem meg, nem lehetne-e kiadni *Peary* „*Utazás az Északi-sarkra*" című könyvét. Úgy gondolja, hogy elkelne.

Hát Önnek miféle új „tervei" vannak? Írjon.

Az iskolánkban tanuló munkásoknak pedig válaszoljon. Derék fiúk. Az egyik költő, szegény, egyre írja a verseket, és nincs, aki vezetné, segítené, tanítaná és tanácsokat adna neki.

Kézszorítással *Lenin*

Robert E. Peary:

„La découverte du pôle nord". Paris — pompás illusztrációk. A kliséket olcsón meg lehet itt venni. Mintegy 15 nyomdai ív, 40000 „n"-es. (Most voltam Sztyeklovnál, ő közölte velem ezeket a részleteket.)

Párizsból Capriba (Olaszország)
1911 április végén.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" I. köt. 1924.

MI A HELYZET A PÁRTBAN?

Pártunk kétségkívül fejlődésének egyik válságos pillanatához érkezett. Az összes bolsevikoknak minden erejükkel arra kell törekedniük, hogy tökéletesen tisztázzák elvi irányvonalukat, tömörüljenek, és a pártot, mint azelőtt, ismét talpra állítsák.

Külföldön éppen most (1911 júniusában és júliusában) olyan események történtek, amelyek a párt központi szerveinek válságára mutatnak. Ezeknek az eseményeknek, amelyeket csaknem valamennyi frakció és irányzat lapjai ismertettek és megvilágítottak, az a lényegük, hogy a likvidátorok (a Központi Bizottság Külföldi Irodája útján[216]) végleg meghiúsították a plénum egybehívását. A bolsevikok szakítottak ezzel a KBKI-val — amely törvényen kívül helyezte magát —, és blokkot alkotva a „békítgetőkkel" meg a lengyelekkel, létrehozták a „Technikai Bizottságot" és a „Szervező Bizottságot"[217] a konferencia egybehívása céljából.

Mi az elvi jelentősége ezeknek az eseményeknek?

Az a tény, hogy szakítottunk a likvidátorokkal — akik megszakították ugyan a kapcsolatot az OSZDMP-vel, de fékezték egész munkáját, befészkelve magukat a központi szervekbe (például a Központi Bizottság Külföldi Irodájába) —, azt jelenti, hogy ezt a féket eltávolítottuk, s lehetővé vált, hogy együttes erővel hozzáfogjunk az illegális és valóban forradalmi szociáldemokrata párt helyreállításához. Ez az első és fő dolog. A második: az a tény, hogy szakítottunk a valamennyi párttörvényt felrúgó KBKI-val (és ezt követően Martov és Dan, akik 1910 februárja óta *egyáltalán* nem vettek részt a Központi Lap

munkájában, kiléptek a Központi Lap szerkesztőségéből), azt jelenti, hogy kijavítottuk az (1910 januári) plénumnak azt a hibáját, amelynek folytán a központi szervekbe nem pártigenlő mensevikek kerültek be, hanem goloszisták[218], vagyis likvidátorok. A plénum elvi irányvonala (a munkáspárt megtisztítása a *burzsoá* likvidátor és otzovista irányzattól) most megszabadult a likvidátor központi szervektől, amelyek ezt az irányvonalat titokban tartották.

Szerencsére a goloszistáknak és Trockijnak a Központi Bizottság Külföldi Irodája védelmében csapott képmutató jajveszékelését a döntőbírák megfelelően méltányolták. Három német szociáldemokratának (Mehringnek, Kautskynak és Zetkinnek) kellett döntenie a Központi Bizottságnak *feltételesen* átadott bolsevik pénz kérdésében, de ők *előzetesen*, a konferencia előtt olyan döntést hoztak, hogy a pénzt nem a KBKI-nak, hanem a Technikai Bizottságnak kell átadni. Ezzel a döntéssel tehát a döntőbíróság megállapította, hogy a KBKI-nak *nincs igaza.*

Hogyan viselkedik a többi külföldi frakció? Trockij persze szívvel-lélekkel a likvidátorok pártján van, a vperjodisták[219] *szintén* (ők ezt még nem mondták meg a sajtóban, de tudjuk a Szervező Bizottsággal folytatott hivatalos tárgyalásaikból). Plehanov „várakozó" álláspontot van, egyelőre a KBKI-val való megegyezést hirdeti (lásd a plehanovisták határozatát).

A KBKI azzal próbálkozik, hogy maga kezdjen hozzá a konferencia egybehívásához Trockij, a „Vperjod" és Társaik segítségével. Hogy lesz-e valami teteje az ilyen „szövetségnek", nem tudjuk. Az elvi csőd itt elkerülhetetlen. Ez a blokk *semmi* olyasmire nem vezethet, ami csak valamelyest is hasonlít a pártszerű munkához. A volt KBKI által szervezett „blokk" semmi egyéb, mint puszta fondorlat Potreszov, Mihail, Jurij, Roman úrék és Társaik pártellenes és szociáldemokrataellenes tevékenységének *leplezésére.*

A bolsevikoknak most az a feladatuk, hogy tömörüljenek, szembeszálljanak a szociáldemokrácia minden ellenségével, példát mutassanak minden ingadozónak, és segítsék az illegális OSZDMP-t talpra állítani.

Azt mondják: ez szakadás. De még az orosz ügyektől

távol álló németek is felismerték, hogy ezeknek a KBKI-hoz tartozó uraságoknak az óbégatása merő képmutatás. Martov német nyelvű brosúrájáról, amelyet megküldtek a letéteményeseknek, Klara Zetkin így nyilatkozott: „Szennyirat."

Oroszországban nincs szakadás az illegális szervezetek között, nincsenek párhuzamos szociáldemokrata szervezetek. Vannak a pártigenlők, és vannak a pártból kivált, elkülönült likvidátorok. A külföldi csoportok — a goloszisták, Trockij, a Bund, a „Vperjod" stb. — leplezni akarják a likvidátorok különválását, segíteni akarják őket abban, hogy az OSZDMP zászlaja alatt rejtőzködjenek, segíteni, hogy meghiúsítsák az OSZDMP újjászervezését. A mi feladatunk az, hogy mindenáron megküzdjünk a likvidátorokkal és *ellenállásuk dacára* újjászervezzük az OSZDMP-t. Aki „szakadásnak" nevezi azt, hogy az elszakadt legalisták gáncsoskodása ellenére újjászervezzük és megszilárdítjuk az illegális pártot, az gúnyt űz az igazságból és (öntudatlanul vagy képmutatóan) segédkezet nyújt a likvidátoroknak. Azt mondják, a bolsevikok frakciót akarnak. E kérdés miatt váltak külön most (Párizsban) és alkotnak külön *frakciót* a „békülékenyek". Minthogy ellenezték a „frakciózást", új frakciót alakítottak (külön képviselettel a Technikai Bizottságban és a Szervező Bizottságban — éppen ez a frakció fő ismertetőjele, a „békülékenyek" belső frakciós fegyelme).

Hogy áll a frakciózás kérdése? A bolsevikok 1910 januárjában feloszlatták frakciójukat *azzal a feltétellel*, hogy minden frakció ugyancsak feloszlik. A feltételt, amint tudjuk, nem teljesítették. A „Golosz" is, a „Vperjod" is, Trockij és Társai is *fokozták* frakciós elkülönülésüket. És mi, bolsevikok, 1910 december 5-én nyíltan kijelentettük, hogy a feltételt *megszegték*, hogy a frakciók feloszlatására vonatkozó megállapodásunk *érvénytelen*, és visszakövetteltük frakciónk pénzét.

Nemcsak a pártellenes áramlatok, hanem a plehanovisták is megmaradtak frakciónak; megvan a sajtószervük (a „Dnyevnyik"), a *saját* platformjuk, vannak frakciós jelöltjeik a központi szervekbe, van belső frakciós fegyelmük.

Micsoda üres szalmacséplés ilyen helyzetben a „frakciózás" ellen handabandázni, mégpedig olyan emberek részéről, akik éppen most alakították meg frakciójukat. Ideje, hogy megértsük: a frakciózás elleni handabandázás arra szolgál, hogy *elterelje a figyelmet* a valóban fontos kérdésről, a különféle frakciók által végzett munka *pártszerű* vagy *pártellenes tartalmának* kérdéséről. Mi, bolsevikok, a Technikai Bizottságot és a Szervező Bizottságot a „békítgetők" és a lengyelek frakciójával blokkot alkotva hoztuk létre. A lengyelek a „békítgetők" *mellett* vannak, mi kisebbségben vagyunk, mi nem felelünk a Technikai Bizottság és a Szervező Bizottság békítgető jellegű hibáiért. A „békítgetés" egész története (amelyet ismertetni fogunk a sajtóban, mihelyt a békítgetők *rákényszerítenek* bennünket erre) *a napnál világosabban tanúsítja* ennek az irányzatnak a hibás voltát. A bolsevikoknak meg kell érteniük ezt, hogy többé ne kövessék el ezeket a hibákat.

A „békítgetők" *nem értették meg* a likvidátoroktól való elhatárolódás eszmei gyökereit, ezért számos *kibúvót* hagytak nekik, és gyakran (akaratlanul) játékszerek voltak a likvidátorok kezében. A „békítgetők" az 1910 januári plénumon (a lengyelekkel együtt) elfogadtattak egy idióta határozati pontot: „Először stb." (Lásd a „Diszkusszionnij Lisztok" 2. számában Lenin cikkét[220], Plehanov „Dnyevnyik"-jét, amely ezt a pontot dagályosnak, integralistának, vagyis ostobának nyilvánítja.) A békülékenyek hittek a goloszistáknak; ezért a „Golosz" *nyilvánosan* megszégyenítette a békülékenyeket förtelmes csókjaival.

A békülékenyek hittek Trockijnak, aki nyilvánvalóan és teljesen a likvidátorok mellé állt. A békülékenyek Oroszországban (jóllehet több mint egy esztendeje az ő kezükben volt a Központi Bizottság Irodája, vagyis az *egész* hatalom és az *egész* pénz) alkudozni kezdtek a likvidátorokkal, meghívták őket, „vártak" rájuk, és *ezért* nem csináltak *semmit*.

Most a békülékenyek beléptek a Technikai Bizottságba és a Szervező Bizottságba, és ezzel válaszúthoz értek: egyrészt az a *tény*, hogy szakítottak a KBKI-val azt mutatja, hogy beismerték és kijavítják békítgető hibáikat.

Másrészt azzal, hogy külön frakciót alakítottak a bolsevikokkal szemben, és szövetséget kötöttek a lengyelekkel — akik a legkevésbé állhatatosak —, egy lépést tettek a régi hibák folytatása irányában.

Kötelességünk, hogy az összes bolsevikokat figyelmeztessük erre a veszélyre, és felhívjuk őket az összes erők tömörítésére és a konferenciáért való *harcra*. Mindenkit és mindent a világon mozgósítani kell erre a harcra. A bolsevikoknak győzniük kell, hogy talpra állíthassák a pártot.

A bolsevikok soraiban a forradalom után két hiba jelentkezett önálló áramlatként: 1) az otzovizmus-vperjodizmus, és 2) a békülékenység (a likvidátorok irányában való ingadozás). Ideje, hogy mindkét hibától megszabaduljunk.

Mi, bolsevikok, szilárdan eltökéltük magunkat: a *világért sem* ismételjük meg (*és nem engedjük* megismételni) a békülékenység hibáját *most*. Ez azt jelentené, hogy gátoljuk az OSZDMP újjászervezését, hogy újra belesodorjuk a goloszistákkal (vagy Trockijhoz hasonló lakájaikkal), a vperjodistákkal stb. való játékba, pedig válságos időket élünk, s nem szabad késlekednünk.

Az összes bolsevikok fogjanak össze, és a konferenciát gyorsan, *ha törik, ha szakad*, meg kell tartaniuk, a konferencián pedig vagy győznek, vagy nyílt, határozott elvi ellenzékbe vonulnak. A pártot csak a sem balra, sem jobbra nem ingadozó bolsevizmus állíthatja talpra.

1911 júliusában.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

A. M. GORKIJNAK

1911. IX. 15.

Kedves A. M.! Utoljára körülbelül egy vagy talán két hónapja írtam Önnek — amikor megkezdődött az iskola[221] (amely most már befejeződött, és a hallgatók is elutaztak). Választ nem kaptam — azt gondoltam, talán elhúzódtak a „tárgyalások", vagy valami gyökeresen megváltozott. A napokban itt volt Lescsenko, beszélt Capriról, és nagy örömmel hallottam, hogy az egész dolog azért történt, mert az Ön által tervezett találkozásokat elhalasztották „a vásár utánra"[222]. A tervek pedig — mondotta Lescsenko — Capriban a régiek: meglesz a vaskos folyóirat is, a nagy napilap is, és úgy látszik, egy filléres napilap is.

Igen, igen, most éppen jókor jönne ez. A likvidátorok megveszik (így hírlik Pétervárott, ahonnan ma levelet kaptunk) a „Kievi Kopejká"-t és átviszik Pétervárra. Rendkívül fontos volna megszervezni az ellentámadást.

Egyelőre csak a *„Zvezda"* felújításához szükséges pénz utolsó részét tudtuk felhajtani. Nagyon számítok az Ön segítségére: küldjön egy kis cikket. A segítség különösen fontos kezdetben, mert nem lesz könnyű dolog újra megindítani az abbamaradt kiadást.

Megkapta és olvasta Kamenyev brosúráját? Remélem, hogy ez a brosúra el fog oszlatni bizonyos előítéleteket, amelyeket Ön, úgy látszik, szerzőjével szemben táplál.

Pártügyekben nálunk jó nagy zűrzavar van, de mégis közelebb jutottunk a kibontakozáshoz. Plehanov köntörfalaz — a kibontakozás előtt mindig így tesz, ez már afféle betegség nála. Martov elküldte brosúrája (géppel írott)

fordítását Kautskynak és Zetkinnek, amivel *nagy* szolgálatot tett nekünk: Kautsky is, Zetkin is kegyetlenül leszidta a brosúrát, az előbbi „undorítónak", az utóbbi „szennyesnek" mondotta.

Hát minden jót. Írjon a „*Zvezdá*"-ba.

Írjon néhány szót, ha nem rest. Sokszor üdvözlöm Marija Fjodorovnát.

Lenin

Párizsból Capriba (Olaszország).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925.

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Tisztelt Elvtárs! Amikor innen (itt holnap előadást tartok „Sztolipin és a forradalom" címmel) Genfbe utazom, kiszállok Bernben, és szeretnék találkozni az ottani bolsevikokkal. Írja meg azonnal (cím a túloldalon* — NN *részére*), otthon találom-e Önt szerdán vagy csütörtökön, és vannak-e ott más bolsevikok is.

Kézszorítással *Lenin*

P. S. Lehet, hogy levelek érkeznek az én részemre az Ön címére. Ha lakást változtatott, jelentse be a postán.

Zürichből Bernbe
1911 szeptember 25-én.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* Szafarov címéről van szó, amely a levelezőlap hátulsó oldalán mint a feladó címe szerepel. — *Szerk.*

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Tisztelt Elvtárs! Megkaptam levelét, és táviratilag válaszoltam.

Félreértések elkerülése végett kiegészítem néhány aprósággal. *Nyilvános* előadásról van szó („Sztolipin és a forradalom"), bevétele a „Rabocsaja Gazeta" javára (persze nem érdemes vagy legalábbis nem kötelező a hirdetéseken feltüntetni, hogy minek a javára gyűjtünk). A gyűlés rendezősége (vagy az elnök) feltétlenül az ottani *bolsevikok* közül kerüljön ki, semmiképpen se legyen „választott" (a marakodás és a botrányok elkerülése végett, mert a likvidátorok nagyon kedvelik az ilyesmit).

A pártigenlőkkel (plehanovistákkal) hajlandó vagyok tárgyalni, *de a goloszistákkal nem.* A legjobb az, ha a beszélgetésen csak bolsevikok vesznek részt.

Remélem, csütörtökön érkezem; ha van időm, megtáviratozom érkezésem időpontját.

Kérem, szíveskedjék ezt a levelet *azonnal* továbbítani Gorinnak [M. Gorine. Rue du Pont Neuf 2. (Chez Mme Vire) Genève], hogy intézkedhessék aziránt, hogy *ugyanilyen* előadást tarthassak Genfben *szombaton,* és válaszolhasson nekem az Ön útján csütörtökre[223].

Kézszorítással *Lenin*

Az előadáshoz szükséges irodalomból, kérem, szedje össze a következőket: (α) a Központi Lap *teljes évfolyamát,* (β) a 2 pártot, (γ) a „Dnyevnyik"-et, (δ) Arkomedot[224].

Zürichből Bernbe
1911 szeptember 26 és 28 között.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. kötet. 1930.

1912

MIVEL INDULNAK A KADETOK A VÁLASZTÁSOKON?

A „Recs" szeptember 15-i, szombati vezércikke a kadet párt politikai alapelveinek szabályszerű kifejtése. Hogyan foglalhatók össze jelenleg a liberális-monarchista burzsoázia legjelentősebb pártjának az alapelvei?

Három pontban foglalhatók össze: 1) „a választójog kiterjesztése", 2) „az Államtanács gyökeres megreformálása", és 3) „a kormány felelőssége a népképviselőkkel szemben". Magától értetődik, hogy ehhez járul még az egyesülési szabadság és valamennyi többi szabadságjog, a nemzetiségek egyenjogúsága, a falu differenciálódásának „feltartóztatása és lassítása" stb. stb.

Hasonlítsák össze olvasóink a liberálisoknak ezt a „három pontját" a munkásdemokrácia „három pontjával", amely valóban megadta a választ a politikai kérdésre is, a munkáskérdésre is, a parasztkérdésre is. És minden baj és nehézség igazi forrására, igazi „gócukra", valamint a kivezető útra napnál világosabban rámutat a munkásdemokrácia „három pontja".

A kadetok liberális platformja viszont — mert, ha formailag nem is, de lényegében ez igenis választási platform — csak szerény alkotmány-reformok *óhaja.* Az októbristák óhajaitól ez az óhaj nem sokban különbözik.

A legfontosabbról hallgatnak; a legfontosabbról a liberális-monarchista burzsoá pártnak nincs mondanivalója. Ha a kadetok „szerénységgel akarnak győzni", nos, Gucskov úrék a szerénységet kipróbálták a gyakorlatban — és az eredmény? Az eredmény a nullával egyenlő!

Mi keveset akarunk — kérkednek a kadetok. De ezt az „adut" már az októbrizmus kijátszotta, uraim. A kade-

tok meg az októbristák mindhárom dumában egymással versengve biztosították a „kormányt“ és a „társadalmat“, hogy csak keveset kívánnak, ők szerények, az európaiság minimumát akarják. Az eredmény a nullával egyenlő!

Nem, uraim, akár három pontban, akár húszban fogják felsorolni az alkotmány-reformokat, az önök platformja mindenképpen holt platform marad. Ha nem akarunk nevetségessé válni, akkor alkotmány-reformokról csak ott és akkor beszélhetünk, ahol és amikor már adva vannak, kialakultak, biztosítva vannak, szilárdak a politikai szabadság alapjai és pillérei.

Önök maguk is tudják, hogy Oroszországban ez még nincs meg, s ezért az Önök jámbor óhajai nem mutatják meg a demokráciának a kivezető utat, hanem csalárd reményekkel áltatják!

1912 szeptember 15 és 20
(szeptember 28 és október 3) között.

Először megjelent:
„Kommunyiszt“ 6. sz. 1954.

A MUNKÁSEGYSÉG ÉS A VÁLASZTÁSOK

Az „egységet" hangoztató frázisokkal van telis-tele a „Lucs", a likvidátorok lapja, amely — amint helyesen mutatott rá a „Pravda" munkatársa — azért jelent meg *a választások napján*, hogy megbontsa az egységet.

A pétervári kormányzóságban a munkáskúria választásainak döntő ütközete a közeli napokban, október 5-én, pénteken zajlik le. Ezen a napon a munkások meghatalmazottai 6 elektort választanak. Éppen *ezeknek* a választásoknak van döntő jelentőségük, mert ha *nem* lesz *valamennyi* elektor állhatatos, következetes munkásdemokrata és likvidátorellenes, akkor nem lesz semmiféle komoly biztosíték arra, hogy az Állami Dumába olyan képviselőt fognak beválasztani, amilyet az öntudatos munkások többsége kívánatosnak tart.

Nehogy a döntő pillanatban csődöt mondjunk, világosan meg kell értenünk a munkásdemokraták feladatait és a meghatalmazottak munkájának körülményeit.

A dolognak *most* az a lényege, hogy a likvidátorok — az egység körül csapott lárma örve alatt — *megsértik* az öntudatos pétervári munkások többségének az akaratát, a munkások többségére rákényszerítik az értelmiségi, nevezetesen likvidátor értelmiségi *kisebbség szakadár* jelöltjeit.

Burzsoá országban minden választás együtt jár a frázisok tobzódásával, a hazug ígéretek áradatával. A szociáldemokrácia alapelve, hogy nem hisz a szavaknak, hanem a tettek lényegét vizsgálja.

Azok a frázisok, amelyeket a likvidátorok „Lucs" című lapjukban az egységről pufogtatnak — mind szemenszedett hazugságok. *Valójában* az egységet Pétervárott máris megteremtette az öntudatos munkások többsége *a likvidátorokkal szemben*, megteremtette a májusi megmozdulás, valamint az az 550 munkáscsoport, amely a „Pravdá"-t támogatta a 16 likvidátorcsoporttal szemben.

Ez nem frázis, hanem tény. Amikor 550 csoport összefog 16 ellen, azt *egységnek* nevezik. Amikor 16 *rákényszeríti* az 550-re a „saját" jelöltjét, az az egység megbontása.

A likvidátorok szétszakítják a pártot, miközben az egységről szavalnak, hasonlóan ahhoz a tolvajhoz, aki menekülés közben „fogd meg"-et kiabál.

Az öntudatos munkások nem ülhetnek fel az üres kiabálásnak és frázisoknak.

Ne higgyetek a szavaknak, nézzétek józanul a dolgokat. A marxista munkások óriási többsége ellenfele a likvidátorságnak. A likvidátorok mellett a munkások elenyésző kisebbsége áll, s a likvidátorok „ereje" — a polgári értelmiség, amely tud egy kis lapot kiadni, a választások napjára új újságot alapítani, „kapcsolatokat" teremteni, embereket szerezni az értelmiségi választási bizottságok számára stb.

Ezek a tények ismeretesek minden pétervári szociáldemokrata előtt.

Ebből világos, mit ér az a lárma, amelyet a likvidátorok az egység körül csapnak. A likvidátorokkal rokonszenvező polgári értelmiség e lárma leple alatt *szét* akarja *zúzni* a *munkások* egységét azzal, hogy a likvidátorok jelöltjét kényszeríti a munkásokra.

Itt van a kutya eltemetve. Ilyen a likvidátorok lapjának, a „Lucs"-nak „ravasz mechanizmusa".

Aki a marxista munkások *tényleges* egységét akarja, az segédkezzen abban, hogy az antilikvidátorok valamennyi elektorát megválasszák.

Aki a valódi egységet akarja, az segédkezik abban, hogy megvalósuljon az öntudatos munkások többségének az akarata.

Aki a kisebbséget segíti ennek az akaratnak a megsértésében, az a leghitványabb szakadár, akármilyen hangzatos frázisokat pufogtat is az egységről!

1912 szeptember végén.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves K.! A legutóbbi békekongresszusokat nem kísértem figyelemmel. A szocialisták részvételéről — és ennek a részvételnek opportunista jellegéről — hallottam, de csupán *hallottam*[225].

Nem akarok határozottan nyilatkozni erről a kérdésről, amíg legalább egy kongresszus anyagát el nem olvastam. A kérdés bonyolult. E vonatkozásban is kétségtelenül meg kell mutatkoznia annak, hogy az opportunizmus általában terjed és erői „egyensúlyba kerülnek" a forradalmi szociáldemokráciával a munkásmozgalom nagy országaiban (Németország). Bebel csak legyen diplomatikus az opportunistákkal — *ha* ugyan erre szükség van (???) —, de hozzánk ez nem méltó. Egyelőre többet nem mondhatok.

Üdvözlöm Olga elvtársat és összes barátainkat — köztük Gorint. Hogy van Gorin? Mi újság Önnél? Milyen viszonyban van Plehanovval? Szoktak beszélgetni?

Ősszel Svájcban Kamenyev tart előadást (most itt van) — útban Párizs felé. Télen talán én is rászánom magam.

Üdvözlet! *Lenin*

Krakkóból Genfbe
1912 október 8-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGNEK

Alulírott, már mint a „*Pravda*" és a „*Nyevszkaja Zvezda*" állandó politikai munkatársa is kötelességemnek tartom, hogy tiltakozzak az e lapokat irányító kollégáknak e kritikus időpontban tanúsított magatartása ellen.

A szentpétervári választás — mind a munkáskúriában, mind a 2. városi kúriában — kritikus időpont; most kell realizálódnia öt évi munkánk eredményeinek, és sok vonatkozásban most kell meghatároznunk a következő öt esztendő munkájának irányát.

A munkásdemokrácia vezető sajtószervének ilyen helyzetben világos, szilárd, szabatosan meghatározott politikát kell folytatnia. A „Pravda" viszont, bár sok vonatkozásban csakugyan vezető lapnak tekinthető, *nem* ilyen politikát folytat.

A „Lucs" és a „Metalliszt"[226] torkaszakadtából üvöltöz az „egységről", s e „népszerű" lobogó alatt a *leghitványabb* likvidátor politikát folytatja, ez pedig abban áll, hogy a jelentéktelen kisebbség nem veti alá magát az óriási többségnek, a szentpétervári marxista munkásoknak — a következetes munkásdemokráciához tartozó munkáscsoportok *százaira* rá akarják kényszeríteni három, öt, tíz értelmiségi csoportnak és egy maroknyi munkásnak a jelöltjét.

A munkáselektorok választásáig még hátralevő néhány nap folyamán — a 2. kúria szentpétervári választásáig még hátralevő néhány hét folyamán a „Pravdá"-nak feltétlen kötelessége volna, hogy *kíméletlen* harcot folytasson a munkástömegeknek a tetszetős és népszerű frázisokkal palástolt *becsapása* ellen. Kötelessége, hogy a legtüzetesebb-

ben megmagyarázza, bebizonyítsa, szájába rágja kivétel nélkül mindenkinek, hogy először is a likvidátorság nem marxista, hanem liberális áramlat;

másodszor, hogy az egység azt követeli, hogy a kisebbség alávesse magát a többségnek, márpedig köztudomású, hogy a likvidátorok — mint nyolchavi munkánk tapasztalatai tanúsítják — egészen jelentéktelen kisebbséget alkotnak;

harmadszor, hogy azoknak, akik támogatni akarják a *munkás*demokráciát, tudniuk kell, *hol* van a munkásság, s *hol* a marxistát játszó nyárspolgári értelmiség;

negyedszer, hogy azt a konferenciát, amelylyel a likvidátorok és a „Lucs" kérkednek, visszautasította és leleplezte még a semleges Plehanov is (nyíltan megmondta, hogy az ő konferenciájukon *„pártonkívüli* és *pártellenes* elemek" vettek részt), sőt az antilikvidátorokkal szemben ellenséges érzületű Alekszinszkij is.

Stb. stb.

Ha a *„Pravda"* nem magyarázza meg mindezt idejében, akkor éppen *ő* lesz felelős a zűrzavarért és a szakadásért, mert ha a *„Pravda"*, amelyet a munkások óriási többsége támogat, idejében megmagyarázná, mi a helyzet, akkor *minden bizonnyal* biztosíthatná az egységet, mert a likvidátorok ugyan mesterien értenek a hencegéshez és a fenyegetőzéshez, de valójában sohasem mernének harcba szállni a *„Pravdá"*-val.

A *„Pravda"* maga is elismerte, hogy két kialakult irányvonal, két platform, két kollektív akarat van (a likvidátorok augusztusi vonala és a januári vonal). Mindamellett a *„Pravda"* olyan benyomást kelt, hogy valamiféle „saját", harmadik irányvonalat követ, amelyet valaki a minap kiagyalt, és amely hol afelé tendál (amint ezt nekünk Pétervárról mások írják, mert a *„Pravda"* szerkesztő bizottsága makacsul nem méltat bennünket válaszra), hogy átengedi a likvidátoroknak a három jelölt egyikét, hol meg afelé, hogy odaadja nekik az egész második kúriát „cserébe a munkáskúriáért". Ha ezek a hírek nem felelnek meg a valóságnak, akkor a *„Pravda"* csakis *magára vessen*, mert nem szabad a marxisták között olyan bizony-

talanságot kelteni, hogy olyanok, akik nyilvánvalóan *b a r á t a i n k* — marxisták, elhiggyék és terjesszék ezeket a híreket.

Ebben a forró helyzetben megszűnik a *„Nyevszkaja Zvezda"*, egyetlen levél és magyarázat nélkül, *teljesen* megszakad a testületi véleménycsere, és a politikai munkatársak teljesen *tájékozatlanok*, nem tudják, hogy tulajdonképpen kinek a megválasztását támogatják, nem egy likvidátorét-e. Kénytelen vagyok ez ellen hevesen tiltakozni és elhárítani magamról a felelősséget ezért a rendellenes helyzetért, amely sorozatos súlyos konfliktusok csíráját hordja magában.

Kérem, ismertessék ezt a levelet mind a *„Pravda"* és a *„Nyevszkaja Zvezda"* „gazdájával", mind pedig a két lap egész szerkesztő bizottságával és mindazokkal a munkatársakkal, akik a következetes munkásdemokraták közé tartoznak.

Üdvözlettel *V. Iljin*

Krakkóból Pétervárra
1912 október első felében.
Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Kedves Barátom! Nem tartja-e különösnek, hogy élénk és rendkívül sűrű levelezés folyt közöttünk egy-egy elméleti kérdésről, egy-egy könyvről, egy-egy elméletről, de sohasem leveleztünk az oroszországi publicisztika időszerű kérdéseiről, holott ebben a munkában az utóbbi időben mindketten elég közvetlenül részt veszünk?

Én ezt különösnek tartom. Úgy vélem, egyáltalán nincsenek és nem is lehetnek olyan körülmények, amelyek valamelyest elfogadhatóan igazolhatnák az ilyen levelezés hiányát, mert hiszen egy ízben éppen Ön mutatott rá — igen helyesen — arra, milyen káros az elszakadás, az elszigetelődés, egy bizonyos befeléfordulás stb. — s ezt mindannyian érezzük is.

Ezért remélem, támogatni fog, ha egyszeriben megkezdem a 2. számú levelezést (az 1. számú, egy-egy könyvről vagy elméletről, amúgy is megy és menni fog magától).

Úgy tudom, Ön ismerte, ha nem is közelebbről, Pokrovszkij II-t? Hogyan vélekedik a szenátus legutóbbi törvénymagyarázatáról? nevezetesen arról, hogy a lakásbérleti cenzus megköveteli a lakás tényleges használatát? Hiszen úgy fest a dolog, hogy ez a magyarázat, amelyet éppen a 2. kúria választása előtt adtak ki, éppen Pokrovszkij II-t, Predkalnt stb. veszi célba! Hát lehet nekik vidéken más cenzusuk, mint a lakásbérleti cenzus? és megtehetik, hogy mint a duma tagjai „ténylegesen használják" vidéki lakásukat teszem azt egy éven át? És ha „magyarázzák" őket, nem kellene-e azt javasolni Pokrovszkij II-nek, hogy jelöltesse magát Pétervárott, ahol valószínűleg tartósabb, vagyis kevésbé „magyarázható" cenzusa van?

Én a magam részéről nagyon szívesen látnám, ha Pétervárott jelölnék (a két nyilvánvalóan vitathatatlan jelölt mellett, akikkel kapcsolatban az ostoba és pimasz „Lucs" ostoba és pimaszul gyáva cáfolatot közölt). Roppant hálás leszek, ha nem restelli megírni egy-két sorban (válaszul az én 200 soromra), mi a véleménye eme kérdésről.

Továbbá szeretnék elbeszélgetni Önnel a két pétervári munkáslapról. A „Lucs" elvtelen, aljas, ez nem is újság, hanem a szociáldemokrata jelölt „megbuktatására szolgáló röplap". De ezek tudnak harcolni, elevenek, fürgék. A „Pravda" ellenben úgy viselkedik most, a választások idején, mint valami álmos aggszűz. A „Pravda" nem tud harcolni. Nem támad, nem üldözi sem a kadetot, sem a likvidátort. De vajon megengedhető-e, hogy az élenjáró demokrácia lapja ilyen lázas napokban *ne* legyen harcos lap? Nézzük a legkedvezőbb esetet: tegyük fel, hogy a „*Pravda*" meg van győződve az antilikvidátorok győzelméről. *Mégis* harcolni kell, hogy az *ország* tudja, miről van szó, *ki* akarja kudarcba fullasztani a választásokat, *milyen eszmék* nevében folyik a harc. A „Lucs" veszettül, hisztérikusan harcol, szemérmetlenül feladva elveit. A „*Pravda*" — a „Lucs" bosszantására — „komolykodik", kényeskedik, de egyáltalán nem harcol!! Hát marxizmus ez? Talán Marx nem tudta egybekapcsolni a háborút, a legszenvedélyesebb, legönfeláldozóbb és legkíméletlenebb háborút a tökéletes elvhűséggel?

Márpedig választások idején nem harcolni — annyi, mint tönkretenni az ügyet. Nézze meg, mit ért el a „Lucs" az *ő* „kadetfalásával"! A „Pravdá"-nál meg attól féltek, hogy túlzásba visszük a kadetfalást!!

Kézszorítással

V. Iljin

Krakkóból Pétervárra
1912 októberében.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Kedves Barátom! Csak ma értesültünk a likvidátorok pétervári győzelméről. A számok elemzéséből világosan kiderül, hogy *nem a szociáldemokraták* hozták be őket, hanem az a 11 „pártonkívüli", aki a párton kívüli Sztyepanovra szavazott. De a számadatok hiányosak. Roppant, roppant fontos, hogy megkapjuk a teljes adatokat, vagyis 1) **mind** a 13 jelölt szavazási statisztikáját (mind a rájuk, mind az *ellenük* leadott szavazatok számát); a lapok csupán 9 jelölt (3 likvidátor és 6 saját jelöltünk) szavazási statisztikáját közlik; hiányzanak 3 likvidátor és 1 pártonkívüli jelölt adatai. Tegyen meg *mindent* ezeknek az adatoknak az összegyűjtése végett. Ha nem lehet előkeríteni a jegyzőkönyvet, akkor néhány meghatalmazott írjon a lapszerkesztőségeknek, és úgy állapítsák meg ezt a tényt. Ezek a számok roppant fontosak. Ne sajnálja a fáradságot felkutatásukra. 2) Körkérdést kell intézni a meghatalmazottakhoz, hogy ki hogyan szavazott. Különösen fontos ez a „mi" 7 Putyilov-gyári + 2 Szemjannyikov-gyári emberünkre vonatkozóan. Gyűjtse össze az adatokat mielőbb, minél teljesebben, minél pontosabban. Roppant fontos, hogy a meghatalmazottaktól megtudjuk, *hogyan* szavazott a 11 pártonkívüli (úgy látszik, szilárdan és egyhangúlag a likvidátorok mellé álltak, de kívánatos volna közvetlen bizonyítékokat szerezni).

Krakkóból Pétervárra
1912 november 2-án.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Tisztelt Kolléga!

Kérésére írtam Gorkijnak, és ma kaptam tőle választ. Ezt írja:

„Küldje el a mellékelt sorokat a »Pravdá«-nak. Honoráriumról szó sem lehet — ez gyerekség. Fogok írni a lapba, hamarosan küldök kéziratokat. Mostanáig csupán azért nem küldhettem, mert pokolian el vagyok foglalva, napi 12 órát dolgozom, beszakad a hátam."

Amint látja, Gorkij nagyon baráti hangon ír*. Remélem, Ön ugyanígy fog neki válaszolni, és *g o n d o s a n* ügyel majd arra, hogy *pontosan* küldjék neki a *„Pravdá"-t.* Az expedíció néha döcög, úgyhogy időnként feltétlenül újra meg újra személyesen kell ellenőriznie.

Ha fenn akarja tartani e baráti viszonyt, küldjön (nekem, Gorkijhoz való továbbítás céljából) olyan irodalmi újdonságokat, amelyek érdekelhetik, és egyet-mást a kéziratokból is.

Nagyon kérem, küldje el a *„Pravda"* 146., 147., 148. számát és a *„Nyevszkaja Zvezda"* 26. és 27. számát, legalább egy-két példányban mindegyiket.

Szándékában van-e válaszolni a „Lucs" rosszindulatú és aljas kirohanásaira? Ezek a bitangok maguk váltak külön, és most ilyen lármát csapnak a szakadás miatt!! Pedig a *listájuk* {az egész listára, mind a 6 jelöltre leadott szavazatok száma} X. 17-én is, X. 18-án is *kevesebb* sza-

* Mellékelem Gorkijnak a „Szovremennij Mir"-hez[227] írt levelét, amelyben intézkedik, hogy adjanak ki Önnek egy „Mesé"-t. *M i n é l h a m a r a b b v e g y e á t.*

vazatot kapott!! *Okvetlenül* tudja meg Zajcevtől vagy valamelyik másik elektortól az *összes* likvidátor jelöltekre leadott szavazatok pontos számát. *Rettentően* fontos! És mennyire kértem, hogy a szentpétervári városházán vegyék meg a meghatalmazottak *nyomtatott* névsorát! Feltétlenül *tegye meg* ezt! Minden jót.

Híve . . .

A „Pravda" összes munkatársainak, szerkesztőinek és barátainak őszintén gratulálok és minden jót kívánok a „Pravda" híveinek szentpétervári, harkovi stb. győzelme alkalmából!!

P. S. Írják meg a „Pravda" és a „Lucs" mostani példányszámát! Van elég anyag?

Krakkóból Pétervárra
1912 november első felében.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

G. V. PLEHANOVNAK

1912. XI. 17.

Kedves Elvtárs! Most táviratoztam Önnek, hogy elfogadtuk azt a kombinációt, amelyben Ön Rubanovicscsal megállapodott.

Arra kérjük, hogy tájékoztatás végett terjessze a bizottság[228] elé a mi *véleményünket* is, ha a következő kérdésben az önökétől eltérő álláspontot volnánk.

Kautskynak a „Neue Zeit" 6. számában, a Nemzetközi Szocialista Iroda októberi ülése után[229] megjelent cikke nyilvánvalóan a németek, az osztrákok stb. hivatalos álláspontját tükrözi. Mi határozottan nem értünk egyet ennek a cikknek központi tételével (SS. 191—192, *különösen* innen: Dabei müssen* idáig: heischenden Massen**[230]).

Kautskyból az derül ki, hogy éppen a *forradalmi* tömegsztrájkról kell *lemondani*. Ez megengedhetetlen oroszországi szempontból is (100 000 politikai sztrájkoló van Pétervárott *most*, akik forradalmi gyűléseket tartanak és rokonszenveznek a matrózok *felkelésével*!), általános európai szempontból is. Ön egyébként az irodalomból ismeri álláspontunkat, és remélem, hajlandó lesz beszélgetni Kamenyev elvtárssal.

A mi küldöttünk a Nemzetközi Szocialista Irodában — Kamenyev elvtárs (M. Rosenfeld. 11 Rue Roli 11. Paris XIV).

Kérem, táviratozzon neki, ha Ön nem utazik oda, ha

---

* — Emellett kell. — *Szerk.*

** — követelő tömegek. — *Szerk.*

pedig utazik, látogassa meg a bizottság ülése *előtt* Bázelben (M. Rosenfeld. Poste Restante. *Bâle*).

Ha várakozásunkkal ellentétben, Ön nem utazik, akkor, kérem, írásban adja le szavazatát a bizottsági tag (Rubanovics vagy Kamenyev) megválasztásával kapcsolatban.

Szolgálatára készen *N. Lenin*

Wl. Uljanow. 47 Lubomirskiego. Autriche. Krakau.

Krakkóból San Remóba (Olaszország).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Kedves Kollégák! Égető szükségem van a „Pravda" 8. számára. Azt írták, hogy önöknek nincs meg. Szíveskedjenek a „Pravdá"-ban a következő hirdetést közzétenni — óvatosságból nem 8. számot, hanem 5—10. számokat írok.

Ez így szokás. Nagyon kérem, tegyék meg.

V. Iljin

Mi van Olminszkijjal? Igaz, hogy beteg?

A „Pravda" szerkesztősége és kiadóhivatala nagyon kéri az olvasókat, küldjék be a „Pravda" 5—10. számait (5—10. sz.) 1 példányban. Az évfolyam kiegészítése végett szükséges.

Krakkóból Pétervárra
1912 novemberében, 26-a előtt.
Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

AZ AMERIKAI VÁLASZTÁSOK UTÁN

A „Pravdá"-ban már szóvá tettük[231], milyen nagy jelentőségű esemény az amerikai köztársasági párt kettészakadása és Roosevelt[232] „progresszív" pártjának megalakulása.

A választások most befejeződtek. A „demokraták" győztek, és máris kezdenek megmutatkozni azok a következmények, amelyeket a szocialisták előre láttak. Roosevelt progresszív pártja, a maga 4½ millió szavazatával, iskolapéldája az amerikai lendülettel porondra lépő széleskörű polgári-reformista áramlatnak.

Ennek az áramlatnak a sorsa azért tarthat számot általános érdeklődésre, mert ezt az áramlatot egy vagy más formában *minden* kapitalista országban megtaláljuk.

Mindenfajta polgári-reformista áramlatnak két fő alkotóeleme: a burzsoá főkolomposok, politikai kalandorok, akik reformok ígérgetésével csapják be a tömegeket, és a becsapott tömegek, amelyek érzik, hogy a régi módon nem lehet már élni, s azt a szélhámost követik, aki a legtöbbet ígéri. S íme, Amerikában az újsütetű progresszív párt már a választások másnapján minden eresztékében recseg-ropog.

A burzsoá politikai kalandorok, akik a tömegeket a Roosevelt-féle szélhámossággal becsapták, már most azt harsogják, hogy *egybe kell olvadni* a köztársasági párttal. Miről van szó? Igen egyszerű: a politikai kalandoroknak jövedelmező állásokra van szükségük, s ezeket Amerikában a győztes párt különösen szemérmetlenül osztja szét hívei között. A köztársaságiak szakadása győzelemre segítette a „demokratákat". A demokraták most győzelmi

mámorban osztoznak a közéleti pecsenye zsíros falatjain. Érthető, hogy versenytársaik készek megtagadni a „progresszív" pártot és visszatérni ama *egységes* köztársasági párt kebelébe, amelynek minden esélye megvan arra, hogy legyőzze a demokratákat.

Durva, cinikus üzérkedés ez a „pártosdi", nemde? De pontosan ugyanezt látjuk *minden* kapitalista országban; és minél *kevésbé* szabad az illető ország, annál mocskosabban és aljasabban üzérkednek a burzsoá businessmanek párttagságukkal, annál nagyobb jelentőségük van a kulisszák mögötti intrikáknak és az egyéni „összeköttetéseknek" a koncessziókra, szubvenciókra, jövedelmező (mármint az ügyvéd urak számára jövedelmező) ügyekre stb. való vadászatban.

A polgári-reformista áramlatok másik szárnya — a becsapott tömeg — most ugyancsak amerikai eredetiséggel, szabadon, világosan megnyilatkozott. „Azok közül, akik a progresszív pártra szavaztak — írja a New York-i munkások lapja, az „Appeal"[233] —, most igen sokan mindenféle felvilágosításért és tájékoztatásért keresik fel a szocialista szerkesztőségeket és irodákat. Jobbára fiatal, hiszékeny, tapasztalatlan emberek ezek. Ezeknek a báránykáknak, amelyeket Roosevelt megnyírt, semmiféle politikai vagy gazdaságtani ismereteik nincsenek. Ösztönösen érzik, hogy a szocialista párt a maga egymillió szavazatával komolyabb, mint a Roosevelt mellett leadott 4½ millió szavazat, és elsősorban aziránt érdeklődnek, hogy meg lehet-e valósítani a Roosevelt által ígért minimális reformokat."

„Mondanunk sem kell — fűzi hozzá az „Appeal" —, hogy mindezeknek a »progresszistáknak« *minden* felvilágosítást és tájékoztatást szívesen megadunk, és egyetlenegyet sem engedünk távozni szocialista irodalom nélkül."

Ez a kapitalizmus sorsa: a legkörmönfontabb spekulánsok és businessmanek „tevékenykedése" . . . a szocializmus hasznára válik!

1912 november 26-án
(december 9-én).
Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.

ESZTELEN BUZGÓSÁG

Mindenki másról beszél: a proletariátus a béke szükségességéről, a tőkések a „honszeretetnek" a balkáni háborúban tapasztalt példáiról. Ki-ki a maga módján. A munkások azt bizonygatják, hogy egy balkáni forradalom százszorta kevesebb áldozatot követelne, mint a balkáni háború, és ezerszerte átfogóbb és tartósabb demokratikus eredményeket hozna.

A tőkések — mind a „jobboldaliak", mind a liberálisok, beleértve a mi progresszistáinkat és kadetjainkat is — minden módon be akarják bizonyítani, hogy lám a Balkánon az egyesült burzsoák ennyit meg ennyit szereztek, Anglia, Franciaország és Oroszország egyesült burzsoái pedig „egyetértve" még sokkalta többet szerezhetnének.

Egy amerikai „hazafi", pénzeszsák-hazafi, valahonnan megtudta, hogy a görög hadiflottának voltak olyan hajói, amelyek görög milliomosok pénzén épültek.

A mi amerikai Gucskovunk, illetve amerikai Maklakovunk siet minél szélesebb körben propagálni a hazafiságnak ezt a nagyszerű példáját. „Igen, ha hazánk partjait — írja — és egész tengeri kereskedelmünket »Morgan«-ról, »Astor«-ról, »Vanderbilt«-ről, »Rockefeller«-ről elnevezett óriás dreadnoughtok védenék! Az ilyen példa láttán a nép nem zúgolódna annyira a tőkének a milliárdosok kezében való koncentrálódása és a gazdagság egyenlőtlen elosztása miatt!"

Hazafias, de nem gyakorlatias javaslat — nevetnek az amerikai munkások. Valósítsák meg az urak nagyszerű tervüket, mi teljes egészében *mellette* vagyunk. Egyelőre az a helyzet, hogy nálunk, Amerikában a Rockefellerek,

Morganok stb. — fegyveres emberek külön osztagait szerződtetik tulajdonuk védelmére, a sztrájkolók elleni harcra. Nos, mutassák meg most a milliárdosok a népnek minél szemléltetőbb módon, hogy az „államnak" a „külellenség" elleni védelme nem egyéb, mint trösztvezéreink *monopóliumainak és profitjának a védelme*! Majd meglátjuk, mit tanulnak az amerikai munkások a „Morgan", „Rockefeller" stb. elnevezésű szuper-dreadnoughtok láttán: hazafias elérzékenyülést-e, vagy szocialista meggyőződést. Mélyebben meghajtják-e fejüket a tőkések előtt, vagy határozottabban követelik, hogy az összes trösztök (gyárosok szövetségei), a trösztök egész vagyona az egész társadalom tulajdonába, maguknak a munkásoknak a tulajdonába menjen át?

...Az amerikai „hazafi" kissé elvetette a sulykot...

1912 november 26 (december 9) előtt.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.

A DEMOKRATIKUS DIÁKSÁG PÁRTKAPCSOLATAINAK A KÉRDÉSE

A napokban a „Pravdá"-ban (ld. sz.)[234] felhívtuk a figyelmet M. egyetemi hallgató cikkére, amely rendkívül értékes anyagot tartalmaz a „diákság hangulatára" vonatkozóan. A diákok párttagságáról a szerző ezt mondja:

„Persze viszonylag nem sok diák tagja baloldali szervezeteknek. A mai feltételek között ez nem is lehet másként, de különben is: a szervezetek erejét nem taglétszámuk, hanem tömegbefolyásuk határozza meg. Nehéz a jövőbe látni, de meg kell mondanunk, hogy most a baloldali szervezetek és a diáktömegek együtt haladnak" („Zaproszi Zsiznyi"[235], 47. sz.).

A szerzőnek tökéletesen igaza van abban, hogy *nálunk*, Oroszországban, *különösképpen* a mai politikai feltételek között, „a szervezetek erejét *nem* taglétszámuk, *hanem* tömegbefolyásuk határozza meg". Európára vonatkoztatva ez nem volna igaz; 1905 őszének Oroszországára vonatkozóan sem igaz; de a mostani Oroszországra vonatkozóan ez olyannyira igaz, hogy még egy látszólagos paradoxont is megkockáztathatunk: valamely szervezet taglétszámának nem szabad egy meghatározott minimum fölé emelkednie, *ha azt akarjuk*, hogy tömegbefolyása széleskörű *és tartós* legyen!

De milyenek a diákság körében működő „baloldali" szervezetek pártkapcsolatai? M. egyetemi hallgató ezt írja:

„Különösen hangsúlyoznunk kell, hogy az egyes baloldali szervezetek között nincs széthúzás. Ilyen széthúzás különösen

erős volt vagy három évvel ezelőtt, a tétlenség és a pangás időszakában. Megtörtént, hogy a menza-bizottságok és egyéb bizottságok választásai párt-listák alapján történtek. Most ezek a viszályok csaknem megszűntek — részben azért, mert mindenki világosan látja, hogy össze kell fogni a közös akció érdekében, részben annak következtében, hogy a régi pártpozíciók megrendültek, az újak pedig még nem szilárdultak meg."

Nem kétséges, hogy a diákság ebben a tekintetben is országos méretű jelenséget tükröz vissza. Mindenütt, az egész demokráciában, és a munkások körében is az a helyzet, hogy „a régi pártpozíciók megrendültek, az újak pedig még nem szilárdultak meg". Mi a likvidátor irányzat? Nem egyéb, mint vagy kishitű engedmény a pillanatnyi hangulatnak, annak a hangulatnak, amelyet a régi pártpozíciók „megrendülése" idéz elő, vagy pedig e megrendülés kárörvendő kihasználása a liberálisok által.

Az *egész* demokráciának az a feladata, hogy teljes erejéből harcoljon e „megrendülés" ellen, és törekedjen az „új pozíciók" szabatos, világos, határozott, átgondolt „megszilárdítására". Igen súlyos hiba volna a párt- (és a párton belüli) platformok körüli vitákat, polémiákat összetéveszteni a „viszályokkal".

Feltétlenül szükség van az összefogásra „a közös akció érdekében", többek között például a marxisták és a narodnyikok összefogására. De ez nem teszi feleslegessé, hanem ellenkezőleg, *megköveteli* a párt álláspontjának határozottságát. Akcióegység csak akkor lehetséges, ha *valóban* egységes meggyőződés alakult ki arra vonatkozóan, szükség van-e az adott akcióra. Ez világos, mint a nap. Az orosz demokráciának az volt a baja, hogy megpróbált „összefogni" a *demokratikus* akció érdekében a *nem*-demokratákkal, a liberálisokkal!

Próbálják megvalósítani például a politikai sztrájkok híveinek és ellenfeleiknek az „összefogását": nyilvánvaló, hogy ebből csak *kára* lehet az „akciónak". Nem, előbb világosan, határozottan, szabatosan, átgondoltan meg kell húzni a határvonalat a „pozíciók", a platformok és a programok között — s azután *fogjátok össze* azokat az erőket, amelyek meggyőződésük alapján, szociális természetük

alapján egyesíthetők, s *csak* arra az akcióra fogjátok össze őket, amelyben egyetértés várható. Akkor és csakis akkor lehetnek az ilyen kezdeményezések hasznosak.

V. I.

1912 november végén.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Az Ön levele, azt hiszem, az első levél, amely Bázelről szóló „beszámolót" ajánl fel[236]!! Kicsit későn ... Úgy látszik, Bázelben valami hiányzott (vagy valamiből túl sok volt?). ... Azt hiszem, hogy hiányzott a küldöttek szervezettsége. S ez roppant szomorú. Kamenyev persze ki sem látszott a munkából, de a másik öt?? Talán nem volt világos, hogy a „Pravdá"-ba *naponta* kell írni? Talán nehéz volt elosztani a szerepeket? Egyetlen levelet sem küldtek a „Pravdá"-ba Bázelből, a likvidátoroknak viszont *több* levele megjelent a „Lucs"-ban.

Hát nem szégyen ez? Persze, ha mi alszunk, amíg a likvidátorok dolgoznak, akkor náluk jobban mennek a dolgok. Tesznek-e valamit a „Pravda" javára való gyűjtésekért? Nem látni, a likvidátorok viszont a „Lucs"-ban külföldi *gyűjtésekről* számolnak be. Pedig a „Pravdá"-nak erre nagy, igen nagy *szüksége* van.

Ide egyik küldött sem írt Bázelről (Kamenyev kivételével). El kellett volna osztani az erőket, és naponta kétszer kellett volna írni. De mind hallgattak. Úgy látszik, elégedetlenek valamivel. Mivel? Allah tudja! Én a bázeli *eredményekkel rendkívül* meg vagyok elégedve, mert a kelekótya likvidátorok a kezdeményező csoporttal kapcsolatban lépre mentek[237]!! Ennél jobban nem lehetett volna ezt a népséget leégetni. De küldötteink tétlensége és valamiféle, számomra érthetetlen „duzzogásuk" elkeserít. Beszéltek-e a német küldöttekkel? (hiszen 4—5-ük *tud* németül!) Ki? kivel? hogyan? miről? Semmit sem tudunk, legfeljebb Kamenyevtől. A németek közti agitáció **nagyon** fontos.

Ön azt írja, hogy „a sajtóban és a frakcióban nem valami rózsás a helyzetünk". Nem valami rózsás a „Proszvescsenyije"[238] helyzete. Pénz nincs. A válság súlyos. Segíteni kell rajta, ki kell húzni a csávából.

A „Pravda" példányszáma 23 000 körül van. A „Lucs"-é 8—9000. Egyelőre bűn panaszkodni. De a „Pravda" példányszáma a IV—V. hónapban 60 000 volt, s nyáron 20 000-re csökkent. *Nagyon* lassan emelkedik. *Segítség nélkül nem húzza sokáig.* Frakciónkban jobb a helyzet, mint valaha. Mind a hat kuriális munkásküldött a *mi emberünk*[239]. Még *sohasem* álltunk így. Első ízben hódítottuk meg a délvidéket. 12 közül — 6 meg 6. Manykov mensevik. Ruszanov — nem tudni. Harcolni lehet. Íme a haladásunkat mutató pontos adatok. A munkáskúria küldöttei:

a II. dumába	12	mensevik	11	bolsevik	(= 47 %)	(„A londoni kongresszus
a III. «	4	«	4	«	(= 50 %)	jegyzőkönyve",
a IV. «	3	«	6	«	(= 67 %)	451. old.)[240].

Ha akad önök között valahol valaki, aki csüggedésre adja a fejét, gondolkozzék ezeken a számokon, és szégyellje csüggedését. *Első ízben* van a mi duma-képviselőink között *kiemelkedő* munkás-*vezér* (Malinovszkij). Ő fogja felolvasni a nyilatkozatot. Alekszinszkij nem is fogható hozzá. S az eredmények — ha talán nem is egyszerre — *nagyok* lesznek. A III. dumában mi 0-ról indultunk el!!

Az illegális munka terén, az Iroda ideköltözése eredményeképpen, többet tettünk, mint azelőtt. Ha lassan is, de haladunk előre. Több illegális kiadványunk van, mint a többieknek. Pénzünk nincs. Ha kapunk segítséget — kiadjuk még a „Rabocsaja Gazetá"-t és egyebeket is.

Külföldről az illegális munkát csak utazásokkal lehet segíteni. Ezenkívül *igen* fontos az új kapcsolatok segítsége 1) — levelekkel — 2) — az adódó alkalmak kihasználásával 3) **útlevelekkel** 4) stb. stb. *Mindebből kevés van.* Itt külföldön a helyi szervezetekben század annyit tesznek, mint amennyi lehetséges volna. A legfontosabb pedig most az, hogy segítsünk a

„Pravdá"-t *„kihúzni a bajból"*. A „Pravdá"-t is rosszul segítik. Csak egy bécsi (Buharin) igyekszik. Más városokban viszont *nem* igyekszenek! Senki sem küld állandó tudósításokat. Senki sem *gyűjt pénzt*. Senki sem gyűjti az érdekes helyi könyveket és brosúrákat, hogy ideküldje őket érdekes cikkek összeállítása...* Többet kell ezzel törődni, elvtársak! Például ki törődött a svájci Neuenburg szociáldemokráciájával??... Mi lett ebből??

Kézszorítással...

P. S. Kérem küldjék el Jurijnak ezt a levelet, hogy ő továbbítsa Antonovnak Párizsba, onnan pedig Bécsbe. Máig sem sikerült megtudnunk, beszélt-e Plehanov az Iroda októberi ülésén az eszerekkel való egyesülésről (vö. Martov a „Lucs" 37. számában[241])? Nem érdeklődtek ezirán Rubanovicsnál vagy Němecnél, vagy Huysmansnál, vagy másvalakinél?

Krakkóból Bernbe
1912 december 20 előtt.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* A másolaton egy szó olvashatatlan; feltehető, hogy itt a „végett" szó hiányzik. — *Szerk.*

AMERIKÁBAN

Rochesterben befejeződött az „Amerikai Munkaszövetség" — ez a neve a szakszervezetek szövetségének — 32. évi kongresszusának ülésszaka. A gyorsan növekvő szocialista párt mellett ez a szövetség olyan, mint eleven maradványa a múltnak: a régi, liberális-polgári céhhagyományoknak, amelyek egész súlyukkal ránehezednek az amerikai munkásosztály *arisztokráciájára.*

A szövetség taglétszáma 1911 augusztus 31-én 1 841268 volt. Elnöknek ismét Samuel Gomperst, a szocializmus elszánt ellenfelét választották meg. De a szocialista munkások jelöltje, Max Hayes, 5074 szavazatot kapott Gompers 11 974 szavazatával szemben, holott azelőtt Gomperst egyhangúlag választották meg. A szocialistáknak a „professzionalisták" elleni harca az amerikai szakszervezeti mozgalomban lassan, de biztosan az előbbieknek az utóbbiak fölötti győzelméhez vezet.

Gompers nemcsak teljes egészében elhiszi a „munka és a tőke harmóniájáról" szóló burzsoá dajkamesét, hanem a szövetségben határozottan burzsoá politikát is folytat a szocialista politikával szemben, jóllehet szavakban a szakszervezetek teljes politikai „semlegességét" védelmezi! A nemrég lezajlott amerikai elnökválasztás idején Gompers a szövetség hivatalos lapjában közölte mindhárom polgári párt (a demokraták, a republikánusok és a progresszisták) programját és platformját, de a *szocialista* párt programját *nem* közölte!!

A rochesteri kongresszuson még Gompers hívei közül is tiltakoztak néhányan az ilyen eljárás ellen.

Az amerikai munkásmozgalomban, éppen úgy, mint

Angliában, azt látjuk, hogy igen éles szakadás van a merőben szakszervezeti és a szocialista törekvések között, *a burzsoá munkáspolitika* és a szocialista munkáspolitika között. Mert — bármily különösen hangzanak is ezek a szavak — a kapitalista társadalomban a munkásosztály is folytathat burzsoá politikát, ha megfeledkezik felszabadító céljairól, megbékél a bérrabszolgasággal, s csak azon igyekszik, hogy hol az egyik, hol a másik burzsoá párttal lépjen szövetségre rabszolgaélete látszólagos „javítása" érdekében.

Annak, hogy Angliában és Amerikában a burzsoá munkáspolitika különösen érvényre jutott és (ideiglenesen) megerősödött, történelmileg az a fő oka, hogy itt régóta fennáll a politikai szabadság, s hogy itt más országokhoz képest rendkívül kedvezők a kapitalizmus szélességben és mélységben való fejlődésének feltételei. E feltételek folytán a munkásosztályon belül kialakult egy arisztokrácia, amely osztályát *elárulva* a burzsoázia mellé szegődött.

A XX. században az angliai és amerikai helyzetnek ez a sajátszerűsége hamarosan eltűnik: a többi ország utoléri az angolszász kapitalizmust, és a munkás*tömegek* az életben gyűjtött tapasztalatokból megtanulják a szocializmust. Minél gyorsabban növekszik a világkapitalizmus, annál gyorsabban érkezik el a szocializmus győzelme Amerikában és Angliában.

1912 december 8 (21) előtt.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS „PARLAMENTI" KÉPVISELETE

III. CIKK[242]

A III. duma szociáldemokrata frakciója Oroszországban az első olyan szociáldemokrata frakció volt, amelynek sikerült több évig fennállnia, és amely kiállta a munkásosztály pártjával való együttműködés huzamos „próbáját". Érthető okokból itt nem mondhatjuk el e munka történetét. Csak a legfontosabbra tudunk és kívánunk itt rámutatni: hogyan *mutatkozott meg* a dumafrakció munkájában a párt fejlődése? hogyan változott a frakció és a párt közötti *viszony*?

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk azt a tényt, hogy a III. duma szociáldemokrata frakciójának első lépéseit a párt többsége határozott elégedetlenséggel fogadta és élesen elítélte. A frakcióban jelentős túlsúlyban voltak a mensevikek, akik oppozícióban voltak az 1907. évi párthatározatokkal[243], és ezt az „oppozíciót" a III. duma szociáldemokrata frakciója folytatta, illetve átvette.

A párt és a frakció között afféle harc kezdődött. A frakció nyilatkozatát opportunizmussal vádolták — s teljes joggal. Azok a sajtószervek, amelyek a párt többségének vagy a párt egészének véleményét képviselték, többször bírálták a frakció opportunista lépéseit, és megállapították, hogy a frakció különböző kérdésekben a párt nézeteit nem következetesen vagy nem helyesen fejtette ki.

1908 decemberében hivatalosan elismerték e dumafrakció kijavítandó hibáinak és helytelen lépéseinek hosszú listáját[244]. Emellett természetesen pontosan rámutattak arra, hogy ezért nemcsak a frakció felelős, hanem

az *egész* párt is, amelynek több gondot kell fordítania duma-képviseletére és szorosabban kell *együttműködnie vele.*

E munka eredményeit mindenki világosan láthatja. 1908-tól 1912-ig végbement a pártban a mensevizmus jobbszárnyának *likvidátor* irányzattá való fejlődése. A bolsevikoknak és a pártigenlő mensevikeknek[245] a likvidátor irányzat ellen vívott négyesztendős harcát nem lehet kitörölni a történelemből, akárhogy szeretné is ezt a „Lucs".

S e négy esztendő alatt a szociáldemokrata dumafrakció a párttal *szemben* ellenzéki frakcióból, a párt által bírált és a mensevikek által védelmezett (sőt olykor az opportunizmusra egyenesen felbiztatott) frakcióból — *likvidátorellenes* frakcióvá lett.

A III. duma szociáldemokrata frakciójának a különböző lapok közötti megoszlása 1912-ben ezt okmányszerűen bebizonyította. Asztrahancev és Kuznyecov a likvidátor „Zsivoje Gyeló"-nak dolgozott. Belouszov — szintén, de ő nemsokára *teljesen kilépett a frakcióból,* s ekkor *szélsőségesen likvidátori* üzenetet küldött a frakciónak, Martovra és a „Nasa Zarjá"-ra[246] való rokonszenvező hivatkozásokkal (Belouszov úrnak ez a történelmi jelentőségű üzenete bizonyára hamarosan megjelenik a sajtóban).

Továbbá: Surkanov írt a likvidátor lapba is, a likvidátorellenes lapba is. Gegecskori és Csheidze egyikbe sem írtak. A *frakció* többi *8 tagja* (Voronyin, Vojlosnyikov, Jegorov, Zaharov, Pokrovszkij, Predkaln, Poletajev és Szurkov) a *likvidátorellenes* lapok munkatársai voltak.

A „Nasa Zarja" 1911—1912-ben több ízben kifejezte a szociáldemokrata frakcióval való elégedetlenségét: a likvidátoroknak nem lehetett ínyükre, hogy a mensevik frakció átállt az antilikvidátorokhoz.

A fekete dumában végzett munkából leszűrt tapasztalatok, valamint a mensevizmusnak a likvidátorság mocsarába süllyedt jobbszárnya ellen vívott harc tapasztalatai — mindez balra, a párt felé tolta a III. duma szociáldemokrata frakcióját, s eltávolította az opportunizmustól.

A *párt* által a frakció *párthűségéért* vívott négyesztendős *harcnak* ezt a figyelemre méltó történetét (persze, itt csak

az eszmei irányzatról, a munka irányvonaláról van szó) igen sokan hajlamosak elfelejteni — különösen azok, akiknek kellemetlen. De ez a történet — tény. Ebből kell kiindulni a negyedik duma szociáldemokrata frakciójának a megítélésében; erről a következő cikkben.

V. I.

1912 december 11 (24) előtt.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS „PARLAMENTI" KÉPVISELETE

V. CIKK

A IV. duma szociáldemokrata frakciójának első olyan lépése, amely bizonyos képet nyújt e frakció összetételéről és tevékenysége irányáról — ez a Jagello-kérdésben hozott határozata[217]. A lapokból tudjuk, hogy ezt a határozatot a mensevikek 7 szavazatával fogadták el a 6 bolsevik ellen. Világos tehát, hogy itt olyan határozattal van dolgunk, amelyet a párt többségének véleménye ellenére fogadtak el, mert a hat fő ipari kormányzóság 6 munkásképviselője, amint láttuk, a munkáspárt óriási többségét képviseli.

De talán e határozat *tartalma* meggyőzhet bennünket helyességéről?

Vegyük szemügyre a határozat tartalmát.

Az 1. pont megállapítja, hogy „nincsenek pontos adatok annak megállapításához, hogy vajon a varsói proletariátus kisebb vagy nagyobb része" „választotta meg *elektornak*" Jagellót.

A hét szociáldemokrata képviselő szerint tehát a kérdés nem világos. Amellett mégis határozottan a *varsói* proletariátusról beszélnek, nem pedig általában a lengyel proletariátusról, mint a likvidátorok meg a Bund (lásd „Lucs" és „Nasa Zarja"). Márpedig *pontosan* tudjuk, hogy „a varsói proletariátus" két szociáldemokratát és egy PPS-tagot (Jagello) *„választott meg elektornak"*.

Kettő — egyhez képest többség. Tehát nagyon *pontos* adatok vannak arra vonatkozóan, hogy Jagellót a *kisebbség* választotta meg. Mi több: a munkáselektorok *többsége* (a két szociáldemokrata) *ellenezte* Jagello megválasztását,

s ezt *hivatalos formában* leszögezték. A likvidátorok arra hivatkoztak, hogy Jagello több szavazatot kapott, de ez nem változtat azon a *tényen*, hogy *két* szociáldemokratát és *egy* PPS-tagot választottak meg elektornak.

Mindenesetre a hetes csoport akkor, amikor a határozatban elhallgatta annak a két szociáldemokrata elektornak a *tiltakozását*, akik Varsó *egész* lengyel szociáldemokráciáját képviselik, *pártellenesen* járt el, mert eddig *csak* a lengyel szociáldemokrácia tartozik az oroszországi szociáldemokráciához.

De még sokkal rosszabb a határozat 2. pontja. Az a körülmény, hogy Jagellót „zsidó polgári elektorok választották meg", e pont szerint „annak a jele, hogy még a burzsoá körök is (!? a *zsidó* burzsoázia körei?) egyre inkább tudatára ébrednek annak, hogy csakis a szocialisták harcolhatnak igazán az elnyomott nemzetiségek jogos (?!) érdekeiért".

Köztudomású, hogy a zsidó burzsoák a legcsekélyebb jelét sem mutatták annak, hogy ilyesminek „tudatára" ébredtek volna. *Jobban szerettek volna* egy lengyel burzsoát, de *kénytelenek* voltak szocialistát választani, mert az egyenjogúságnak más híve nem volt. Nem a „tudatra ébredés", hanem a burzsoák közt folyó nemzetiségi harc által előidézett *nehézségek* növekedése juttatta a mandátumot Jagello képviselőnek!

Helyes (és szükséges), ha a munkáselektor *felhasználja* két veszekedő tolvaj „nehézségeit" arra, hogy becsületes embert juttasson be a dumába. Ez nem vitás. A lengyel szociáldemokraták egy kis töredékének (az ún. „legfőbb vezetőségnek", amely a *legfőbbet* — Varsót — elvesztette) ezzel ellenkező véleménye teljesen téves.

De amikor egy tisztességes ember bekerült a dumába két tolvaj veszekedése következtében, akkor *az egyik tolvajt* azzal jellemezni, hogy „tudatra ébredt" — nevetséges és értelmetlen dolog. Éppen a zsidó burzsoá elektoroknak ez a magasztalása — amelyre Jagello mandátumának *igazolása* szempontjából egyáltalán nincs is szükség — bizonyítja a frakció hét tagjának *opportunizmusát*, a nemzetiségi kérdésben elfoglalt *nem-proletár* álláspontjukat.

A hetes csoportnak *a határozatban* el kellett volna ítélnie és meg kellett volna bélyegeznie a nemzeti gyűlölködést általában, a lengyel burzsoákat az antiszemitizmusukért *különösen*, akkor jó munkát végzett volna. De aki a zsidó burzsoáknak olyasmit tulajdonít, hogy „tudatra ébredtek", az éppen azt bizonyítja be, hogy saját maga van *híján* az osztálytudatnak.

A 3. pont azt akarja bebizonyítani, hogy Jagello szociáldemokrata. Vajon mivel bizonyítják ezt? 1) „Nyilatkozatával". Ez nem bizonyíték. *Párt*emberek azt veszik figyelembe, hogy X. milyen *szervezetnek* a tagja, nem pedig azt, hogy X. milyen „nyilatkozatot" tesz. 2) „Jagello jelölését támogatta a Bund meg a PPS".

És hol a lengyel szociáldemokrácia? A *nélküle* és *ellene* alkotott blokk (Varsó két szociáldemokrata elektora kivonult) a Bund *pártellenességének* bizonyítéka, amint azt még a békülékeny Plehanov is elismerte!

A 4. pontban ezt olvassuk: „A PPS még nem egyesült az oroszországi szociáldemokráciával." Ez féligazság! Miért *hallgatta el* a hetes csoport, hogy a párt határozata (1908 decemberében) *elvetette* a PPS-szel való egyesülést? Csakis azért, hogy a párt likvidátorainak kedvében járjon?

Ebből az egész szerencsétlen, mindkét lábára sánta határozatból az következik, hogy — „az oroszországi szociáldemokrácia belső életének a kérdéseit" *külön kell választani* „a dumában kifejtett politikai tevékenység kérdéseitől". A különválasztás merőben helytelen. *Párt*emberek ezeket a kérdéseket nem választhatják külön egymástól. Ha különválasztjuk őket, akkor különválasztjuk a duma-frakciót a párttól. Ez a leghitványabb opportunizmus, és óriási zűrzavar előidézője lenne. A taktikát a párt „belső" határozatai szabják meg: vajon *ezt* a taktikát vagy egy másikat, „párton kívülit" kell-e alkalmazni „a dumában kifejtett politikai tevékenység" során??

A szociáldemokrácia részének szerepében tetszelgő Bund jelöltjét *megfosztották* a szavazati jogtól „a szociáldemokrácia belső életének a kérdéseiben". Ez az egyetlen pozitívuma a likvidátoroktól megzavart hét képviselő zavaros határozatának.

Az öntudatos munkásoknak minden módon segíteniük kell őket abban, hogy ebből a zűrzavarból kikerüljenek, meg kell magyarázniuk nekik, milyen hibát követtek el, s állhatatosan törekedniük kell (a IV. dumában éppúgy, mint annak idején a III. dumában) arra, hogy a dumafrakciót *egyenes* irányba tereljék. Olyan hiba, amelyet kezdetben követnek el, magában véve nem olyan szörnyű — ezt helyesen állapította meg K. Sztálin[248] —, csak az a fontos, hogy a munkásdemokrácia nyíltan és őszintén *beismerje* és beismertesse a hibát. Akkor a folytatás jobb lesz, mint a kezdet.

V. I.

Feltétlenül értesítsenek engem e cikk vételéről, és ha várakozásom ellenére úgy döntenek, hogy nem közlik, haladéktalanul küldjék vissza, mert akkor máshol helyezem el.

1912 decemberében.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.

1913

EUGÈNE POTTIER

(HALÁLA 25. ÉVFORDULÓJÁRA)

A múlt évben, 1912 novemberében volt huszonöt esztendeje annak, hogy meghalt Eugène Pottier francia munkásköltő, az „Internacionálé"-nak, a híres proletár dalnak („Föl, föl, ti rabjai a földnek" stb.) szerzője.

Ezt a dalt lefordították az összes európai, és nemcsak az európai nyelvekre. Bármely országba kerüljön az osztálytudatos munkás, akárhová vesse a sors, akármennyire idegennek érezze is magát a nyelv ismerete nélkül, ismerősök nélkül, távol hazájától — elvtársakra és barátokra lelhet az „Internacionálé" ismert dallama révén.

Az egész világ munkásai megtanulták élenjáró harcosuknak, a proletárköltőnek ezt a dalát, és a világproletariátus dalává tették.

S most az egész világ munkásai tisztelettel övezik Eugène Pottier emlékét. Felesége és lánya még él, mégpedig szegénységben él, ahogy az „Internacionálé" szerzője élt egész életében. Pottier Párizsban született 1816 október 4-én. Tizennégy éves volt, amikor első dalát költötte, és e dal címe ez volt: „Éljen a szabadság!" 1848-ban részt vett a munkásoknak a burzsoázia ellen vívott nagy csatájában: a barikádokon harcolt.

Pottier szegény családból származott, és egész életében szegény maradt, proletár, aki ládák csomagolásával, később pedig textilminták rajzolásával kereste kenyerét.

1840-től fogva Franciaország életének minden nagy eseménye visszhangot vert harci dalaiban — ébresztgette az elmaradottak öntudatát, népszerűsítette a munkásegységet, ostorozta Franciaország burzsoáziáját és burzsoá kormányait.

A nagy Párizsi Kommün idején (1871) Pottier-t megválasztották a Kommün tagjának. 3600 szavazatból 3352-t kapott. Része volt a Kommünnek, az első proletár kormánynak minden intézkedésében.

A Kommün bukása következtében kénytelen volt Angliába, majd Amerikába menekülni. Híres dalát, az „Internacionálét"-t *1871 júniusában* írta, a véres májusi vereségnek, mondhatni, másnapján.

A Kommünt vérbe fojtották... de Pottier „Internacionálé"-ja elterjesztette a Kommün eszméit az egész világon, s ma elevenebben él, mint valaha.

1876-ban, a száműzetésben, Pottier megírta „Amerika munkásai Franciaország munkásaihoz" című költeményét. Leírta benne a kapitalizmus igájában görnyedő munkások életét, nyomorát, rabszolgamunkáját, kizsákmányoltságát, ügyük közelgő győzelmébe vetett szilárd hitüket.

Csak kilenc évvel a Kommün után tért vissza Pottier Franciaországba, és azonnal belépett a „Munkáspártba". 1884-ben jelent meg verseinek első kötete. 1887-ben a második, „Forradalmi dalok" címmel.

A munkásköltőnek több más költeményét már halála után adták ki.

1887 november 8-án a párizsi munkások elkísérték Eugène Pottier-t utolsó útjára a Père Lachaise-be, ahol a kivégzett kommunárok sírjai vannak. A rendőrség ki akarta tépni a munkások kezéből a vörös zászlót, és véres összecsapásra került sor. A pap nélküli temetésen óriási tömeg vett részt. Mindenfelől kiáltások hallatszottak: „Dicsőség Pottier-nek!"

Pottier szegényen halt meg. De valóban maradandó emlékművet állított magának. Egyike volt a legnagyobb *költő-propagandistáknak*. Mikor első dalát költötte, a szocialista munkások száma legfeljebb néhány tucat lehetett. Eugène Pottier történelmi jelentőségű dalát ma a proletárok tízmilliói ismerik...

„Pravda" 2. sz.
1913 január 3.
Aláírás: N. L.

A MUNKÁSKÓRUSOK FEJLŐDÉSE NÉMETORSZÁGBAN

A németországi munkás-dalegyletek nemrég különös jubileumot ünnepeltek: a munkásdalosok száma elérte a 100 000-t, s a munkás-dalegyletek tagjainak a száma összesen 165 000. Az egyesületek nőtagjainak a száma 11 000.

A munkáskórusoknak saját lapjuk van: „A Munkásdalosok Lapja", amely csak 1907 óta jelenik meg rendszeresen.

A munkás-dalegyletek kezdetei az 1860-as évekre nyúlnak vissza. A lipcsei „Ipari Művelődési Egyesület"-ben alakult egy ének-tagozat, s ennek többek között August Bebel is tagja volt.

Ferdinand Lassalle nagy jelentőséget tulajdonított a munkáskórusok szervezésének. Az „Általános Német Munkásegylet"[249] tagjai Majna-Frankfurtban 1863-ban az ő sürgetésére megalapítottak egy „Dalszövetség" nevű munkásegyletet. Ez a szövetség egy frankfurti kocsma sötét, bűzös hátsó helyiségében tartotta összejöveteleit. A szobát faggyúgyertyák világították meg.

A szövetségnek 12 tagja volt. Amikor Lassalle egy agitációs körútja során Frankfurtban töltötte az éjszakát, ez a 12 munkás kórusban elénekelte előtte Herweghnek, az ismert költőnek egy dalát, akit Lassalle sokáig kérlelt, hogy munkáskórusok részére szöveget írjon.

A kivételes törvény hatályon kívül helyezése után[250], 1892-ben, a munkáskórusok Németországban 180 dalegyletbe szerveződtek, s taglétszámuk 4300 volt. 1901-ben a tagok száma 39 717, 1907-ben 93 000, 1912-ben pedig 165 000 volt. A munkás-dalegyleteknek Berlinben 5352,

Hamburgban 1628 tagja, Lipcsében 4051, Drezdában 4700 tagja van stb.

Nemrég beszámoltunk arról, hogyan emlékeztek meg Franciaország és más latin országok munkásai Eugène Pottier, az „Internacionálé" híres szerzője (1816—1887) halálának huszonötödik évfordulójáról*. Németországban a szocializmusnak munkásdalokkal való propagálása sokkal fiatalabb, és Németország „junker" (földesúri, feketeszázas) kormánya sokkal több aljas rendőri akadályt gördít ennek a propagandának az útjába.

De semmiféle rendőri akadékoskodás sem gátolhatja meg azt, hogy a világ minden nagyvárosában, minden munkástelepen, s egyre gyakrabban a zsellérek kunyhóiban is, fel ne hangozzék a harsány proletár dal az emberiségnek a bérrabszolgaságból való közeli megszabadulásáról.

1913 január 16-án.
Először megjelent:
„Kommunyiszt" 6. sz. 1954.
Aláírás: T.

---

* Lásd ebben a kötetben 207—208. old. — *Szerk.*

N. A. RUBAKINNAK

1913. II. 13.

Tisztelt Elvtárs! Változtatásaiba nem egyezhetek bele. A „12 év"[251] című könyvet elkobozták, és aligha lehet megkapni. Egyébként megpróbálok érdeklődni valahol, és ha sikerül megszerezni, elküldöm Önnek.

Nagyezsda Konsztantyinovna üdvözletét küldi.

Absender: Wl. Uljanow. 47 Lubomirskiego. Krakau.

Tisztelője *Lenin*

Krakkóból Clarensba (Svájc).
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A BURZSOÁZIA NEMZETKÖZI POLITIKÁJA

A kormánylapok és a liberális újságok tele vannak a „balkáni" politikára vonatkozó hírekkel, pletykákkal, találgatásokkal és kombinációkkal. Van itt minden! Egyik „szenzáció" a másikat éri, egyik hír „pikánsabb" a másiknál. Tegnap állítólag már csak hajszálon múlt, hogy ki nem tört a háború — Ausztria és Montenegro, illetve Bulgária és Szerbia között. Ma egymást túlharsogva cáfolják a tegnapi híreket, és azt bizonygatják, hogy „a béke biztosítva van".

Tegnap — pikáns mesék Esszad pasáról, Montenegro királyával kötött titkos szerződéséről, arra irányuló hitszegő terveiről, hogy megragadja a hatalmat Albániában. Ma — megcáfolják e meséket, s újabb „pikáns" híreket közölnek az Ausztria és Esszad közötti tárgyalásokról.

A nyárspolgári olvasóközönség fülét hegyezve hallgatja ezeket a dajkameséket, készpénznek veszi őket, s vakon követi a csalókat, akik igyekeznek azzal lekötni a „közfigyelmet", amire nekik szükségük van. A nyárspolgári olvasóközönség nem is sejti, hogy orránál fogva vezetik, hogy a „honszeretetről", a „haza becsületéről és tekintélyéről", a „nagyhatalmak csoportosulásáról" pufogtatott hangzatos frázisokkal szándékosan leplezik a fezőrök és mindenféle kapitalista kalandorok suskusait. A pikáns újdonságok, amelyeket naponta gyártanak a nagy burzsoá lapok — hiszen ezeknek éppen az a foglalkozásuk, hogy nagy haszonnal eladják a „legfrissebb" és „legpikánsabb" híreket —, éppen arra szolgálnak, hogy *elterelj*ék a tömeg figyelmét a valóban fontos kérdésekről, a „nagy" politika igazi hátteréről.

Európában a konzervatív lapok, nálunk pedig a feketeszázas, az októbrista, valamint a párton kívüli újságok durván és ízléstelenül űzik ezt a játékot — Oroszországban például napról napra uszítják a közönséget Ausztria ellen, és Oroszországot a szlávok „őrangyalának" tüntetik fel. A liberális lapok, mint például a „Recs" és a hozzá hasonló újságok *ugyanezt a játékot* űzik, csak finomabban, ügyesebben leplezik, óvatosabban „szurkálják" Ausztriát, megjátszva az európai összjáték kérdéseit latolgató államférfiak szerepét.

Pedig a valóságban Ausztriának és Oroszországnak, a hármas szövetségnek és a hármas antantnak ez a marakodása, mindez a sok finom sakkhúzás nem egyéb, mint a zsákmányon osztozkodó kapitalista üzletemberek és kapitalista kormányok veszekedése. A nyárspolgárt igyekeznek érdekeltté tenni abban a kérdésben, hogyan kaparintsunk meg „magunknak" minél többet, hogyan szúrjuk ki az „ő" szemüket minél kevesebbel, a nyárspolgárt igyekeznek foglalkoztatni, lekötni az érdeklődését az e körül folyó marakodással.

Arról azonban nem írnak és nem beszélnek, hány bőrt fognak lenyúzni most a parasztról és a munkásról Szerbiában, Bulgáriában és Görögországban a háborús kiadások fedezésére, — vagy Ausztriában a mozgósítási költségek fedezésére, — vagy Oroszországban ugyanerre és a nagyhatalmi politikára, s hogy biztosítani fogják-e és ha igen, hogyan, a demokratikus intézményeket az „új" balkáni államokban vagy Örményországban, vagy Mongóliában. Ez nem érdekes. A nemzetközi cápák profitja nem ettől függ. Sőt, a demokratikus intézmények még akadályozzák is a „nyugodt" profitszerzést. A nagyhatalmak politikájának *leleplezése* helyett mind a konzervatív, mind a liberális lapok azon töprengenek, hogyan lehet *jobban* jóllakatni a cápákat e politika segítségével.

„Pravda" 101. sz.
1913 május 4.

A FÖLDBIRTOKOSOK HANGJA A FALU „LECSILLAPÍTÁSÁRÓL"

A „Novoje Vremja" című lap teljesen rászolgált az egyik legbecstelenebb lap „dicsőségére", mégpedig azzal, hogy kiszimatolja az előnyös üzleteket, kedvében jár a kormánynak is, az uralkodó földbirtokos osztálynak is, ámde Menysikovot, e lap munkatársát kétszer akkora „dicsőség" övezi, s kétszer olyan megérdemelten.

Menysikov cikkeiből gyakran teljes biztonsággal megállapítható, hogy a hivatalnoki vagy a kapitalista, vagy a földesúri Pétervár milyen „körei" *rendelték meg* nála ezt vagy azt az írást. Ez a Menysikov nemrég arra kapott megrendelést, hogy egy cikkben védje meg az „arisztokratikus" Államtanácsot az Államtanács állítólag „demokratikus" átalakítására irányuló tervekkel szemben. Ezt a cikket nyilvánvalóan magasrangú földesúri körök rendelték meg tőle. Annál tanulságosabb meghallgatnunk, mit mond a földbirtokosok hangja a falu hírhedt „lecsillapításának" kérdéséről.

„Elég gyakran felkeresnek engem Pétervárott időző vidéki földesurak és közéleti személyiségek..." Így mondja Menysikov. Hogy őt keresik-e fel a földbirtokosok vagy ő keresi fel az előkelő földesurak előszobáit, az külön kérdés. Mindenesetre Menysikov a földbirtokosok hangján énekel, és cikke csakis abból a szempontból értékes, hogy megismertet bennünket a földbirtokosok nyílt beszédével.

„Amint ők mondják — és miért kételkednénk a szavukban" — folytatja a földbirtokosok hangja —, „az 1905—1906. évi Pugacsov-lázadás egyáltalán nem ért véget. Elcsitult, más, kevésbé hangos formákat öltött, de tovább végzi romboló munkáját. Igaz, a parasztok nem

járnak csapatosan, mint azelőtt, kocsikaravánoktól kísérve, hogy kirabolják és felgyújtsák a földesúri kúriákat. De a gyújtogatás még ma is mindennapos — hol a lakóépületet, hol a szérűt, hol a pajtát, hol a magtárat, hol az asztagokat és a gabonaszárítókat gyújtják fel. Ma sem szűnt meg a legfelháborítóbb, legértelmetlenebb mezei kártevés... Parlamentáris korszakunk hét esztendeje alatt a falusi anarchia elleni harc egy lépést sem jutott előbbre."

Így ír Menysikov a „Novoje Vremjá"-ban. Nyilván megrendelték tőle, hogy készítse elő a „közvéleményt" azokra az újabb rendszabályokra, amelyeket a „huligánok" — ahogy a feketeszázas-októbrista táborban mondani szokás — üldözésére és megbüntetésére hoznak. De a földbirtokosok lakája, amikor teljesíti a megrendelést, kifecsegi a földbirtokosok igazi hangulatát és riadalmuk igazi okait.

Jegyezzük fel és ne feledkezzünk meg róla, hogy a földbirtokos urak az újabb büntető törvényekkel és rendeletekkel az 1905—1906. *évi „Pugacsov-lázadás"* ellen akarnak harcolni, *amely egyáltalán nem ért véget, hanem más formákat öltött.*

Csak egyvalami furcsa egy kissé. 1905-ben és 1906-ban a kormány és az egyesült nemesség tanácsa azt mondogatta önmagának és másoknak, hogy a „Pugacsov-lázadás" az obscsina-földbirtoknak, valamint annak a következménye, hogy a parasztok körében nem fejlődött ki eléggé a föld-magántulajdon intézménye. Most a kormány valamennyi ügynöke, valamennyi kormánypárt, s valamennyi kormánylap teleduruzsolja a fülünket azzal, hogy az obscsina széthullott és felbomlott, hogy az új földrendezéssel „óriási" sikereket értek el és a parasztság körében meghonosították a föld-magántulajdont. Ha ez igaz, akkor a „Pugacsov-lázadásnak", amelyet állítólag az obscsina idézett elő, véget kellett volna érnie! Ha pedig „egyáltalán nem ért véget", ahogy a földbirtokosok Menysikov cikkében mondják — akkor eszerint korántsem az obscsinában van a hiba. Eszerint az „új földrendezés" hírhedt sikere — maszlag.

Az a politika, amellyel a földbirtokos urak hencegnek, mindenesetre csődöt mondott.

„Pravda“ 101. sz.
1913 május 4.
Aláírás: M. P.

A KAPITALIZMUS ÉS A NŐI MUNKA

A jelenkori kapitalista társadalomban a nyomornak és az elnyomásnak temérdek olyan esetével találkozunk, amelyek nem szúrnak rögtön szemet. A kisemberek, kisiparosok, munkások, alkalmazottak, kishivatalnokok szétzilált családjai rettenetesen nyomorognak, még *a jó* időkben is csak nehezen boldogulnak. Az ilyen családokban a nők milliói élik (vagy inkább szenvedik) a „házi rabszolganők" életét, garasokból igyekeznek táplálni és ruházni a családot, mindennapos kétségbeesett erőfeszítések árán, „takarékoskodva" mindennel, kivéve a munkájukat.

A tőke legszívesebben ezek közül a nők közül toborozza otthonmunkásait, akik készek arra, hogy iszonyúan alacsony bérért „hozzákeressenek" maguknak és családjuknak a betevő falatra. Ugyancsak e nők közül toborozzák a világ tőkései (az ókori rabszolgatartókhoz és a középkori hűbérurakhoz hasonlóan) ágyasaikat, tetszés szerinti számban, a „legjutányosabb" áron. És a prostitúció fölötti „erkölcsi felháborodás" (amely száz közül kilencvenkilenc esetben képmutatás) nem tehet semmit ez ellen a női testtel való kereskedelem ellen: amíg lesz bérrabszolgaság, elkerülhetetlenül lesz prostitúció is. Az emberi társadalmak történetében az elnyomott és kizsákmányolt osztályok mindig kénytelenek voltak (éppen ebben rejlik kizsákmányoltságuk) odaadni elnyomóiknak, először, meg nem fizetett munkájukat, és másodszor, asszonyaikat az „urak" ágyasaiul.

A rabszolgaság, a feudalizmus és a kapitalizmus ebből a szempontból egyforma. A kizsákmányolásnak csak a *formája* változik meg; a kizsákmányolás megmarad.

Párizsban, a „világ fővárosában", a civilizáció központjában, mostanában nyílt meg a „kizsákmányolt otthonmunkásnők" termékeinek *kiállítása.*

Minden kiállított tárgyon kis cédula mutatja, mennyit *kap* elkészítéséért az otthonmunkásnő, és mennyit kereshet vele naponta és óránként.

És mi derül ki? 1¼ franknál, vagyis 50 kopeknél többet az otthonmunkásnő *egyetlen* cikkel *sem kereshet.* A munkák óriási többsége pedig még ennél is sokkal alacsonyabb keresetet nyújt. Ott van például a lámpaernyő. Tucatjáért 4 kopeket fizetnek. Vagy a papírzacskó — ezrenként 15 kopek, a kereset óránként *hat* kopek. Kisebb szalagos játékok stb. — óránként két és fél kopek. Művirágkészítés — óránként *két—három* kopek. Női és férfi fehérnemű — óránként *kettő—hat* kopek. És így tovább vég nélkül.

Nem ártana, ha a mi munkásegyesületeink és szakszervezeteink is rendeznének ilyen „kiállítást". Nem lesz olyan kolosszális bevétele, amilyet a burzsoázia zsebel be a kiállításokkal. A proletár nők szegénységének és nyomorának kiállítása más haszonnal jár majd: hozzásegíti a bérmunkásokat és a bérrabszolganőket ahhoz, hogy megértsék helyzetüket, egy pillantást vessenek „életükre", s gondolkozzanak rajta, hogyan szabadulhatnának meg a nyomornak, az ínségnek, a prostitúciónak és a szegények mindenféle megcsúfolásának ettől az örökös igájától.

„Pravda" 102. sz.
1913 május 5.

A BELGA SZTRÁJK TANULSÁGAI

A belga munkások általános sztrájkja, mint ismeretes, félgyőzelemmel fejeződött be[252]. A munkások *egyelőre* csak annyit értek el, hogy a klerikális kormány *megígérte*: bizottságot nevez ki, s annak lesz a feladata, hogy megvizsgálja nemcsak a községi, hanem az országos választójog kérdését is. A belga miniszterelnök a napokban a képviselőházban megígérte, hogy a bizottságot májusban ki fogják nevezni.

Persze a miniszteri ígéret (mint általában minden „felülről" jövő ígéret) egészen komolytalan valami. Még szegényes kis győzelemről sem beszélhetnénk, ha az általános politikai helyzet nem azt bizonyítaná, hogy az általános sztrájk bizonyos rést ütött a régi, engesztelhetetlen, merev és makacs klerikális (feketeszázas-papi) „renden".

A sztrájk vívmánya nem is annyira ez a kormány felett aratott részleges győzelem, mint inkább az a siker, amely a szervezés, fegyelem, harci kedv és harci lelkesedés tekintetében mutatkozott a belga munkásosztály tömegei körében. A belga munkásosztály bebizonyította, hogy képes a kemény harcra szocialista pártjának jelszava alatt. „Ha kell, megismételjük a sztrájkot!" Ezek a szavak, amelyeket az egyik munkásvezér mondott a sztrájk idején, a tömegeknek azt a meggyőződését fejezik ki, hogy szilárdan tartják kezükben a fegyvert, készen arra, hogy ismét felhasználják. A belga tőkés uraknak pedig bebizonyította a sztrájk, milyen óriási veszteségeket okoz a tőkének, s mennyire szükségesek az engedmények, ha a belga tőke nem akar reménytelenül elmaradni a német és a többi tőke mögött.

Belgiumban már régen kialakult a szilárd alkotmányos rend, a politikai szabadság a nép régi vívmánya. Ha pedig van politikai szabadság, a munkások előtt nyílt, széles pálya áll.

De mi az oka annak, hogy a sztrájk ilyen *kis* sikert ért el? Ennek főleg két oka van.

Az első ok: az opportunizmus és a reformizmus uralma a belga szocialisták egy része, különösen a parlamenti képviselők körében. Ezek a parlamenti képviselők, akik megszokták, hogy szövetségben legyenek a liberálisokkal, egész magatartásukban függenek a liberálisoktól. Ezért ingadoztak a sztrájk kihirdetésekor, s az ingadozást szükségképpen megsínylette az egész proletár harc sikere, ereje és lendülete.

Kevesebbet pislogni a liberálisokra, kevésbé bízni bennük, jobban hinni a proletariátus önálló, önfeláldozó harcában — ez a belga sztrájk első tanulsága.

A részleges sikertelenség második oka: a belga munkásszervezetek és a belga *párt* gyengesége. Belgiumban a munkáspárt: a politikailag szervezett munkások szövetsége politikailag szervezetlen munkásokkal, „tiszta" szövetkezeti és szakszervezeti tagokkal stb. Ez nagy fogyatékossága a belga munkásmozgalomnak, hiába nem vesznek róla tudomást Jegorov úr a „Kievszkaja Miszl"-ben és a likvidátorok a „Lucs"-ban.

Nagyobb figyelmet a szocialista propagandára, többet munkálkodni egy erős, elvileg következetes, a szocializmushoz hű és szigorúan pártos szervezet kialakításán — ez a belga sztrájk második tanulsága.

„Pravda" 104. sz.
1913 május 8.
Aláírás: K. O.

AZ ÉPÍTŐIPAR ÉS AZ ÉPÍTŐIPARI MUNKÁSOK

Oroszországban az utóbbi évek ipari fellendülése, mint mindig, most is együtt járt az építőipar gyors fejlődésével. A „Vesztnyik Finanszov"[253] ezzel a kérdéssel kapcsolatban nemrég körkérdést intézett Oroszország 158 városának elöljáróságához. Veszelovszkij úr a „Russzkoje Szlovó"-ban közli ennek az adatgyűjtésnek az eredményeit:

Az egy év alatt épített vagy újjáépített házak száma

1907	11 961
1908	13 709
1909	15 093
1910	16 674

Alig három év alatt az építőipar csaknem másfélszeresére növekedett! Hogy a tőkés urak az iparnak ezen a fellendülésén hallatlan összegeket keresnek, az látható a téglaárakból. Ezer darab tégla ára Pétervárott eléri a 33 rubelt, az iparilag fejlettebb Moszkvában pedig a 36 rubelt.

Városi téglagyár csak 50—60 városban van, úgyhogy alig van lehetőség az építőipari tőkések telhetetlen étvágya elleni harcra. No meg aztán a cenzusos választójog folytán, a választási szabadság teljes hiánya stb. következtében városaink teljesen ki vannak szolgáltatva a maroknyi nagykutyának, akik a városi érdekeknél előbbre valónak tartják saját zsebük érdekeit.

Hogy milyen hihetetlenül gyalázatos dolgok történnek az építkezéseken, milyen lelkiismeretlenül, mennyire nemtörődöm módon bánnak az emberélettel, azt mutatja egy csomó közismert eset, amikor összedőltek az épülő házak.

Az építőipari tevékenység fokozódása — sok-sok ezer rubel, amely a vállalkozók, a mérnökök, a tőkések zsebébe vándorol, rengeteg áldozat, amelyet a munkások hoznak a tőke oltárán —, ezt jelenti az ipar „fellendülése".

És a sok százezer építőipari munkás helyzete?

Az ő keresetükről a következőket tudjuk meg az adatgyűjtésből. Az építőipari munkás napi bére a városok nagyságától függően a következőképpen változik:

A városok lakossága	Az építőipari munkás napi bére
5 000-ig	1 rubel 33 kopek
5 000— 10 000	1 « 36 «
10 000— 25 000	1 « 41 «
25 000— 50 000	1 « 53 «
50 000— 75 000	1 « 56 «
75 000—100 000	1 « 87 «
100 000-en felül	1 « 80 «

A munkás bére még a legnagyobb városokban sem éri el a napi két rubelt! Képzelhetjük, hogyan nyomorognak ezek a munkások a mai drágaságban, amikor igen gyakran más városban vagy falun élő családot kell eltartaniuk. Ezenkívül az építkezés idénymunka, amely nem tart egész évben. A munkásnak néhány hónap alatt annyit kell keresnie, hogy családja és önmaga az egész évben megéljen belőle.

A munkások nyomora, teljes létbizonytalansága — erről tanúskodnak az idézett számok.

Az építőipari munkások nehezebben tudnak egyesülni és szervezkedni, mint a gyári munkások. A haladó munkásoknak annál inkább kell gondoskodniuk az építőipari munkások felvilágosításáról és tömörítéséről, hiszen ezek nem várhatnak segítséget mástól, mint munkáslapjuktól, munkásszervezetüktől, fejlettebb proletár elvtársaiktól.

„Pravda" 105. sz.
1913 május 9.
Aláírás: F.

A NEGYEDIK DUMA ÉRTÉKELÉSE

Ismeretes, hogy a szociáldemokraták, a munkásosztály képviselői hogyan értékelik a negyedik dumát. Ez az értékelés a földesúri és földesúri-burzsoá duma osztályjellegének, valamint azon kormány jellegének figyelembevételén alapul, amely ebben a dumában az uralkodó osztályokkal egyben-másban megegyezik.

De tanulságos azt is szemügyre venni, hogyan értékelik ezt a dumát *maguk a jobboldaliak* és főleg *a földbirtokos urak.*

Ebből a szempontból figyelemre méltó az az interjú, amelyet a délvidéki lapoknak adott Szinagyino úr, kisinyevi polgármester, földbirtokos, aki a harmadik dumában nacionalista volt, a negyedik dumában pedig a „centrum" pártjához tartozik, vagyis az októbristáktól *jobbra* foglal helyet. Nyilván ő is olyan oszlopa a társadalomnak, hogy megbízhatóbbat keresve sem találunk! Az ő értékelése pedig így szól:

„A negyedik duma merő fikció: az Államtanácsban olyan emberek ülnek, akik egyáltalán nem számolnak a népképviselőkkel, s ha szabad így kifejeznem magam, ellenükre cselekszenek. Ismétlem, a duma csak fikció, és ilyen körülmények közt semmit sem adhat az országnak. Nem is találok az orosz nyelvben megfelelő szavakat az Államtanács tevékenységének jellemzésére. A franciában ezt »szabotázsnak« nevezik . . ."

Ez a sértődött földbirtokos olyan igazságot mond a dumáról és kormányunkról, hogy a munkásoknak érdemes erre felfigyelniük. Elvégre a demokrácia a reakciós uraktól csak olyankor hallhat őszinte véleményt az uralkodó

reakció rendszeréről és „rendjéről", amikor a reakciósok hajba kapnak egymással.

Egy földbirtokos (vagy néhány földbirtokos) megsértődött — és úgy leírja az államigazgatás és az államberendezés földesúri „rendjét", hogy egy szociáldemokrata kiáltvány sem különbül!

A negyedik és a harmadik duma, sértődött jobboldali földbirtokos úr, nem fikció, mert hiszen például ők hagyják jóvá a kormány költségvetését. De éppen az a dolog savaborsa, hogy bár az egész földbirtokos osztály és a burzsoázia egész felső rétege segít a kormánynak, mégsem tudják „a szekeret a kátyúból kirántani"!

Megteremtették a lehetőségét a kormány szövetségének a földbirtokosokkal meg a burzsoáziával. A duma *minden* tőle telhetőt megtesz *ennek* a szövetségnek az érdekében. Mégsem születik belőle semmi olyasmi, ami akár csak távolról is hasonlítana egy alkotmányhoz. Marad a régi államrend. A miniszterek is olyan emberek, hogy „magukért reszketnek" (Szinagyino szavai szerint), nyilván mert nem tudják, mi lesz velük holnap, mit parancsolnak nekik holnap.

S a duma és az Államtanács egész „tevékenysége", az az egész liberális óbégatás, hogy reménytelen még a legszerényebb, legoktóbristább, legjelentéktelenebb reform is, és végül a sértődött földbirtokos „törvényhozó" őszinte beismerése mind csak azt bizonyítja, hogy a mai Oroszországban semmi értelmük sincs az alkotmány-illúzióknak és a reformista ábrándoknak.

„Pravda" 110. sz.
1913 május 15.

A DRÁGASÁG ÉS A KAPITALISTÁK NEHÉZ ÉLETE

A drágaság egyre fokozódik. A tőkések szövetségei állandóan emelik az árakat, milliókat és tízmilliókat harácsolnak össze, a parasztok tömegei pedig egyre jobban tönkremennek, a munkáscsaládok egyre nehezebben tudnak megélni, koplalnak, s kénytelenek lemondani a legszükségesebbekről is.

A milliomos nagyiparosok lapja — a „Promislennoszty i Torgovlja"[254] — az alábbi adatokat közli a drágaság fokozódásáról. Az úgynevezett *árindex*, amelyet bizonyos legfontosabb árucikkek árának összeadása útján határoznak meg, az utóbbi években állandóan emelkedik. Íme, az *áprilisi* adatok:

	Árindex
1908	2195
1909	2197
1910	2416
1911	2554
1912	2693
1913	2729

Az utóbbi hat év alatt az árak 2195-ről 2729-re, vagyis 24 százalékkal emelkedtek!! Az egy húron pendülő kapitalisták remek „haladást" értek el a dolgozó lakosság, különösen a munkások megkopasztásában.

Ám a tőkés urak — mind az említett folyóiratban, mind pedig a kormány által kegyesen engedélyezett számtalan társaságukban és szövetségükben — tovább panaszkodnak, hogy *„igazságtalanság"* megadóztatni a kereskedelmet és az ipart!

Ez nevetséges lenne . . . csakhogy a munkások nincsenek nevetős kedvükben.

A szegény és szerencsétlen milliomos nagyiparosok az alábbi adatokat közlik, s ezeket *a városi ingatlanok* megadóztatásáról kiadott miniszteri dokumentum is idézi.

1910-ben ezeknek az ingatlanoknak a jövedelme 239 millió rubel volt (ezt persze kincstári úton hivatalnokok állapították meg, s képzelhetjük, hány tízmilliót titkolt el a szegény kereskedő rend). 1912-ben, vagyis mindössze két évvel később, a városi ingatlanok jövedelmét már 500 millió rubelben állapították meg (csak Oroszországot számítva, a Lengyel Királyság nélkül).

Tehát *két év alatt* a városi ingatlanok tiszta jövedelme több mint 250 millió rubellel növekedett!! Ebből megítélhetjük, milyen aranyfolyó ömlik a tőkések zsebébe a parasztok és a munkások hihetetlen ínségének, nyomorának és éhezésének sok millió patakjából.

A „mai drágaság" — nem egyéb, mint a dolgozók elnyomorodásának, tönkremenésének és kifosztásának, s a maroknyi tőkés hallatlan meggazdagodásának mai (kapitalista) formája.

A szegény kapitalisták panaszkodnak: megadóztatásuk kiáltóan „igazságtalan". Csakugyan, képzeljük el: a *tiszta* jövedelem 6 százalékát veszik el tőlük. 1910-ben 14 millió rubelt, 1912-ben 29,8 millió rubelt vettek el tőlük (Oroszországban, Lengyelország nélkül).

A kifosztott milliomosok adója tehát két év alatt csaknem 16 millió rubellel növekedett.

Mit gondoltok, munkás elvtársak: amikor a *tiszta* jövedelem 240 millióról 500 millióra, vagyis *260 millió rubellel* növekedett, nem kellett volna *két év alatt* száz vagy kétszáz millió rubel adót behajtani? Nem kellett volna a munkásokból és a kolduszszegény parasztokból kisajtolt 260 millió rubel profit*többletből* szerény becslés szerint kétszáz milliót elvenni iskolákra, kórházakra, az éhezők megsegítésére, munkásbiztosításra?

„Pravda" 116. sz.
1913 május 22.

A NÉMET SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS A FEGYVERKEZÉS

A német Reichstag költségvetési bizottsága első olvasásban elfogadta a katonai törvényjavaslatot. Nem kétséges, biztosítva van az elfogadása. A junkereknek — Puriskevicsünk és Markovunk édestestvéreinek — a kormánya jól „összedolgozik" a német burzsoáziával a nép újabb elnyomásában, s egyúttal a halálgyáros urak profitjának növelésében is. A lőszer- és hadfelszerelésgyárosok jól kereskednek. A porosz nemesi fiókák már előre örülnek a rájuk váró „létszám feletti" tiszti beosztásnak. Az uralkodó osztályok elégedettek — és mi egyebek a mai parlamentek, ha nem az uralkodó osztályok akaratának végrehajtói?

Hogy igazolják az újabb fegyverkezést, szokás szerint igyekeznek megfesteni a „hazát" fenyegető veszedelmek képét. A német kancellár egyebek közt a *szláv veszedelemmel* ijesztgeti a német nyárspolgárt. Tetszik látni, a balkáni győzelmek megerősítették a „szlávságot", amely ellensége az egész „németségnek"!! A pánszlávizmus, a szlávok németellenes egyesülésének eszméje — ez a veszedelem, bizonygatja a junkerek kancellárja.

A német szociáldemokraták leleplezték, és sajtójukban, parlamenti beszédeikben és gyűléseiken állandóan leleplezik ezeket a képmutató, soviniszta kirohanásokat. Van olyan állam — mondták a szociáldemokraták —, amelyben a lakosság többsége szláv, és amely már régóta politikai szabadságot és alkotmányos rendet élvez. Ez az állam Ausztria. S ennek az államnak a háborús terveitől félni — teljes képtelenség.

A német kancellár, amikor a szociáldemokraták így

sarokba szorították, a pánszlávisták pétervári zajos tüntetéseire hivatkozott. Pompás érv! A fegyverek, a páncélosok, az ágyúk, a lőpor és egyéb „kulturális" szükségletek gyárosai meg akarnak gazdagodni mind Németországban, mind Oroszországban, s hogy a közönséget bolonddá tegyék, egymásra hivatkoznak. A németeket az orosz soviniszták kal, az oroszokat a német soviniszták kal ijesztgetik! S ezek is, azok is szánalmas szerepet játszanak a tőkések kezében, akik jól tudják, hogy Oroszországnak Németország elleni háborújára gondolni is nevetséges.

A német soviniszták nak, ismételjük, biztosítva van a többségük a Reichstagban. De a német munkások körében nő a felháborodás, és egyre erélyesebben követelik, hogy ne csak parlamenti eszközökkel harcoljanak a soviniszták ellen, akik szemérmetlenül elrabolják a nép pénzét. Érdemes megemlítenünk, hogy az 1. württembergi választókerület (Stuttgart) szociáldemokratáinak nagygyűlésén a következő határozatot fogadták el:

„A nagygyűlés sajnálkozva állapítja meg, hogy a parlamentben nem folyik elég erélyes harc a katonai törvényjavaslat ellen. A gyűlés úgy véli, hogy a fegyvergyárosoknak a nép zsebe ellen indított barbár támadásával minden módon szembe kell szállni. A gyűlés ezért elvárja a szociáldemokrata Reichstag-frakciótól, hogy amikor a törvényjavaslat a bizottságból kikerül a Reichstag plénuma elé, a legerélyesebb harcot indítja, s az obstrukciótól sem riad vissza. A gyűlés elégtelennek tartja a párt eddigi parlamenten kívüli harcát. A gyűlés azt követeli a pártvezetőségtől, hogy lásson hozzá olyan akciók szervezéséhez, amelyek kiterjednek az egész dolgozó lakosságra, beleértve a tömegsztrájkokat is."

A német szociáldemokrácia körében lassan, de biztosan erősödik az a tudat, hogy a munkásoknak erélyesebb, támadó tömegharcot kell vívniuk. Az opportunisták — s ilyen akad bőven a parlamenti frakcióban és a munkásmozgalom bürokratái körében — ellenzik ezt a harcot, de a munkástömegek egyre inkább rokonszenveznek vele.

„Pravda" 116. sz.
1913 május 22.

HOGYAN SZERVEZIK A TÖMEGEKET A NÉMET KATOLIKUSOK

Az elmaradott országokban, ahol a lakosság zöme jogfosztott, ahol nincs politikai szabadság, ahol a hatalom önkénye uralkodik, egyáltalán nincsenek szélesebb körű politikai szervezetek. Csak a földbirtokosok vagy a milliomos nagyiparosok maroknyi csoportjai élvezik az „egyesülési szabadságot", de ezek a csoportok minden figyelmüket felfelé, a magasabb „szférákra", a hatalomra összpontosítják, s nemcsak hogy nem törekednek a néptömegek megszervezésére, hanem úgy félnek tőle, akár a tűztől.

Azokban az államokban, ahol biztosítva vannak az alkotmány pillérei, ahol biztosítva van a népnek az állami ügyekben való részvétele, a tömegek szervezésére nemcsak a szocialisták törekszenek (a szocialisták egyetlen ereje a tömegek felvilágosításában és megszervezésében rejlik), hanem *a reakciós pártok* is. Demokratizált államrendben a tőkések *kénytelenek* támaszt keresni a tömegekben, ennek érdekében pedig meg kell szervezniük őket a klerikalizmus (a feketeszázasság és a vallás), a nacionalizmus és a sovinizmus stb. jelszavai alatt.

A politikai szabadság nem küszöböli ki az osztályharcot, hanem ellenkezőleg, még tudatosabbá, még átfogóbbá teszi, bevonja az osztályharcba a legelmaradottabb néprétegeket is, tanítja őket a politikára és nézeteik, érdekeik védelmezésére.

Tanulságos megnéznünk, hogyan szervezi a néptömegeket például a német reakciós „centrum"-párt, vagyis a katolikus párt. A vallás és a „hazafiság" jelszavaival igyekeznek rávenni a tömegeket a kapitalizmus védelmére. És a katolikusoknak Németországban sikerült is

megszervezniük a néptömegek előítéleteit és tudatlanságát — részben azért, mert a katolikusok kisebbségben vannak Németországban, és ezt a kisebbséget az állam egy időben üldözte. A dolgozók és a kizsákmányoltak tömegei pedig ösztönösen mindig együtt éreznek az üldözöttekkel. A katolikus reakciósok ki tudták használni ezt a hangulatot.

A katolikusok tömegszervezetet alakítottak a „Katolikus Németország Népi Szövetsége" néven. A szövetségnek ¾ *millió tagja* van. Szigorúan centralizált szervezet. Célja: a „keresztény" (valójában *kapitalista*) rend védelme és harc a „bomlasztó" (azaz szocialista) törekvések ellen.

A szövetség élén 24 tagú vezetőség áll. Ezek közül 9 a vezetőség ügyvitelével foglalkozik, a többi pedig különböző körzetek, egyes nagyvárosok stb. képviselője. Minden 20—40 katolikus családhoz egy-egy „bizalmit" jelölnek ki. A bizalmiak a vezetőség utasításai szerint járnak el.

A katolikus urak a szociáldemokraták ellen harcolva rendszerint azt üvöltözik, hogy a szociáldemokrata agitátorok a munkások garasaiból élnek. De *sajdt* szervezetükben maguk a katolikusok pontosan ugyanígy járnak el: minden fontosabb helységben *fizetett agitátoraik* vannak.

A pártvezetőség munkáját teljesen nagyüzemi módon szervezték meg. Húsz külön alkalmazott foglalkozik az „irodalommal": az egyik a teológiát kíséri figyelemmel, a másik az agrárkérdést, a harmadik a szociáldemokrata mozgalmat, a negyedik a kisiparosokat stb. Dokumentálják, felkartotékozzák az újságok és a folyóiratok anyagát, nyilvántartást vezetnek. Gyorsírókkal dolgoznak. Külön 40 000 kötetes könyvtáruk van. Leveleket írnak a lapoknak — úgynevezett „tudósításokat", s ezeket a katolikus lapok tucatjai közlik. Van külön „szociálpolitikai", külön „apologetikai" (vagyis a vallást és a kereszténységet védelmező) levelezés. Füzetsorozatokat adnak ki minden kérdésről. Évente vagy 5000 különféle előadásvázlatot küldenek szét. Külön osztály foglalkozik a filmpropagandával. A tájékoztató iroda díjtalanul ad mindenféle felvilágosítást: 1912-ben több mint 18 000 esetben fordultak hozzá.

A katolikus diákokat rendszeresen bevonják a propagandába és az agitációba, különösen a szünidőket

használják fel erre. A bizalmiak (több *tízezren* vannak) külön „szociális tanfolyamokon“ vesznek részt. A pártvezetőség mellett kéthónapos szaktanfolyamok működnek, amelyek speciálisan a szociáldemokrácia elleni harcra „oktatják“ a hallgatókat. Külön kéthetes tanfolyamokat szerveztek a parasztok, a tanítók, a kereskedősegédek stb. részére.

Elég jól dolgoznak a német katolikus feketeszázasok. De egész munkájuk csak gyenge utánzata a német szociáldemokraták munkájának.

„Pravda“ 120. sz.
1913 május 26.

A MUNKÁSOK SZABADSÁGIDEJÉRŐL

A vasmunkások Németországban, éppúgy, mint más országokban is, az öntudatos és szervezett proletárok első soraiban menetelnek. Ők vetették fel egyebek közt azt a kérdést is, hogy a munkásoknak adjanak rendszeres *üdülési szabadságot.*

A gyárosok, mint látják, kézzel-lábbal kapálóznak ezellen, arra hivatkoznak, hogy „terhesek" az ezzel járó kiadások. De a német vasmunkások a szakszervezetük által kiadott külön brosúrában pontos adatokkal megcáfolták ezeket az önző és képmutató kibúvókat. A munkások bebizonyították, hogy Németország vasiparának 93 részvénytársasági vállalatában az 1905-től 1910-ig terjedő időszak folyamán átlag évi 13,4 százalék volt a tiszta haszon!!

Elég lenne mindössze két százalékkal csökkenteni ezt a hasznot, hogy minden munkás számára biztosíthassák a rendszeres szabadságot.

Ám a szabadságolás rendszere jelenleg még igen fejletlen, s a tőkések többnyire csak azért alkalmazzák, hogy a munkásokat magukhoz kössék. A német vasmunkások a szabadság kérdésében két közvéleménykutatást rendeztek, egyiket 1908-ban, a másikat 1912-ben.

1908-ban 138 olyan üzem volt, amelyekben a munkások szabadságot kaptak. E vállalatok 75 591 munkása közül 13 579-nek, vagyis 17,9 százaléknak volt szabadsága.

1912-ben 389 olyan üzem volt, amelyben a munkások szabadságot kaptak. Az ezekben foglalkoztatott 233 927 munkás közül 34 257-nek, vagyis 14 százaléknak volt szabadsága.

Minden 1000 vasipari vállalatból csupán *három* vállalat adott szabadságot! Az összes vasmunkásoknak mindössze 1,8 százaléka, vagyis nem egészen *ötvened része* kapott szabadságot.

A szabadságot adó üzemek többsége — mégpedig több mint kilenctized részük — csak azoknak a munkásoknak engedélyez szabadságot, akik meglehetősen hosszú ideje dolgoznak a gyárban. 389 gyár közül (233 927 munkással) 84 gyárban (140 209 munkással) az a feltétel, hogy a munkás *öt—tíz* éve (!!) dolgozzon azon a munkahelyen — csak akkor jogosult szabadságra.

Világos, hogy ez a szabadság nevetségesen csekély javulás a munkásoknak, *főleg* csalétek arra, hogy a munkásokat a gyárhoz kössék, és a sztrájk elleni harc eszköze!

A szabadság tartama a legtöbb esetben (az említett üzemek munkásainak 72 százalékánál) nem haladja meg az *egy hetet*. A munkások 10 százalékának a szabadsága *kevesebb mint egy hét*, és csak 16 százalékáé *több mint egy hét* (legfeljebb két hét).

A szabadságot adó üzemek többségében (97 százalék) a munkások a szabadság idejére korábbi fizetésüket vagy átlagos hetibérüket kapják.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a munkások szabadságolása még egy fejlett ország fejlett iparában is gyalázatosan fejletlen. De a rendszeres és kiadós pihenő szükségességét a munkások mindinkább felismerik, és a szervezett munkások kitartásukkal ezen a téren is eredményeket tudnak majd kivívni.

„Pravda" 124. sz.
1913 május 31.
Aláírás: N. N.

A „TÖRTÉNELMI" VITAZÁRÓ JAVASLAT JELENTŐSÉGE

A sajtót továbbra is foglalkoztatja, hogy a negyedik duma az októbristák és a kadetok szavazataival elfogadta az úgynevezett bizalmatlansági indítványt (a belügyminisztérium költségvetésével kapcsolatban). És csakugyan: ez a vitazáró javaslat a liberális sajtó rávonatkozó kommentárjaival együtt komoly figyelmet érdemel. Itt valóban elvi kérdések merülnek fel: újra meg újra vissza kell térnünk rájuk.

A „Recs" vezércikkírója (137. sz.) ünnepélyesen kijelentette, hogy e vitazáró javaslat elfogadásának napja, vagyis május 21, „történelmi jelentőségű dátum marad". Liberálisaink igen nagy mesterek az effajta hangzatos és melldöngető frázisok pufogtatásában, de mihelyt hozzákezdünk az említett dumahatározat *jelentőségének* komoly vizsgálatához, menten elénk tárul a liberálisok megdöbbentő elvtelensége és tehetetlensége.

A liberálisok nem akarják látni azokat a legfőbb és vitathatatlan *tényeket,* amelyek meghatározzák a duma által elfogadott vitazáró javaslat jelentőségét.

Először, azok közül a pártok közül, amelyek elfogadták ezt a vitazáró javaslatot, sem az októbristák, sem a *progresszisták* (akikkel a kadetokat *valójában* megbonthatatlan kötelék fűzi össze!) nem javasolták a költségvetés elutasítását. A kadetok részéről pedig a költségvetés elutasítása csak a demokrácia becsapását célzó színészi gesztus volt, mert mindenki jól tudta, hogy a kadetok *valójában* az októbristákat támogatják.

A „történelmi" vitazáró javaslat frázis, mert a polgári pártok *többsége* még azt a vitathatatlan „parlamenti"

jogát sem merte gyakorolni, hogy elutasítsa a költségvetést. A kadetok pedig, ha nem értenek egyet velük az októbristák is, a progresszisták is, *nullák* a dumában is, az országban is.

Másodszor, mi a vitazáró javaslat eszmei-politikai *tartalma?* „Ragaszkodunk *széleskörű reformok* mielőbbi végrehajtásához" — így szól az októbristák elfogadott javaslata. Ezt írták a progresszisták is. Ugyanezt olvassuk — sőt, még erősebben: *„gyökeres reformok"!* — a „centrumnál" (vagyis féloktóbristáknál, félnacionalistáknál). Ugyanezen a reformista álláspontón van a kadetok javaslata is: csak a kifejezések élesebbek náluk, de a gondolatok kizárólag reformista gondolatok.

Harmadszor, a kadetokétól az októbristákéig bezárólag valamennyi javaslatban világosan kifejeződött a *reakciós* álláspont.

Ebből a szempontból — a „Recs" hazudozásai ellenére — az októbrista javaslat nem jobboldalibb, hanem baloldalibb, mint a progresszista, sőt, mint a kadet javaslat. Olvassák el és ítéljék meg:

1) a progresszistáké: (a kormány) „az állam biztonságát fenyegető zavargás magvait hinti el az országban";
2) a kadetoké: „ez a helyzet súlyosan veszélyezteti az állam és a *társadalom* biztonságát";
3) az októbristáké: „a kormány megöli a népben a törvény és a hatalom tiszteletét, és ezzel fokozza az ellenzéki hangulatot."

A „magas politika" nyelvéről egyszerű emberi nyelvre lefordítva ez egyet jelent: a kadetok is, az októbristák is, a progresszisták is azt *ígérik*, hogy ők a mostani rendszernél jobban védelmezik majd a *földesurak* biztonságát, természetesen mint osztálynak, nem pedig mint személyeknek a biztonságát.

Negyedszer, mind a három említett párt a nacionalizmus és a sovinizmus álláspontján van: a kormány „gyengíti Oroszország erejét" (az októbristák és a progresszisták szerint), vagy (még világosabban!) „az állam külpolitikai hatalmát" (a kadetoknál).

Ezek a tények, s a liberálisok ezeket elhallgatják és

meghamisítják. A negyedik duma „történelmi“ vitazáró javaslata nem más, mint a progresszisták közbenjárásával történő *megegyezés* a kadetok és az októbristák közt, mely szerint elítélik a kormányt és kifejezik „gyökeres reformok“ óhaját *azzal a feltétellel*, hogy megszavazzák a költségvetést és világosan kifejezik a reakciós nacionalizmus és sovinizmus álláspontját.

„Pravda“ 126. sz.
1913 június 2.

KI TÁMOGATJA?

A negyedik dumának a belügyminisztérium költségvetésével kapcsolatban elfogadott hírhedt vitazáró javaslatát liberális sajtónk úgy értelmezi, hogy „a kormány mintegy légüres térben cselekszik". „A kormánytámogatást élvező lapok és az ugyancsak kormánytámogatást élvező néhány zugpolitikus kivételével, akik csak addig hűek, amíg a kormánytámogatás tart, a kormánynak nincsenek barátai az országban."

Ez a „komoly", professzori „Russzkije Vedomosztyi" véleménye, nem tréfa!

„A kormány teljesen el van szigetelve, és nem talál támogatásra még az általa teremtett politikai csoportokban sem." Ez a „Recs" véleménye.

Bizony nem egykönnyen találkozunk ahhoz fogható gyermeki naivitással, amilyet a liberális tábor professzorai, ügyvédjei, írói és képviselői ezekben az okoskodásokban elárulnak. Ez már aztán csakugyan gyógyíthatatlan parlamenti kretenizmus abban az országban, ahol „hála istennek, nincs parlament"!

Légüres térben, azt mondják?

Hát nem hallottak önök, professzor és képviselő urak, az egyesült nemesség tanácsáról?[255] arról, hogy *ez a tanács* támogatja a kormány politikáját? arról a százmillió gyeszjatyina java földről, amely Oroszország legjobb vidékein a földbirtokos osztály kezében van? az összes fontos polgári és katonai állásokról, amelyek ugyancsak ennek az osztálynak a birtokában vannak? a cukor- és egyéb finánccmágnásokról, akik ugyanebből az osztályból kerülnek ki?

Nem hallottak? Ó, bölcs liberális államférfiak!

A kormány teljesen el van szigetelve, nincsenek az országban barátai, azt mondják?

Hát önök micsodák, uraim? Hiszen önök a progresszistákkal és az októbristákkal együtt megszavazták a belügyminisztérium költségvetését!

Képzeljék el, hogy vannak olyan ismerős milliomosok, akik könnyen adnak bármely összegű pénzt, s amellett olyan „óhajokat" fejeznek ki, amelyek senkire sem kötelezők. Nem gondolják-e, uraim, hogy jogosan nevezhetnénk barátainknak ezeket a milliomosokat, hogy nem is éreznénk „elszigetelve" magunkat (a milliomosok közt).

Ám önök vitazáró javaslatukkal nemcsak anyagi, hanem azon felül jelentős *eszmei* támogatást is nyújtottak a kormánynak. Ez nagyon fontos, és ne higgyék, hogy megengedjük önöknek, hogy a nagyközönség előtt elkenjék ezt az önök számára kényes kérdést.

Miről folyt a vita a dumában? Megadni a pénzt, kifejezve azt az óhajt, hogy ... reformálják meg a rendőrséget és biztosítsák „a jogrend normális határait", mondták a nacionalisták. Megadni a pénzt, de kifejezni a gyökeres vagy széleskörű reformok óhaját, mondták az októbristák, *kiegészítve* azzal, hogy ők feltétlenül az *ellenforradalmi* nacionalizmus és sovinizmus álláspontján vannak.

És egyszerre valamennyi liberális bűvészmutatványt végez: hallgatnak a kiegészítésről, de lelkesednek a „gyökeres reformok" követeléséért! Már csak az „egyesülési szabadságot és az agrártörvényhozás felülvizsgálását" kellett volna hozzábiggyeszteni a listájukhoz, valami okos likvidátor útmutatása szerint ...

A feudális földbirtokosok a reakció mellett vannak. A burzsoázia a reformok mellett van. A burzsoázia morális csapást mért a kormányra „vitazáró javaslatával". De ez a burzsoázia *ugyanakkor* morális *támogatást* nyújtott a kormánynak ellenforradalmisága hangsúlyozásával! *Ez* a támogatás pedig százszorta hatékonyabb és jelentősebb, mint tucatnyi „morális" csapás.

A duma „történelmi" vitazáró javaslata századszor is megerősítette, hogy a június harmadiki rendszer zsákutcába jutott. És a burzsoázia, ha megmarad az említett

álláspontón, képtelen kijutni a zsákutcából. A történelem tapasztalatai arra tanítanak bennünket, hogy a burzsoázia évtizedeken át tud ábrándozni a reformokról, tespedni a zsákutcában és viselni Puriskevicsék jármát, ha nem következik be a válságnak éppen az a megoldása, amelytől húzódoznak, idegenkednek a liberálisok.

„Pravda" 127. sz.
1913 június 5.

FRANCIAORSZÁGBÓL

(SAJÁT TUDÓSÍTÓNKTÓL)

Lapunkban már szóltunk a jellemtelenségnek arról a figyelemre méltó iskolapéldájáról, amelyet Gustave Hervé produkált. Ez az élelmes újságíró és agitátor, akinek sem szocialista iskolája, sem szocialista képzettsége nincsen, a burzsoá értelmiségi szokásait és allürjeit is magával vitte a munkáspártba (ő maga tanár volt). Opportunistaként kezdte. Azután átcsapódott a „szélső baloldalhoz", sokáig félig anarchista dolgokat hirdetett, s a burzsoáziát antimilitarista szellemű hangoskodással „ijesztgette".

Nemrégiben kezdett elfordulni az anarchistáktól és ismét közeledni a párthoz, a parlamenti harc és a nevelőszervező munka fontosságának elismeréséhez. De fürge kis intellektuelünknek itt sem volt maradása, és megint csak az opportunistákhoz pártolt. Impresszionista lévén, akire túlságosan hatnak mindig a legfrissebb benyomások, s ingatag, gyenge jellem lévén, annyira „megrémült" a sovinizmus, a nacionalizmus és az imperializmus mostani franciaországi hullámától, hogy propagálni kezdte a visszatérést a „blokk"-politikához, vagyis a polgári radikálisokkal való szövetség politikájához. Hogy megmentsék a köztársaságot Franciaországban, szükség van, ugyebár, a radikálisokkal való blokkra, — különben Franciaországban a reakciósok újból feltámasztják a monarchiát vagy a császárságot!

Mondanunk sem kell, hogy a francia szocialisták a szélsőséges opportunisták kivételével kinevetik a jellemtelen Hervét, és erélyesen tiltakoznak a blokk ellen. Nemrégiben a munkáspártnak egy Dél-Franciaországban meg-

jelenő lapja közölte számos tekintélyes szocialistának a *blokk ellen* irányuló nyilatkozatát.

A szocialisták kampányt indítottak és folytatnak a reakció ellen — mondják jogosan ezek a tekintélyes pártmunkások —, a szocialisták agitációt folytattak a tömegek között, hogy tiltakozzanak az ellen a törvény ellen, amely kimondja a hároméves katonai szolgálathoz való visszatérést (vagyis a reakciós, kaszárnyaszellemű, határozottan nem-demokratikus hadsereghez való visszatérést). A szocialisták a *proletár blokkot*, vagyis a szocialista munkásoknak a szindikalista munkásokkal való szövetségét akarják megvalósítani. A radikálisok és a „radikálszocialisták" (ez a mi narodnyikjainkhoz hasonló kispolgári párt) közül csak egy csekély töredék támogatja a szocialistáknak ezt a valóban demokratikus kampányát, s azok is csak ingadozva.

Mire való a blokk? Az ingadozókkal való szövetség gyengíti a tömegek lendületét és erősíti az ingadozást! De a radikálisok támogatását, *amennyiben* azok egyik vagy másik esetben fellépnek a reakció ellen, a szocialisták sohasem tagadták meg.

Itt van például Charles Dumont úr — írja egy szocialista — és Alfred Masset úr, hamisítatlan „radikálszocialisták", akik azért *védik* a hároméves szolgálatra vonatkozó törvényt, mert miniszteri tárcára fáj a foguk. Itt van a radikálisok vezére, Clémenceau „maga", aki e törvény *mellett* folytat agitációt. Itt van a radikálisoknak egy másik igen tekintélyes vezetője, Léon Bourgeois, aki ugyancsak e törvény mellett foglalt állást. Végül a képviselőház hadügyi bizottsága ezt a törvényjavaslatot elfogadta 17 szavazattal 4 ellen — s ez a négy szavazat *kizárólag* szocialistáké volt.

Miféle blokkról lehet szó a radikálisok és a „radikálszocialisták" e szemérmetlen burzsoá pártjával? A francia szocialisták csak akkor *szakíthatják el* az összes demokratikus elemeket ettől a párttól, ha a tömegek között agitációt folytatnak *ellene*, s ezzel a pártnak egy bizonyos részét *rákényszerítik* arra, hogy balra tolódjék, a demokrácia felé. Minthogy a választásokon teljesen a tömegektől függenek (Franciaországban ugyanis természetesen általá-

nos választójog és parlamenti kormányzás van), sok radikális százszor is meggondolja, mielőtt végleg *megszavazna* egy olyan reakciós törvényt, amelyről tudja, hogy a tömegek előtt népszerűtlen.

Franciaországban (mint mindenütt) a demokrácia és a köztársaság egyetlen komoly támaszai — a tömegek, a munkástömegek, s mellettük a kisparasztok tömegei is, nem pedig a burzsoá pártok parlamenti üzletemberei, pojácái, karrieristái és kalandorai, akik ma „radikál-szocialistáknak" mondják magukat, hogy holnap (egy miniszteri tárcáért vagy valami jó kis üzletért, amely valami koncesszióval vagy milliomosok szindikátusában valami tisztséggel stb. kecsegtet) eladják a demokráciát is, a hazát is (ahogy eladták Franciaországot Bismarcknak a francia burzsoák 1871-ben a bérrabszolgaság ellen felkelt párizsi munkások felkelésétől való félelmükben).

Csak melegen üdvözölhetjük a francia szocialistákat, akik küzdenek a blokk eszméje ellen, és kiszélesítik a tömegek között a szocialista munkát és agitációt.

„Pravda" 127. sz.
1913 június 5.
Aláírás: F.

FRANK KÉPVISELŐ A TÖMEGSZTRÁJK MELLETT

A német szocialista párt nagy eseménye, hogy Frank, az ismert badeni szociáldemokrata, az opportunista szárny egyik legtekintélyesebb tagja állást foglalt a tömegsztrájk mint a poroszországi választójogi reformért vívott harc eszköze mellett.

Wilmersdorfnak, Berlin külvárosának szociáldemokrata pártszervezete meghívta Frankot, hogy tartson előadást erről a kérdésről. A burzsoá lapok azt várták, hogy „Badenből" békés és csillapító hangok hallatszanak majd, és nagy propagandát csináltak a gyűlésnek. Az ingyenreklám kitűnően sikerült. A gyűlés igen népes és rendkívül impozáns volt.

De Frank — azért-e, mert a radikális érzelmű berlini munkások előtt beszélt, vagy talán azért, mert mint délvidéki, aki megszokta Dél-Németország szabadabb rendjét, felháborodott a „junkerek" (német feketeszázas nemesek) pimasz uralmán, amelyet közelebbről szemügyre vett Berlinben — lelkes beszédet mondott a tömegsztrájk mellett.

A szónok mindenekelőtt Poroszország belpolitikáját ecsetelte. A junkeruralmat, a porosz Landtag-képviselők választására vonatkozó reakciós választójogi törvényt (ez olyasféle, mint nálunk a harmadik dumára vonatkozó törvény[256]), az elemi demokratikus biztosítékok hiányát Frank kíméletlenül ostorozta. Amikor a szónok megjegyezte, hogy a porosz választójogi törvény szerint a nyilvánosház tulajdonosának az első kategóriában van választójoga, a miniszterelnöknek pedig csak a harmadikban, és hogy ez jellemző a porosz „rendre", a gyűlés helyeslő derültséggel kísérte ezt az értékelést.

A berlini munkások — tréfálkozott Frank — bebizonyították Jagow elleni harcukkal (ez a rendőrfőkapitány hiába próbálta betiltani a tüntetéseket 1910-ben), hogy értenek az utcai hadmozdulatokhoz.

A szónok emlékeztetett a tömegsztrájkok történelmi példáira: az angol chartisták[257] tömegsztrájkjaira, a belgák 1893-as, 1902-es és 1912-es, a svédek 1903-as, az olaszok 1904-es, az oroszok 1905-ös tömegsztrájkjaira; — ezzel a példával a szónok részletesebben foglalkozott, hangsúlyozva, milyen segítséget nyújtottak akkor az orosz munkások szomszédaiknak és testvéreiknek, az osztrák munkásoknak. Az osztrákoknak *akkor* csak fenyegetőzniük kellett a politikai sztrájkkal, hogy kivívják az általános választójogot.

Poroszországban és Németországban van — kiáltott fel Frank — a világ legjobb munkásmozgalma, a legnagyobb példányszámban terjesztett munkássajtó. Tanuljuk meg hát a világ proletariátusától a tömegharcot! (Viharos helyeslés és taps.)

Persze az új harci forma áldozatokkal és veszélyekkel jár — folytatta Frank —, de ki látott olyan politikai harcot, amely ne járt volna áldozatokkal és veszélyekkel? Ha felismertük a harc szükségességét, végig kell harcolnunk, előre kell vinnünk hajónkat, ha lesznek is az úton zátonyok. Aki fél a zátonyoktól és a kikötőben marad, azzal nem történhet semmi, de nem is jut el soha a másik partra, törekvéseink céljához.

Frank beszéde, amelyet a gyűlés lelkesen fogadott, újra megmutatta, mennyire felháborítja a német munkásokat a reakció. Lassan, de biztosan érik a hatalmas tiltakozás a német proletariátusban.

„Pravda" 132. sz.
1913 június 11.
Aláírás: K a r i c s.

EGY ÉRDEKES KONGRESSZUS

Tegnap, június 12-én, Harkovban egy érdekes kongresszus kezdődött. E kongresszus két szempontból is érdekes. Először is ez az első olyan országos zemsztvo-kongresszus, amely a népművelési statisztikával foglalkozik. Másodszor, a közigazgatási hatóságok különös figyelmükkel tüntették ki. A kongresszus elnökét a közigazgatási hatóság *nevezte ki*, a szakértőket ugyanez „rostálta meg", — ezt a kifejezést használja B. Veszelovszkij a „Russzkoje Szlovó"-ban. A sajtó képviselői nem lehetnek jelen a kongresszuson.

Ezek az intézkedések — amelyek még „orosz" viszonylatban is túlzottan . . . körültekintőnek látszanak — aligha magyarázhatók azzal, hogy a kongresszus az egyik ukrán centrumban ülésezik. Az országos zemsztvo-kongresszuson nemcsak ukrán statisztikusok és zemsztvotisztviselők vesznek részt, hanem Oroszország legkülönbözőbb nemzetiségeihez tartozó személyek, akik ezen a területen működnek.

A kongresszus tárgya, úgy látszik, nem nagyon tetszik a közigazgatási hatóságoknak — jóllehet csupán a statisztika megszervezéséről lesz szó, arról, mit végeztek, miért végeztek keveset, s hogy többet és jobban kell dolgozni.

A népművelés Oroszországban elmaradottabb, mint bárhol a világon. Badajev duma-képviselő beszédében rámutatott arra, hogy még az amerikai négerek között is mindössze 44% az analfabéta — Európában 1—2% —, s ugyanakkor Oroszországban a lakosság 79%-a írástudatlan!

Az utóbbi időben a népművelés ezernyi akadály ellenére mégis gyorsabban fejlődik és növekszik, mint azelőtt. Megismerni a népművelés való helyzetét — ez közvetlen létérdeke a néptömegeknek általában, a munkásoknak különösen.

A népművelés statisztikáját igen könnyűszerrel meg lehetne szervezni európai módon. Minden tanító és tanítónő könnyen közölhetne évente adatokat minden tanulóról (kor, nemzetiség, családi körülmények, a szülők anyagi helyzete stb.) és minden oktatóról (képzettség, a fizetés összege, munkaidő, nemzetiség stb. stb.). Viszonylag nem nagyszámú statisztikus, ha ezeket az adatokat évente feldolgozza, igen gazdag és igen értékes anyagot bocsáthatna az állam rendelkezésére a fiatal nemzedék nevelésének és oktatásának helyzetéről, és a nép életének számos vonatkozásáról . . . ha . . . ha . . . A sajtó képviselői nem lehetnek jelen a harkovi kongresszuson, a kongresszus elnökét kinevezték, a szakértőket, ahogy B. Veszelovszkij mondja a „Russzkoje Szlovó"-ban, „megrostálták" a közigazgatási hatóságok.

Mindenféle ostobaságot fecsegtünk össze európai népművelési statisztikáról. Hol vagyunk mi Európától! Jobb, ha mélyen hallgatunk.

„Pravda" 134. sz.
1913 június 13.
Aláírás: N.

V. M. KASZPAROVNAK

Kedves Elvtárs! Megkaptam és elolvastam a cikkét. Véleményem szerint a témaválasztás szerencsés, a feldolgozás szempontja helyes, de nem elég irodalmi. Túlságosan sok benne a — hogy is mondjam? — „agitáció", ami nem való *elméleti* cikkekbe. Véleményem szerint vagy Önnek magának kell átdolgoznia, vagy megpróbáljuk mi.

Nagyon köszönöm a Kosztrovra vonatkozó hírt. Ha teheti, kérje meg Abelt, hogy gyakrabban írjon és tájékoztasson bennünket. Ez fontos, mi pedig *semmit sem* tudunk.

Nem tudná-e megszerezni és lefordítani Kosztrov grúz cikkeit (a) a likvidátorok ellen, (b) a nemzeti kérdésről a kulturális-nemzeti autonómia *mellett*, (c) — *a legfontosabb* — Plehanovnak Arkomedhez írt előszava ellen[258], a hegemónia plehanovi védelme ellen.

Néhány hétre elutazom Bernbe. Visszatérésem után, remélem, még nemegyszer beszélgetünk majd levélileg.

Kézszorítással *Lenin*

P. S. Köszönöm a „Pravda" számot[259].

Poroninból Berlinbe
1913 június második felében.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

G. I. SZAFAROVNAK

Kedves Georgij!

A konferenciáról nem tudok semmit[260]. *Döntsék el önök maguk.*

N. K. gyógykezelése elhúzódik, és *még két hétig* itt leszek, vagy még tovább. Nem tudom pontosan.

Az ukrán cikke nagyon jó[261]. A legfontosabb, hogy ő centralista. Ez olyan ritka és olyan értékes jelenség ezekben az átkozott időkben, hogy Önnek is, Jurijnak[262] is *feltétlenül* **közelebbről** meg kell vele ismerkednie, és komolyan tárgyalnia, hogy lássa, milyen ember.

A cikket nem annyira stilárisan kell javítani (ez csekélység), mint inkább *szerzői magyarázatokra* van szükség. A szerzőnek még egy cikket kell írnia. Erről a következő oldalon írok*; olvassa el Ön meg Jurij, *és döntsék el maguk*, odaadják-e az ukránnak, vagy jobb, ha szóban közlik vele.

Beste Grüsse**

N. Lenin

Bernből Zürichbe
1913 július 20-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* Lásd ebben a kötetben 249. old. — *Szerk.*

** — Szíves üdvözlet. — *Szerk.*

EGY UKRÁN SZOCIÁLDEMOKRATÁNAK

(V. SZTYEPANYUKNAK)[263]

Tisztelt Elvtárs!

Nagyon megörültem cikkének, minthogy olyan *centralista* cikkéről van szó, aki Doncov és Társai ellen harcol. Igen fontos, hogy háborút viseljünk az *ilyen* vágású, körmönfontabb nacionalisták (és az ukrán szociáldemokraták) ellen!

A „*Pravda*" szerkesztőségénél feltétlenül ragaszkodni fogok az Ön cikkének a közléséhez. De véleményem szerint nem érthető az olvasók — a 40 000 orosz (méghozzá nagyrészt nagyorosz) munkás számára.

Ha szabad Önnek tanácsot adnom: írjon *még* egy cikket, s ez jelenjék meg *előbb*. Egy bevezetést, az ukrajnai szociáldemokraták között jelentkező „centralizmus" és „szeparatizmus" kérdésének *rövid*, általános ismertetését (a terminusokat Ön *szerencsésen* és jól választotta meg). Vezesse be a kérdésbe az olvasót. Beszéljen az általános áramlatokról, mik azok, mi a történetük (röviden).

Aztán még egy kérdés: ugye Bászok a nacionalizmus és a szeparatizmus mellé pártolt? Ezt hallottam; igaz ez? Nem tudná-e megszerezni nekem „híres" cikkét (1910-ből vagy 1911-ből vagy 1912-ből), amelyben átpártol[264]?

Azután azt beszélik, hogy Lvovban nemrég valamiféle „egyesülés" történt egy konferencián: vajon a Szpilka-pártiak egyesültek az ukrán szociáldemokratákkal vagy Doncovékkal?? Megígérték nekem Lvovból az egyesített határozatokat, de még nem küldték el. Ön mit tud erről[265]? Nem kell-e beiktatni két sort arról, hogy sajnos Szpilkáék

között is vannak olyanok, akik a nacionalizmus és a szeparatizmus táborába mennek át?

Üdvözlöm és a legjobbakat kívánom Önnek!

N. Lenin

Bernből Zürichbe
1913 július 20-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

J. SZ. GANIECKINEK

Tisztelt Elvtárs! Jénában feltétlenül ismerkedjék meg képviselőnkkel (küldjön neki egy levelet postlagernd Herrn Bekzadian. *Jena* — ha másként nem találkoznak)[266]. Vele beszélgessen az összes ügyekről. Ő minden bizonnyal tájékoztatva van Tyszka ellen[267].

Üdvözlet! *Lenin*

Mutassa be őt Pannekoeknak, Mehringnek és a baloldaliaknak, ha ő maga nem ismerkedett meg velük. Írja meg, utazik-e Jenába (amikor ez a kérdés végleg eldőlt).

Absender: Uljanow, Poronin.

Poroninból Krakkóba
1913 szeptember 12-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

Z. LEDERNEK[268]

1913. X. 28. Krakkó, Ul. Lubomirskiego 51.

Tisztelt Elvtárs!

Teljes egészében megértem az úgynevezett Legfőbb Vezetőség csirkefogó tagjai elleni felháborodását, de azt tanácsolnám a bizottságnak[269], hogy előbb mégiscsak harcolja ki a Legfőbb Vezetőség *hivatalos* lemondását. Hiszen ezt ki lehet harcolni (Rosa Luxemburgnak, a Nemzetközi Szocialista Iroda tagjának a címe stb.), enélkül viszont a Nemzetközi Szocialista Iroda valószínűleg nem avatkozik be, s a kérdés *felvetését* formai okokra hivatkozva elutasítják. Ne *javítsanak* Tyszka és Társai helyzetén azzal, hogy olyan lépést tesznek, amelynek következtében önök a Nemzetközi Szocialista Irodától *kosarat* kaphatnak.

Azt tanácsolom, hogy *a bizottság nevében* írjanak egy óvatos tájékoztató levelet Huysmansnak (s *főleg* azt hangsúlyozzák, hogy a Zarzad Główny* nem egyezik bele abba, hogy az ő „bíróságát" ellenőrizze az Oroszországban működő és a Nemzetközi Szocialista Irodához csatlakozott pártoknak a bírósága) azzal a kéréssel, hogy segítse a Legfőbb Vezetőséget jobb belátásra bírni (respective** morálisan befolyásolni). Ez jobb, mintha túlságosan korán hivatalos levelet írnának a kudarc kockázatával.

---

* — Legfőbb Vezetőség. — *Szerk.*
** — illetve. — *Szerk.*

Ha Plehanov válaszol önöknek, remélem, akkor értesítenek.

Szociáldemokrata üdvözlettel *N. Lenin*

Uljanov. Ul. Lubomirskiego 51. Kraków.

Párizsba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A. M. GORKIJNAK

Kedves Alekszej Makszimics! Ma ajánlott nyomtatványként elküldöm Önnek a „*Proszvescsenyijé*"-ben megjelenő regény elejét. Reméljük, nem lesz kifogása ellene. Ha viszont, várakozásunkkal szemben, ellenezné — *táviratozzon* a „Proszvescsenyijé"-nek: „Vojtyinszkijt tegyék félre" vagy „Vojtyinszkij regényét **ne közöljék**"[270].

Az a hír, hogy Önt *új* módszerrel gyógyítja egy „bolsevik", jóllehet csak volt bolsevik, bizony nyugtalanít. Isten őrizzen bennünket az elvtárs-orvosoktól általában, a bolsevik orvosoktól meg különösen! Az esetek 99%-ában az elvtárs-orvosok „szamarak", amint egyszer egy *jó* orvos mondta nekem. Higgye el, hogy (jelentéktelen esetektől eltekintve) *csakis* elsőrendű tekintélyekkel szabad kezeltetnie magát. Hogy egy bolseviknak a felfedezéseit kipróbálja a saját bőrén — ez szörnyű!! Persze itt van a nápolyi professzorok ellenőrzése... ha ezek csakugyan hozzáértő professzorok... Tudja, ha télen utazik, akkor *okvetlenül* keressen föl elsőrendű *svájci* meg *bécsi* orvosokat — nem bocsátom meg, ha ezt elmulasztja! Most hogy áll egészségileg?

N. Lenin

P. S. Itt tűrhetően mennek a dolgok; Pétervárott a munkások *minden* legális egyesületben, többek közt a betegbiztosító pénztárakban is *párt-alapon* tömörülnek. Itt is jártak érdekes és értelmes fiúk.

Cím: Wl. Uljanow. Ulica Lubomirskiego 51. *Kraków. Krakau (Galizien).*

Krakkóból Capri szigetére (Olaszország)
1913 november elején.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" I. köt. 1924.

A. M. GORKIJNAK

Kedves A. M.! Megkaptam a regényt[271] és levelét. Véleményem szerint vissza kell tartani a regényt, ha Ön *nincs mellette.* Mellékelem Kamenyev levelét, aki olvasta a regényt (én még nem olvastam).

Megírom Pétervárra, hogy tartsák vissza.

Mellékelem tegnapi levelemet[272]: ne haragudjék, hogy megdühödtem. Talán én Önt *nem jól* értettem? Talán Ön *tréfából* írta, hogy „egy időre"? És talán az istenépítésről sem komolyan írt??

Kezeltesse magát, az istenért, minél jobban.

Lenin

Krakkóból Capri szigetére (Olaszország)
1913 november közepén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" I. köt. 1924.

N. I. BUHARINNAK

Kedves Elvtárs!

Sztruve könyvéről írt cikkét[273] szíves-örömest közölnénk. De a második olvasáskor azt láttuk, hogy a feudális gazdaságra vonatkozó részt pártkörökben elkerülhetetlenül úgy fogják majd fel, hogy a földesúri földek *elkobzásának* a programból való törlését tanácsolja. Ezt meg kell vitatni. Nem jobb-e, ha egyelőre kihagyjuk ezt a részt? Úgy látom, hogy Ön *most nem akar* vitát indítani.

Ha tévedtünk, és Ön *akar* vitát kezdeni, írjon: ha Ön ragaszkodik hozzá, közöljük a cikket*.

Krakkóból Bécsbe
1913 november—decemberében.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* A kézirat itt félbeszakad. — *Szerk.*

1914

A „PUTY PRAVDI" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

1914. II. 9.

Tisztelt Kollégák! Megkaptam a titkár levelét arról a sajnálatos cikkről, amely veszélybe sodorta a lapot[274]. Kár, nagy kár, hogy közölték (vajon szerkesztő bizottsági döntés alapján?) ezt a sajnálatos cikket, amelyben sikerült nekik utalást találniuk a lapok kapcsolatára...

Éppen most érkeztem haza „hivatalos ügyekben" tett körutamról[275], átnéztem valamennyi megjelent számot és *nem találtam meg* bennük azt a *két cikket*, amelyben (már vagy egy hónapja!!) válaszoltam F. D.-nek az egység ügyében („A likvidátorok vezére az egység feltételeiről" — ez a címe az első cikknek[276]). A cikkekre feltétlenül szükség van — különös tekintettel a „Borba" című új folyóiratra[277] —, és közzé kell tenni őket még e folyóirat megjelenése *előtt*. Ám a cikkek nem jelentek meg, és önök (mintha csak csúfot akarnának űzni a kollektivitás elvéből) egy teljes hónapja nem írtak nekem egy betűt sem arról, hogy mi lett a sorsuk!!! ((Ha túl nagy a terjedelmük, ami egyébként valószínűtlen, a „Proszvescsenyijé"-ben közölném őket.))

Igazán nem értem, hogy lehet így intézni az ügyeket! Hogy lehet így bánni a munkatársakkal? és a szerkesztőség tagjaival?

Válaszoljanak!

Üdvözlettel *V. I.*

P. S. Kérem, küldjék el
a *„Proletarszkaja Pravda"* 11. (29.) számát
a *„Puty Pravdi"* 2. számát[278]
a *„Novaja Rabocsaja Gazeta"* 8. (126.) számát.

P. S. Megvan-e önöknek a „Miszl"[279] teljes évfolyama vagy vannak-e egyes számaik? Kérem, küldjék el.

Krakkóból Pétervárra.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

A. A. TROJANOVSZKIJNAK

Kedves Alekszandr Antonovics!

Hálásan köszönöm a bécsi híreket: nagyon érdekesek. Trockij vállalkozásának nagy jelentősége van[280]; *az augusztusi blokk* teljesen széthullott (a lettek *kiléptek* a Szervező Bizottságból!)[281].

Grigorij azt mondja, hogy Ön folytatta

(1) a gyűjtéseknek (a munkáscsoportok gyűjtéseinek) statisztikáját 1913 október 1 után (1914 január 1-ig)[282].

(2) a *7* mellett és a *6* mellett leadott szavazatok statisztikáját (ugyancsak legalább 1914 január 1-ig vagy 1914 február 1-ig)[283].

Kérem, fejezze be mielőbb, és küldje el azonnal: *bekerül a brosúrába*, amelyet a napokban elküldünk[284].

Siessen!

Megkaptam a „Proszvescsenyije" 1. számát. Nem rossz. Csak felesleges a Levickijről szóló recenzió az ostoba „frakciósság" szóval[285].

Az Ön véleménye szerint milyen ez a szám?

Üdvözlöm Jelena Fjodorovnát.

Buharint szintén.

Lenin

1914 február, legkorábban 11-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

I. A. GURVICSNAK

Krakkó, 1914. II. 27.

Igen tisztelt Kolléga!

Már régen megkaptam „Immigration and Labour"[286] című könyvét, és kutatni kezdtem a címe után, hogy megköszönjem Önnek. De kiderült, hogy nem egykönnyen lehet megtudni az Ön címét. Csak ma kaptam meg, és sietek köszönetet mondani a könyv elküldéséért. E könyvről és e könyv alapján már írtam egy kis cikket[287] pétervári szociáldemokrata lapunkba, a „Pravdá"-ba, és még írok majd. Meggyőződésem, hogy ez a munka temérdek értékes anyagot szolgáltat a kapitalizmus tanulmányozásához, s egyszersmind mintegy *nyugati* talajba ülteti át a mi zemsztvo-statisztikánk legjobb módszereit.

Az az elvtárs, aki elküldte nekem az Ön címét (Mr. John Ellert), azt írja nekem, hogy Ön megfelelő összeköttetés lehet ahhoz, hogy különféle anyagokat kapjunk a washingtoni statisztikai hivatalból. Engedje meg tehát, hogy kéréssel forduljak Önhöz — persze csak ha ez nem túlságosan terhes Önnek, nem szakítja el a munkától.

Én Párizsban tanulmányoztam az amerikai mezőgazdasági statisztikát (vol. V. Agriculture — census of 1900) — nagyon sok érdekességet találtam. Most, hogy Krakkóban lakom, nem tudok hozzájutni ezekhez a kiadványokhoz. Kahan, a New York-i szocialista zsidó lap szerkesztője[288], aki egy évvel ezelőtt itt járt, megígérte, hogy elküldi, de nyilván elfelejtette.

Azt mondják, ha van összeköttetés, az amerikai statisztikai hivatal még külföldre is díjtalanul megküldi

kiadványait. Ha ez igaz, nem tudná-e érvényesíteni ezt az összeköttetését? (Én elküldhetném a statisztikai hivatal könyvtárának „A kapitalizmus fejlődéséről" és „Az agrárkérdésről" szóló könyvemet)[289]. *Különösen* fontos volna az *Agriculture* — vol. V. census of 1900 — és a *census of 1910 is* (ha még nem jelent meg, akkor az előzetes bulletinek).

Ha ez lehetetlen, akkor, kérem, szíveskedjék egy levelezőlapon megírni Mr. John *Ellertnek* (c./o. „Novy Mir". 140. East 4-th Street. New York) — küldök neki pénzt, hogy a legfontosabb dolgokat eljuttassa hozzám.

Még egyszer köszönöm Önnek a könyvet és elnézését kérem a zaklatásért.

Szociáldemokrata üdvözlettel

N. Lenin (V. Uljanov)

Cím: Wl. Uljanow. 51 Ulica Lubomirskiego. *Krakau* (Galizien). Austria.

Washingtonba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A „PUTY PRAVDI" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

Kedves Kollégák!

Örömmel üdvözlöm a lapot és szemmelláthatő javulását. Végül hát talpra áll az irodalmi rovat! Most a *gazdasági* részen a sor. Nem szabad „véka alá rejteni" az előfizetők kérdését sem: közölni kell az előfizetők számát, különben nem lehet felemelkedni a körösditől a szervezettséghez, az egyéni vállalkozástól a kollektivitáshoz.

Nem hagyhatom szó nélkül a 22. számban elkövetett nyilvánvaló hibát sem, ahol a viborgiaknak (Burjanovról hozott) helyes határozata mellett közlik — és a szerkesztőség egy szót sem fűz hozzá — a zürichiek hosszabb és aljasul intrikus határozatát[200]. A „Pravda" szava törvény, hallgatása megtéveszti a munkásokat, tartózkodása zavart kelt.

Burjanovval szemben legyünk „okosak, mint a kígyó", s ettől az okosságtól tért el a szerkesztőség. Mi őt csupán azért dícsérjük, mert otthagyta a likvidátorokat, de korántsem a különálló ember „függetlenségéért". Ebben a likvidátoroknak *igazuk* van, és harc közben semmi sem veszélyesebb egy politikusra nézve, mint ha *helytelen* álláspontot foglal el.

A zürichiek pedig *támogatják* Burjanov helytelen, hazug, intrikus álláspontját!! És mi megadjuk nekik a szót — miért? Holott tudjuk, hogy a zürichiek *kisebbségben* vannak külföldön! Holott tudjuk, hogy az *egész* külföldet nem késztethetjük arra, hogy nyilatkozzék a „Pravdá"-ban!!

Burjanovnak értésére kell adni, éreztetni kell vele helyzete fonákságát. Otthagytad a likvidátorokat? Rendben van. Egyenlőséget javasoltál? Rendben van.

S azután? Ideje, hogy válassz, de az intrikálásban (hintapolitikában) *nem fogunk támogatni.* A likvidátorok üldöznek téged mint „független szociáldemokratát"; *igazuk van,* és mi nem fogunk védelmünkbe venni. Méltányos határidőt adunk neked, segítséget is kapsz addig (hallgatólagosat, beszédekkel stb.), *de nem többet.* Vagy válassz (2—4 hét alatt), vagy nem kapsz többé *semmiféle* segítséget.

Csak így lehet eljárni. Különben Burjanov álláspontja *a közeljövőben* (a bécsi kongresszuson is, de már *előbb is*[291]) kárt okoz *nekünk, és jogosan vetik majd szemünkre,* hogy egy „független" támogatunk.

A szerkesztőségnek alkalomadtán meg kell mondania, hogy (1) a viborgiaknak van igazuk, nem pedig a zürichieknek; (2) hogy a külföld egy részén kívül (Zürich) Oroszországban *senki* sem helyeselte és nem fogja helyeselni a „függetlenségesdit".

Ezt meg kell tenni.

Kívánok a lapnak minden jót és minden vonatkozásban javulást és sikereket!

V. I.

P. S. Burjanov egy hónap múlva majd ezt mondja: engem támogattak a zürichiek, s *csak* a viborgiak ítéltek el! S akkor nem érjük el, hogy a viborgiakat általános tömegmegnyilvánulás *támogassa.* Pedig erre most rendkívül nagy szükség van.

Ha Burjanovot „szabadjára engedjük" és támogatjuk, megveti a lábát velünk *szemben,* — és ezzel bűnt követnénk el a munkások többségének akarata ellen és a „marxista egész" ellen.

P. S. Nem küldhetnék el mielőbb a „*Nasa Zarja*" 2. számát, mihelyt megjelenik, hogy a „*Proszvescsenyije*"-ben válaszolhassunk L. Martovnak?

P. P. S. Kérem, mutassák meg ezt a levelet az OSZDM-frakcióhoz tartozó munkatársaknak.

Krakkóból Pétervárra
1914 március, 23 előtt.

Először megjelent:
„Kommunyiszt" 5. sz. 1956.

V. B. SZTANKEVICSNEK

Krakkó, 1914. III. 24.

Tisztelt V. B.!

Minthogy lapjának Ön által kifejtett programjával lényegében nem értek egyet, kénytelen vagyok a közreműködésről lemondani[292].

Szolgálatára készen

V. Iljin

Wl. Uljanov. 51 Ulica Lubomirskiego. Kraków.

Pétervárra.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

AZ ÍRORSZÁGRÓL SZÓLÓ CIKKEK KÉRDÉSÉHEZ

Kérem a szerkesztőséget, tudassa velem, megjelenik-e a második cikkem[293]. Közölni kellene. Ha nincs hely, értesítsenek néhány szóban. Különben nem tudom megírni a folytatást.

Nagyon kérem, ne késsenek el (ahogy a „Borba" 2. számával elkéstek) a „Jegyinsztvo" elküldésével: az ottani „pártigenlő bolsevikokat", véleményem szerint, azonnal teljesen nevetségessé kell tennünk, kereken meg kell mondanunk, hogy ezek nullák, hogy egy kérdésben, egyetlenegy kérdésben sem volt soha egyetlen épkézláb gondolatuk sem. Plehanovnak pedig meg kell mondanunk: kár, hogy azokat a nagy érdemeket, amelyeket a bomlás idején a likvidátorok ellen vívott harcban, a machizmus tobzódásakor a machisták ellen vívott harcban szerzett, most olyan propagandával kompromittálja, amellyel maga sem tudja megmagyarázni: *kivel* legyünk hát egységben? A „*Nasa Zarjá*"-val, a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-val? és *milyen* feltételek mellett?

Mi az egység hívei vagyunk — a pontosan megállapított *és a munkások többsége által régen jóváhagyott* feltételek mellett: alulról, tessék bekapcsolódni az illegális munkába, tessék tettekkel igazolni, hogy lemondanak a párt likvidálásáról.

Akik egységet kiáltanak, nem mind tudják, hogy tulajdonképpen mi is az az egység, s nem mind segítik elő megvalósítását. Akik megszegik a munkások *többségének* akaratát, azok nem egyesíthetők, hanem szakadárok.

(Plehanovval nem kerülhető el a harc, minthogy

belekeveredett abba az ostobaságba, de külön kell választani Ljovától és Marktól, hangsúlyozva: voltak érdemei, de kár, hogy *ismét* megszédült, megzavarodott.)

Írjanak hacsak röviden is, de gyakrabban. Másképpen nehéz az együttműködést biztosítani.

Ezer üdvözlet a lapnak, amely ezerszer jobb lett! Minden jót és sok sikert!

Küldjék el a „*Szevernaja Rabocsaja Gazeta*“ 8. és 36—38. számát, a „Puty Pravdi“ 43. számát.

Nem kaptam meg Gyeborint és a többi könyvet a „Proszvescsenyijé“-től, bár többször kértem. Írják meg az új szám tervét.

Krakkóból Pétervárra
1914 április 7 és 23 között.

Először megjelent:
„Kommunyiszt“ 5. sz. 1956.

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Kedves Barátom! Tegnap nyugtalanító levelet kaptam Szamojlovtól[294]. Rosszabbul van. Nem alszik. *Honvágya van.*

Cslenov hideg (!?) fürdőket ajánlott. Négy fürdő után Szamojlov *még rosszabbul* érezte magát...

Ez szörnyen kínos, mert úgyszólván vállaltuk a gyógyítását. Ma elküldöm neki Landau, itteni idegorvos ajánló levelét doktor *De Montet*-hez a *veveyi* „Mon Repos"-ba (szanatórium).

Szamojlovot nyilván el kell vinni a legjobb idegorvoshoz és szanatóriumban kell elhelyezni, ahol biztosítva van a rendszeres ápolás és felügyelet.

Tegyék ezt meg, kérem. Ne törődjenek a telefonmeg az útiköltségekkel: szükség esetén mindezt fedezzük, mert őszre, ha törik, ha szakad, talpra kell állítani Szamojlovot.

Ha kell, menjenek el még egyszer Salis-hoz. De itt nyilván *ideggyógyászra* van szükség. Remélem, megkeresik a *legjobb* svájci ideggyógyászt, és elviszik hozzá Szamojlovot. Ugyanezt megírom Rivlinnek is: állapodjanak meg vele, hogy együttműködjenek, megosztva a munkát.

Azt mondják, a honvágy nagyon árt a neuraszténiásoknak. De mit tegyünk ebben az esetben? Vigyük el magunkkal Szamojlovot *Poroninba* (mi odautazunk május 1-én) vagy *Zakopanéba?* Lehet, de *ott egész nyáron esik.*

Írja meg az orvosnál tett látogatás eredményét, és

hogy mit határoztak. Talán meg kellene kísérelni most a „Mon Repos“ szanatóriumot.

Üdvözlöm a családját. Nagyezsda Konsztantyinovna is üdvözletét küldi.

Lenin

Krakkóból Bernbe
1914 április végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ XIII. köt. 1930.

FELADATAINK

Röviden ismertettük az oroszországi munkássajtónak és a „Pravda" keletkezésének történetét. Igyekeztünk megmutatni, hogyan vezetett az oroszországi demokratikus mozgalmak története a munkásdemokrácia önálló mozgalmának kialakulásához a marxizmus eszmei zászlaja alatt; hogyan tömörítette az oroszországi marxizmus és munkásmozgalom húsz éves története — a munkás élcsapatnak a kispolgári, opportunista áramlatok ellen vívott hosszas harca eredményeként — az öntudatos munkások óriási többségét a „Pravda" körül, amelyet a munkásmozgalom 1912 tavaszi nagyszerű fellendülése hozott létre.

Láttuk, hogy a lap fennállásának két esztendeje alatt miként tömörültek eszmeileg, és bizonyos fokig szervezetileg is az öntudatos pravdista munkások, akik erőfeszítéseikkel létrehozták és támogatták, erősítették és fejlesztették a következetesen marxista munkássajtót. A pravdista munkások, akik szigorúan követték az előző történelmi korszak szervezett marxistáinak vonalát, akik nem szegték meg e marxisták egyetlen határozatát sem, akik az újat a réginek a fundamentumán építették, és rendszeresen, tántoríthatatlanul haladtak a következetes marxizmus szilárdan és pontosan megjelölt célja felé, ezek a pravdista munkások hozzáláttak egy rendkívül nehéz történelmi feladat megoldásához.

Töméntelen ellenség, töméntelen külső és belső nehézség állt a munkásmozgalom útjában az 1908—1911 közötti időszakban. Eddigelé a világ egyetlen országában sem tudott a munkásmozgalom úgy kilábalni az *ilyen* válságokból, hogy megőrizte volna a folytonosságot, a

szervezettséget, a régi határozatokhoz, a programhoz, a taktikához való hűséget.

De az orosz — helyesebben: az oroszországi — munkásnak *sikerült* ez, sikerült tisztességgel kilábalnia a hihetetlenül súlyos válságból úgy, hogy hű maradt a múlthoz, megőrizte a szervezeti folytonosságot, s ugyanakkor elsajátította az erők előkészítésének *új* formáit, a proletariátus fiatal nemzedékei felvilágosításának és tömörítésének *új* módszereit, a régi, még mindig megoldatlan történelmi feladatoknak régi módszerekkel való megoldása érdekében.

Az orosz társadalom valamennyi osztálya közül persze nem azért sikerült ez csak az oroszországi munkásosztálynak, mert különb volt a többi ország munkásainál; — ellenkezőleg, még nagymértékben elmaradt tőlük szervezettség és öntudat tekintetében. Azért sikerült neki, mert már kezdettől *támaszkodott* az egész világ munkásainak *tapasztalataira*, mind elméleti tapasztalataikra — öntudatuk, tudományuk vívmányaira, a *marxizmus* által összegezett tapasztalatokra —, mindazokra a gyakorlati tapasztalatokra, amelyeket a szomszéd országok nagyszerű munkássajtóval és tömegszervezetekkel rendelkező proletárjai gyűjtöttek.

A pravdista munkások, akik a legnehezebb és legsúlyosabb időben megvédelmezték a *maguk* irányvonalát, kifelé az üldözésekkel és befelé a csüggedéssel, a kishitűséggel, az árulással szemben, most teljes öntudattal és határozottsággal mondhatják: tudjuk, hogy jó úton járunk, és a legfőbb nehézségek még előttünk vannak, még sokat kell tennünk, hogy végleg megerősödjünk mi magunk, hogy öntudatos életre ébresszük az elmaradott, öntudatlan és elgyötört proletárok millióit.

Csak beszéljenek a proletariátus kispolgári „útitársai", akik szolgai módon kullognak a liberálisok után, csak beszéljenek lenéző hangon az „illegalitás" ellen, az „illegális sajtó reklámozása" ellen; csak áltassák magukat a június harmadiki „legalitással". Mi ismerjük e „legalitás" ingatag voltát, mi nem felejtjük el a cenzúra nélküli sajtó jelentőségére vonatkozó történelmi leckéket.

A „pravdista" munkát tovább fejlesztve mi a tulaj-

donképpeni sajtóügyet a munkásügy *minden* oldalával együtt fogjuk előbbre vinni.

A „Puty Pravdi"-t háromszor, négyszer és ötször jobban kell terjeszteni, mint most. Ki kell adni egy általános szakszervezeti mellékletet, amelynek szerkesztésében az összes szakmai szervezetek és csoportok képviselői részt vesznek. Ki kell adni lapunkhoz területi (moszkvai, uráli, kaukázusi, baltikumi, ukrán) mellékleteket. Meg kell szilárdítani — kivétel nélkül minden nemzet burzsoá és kispolgári nacionalistái ellenére — az *összes* oroszországi nemzetiségek munkásainak egységét, s e célból többek között meg kell indítani újságunk olyan mellékleteit, amelyek a különböző oroszországi nemzetiségek munkásainak mozgalmával foglalkoznak.

A „Puty Pravdi" külföldi rovatát és az öntudatos munkások *szervezeti*, eszmei és politikai életének a krónikáját is sokszorosan, többszörösen ki kell bővíteni.

Létre kell hozni az egykopejkás „Vecsernaja Pravdá"-t; a „Puty Pravdi"-ra jelenlegi formájában szüksége van az öntudatos munkásnak, és még bővíteni kell, de ez a lap túlságosan drága, túlságosan nehéz, túlságosan terjedelmes az egyszerű, az átlagmunkásnak, aki a mozgalomba még be nem vont milliókat képviseli ... Róluk sohasem fog megfeledkezni az élenjáró munkás, aki tudja, hogy a céhes elzárkózás, a munkásarisztokrácia kiválasztódása, a tömegtől való elkülönülése a proletár eltompulását és elállatiasodását, nyomorult nyárspolgárrá, szánalmas rabszolgává válását jelenti, azt jelenti, hogy a proletár felszabadításának minden reménye szertefoszlik.

Ki kell adni az egykopejkás „Vecsernaja Pravdá"-t, amely 200 000—300 000 példányban a proletár és félproletár tömegek legszélesebb rétegeihez is eljut, s megmutatja nekik a nemzetközi munkásmozgalom fényét, növeli önbizalmát, tömörülésre ösztönzi, segíti abban, hogy felemelkedjék a teljes öntudat fokára.

Arra kell törekednünk, hogy a „Puty Pravdi" olvasóit sokkal jobban megszervezzük, mint most vannak az egyes gyárakban, kerületekben stb., hogy olvasóink tevékenyebben részt vegyenek a levelezésben, a lap irányításában és terjesztésében. Arra kell törekednünk,

hogy a munkások rendszeresen részt vegyenek a szerkesztői munkában.

Kell... bizony még sok minden kellene! Itt nem sorolhatjuk fel mindazt, ami kell, hiszen nevetségesek is lennénk (sőt rosszabbak, mint nevetségesek), ha fel akarnánk itt sorolni munkánk összes vagy legfőbb területeit, ágait!

Tudjuk, hogy jó úton járunk. Tudjuk, hogy karöltve haladunk az összes országok élenjáró munkásaival. Tudjuk, hogy mostani munkaterületünk csupán kicsiny részecskéje az egésznek, hogy még csak kezdetén vagyunk a felszabaduláshoz vezető nagy utunknak. De azt is tudjuk, hogy nincs a világon olyan erő, amely képes feltartóztatni bennünket ezen az úton.

„Rabocsij" 1. sz.
1914 április 22.

A. A. TROJANOVSZKIJNAK

1914. V. 20.

Kedves Alekszandr Antonovics!

Az Ön alkotmánytervezetének megvitatása folyik[295]. Ez hosszadalmas ügy, meg kell vitatni Oroszországgal és a Központi Bizottsággal.

A vitacikk semmiféle összefüggésben sincs az alkotmánnyal. Küldje el mielőbb[296]. Az önrendelkezésről szóló cikk végének májusban kell megjelennie, már elküldtem[297].

N. Lenin

P. S. Jó lenne, ha Ön tájékoztatásunkra elküldené Pokrovszkij leveleit. Nagyon érdekes az Ön javaslata a vele való levelezésre vonatkozólag, hogy elragadjuk őt a szemérmetlen „Borbá"-tól.

Poroninból Bécsbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves Barátom! Hálásan köszönöm Rubakin I. kötetét. Hamarosan visszaküldöm Önnek. Ha sürgős, írjon néhány sort. *Nagyon* örülök, hogy nem rokonszenvez a „Szovremennyik"-kel: a két csürhe — a likvidátorok és a narodnyikok — blokkjának ezt a rothadt vállalkozását kegyetlenül le fogjuk hordani. (Sztankevics úr hívott engem; azt válaszoltam: „Minthogy a lényegben nem értek egyet, kénytelen vagyok a közreműködésről lemondani"*.)

Persze, hogy kenyérkeresethez jussunk, mindannyian kénytelenek vagyunk olykor burzsoá kiadványokban dolgozni! De Martov és Dan úrék „tüntetést" rendeztek!! És Plehanov e gyalázatos helyen[298]!

Szívesen küldök Önnek igazolást kiküldetésére vonatkozóan: olyat, amelyet láthat a cenzúra (hogyan?) vagy illegálisat[299]??

Kézszorítással

Lenin

Poroninból Genfbe
1914 május 22 után.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* Lásd ebben a kötetben 265. old. — *Szerk.*

G. J. ZINOVJEVNEK

Ganiecki „ultimátumot" ad: küldjetek 250 koronát, különben nem megyünk Brüsszelbe. — Nem küldünk!

Feltétlenül ellenzem. Még jobb, ha *ő k*[300] nem mennek. Tyszka csak „béküljön ki" a PPS-szel*, mi viszont *várjuk* az ellenzék válaszát.

Gyönyörűség!

Juttassák el Ganieckihez a **tagadó** választ!

Poronin
1914 július, 16 előtt.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* — PPS — Lengyel Szocialista Párt. — *Szerk.*

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Kedves Grigorij Lvovics! Most tudtam meg, hogy a nemzetközi kongresszust áttették Párizsba, augusztus 9-re, az *új* időszámítás szerint[301]. Remélem, Ön ott lesz? — mégpedig *korábban*, hogy felkészülhessen Párizsban (Kamszkij tagja volt a brüsszeli küldöttségnek[302], és mindenről tájékoztatni fogja Önt). Válaszoljon azonnal. Még fontosabb Szamojlov utazásának a kérdése. El tud-e utazni? Igen valószínű, hogy Oroszországból az Állami Duma egyik tagjának sem lesz ideje rá. Szamojlovnak ezért feltétlenül utaznia kell. A legjobb, ha úgy intézi, hogy Ön vele együtt utazik. Őt el lehet helyezni (ha a kezelés megkívánja) Párizs mellett (hogy legyen telefon) egy penzióban (vagy akár gyógyintézetben is), egy faluban fél órára vagy körülbelül fél órára vasúton. Párizsba maximum 2—3-szor kell majd bemennie, minden alkalommal 3—4 órára (vagy valószínűleg még ennyire sem), úgyhogy a kezelés szempontjából ezt minden bizonnyal meg lehet oldani. Csak előre meg kell gondolni és meg kell állapodni. (Mi nem megyünk oda; a Nemzetközi Szocialista Irodában Litvinov vagy Kamszkij képvisel majd bennünket) — írjon doktor Wladimirskynak (rue Baillon 10, Paris), ő majd ad tanácsokat.

Nagyon kérem, minden erejüket vessék latba, hogy ezt minél gondosabban előkészítsék és megszervezzék. Ha Szamojlov utazása várakozásunk ellenére *teljesen* lehetetlen, azonnal sürgönyözzön nekem (cím: Uljanow. Poronin) „nievozmozno"*. Ha viszont Szamojlov utazása

* — „lehetetlen". — *Szerk.*

lehetséges, és Ön vállalja mindennek az elintézését, akkor táviratozza ezt: „utazik“ (=Szamojlov utazik) vagy „utazunk“ (= Ön is, Szamojlov is utazik). A távirati válaszra feltétlenül *szükségem* van (könnyen kitalálhatja, miért[303]). Azonkívül írjon haladéktalanul.

Üdvözlet Fjodor Nyikityicsnek és az Ön családjának.

V. I.

P. S. Meglehet — háború esetén —, hogy Ön leveleket és pénzt fog kapni az én részemre. Remélem, a továbbítást akkor gondosan megszervezzük majd. Ha el kell utaznom, táviratozok Önnek.

Absender: Wl. Uljanow. Poronin (Galizien).

Poroninból Bernbe
1914 július 31-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ XIII. köt. 1930.

M. V. KOBECKIJNEK

Kedves Elvtárs! Utazásunk nem sikerült[304]. Nem tudom, megkapta-e a levelet. Ha igen, akkor jelezze, hogy ellenőrizzük, működik-e a posta. Ön most valószínűleg kivétel, mégpedig igen ritka kivétel abban a tekintetben, hogy nem hadviselő országban lakik, s ezért, ha ugyan a posta Ön és miköztünk működni fog, Önnek feltétlenül tájékoztatnia kell bennünket és közölnie kell a híreket a számunkra hozzáférhetetlen lapokból. Persze csak a legfontosabb híreket (főleg az Oroszországra vonatkozókat).

Közölje, lesz-e Önnek (vagy már van) jó kapcsolata Stockholmmal, továbbíthat-e oda leveleket, adhat-e címet, ahová Oroszországból pénzt küldhetnek stb.

Üdvözlet!

V. I.

Absender: Wl. Uljanow. Poronin (Galizien)*.

Poroninból Koppenhágába 1914 augusztus első napjaiban. Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* A levél felső részén Lenin, valószínűleg a lakásadóhoz fordulva, ezt írta: „Geehrter Herr! Bitte diesen Brief an Herrn Kobezky gefälligst zu übergeben!" („Tisztelt Uram! Kérem, szíveskedjék ezt a levelet Kobeckij úrnak átadni!"). — *Szerk.*

VIKTOR ADLERNEK

1914. IX. 5.

Tisztelt Elvtárs! Egész családommal szerencsésen megérkeztem Zürichbe[305]. Legitimationent* csak Innsbruckban és Feldkirchenben kértek: segítségének tehát igen nagy hasznát vettem. A svájci beutazáshoz útlevélre van szükség, de engem beengedtek útlevél nélkül, amikor megneveztem Greulichet. Igen szívélyesen üdvözlöm és igen hálásan köszönöm segítségét.

Elvtársi üdvözlettel *Lenin (V. Uljanov)*

Absender: Uljanow bei Bekzadian. Bollegstrasse 40. Zürich.

Zürichből Bécsbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

---

* — igazoló iratokat. — *Szerk.*

TÉZISEK A HÁBORÚRÓL[306]

1.§. Az európai és világháború világosan és határozottan burzsoá, imperialista, dinasztikus jellegű háború. Harc a piacokért és idegen országok kifosztásáért, az a törekvés, hogy a világ proletárjait félrevezessék, egymással szembeállítsák és lemészárolják oly módon, hogy az egyik nemzet bérrabszolgáit a másik nemzet bérrabszolgái ellen uszítják a burzsoázia érdekében — ez a háború egyetlen reális tartalma és rendeltetése.

2.§. A II. Internacionálé (1889—1914) német szociáldemokrata pártjának vezérei azzal, hogy megszavazták a háborús költségvetést, s a porosz junkerek és a burzsoázia burzsoá-soviniszta frázisait hajtogatják — nyíltan elárulták a szocializmust. A német szociáldemokrata párt vezéreinek a magatartása semmiképpen sem igazolható, még abban az esetben sem, ha feltételezzük, hogy ez a párt abszolút gyenge és kénytelen alávetni magát a nemzet burzsoá többsége akaratának. Ez a párt most valójában nemzeti-liberális politikába kezdett.

3.§. Ugyanígy el kell ítélni a belga és a francia szociáldemokrata párt vezéreinek magatartását is, akik beléptek a burzsoá kormányba, s ezzel elárulták a szocializmust.

4.§. Az a tény, hogy a II. Internacionálé (1889—1914) vezéreinek többsége elárulta a szocializmust, ennek az Internacionálénak eszmei csődjét jelenti. E csőd legfőbb oka az, hogy a II. Internacionáléban ténylegesen kispolgári opportunizmus uralkodott, amelynek burzsoá mivoltára és veszélyére a világproletariátus legjobb képviselői már régen rámutattak. Az opportunisták már régóta előkészítették a II. Internacionálé csődjét azzal, hogy tagadták

a szocialista forradalmat és ehelyett burzsoá reformizmust hirdettek, tagadták az osztályharcot, tagadták, hogy az osztályharcot bizonyos viszonyok között polgárháborúvá kell átváltoztatni, és az osztályok együttműködését propagálták, a hazafiság és a honvédelem leple alatt burzsoá sovinizmust hirdettek, és semmibe se vették, illetve tagadták azt a szocialista alapigazságot, melyet már a „Kommunista Kiáltvány" is leszögezett, hogy a munkásoknak nincs hazájuk; ahelyett, hogy szükségszerűnek ismerték volna el a világ proletárjainak forradalmi háborúját az egész világ burzsoáziája ellen, a militarizmus elleni harcban szentimentális, nyárspolgári álláspontra helyezkedtek; a burzsoá parlamentarizmus és a burzsoá legalitás szükséges kihasználását a burzsoá legalitás bálványozásává változtatták, és megfeledkeztek arról, hogy a válságok korszakaiban kötelezők a szervezés és az agitáció illegális formái. A nemzetközi opportunizmus egyik sajtószerve, a „Sozialistische Monatshefte", mely már régen nemzeti-liberális álláspontra helyezkedett, most teljesen jogosan ünnepli az európai szocializmuson aratott diadalát. A német szociáldemokrata pártnak és más szociáldemokrata pártoknak úgynevezett „centruma" a valóságban gyáván kapitulált az opportunisták előtt. A jövendő Internacionálénak az lesz a feladata, hogy visszavonhatatlanul és határozottan megszabaduljon ettől a szocializmuson belüli burzsoá áramlattól.

5. §. Azok közül a burzsoá és soviniszta szofizmák közül, amelyekkel a kontinens két legfőbb vetélkedő nemzetének, a német és a francia nemzetnek burzsoá pártjai és kormányai a tömegeket bolondítják, és amelyeket a burzsoázia mögött kullogó nyílt és burkolt szocialista opportunisták szolgai módon ismételgetnek, különösen a következőket kell megemlítenünk és megbélyegeznünk: amikor a német burzsoák a haza védelmére, a cárizmus elleni harcra, a kulturális és nemzeti fejlődés szabadságának védelmére hivatkoznak, hazudnak, mert a porosz junkerek — élükön II. Vilmossal — és Németország nagyburzsoáziája mindenkor a cári monarchiát védelmező politikát folytattak, és bárminő lesz is a háború kimenetele, továbbra is igyekeznek majd azt támogatni; hazudnak,

mert a valóságban az osztrák burzsoázia rablóhadjáratot indított Szerbia ellen, mert a német burzsoázia elnyomja a dánokat, a lengyeleket, elnyomja a franciákat (Elzász-Lotaringiában), támadó háborút visel Belgium és Franciaország ellen, hogy kirabolja ezeket a gazdagabb és szabadabb országokat, s olyan időpontban szervezett támadást, amikor ez számára a legalkalmasabbnak látszott, hogy kihasználja haditechnikájának legújabb vívmányait, még mielőtt Oroszország végrehajtja úgynevezett nagy katonai programját. Amikor a francia burzsoák ugyanígy a haza védelmére stb. hivatkoznak, ők is hazudnak, mert valójában a tőkés technika terén elmaradott, lassabban fejlődő országokat védelmeznek, és ugyanakkor milliárdjaikon támadó háborúra, az osztrák és a német területek kifosztására bérelik fel az orosz cárizmus feketeszázas bandáit. Háborús kegyetlenkedésben és barbárságban a nemzetek egyik hadviselő csoportja sem marad el a másik mögött.

6. §. Az oroszországi szociáldemokráciának különösen és elsősorban az a feladata, hogy kíméletlenül és rendületlenül harcoljon a nagyorosz és cári-monarchista sovinizmus ellen, mindazon hazug érvek ellen, amelyekkel az orosz liberálisok, a kadetok stb., és a narodnyikok egy része ezt a sovinizmust védelmezik. Oroszország valamennyi népének munkásosztálya és dolgozó tömegei szempontjából az volna a legkisebb rossz, ha vereséget szenvednének a cári monarchia és seregei, amelyek elnyomják Lengyelországot, Ukrajnát és Oroszország számos népét, és nemzeti ellenségeskedést szítanak, hogy fokozzák a nagyoroszoknak a többi nemzetiségre gyakorolt nyomását és megszilárdítsák a reakciót és a cári monarchia barbár kormányát.

7. §. A szociáldemokráciának ma a következő jelszavakat kell kiadnia: először, mindenütt, a hadseregben is, hadszíntéren is propagálni kell a szocialista forradalmat, hirdetni kell, hogy a fegyvert nem saját testvéreink, más országok bérrabszolgái ellen, hanem a világ burzsoá kormányainak és pártjainak reakciója ellen kell fordítanunk. Minden nemzet hadseregében feltétlenül illegális sejteket és csoportokat kell szervezni, hogy ezt a propagandát minden nyelven folytathassák. Kivétel nélkül minden

országban kíméletlen harcot kell folytatni a kispolgárok és burzsoák sovinizmusa és „hazafisága" ellen. A mai Internacionálé vezéreivel szemben, akik elárulták a szocializmust, feltétlenül apellálni kell azon munkástömegek forradalmi öntudatához, amelyek a háború minden terhét viselik és szemben állnak a sovinizmussal és az opportunizmussal; másodszor, propagálni kell mint egyik legközelebbi jelszót a német, a lengyel, az orosz és más köztársaságok jelszavát, s ezzel együtt valamennyi különálló európai államnak Köztársasági Egyesült Államokká való átalakulását.

1914 szeptember 5—6-án.

Elõször megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

V. A. KARPINSZKIJNAK

IX. 6.

Kedves Elvtárs! Tegnap egész családommal együtt szerencsésen megérkeztem ide, rövid ausztriai fogság után. Zinovjev is jön. Úgy gondoltuk, hogy Genfben telepszünk meg, ahová régi szimpátiák fűznek minket. De itt ingadozni kezdtünk, ne menjünk-e Bernbe. Azt mondják, most Genfet megrohanta az új francia emigráció Párizsból, Brüsszelből stb. Nem mentek-e fel túlságosan az árak, különösen a lakbérek? Azután meg, mi ideiglenesen akarunk megtelepedni: lehet-e majd találni bútorozott hónapos szobákat (két kis szobát) konyha-használattal?

Még egy kérdés: ha nem nagy fáradság Önnek, menjen el a Société de lecture-be* (Grand'Rue 11), vigye el tőlük alapszabályaikat; meg kell nézni, nem változott-e meg ott valami. Engem különösen ez a Société[307] vonz Genfbe, bár ott is???...** drága... Hát a nyomda? Van orosz nyomda? Lehet-e most kiadni egy röplapot stb.? oroszul? különleges óvatossági rendszabályokkal vagy mint azelőtt (a háború ellen, persze, és az újtípusú nacionalisták ellen, Haasétől Vanderveldéig és Guesde-ig — mind aljasul viselkednek!).

Nagyon lekötelez, ha mielőbb válaszol mindezekre a kérdésekre. Vannak-e Genfben még bolsevik elvtársak? köztük olyanok, akik Oroszországba utaznak? Mindannyian

---

* — Olvasó egylet. — *Szerk.*
** Így van a kéziratban. — *Szerk.*

szívből üdvözöljük Önt, Olga elvtársat és összes barátainkat.

N. Lenin

Uljanow bei Schklowsky. Falkenweg 9. Bern.

Bernből Genfbe
1914 szeptember 6-án.

Először megjelent: „Pravda" 92. sz.
1926 április 22.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves Barátom! Megkaptam levelét, amelyben értesít a kiadvány tárgyában Sieggel folytatott megbeszéléséről[308]. Kitűnő! Vegyen a 160 frs-ból annyit, amennyi kell (persze minél kevesebbet, mert egy kis gyűjtemény kiadásáról ábrándozunk), és adja ki a *kiáltványt*[309] *(nem téziseket*[310], **hanem** *a kiáltványt) maximális elővigyázatossággal*; ne sokat adjon ki (200—300-at), és a készletet *feltétlenül rejtse el* a svájci képviselőnél.

Ha nincs meg Önnek a kiáltvány szövege, hanem csak a tézisek, szerezze meg a kiáltványt Lausanne-ból.

Választ várok. *Lenin*

A kiadványt elküldjük majd Párizsba és Oroszországba: százat külföldre, kétszázat Oroszországba. Arra vonatkozólag, hogy miként és milyen címekre küldjük, még levélben megállapodunk.

Bernből Genfbe
1914 október, 11 előtt.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

BESZÉD G. V. PLEHANOVNAK „A SZOCIALISTÁK VISZONYA A HÁBORÚHOZ" CÍMMEL 1914 SZEPTEMBER 28-ÁN (OKTÓBER 11-ÉN) TARTOTT ELŐADÁSÁN[311]

RÖVID ÚJSÁGBESZÁMOLÓ

„Téziseinket, amelyeket a párt Központi Bizottsága dolgozott ki — kezdi beszédét Lenin elvtárs —, elküldtük az olaszoknak, és a tézisek közül sok, sajnos nem valamennyi, bekerült a luganói határozatba"[312].

Plehanov előadásának első része, amelyben a német szociáldemokraták árulását jellemezte, nagyon tetszett az opponensnek, de nem mondható el ugyanez a második részről, amelyben Plehanov igyekezett teljes egészében igazolni a francia szociáldemokraták állásfoglalását.

Hogy lehet védelmezni a francia szocializmust, amely az olaszokat háborúra hívta fel? Még az Internacionálé rendkívül rugalmas határozataiban is nehéz olyan helyeket találni, amelyek ezt a felhívást igazolnák.

A jelenlegi háború megmutatta, milyen óriási opportunista hullám csapott fel az európai szocializmus mélyéből. Az európai opportunisták rehabilitációjuk érdekében megpróbálták felhozni a „szervezet egységének" régi, elcsépelt érvét. A német ortodoxok feladták álláspontjukat, hogy megőrizzék a párt formai egységét. Ő, Lenin elvtárs, mindig rámutatott arra, milyen opportunista az ilyen kérdésfeltevés, mindig harcolt az elvekről lemondó békülékenység ellen. Vandervelde és Kautsky összes határozatainak ez az opportunista hajlam — a nyilvánvaló ellentmondások elkenése — volt a hibája. Sőt, Kautsky „A háborúról"[313] írt cikkében odáig ment, hogy mindenkit felmentett, s kijelentette, hogy mindenkinek igaza van a saját szempontjából, mert *szubjektíve* úgy érzik, hogy veszélyben vannak és *szubjektíve* úgy érzik, hogy lábbal tiporják a léthez

való jogukat. Persze, a franciáknál az ilyen hangulat a pillanatnyi pszichológiai mozzanatok, az emberiesség szempontjából érthetőbb, s ezért rokonszenvesebb volt, de a szocializmus mégsem gondolkozhat úgy, hogy csakis az agressziótól való félelemből indul ki, és nyíltan meg kell mondanunk, hogy a franciák magatartásában több volt a sovinizmus, mint a szocializmus.

Plehanov, mondja továbbá Lenin, bírálja azokat az elvtársakat, akik azt állítják, hogy nem lehet tisztázni, ki támadott elsőnek. Az opponens véleménye szerint a jelenlegi háború egyáltalán *nem véletlenség*, amely ennek vagy annak a támadásnak a következménye; ezt a háborút a burzsoá társadalom fejlődésének összes feltételei készítették elő. Rég megjósolták, és éppen ilyen összetételben és éppen ilyen vonalon. A bázeli kongresszus világosan beszélt róla, és még azt is előre látta, hogy Szerbia lesz az ürügy a konfliktus kirobbantására.

Lenin elvtárs ezután azt fejtegeti, mi a szocialisták feladata a háború idején. *A szociáldemokraták* csak *akkor teljesítik kötelességüket, ha küzdenek saját országuk soviniszta bódulata ellen.* S e kötelességteljesítés legszebb példáját a szerb szociáldemokraták mutatják[314].

A proletariátusnak nem szabad megfeledkeznie Marx szavairól, hogy „a munkásoknak nincs hazájuk"[315], s nem kell részt vennie a burzsoá államok régi kereteinek védelmezésében, hanem a szocialista köztársaságok új kereteinek megalkotásán kell dolgoznia. S a proletariátus nagy tömegei helyes ösztönükkel feltétlenül meg fogják ezt érteni. Az, ami most Európában végbemegy, nem egyéb, mint a legrosszabb és ugyanakkor legmakacsabb előítéletekre való spekuláció. „Nekünk nem az a feladatunk — mondja Lenin —, hogy ússzunk az árral, hanem az, hogy a nemzeti, az ál-nemzeti háborút a proletariátus és az uralkodó osztályok közötti döntő összeütközéssé változtassuk."

Lenin azután bírálta a szocialisták részvételét a kormányban, s rámutatott arra, milyen felelősséget vesznek magukra a szocialisták, mikor szolidaritást vállalnak a kormány összes lépéseivel.

„Inkább menjenek el egy semleges országba és onnan

mondják meg az igazat, inkább forduljanak szabad, független szóval a proletariátushoz, mint hogy miniszteri székbe üljenek" — így fejezi be rövid beszédét a felszólaló.

„Golosz" 33. sz.
1914 október 21.

ELŐADÁS „A PROLETARIÁTUS ÉS A HÁBORÚ" KÉRDÉSÉRŐL, 1914 OKTÓBER 1-ÉN (14-ÉN)[316]

ÚJSÁGBESZÁMOLÓ

Az előadó két részre osztotta beszámolóját: a jelenlegi háború jellegének tisztázása és a szocialisták álláspontja e háború tekintetében.

A háború jellegének tisztázása a marxista számára elengedhetetlen előfeltétele annak, hogy eldöntse azt a kérdést, mi az álláspontja a háború tekintetében. Evégett pedig mindenekelőtt azt kell megállapítani, melyek a jelenlegi háború objektív feltételei és konkrét körülményei. Abban a történelmi helyzetben kell szemlélnünk a háborút, amelyben végbemegy, s csak ezután határozhatjuk meg a hozzá való viszonyunkat. Különben nem materialista, hanem eklektikus módon tárgyalnánk a kérdést.

A történelmi helyzetnek, az osztályviszonyoknak stb. megfelelően különböző időben más és más álláspontra kell helyezkednünk a háborúval szemben. Ostobaság egyszer s mindenkorra elvileg megtagadni a háborúban való részvételt. Ostobaság ugyanakkor az is, ha a háborúkat védekező és támadó háborúkra osztjuk. Marx 1848-ban gyűlölte Oroszországot, mert akkor Németországban a demokrácia nem győzhetett és nem fejlődhetett, nem egyesíthette az országot egységes nemzeti állammá, amíg ránehezedett az elmaradott Oroszország reakciós keze.

Ahhoz, hogy tisztázhassuk a jelenlegi háború tekintetében elfoglalt álláspontunkat, meg kell értenünk, miben különbözik az előző háborúktól, melyek ennek a háborúnak a sajátosságai.

Megmagyarázta-e ezt a burzsoázia? Nem. S nemcsak eddig nem magyarázta meg, hanem ezután sem fogja. Ha abból ítélünk, ami a szocialisták körében végbemegy, azt

hihetnénk, hogy nekik sincs fogalmuk ennek a háborúnak megkülönböztető sajátosságáról.

Pedig a szocialisták igen jól megmagyarázták és előre látták ezt a háborút. Sőt mi több, nincs egyetlen szocialista képviselőnek egyetlen beszéde, egyetlen szocialista publicistának egyetlen cikke sem, amely ne foglalkozna ezzel. Ez a magyarázat olyan egyszerű, hogy valahogy nem is fordítanak rá figyelmet, holott éppen ez az alapja a jelenlegi háborúval kapcsolatos helyes állásfoglalásnak.

A jelenlegi háború — imperialista háború, s ez legfőbb jellemzője.

Ahhoz, hogy megérthessük ezt, előbb azt kell megvizsgálnunk, milyenek voltak az előző háborúk, és mi az imperialista háború.

Lenin meglehetősen részletesen foglalkozik a XVIII. század végén és a XIX. század folyamán lejátszódott háborúk jellegével. Ezek egytől egyig *nemzeti háborúk* voltak, amelyek a nemzeti államok kialakulását kísérték és elősegítették.

Ezek a háborúk lerombolták a feudalizmust, és az új, burzsoá társadalomnak a feudális társadalom ellen vívott harca jutott bennük kifejezésre. A nemzeti állam a kapitalizmus fejlődésének szükségszerű fázisa volt. A nemzeti önrendelkezésért, a nemzeti önállóságért, a nyelvi szabadságért, a népképviseletért vívott harc mind ezt a célt szolgálta: a nemzeti államok megalakítását, ami a kapitalizmus bizonyos szakaszában a termelőerők fejlődéséhez elengedhetetlenül szükséges volt.

Ilyen jellegűek voltak a háborúk a Nagy Francia Forradalom idejétől egészen az itáliai és a porosz háborúkig.

A nemzeti háborúknak ezt a feladatát vagy maga a demokrácia végezte el, vagy Bismarck segítségével valósult meg — a háborúban részt vevők akaratától és tudatától függetlenül. A modern civilizáció diadalát, a kapitalizmus teljes kivirágzását, az egész népnek, az összes nemzeteknek a kapitalizmus rendszerébe való bevonását szolgálták a nemzeti háborúk, a kapitalizmus kezdeti szakaszának a háborúi.

Más dolog az imperialista háború. S ebben a kérdésben nem volt nézeteltérés a különböző országok különböző

áramlathoz tartozó szocialistái között. Valahány kongresszuson vitára bocsátották az esetleges háborúhoz való viszonyunkkal foglalkozó határozati javaslatot, mindenki egyetértett azzal, hogy ez a háború *imperialista* háború lenne. Valamennyi európai országban egyaránt kifejlődött a kapitalizmus, s megadta mindazt, amit a kapitalizmus adhat. A kapitalizmus már elérte a legfelső formáját, és most már nem árut, hanem tőkét exportál. Nemzeti burka szűknek bizonyult; most már a földgolyó utolsó szabadon maradt területeiért folyik a küzdelem. A XVIII. és a XIX. század nemzeti háborúi a kapitalizmus kezdetét jelezték — az imperialista háborúk a kapitalizmus végének a jelei.

A XIX. század végére és a XX. század elejére teljesen az imperialista politika nyomta rá bélyegét.

Az imperializmus az, ami egészen sajátos bélyeget nyom a mai háborúra, s minden előző háborútól megkülönbözteti.

Csak akkor tisztázhatjuk a háborúhoz való viszonyunkat, ha sajátos történelmi körülményei közepette vizsgáljuk meg, ami marxistára nézve kötelező. Különben megint csak a régi fogalmakkal, a régi érvekkel fogunk operálni, amelyek más helyzethez, a régi helyzethez illettek. Ezek közé az elavult fogalmak közé tartozik a haza fogalma és az imént említett kategorizálás, amely védekező és támadó háborúkra osztja a háborúkat.

A valóság eleven képén persze most is találhatunk egy-két régi színfoltot. Például ma is van egy ország a hadviselő felek között, amely nemzeti létéért harcol: a szerbek. Indiában és Kínában sem választhatott más utat az öntudatos proletariátus, mint a nemzeti utat, mert ezek az országok még nem alakultak nemzeti állammá. Ha Kínának ezért támadó háborút kellene viselnie, mi csak rokonszenvezhetnénk vele, mert ez objektíve haladó háború lenne. Ugyanebből a meggondolásból hirdethetett támadó háborút Marx 1848-ban Oroszország ellen.

Tehát a XIX. század végét és a XX. század elejét az imperialista politika jellemzi.

Az imperializmus a kapitalizmusnak olyan állapota, amikor az már kimerítette lehetőségeit és hanyatlásnak indul. Ez egy sajátos korszak, amely nem a szocialisták

fejében él, hanem a valóságos viszonyokban gyökerezik. A harc a maradék konc felosztásáért folyik. Ez a kapitalizmus utolsó történelmi feladata. Hogy meddig tart ez a korszak, azt nem tudjuk megmondani. Lehet, hogy több ilyen háború is lesz, de azt világosan látnunk kell, hogy ezek korántsem olyan háborúk, amilyeneket régebben viseltek, és hogy ennek megfelelően megváltoznak a szocialistákra háruló feladatok is.

A proletárpártnak ezen új feladatok megoldásához esetleg már egészen más típusú szervezetre lesz szüksége. Kautsky a „Weg zur Macht"* című brosúrájában — részletesen és figyelmesen megvizsgálva a gazdasági jelenségeket, és rendkívül óvatos következtetéseket vonva le belőlük — rámutat arra, hogy most olyan szakaszba lépünk, amely egyáltalán nem hasonlít a korábbi békés, fokozatos fejlődéshez . . .

Hogy milyen legyen az új szervezeti forma, amely ennek a szakasznak megfelel, azt most bajos volna megmondani. De az világos, hogy az új feladatok miatt a proletariátusnak új szervezeteket kell teremtenie, vagy a régieket át kell alakítania. Éppen ezért oktalan az a félelem — amely oly világosan megnyilvánul a német szociáldemokratáknál —, hogy szétziláljuk szervezetünket, éppen ezért oktalan ez a mindenáron való legalitás. Tudjuk, hogy a Pétervári Bizottság kiadott egy illegális röplapot[317] a háború ellen. Hasonlóképpen cselekedett a Kaukázusi Bizottság és még néhány más oroszországi szervezet. Nem kétséges, hogy ezt külföldön is megtehetik anélkül, hogy a kapcsolatok megszakadnának emiatt.

A legalitás, persze, roppant értékes dolog, s Engels nem ok nélkül mondotta: „Burzsoá urak, előbb rúgják fel maguk a legalitásukat!"[318] Ami most végbemegy, talán jó lecke lesz a német szociáldemokratáknak, hiszen az a kormány, amely mindig kérkedett törvényességével, most nyugodt lélekkel minden vonalon felrúgta azt. Ebből a szempontból még hasznosnak bizonyulhat a berlini városparancsnok durva rendelete, melyet a „Vorwärts"-szel

* — „Út a hatalomhoz". — *Szerk.*

az első oldalon közöltetett[319]. De a „Vorwärts", miután a betiltástól való félelmében hátat fordított az osztályharcnak és megígérte, hogy amíg a háború tart, addig nem törődik vele, ezzel öngyilkosságot követett el. Kimúlt — mint azt helyesen megjegyezte a párizsi „Golosz"[320], amely most a legjobb szocialista lap Európában. Jóllehet az utóbbi időben egyre gyakrabban és mind élesebb formában különböztem össze Martovval, azt határozottan le kell szögeznem, hogy Martov most pontosan azt teszi, amit egy szociáldemokratának tennie kell. Bírálja saját országa kormányát, leleplezi burzsoáziáját, szidja a minisztereit. Azok a szocialisták viszont, akik letették a fegyvert saját kormányuk előtt és a másik ország minisztereit és uralkodó osztályait leplezik le és pellengérezik ki, a burzsoá újságírók szerepét töltik be. Objektíve maga Südekum is a német kormány ügynöke, miként mások a francia-orosz szövetségesek ügynökei.

Azok a szocialisták, akik nincsenek tisztában azzal, hogy a jelenlegi háború imperialista háború, és nem történelmi szemszögből nézik ezt a háborút, azok semmit sem fognak megérteni belőle; s képesek gyermeki együgyűséggel úgy képzelni, hogy éjszaka az egyik a másikat torkon ragadta, és a szomszédoknak most meg kell menteniük a támadás áldozatát vagy gyáván „be kell zárkózniuk" (Plehanov kifejezése) a veszekedés elől.

Nem engedjük, hogy becsapjanak bennünket és a burzsoá tanácsadók olyan egyszerűen magyarázzák meg a háborút, hogy békességben éltünk-éldegéltünk, aztán az egyik rátámadt a másikra, s a másik most védekezik.

Lenin elvtárs felolvas egy részletet Luzzatti cikkéből, amely egy olasz lapban jelent meg. Az olasz politikus ebben a cikkben örvendezik, hogy a háborúban a nagy győztes — a haza lett, a haza fogalma, és azt mondja, emlékezzünk Cicero szavaira, melyek szerint „a legnagyobb szerencsétlenség a polgárháború".

Lám, hová lyukadt ki a burzsoá, lám, mi izgatja, minek örvendezik leginkább, mibe ölt tengernyi pénzt és energiát. Azt akarja elhitetni velünk, hogy ez is csak a régifajta, közönséges nemzeti háború.

De nem. A nemzeti háborúk kora lejárt. Ez a háború imperialista háború, s a szocialistáknak az a feladatuk, hogy a „nemzeti" háborút polgárháborúvá változtassák. Ezt az imperialista háborút valamennyien vártuk, készültünk rá. S ha ez így van, akkor egyáltalán nem fontos, ki volt a támadó; mindenki készült a háborúra, s az támadott, aki az adott pillanatban előnyösebbnek látta.

Lenin elvtárs ezután rátér a „haza" fogalmának szocialista meghatározására.

Ennek a fogalomnak pontos és világos meghatározását megtaláljuk a „Kommunista Kiáltvány" ragyogó lapjain, amelyeket a tapasztalat teljes egészében ellenőrzött és igazolt. Lenin felolvas a „Kommunista Kiáltvány"-ból egy részletet arról, hogy a haza fogalma történelmi kategória, amely megfelel a társadalmi fejlődés bizonyos fokának, később azonban fölöslegessé válik. A proletariátus nem szerethet olyasmit, amije nincs. A proletariátusnak nincs hazája.

Melyek a szocialisták feladatai a jelenlegi háborúban? Lenin elvtárs felolvassa a stuttgarti határozatot, amelyet később Koppenhágában és Bázelben is jóváhagytak és kiegészítettek[321]. Ez a határozat világosan megmondja, milyen eszközökkel harcolhatnak a szocialisták a háborús tendenciák ellen, és mi a kötelességük a már kitört háborúval kapcsolatban. Ezeket a feladatokat az orosz forradalom és a Párizsi Kommün tapasztalatai szabják meg. A stuttgarti határozatot óvatosan fogalmazták meg, az összes büntetőtörvények figyelembevételével, de a feladatot ez világosan megjelöli. A Párizsi Kommün polgárháború. Hogy milyen formában, mikor és hol, az más kérdés, de munkánk irányvonala világosan ki van jelölve.

Lenin elvtárs azután ebből a szempontból megvizsgálja, hogy a különböző országok szocialistái a valóságban milyen álláspontot foglaltak el. A szerbeken kívül teljesítették kötelességüket az oroszok, mint az olasz „Avanti" megállapítja, s teljesíti Keir-Hardie, aki leleplezi Edward Grey politikáját.

Ha egyszer a háború elkezdődött, nem lehet kitérni előle. Oda kell mennünk és végeznünk kell szocialista munkánkat. A háborúban talán még többet gondolkoznak és

elmélkednek az emberek, mint „otthon“. Oda kell mennünk, és szerveznünk kell a proletariátust a végső cél érdekében, mert utópia azt gondolni, hogy a proletariátus békés úton fog eljutni a végső célhoz. A kapitalizmusból nem lehet átmenni a szocializmusba anélkül, hogy szét ne törjük a nemzeti kereteket, ahogy a feudalizmusból nem lehetett átmenni a kapitalizmusba nemzeti eszmék nélkül.

„Golosz“ 37. és 38. sz.
1914 október 25 és 27.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.!

Elküldöm a kiáltványt öt javítás miatt. Kérem, végezze el ezeket a javításokat a korrektúrában minél gondosabban[322].

Azután küldöm a „Választ Vanderveldének"[323] — *szedésbe.*

Minél több cikket kell petittel szedni. A két oldalt maximálisan ki kell használnunk. Bosszantó, hogy erre nem voltak figyelemmel, amikor a kiáltványt szedésbe adták.

Most az a kérdés, hány ezer „n" fér el két oldalon? A Központi Lap formátuma a *régi legyen* (tudtommal a fejléc nincs Genfben: kívánatos az új fejlécet gazdaságosabban elhelyezni, hogy kevesebb helyet foglaljon el: például beszorítani a sarokba, és nem „kisajátítani" vele a teljes lapszélességet).

Várjuk a pontos számítást a méretre vonatkozóan: hány petit betű fér el.

A legjobb, ha elküldi a kiáltvány korrektúráját is (a második korrektúrát) és az összes betűmintákat, beleértve a legkisebb betűtípust is.

A szám fejlécén (ez a Központi Lap *következő* száma legyen) szerepelnie kell az árnak is: 10 cts*, azt hiszem. Mindenesetre a *tördelt* szám hasáblevonatait *feltétlenül* küldjék el nekünk.

Ha a Központi Lap régi formátuma mellett *mindent* petittel lehetne szedni, akkor két oldalon körülbelül

* — centimes. — *Szerk.*

40 000 „n" férne el. Akkor elhelyezhetnénk még néhány cikkecskét, amelyek már készülnek. (Ha viszont a kiáltvány *m á r* ki van szedve, mégpedig nem megfelelő betűtípussal stb., akkor azt külön adjuk ki.)

A levelezésre Önnek nagy kiadásai lesznek: mindent borítékban kell küldeni, nem keresztkötésben. Jegyezzék a postaköltségeket és vegyék el az „alapból" (160 frs), különben tönkremennek!

Szjomát kérjék meg, hogy szerezze meg nekünk a „*Sozialistische Monatshefté*"-t[321] (a háború kitörése utáni összes számokat) a bundistáktól: ha kell, megfizetjük és *g a r a n t á l j u k* (akár letéttel, ha ezt követelik) a határidőre való visszaadást.

Kézszorítással

Lenin

P. S. Írja meg, mikor *lehet* kész a Központi Lap kétoldalas száma? Én a napokban Montreux-ben előadást tartok (még nem tudom mikor), és *ha* szükséges, elutazhatok Önhöz.

Bernből Genfbe
1914 október 17-én vagy 18-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.!

Hallatlanul elkésett a szedő! Hétfőre ígérte a kiáltványt, s ma péntek van. Ször-nyű-ség!

Ez már mindig így lesz??

Ami a lapon megadandó címet illeti: érdemes-e *postafiókot* bérelni? Hiszen akkor (1) százszor kell hiába járkálnia, (2) a hatóságok úgyis tudni fogják, *ki* bérelte a postafiókot. Gondolja meg, nem jobb-e megadni címnek ezt: Bibliothèque Russe* — *a Központi Lap szerkesztősége részére*?

Gondolkozzunk ezen.

Azt mondják, Nicolet *nem képes* megőrizni és továbbítani a pénzt és egyebeket.

A cikkek sorrendjét elküldtem: küldje a kefelevonatokat részletekben. Akkor nem lesz szükség *két* napra (szörnyű sok) a tördelt korrektúra beküldéséhez (ha *expressz* küldik, egy nap bőven elég).

Türelmetlenül várjuk a kefelevonatokat.

Hétfőn Montreux-ben tartok előadást, kedden Zürichben[325]. Genfbe nem megyek.

Üdvözletemet és a legjobb kívánságaimat küldöm

Lenin

Most kaptam meg levelét. Jaurèst és Frankot illetően egyelőre halasszuk el a dolgot. Várnunk kell. Egyszerűen leszidni helytelen lenne. Dicsérni nincs miért. Elhatároztuk, hogy egy ideig hallgatunk.

---

* — Orosz Könyvtár. — *Szerk.*

S hol vannak a korrektúrák??? Vajon ez mindig ilyen soká fog tartani? A Központi Lap utolsó száma 1913 decemberében jelent meg — a *32.* szám. Most tehát a *33.* számnak kell kijönnie.

Bernből Genfbe
1914 október 23-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

1914. XI. 14.

Kedves Barátom! Nagyon örültem annak az értesítésének, hogy a Központi Lapot megkapta és a kellő helyre továbbítja. Azzal kapcsolatban, hogy milyen beszédet mondjon a svéd szociáldemokraták kongresszusán, egy tanácsot adhatok: vagy egyáltalán ne beszéljen, vagy mondja azt, hogy üdvözli a svéd munkások testvéri pártját, és sok sikert kíván neki *a forradalmi nemzetközi szociáldemokrácia szellemében*[326]. Ha *ezt* nem lehet mondani, akkor egyáltalán nem érdemes beszélni. Ha pedig lehet, akkor persze jobb lenne hozzáfűzni, hogy az orosz munkások (1) álláspontjukat kifejezésre juttatták a szociáldemokrata frakció útján, amely *nem* szavazta meg a költségvetést; (2) *illegális* kiáltványokat adnak ki Szentpétervárott, Rigában, Moszkvában, a Kaukázusban; (3) pártszervük, a Központi Bizottság és a Központi Lap fellépett a nemzetközi opportunizmus ellen.

„Illendő"-e ez? — Hm... Persze Brantingnak nem fog tetszeni, de nekünk nem az a dolgunk, hogy az opportunistáknak „tessünk". Ha Önnek adnak 10—12 percet és szólás*szabadságot*, akkor beszélnie kell a **német** (és más) opportunizmus *ellen*, persze úgy, hogy egyetlen szóval se sértse meg sem a svéd szociáldemokratákat, sem az ő „fiataljaikat" stb. Az Internacionálé újjászervezését illetően azt tanácsolnám, hogy se közvetlenül, se közvetve *ne* beszéljen erről. Küldök Önnek egy cikket (nagyon jót!) erről a témáról (fordítsa le és küldje el a cikket Oroszországba)[327]. Hallgassunk az Internacionálé újjászervezésé-

nek kérdéséről, és helyezkedjünk tartózkodó álláspontra. Ki kell várni. A németeknél mozgolódnak a *baloldaliak*[328]: *ha* szakadás következik be náluk, *akkor* talán megmenekül az Internacionálé az elrothadástól...

Ön téved abban, hogy a burzsoázia hallani sem akar a „béke" jelszaváról. Ma olvastam az angol „Economist"-ot. E fejlett ország *okos* burzsoái a béke *mellett* vannak (persze a kapitalizmus *erősítése* érdekében)[329]. De nekünk nem szabad megengednünk, hogy összekeverjenek bennünket a kispolgárokkal, a szentimentális liberálisokkal stb. A *szurony* korszaka eljött. Ez tény, tehát *ezzel a fegyverrel is* kell harcolnunk.

A béke jelszavát maholnap átveszi a *német* burzsoázia és különösen az *opportunisták*. Nekünk a *saját* céljaiért *harcra* képes *forradalmi proletariátus* jelszava mellett kell síkra szállnunk, és éppen ez a polgárháború. Ez is *nagyon* konkrét jelszó, és *csakis ez* a csalhatatlan választóvize a fő irányzatoknak: a proletár ügy mellett vagy a burzsoá ügy mellett.

A svédekkel szemben fennálló tartozással kapcsolatban [330] sem én, sem Nagyezsda Konsztantyinovna semmire a világon nem emlékszünk. De *igen könnyen* lehetséges, hogy én nem tudtam a dologról, vagy elfelejtettem. Ezért valamiféle kedves, köszönő levél, amely arra irányul, hogy eme tartozást „elengedjék", igen jó lenne. Azt hiszem, Ön ezt maga is nyugodtan megteheti — például a Pétervári Bizottság, plusz *néhány* olyan szociáldemokrata képviselő nevében, akik Önnek Pétervárott meghatalmazást adtak. Véleményem szerint ez a legjobb forma. S a kölcsönt illetőleg, úgy vélem, szintén működésbe kellene lépnie. Azt nem tanácsolnám, hogy az én levelemet felhasználja („*frakciós*" civakodás lesz belőle!!!). Ha ragaszkodik hozzá, küldök egy levelet, de az én tanácsom: nem kell. *Nélkülem inkább* adnak Önnek, higgye el! Hivatkozzék Petrovszkijra, tőle szerezzen levelet (ha kell), ez bizonyára jobb lesz!

Kemény, forró kézszorítással és sok jókívánsággal!

N. Lenin

P. S. Ha Kollontaj lefordítja németre a Központi

Bizottság kiáltványát (a Központi Lap 33. számából), elküldhetne nekünk egy másolatot?

P. S. A „béke" jelszavának a kérdéséhez. Bernsteinnek a „Neue Zeit" utolsó számában megjelent érdekes cikke azt mutatja, hogy Angliában, ahol a legokosabb, legszabadabb stb. a burzsoázia, van egy *béke*-áramlat, amely ultraopportunista állásponton áll. Vagyis a béke jobban biztosítja a „szociális békét", azaz a proletariátus *alárendelését* a burzsoáziának, a proletariátus megnyugtatását, a kapitalizmus létének *meghosszabbítását*. Bernstein ezt nem fejti ki. De nyilvánvaló, hogy *ilyen* békebarát sok van valamennyi ország liberális és radikális *burzsoái* között. Ehhez még vegye hozzá, hogy (1) az *összes* soviniszták ugyancsak a béke mellett vannak (csak *milyen* feltételek mellett) — de a cenzúrázott sajtóban *nem engednek* beszélni bennünket a mi feltételeinkről!! (2) hogy a német és az orosz *udvar* ugyancsak (ma titokban, holnap félig nyíltan) az egymással való különbéke mellett vannak; (3) hogy az összes szentimentális polgárok és nyárspolgárok a „béke mellett" vannak, „forradalomellenes", nyárspolgári, rabszolgai stb. szempontból.

Felvetődik a kérdés, hogy *objektíve* kinek használ ma a béke jelszava? Semmi esetre sem a *forradalmi* proletariátus eszméi propagandájának! Nem annak az eszmének, hogy *fel kell használni* a háborút a kapitalizmus bukásának *meggyorsítására!*

Vegye ehhez hozzá a soviniszta opportunisták győzelmét csaknem minden országban; csak ezeket az embereket *húzza ki a csávából* a béke jelszava![331]

Bernből Stockholmba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

XI. 25.

Kedves Barátom! Tegnap este olvastuk, hogy Pétervár mellett letartóztattak 11 embert (köztük az OSZDM-frakció 5 tagját[332]), és ma táviratoztunk Brantingnak, hogy önök tisztázzák (le cas échéant* a finnek útján), lefogták, letartóztatták-e az OSZDM-frakció 5 tagját.

Ha igen, az nagy baj!

De annál kevésbé szabad Önnek Dániába utaznia. Én általában erélyesen tiltakozom elutazása ellen. Éppen most Önnek magának ott kell lennie Stockholmban, hogy jobban, sűrűbben, szélesebb körben szervezze meg a kapcsolatokat. Nehéz dolog ez, tapasztalt embert kíván, aki legalább egy idegen nyelvet tud. *Lehetetlen* ezt rábízni „akárkire".

Ha Önt zaklatják majd (a rendőrség) Stockholmban, el kell rejtőznie Stockholm *mellett* egy kis faluban (ez könnyű, náluk mindenütt van telefon). Azt hiszem, Kollontaj is nemsokára könnyűszerrel elutazhatna incognito Stockholmba vagy egy környékbeli helységbe.

Hamarosan kiadjuk a Központi Lap 34. számát, majd a 35. számot is.

Válaszoljon mielőbb. Mi önöktől minden levelet megkapunk. A likvidátorok dokumentumát[333] (az *ő* válaszukat Vanderveldének) ugyancsak megkaptuk. Köszönet.

Várom a híreit. Meleg kézszorítással

Lenin

Bernből Stockholmba
1914 november 25-én.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

* — esetleg. — *Szerk.*

A. M. KOLLONTAJNAK

Tisztelt és kedves Elvtárs! Nagyon hálás vagyok a röplap beküldéséért[334] (egyelőre nem tehetek egyebet, csak átadhatom a „Munkásnő" itteni szerkesztőségi tagjainak — ők írtak már egy levelet Zetkinnek, alighanem az Önéhez hasonló tartalommal), és köszönöm azt az ajánlatát is, hogy Angliáról tudósításokat küld a Központi Lapnak. Levelezek egy londoni elvtárssal (Mr. Litvinoff), aki pártunk Központi Bizottságát képviseli az NSZI-ben, de persze minél több kapcsolatunk van az Internacionálé balszárnyának képviselőivel, annál jobb. Teljesen egyetértek Önnel abban, hogy e képviselőknek szorosabb kapcsolatban kell lenniük, érintkezniük kell egymással. S éppen e cél érdekében bátorkodom felhasználni kedves levelét az Ön által megkezdett beszélgetés folytatására.

Ön szemmelláthatólag nem ért egyet teljesen a polgárháború jelszavával, és, hogy úgy mondjam, alárendelt (sőt talán: feltételes) helyet jelöl ki számára a béke jelszava mögött. S hangsúlyozza, hogy „olyan jelszót kell kiadnunk, amely mindenkit *egyesít*".

Őszintén megmondom, hogy jelenleg a legjobban az ilyen válogatás nélküli egyesítgetéstől félek, mert meggyőződésem szerint ez a legveszélyesebb és legkárosabb a proletariátusra nézve. Hiszen Kautsky a „Neue Zeit"-ben már fabrikált egy ilyen ultra-„egyesítő" elméletet[335], a... *

Bernből Krisztiániába
1914 november 28 és december 8 között.
Először megjelent: „Leninszkij
Szbornyik" II. köt. 1924.

* A levél itt megszakad. — *Szerk.*

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.! Megkaptam a Központi Lapot. Kitűnő, hozzák ki — sok üdvözlet és köszönet!

Mellékelek még egy kis cikket még a 35. számba. Be lehet szorítani, remélem?

Esetleg belefér még valami?

Üdvözlet!

Lenin

P. S. Szjoma szokta olvasni a „Vorwärts"-et, nemde? Nem küldene-e ő nekünk *kivonatokat* (rövideket) a legérdekesebb anyagokból? Például a „Vorwärts" szerkesztősége és a szakszervezetek Központi Bizottsága közötti konfliktusról[336]? az én zürichi előadásomról[337]? a svédországi opportunisták győzelméről stb.? Csak a *leg*fontosabb híreket *két szóban*, hogy figyelemmel kísérhessük a „Vorwärts" magatartását?

Ugyanez — az *amerikai* német szociáldemokrata lapokkal kapcsolatban.

Szokta ő olvasni ezeket?

Bernből Genfbe
1914 december 5 és 12 között.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.!

Küldöm a kefelevonatot.

A 36. számmal[333] egy kissé türelemmel kell lenni . . . még nincs megírva, és egy kicsit várni is kell . . .

Szíves üdvözlet

Lenin

P. S. Érdeklődéssel olvastam a „nemzeti büszkeségre" vonatkozó megjegyzéseket, de . . . . . nem tudtam velük egyetérteni. **Különböző** *oldalakról* kell „megvilágítani" a sovinizmust.

Feltétlenül kell egy betoldás az *elhalasztásról**.

iktassák be:

Helyszűke miatt az anyag egy részének — Liebknecht nyilatkozatának stb. — közlését elhalasztottuk.

Elnézését kérem a nagy sietségért!!

A kéziratokat, vagyis a cikkeket, lerövidítettük.

Bernből Genfbe
1914 december 9-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* A kéziratban itt ez a jel van: „ld. #", amely egy külön lapon levő másik jelre utal: „#iktassák be" s mellette következik a lapba beiktatandó alanti szöveg. — *Szerk.*

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Kedves Barátom!

Kollontaj levelét megkaptuk (én meg Nagyezsda Konsztantyinovna). Most készülünk válaszolni neki.

Az Önhöz írott leveleim bizonyára elkallódnak vagy késnek: nemegyszer írtam Kobeckijhoz. Érdeklődjék még egyszer.

Kéziratát megkaptuk — úgy gondoljuk, hogy a Központi Lapban (vagy brosúra formájában) tesszük közzé[339].

Szokta-e olvasni a „Golosz"-t? Ebben most már látható Martov pálfordulása[340] — Akszelrod görcsös erőlködése az „összebékítésre" (Martovot Südekummal, vagyis Plehanovval) — ugyanakkor Trockij az „amnesztia" *„ellen"*!

Szép kis zűrzavar! Ők meg minket szidnak „frakciózás" miatt (holott maguk frakciós politikájuk kedvéért békülnek ki a szociálsovinizmussal!!). Utálatos, szomorú látvány.

Ha a konferencián részt vesz[341], viselkedjék óvatosabban. Ha felszólal, azt tanácsolom, *ismételje* meg a stockholmi beszédet, *hozzáfűzve*, hogy a belgák és a franciák belépése a kormányba ugyancsak árulás (ha vannak is *enyhítő* körülmények). Különben azt gondolják, hogy mi *orosz* sovinizmusból *csak* a németeket szidjuk.

Beszámolót véleményem szerint *nem érdemes*, *nem kell* küldeni.

De küldje el tájékoztatás végett (csakis ezért) — és *Litvinov* nevében (Litvinoff, 76 High Street 76.

Hampstead, London. N. W.) a kiáltványnak, valamint az 5 (és 11) ember letartóztatásáról szóló közleménynek a teljes fordítását. Remélem, most már levélben megállapodott Litvinovval?

Meleg kézszorítással

Lenin

P. S. Mi volt a véleménye Kollontajnak a „dokumentumról"[342] és a „Golosz" utolsó (80—86. és köv.) számairól?

P. S. Most olvastam, hogy a konferencia január 17-én lesz, és hogy a svájci párt **lemondott** a részvételről. Azt hiszem, ha így áll a dolog, jobb *egyáltalán* nem részt venni.

P. P. S. Kautsky a „Labour Leader"-ben a *béke jelszava mellett* foglal állást[343]. Ezt válaszolom Kollontaj elvtársnak! Vajon ő ezután is kitart e jelszó mellett?

Bernből Stockholmba
1914 december végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

1915

V. A. KARPINSZKIJNAK

1915. I. 3.

Kedves Barátaim! Hálásan köszönöm az üdvözletet, és mi mindannyian (de én meg Nagyezsda Konsztantyinovna külön is) a legjobb kívánságainkat küldjük az újév alkalmából!

Egy párizsi szedő felajánlotta nekünk, hogy Genfbe jön és kiszedi a Központi Lapot számonként *35 frs*-ért, ha akad nyomda és ad neki betűket[344].

Fontolják meg ezt a dolgot *minden szempontból* (az árcsökkentés kívánatos, mert elhatároztuk, hogy hetente adjuk ki a Központi Lapot), és válaszoljanak mielőbb.

Továbbá. Fontolják meg azt is, mikorra kell anyagot küldeni, és mely napra kell elkészíteni mindent, mely napra kell időzíteni a Központi Lap kiadását a terjesztés érdekében? Úgy látszik, a terjesztésre a legalkalmasabb a szombat. Ha ez így van, akkor szerdán vagy csütörtökön kell-e kihozni? Hogy pénteken itt legyen, s szombaton meglegyen egész Svájcban?

Meleg kézszorítással

Lenin

Bernből Genfbe.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

A GRANAT-KIADVÁNYOK SZERKESZTŐSÉGI TITKÁRÁNAK

1915. I. 4.

Igen tisztelt Kollegám!

Tegnap kaptam meg levelét, és táviratoztam, hogy „consens" — beleegyezem. Bármennyire szomorú, hogy a szerkesztőség mindent kihagyott, ami a szocializmusra és a taktikára vonatkozik (márpedig enélkül Marx nem Marx), mégis kénytelen voltam beleegyezni, mert az Ön által felhozott érvvel szemben („abszolút lehetetlen") nincs mit tenni[345].

Nagyon hálás leszek, ha elküldi nekem a levonatot, vagy levelezőlapon megírja, *mikorra* várható. Mellesleg: volna még idő néhány javításra a dialektikáról szóló fejezetben? Talán szíveskedne megírni, mikor adják szedésbe és mi a javítás beadásának a végső határideje. Éppen ezzel a kérdéssel foglalkoztam az utóbbi másfél hónapban, és azt hiszem, egyet-mást hozzátehetnék, ha volna rá idő.

Azonkívül bátorkodom felajánlani szolgálataimat a lexikon szerkesztőségének, ha a következő kötetekből vannak még ki nem osztott cikkek. Jelenleg kivételesen jó helyzetben vagyok a német és francia könyvtárak tekintetében, amelyeket Bernben használhatok — és kivételesen rossz helyzetben az irodalmi munka tekintetében általában. Ezért nagy örömmel vállalnék cikkeket a politikai gazdaságtan, a politika, a munkásmozgalom, a filozófia stb. kérdéseinek köréből. Feleségem N. Krupszkaja néven pedagógiai kérdésekről írt a „Russzkaja Skolá"-ba és a „Szvobodnoje Voszpitanyijé"-be[316], különösen a *„munkaiskola"* kérdésével foglalkozott, valamint a pedagógia régi

klasszikusainak tanulmányozásával. Szívesen vállalna cikkeket e kérdésekről.

Szolgálatára készen

V. Uljanov

Wl. Uljanow. Distelweg 11. *Bern.*

Bernből Moszkvába.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Kedves Barátom! Mi újra meg újra elhatároztuk (miután tegnap többek közt Grimmel beszélgettünk): lebeszéljük Önt arról, hogy elmenjen a tisztességtelenek tanácsára; hadd menjenek a likvidátorok a koppenhágai konferenciára. Nekünk *jobb*, ha egyáltalán nem megyünk közéjük.

Még a svájciak sem mennek.

Minden jel arra vall, hogy ez a németek cselszövése. Sőt azt hiszem, hogy itt a német vezérkar cselszövéséről van szó, amely mások útján akarja a „békét" szondázni . . .

Ott mi semmit sem fogunk megtudni. Semmit sem lehet ott előbbre vinni. A kiáltvány elküldése — ez minden, amire szükségünk van.

Nagyon sietek, és elnézését kérem a sietségért.

Lenin

Bernből Stockholmba
1915 január első felében.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Kedves Barátom! Küldjük a bélyegzős lapokat. Ha mégis és feltétlenül kell en-tête*, írjon, és akkor azt azonnal megrendeljük a nyomdában.

A képviselők fényképei felől tegnap érdeklődtem: itt már megrendeltük őket, és ezen a héten elkészülnek. Akkor elküldjük őket Önnek[347].

A 36. szám már régen megjelent, elküldtük.

A 37. számot nyomják.

Az igényelt példányszámra vonatkozó utasítást átadtuk.

A gyűjtés céljaira kibocsátandó bélyegekre stb. stb. vonatkozó terveit teljes egészében helyeslem. Általában, helyzetét illetően már a 36. számból látni fogja, hogy Ön a Központi Bizottság hivatalos és meghatalmazott képviselője, régebben is ez volt, s ez is maradt. Azt hiszem, ez egészen világos helyzet. Ennek megváltoztatására jelenleg sem okot, sem lehetőséget nem látunk (amíg nem tisztázódik, mi és miként van Oroszországban). Teljesen meg vagyok győződve arról, hogy Ön őszintén írt en dehors de toute etc.**, és ezért remélem, ugyanilyen őszintén megírja, vannak-e mégis kellemetlenségek és milyenek. Írjon nyíltan (ha úgy jobb, akkor privátim nekem).

A „Golosz"-t betiltották. A szervező bizottságiak[348] körében nyilvánvaló a bomlás. Martovot Zürichben *jobbra* térítették (Akszelrod + Martinov + Szemkovszkij + a bundisták) a Plehanovékkal és Südekumékkal való „béke"

---

* — fejléc. — *Szerk.*

** — eltekintve mindentől stb. — *Szerk.*

irányában. A bundisták kiadták az „Informacionnij Bulletin“ 7. számát — szintelen, teljesen a Südekumékkal való béke mellett van (többek között Kautsky is; mennyivel különb hát Südekuméknál?).

Szívből kívánok Önnek sok sikert nehéz munkájához, és nagyon köszönöm a híreket. A koppenhágai határozatokat megkaptuk.

Lenin

1915 január második felében.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ II. köt. 1924.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Kedves Barátom! Az áprilisi utazásra és az azzal kapcsolatos előkészületekre vonatkozó tervét *teljesen* helyesnek tartom[319]. Ennél a tervnél csakugyan meg kell állapodni, és végrehajtását a lehető legrendszeresebben és legkörültekintőbben elő kell készíteni.

A leveleket köszönöm. Mi már többször írtunk Önnek. Küldtünk bélyegzővel ellátott lapokat is. Remélem, mindent megkapott.

Ma megkaptuk a „Nase Szlovó"-t, amely most Párizsban a betiltott „Golosz" helyett jelenik meg. A „Nase Szlovó"-nak ebben a számában Martov (és Dan) nyilatkozik a köztük és a „Nasa Zarja" közt felmerült nézeteltérésről.

Úgy látszik, náluk (a likvidátoroknál) nagy a bomlás, és nem tudni, miként alakul a dolog. Akszelrod nyilván „békítgeti" a német (és bundista) szovinisztákat a franciabarátokkal (és Plehanovval). Martov Zürich után egy húron pendült Akszelroddal, s hogy most hosszú időre „tolódott-e balra", azt nem tudjuk.

A napokban kiadjuk a „Szocial-Demokrat" 37. számát.

Sok sikert kívánok, meleg kézszorítással.

Lenin

Igyekszünk áprilisig (Önnel együtt) megszervezni a levelezést és valamiféle kapcsolatokat. Önnek is *előre* kell gondoskodnia.

Bernből Stockholmba
1915 január 30-án vagy 31-én.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

MÁJUS ELSEJE ÉS A HÁBORÚ[350]

BEVEZETÉS

1. A nemzetközi proletármozgalom tüntetése ebben az évben a nagy európai háború idejére esik.

2. Talán 1915-ben nem tehetünk semmit azért, hogy megtartsuk „seregszemlénket"? hogy megvonjuk „a sikerek és a vereségek mérlegét"? hogy a burzsoá békét és a proletár békét szembeállítsuk? — mert a látszat = *minden* összeomlott.

3. De ez nem így van. A háború = roppant nagy válság. *Minden* válság (bár fennáll az *időleges* fennakadás és regresszió lehetősége)

(α) a fejlődés gyorsulását
(γ) (β) az ellentmondások kiéleződését
(β) (γ) felszínre jutását és
(δ) minden *rothadt* stb. összeomlását jelenti.

Ebből a szempontból kell tehát nézni a válságot (május elsejének napján): nincsenek-e meg benne *minden* válság progresszív, hasznos vonásai.

A BURZSOÁ-NEMZETI HAZÁK CSŐDJE

4. A „hazák védelme" és a háború valódi jellege. Mi a lényeg? Nacionalizmus versus imperializmus*.

5. 1789—1871 (körülbelül 100 esztendő)...
és 1905 — ?

6. A „hazák védelme" (Belgium? Galícia? A rabszolgatartók zsákmányának felosztásáért)

---

* — szemben az imperializmussal. — *Szerk.*

versus „el a határokkal". A nemzeti hazák csődje? Áldásom rájuk!!

7. Régi és új imperializmus, — *Róma* és *Anglia versus Németország.*

Területek elrablása
Gyarmatok
A világ felosztása
Tőkekivitel

8. A szocializmus objektív feltételeinek érettsége.

9. Hogyan lehet megvédeni a status quo-t?

Hogyan vívjunk forradalmi harcot a szocializmusért?

10. Nemzeti szabadság *versus* imperializmus. Az elnyomó és az elnyomott nemzetek proletariátusa.

11. A „nemzetköziség" a háborúkkal kapcsolatban. („Melyik burzsoázia jobb"? vagy a proletariátus önálló megmozdulása?))

12. Visszafelé (a nemzeti hazához) vagy előre (a szocialista forradalom felé).

Σ* =
a nemzeti
elzárkózás
csődje

A HIVATALOS SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRTOK CSŐDJE

13. Mindenki érzi (ha nem tudja) a munkásmozgalom történetében beálló fordulatot. Az Internacionálé válsága és csődje. Miről van szó? Egységes volt-e az Internacionálé vagy két irányzat volt benne?

14. A háborúhoz való viszony áttekintése a főbb országok munkásmozgalmában:

Németország: augusztus 4 versus Borchardt és „*Die Internationale*"[351]
Anglia:
Franciaország: (Guesde + Sembat versus Merrheim)
Oroszország:

* A görög „szigma", a matematikában az összeget jelöli. — *Szerk.*

Olaszország Svájc Svédország	Valójában mindenütt két párt

15. Mi a lényeg? Vesd össze az angol és a német munkásmozgalmat =

Burzsoá irányzatok és befolyás a munkásmozgalomban.

16. 15 éve folyó harc az opportunizmus ellen, és az opportunizmus erősödése Nyugat-Európában. Az opportunizmus csődje hasznos a munkásmozgalomra nézve.

((Guesde — Hyndman — Kautsky — Plehanov)).

17. A hivatalos marxizmus válsága (1895—1915). Nem a hullát kell feltámasztani, hanem ki kell fejleszteni a forradalmi marxizmust az opportunista „szintén-marxizmussal" szemben.

18. Marxizmus versus sztruvizmus . . .
Dialektika versus eklektika . . .

19. Eltépett lobogó? Stuttgart 1907
(az illúziók Chemnitz* 1910
elvesztése) Bázel 1912

20. „Az összes lehetőségek" a forradalmi cselekvést *kivéve.*

21. Anarchizmus = opportunizmus (kispolgári). „*La Bataille Syndicaliste*"

Cornelissen
Grave
Kropotkine

22. Abdankung der deutschen Sozialdemokratie**.

Tehetetlenné váltak vagy, helyesebben, elpusztultak az **alkalmatlan** szervezetek — meg kell tisztítani a talajt a jobbak részére. „Túlérettség" (nem az a helyzet, hogy a proletariátus nem érett meg): vesd össze 1907.

---

* Nyilvánvaló célzás a koppenhágai kongresszusra. — *Szerk.*
** — A német szociáldemokrácia lemondása. — *Szerk.*

A KAPITALIZMUSRÓL TÁPLÁLT KISPOLGÁRI ILLÚZIÓK CSŐDJE

23. A háborút egyrészt egységes nemzeti ügynek tüntetik fel, másrészt abnormitásnak, a „békés" kapitalizmus megsértésének stb.

Mindkét illúzió káros. És mindkét illúziót szertefoszlatja a háború.

24. „Burgfrieden"*, „nemzeti blokk", „l'union sacrée"** a háború idején??

25. A háború — „szörnyűség"? Igen. De szörnyen *jövedelmező* dolog.

160 milliárd > 60 milliárd rubel.

*Mehrwert*** = *10—20 milliárd* rubel.

26. Az ipar „átszervezése" a háborús viszonyoknak megfelelően. (Elnyomorodás. Gyors koncentráció.)

27. A háború, és a kapitalizmus alapjai.

„Békés demokratizmus", „kultúra", „jogrend" etc. versus a háború borzalmai??

Téves.

Magántulajdon és csere. Az egyesek elnyomorodásának biztosítéka, az erőszak biztosítéka és alapja.

28. Gyarmatok és koncessziók.

„Tisztességes koncessziótulajdonos"?

„Humánus" gyarmatosító?

29. A háború = szörnyen jövedelmező dolog = a kapitalizmus közvetlen és elkerülhetetlen terméke.

30. A káros illúziók csak kerékkötői a kapitalizmus elleni harcnak.

A PACIFISTA ÁBRÁNDOK CSŐDJE

31. Kapitalizmus imperializmus *nélkül?* (Nézzünk hátra?)

---

* — „Polgárbéke". — *Szerk.*

** — szent szövetség. — *Szerk.*

*** — Értéktöbblet. — *Szerk.*

32. Elméletileg (abstrakte) lehetséges gyarmatok stb. nélkül is.

33. Mint a négyórás munkanappal is, 3000 munkás minimum . . .

*a d 33** „A kapitalizmus *fejlődhet* imperializmus *nélkül*, háborúk nélkül, gyarmatok nélkül, a kereskedelem teljes szabadsága mellett."

Igen?

A kapitalizmus *adhat* tízmilliárdokat nem a háborúra, hanem a szegények és a munkások megsegítésére, tartósítva ezzel a tőkésosztály uralmát!

Elméletileg azonos tételek. „A munkásosztály kényszerítő nyomása és a burzsoák humanitárius intézkedései." Éppen az a lényeg, hogy ilyen dolgokra nem kényszeríthet a nyomás *általában*, hanem az igazi forradalom erejével kifejtett *nyomásra* van szükség. S a forradalom és az ellenforradalom a harcot kiélezi a lényegesebb kérdésekre.

A kérdés lényege a reformokért vívott harc. Ez a harc jogos és szükséges meghatározott keretek között, viz**:

1) a forradalmi helyzet hiánya; — 2) a reformok részleges jellege, nem kiélezni az osztályharcot a forradalomig.—

34. Miért? a háború szörnyűségei miatt? (no és a szörnyű nagy profit?)

A proletariátus nyomása miatt? (és az opportunizmus árulása?)

35. Annexiók nélküli béke, leszerelés etc. etc. „A titkos diplomácia megszüntetése"?

Objektív értelme: *papi vigaszok* ((Feuerbach: a vallás vigasztal. Hasznos-e?)) „Utopia or hell"***? NB [A „Volksrecht" véleménye **Forel**-ről]

---

* — a 33. ponthoz. — *Szerk.*

** A latin „videlicet" szónak angolban szokásos rövidítése. A szó jelentése: azaz. — *Szerk.*

*** — „Utópia vagy pokol"? — *Szerk.*

36. Harc a reformokért?
Igen. — Határai.
Részletkérdés.
A reformok korszaka, **a forradalmi helyzet** *hiánya*.
Ez a dolog veleje.

AZ ILLÚZIÓK CSŐDJÉNEK EREDMÉNYEI

37. Forradalmi helyzetek
(α) alul nem akarnak, felül nem tudnak
(β) a bajok elmérgesedése
(γ) rendkívül nagy aktivitás.
38. A növekedés lassúsága és zegzugos vonala.
Vesd össze 1900 versus 1905.
39. A tőkések rablása és a kormányok csalása? „Kriegssklaverei"*
40. A háború, és a technika csodái?
41. Háború és átcsoportosítás.
(munkások versus parasztok)
42. Három lélektani ok
(α) kétségbeesés és vallás
(β) az ellenség iránti gyűlölet
(γ) a kapitalizmus iránti gyűlölet nemcsak általában, hanem a *saját* kormányunk és burzsoáziánk iránti gyűlölet.
43. A „gaponáda".
44. Levél: „Mundspitzen"** („Kameraden")***
45. Minden válság egyeseket megtör, másokat *megedz*.
46. Megedz — a szocialista forradalomra ($\Sigma\Sigma$)

$\Sigma\Sigma$ = A munkásmozgalom káros, rothadt elemeinek csődje = a forradalmi ütközetek kerékkötőinek eltávolítása.

---

* — „háborús rabszolgaság". — *Szerk.*
** — Fütyülésre készülni. — *Szerk.*
*** — Bajtársak. — *Szerk.*

A TŐKÉSEK PROFITJA

Többek között. 10 milliárdos kölcsön Németországban. A kölcsön 5%-ot kamatozik. A kormány úgy szervezte meg a dolgot, hogy a *takarék*pénztárak (a kölcsönjegyzés céljaira) pénzt kapnak a *hitel*intézetektől (Darlehenskassen), és 5¼%-ot fizetnek érte. A hitelintézeteknek pedig az állam adja a pénzt!! Csalás. „*Das Volksrecht*" (Zürich), den 27. IV. 1915[352].

A „jámbor" utópiák képtelensége: titkos diplomácia nélkül — mondjuk meg a háború céljait — annexiók nélküli béke etc. etc. Szentimentális és reakciós ostobaság.

A régi nemzetek (respective* a burzsoá államok) *versus* „el a határokkal"!

Oroszország tapasztalatai: 1900 versus 1905.
Le az önkényuralommal (1900), és a „nép"...
Forradalmi jelszavak, és a forradalmi mozgalom erősödése...

1915 április utolsó napjaiban.
Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 1. sz. 1929 január.

---

*. — illetve. — *Szerk.*

KARL RADEKNEK

Werter Genosse*!

Leveleink nyilvánvalóan keresztezték egymást. Ugyanakkor, amikor Ön írt nekem, én is írtam Önnek (egy levelezőlapot), és elküldtem a Gyűjteményt[353]. Remélem, megkapta?

A baloldaliak konferenciáját illetően:

Én **1912 óta** nem vagyok tagja a Nemzetközi Szocialista Irodának (a Központi Bizottság részéről az NSZI tagja — Makszimovics, Londonban, 1912 óta). De persze a Központi Bizottság nevében mi itt Grigorijjal megteszünk mindent, amire feltétlenül szükség van.

Ön azt írja, hogy „Grimm macht das (= a Központi Bizottság megkerülését?) ohne Absicht"** . . .[354]

Hm, hm! Es scheint mir wenig glaubhaft zu sein. Ist Grimm wirklich ein Kind? *Nach* zwei Konferenzen in Bern***[355]??

De Ön persze Bernben jobban látja a dolgot, és örülnék, ha kiderülne, hogy én tévedek, s Önnek van igaza.

Ha tehát Grimm macht *das* ohne Absicht, akkor egyszerű a dolog: Grimm **írjon** a Központi Bizottságnak (a hivatalos cím rajta van Központi Lapunkon — Bibliothèque Russe. 7 Rue Hugo de Senger 7. *Genève.* Für das Kom. Central****).

---

* — Tisztelt Elvtárs! — *Szerk.*

** — „Grimm ezt (= a Központi Bizottság megkerülését?) nem szándékosan teszi." — *Szerk.*

*** — Ezt nem tartom nagyon valószínűnek. Hát Grimm csakugyan gyermek? Két berni konferencia *után*?? — *Szerk.*

**** — Orosz Könyvtár. 7 Rue Hugo de Senger. *Genf.* A Központi Bizottság részére. — *Szerk.*

(Persze lehet az én címemre is; ez közvetlenebb.)

Ha Grimm ezt **nem** teszi meg, *tisztességtelenül* jár el (mert *Londonba* írni Makszimovicsnak időveszteség, és azonkívül azzal a kockázattal jár, hogy a levél elvész: a rendőrség elfogja!).

Felkínálkoznunk pedig nem illő: nem akarjuk senkire sem ráerőszakolni magunkat. Ezt *nem tehetjük meg!*

Most a lényeget illetően. Ön ezt írja: „Da wird Grimm und vielleicht (?? sicher meines Erachtens!) auch andere die Sache so abwechseln (nur? richtiger: zertreten und verraten!) wollen, daß nur ein Aktionsprogramm (soll heissen: Ermattungsprogramm, a harcról való lemondás programja, a munkásoknak a forradalom*tól* való elszoktatásának a programja, a munkások *baloldali* frázisokkal való *megnyugtatásának* a programja) für die Stunde kommt"*.

Nekem az a véleményem, hogy Kautsky + Bernstein + Társaik (+500 + 1000 + ??) „pálfordulása" annak a szemétnek (=*Dreck*) a pálfordulása, amely megérezte, hogy a tömegek nem tűrnek tovább, hogy balra „kell" fordulni, ha továbbra is *bolondítani* akarják a tömegeket[356].

Ez világos.

Renaudel is „baloskodik" az „Humanité"-ban!!

Egybegyűlik majd a szemét, kijelentik, hogy ők „az augusztus 4-i politika ellen vannak", hogy „a béke mellett", „az annexiók ellen" vannak és... és... ezzel *segítik* majd a burzsoáziát a forradalmi hangulat csíráinak elfojtásában.

Az Ön leveléből arra következtetek, hogy Ön is így vélekedik.

Ergo**, programunk a következő legyen:

1) menni, ha hívnak;

---

* — „Ilyen esetben Grimm és talán (?? véleményem szerint bizonyára!) mások is úgy akarják majd a dolgot módosítani (csak? helyesebben: széttiporni és elárulni!), hogy jelenleg csak egy akcióprogramot adjanak ki (értsd: elernyesztési program...)." — *Szerk.*

** — tehát. — *Szerk.*

2) *jó előre* tömöríteni a „baloldaliakat", *vagyis* a *saját* kormányuk elleni *forradalmi akciók* híveit;

3) orra alá dörzsölni a kautskysta szemétnek a *mi* határozattervezetünket (a hollandok[357] + mi + a baloldali németek + 0, s az sem baj, mert *aztán* nem nulla lesz, hanem minden!);

4) 2—3 szónokot állítani a konferencián (ha Ön *elintézi*, hogy Ön legyen, akkor ez lehetséges).

Nem lehet-e egybegyűjteni *néhány* német baloldalit Kautsky és Társai *ellen? ilyen* program *mellett?*

Írja meg, mi a véleménye erről a programról. Lényege = az ostoba és áruló béke-jelszó ellen.

Jöjjön el ide!

Lenin

Hát *nem világos*, hogy a Szervező Bizottság a szélkakas Kautsky & Co. mellett lesz??? *Mi?*

És megvan-e Ön győződve arról, hogy Grey + Bethman-Holweg nem „figyelmeztették" Südekumot + Vanderveldét: itt az ideje, fiúk, kiállni a béke *mellett*, különben kitör a forradalom???

P. S. Nálunk a szállodában (Hotel Mariental) van *telefon* (111. szám). Ha van valami sürgős dolog, hívjon fel — reggel félkilenckor *mindig* otthon vagyok.

P. P. S. Kérem, továbbítsa a mellékletet, miután elolvasta.

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 júliusában.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

KARL RADEKNEK

Werter Genosse*!

Küldök egy levelet a „Vorkonferenz"-ről**[358].

Csináltasson egy másolatot a „Lichtstrahlen"[359] részére, vagy bízza meg Wijnkoopot (*ha Ön meg van győződve* a pontosságáról), hogy küldje el nekik.

N. B. Mindezt vertraulich***. Ígérje meg, hogy nem szól sem Grimmnek, sem Balabanovának, sem Trockijnak, s egyáltalában senkinek.

A Wijnkoophoz írt levelemet olvassa el és küldje tovább[360]. Remélem, az előzőt elküldte. Írjon erről.

A német baloldaliak vagy tömörülnek most (akár az *anonim* „Stern"-csoport[361] — vagy nevezze ahogy akarja — nevében való *eszmei* fellépés céljából: a munkások aztán majd *csatlakoznak* ehhez a csoporthoz), vagy fütyülni kell rájuk.

(Megértem, hogy a „Lichstrahlen" nem léphet fel nyíltan. De miért nem állhat elő az X + Y + Z-*ből* álló „Stern"-csoport *határozatokkal* vagy *kiáltvánnyal??* És miért ne lehetne ezt aztán privátim és titokban terjeszteni?)

Nem értem, hogy *szalaszthatta el* a berni Vorkonferenzet!?! Hisz még nekem próbált a lelkemre beszélni!?

Lenin

P. S. Nem esik-e nehezére az orosz olvasás? *Mindent* megért?

---

* — Tisztelt Elvtárs! — *Szerk.*
** — Előzetes tanácskozásról. — *Szerk.*
*** — bizalmasan. — *Szerk.*

P. S. A berni határozatokat (a fordítást) vagy közvetlenül Wijnkoopnak küldje (ha van másolata), vagy pedig küldje el ide: készítünk másolatot[362].

Rendkívül fontos lenne számunkra, hogy Önnel együtt privátim tanácskozzunk a német baloldaliak egy részével. Nem szervezné meg ezt? Mellesleg, nem jön ide?

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 júliusában.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

KARL RADEKNEK

Kedves Radek elvtárs!

Megkaptam Wijnkoophoz írt levelét[363], és a legközelebbi postával elküldöm. Hozzáírom, hogy azonnal neki kell látni a munkának, ha el akarjuk készíteni a nyilatkozatot (nem is szólva az új „Kommunista Kiáltvány"-ról).

Mi elkészítettük 1) a kiáltványt, 2) a határozatokat, 3) a nyilatkozat tervezetét[364]. Készítsék el mielőbb módosítási javaslataikat vagy ellenterveiket. Siessenek!! Elkésünk!!

Én a magam részéről ellenzem a „Nase Szlovo" részvételét, de ebből nem csinálnék ultimátumot. Miért ellenzem? 1) Ez perverzitás, mert *maga* a „Nase Szlovo" nem nyilvánította magát (a Központi Bizottság és a Szervező Bizottság mellett) *önálló*, harmadik pártnak vagy csoportnak az oroszországi munka céljaira; 2) a „Nase Szlovó"-ban vannak *szervező bizottságiak*, akiknek száma a nyilvánosság előtt nem ismeretes. Kettős képviselet!! (A Szervező Bizottság + a „Nase Szlovo".) 3) A „Nase Szlovo" Csheidze frakciója mellett van (mellette van a *Szervező Bizottság is* meg Plehanov + Alekszinszkij). Ez nem perverzitás???

Nem komikus dolog a „Lichtstrahlen"-t *csoportnak* tekinteni és fontosabbnak tartani a Zetkin-féle csoportnál?

Ebben a csoportban van Borchardt + Radek + a „Lichtstrahlen" munkatársai. Ez elég.

Ennek a csoportnak van egy kis lapja. (Zetkinnek és Társainak meg nincs lapjuk.)

Borchardt elsőnek jelentette ki nyilvánosan: Die

Sozialdemokratie *abgedankt**[365]. Ez nem propaganda, hanem igen fontos politikai lépés. *Ez — tett*, nem pedig ígéret.

Nekünk (vagyis az összes baloldaliaknak) a legfontosabb a világos, teljes, pontos Prinzipienerklärung**. Enélkül minden úgynevezett „akcióprogram" nem több frázisnál, csalásnál. Mi lett a Zetkin-féle „akcióhatározatból" Bernben? Ha az akciót nézzük — *semmi!* Ha az elveket — semmi![366]

Borchardt csoportja, ha kiáll (velünk együtt vagy külön) mint anonim csoport („Stern" vagy „Pfeil"***, vagy ahogy tetszik) pontos Prinzipienerklärunggal + *a forradalmi* akciókra való felhívással, világtörténelmi szerepet fog játszani.

Zetkin és Társai viszont, jóllehet *minden* a kezükben volt (lapok, folyóiratok, kapcsolatok a „Berner Tagwacht"-tal, a svájci utazás lehetősége stb.), 10 hónap alatt nem tettek *semmit* a nemzetközi baloldaliak egyesítéséért. Ez gyalázat.

Minden jót!

Lenin

P. S. Hogy pedig katonának menjen, azt *nem* tanácsolom. Ostoba dolog az ellenséget segíteni. Scheidemannéknak tenne vele szolgálatot. Inkább emigráljon. Bizony jobb volna. Most úgy kellenek a baloldali pártmunkások, mint a falat kenyér.

„A németországi ellenzék a tömegek közötti erjedés terméke, a bolsevizmus **viszont** — a forradalmárok kis csoportjának az irányzata."

Ez nem marxista gondolkodás.

Ez kautskyzmus — vagy pedig kibúvó.

Mi volt 1847-ben a „Kommunista Kiáltvány" és csoportja?? A tömegek közötti erjedés terméke? vagy a forradalmárok kis csoportjának irányzata?? Vagy ez *is*, az *is?*

---

* — A szociáldemokrácia benyújtotta lemondását. — *Szerk.*

** — Nyilatkozat elvi álláspontunkról. — *Szerk.*

*** — „Csillag" vagy „Nyíl". — *Szerk.*

És mi, a Központi Bizottság? Vagy az OSZDM-frakció nem bizonyította be, hogy vannak kapcsolataink a tömegekkel? Hát a *petrográdi* „Proletarszkij Golosz"? Vagy Oroszországban *nincs* „erjedés a tömegek közt"?

A németországi baloldaliak történelmi hibát követnek el, ha azzal az ürüggyel, hogy „ők a tömegek közti erjedés termékei" (ők = Zetkin, Laufenberg, Borchardt, Thalheimer, Dunker!!! Ha-ha!) — nem hajlandók kiállni (névtelenül, a „Stern" stb. csoport nevével. Azután majd a munkások *csatlakoznak* és *gondolkoznak* rajta) egy Prinzipienerklärunggal.

A „tömegek közötti erjedés" fejlesztése *végett* van szükség a baloldali nyilatkozatra és programra. Éppen eme erjedés *miatt* van rá szükség. Az „erjedésnek" „mozgalommá" alakítása *végett* van rá szükség. A rothadt Internacionálében végbemenő „erjedés" fejlesztése *végett van rá szükség.*

Mégpedig azonnal!!!

Önnek ezerszeresen *nincs igaza!*

P. S. Ön nem írta meg világosan a Wijnkoophoz intézett levélben: ki van tűzve augusztus 20-ra, vagy ez javaslat? Írjon néhány szót erről nekem *és Grigorijnak* (ha sürgős).

Rakovszkij (lásd brosúráját)[367] a haza védelme **mellett** van. Véleményem szerint ilyen emberekkel nem lehet közös utunk.

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 augusztus 4 előtt.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Olga elvtárs!

Nem merek írni V. K.-nak, mert a „sürgető" levelek még csak súlyosbítják idegbetegségét. Mi van hát a 44. számmal? Avagy Kuzmiha[368] teljesen ellenünk fordult? Kegyetlenül siettem a 44. számmal, nem volt időm kijavítani a cikkeket, nem láttam a kefelevonatokat — és hirtelen elakadt a dolog. Holott Kuzma a brosúrát *két héttel ezelőttre* követelte[369]!!

Kérem, írjon néhány szót, van-e remény mind a 44. szám, mind a brosúra kiadására?? Mikorra várhatók?? A brosúrát még ki kell egészíteni egy s mással és ki is kell javítani. Feltétlenül szükség van kefelevonatokra.

Üdvözlet V. K.-nak.

V. Uljanov

P. S. De a „Peuple" nem rossz, mi?? Teljes erejéből *támogatja* Vanderveldét!!

Sörenbergből (Svájc) Genfbe
1915 augusztus 16-án.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.!

Küldöm a brosúra véletlenül kifelejtett lapjait. Kérem, ellenőrizze, minden ott van-e most. Tegnap írtam Önnek, hogy még milyen *utánnyomások* kerülnek a brosúrába. Mi van a 44. számmal? Üdvözlet! *Lenin*

P. S. A kiáltványhoz kapcsolódó mellékelt megjegyzésnek be kell kerülnie a brosúrába. Kérem, iktassa be!

Megjegyzés. [A KB Kiáltványának ahhoz a bekezdéséhez („Szocial-Demokrat" 33. sz.), ahol az Európai Egyesült Államokról van szó.]

Pártunk Központi Lapjának, a „Szocial-Demokrat"-nak 44. számában megjelent egy szerkesztőségi cikk, amely bebizonyítja, hogy az „Európai Egyesült Államok" jelszava gazdaságilag helytelen. Vagy lehetetlen ez a jelszó a kapitalizmus fennállása mellett, mert hiszen nemcsak a gyarmatok visszaadását jelenti, hanem a világgazdaság tervszerűségének megvalósítását is — a gyarmatoknak, a befolyási övezeteknek stb. az egyes országok közötti szétosztásával kapcsolatban. Vagy pedig ez reakciós jelszó, mert az európai nagyhatalmaknak olyan ideiglenes szövetségét jelenti, amely a gyorsabban fejlődő Japán és Amerika kifosztására irányul. (A „Szocial-Demokrat" szerkesztőségének a megjegyzése.)

Küldje vissza mielőbb.

Sörenbergből (Svájc) Genfbe 1915 augusztus 16-án vagy 17-én. Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Olga elvtárs!

Hurrá! Még Kuzmihán is győzelmet aratott!! Nohát, maga igazi hősnő, szavamra mondom!

Küldöm a kefelevonatot és *két* beszúrást a brosúrához. Kérem, kísérje figyelemmel, hogy *oda iktassák be, ahová való* (ha ez késést okozna, akkor ne küldje el nekem *ezeknek* a beszúrásoknak a korrektúráját, hanem végezze el maga).

Írok Grigorijnak, hogy kiadom a brosúrát (ő telefonon felhívhat, ha nem ért egyet vele).

A brosúra végére *három* mellékletnek kell kerülnie[370]:

I. Az OSZDMP Központi Bizottságának a kiáltványa a háborúról (a *33.* sz.-ból. Küldöm).

Beszúrni a megjegyzést (Az Egyesült Államok jelszaváról[371]), amelyet *elküldtem* Önnek (Ön elküldte-e a másolatát Ljalinnak?)

II. A határozatokat a *40.* sz.-ból küldöm[372].

III. Az 1917. évi határozat (a Központi Bizottságnak a pártmunkásokkal folytatott tanácskozása) *a nemzeti kérdésről*[373]. Nincs meg nekem. Majd megkérem a bernieket, hogy küldjék el Önnek. (De önöknél a könyvtárban meg *kell* lennie).

A brosúrát nyomják 2000 példányban a legolcsóbb papíron (ha van vékony papír, akkor 1000 példányt

vékony papíron) — a legolcsóbb és a borítékozáshoz legalkalmasabb formátumban.

Salut*!!

Lenin

P. S. Ha nem okoz késedelmet, küldje el nekem a brosúra *teljes* kefelevonatának *még egy* példányát (hogy egy Oroszországba utazó elvtársnak elküldjem).

Sörenbergből (Svájc) Genfbe
1915 augusztus 16 után.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* — Üdvözlet!! — *Szerk.*

A. M. KOLLONTAJNAK

Kedves A. M.!

A **Vor**konferenzet* (II) IX. 5-re halasztották[374]. Höglundnak és a baloldali norvégeknek (hát a dánokkal mi van?) maguknak *k e l l* meghívást szerezniük. És bejelentéseiket, kéréseiket, nyilatkozataikat *küldjék el nekünk (a Központi Bizottság részére)* írásban, aláírásokkal, bélyegzőkkel ellátva, a három nemzetközi nyelv egyikén.

Nagyon sokszor üdvözlöm Alekszandrt (hát ő *c s a k* bírálja a tervezetemet[375]? Küldjék el módosítási javaslataikat, s'il vous plaît**!) — meg Önt a skandináviai baloldaliak közt végzett sikeres munkájukért.

Lenin

Azt hiszem, aligha lesz meg egyhamar a konferencia, ha egyáltalán meglesz. De Höglund csak *k é s z ü l ő d j ö n* komolyan és *s ü r g ő s e n.*

Egyetértenek-e azzal, hogy a különöző országok baloldali emberei közös kiáltványt adjanak ki (a konferenciától függetlenül)?

Sörenbergből (Svájc) Krisztiániába
1915 augusztus, 19 előtt.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

---

* — Előzetes konferenciát. — *Szerk.*
** — kérem. — *Szerk.*

V. M. KASZPAROVNAK

Kedves Kaszparov!

IX. 5-én lesz a baloldaliak konferenciája Bernben[376]. *Rendkívül* fontos lenne, hogy *addig* brosúránk német nyelven megjelenjen[377].

Nem tudná-e ezt elősegíteni?

— először is, elmehetne Radekhez, segíthetne neki elolvasni a kéziratot és noszogathatná, hogy fogjon hozzá a fordításhoz (addig sajnos *nem sikerül* majd orosz korrektúrát kapnunk);

— másodszor, eljárhatna a német nyomdával való szerződés ügyében (Radek tudja, miről van szó);

— és harmadszor, elmehetne Kinkelhez, megmutatná neki ezt a levelet, és *megkérné, hogy segítsen a fordításban* (vállalja el egy részét).

Tudom, hogy Kinkel majdnem gyűlöl engem, amiért meg szoktam kérni fordításra. De rendkívüli, fontos dologról van szó, sürgős segítségre van szükség, talán mégsem fog túlságosan haragudni.

Válaszoljon egy levelezőlapon mielőbb.

Sokszor üdvözlöm!

Lenin

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 augusztus 19-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

J. A. BERZINNEK

Kedves Berzin!

Nagyon köszönöm a megbízólevelet, megkaptam[378]. Kérem, ne sajnálja a fáradságot, és küldjön el nekem *azonnal* ugyanilyet franciául vagy németül, szabályszerűen lebélyegezve stb., és feltétlenül iktassa be a megbízólevél szövegébe, hogy az önök pártja a Nemzetközi Szocialista Irodának nemcsak tagja volt mindig (és most is az) (hanem tanácskozó joggal felruházott képviselője is volt az Irodában). Nagyon-nagyon sürgős.

Sok üdvözlet!

V. Uljanov

P. S. Ha Ön megkapta tőlünk a rövid nyilatkozat kéziratos tervezetét oroszul[379], akkor kérem, adja át ezt mielőbb Litvinovnak, azzal a kéréssel, hogy fordítsa le angolra és küldje el nekem mielőbb. Válaszoljon levelezőlapon, kérem, hogy tudjam, megkapta-e levelemet.

Uljanow in Sörenberg (Kanton Lüzern) Svitzerland.

Sörenbergből (Svájc) Londonba 1915 augusztus 20-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

A. M. KOLLONTAJNAK

Kedves A. M.!

Kiderül, hogy IX. 5-én nem Vorkonferenz lesz, hanem maga a konferencia. Tehát nincs veszteni való idő.

Minden erejét meg kell feszítenie annak érdekében, hogy ideküldje Höglundot vagy a legbaloldalibb és legszilárdabb norvéget, úgyhogy legkésőbb IX. 3-án biztosan itt legyenek (engem Bernből kell felhívni telefonon Sörenbergben, Mariental szálloda (*Kanton Lüzern*). Telefon: *1.11*—(1.11)).

Ha *abszolút* lehetetlen, hogy bárki is eljöjjön közülük, akkor azonnal (úgyhogy IX. 2—3-án *biztosan* nálam legyen) ajánlott levélben ruházzák át a mandátumot a mi Központi Bizottságunkra (szabályszerű német vagy francia mandátum) — vagy (ha nem hajlandók megbízólevelet adni) küldjenek egy nyilatkozatot, amelyben szolidaritást vállalnak a KB-val + a Prinzipienerklärungjukat* + (feltétlenül) egy levelet a konferenciához, megbízva KB-nkat, hogy olvastassa ott fel (respektíve szavazzon, ha lehet).

A harc akörül fog folyni, hogy a Prinzipienerklärungban meghirdessék-e a könyörtelen (a szakadásig menő) harcot az *opportunizmus* = szociálsovinizmus ellen. Törekedjék éppen ezen a ponton arra, hogy a megfogalmazás *minél* világosabb és félreérthetetlenebb legyen.

Értesítsen azonnal levelezőlapon, hogy megkapta-e

---

* — Nyilatkozat elvi álláspontjukról. — *Szerk.*

ezt a levelet, reméli-e (vagy meg van-e róla győződve?), hogy végrehajtják ezt meg ezt.

(Üdvözlet Alekszandrnak!) Salut!

Lenin

Sörenbergből (Svájc) Krisztiániába
1915 augusztus végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

J. I. RIVLINÁNAK[380]

Kedves Elvtárs! A napokban írtam Önnek Golayről. Most az ügy, hogy úgy mondjam, a másik oldalról halad előre. *Nem* az előzetes tanácskozás, hanem maga a baloldali (nemzetközi) konferencia van kitűzve IX. 5-re. Ott lesz *Merrheim* Párizsból (mindezt persze entre nous*). Ott lesznek a „Nase Szlovo" emberei. Miért ne legyenek ott Golay és Naine, akik a baloldali szocializmust képviselik francia Svájcban (ha ott lesz Grimm, aki sokkal határozatlanabb mint Naine és Golay)[381]? Kérem igyekezzen találkozni mielőbb mindkettőjükkel, beszélgessen velük őszintén, és írja meg nekem néhány szóban, lehetőleg mielőbb, hogy milyen hangulatban van ez a két baloldali francia. Ön persze megérti, hogy *éppen* az antisoviniszta franciáknak *most* — de még inkább Merrheim jelenlétében — különösen nagy jelentőségük lenne a konferencián.

Tehát siessen a válasszal!

Üdvözlet Rivlinnek!

Lenin

Sörenbergből (Svájc) Lausanne-ba
1915 augusztus végén — szeptember elején.
Először megjelent: „Leninszkij
Szbornyik" XIV. köt. 1930.

---

* — magunk között szólva. — *Szerk.*

A. M. KOLLONTAJNAK

Kedves Alekszandra Mihajlovna! Nagyon sajnálnám, ha amerikai utazása végleg füstbe menne. Mi ehhez az utazáshoz igen sok reményt fűztünk mind brosúránk („A szocializmus és a háború"; a napokban megkapja) amerikai kiadásához, mind általában a Charles Kerr[382] chicagói kiadóval való kapcsolathoz, mind az internacionalisták tömörítéséhez, mind pedig végül az anyagi segítséghez, amelyre olyan rendkívül nagy szükségünk van mindazon sürgős *oroszországi* ügyek érdekében, amelyekről Ön ír (és jogosan hangsúlyozza sürgősségüket azzal kapcsolatban, hogy kívánatos lenne, ha közelebb volnánk Oroszországhoz: ennek akadályai *elsősorban* pénzügyi jellegűek, másodszor rendőri természetűek: oda lehet-e jutni veszély nélkül . . .).

Ha utazásának kérdése végleg nemlegesen dőlne el, akkor igyekezzen fontolóra venni, nem tudna-e (a Charles Kerrel stb. való kapcsolatok révén) segítségünkre lenni brosúránk angol nyelvű kiadásában? Ez *csak* Amerikában lehetséges. Brosúránk német nyelvű kiadását *elküldjük* Önnek. Tegyen meg minden lehetőt a skandináv országokban való terjesztés érdekében (nekünk pokolian fontos, hogy a brosúrával kapcsolatos kiadásainknak legalább egy része megtérüljön, mert különben *nem adhatjuk ki* franciául![383].

Írjon *részletesebben*, konkrétabban és gyakrabban (ha nem utazik Amerikába) arról, hogy milyen konkrét kérdések bukkannak fel Oroszországban, ki teszi fel őket, hogyan, milyen esetekben, milyen körülmények között. Mindez rendkívül fontos lenne a röpiratok kiadásához — ami *égetően sürgős*, Önnek igaza van. A baloldaliak

konferenciájáról (ahol jól ellenzékbe tömörültünk, bár aláírtuk a kiáltványt) Önnek részben beszámol majd az *önök által* küldött delegátus[384], részben még mi is írunk róla.

(Nincs pénz, nincs pénz!! Ez a *fő* baj!)

Sok üdvözlettel!

Lenin

Sörenbergből (Svájc) Krisztiániába
1915 szeptember 8 és 13 között.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

G. J. ZINOVJEVNEK

Itt küldöm Radek levelét. (Megértően válaszoltam neki.) Küldje vissza.

Beszámolót fogok írni a konferenciáról: kérem, küldje el *összes* anyagait[385].

Nem Önnél felejtettem-e a *Központi Lap eddigi számait?*

Üdvözlet!

Lenin

Jó lenne ráállítani Inesszát a brosúra francia fordítására[386].

Sörenbergből Hertensteinbe (Svájc)
1915 szeptember 11 és 17 között.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Kedves G. L.! Kérem küldje el nekem mielőbb a német brosúrát[387] és a francia határozatokat[388] három-három példányban. (Mi az ára? és van-e remény arra, hogy olcsóbb legyen? Köt-e megállapodást a német brosúra svájci árusítására? Írja meg.)

Kérem, küldje el a német brosúra 10 példányát és a francia határozatok 2 példányát erre a címre: Fru A. Kollontay. Turisthotel. Holmenkollen. *Kristiania.* Norwegen. (Jelezze, *amikor* elküldte.)

Kérem, sürgesse Radeket, hogy küldje már el nekem a hivatalosan elfogadott kiáltvány másolatát[389]. Nagyon sürgős. Menjen el egyszer-kétszer Radekhez, és érje ezt el, kérem. Ugyancsak vele kell beszélni a német brosúra svájci árusításáról (és nemcsak beszélni, hanem *hozzáértően* megszervezni, eljárni, megcsinálni, ellenőrizni). Meg kell szerezni a *német* munkásegyesületek és klubok címét a különböző városokban (köztük Genfben), meg kell találni a kapcsolatokat, meg kell írni a dolgot, tisztázni kell az ügyet. *Mindez az Ön dolga.* Kérem lásson hozzá minél erélyesebben.

Üdvözlet!! *Lenin*

Uljanow in Sörenberg (Kt. Lüzern).

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 szeptember 13-án.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.! Hivatalos ügyekben néhány napra elutaztam (és csak erre az időre kértem, hogy mindent Genfbe küldjenek; most kérem, ismét küldjenek *m i n d e n t* — tehát a brosúrát is — Sörenbergbe).

Megérkezésemkor várt rám az a levél, melyet Ön Rolland cikkeiről írt[390]. Hallatlanul nyugtalanít, hogy Ön nem kapta meg ezeket a cikkeket. Már körülbelül két hete, ha ugyan nem több, hogy *levélben* elküldtem őket Önnek! S eddig nem volt olyan eset, hogy Svájcban egy levél, még ha nem ajánlva küldték is, elveszett volna. Nem lehet-e itt valami tévedés? Nem vette át őket valaki az Ön *távollétében?* Írja meg ezt, kérem. Ha nincsenek meg és tévedésről nem lehet szó, ha a cikkek nincsenek önöknél, akkor magától értetődik, hogy én minden lehetőt megteszek majd, hogy megszerezzem az Ön részére (ha elkallódtak nálam). Vagy megveszem ezt a számot, vagy (ha nincs forgalomban) megszerzem a könyvtárban és *az egészet lemásolom az Ön részére.* Nagyon-nagyon kérem elnézését, és kérem, mielőbb jelezze, mi a helyzet. Ha szüksége van a másolatra, akkor *mikorra?* Írja meg *ő s z i n t é n.*

Üdvözlet!

Lenin

Valamilyen oknál fogva nem kapom már a „Zsizny"-t? Vajon nincs csere? Nem érdeklődne? Hát a „Vperjod"[391]? Mit hallani a szervező bizottságiak

gyűjteményéről[392] és a Bund kiadványairól? A „Kommunyiszt“ *1—2. sz.-a megjelent*[393]. **Ez tény.**

Uljanow in Sörenberg (Kt. Lüzern).

Sörenbergből (Svájc) Genfbe
1915 szeptember 13-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ XI. köt. 1929.

KARL RADEKNEK

Kedves Radek!

Hálásan köszönöm a kiáltványt és a beszámolót[394].

1) Nem kaphatnánk-e *ingyen* 20 példányt a „*Berner Tagwacht*"-nak ebből a számából, hogy pártunk csoportjainak szétküldjük?

2) A kiáltványban a „*forradalmi* proletár osztályharc" szavakat a „*könyörtelen*" szóval helyettesítették. Vajon *lojális-e* ez Grimm részéről[395]?

3) A beszámolóban *nincs* szó arról, hogy a *német* küldöttség egy része (1/10-e) is (és a svájciak 1/3-a) aláírta határozattervezetünket[396].

Vajon lojális-e ez Grimm részéről?

Kérem, közölje véleményét: nem kell-e erről *hivatalosan* írnunk Grimmnek?

4) Garantálja-e Grimm, hogy a *részletes* beszámolóban (az ülések jegyzőkönyvében) teljes terjedelemben közlik tervezetünket és nyilatkozatunkat?

Igen vagy nem?

5) Sok a pontatlanság a beszámolóban, a szavazásról (a mi tervezetünk felett) *egy árva szó sincs!!*

Eme iroda (Grimm és Társai) kettészakadásának és feloszlatásának a kérdése felett *nem* volt szavazás[397].

Valamit tennünk kell.

Lenin

P. S. Kérem, küldje el nekem tervezetünket és nyilatkozatunkat[398].

Brosúránkról[399] (= jelentésünkről) Grimm **egy szót sem szól!** Micsoda gazember!!

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 szeptember 19-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

M. M. HARITONOVNAK[400]

1915. IX. 19.

Kedves Elvtárs! Szeretnék Zürichben október közepe tájt beszámolót tartani „az 1915 szeptember 5—8-i nemzetközi konferenciáról"[401]. Ha a téma megfelel, és akár csak kicsiny bevétellel kecsegtet, írjon. (Genfbe is írok erről; idejekorán levélben meg kell állapodnunk az *időpontokban*, én megkérem őket, hogy Genfben nyomják ki a közös plakátokat a város és az időpont megjelölése nélkül.) Közölje mielőbb véleményét.

Mellesleg. Nem küldené-e el Akszelrod német brosúráját, mely a napokban Zürichben megjelent a nemzetközi szociáldemokrácia feladatairól[402]? Szeretném megnézni.

(A konferenciáról mi írunk majd a Központi Lapban[403] — aztán majd ír róla a „*Nase Szlovo*" és írnak a *szociálforradalmárok* stb. stb. De én majd részletesebben fogok róla beszélni, mint a sajtóban, értékelem és levonom a következtetéseket.)

Sok üdvözlet!

Lenin

Uljanow in Sörenberg (Kt. Lüzern).

Sörenbergből (Svájc) Zürichbe.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

IX. 19.

Kedves Alekszandr! Megkaptam leveleit, amelyekben értesít, hogy a szállítás jól megy, és roppantul örültem nekik. Ami a vardői irodalmat illeti, igyekezzen *mindent* megőrizni és megmenteni — nekünk küldje el a „*Proletarij*" és a „*Vperjod*" teljes évfolyamait, felhasználjuk a brosúrákat (a régieket, 1905) is, érdemes elküldeni őket Oroszországba, ha egyáltalában lehetséges lesz a szállítás[404].

A duma „szétkergetéséről" szóló hírt tegnap olvastam a külföldi lapokban. Világos, hogy a reakció vagy megijedt a baloldali blokktól, vagy valamiféle „háborús" sanszokra spekulál (vagy különbékére?). A mi viszonyunk a soviniszta forradalmárokhoz (amilyen Kerenszkij és a likvidátor vagy hazafias szocdemek egy része) véleményem szerint nem fejezhető ki ezzel a formulával: „támogatás". A soviniszta forradalmárok (forradalom a Németország fölötti győzelem érdekében) és az internacionalista proletárforradalmárok (forradalom a többi ország proletariátusának felrázása érdekében, a közös proletárforradalomban való egyesítésük érdekében) között túlságosan nagy a szakadék ahhoz, hogy itt támogatásról szó lehessen. Nekünk *fel kell használnunk* minden tiltakozást (még ha félénk és zavaros is, à la Gorkij*), *felhasználjuk* a sovinisztáknak a forradalmi munkáját is, esetenként nem mondunk le az „együttes akciókról" (pártunk 1907-es határozatának megfelelően, londoni kongresszus, és 1913-as határozatának megfelelően, a mi tanácskozásunk)[405], de ennél tovább

* — Gorkij-féle. — *Szerk.*

nem megyünk. A gyakorlatban most: nem fogunk kiadni a patrióta forradalmárokkal közös felhívásokat és kiáltványokat, *kerülni* fogjuk a „blokkokat" velük a dumában, kerülni fogjuk az „egyesülést" velük a kongresszusokon, tüntetéseken stb. való fellépések során. De a kölcsönös *technikai* szolgálatok, ha a patrióták hajlandók rá — valószínűleg lehetségesek lesznek (mint 1905 előtt a liberálisokkal), és mi ezekről nem mondunk le. A viszony legyen *nyílt, világos*: ti a Németország fölötti győzelem érdekében akarjátok megdönteni a cárizmust, mi a proletariátus nemzetközi forradalma érdekében.

Oroszországból hihetetlenül kevés hírünk van. Igazán bosszantó, hogy olyan viszonylag egyszerű dolog, mint az Oroszországgal való konspiratív levelezés (amelyre *minden* lehetőség megvan háborús időkben is) csapnivalóan van megszervezve. Ez most egyik legfontosabb feladatunk. (Remélem, Ön *Nagyezsda Konsztantyinovnával* levélben **minden** *részletben* megállapodott e tekintetben, és a továbbiakban még részletesebben meg fognak állapodni.) Rendszeres kapcsolatot teremteni, Oroszországból elhívni legalább két-három vezető munkást, akár csak Svédországba, a részletes megbeszélés és levelezés végett, hogy teljesen „egybehangolódjunk", ez a legfontosabb feladat. Remélem, Belenyin utazása ezen a területen komoly javulást hoz: rövid idő alatt megfordulni, kapcsolatokat gyűjteni, híreket szerezni — ez most az egész munka veleje, enélkül a továbbiakra nem is gondolhatunk[406].

Fontolóra vesszük azt a tervet, hogy Oroszországba való szállítás végett kiáltványokat és röplapokat adjunk ki. Még nem döntöttük el, hol adjuk ki, itt vagy a skandináv országokban. A legolcsóbb helyet kell választanunk, mert a távolság mellékes*.

Legjobb kívánságaimat küldöm, meleg kézszorítással.

Lenin

Sörenbergből (Svájc) Stockholmba
1915 szeptember 19-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

* A kéziratban a két utolsó mondat át van húzva. — *Szerk.*

KARL RADEKNEK

IX. 20.

Kedves Radek!

Wijnkoopnak a levél elment.

Grigorijnak is elküldtük a beszámolót az *Ön* levelével. Önnek valószínűleg nincs *másolata nyilatkozatunkról* (hogy mi elégedetlenek vagyunk a kiáltvánnyal, nem megy elég messzire stb.)[407]? Nyilatkozatunkat átadtuk az Irodának, és Grimm felolvasta. *Okvetlenül szükségünk van e nyilatkozat másolatára.* Nem engedné-e meg Grimm Önnek, hogy elkészítse ezt a másolatot? Ha nem, akkor ez egyszerűen botrány!!!

P. S. És Grimm „konspirációja"! Már az egész világ mindent tud! És ezek az ostoba olaszok az „Avanti"-ban. Szégyen és gyalázat[408]!

Lenin

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 szeptember 20-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

KARL RADEKNEK

Kedves Radek!

Köszönöm a bulletint.

A pénz kérdését megvitatjuk Grigorijjal. Jelenleg nincs egy vasunk sem!!

De a legfontosabb: miért hallgat a mi (*utolsó*) *határozattervezetünkről*[409]? Nekem *feltétlenül azonnal* kell (és a kiáltvány feletti szavazással kapcsolatos nyilatkozatunk is)!!!

Hiszen kell lenni Önnél egy példánynak! Miért nem küldi el nekem?

Vagy Grimm? Talán ő nem engedi meg Önnek, hogy másolatot készítsen? *Kérek választ.*

Grimm „*lojalitása*" csak frázis. Borchardtot szándékosan nem említi — felháborító[410].

Üdvözlet! *Lenin*

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 szeptember végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIV. köt. 1930.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Kedves Alekszandr! Ami a röplapokat illeti, nagyonnagyon jó, hogy Ön vállalkozik rá[111]. Elkészítjük a röplapok részletes tervét, s hamarosan elküldjük Önnek és N. I.-csnak. De tudja, mégis feltétlenül kívánatos, hogy N. I. rögtön két példányban írja a röplapokat (másoló irónnal és átütő papírral), s a második példányt Ön (vagy ő maga) azonnal elküldje nekünk. Mert a röplap *nagyon* felelősségteljes dolog, és az irodalom minden műfaja között a *leg*nehezebb. Ezért feltétlenül szükséges a legkörültekintőbb mérlegelés és a kollektív megbeszélés. A szedés, a nyomás és a szállítás olyan lassú, hogy ahhoz képest az ideküldéssel járó időveszteség nem nagy, és semmiképpen sincs jelentősége a megfontolt felhívások fontosságához viszonyítva.

Hogy akarják aláírni a röplapokat? Elfelejtette megírni.

Kollontaj brosúrája elgondolásában jó. De roppant nehéz téma; ennyire népszerűen megírni roppant nehéz. Szerintem javításokra van szükség. Már írtam neki erről, kértem beleegyezését a javításokhoz[112]. Ha beleegyezik, már kész tervem van a javításokra, s akkor a dolog gyorsan fog menni.

Ami az Ön országába való utazást illeti[113], az ügy elhúzódik, először is pénz hiányában (drága az út is, az ottani megélhetés is), másodszor, rendőri szempontból bizonytalan a helyzet. Talán megvárjuk Belenyin visszatérését[114] és hazulról hozott híreit.

Meleg kézszorítással *Lenin*

Sörenbergből (Svájc) Stockholmba
1915 szeptember végén — október elején.
Először megjelent: „Leninszkij
Szbornyik" II. köt. 1924.

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Kedves G. L.!

Igazán nem értem, mi van Radekkel. *Sokszor* kértem már tőle:

1) másolatot a mi (vagyis a KB + a lett + a PSD + a svéd + a norvég + Borchardt + Platten) határozat-*tervezetünkről* (németül)[415];

2) másolatot arról a nyilatkozatról, amelyet mi (ugyanazon csoportok) a konferencián a szavazásról tettünk (hogy mi, akik nem értünk egyet a kiáltvánnyal, miért szavazunk *mellette*);

3) másolatot arról a nyilatkozatról, amelyben mi (ugyanazok a csoportok + Roland-Holst) Ledebour ultimátuma ellen tiltakozunk[416].

Radek nem válaszol!

Nekem viszont ez *feltétlenül szükséges* a Központi Lap részére.

Az isten szerelmére, menjen el hozzá és tisztázza a dolgot. (Ha Radeknek nincs meg, vajon Grimm *nem* adja oda *lemásolás végett*? Ez a pimaszság netovábbja!)

Üdvözlet! *Lenin*

Sörenbergből (Svájc) Bernbe
1915 szeptember végén — október elején.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves Elvtárs! Ma kaptam meg a kefelevonatokat (úgy látszik, az utolsókat), és még ma elküldjük őket. A cikkek sorrendjét elküldtük, s így remélem, a kettős szám (ára 20 centimes) hamarosan megjelenik. Jelezze, hogy pontosan mikor.

Ezt az express levelet a következő sürgős ügyben írom: Oroszországból igen fontos (és kedvező) híreket kaptunk. Azonnal ki akarjuk adni a Központi Lapnak még egy számát (két oldalasat), hogy *valóban* azonnal megjelenjék. Ha várakozásunk ellenére ezúttal *lehet* biztosítani, hogy Kuzma és Kuzmiha megtartják ígéretüket (vagyis azonnal hozzálátnak és a *legcsekélyebb* késlekedés nélkül kiadják), akkor táviratozzon: „*G a r a n t i*"*. Ha nem (ami persze valószínűbb, mert ismerjük Kuzma megbízhatatlanságát, az Ön igyekezete ellenére), akkor táviratozzon (Seidenweg 4a): „*non*"**[117].

Az előadásról holnap írok.

Salut! *Lenin*

Uljanow. Seidenweg 4*a*[III]. (bei Frau Schneider). Bern.

Bernből Genfbe.
1915 október 6.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* — Biztosítva. — *Szerk.*
** — nem. — *Szerk.*

A. M. KOLLONTAJNAK

1915. XI. 22.

Kedves Alekszandra Mihajlovna! Feledékenységből nem fejeztem be teljesen az Önnek ma elküldött levelet. Íme a cím: Mr. C. W. Fitzgerald, Secretary of the „Socialist Propaganda League". 20 Baker Street 20. *Beverly. Mass.**

Tehát tévedtem, amikor azt mondtam, hogy Bostonban lakik. De a lapján megvan e Liga mind a 18 tagjának a címe, és köztük vannak olyanok, akik Bostonban laknak. Remélem, minden igyekezetével azon lesz, hogy a lehető legrészletesebben mindent megtudjon róluk, és hogy közülük (vagy közülük *is*, illetve néhányukból) létrehozza a „Zimmerwaldi Baloldal" egyik amerikai támaszpontját.

Meleg kézszorítással

Lenin

Uljanow. Seidenweg 4*a*III. Bern.

Bernből New Yorkba.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

---

* — C. W. Fitzgerald úr, a „Szocialista Propaganda Liga" titkára, 20 Baker Street 20. Beverly. Massachusetts. — *Szerk.*

V. A. KARPINSZKIJNAK ÉS SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Barátaim! Küldöm az 1. sz. röplapot[418].
Segítsenek terjesztésében.
A kiadó neve rajta van a röplapon (húzzák ki, ha másolatot készítenek)[419]. Ismertessék a franciákkal, Guilbeaux-val és a többiekkel.
Hogy halad a svájci népszavazás? Van-e visszhangja (Genfben) a „honvédelem" ellenzői és védelmezői közti harcnak[420]?

Üdvözletemet és jókívánságaimat küldöm!

Lenin

Bernből Genfbe
1915 november végén — december elején.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Olga elvtárs! Elnézését kérem, hogy ilyen kis cédulán írok.

Úgy vélem, Ön helyesen járt el. A „Nase Gyeló"-val való szakítás nélkül valóban minden egyéb csak ámítás. Ez a napnál világosabb most, hogy Pétervárott a besúgó szervező bizottságiak „győztek" — a feketeszázakkal szövetségben (meghamisítva a választásokat)[421].

A határozatba iktassák be a meghamisított *második* választás elítélését[422]. Az indokolási részbe pedig — hogy megengedhetetlen a részvétel a *„honvédelemben"*, mivel a háború imperialista, vagyis hódító, vagyis rabló, vagyis elnyomó jellegű (általában azt tanácsolom, hogy az indokolást minél gondosabban állítsák össze a *„Szocial-Demokrat" alapján*, kikeresve az érveket a megfelelő cikkekből és a pétervári munkások határozataiból).

A levelet átadjuk Inesszának.

Mindenkit üdvözlök, meleg kézszorítással *Lenin*

P. S. Egy kérés: Inessza elmondta, hogy Genfben van egy leányzó, aki *Arrasban* lakott*. Ön ismeri. Úgy mondják, jól tud franciául. Hajlandó lenne-e németből franciára fordítani? (Roland-Holst folyóirata részére, amely a mi közreműködésünkkel itt jelenik meg[423]). Ingyen vagy díjazásért? Milyen díjat kér? Kérem, tudja meg.

Bernből Genfbe
1915 december 16 előtt.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

* Nem lehetett megállapítani, hogy kiről van szó. — *Szerk.*

A DIALEKTIKA KÉRDÉSÉHEZ[424]

Az egységesnek a kettéhasadása és ellentmondó részeinek a megismerése (lásd a Hérakleitoszról szóló Philón-idézetet Lassalle Hérakleitosza III. részének („A megismerés") elején) — ez a dialektika *veleje* (egyik „lényege", egyik legfőbb, ha ugyan nem a legfőbb sajátossága vagy vonása). Éppen így fogalmazza meg a kérdést Hegel is (Arisztotelész „Metafiziká"-jában állandóan ezzel *vesződik* és *harcol* Hérakleitosz, resp.* a hérakleitoszi eszmék ellen).

Azt, hogy helyes-e a dialektika tartalmának ez az oldala, a tudomány történetével kell ellenőrizni. A dialektikának erre az oldalára rendszerint nem fordítanak kellő figyelmet (például Plehanov): az ellentétek azonosságát nem a *megismerés törvényének* (*és* az objektív világ törvényének), hanem *példák* összegének tekintik [„például az árpaszem"; „például az őskommunizmus". Ezt teszi Engels is. De csak a „közérthetőség kedvéért" . . .].

A matematikában: + és —. Differenciál és integrál.

A mechanikában: hatás és ellenhatás.

A fizikában: pozitív és negatív elektromosság.

A kémiában: atomok egyesülése és disszociációja.

A társadalomtudományban: osztályharc.

Az ellentétek azonossága (nem helyesebb-e: az ellentétek „egysége"? bár e két terminus — azonosság és egység — közötti különbség itt nem éppen lényegbevágó. Bizonyos értelemben mind a kettő helyes) annak elismerését (felfedezését) jelenti, hogy *minden* természeti

* — illetőleg. — *Szerk.*

jelenségben és folyamatban *(tehát* minden szellemi és társadalmi jelenségben és folyamatban is) ellentmondó, *egymást kölcsönösen kizáró*, ellentétes tendenciák vannak. A világban végbemenő minden folyamat *„önmozgásában"*, spontán fejlődésében, eleven életében való megismerésének az a feltétele, hogy mint az ellentétek egységét ismerjük meg. A fejlődés az ellentétek „harca". A fejlődés (evolúció) két alapvető (vagy két lehetséges? vagy a történelemben észlelhető két?) koncepciója: a fejlődés mint csökkenés és növekedés, mint ismétlődés, *és* a fejlődés mint az ellentétek egysége (az egységesnek a kettéhasadása egymást kölcsönösen kizáró ellentétekre és ezek kölcsönös viszonya).

A mozgás előbbi koncepciója homályban hagyja az *önmozgást*, *hajtóerejét*, forrását, indítóokát (vagy *kívülre* helyezi ezt a forrást — isten, szubjektum etc.). Az utóbbi koncepció éppen az *„ön"*mozgás *forrásának* megismerésére irányítja a legfőbb figyelmet.

Az előbbi koncepció halott, szegényes, száraz. Az utóbbi — eleven. *Csakis* az utóbbi koncepció adja kezünkbe minden létező „önmozgásának" a kulcsát; csakis az adja kezünkbe az „ugrásoknak", a „fokozatosság megszakadásának", az „ellentétbe való átcsapásnak", a régi megsemmisülésének és az új keletkezésének a kulcsát.

Az ellentétek egysége (egybeesése, azonossága, eredője) feltételes, időleges, átmeneti, viszonylagos. Az egymást kölcsönösen kizáró ellentétek harca abszolút, mint ahogy abszolút a fejlődés, a mozgás.

NB: a szubjektivizmus (szkepticizmus és szofisztika stb.) többek közt abban különbözik a dialektikától, hogy az (objektív) dialektikában a relatív és az abszolút közötti különbség is viszonylagos (relatív). Az objektív dialektika szerint a relatív*ban* is *van* abszolút. A szubjektivizmus és a szofisztika szerint a relatív csakis relatív és kizárja az abszolútat.

Marx a „Tőké"-ben mindenekelőtt a burzsoá (árutermelő) társadalom legegyszerűbb, legmegszokottabb, legalapvetőbb, legtömegesebb, legmindennapibb, milliárd és milliárd alkalommal ismétlődő *viszonyát:* az árucserét elemzi. Az elemzés ebben a legegyszerűbb jelenségben

(a burzsoá társadalomnak ebben a „sejtjében") feltárja a modern társadalom *valamennyi* ellentmondását (resp. *valamennyi* ellentmondásának csíráit). A további fejtegetések során Marx megmutatja ezeknek az ellentmondásoknak és ennek a társadalomnak a fejlődését *(mind* növekedését, *mind* mozgását), e társadalom egyes részeinek $\sum$-jában*, kezdetétől a végéig.

Ilyen módszerrel kell kifejteni (resp. tanulmányozni) a dialektikát általában (mert a burzsoá társadalom dialektikája Marxnál a dialektikának csak egyes esete). Kezdjük a legegyszerűbbel, a legszokottabbal, a legtömegesebbel etc., **bármilyen** *mondattal:* a falevél zöld; Iván ember; Zsucska kutya stb. Már itt (mint Hegel zseniálisan megjegyezte) *dialektika* van: az **egyes** — *általános* (vö. Aristoteles, Metaphysik. Schwegler fordítása. Bd. II, S. 40, 3. Buch, 4. Kapitel, 8—9:** „denn natürlich kann man nicht der Meinung sein, dass es ein Haus — ház általában — gebe ausser den sichtbaren Häusern", „*οὐ γὰρ ἂν θείημεν εἶναί τινα οἰκίαν παρά τὰς τινας οἰκίας*"***. Tehát az ellentétek (az egyes az általános ellentéte) azonosak: az egyes nem létezik másképp, mint olyan összefüggésben, mely az általánoshoz vezet. Az általános csak az egyesben, az egyes által létezik. Minden egyes (így vagy úgy) általános. Minden általános az egyesnek (részecskéje vagy oldala vagy lényege). Minden általános csak megközelítőleg fogja át az összes egyes tárgyakat. Minden egyes csak részben foglaltatik az általánosban és így tovább, és így tovább. Minden egyest ezernyi átmenet kapcsol egybe **másfajta** egyesekkel (dolgokkal, jelenségekkel, folyamatokkal) stb. *Már itt* megvannak a *szükségszerűségnek*, a természet objektív összefüggésének etc. elemei, csírái, fogalmai. Már itt megvan az esetleges és a szükségszerű, a jelenség és a lényeg, mert ha azt mondjuk: Iván ember, Zsucska kutya, *ez* falevél stb., akkor *figyelmen kívül hagyunk* több ismérvet mint *esetlegest*, különválasztjuk

---

* — szigma, görög betű; a matematikában az összeg jelölésére szolgál. — *Szerk.*

** — II. köt. 40. old., 3. könyv, 4. fejezet, 8—9. — *Szerk.*

*** — „mert természetesen nem gondolhatjuk, hogy a látható házakon kívül létezik valami ház általában". — *Szerk.*

a lényegest a megjelenőtől, és szembeállítjuk az egyiket a másikkal.

Ily módon *bármely* mondatban, mint a „sejtben", fel lehet (és fel is kell) tárni a dialektika *összes* elemeinek csíráit, ily módon kimutatva, hogy a dialektika az egész emberi megismerésnek általában sajátja. A természettudomány pedig megmutatja nekünk (és ezt megint csak egy *tetszőleges* egészen egyszerű példán kell kimutatni) az objektív természetet ugyanezekben a tulajdonságaiban: az egyes átváltozik általánossá, az esetleges szükségszerűvé, az ellentétek átmennek, átfolynak egymásba, kölcsönösen összefüggnek. A dialektika *é p p e n* (Hegel és) a marxizmus ismeretelmélete: a dolognak ez az „oldala" (ez nem is „oldala" a dolognak, hanem *veleje)* az, amire Plehanov — más marxistákról nem is szólva — nem fordított figyelmet.

* * *

Mind Hegel (lásd a Logikát), mind Paul Volkmann, a természettudomány modern „gnoszeológusa", az eklektikus, a hegelizmusnak (amelyet nem értett meg!) ellensége (lásd „Erkenntnistheoretische Grundzüge"*, S.) körök formájában ábrázolja a megismerést.

„Körök" a filozófiában: [kötelező-e a *személyek* időrendje? Nem!]
Antik filozófia: Démokritosztól Platónig és Hérakleitosz dialektikájáig.
Renaissance: Descartes versus** Gassendi (Spinoza?).
Újkori filozófia: Holbach — Hegel (Berkeleyn, Hume-on, Kanton keresztül).
Hegel — Feuerbach — Marx.

* *P. Volkmann.* Erkenntnistheoretische Grundzüge der Naturwissenschaft (A természettudomány ismeretelméleti jellegzetességei). Szentpétervár 1911. — *Szerk.*

** — ellen. — *Szerk.*

A dialektika mint *eleven*, sokoldalú megismerés (az oldalak számának örökös növekedése mellett), a valósághoz vezető minden útnak, a valóság minden megközelítésének számtalan árnyalatával (olyan filozófiai rendszerrel, amely minden egyes árnyalatból egésszé nő) — íme, milyen mérhetetlenül gazdag tartalom ez a „metafizikai" materializmushoz képest, melynek az a legfőbb *baja*, hogy a dialektikát nem tudja a Bildertheorie-ra*, a megismerés folyamatára és fejlődésére alkalmazni.

A filozófiai idealizmus *csak* badarság a durva, egyszerű, metafizikai materializmus szempontjából. Ezzel szemben a *dialektikus* materializmus szempontjából a filozófiai idealizmus a megismerés egyik vonásának, oldalának, síkjának az anyagtól, a természettől *elszakított*, istenített abszolútummá való *egyoldalú*, túlzott, überschwengliches** (Dietzgen) fejlesztése (felduzzasztása, felnagyítása). Az idealizmus papi maszlag. Igaz. De a filozófiai idealizmus (*„helyesebben"* és *„ezenkívül"*) olyan *út*, mely a végtelenül bonyolult (dialektikus) emberi *megismerés* **EGYIK ÁRNYALATÁN** *át* visz a papi maszlaghoz.

NB ezt az aforizmát

Az emberi megismerés nem egyenes vonal (resp. nem halad egyenes vonalon), hanem egy körsorhoz, spirálishoz vég nélkül közeledő görbe vonal. Ennek a görbe vonalnak bármely része, töredéke, darabkája átváltoztatható (egyoldalúan átváltoztatható) önálló, egész, egyenes vonallá, amely azután (ha a fáktól nem látják az erdőt) mocsárba, a papi népbutítás posványába visz (ahol az uralkodó osztályok osztályérdeke *lerögzíti*). Szemellenzősség és egyoldalúság, merevség és megcsontosodás, szubjektivizmus és szubjektív vakság — ezek az idealizmus ismeretelméleti gyökerei. És a papi maszlagnak (= filozófiai idealizmusnak), természetesen, vannak *ismeretelméleti* gyökerei, van talaja, *meddő virág*, ez kétségtelen, de olyan

* — képelmélet, tükröződési elmélet. — *Szerk.*
** — szertelen. — *Szerk.*

meddő virág, mely az eleven, termékeny, igaz, hatalmas, mindenható, objektív, abszolút emberi megismerés élő fáján nő.

1915.

Először megjelent:
„Bolsevik" 5—6. sz. 1925.

1916

HENRIETTE ROLAND-HOLSTNAK

Tisztelt Elvtárs!

Radek elvtárs éppen most mutatta meg nekünk Pannekoek elvtárs levelét és a „Bevezetés"-t.

Ez a levél és a „Bevezetés" lényegesen *megváltoztatja* a „Szemle" korábban elfogadott alapszabályzatát[42]. Az eredeti megállapodás ugyanis úgy szólt, hogy a „Szemle" mint *két* csoport sajtószerve fog megjelenni, nevezetesen: 1) Roland-Holst és Trockij csoportjáé (vagy Roland-Holst és barátai csoportjáé Trockij nélkül, ha Trockij nem akar társulni); 2) a Zimmerwaldi Baloldal csoportjáé (amelynek az irodája három elvtársból áll: Radek, Lenin és Zinovjev). Pannekoek elvtárs kapott megbízást e második csoport képviseletére.

Most e fent említett dokumentumok (a levél és a „Bevezetés") megváltoztatják az alapszabályzatot: a „Szemle" *két elvtárs:* Pannekoek és Roland-Holst lapjaként jelenik meg.

Ha Pannekoek és Roland-Holst elvtársak elhatározták, hogy ilyen változtatást eszközölnek, akkor mi ezt tudomásul vesszük. A „Szemle" tulajdonosnőjének minden joga megvolt arra, hogy ilyen változtatást eszközöljön.

Mi nem utasítjuk el a közreműködést ezen új feltételek mellett, de némi biztosítékokat kell követelnünk. A „Szemle" először jelenik meg úgy, mint a Zimmerwaldi Baloldal lapja, illetve „a Zimmerwaldi Baloldal platformján". A Zimmerwaldi Baloldalnak Zimmerwaldban jelenlevő összes tagjai (Platten kivételével) minket *választottak meg* e baloldal képviselőinek. Ezért úgy véljük — és *ezen* a ponton mindhárman egyhangú határozatra jutot-

tunk —, hogy ez a biztosíték magától értetődő és önök kétségkívül megadják. A biztosíték abban áll, hogy ha köztünk elvi nézeteltérések támadnak, akkor azt a cikket, amelyet... az OSZDMP Központi Bizottsága (képviselő...), a szerkesztőség...*

1916 január, 21 előtt.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

---

* Itt a kézirat megszakad. — *Szerk.*

M. M. HARITONOVNAK

Kedves Elvtárs! Nagyon szeretnék egy munkám miatt 2—3 hétre Zürichbe utazni és a könyvtárakban dolgozni[423]. A feleségem szintén. Egyelőre nincsenek papírjaink, de reméljük, hamarosan kapunk. Az a kérdés, leküzdhetjük-e a pénzügyi nehézségeket. Nagyon kérem, válaszoljon őszintén és *túlzások nélkül* ezekre a kérdéseimre:

1) mennyi *tiszta* bevétel remélhető (vagyis számomra) egy előadásból? Minimum és maximum? Tárgya: „Két Internacionálé": világszerte egyre fokozódó meghasonlás és szakítás a szociálsovinisztákkal. Növelhető-e a bevétel két előadással és mennyire[427]? 2) Segítenek-e az ottani elvtársak mindkettőnk olcsó elszállásolásában, és mibe fog kerülni 3) a szoba (két személynek, akár egyágyas is) *hetente?* a legolcsóbb, lehetőleg munkáscsaládnál? 4) az ebéd a menzán, ha ugyan van menza (itt 65 centime-ot fizetünk a diákmenzán). 5) Morgenkafee* és egy csésze kávé este, mert Zürichben persze nem rendezkedhetünk be háztartásra?

Az útiköltség $7 \times 4 = 28$ frs. lesz; többletkiadás az idegen városban való megélhetésre? ez a kérdés. Itt rosszul állunk szobákkal. Nincsen-e Önnek olyan ismerős munkáscsaládja, amely komoly ígéretet tehetne olcsó elszállásolásra?

Nagyon hálás leszek, ha őszintén válaszol, csak ne tegyen túlzott ígéreteket.

Beste Grüsse**!

Lenin

---

* — reggeli kávé. — *Szerk.*

** — Sok üdvözlet! — *Szerk.*

P. S. Nincsenek-e olcsó automata-büfék stb., és milyenek ott az árak?

Bernből Zürichbe
1916 január 27-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. kőt. 1929.

M. M. HARITONOVNAK

Kedves Elvtárs! Hálásan köszönöm gyors és kimerítő válaszát. Mi február *4-én* érkezünk. Ha lehet, keressen nekünk olyan szobát, amelyet *h e t e n t e* kell fizetni, *két személyre*, ne legyen drágább napi 1 fr.-nál; a legjobb lenne egy **egyszerű** munkáscsaládnál (kályhával: még lehet hideg idő).

Ha nem lehet, akkor talán ajánl egy *olcsó* szállodát (napi 1 fr. vagy még olcsóbban), ahol megszállnánk, amíg mi magunk szobát nem találunk. Az előadás időpontjára és egyebekre nézve majd megállapodunk.

Remélem, hétfőn reggel megkapom Öntől az átutalást (a költségekre: *express* stb. és a posta általában etc. vegyék ki a pénzt külön számlára, mert mi ezt megtérítjük).

Beste Grüsse!

Lenin

Uljanow. Seidenweg 4-*a*. Bern.

Bernből Zürichbe
1916 január 29-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

A. M. GORKIJNAK

A. M. Gorkij részére

Igen tisztelt Alekszej Makszimovics!

Ajánlott nyomtatványként elküldöm Önnek feleségem brosúráját: „Népoktatás és demokrácia“[428].

A szerző régóta, több mint húsz esztendeje foglalkozik pedagógiával. S a brosúra személyes megfigyeléseket is, az európai és az amerikai új iskolára vonatkozó anyagot is tartalmaz. A tartalomjegyzékből látni fogja, hogy első felében a szerző vázolja a demokratikus nézetek történetét is. Ez is igen fontos, mert a múlt nagy demokratáinak nézeteit általában helytelenül vagy helytelen szempontból ismertetik. Nem tudom, képes-e Ön saját maga időt szakítani elolvasására és érdekli-e; a 2. és a 12. §§ szolgálhatnának ízelítőül. A legújabb, az imperialista korszak iskolájában végbemenő változásokat a szerző az utóbbi évek anyaga alapján ismerteti, és ezek nagyon érdekes tájékoztatást nyújtanak az oroszországi demokrácia számára.

Nagyon lekötelezne, ha — közvetlenül vagy közvetve — elősegítené e brosúra kiadását. Oroszországban most bizonyára erősen megnövekedett a kereslet az ilyen irodalom iránt.

Legjobb kívánságaimat és üdvözleteimet küldöm

V. Uljanov

Wl. Uljanow. Seidenweg 4-*a*. *Bern*.

Bernből Pétervárra
1916 február 8-án.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ III. köt. 1925.

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Elvt.! Közlöm Önnel új címünket. Kérem, küldjön el erre a címre *mindent.* Mi ezt a lakást egy hónapra vettük ki. Csütörtökön (II. 17.) tartom itt első előadásomat („Két Internacionálé") és valamivel később a másodikat („A békefeltételek és a nemzeti kérdés" vagy valami ilyesmi).

Kérem, írja meg nekem, mikor lehet megtartani az előadást Genfben (az elsőt vagy mindkettőt?) és kifizetődik-e? Minimum mennyi tiszta bevétel remélhető? Ezt tudnom kell, mert roppant kevés a pénzem, és a leggondosabban ki kell számítanom, innen utazzam-e (nagy a költség) vagy csak Bernből, később (egy hónapnál tovább is maradhatok itt, ha tetszik). Várom részletes és mértékadó útmutatásait. Talán írna Lausanne-ba is, érdemes-e odautazni egy estére?

V. K.-nak és összes barátainknak szívélyes üdvözletemet küldöm, kézszorítással.

V. U.

Nagya meleg üdvözletét küldi.
Uljanow (bei Frau Prelog) 7[I] Geigergasse 7.[I] *Zürich.* I.

Zürichből Genfbe
1916 február 13-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Elvt.! Hálásan köszönöm a részletes tájékoztatást.

Itt február 25-én és 26-án vagyok elfoglalva[429]. Tehát kérem, jelölje ki *maga* az előadás napját, vagy 25 előtt, vagy 26 után, és jó előre értesítsen engem[430]. Arra is nagyon kérem, állapodjék meg Lausanne-nal, úgyhogy *2 nap alatt* mindent befejezhessek, azaz vagy a Genf előtti napon, vagy a Genfet követő napon tartsak előadást Lausanne-ban.

Egyetértek a témával: „»A békefeltételek« (idézőjelben) és a nemzeti kérdés". Tehát ezt a témát jóváhagyták. Kézszorítással. Üdvözlöm V. K.-t és összes barátainkat.

Lenin

Van egy jó vonatom: *este* 9.*15*-kor érkezik Genfbe. Nem mehetnék-e ezzel? Ha nem, akkor vajon nem lehetne-e Lausanne-ban *az előző napon* előadást tartani[431]? Nagyon kérem!!!

Zürichből Genfbe
1916 február 17-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.! Engedje meg, hogy a következő kéréssel zavarjam. Egy előadáshoz szeretném megkapni a párizsi „Golosz"-nak (a „Nase Szlovo" elődjének) azt a számát, amelyben *Szemkovszkij* szembeszállt velem a nemzetek önrendelkezése kérdésében és egy *jegyzetben* (emlékszem, hogy jegyzet volt) külön foglalkozott a nemzetek különválási jogának és *a válás jogának összehasonlításával*[132]. Visszaküldeném Önnek ezt a számot, mihelyt szüksége lesz rá. Ha ezt a számot nem lehet elküldeni, nem lehetne-e lemásolni a jegyzetet (nem hosszú). Talán Önnek a könyvtárban vagy valakinek Genfben megvannak a „Golosz" összes számai? Én itt holnapután, szombaton tartok előadást. Ezért, ha nem lehet úgy elküldeni, hogy szombat reggel megkapjam, akkor egyáltalán nem érdemes fáradni vele.

Viszontlátásra! Üdvözlettel
Lenin

Uljanow. Spiegelgasse 12 (Schuhladen Kammerer). Zürich I.

Zürichből Genfbe
1916 február 24-én.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Elvt.! A klubban *lehetetlen* előadást tartani a lefolyt tanácskozásról, mert nyilvánosságra kerülnek a dolgok, ettől pedig a tanácskozás szervezői úgy félnek, mint a tűztől, és külön kérték, hogy ezt feltétlenül kerüljük el[133]. Tehát meg kell változtatni a témát. Nincs világos képem arról, *k i k* lesznek az internacionalista klubban[431], s ez megnehezíti számomra a témaválasztást. Javasolom a következőt: ha feltétlenül előre meg kell nevezni a témát, akkor válasszanak egy semmitmondó címet („A napi kérdésekről" vagy „A munkásmozgalom időszerű kérdései" stb.), amibe *m i n d e n* belefér. Én pedig Genfben megtárgyalom a dolgot, és 2-án reggel elkészítek egy *r ö v i d* beszámolót vagy vitaindító előadást.

Au revoir*!

Lenin

Uljanow. Spiegelgasse 12. Zürich.

Zürichből Genfbe
1916 február 27-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* — Viszontlátásra! — *Szerk.*

J. LARINNAK

J. Larin részére

Tisztelt Elvtárs!

Sajnos, mind a munkatársak összetétele, mind a gyűjtemény határozatlan jellege, mind a munkatársaknak megszabott korlátozó feltételek, mind pedig az a körülmény, hogy a munkatársak egy része ismeretlen — mindez arra kényszerít, hogy lemondjak a részvételről[135].

Szociáldemokrata üdvözlettel

Lenin

Zürichből Stockholmba
1916 március 13-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

A. M. KOLLONTAJNAK

1916. III. 19.

Kedves A. M.! Megkaptuk levelét, és ismételten gratulálunk sikeréhez.

Pokolian dühös voltam, hogy a „nemes" Franciaország *elkobozta* (tény!) jó néhány ajánlott levelemet, melyet Önnek írtam Amerikába. Dehát nem tehetünk semmit. Most *minden erőnket* latba kell vetnünk, hogy kapcsolatot teremtsünk Amerikával.

Hiszen Ön azt írta nekem, hogy az „Internationales Flugblatt" 1. számát önök német nyelven megkapták Amerikában, és igyekszik azt angolul kiadni[436]! Most pedig *egy árva szót* sem ír róluk??

Mit jelent ez?!

Talán Amerikában nem akadtak rokonszenvezők és *nem lehetett* kiadni az „Internationales Flugblatt"-ot angolul????

Ez nem valószínű!

De ha mégis így van, akkor Norvégiában kell kiadni (angolul). Elvállalja-e Ön a fordítást, és mennyibe kerül a kiadás?

Aztán megírtam Önnek Amerikába, hogy Boston Mass.-ből* megkaptam a „Socialist Propaganda League"** röpiratot (aláírás: 20 szocialista, *címekkel*, nagyrészt Massachusetsben). Ez internacionalista liga, amelynek nyilvánvalóan balfelé tendáló programja van.

Küldtem nekik egy *roppant hosszú* angol levelet[437]

---

* — Boston, Massachusetsből. — *Szerk.*

** — „Szocialista Propaganda Liga". — *Szerk.*

(és az „Internationales Flugblatt"-ott, németül). Válasz nincs. Elkobozta a „nemes" Franciaország?

Ha Ön *nem* kapta meg és *nem* tud róluk semmit, elküldöm Önnek címüket és az én levelem másolatát. Vállalja, hogy továbbítja Amerikába?

Hát a Socialist *Labour* Party*? Hiszen azok internacionalisták (bár szűk, szektás szelleműek). Eljuttatták-e hozzájuk az „Internationales Flugblatt"-ot? Van-e Önnek *velük* kapcsolata??

Továbbá. Ön azt írta, hogy tárgyalásokat *kezdett Charles* Kerrel. Az eredmény? Azt mondják, megígérte, hogy kinyomatja brosúránk (Lenin és Zinovjev brosúrája) egy *részét*.

Most viszont Ön hallgat erről... Mire magyarázzam ezt[438]?

Az „Internationale Korrespondenz"[439] azt írta, hogy a „New Review" Amerikában vállalta a Zimmerwaldi Baloldal cikkeinek a közlését. Igaz ez? Ismeri Ön a „New Review"-t?

Válaszoljon mielőbb és minél részletesebben. A Norvégia és Amerika közötti *közvetlen* postagőzösökről Ön, persze, *mindent* a legpontosabban megtud.

Höglunddal és a norvégekkel kapcsolatban *mostanáig* nem tudtam tisztázni, megkapták-e ők az „Internationales Flugblatt"-ot, kiadták-e svéd és norvég nyelven, csatlakoztak-e **hivatalosan** a Zimmerwaldi Baloldalhoz (úgy, mint Roland-Holst „Rev. Soc. Verband"-ja**)? Kérem, nézzen utána, tudja meg, igyekezzék, veszekedjen, kényszerítsen, tájékozódjék! Buharin közölje Önnel, mit írtunk mi neki külön levélben a zimmerwaldiakról, Ön pedig kísérje figyelemmel a végrehajtást.

Üdvözlet! *Lenin*

Cím: Herrn Uljanow (Schuhladen Kammerer). Spiegelgasse 12. *Zürich.* I.

---

* — Szocialista *Munká*spárt. — *Szerk.*

** — „Forradalmi Szocialista Szövetség". — *Szerk.*

P. S. Milyen érdekes könyveket és brosúrákat hozott magával? A chartizmus történetét Schlütertől? Hát még?

P. S. Küldöm „téziseinket“ (a „Vorbote“ 2. számából). Értesse meg ezt a skandinávokkal.

Zürichből Krisztiániába.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ II. köt. 1924.

A. M. KOLLONTAJNAK

Kedves A. M.! Hálásan köszönöm levelét. A „Socialist Propaganda League" címét elküldöm, ha ugyan nem hagytam Bernben: akkor majd elküldöm Bernből (vagyis 2—3 hét múlva).

Megtagadnák-e az „Appeal to Reason" az „Internationales Flugblatt" első számának kinyomtatását? Érdemes-e megkísérelni?

Hát a Socialist *Labour* Party hajlandó lesz-e kiadni a *mi* pénzünkön? Menthetetlen szektások-e ezek az emberek vagy nem? Van-e Önnek kapcsolata velük? Miért *nem küldenek nekünk* másolatokat írásaikról az Internationale Sozialistische Kommissionba*? (Véletlenül láttam egy részét.) Vagy pedig ők — azon „idée fixe"-ük** megszállottjai, hogy a munkásoknak speciális „gazdasági" szervezésére van szükség?

Ön azt kérdezi, mennyire kívánatos, hogy a konferenciára a norvég párt hivatalosan küldjön ki valakit? Persze ezerszerte jobb egy öntudatos és értelmes *baloldali* a fiatalok részéről, mint egy jobboldali vagy $^1/_2$-kautskysta a párt részéről

Ez világos. Ha módjában van, hasson ebben az irányban.

Nagyon-nagyon bánt, hogy nem értünk egyet az önrendelkezés kérdésében. Nos, próbáljuk ezt megvitatni alaposan *marakodás nélkül* (pedig egyesek ebben a kérdésben minden erejükből ezt készítik elő)[440]...

---

* — Internacionális Szocialista Bizottságba. — *Szerk.*

** — rögeszméjük. — *Szerk.*

Entre nous*: talán Alekszandr megmutatja Önnek az N. I. Buharin megjegyzéseire adott válaszomat (ennek a viszálynak egyelőre szigorúan szűk körben kell maradnia, de bízom az Ön diszkréciójában).

Ez a kérdés („önrendelkezés") rendkívül fontos. Azonkívül *elválaszthatatlanul* összekapcsolódik **az annexiók** kérdésével.

Sokszor üdvözlöm, meleg kézszorítással!

Lenin

P. S. Alekszandrnak a napokban egy vaskos levelet küldtem. Megkapta-e?

Zürichből Krisztiániába
1916 márciusában.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

---

* — Magunk között szólva. — *Szerk.*

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Kedves Alekszandr! Tegnap röviden írtam Önnek. Ma szeretnék még egy kicsit beszélgetni.

A japánok[441] „feltételei" mélységesen felháborítottak. Két szerkesztőt feljogosítani arra, hogy egy munkatárs vitacikkét elhelyezzék! Még csak nem is hármat, hanem kettőt — eszerint a kiadók senkiben sem „bíznak", csak önmagukban[442].

Ennek a pontnak az értelme világos: el akarnak bújni Radek háta mögé és úgy akarják *szítani* a vele meg a PSD-vel felmerült nézeteltéréseinket[443]. Ez nem vita, hanem az intrika, az aljasság netovábbja. Ez éppen olyan, mintha Párizsban nekünk az „orrunk alá dörgölnék" a Rappoporttal vagy Ljovával, vagy Viktorjonokkal, vagy Bogdanovval 1911-ben folytatott vitát!!! Megírtam Önnek, hogy a lengyel „Gazeta Robotnicza" *(1916 február)* éppen úgy lép fel ellenünk, mint annak idején ezek a párizsiak.

Semmi esetre sem lépek be olyan szerkesztőségbe, ahol ilyen intrika folyik — a vita leple alatt. Ha segíteni akarnak pártunk bomlasztásában, japán urak: tegyék ezt *saját* felelősségükre. Önöknek tele az erszényük. Adják ki maguk Radeknek vagy a „Gazeta Robotniczá"-nak a „vitáját": akkor az *orosz* munkások nyomban látni fogják, hogy önök intrikusok, és elkergetik magukat. De önök ezt az aljasságot a „kollektív szerkesztőség" *leple alatt akarják elkövetni*. Már megbocsássanak, erre én nem vagyok hajlandó, és le fogom leplezni önöket. Ezt válaszolom ebben az ügyben a japánoknak.

Ugyanez vonatkozik az „egyenjogúságra" (a hetedik

eltávolítását vagy megszavazását illetően)[444]. Ez a régi „játék" folytatása. Mi köze ennek a pártossághoz: mi majd „egyenjogúságot" adunk olyan embereknek, akik csúnyán *levizsgáztak!!* Milyen alapon? Egyenjogúság = a munka elrontásának a joga! Minek a nevében? mi célból? a marakodás *állandósítására?*

Nem, ha *új* kísérletet akarnak tenni — vegyünk egy *új* folyóiratot, vagy inkább *gyűjteményt*, és *próbáljunk meg* (a régi bizalom megrendült) kiadni egy gyűjteményt a héttagú szerkesztőséggel. Tegyünk egy *kísérletet:* ez a maximális engedmény, amelyet lelkiismeretem szerint megtehetek. Ha a kísérlet nem sikerül, az intrikus és a tőkés urak nem veszítenek semmit, mert a „bugyellárist" mindig visszavehetik. Mi pedig akkor kiadjuk a mi gyűjteményünket. Ez egyszerű. Világos. Marakodás nélkül.

Kérem, legyen türelemmel.

Meleg kézszorítással
Lenin

Zürichből Krisztiániába
1916 március—áprilisában.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 7. sz. 1929.

AZ OSZDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK A (BERNI) ISK* ÁLTAL ÖSSZEHÍVOTT MÁSODIK SZOCIALISTA KONFERENCIA ELÉ TERJESZTETT JAVASLATA[445]

(TÉZISEK A NAPIREND 5., 6., 7a., 7b. ÉS 8. PONTJÁHOZ)

Az ISK, amikor a második nemzetközi konferencia egybehívását bejelentette, a következő nagyon fontos napirendi pontokat hozta nyilvánosságra:

5. „harc a háború befejezéséért"
6. „a béke kérdései"
7a. parlamenti „akció" } „agitáció és propaganda"
7b. tömeg „ }
8. A Nemzetközi Szocialista Iroda.

Az ISK felhívta a szervezeteket, hogy vitassák meg ezeket a kérdéseket és küldjék el javaslataikat. Pártunk Központi Bizottsága az alábbiakban válaszol erre a felszólításra:

1. Mint ahogy minden háború csak az erőszak eszközeivel való folytatása annak a politikának, amelyet a hadviselő országok és uralkodó osztályaik a háború előtt hosszú éveken vagy évtizedeken át folytattak, a béke is, bármilyen háború befejeződése legyen, csak az illető háború eredményeképpen bekövetkezett tényleges erőváltozások számbavétele és regisztrálása lehet.

2. Ezért elméleti szempontból, a szocializmus tanításai szempontjából a legnagyobb képtelenség és ostobaság és a munkásosztálynak gyakorlatilag a leggyalázatosabb becsapása minden olyan szóbeszéd, hogy a jelenlegi háborút

* — Internationale Sozialistische Kommission — Internacionális Szocialista Bizottság. — *Szerk.*

a védelem és a támadás „egyszerű" fogalmai alapján, a majdani békét pedig a szilárd, demokratikus, tisztességes stb. béke „egyszerű" jámbor óhajai alapján kell értékelni.

3. A jelenlegi háború imperialista háború, vagyis olyan háború, melyet a magas fejlettségű, a szocializmusba való átmenetre érett monopolkapitalizmus talajából kisarjadt ellentmondások idéztek elő. Ezt a háborút a világuralomért, vagyis a gyenge nemzetek újabb elnyomása, a világ újabb felosztása, a gyarmatok, befolyási övezetek stb. felosztása céljából viselik, mégpedig olyan felosztás céljából, hogy a régi rablóhatalmak, Anglia, Franciaország és Oroszország zsákmányuk egy részét engedjék át a fiatal és erősebb rablóhatalomnak, Németországnak.

4. Ezért, ha a proletariátus forradalma nem dönti meg a hadviselő „nagyhatalmak" jelenlegi kormányait és jelenlegi uralkodó osztályait, akkor *teljesen lehetetlen bármiféle más* béke, mint egy többé-kevésbé rövid tartamú fegyverszünet az imperialista hatalmak között, olyan béke, amellyel együtt jár a reakció *erősödése* az államokon belül, a nemzeti elnyomásnak és a gyenge nemzetek leigázásának *fokozódása*, az új háborúkat előkészítő gyújtóanyag nagyobbmérvű *felgyülemlése* stb. stb. Mert annak a politikának az objektív tartalmából, amelyet az imperializmus egész korszaka létrehozott és amelyet az *összes* hadviselő „nagyhatalmak" burzsoáziája folytatott mind *e* háború előtt, mind pedig *e* háború *idején*, szükségképpen következik a nemzetek újabb és kíméletlenebb elnyomásán stb. alapuló béke.

5. Aki a néptömegekben olyan gondolatokat vagy reményeket ébreszt, hogy lehetséges tartós vagy demokratikus stb. béke a jelenlegi kormányok és a jelenlegi uralkodó osztályok (vagyis a földbirtokosokkal szövetséges burzsoázia) között, ahogy ezt a legtöbb hivatalos szocialista párt teszi, az nemcsak szemérmetlenül becsapja a népet, hanem el is kábítja, elvonja a forradalmi harctól, amely valójában már kezdődik a sztrájkmozgalom és a tüntetések formájában.

6. Éppen ilyen jellegű a nép becsapására és a proletariátusnak a forradalmi harctól való elvonására irányuló

ama „békeprogram", amelyet most „egyhangúlag" kínálgat mind Huysmans, a II. Internacionálé hivatalos képviselője a holland Sozialdemokratische Arbeiter Partei* arnheimi kongresszusán[446], mind pedig Kautsky, a II. Internacionálé nagy befolyású teoretikusa, az egész világ szociálpatriótáinak és szociálsovinisztáinak nagy befolyású védőangyala. Programjuk néhány jámbor demokratikus óhajnak szavakban való képmutató elismerésében áll: az annexiók és a hadisarcok elvetése, a nemzetek önrendelkezése, a külpolitika demokratizálása, döntőbíróságok az államok közötti konfliktusok megvitatására, Európai Egyesült Államok stb. stb.

7. Hogy ez a „békeprogram" merő képmutatás, annak legszemléltetőbb igazolása egyrészt az a tény, hogy ezt a programot a hadviselő országokban egy sereg burzsoá pacifista és demagóg miniszter szóban elismerte, másrészt, hogy közismert (notorisch) soviniszták elismételgették a hadviselő államok egyik csoportja „szocialistáinak" londoni (1915. II.) és a másik csoport „szocialistáinak" bécsi (1915. IV.) konferenciáján[447]. Éppen azok a „szocialisták", akik belépnek a rablóháborút viselő burzsoá kormányokba, akik megszavazták a hadihiteleket, akik segítették a háborút a különféle szervezetekben és intézményekben való részvételükkel stb., éppen ők, akik *valójában* a régi és az új annexiók, a gyarmati elnyomás stb. védelmének politikáját folytatják, ők proklamálják most ország-világ előtt „békeprogramjukat", amely tagadja az annexiókat stb.

8. Kautsky, a II. Internacionálé legnagyobb tekintélye, 1915 május 21-én ország-világ előtt kijelentette („Neue Zeit"), hogy a „szocialistáknak" ez az egyetértése és „összhangja" — amely a nemzetek „önállóságának", illetve önrendelkezésének elve tekintetében Londonban** és Bécsben kialakult — a II. Internacionálé „összhangját" és „életerejét" bizonyítja a „békeprogram" kérdésében[448]; ám ennek a hallatlanul felháborító, hallatlanul pimasz képmutatásnak és munkásámításnak a

* — Szocialista Munkáspárt. — *Szerk.*

** A kéziratban elírás folytán: „Koppenhágában". — *Szerk.*

védelmezése és szentesítése korántsem véletlen, hanem következetes politika, amelyet számos országban folytatnak olyan emberek, akik szavakban „internacionalisták", valójában viszont az imperialista háborút szépítgetik azzal, hogy a „haza védelmének" eszméjét alkalmazzák rá, s erősítik a szocializmus árulóinak, a szociálsovinisztáknak a munkásmozgalom fölötti uralmát azzal, hogy a velük való „egységet" prédikálják. Ezt a politikát, amely a munkásosztály szempontjából a legkárosabb és legveszélyesebb, folytatják Kautsky, Haase és a többiek Németországban, Longuet, Pressemane és mások Franciaországban, a vezetők többsége Angliában, Akszelrod, Martov és Csheidze társaival együtt Oroszországban, Treves és mások Olaszországban (lásd az „*Avanti!*"-nak — az olasz párt központi lapja 1916. III. 5-i számát, mely azzal fenyegeti Trevest meg a többi „reformista-posszibilistát", hogy leleplezi, ki „ragadott meg minden eszközt, hogy megakadályozza a pártvezetőségnek és Oddino Morgarinak a Zimmerwaldi Egyesülés és egy új Internacionálé létesítése érdekében kifejtett működését"[149]. Ezt a nemzetközi politikát, amely a munkásosztály szempontjából a legveszedelmesebb, legtekintélyesebb képviselőjéről *kautskysta* politikának nevezhetjük.

9. A szocialisták nem mondhatnak le a reformokért folytatott harcról. Többek között a parlamentekben is meg kell szavazniuk a tömegek helyzetének minden, akár legcsekélyebb megjavítását is, például az elpusztított területek lakosainak folyósított segélyek emelését, a nemzeti elnyomás enyhítését stb. De nyilvánvaló, hogy a *jelenlegi* háború és a *belőle* adódó béke talaján a tömegek helyzetének megjavítására irányuló efféle reformtevékenység csupán miniatür méretekben lehetséges. Felháborító népcsalás lenne, ha a tömegeknek, közvetlenül vagy közvetve, azt a gondolatot sugalmaznók, hogy a *jelenlegi* háború által felvetett kérdések reformista módon megoldhatók. Hiszen *ez* a háború forradalmi helyzetet hozott létre Európában, napirendre tűzte az imperializmus *döntő jelentőségű* kérdéseit, amelyek csak imperialista módon oldhatók meg, kivéve azt az esetet, ha a jelenlegi európai kormányokat és uralkodó osztályokat

forradalmi úton megdöntik. Ezért a szocialistáknak a tartós és demokratikus békéért vívott harcában a legfőbb és döntő feladat: először is, *a forradami tömegharc* szükségességének megmagyarázása a tömegeknek, e harc rendszeres propagandája és a megfelelő szervezet létrehozása; másodszor, azoknak a burzsoá-pacifista, valamint szocialista, különösen kautskysta *képmutató* és *hazug* frázisoknak a leleplezése, amelyeket a békével kapcsolatban és a II. Internacionálénak a „békeprogram" kérdésében mutatkozó „összhangjával" kapcsolatban harsognak. Az ilyen frázisok kétszeresen képmutatók azon „szocialisták" részéről, akik a burzsoázia nyomán tagadják, hogy a jelenlegi imperialista háború a szocializmusért folyó polgárháborúvá változtatható és akadályoznak minden ilyen irányú forradalmi munkát.

10. A „békeprogrammal" kapcsolatban jelenleg uralkodó képmutatás középpontja a *régi* és az *új annexiók* elleni harcnak állítólag egyhangú elismerése. De akik az annexiókról és az ellenük való harcról beszélnek, jórészt nem tudnak vagy nem akarnak gondolkozni azon, *mi az annexió*. Világos, hogy nem nevezhető annexiónak minden olyan eset, amikor „idegen" területet bekebeleznek, mert hiszen a szocialisták, általánosságban szólva, rokonszenveznek a nemzetek közti határok eltávolításával, a nemzetek egymáshoz való közeledésével és egybeolvadásával, nagyobb államok alakításával. Világos, hogy nem nevezhető annexiónak a status quo minden megsértése: ez fölöttébb reakciós álláspont és a történelemtudomány alapfogalmainak megcsúfolása volna. Világos, hogy nem nevezhető annexiónak mindenféle erőszakos, háborús bekebelezés, mert a szocialisták nem emelhetnek kifogást az erőszak ellen, ha a lakosság tömegének érdekében és az emberiség haladása érdekében alkalmazzák. Világos, hogy csak az tekinthető annexiónak, ha valamely területet lakosságának *akarata ellenére* csatolnak más országhoz. Más szóval, az annexió fogalma elválaszthatatlanul összefügg *a nemzetek önrendelkezésének* a fogalmával.

11. Éppen a *mostani* háború talaján, éppen azért, mert ez a háború a hadviselő „nagyhatalmak" *mindkét* csoportja részéről imperialista háború, be kellett követ-

keznie és be is következett, hogy a burzsoázia és a szociálsoviniszták buzgón *„harcolnak"* az „annexiók" ellen, *h a* azokat az *ellenséges* állam hajtotta vagy hajtja végre. Südekum, valamint osztrák-német barátai és védelmezői, Haasét és Kautskyt is beleértve, hallgatnak arról az annexióról, amelyet Németország Elzász-Lotaringiával, Dániával, Lengyelországgal stb. kapcsolatban végrehajtott, de nagyon gyakran „harcolnak azon annexiók ellen", amelyeket Oroszország Finnországgal, Lengyelországgal, Ukrajnával, a Kaukázussal stb. kapcsolatban, Anglia Indiával stb. kapcsolatban végrehajtott. Másrészt az angol, a francia, az olasz és az orosz Südekumok, vagyis Hyndman, Guesde, Vandervelde, Renaudel, Treves, Plehanov, Akszelrod, Csheidze és Társai hallgatnak azokról az annexiókról, amelyeket Anglia Indiával szemben, Franciaország Nizzával vagy Marokkóval kapcsolatban, Olaszország Tripolisszal vagy Albániával szemben, Oroszország Lengyelországgal, Ukrajnával stb. kapcsolatban hajtott végre, ellenben *nagyobbrészt* „harcolnak az annexiók ellen", ha azokat Németország hajtja végre.

Világos, hogy az ilyen „harc az annexiók ellen" a szociálsoviniszták és a kautskysták részéről merő képmutatás, és ezt a harcot a burzsoázia támogatja közvetlenül is, amikor milliókat és milliókat költ soviniszta propagandára, meg közvetve is, amikor csak a szociálsovinisztáknak és a kautskystáknak adja meg a legalitás monopóliumát.

Világos, hogy mind a francia „szocialisták", akik helyeslik az Elzász-Lotaringiáért folyó háborút, mind a németek, akik nem követelik Elzász-Lotaringia számára a Németországtól való különválás jogát, egyformán annexionisták, hiába esküsznek ennek ellenkezőjére. Világos, hogy azok az orosz „szocialisták", akik „Oroszország szétbomlása" ellen beszélnek vagy írnak, vagy pedig most közvetlenül vagy közvetve mentegetni próbálják ezt a háborút, amely azért folyik, hogy ki fogja az „annexiók nélküli béke" jelszava nevében járomba hajtani Lengyelországot, szintén ugyanolyan annexionisták stb. stb.

12. Ahhoz, hogy az „annexiók elleni harc" ne váljon puszta frázissá vagy undorító képmutatássá, a szocialisták kötelesek: *először is* megmagyarázni a tömegeknek, hogy forradalmi harcra van szükség azért, hogy a proletariátus kivívja a politikai hatalmat és végrehajtsa a szocialista forradalmat, amely az imperialista korszak és a jelenlegi imperialista háború minden feltételéből következik, és amely egyedül képes tartósan és mindenütt biztosítani a nemzetek önrendelkezését, vagyis felszabadítani az elnyomott nemzeteket és megvalósítani a nemzetek közeledését és egybeolvadását, mégpedig nem az erőszak alapján, hanem az összes nemzetek proletariátusának és dolgozó tömegeinek egyenjogúsága és megegyezése alapján; — *másodszor*, kötelesek azonnal megindítani a legszélesebb körű propagandát és agitációt a hivatalos szocialista pártok — különösen a „nagyhatalmak" szocialista pártjai — leplezett sovinizmusa és annexionizmusa ellen. A szocialisták kötelesek megmagyarázni a tömegeknek, hogy csak szavakban szocialista és internacionalista, valójában azonban soviniszta és annexionista az az angol szocialista, aki nem indít azonnal harcot Írország, India stb. különválási jogáért, — az a francia szocialista, aki nem küzd a francia gyarmatok szabadságáért, az Elzász és Lotaringia bekebelezéséért vívott háború stb. ellen, — az a német szocialista, aki nem küzd Elzász-Lotaringia, a dánok, a lengyelek, a belgák, a szerbek stb. különválási jogáért, — az az orosz szocialista, aki nem küzd Ukrajna, Finnország stb. különválási jogáért, a Lengyelországért folyó háború ellen, — az az olasz szocialista, aki nem küzd Tripolisz, Albánia stb. különválási jogáért, — az a holland szocialista, aki nem küzd Holland-India különválási jogáért és függetlenségéért, — az a lengyel szocialista, aki nem küzd a lengyelek által elnyomott zsidók és ukránok teljes szabadságáért és egyenjogúságáért stb.

13. A zimmerwaldi kiáltványból és az ISK 1916. II. 10-i körleveléből (3. sz. Bulletin)[450] feltétlenül az következik, hogy minden „háború a háború ellen", és minden „békeharc" *képmutatás*, ha nem kapcsolódik elválaszthatatlanul egybe a haladéktalan *forradalmi tömeg-*

harccal, ennek propagálásával és előkészítésével. De ezt a következtetést egyenesen és konkrétan ki kell fejteni. Először is meg kell magyarázni a tömegeknek, mihez vezethet és *kell* (muß) hogy vezessen a forradalmi tömegharc fejlődése az európai háború viszonyai között. Elkerülhetetlenül oda vezet, hogy az imperialista háborúnak át kell változnia a szocializmusért vívott polgárháborúvá. Erre *céloznak* az olyan kijelentések, hogy a munkások inkább haljanak meg saját ügyükért, mint idegen ügyért. De a célozgatás nem elég. Világosan ki kell tűzni a tömegek elé a nagy, habár talán nem közeli célt. Tudni kell, hová megyünk és miért. Másodszor, ha mi felhívjuk a tömegeket arra, hogy harcoljanak kormányaik ellen „függetlenül az illető ország katonai helyzetétől", akkor ezzel nemcsak elvben utasítjuk el, hogy a „haza védelme" megengedhető a *jelenlegi* háborúban, hanem egyszersmind elismerjük, hogy *kívánatos* mindegyik *burzsoá* kormány veresége e vereségnek forradalommá való változtatása érdekében. S ezt nyíltan meg kell mondani: a forradalmi tömegharc nem válhat nemzetközivé, ha tudatos képviselői nem egyesülnek nyíltan egymással az *összes* burzsoá kormányok leverése és megdöntése érdekében. Harmadszor — és ez a legfontosabb —, *nem lehet* forradalmi tömegharcot folytatni, ha nem hozunk létre mindenütt, nemcsak legfelül, hanem a tömegek között is, illegális szervezetet e harc propagálása, előkészítése, menetének és feltételeinek megvitatása céljából. Ha Németországban utcai tüntetések voltak, ha Franciaországban a frontról érkezett számos levél hívta fel a tömegeket, hogy *ne* jegyezzenek hadikölcsönt, ha Angliában, Oroszországról nem is szólva, tömegsztrájkok voltak, akkor e harc támogatására, internacionális összefogására a *szabad, vagyis illegális* sajtóban feltétlenül meg kell világítani *minden egyes* lépést ezen az úton, ellenőrizni kell a sikereket, mérlegelni feltételeiket, tömöríteni és kibontakoztatni a harcot. Illegális szervezet és illegális sajtó nélkül a „tömegakció" elismerése puszta frázis marad (amint azt most Svájcban látjuk)*.

* A 12. és a 13. pont a kéziratban ki van húzva. — *Szerk.*

14. A szocialisták parlamenti harcának (Aktion) kérdését illetőleg figyelembe kell venni, hogy a zimmerwaldi határozat nemcsak rokonszenvéről biztosítja az Állami Duma öt, pártunkhoz tartozó és szibériai száműzetésre ítélt szociáldemokrata képviselőjét, hanem *szolidáris* is taktikájukkal. Nem lehet elismerni a tömegek forradalmi harcát és ugyanakkor megbékélni azzal, hogy a szocialisták a parlamentekben *kizárólag* legális, *kizárólag* reformista tevékenységet fejtsenek ki; ez csak a munkások jogos elégedetlenségéhez vezethet, s az lesz a vége, hogy elfordulnak a szociáldemokráciától és az antiparlamentáris anarchizmus vagy szindikalizmus oldalára állnak. Világosan és mindenki füle hallatára meg kell mondani, hogy a szociáldemokratáknak a parlamentekben *nemcsak* parlamenti beszédek elmondására kell kihasználniuk helyzetüket, hanem arra is, hogy a *parlamenten kívül* is minden módon támogassák a munkások illegális szervezetét és forradalmi harcát, s hogy maguknak a *tömegeknek* kell illegális szervezetük útján *ellenőrizniük* vezetőiknek ezt a tevékenységét.

15. A Nemzetközi Szocialista Iroda összehívásának a kérdése, amelyet az összehívandó második nemzetközi szocialista konferencia napirendre tűzött, szükségképpen felveti azt az alapvetőbb és elvi kérdést, hogy lehetséges-e a régi pártok és a II. Internacionálé egysége? Minél szélesebb körben terjed el a tömegek között a Zimmerwaldi Egyesülés iránti rokonszenv, annál érthetetlenebbé válik a tömegek számára, annál ártalmasabb harcuk kibontakozására nézve az a következetlen és félénk állásfoglalás, amely lényegében véve azonosítja a régi pártokat és a II. Internacionálét a munkásmozgalomban folytatott burzsoá politikával (lásd a zimmerwaldi kiáltványt és az ISK 1916. II. 10-i körlevelét), másrészt viszont fél a velük való szakítástól és megígéri az ISK feloszlatását, mihelyt összeül a régi Nemzetközi Szocialista Iroda. Ezt az ígéretet *nem szavaztatták* meg és nem vitatták meg még Zimmerwaldban sem.

A Zimmerwald óta eltelt fél év alatt még világosabbá vált, hogy a szakadás elkerülhetetlen, hogy nem lehet a régi pártokkal egységben végezni azt a munkát, amelyet

a zimmerwaldi kiáltvány javasol, s hogy a szakadástól való félelem minden lépést gátol ezen az úton. Németországban nemcsak az ISD* csoportja ítélte el a szakadástól való félelmet és lépett fel nyíltan az egység hirdetőinek a képmutatása ellen, hanem Otto Rühle, a *Reichstagsfraktion tagja*, K. Liebknecht legközvetlenebb fegyvertársa is nyíltan a szakítás mellett foglalt állást. S a „Vorwärts" Rühle ellen egyetlen komoly, egyetlen tisztességes érvet sem tudott felhozni. Franciaországban Bourderon, a szocialista párt tagja, szavakban a szakadás ellen van, valójában azonban a kongresszusnak olyan határozatot javasolt, amely nyíltan „désapprouve (dezavuálja) a CAP-ot (Comité Administratif Permanent = a párt Központi Bizottsága) és a GP-t" (Groupe Parlementaire = parlamenti csoport). Világos, hogy az ilyen határozat elfogadása az azonnali és feltétlen pártszakadást jelentené. Angliában T. Russel Williams még a mérsékelt „Labour Leader" hasábjain is nyíltan állást foglalt, mégpedig nem is egyszer, a szakadás elkerülhetetlensége mellett, s ebben számos párttag támogatta. Amerikában, jóllehet a szocialista párt formailag egységes, egyes párttagok a militarizmus és a háború (az ún. preparedness**) mellett foglalnak állást, mások, köztük E. Debs, volt szocialista elnökjelölt, nyíltan a szocializmusért való polgárháborút hirdeti a fenyegető háborúval *kapcsolatban*.

Valójában már világszerte *megtörtént* a szakadás, és ha szemet hunynak efölött, ez csak árt a zimmerwaldistáknak, mert nevetségessé teszi őket a tömegek szemében, akik nagyon jól tudják, hogy a Zimmerwald szellemében *végzett munkájuk* során minden egyes lépés a szakadás folytatása és elmélyítése.

Legyen bátorságunk ahhoz, hogy nyíltan beismerjük azt, ami elkerülhetetlen és már megtörtént, és lemondjunk az olyan káros illúziókról, hogy a jelenlegi háborúban lehetséges az egység a „honvédőkkel", segítsük a tömegeket abban, hogy kiszabaduljanak azon vezetők befolyása

---

* — Internationale Sozialisten Deutschlands — Németország Internacionalista Szocialistái. — *Szerk.*

** — készültség. — *Szerk.*

alól, akik „megtévesztik őket“ (lásd az ISK 1916. II. 10-i körlevelét) vagy az „amnesztia“ útján „összeesküvést“ (Pakt) szőnek a szocializmus *ellen.*

Ez a javaslatunk a Nemzetközi Szocialista Iroda Hágában való összehívására vonatkozó napirendi ponthoz.

1916 április eleje.

Először megjelent: „Pravda“ 255. sz. 1927 november 6—7.

A. M. KOLLONTAJNAK

Kedves A. M.! Csak most szereztem tudomást Alekszandrnak Grigorijhoz írt leveléből, hogy milyen szomorú sors érte barátainkat abban a városban, ahonnan Alekszandr érkezett[451].

Remélem, minden összeköttetését megmozgatja és minden Öntől telhetőt, minden lehetőt és lehetetlent megtesz, hogy kiszabadítsa és mindenképpen segítse őket?

Úgy határoztam, hogy nem írok Brantingnak, mert az én ajánlásom most *minden* vonatkozásban — Ön ért engem — árthat. A legjobb alighanem az lesz, ha Ön intézi a dolgot norvég barátai útján. Ha másvalamire van szükség, táviratozzon.

(Szükség esetén talán igénybe veszi Dánia közvetítését? A német szociáldemokrata képviselők útján is jó volna, csakhogy a jobboldaliak nagyon haragszanak Önre. Persze, ha Ön meg tudná kísérelni a *nem* jobboldali német szociáldemokraták útján . . .)

Csodálkozom, hogy Alekszandr csak egy levelemet kapta meg. Hármat küldtem: a másodikat abba a városba, ahonnan Alekszandr érkezett (a „párttitkárhoz", a népház címére — telefonáljon oda, ha lehet); a harmadikat — jelenlegi címére. Remélem, a harmadikat most megkapta? Várok tőle levelet, bizony nagyon szűkmarkú mostanában. Sokszor üdvözöljük őt, én is, N. K. is. Önt szintén.

Lenin

Uljanow, Spiegelgasse 12. Zürich.

Zürichből Krisztiániába
1916 április 4.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

A. M. KOLLONTAJNAK

Kedves A. M.! Ön persze tudja, hogy Huysmans június 26-ra egybehívja a semlegeseket[452]. Igyekezni kell, hogy a skandináv országokból legyen valaki a „mieink" közül, és jól meg kell fontolni, milyen magatartást tanúsítson az illető. Írja meg, kérem, mielőbb, van-e erre remény (hogy legyen időnk levélben megegyezni).

Olvasgatja-e a német szociáldemokrata lapokat? Jól megfelel Huysmansnak a „Volksfreund" (Braunschweig)[453], a jobboldaliak lapja viszont, a Chemnitzer „Volksstimme" kijelentette, hogy *teljesen egyetért* azzal a bírálattal, amellyel Huysmans a zimmerwaldistákat illette[454].

Nincs remény a Höglund ügyében hozott ítélet megváltoztatására? Hallatlan, hihetetlen barbárság[455]!!

Meleg kézszorítással

Lenin

Szívélyes üdvözlet Nyik. Ivanovicsnak, akitől távirat érkezett, de levél nem. Szívből kívánom neki, hogy mielőbb pihenje ki magát és gyógyuljon meg. Anyagilag hogy áll?

P. S. Nem drága-e 75 kor. a brosúra angol kiadásáért[456]? Ne várjunk-e?

1916 április 19 és május 7 között.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Kedves Alekszandr! Befejeződött a konferencia, megjelent (május elseji kelettel) kiáltványa[457]. Remélem, Önnek jár a „Berner Tagwacht" — vagy valamilyen más svájci lap. Ha nem, írjon, elküldjük a francia szöveget. Grigorij részletes levelet ír a konferenciáról, s ezt majd elküldjük Önnek.

Általában elfogadták a kiáltványt — ez egy lépés előre, *mert* a francia küldöttek (három, közülük egyik a félsoviniszta Brison)[458] elfogadták. Elfogadták a pacifizmust bíráló határozatot és a Nemzetközi Szocialista Irodáról szóló határozatot, amely élesen bírálja az Irodát. Általában véve ez temérdek fogyatékosság ellenére *mégis* lépés a szociálpatriótákkal való szakítás felé.

Ezúttal a baloldal erősebb volt: egy szerb, három svájci, egy francia (nem küldött: *nem* egy csoport képviseletében, hanem a maga részéről) megerősítették a baloldalunkat. Azután két német (az „Internationale" csoporttól)[459] a fő kérdésekben együtt haladt velünk.

Látta Huysmans kiáltványát? Nyilvánvalóan rosszindulatú „célzás" van benne miránk! Jól megfelelt neki a „Volksfreund" (Braunschweig).

Ami a japánokat illeti, elhatároztuk, hogy még egyszer, utoljára megkíséreljük a megegyezést: 1) az összes régi (szóbeli) megállapodások érvényüket vesztik; 2) megállapodás a Központi Lapnak az egyes számokat szerkesztő szerkesztősége és a *kiadók* közt, füzetről füzetre, vagyis minden füzetre külön; 3) a 3. számot Bernben adjuk ki (Stockholmban nyilvánvalóan nem lehet).

Kísérelje meg — vagy sikerül, vagy nem. Ha nem,

kiadjuk a „Szbornyik Szocial-Demokratá"-t. Várni nem lehet[460].

A 3. sz. terve a következő:

1) Anyag Oroszországból (3 ívig).

2) A Központi Lap szerkesztőségének tézisei az önrendelkezésről.

3) Lenin cikke ugyanarról.

4) A 2. zimmerwaldi konferencia. Grigorij Zinovjev vagy Lenin.

5) Buharin: közgazdasági téma.

6) Ljalin a drágaságról.

7) Alekszandr — Oroszországból.

8) Egy szerb meg egy olasz cikkeket ígért.

9) Orosz témák. Grigorij Zinovjev.

10) Radek — folytatás (?? aligha érdemes. Véleményem szerint nem)*.

10) Kollontaj — Amerikából.

11) Egy lett.

12) Varin[461].

13) Nőmunkásmozgalom.

14) Bibliográfia.

15) Trockijról, Martovról és a Csheidze-frakcióról . . .

Gondolja meg, *puhatolja ki a talajt*, fürkésszen ki minél tapintatosabban és válaszoljon mielőbb[462].

Meleg kézszorítással, sok sikert kívánok.

Lenin

P. S. A zsidó gyűjtemény kérdésében[463], amint Nagya már írta, egyetértek Önnel. Az anyagokról Nagya több ízben írt Bernbe. Üdvözlet Alekszandra Mihajlovnának!

Lenin

Zürichből Krisztiániába
1916 május első felében.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

---

* A kéziratban ez a sor ki van húzva. Lenin K. Radek „Az imperializmus fejlődésének negyedszázada" című, a „Kommunyiszt" 1—2. számában megjelent cikkének a folytatására gondolt. — *Szerk.*

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves V. K.! Megállapodásunk szerint Genfbe és Lausanne-ba szándékozom utazni a „Két áramlat a nemzetközi munkásmozgalomban" című előadással (Ön azt mondta, hogy ez jobb cím, mint a „Két Internacionálé", ami az itteni előadás címe volt).

Ha a feltételek nem változtak meg, és ha utazásom kifizetődik, akkor kérem, tűzze ki az időpontot: körülbelül két hét múlva *(másnapra Lausanne-ban*[164]*)*.

Várom válaszát.

Egy napot a genfi könyvtárban (az egyetemiben) kell dolgoznom[165]. Nem tudhatná meg, nem lesz-e véletlenül zárva valamilyen napokon az ünnepeken kívül?

Salutations*!

Lenin

Zürichből Genfbe
1916 május 17-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

*. — Üdvözletek. — *Szerk.*

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Alekszandr részére

1916. V. 23.

Kedves Barátom! Csak most kaptam meg Grigorijtól az Ön V. 19-én hozzá intézett levelét.

Ön azt írja, hogy „szörnyen unja a »Kommunyiszt«-tal való levelezést és tárgyalást". Én Önt teljesen megértem, de legyen türelmes! Hiszen csakugyan, ha egyszer vállalkozott a tárgyalásokra, nem szabad idegeskednie és kétségbeesnie. Ez bizony nem proletár stílus.

Ön két kérdést vet fel: (1) a szerkesztőségbe kooptálni még két embert (a Központi Lap híveit); (2) megszervezni a „Vitarovatot" a „Kommunyiszt"-ban.

Az első pontról Ön ezt írja: „A velük folytatott beszélgetésekből megállapítottam, hogy ezellen nincsen kifogásuk, no persze, némi kis szívfájdalmat azért okoz nekik."

Gondolkozni kezdtem az Ön tervéről. Nem-irodalmárokat bevenni véleményem szerint (különösképpen ama szomorú tapasztalatok után) egyszerűen bűnös dolog, és nem menthető a párt előtt. Egy irodalmárt talán még sikerülne találni (én gondolok valakire; újra meg újra tájékozódni kell és meg kell fontolni, mielőtt igent vagy nemet mondunk). Ami a másodikat illeti — az nehezebb.

Nem módosíthatná-e Ön tervét a gyakorlati megvalósíthatóság érdekében ily módon: vagy a Központi Lap szerkesztősége kooptál (akkor heten lesznek) két *irodalmár párttagot*, ha talál ilyeneket; vagy ha csak egyet talál, akkor a kiadók (a két Kievszkij) a szerkesztőségbe delegál-

nak valakit az ő körükből? (akkor öten lesznek: Buharin + a kiadó + 3 itt).

(Az utóbbi változat nekem személy szerint különösen tetszene, mert (a) feleslegessé tenné a szerkesztők miatti *fejtörést*; (b) nem csorbítaná a kiadók „jogait", mert mindegy, hogy egy van-e egy ellen, vagy kettő kettő ellen; (c) irodalmárokból álló szerkesztőséget hozna létre, ami roppant fontos pártszempontból, a külföldieknek szerkesztői pozícióra való törekvése elleni harc szempontjából.)

Gondolkozzék ezen és válaszoljon (ha nem kényelmetlen, akkor puhatolja ki barátai véleményét).

Ami a „Vitarovatot" illeti, az Ön terve vitára bocsátható, ha gyakorlatiasan szervezi meg és kiküszöböl egy apróságot, amelyre Ön nem gondolhatott.

Gyakorlatiasan, ez azt jelenti, hogy pontosan meg kell állapítani, kinek van *joga* vitacikk közlésére? A szerkesztő bizottság összes tagjainak. Ez vitathatatlan. Elég-e ez? Azt hiszem, igen. A szerkesztőségnek 5—7 tagja lesz.

Az „apróság" — a következő. A párton belüli vita. Kétségtelenül. No és a nézeteltérések felszítása vagy a kapu megnyitása azon *külföldi csoportok* előtt, amelyek nem tartoznak a párthoz?? Ez a dolog veleje. A kiadók a „Kommunyiszt"-ot lehetetlenné tették, mert ők nem vitatkozni akartak, ők nem írtak és nem készítettek elő semmit a vitára — hanem spekulálni akartak Radeknek arra a törekvésére, hogy pártunk résein lopva befurakodjék. S Radek és a „naseszlovósok" és a külföldi csoportok sok más tagja majd kibújnak a bőrükből igyekezetükben, hogy vita *ürügyén* megoszlást idézzenek elő nálunk, felszítsák az elégedetlenséget, gátolják a munkát (a külföldiek régi játéka!).

Ön valószínűleg nem tudja, hogy Radek kirekesztett bennünket a „Vorbote" szerkesztőségéből? Eleinte abban állapodtunk meg, hogy a két csoportból együttes szerkesztőség lesz: (1) a hollandok (talán + Trockij) és (2) mi (vagyis Radek, **Grigorij meg én**). Ez a feltétel biztosította számunkra az egyenlőséget a szerkesztőségben.

Radek hónapokon át intrikált, és elérte a „gazdaasszonynál" (Roland-Holst) ennek a tervnek a *vissza-*

vonását. Bennünket munkatársak rangjára fokoztak le. Ez tény!

Célszerű-e Radeknek e hőstette jutalmául megadni a „vita" *jogát*, a kiadóknak meg azt a *jogot*, hogy Radek háta mögé bújjanak? Ez nem vita lesz, hanem marakodás és intrika. (1) A „Gazeta Robotnicza" (1916. II.), amelyben Radek közreműködik, közölt ellenünk irányuló merőben mocskolódó kirohanásokat és egy „naseszlovós" jellegű határozatot. (2) Most az írországi felkelés értékelésének kérdésében (ez igen fontos kérdés, nemde? nem szürke „elmélet"!) *mind* Radek[466], *mind* Kuliser (kadet a „Recs"-nél)[467] ostobán „puccsnak" nevezték a felkelést, és ebben *egymásra találtak.*

Hihetetlen, de tény!

Ha a kiadók a „vita" ürügyén szószéket akarnak adni az összes külföldi csoportoknak, amelyek harcolni óhajtanak pártunk ellen és nem tartoznak pártunkhoz, ez *nem* vita, ez — játék.

Ha nem akarnak, miért ne állapítsuk meg pontosan, például, hogy a vita *joga* a következőkre korlátozódik: (1) a szerkesztőségi tagokra; (2) az oroszországi szervezetekre; (3) a KSZB-re[468], mint a párt külföldi szervezetére?

A „Kommunyiszt" a hollandokkal és Radekkel kötött *szövetség* volt. Ez a szövetség *módosult* azáltal, hogy bennünket a hollandok és Radek lapjánál szerkesztőkből munkatársakká degradáltak. Ne ringassa hát magát olyan ártalmas illúziókban, hogy a szövetség a régi!! Ezek ártalmas illúziók!! Nekünk magunknak kell előre haladnunk, s *nem engedhetjük meg*, hogy megkössék a kezünket. *Semmiképpen.*

A gyakorlati következtetés: fontolja meg (én is megfontolom, és levélben megbeszélem Grigorijjal) a következő §§-okat:

1) módosul a szerkesztőség összetétele: 5 vagy 7 (lásd fent);

2) más lesz a cégjelzés („Gyűjtemény" és ehhez hasonló);

3) pontos szabályzat a vitáról (például a szellemében);

4) a kiadás helye Svájc (Ön erről a pontról valahogy hallgat. Miről van szó?).

5) A bevétel *így meg így* oszlik meg. Hajlandók lesznek-e a kiadók $^1/_2$-et fizetni a szállításra és a kapcsolatok stb. szervezőjének, vagyis Önnek a fizetésére?

Válaszoljon!

V. Uljanov

Sok-sok jót kívánok, és *ne idegeskedjék*. A vezetőségnek nincs joga idegeskedni!!

Zürichből Krisztiániába.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 7. sz. 1929.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

Alekszandr elvtárs részére

Kedves Alekszandr! Persze hogy adunk Belenyinnek 300 koronát, ha már olyan szilárdan eltökélte magát az utazásra. Kár, hogy elutazik. És Önnek mindenesetre *mindent* meg kell tennie, hogy biztosítsa néhány hónapon belüli visszatérését.

A „japánokat" illetően Ön alap nélkül gondolja, hogy „jelentős engedményeket" tettek az Ön által továbbított tervezetben. Semmiféle engedményt nem tettek! Ellenkezőleg, az a követelés, hogy *kettőnek* adjuk meg a jogot az egyet nem értő munkatársak becsempészésére, *újdonság*, ráadás, surenchère*. S ez az újdonság nyilvánvaló leleplezése a szó legrosszabb értelmében vett „politikájuknak". Ha az alapítók, a kiadók, a fiatal munkatársak igénylik a *maguk* részére a vélemény, a vita szabadságát — ez jogos igény. De ha egyesek ezzel a jogos kívánsággal *takaródznak*, hogy becsempésszék a „vitát", nem a *magukét*, hanem a „munkatársakét", akkor nem világos-e, hogy ez spekuláció??

Soha és sehol a világon ilyesmi nem létezett. Ha *ketten* mindenféle külföldi mocskolódás közlését akarják — nosza, rajta, *és csak feleljenek érte*. Én ebben sem közvetlenül, sem közvetve *nem vehetek részt*.

Ön talán azt kérdezi, hol vannak a bizonyítékok arra, hogy külföldi mocskolódásokról van szó? Én már erről *régen* írtam Önnek, s Ön egyszer sem válaszolt. A bizonyíték — egyik száma (1916 február) a „Gazeta Robotniczá"-nak,

* — rálicitálás. — *Szerk.*

amelyhez Radek és Bronszkij, a mi „munkatársaink", tartoznak.

Nyilvánvaló a tény.

Ezek az urak a Zimmerwaldi Baloldalban elsőnek kezdtek *marakodást* — — — és milyen időpontban?!! Csheidzére és Trockijra akarnak „spekulálni".

És ilyen időben a *két* kiadó elég arcátlan ahhoz, hogy azt javasolja *nekünk*, adjuk meg *mi* nekik a vita „szabadságát és biztosítékát" ilyen munkatársak részére!! Ez esztelenség vagy a szemérmetlenség netovábbja.

S a velük való egyenjogúság (6 = 3 + 3)? hiszen ez ugyanaz. Hiszen ők már egyszer értésére adták Önnek (s Ön *saját maga* meg is írta), hogy el fogják fogadni a Központi Lap *két hívének* a kooptálását. S amikor írásbeli megállapodásra került a sor, akkor visszakoztak. Hát nem kalmárkodás ez?

Ha ezek az emberek elvben és őszintén egyetértenek azzal, hogy a folyóirat vagy a gyűjtemény a párt programját *érvényesítse* — akkor elengedhetetlen, hogy a többség híve legyen e programnak. Másként nincs őszinteség, nincs elvhűség, csak a „pénzeszsák" uralma érvényesül.

Véleményem szerint fejtse ki ezt nekik világosan, népszerűen, ha kell írásban, és adjon ultimátumot: vagy így (7 = 4 + 3), vagy Ön az ő „spekulációjukról" alkotott véleményét megírja az Irodának[469]. Ez helyes, pártszerű válasz lesz.

Kézszorítással

Lenin

Zürichből Krisztiániába
1916 májusában.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 7. sz. 1929.

A. G. SLJAPNYIKOVNAK

1916. VI. 17.

Kedves Barátom! Nagyezsda Konsztantyinovna más kérdésekről ír Önnek, én meg válaszolok az Ön hozzám intézett utóiratára.

Ön azt írja, hogy „publikumunknak nincsenek rossz szándékai", és hozzáfűzi, hogy a „Kommunyiszt" szerint „csak a nemzeti kérdésről van szó, és a cikkeket ők maguk írják".

Ha így állna a dolog, akkor mire jó a szabályzatnak az a §-a, amely szerint a *munkatársaknak* joguk van a vitához, ha ketten követelik (jól jegyezze meg: nem is hárman, hanem ketten, azaz a japánok bizalmatlanok Buharin iránt)? Akkor ennek a §-nak nem lenne értelme. S hallatlan dolog, hogy 6—7 szerkesztő közül ketten a vita (az állítólagos vita) „szabadságát" követeljék, nem a maguk, hanem a munkatársak számára.

Nem. A japán nő *nem iktathat be* a szabályzatba értelmetlen paragrafusokat. Ennek a paragrafusnak éppen és csakis az az értelme, hogy *nekünk* megkötik a kezünket, s tehetetleneknek bizonyulunk a lengyeleknek azon törekvéseivel szemben, hogy viszályt szítsanak.

Ön azt írja, hogy nem látta a „Gazeta Robotniczá"-t (el *kellett volna küldeniük Önnek azt is* és *a Külföldi Szervezet Bizottságának a határozatát* is, amelyet Grigorij részvételével hoztak: azonnal írok neki meg Zinának, hogy nyomban küldjék el). Ön rögtön hozzáteszi, hogy ezért „nem tudja, miről van szó".

S ugyanakkor valahogy megtoldja: „tudom, érzem, hogy Ön elhidegült Radektől és Társaitól".

Ismerje el, hogy ez egy kissé furcsa. Hiszen az én olyan irányú aggályaim, hogy Radek és Társai marakodást kezdenek, erre vonatkozó *meggyőződésem* éppen a „Vorbote"-val kapcsolatos *tényekből* származnak (megírtam Önnek)[470]. Ez az egyik. A másik és a legfőbb: éppen a „Gazeta Robotniczá"-tól.

Ebben a lapban éppen Radek és Társai *kezdték* az intrikát ellenünk, holott mi sehol egy sort sem írtunk ellenük[471]!! Ez tény. A tényeket nem lehet kézlegyintéssel elintézni. A „Gazeta Robotniczá"-ban megkezdődött a régi „spekuláció" (a KSZB határozatában használt kifejezés) arra, hogy mi szakítunk Csheidzével és Társaival, az elavult, rég ismert *Tyszka-féle*[472] spekuláció.

Mi történjék hát? Az egyik lehetőség, hogy nemcsak azt engedjük meg, hogy ez a spekuláció akadály nélkül fokozódjék, hanem azt is, hogy *behatoljon a mi folyóiratunkba*. Éppen ehhez vezet a szabályzatnak az a paragrafusa, amely a japán nő tervezetében szerepel! Ez pedig reménytelen, végleges háborút jelentene Radekkel és Társaival.

Ön *mintegy* ellenem írja, hogy „nekünk nem érdekünk hajbakapni a Zimmerwaldi Baloldallal".

Ezt válaszolom: éppen azért, hogy *ne* vesszünk össze végleg *Radekkel és Társaival* (s rajtuk keresztül esetleg még másokkal is), éppen ezért lehetetlenné *kell* tennünk a „spekulációt" meg a marakodást a mi folyóiratunkban.

Éppen ezért nem vagyok hajlandó együttműködni a vitatkozó „munkatársakkal", nem vagyok hajlandó belépni a „Kommunyiszt"-ba.

Vagy — vagy: ha beleegyezünk a „Kommunyiszt" feltámasztásába, akkor utat nyitunk e marakodás *elmérgesedése* előtt, magunk nyitunk kaput előtte. Ez esztelen politika, meggyőződésem szerint. Megérti-e ezt teljes egészében a japán nő? Nem tudom, de ez nem is fontos: a külföldi viszonyok „mechanikája" maga ide vezetne, függetlenül attól, hogy a japán nő szándékai gonoszak-e vagy angyalian jók és tiszták.

A másik lehetőség: a „Kommunyiszt"-ot *nem* feltámasztani. *Más* gyűjteményt kiadni. Megengedni a vitát a szerkesztőknek. Megvizsgálni a nemzeti kérdést.

Visszautasítani a „Gazeta Robotnicza" spekulációját és intrikáját.

Radek, illetve barátai a „Gazeta Robotniczá"-ban támadást indítottak. Mi *a mi* gyűjteményünkben[473] válaszoltunk, csak a miénkben, ezt jól jegyezze meg, *nem más országok zimmerwaldi baloldalaival közös folyóiratban.*

Az ügy be van fejezve.

A zimmerwaldi baloldaliak, akikkel *Radek* Kienthalban *sikertelenül próbált* bennünket összeugrasztani (ő Plattennel és másokkal szemben meg akart fosztani minket az egyenlőségtől a baloldaliak fő bizottságában: *és a baloldaliak ezt nem engedték meg* neki), — ezeknek a zimmerwaldi baloldalialknak *semmi részük sincs* a „Gazeta Robotnicza" és a „Szbornyik Szocial-Demokrata" közötti harcban.

A zimmerwaldi baloldaliak nem avatkozhatnak bele *ebbe* a harcba, nem sértődhetnek meg és nem panaszkodhatnak: Radek és Társai *elsőnek* támadtak a „Gazeta Robotniczá"-ban, nekik a „Szbornyik Szocial-Demokratá"-ban (vagy más gyűjteményben) válaszoltak. *A dolgok ilyetén állása mellett* Radeknek és Társainak semmiféle erőlködése sem képes, egyáltalán nem képes összeugratni bennünket a zimmerwaldi baloldaliakkal (ahogy Kienthalban Radek *nem* ugrasztott össze bennünket, bár megpróbálta, sem Plattennel, sem a német baloldalival).

Amíg Radek és Társai a „Gazeta Robotnicza" következő számában válaszolnak, mi meg egy *másik* gyűjteményben (feltétlenül ragaszkodom a gyűjteményenkénti megállapodáshoz), jócskán eltelik az idő.

S mindezen idő alatt, a dolgok *ilyetén* állása mellett, Radeknek és Társainak a „Gazeta Robotniczá"-ban megjelent aljas kirohanása *nem lesz képes* összeveszíteni minket a baloldaliakkal.

Ezért mondottam és mondom, hogy a világért sem vagyok hajlandó most sem a „Kommunyiszt"-ba való belépésre, sem a japán nővel való egyenlőségre, sem *általában* Radekkel *együtt* dolgozni a mi gyűjteményünkben, mert meggyőződésem, hogy *ez* elkerülhetetlenné teszi a baloldaliakkal való összeveszést.

Ha kiadjuk a „Kommunyiszt" 3. számát, akkor Radek *is*, Bronszkij *is*, Pannekoek *is* (valamint az olvasók széles köre) jogosan várhatja és várni is fogja *ugyanannak a folytatását*, jogosan várhat és várni is fog valamiféle garanciákat a munkatársak számára, végül (és ez különösen fontos), jogosan megsértődhet és beavatkozhat, ha mi *itt* válaszolunk a „Gazeta Robotnicza" aljasságaira. Ez esetben sarkig tárva van a kapu a marakodás előtt.

Ez esetben Radek és Társai *bizonyosan* összeveszítenek bennünket a baloldaliakkal, mert ez esetben akár Pannekoeknek is legszentebb joga ezt mondani: én *nem* ilyen „Kommunyiszt"-ba léptem be, én *nem* akarom, hogy „támadják" a „Gazeta Robotniczá"-t (ő a védekezést támadásnak fogja feltüntetni: hiszen tudja, hogy szokás ezt csinálni).

Ez esetben Radeknek és Társainak joguk van kiadni bármiféle levelet az olvasókhoz, oroszul is, *németül is*, joguk van ezt mondani: a „Kommunyiszt" ténylegesen (ez tény) közös lapunk volt, az önöké + Pannekoek + Radek + Bronszkij, önök pedig *ebben a lapban* „megsértik" a „Gazeta Robotniczá"-t, *önök kezdik* megosztani a baloldalt, stb. stb. (ahogy *már* mondta ezt Kientalban, ezt jól jegyezze meg: ezt a stratégiát ő *már* alkalmazta Kientalban).

S minden baloldali szemében ránk hárul a felelősség!! Mi engedtük, hogy összeugrasszanak minket a baloldaliakkal, mi beleestünk Tyszka csapdájába. Ide vezet a „Kommunyiszt" folytatása, ezért nem vagyok hajlandó belépni.

Ezzel szemben, ismétlem, ha mi egy külön, *új* gyűjteményben, Pannekoek, Radek, Bronszkij *nélkül válaszolunk* a „Gazeta Robotniczá"-nak, válaszolunk Buharinnak és bárkinek, *az egyáltalán nem érinti a Zimmerwaldi Baloldalt*, és ez *se be nem avatkozhat, se meg nem sértődhet*. Radek *nem „panaszkodhat"* sem Pannekoeknál, sem a németeknél amiatt, hogy a „Szbornyik Szocial-Demokrata" *válaszolt* a „Gazeta Robotniczá"-nak.

S ehhez még hozzájárul a defetizmus kérdése. *Ez ugyanaz.*

S ehhez még hozzájárul a Csheidze-frakció kérdése. *Ez ugyanaz.* Mert *erre* spekulált a „Gazeta Robotnicza".

Ha a japán nőnek nincsenek „rossz szándékai", *nem tagadhatja* meg beleegyezését egy gyűjteménybe (Radek és a többiek *nélkül)*, s amellett mi hajlandók vagyunk vitatkozni *a japánokkal meg Buharinnal.* Hajlandók vagyunk ennek a vitának külön brosúra formájában való publikálására is (ha ezt akarja Buharin, aki akkor *előre* meggyőződhet „tónusomról", amellyel kapcsolatban aggályokat fejezett ki). Akkor külön lehet választani a Buharinnal való vitatkozást a Buharinnal való közös munkától.

Az én cikkeim meg Grigorij cikkei a defetizmusról, az önrendelkezésről, a *„Gazeta Robotnicza"* aljasságáról, Csheidzéről, az „önvédelemről" stb., az Ön cikkei a „hadiipari bizottságokról" stb., Varin, Szafarov cikkei (külföldieket **nem szabad** bevenni ebbe a gyűjteménybe) stb., és *bármi* Buharintól meg a japánoktól.

Ez volna egy gyűjteményre vonatkozó megállapodás terve.

A japán nő nem utasíthatja vissza, ha nincsenek rossz szándékai.

Nem lehet ragaszkodni a *„Kommunyiszt"*-hoz, ha széthullott; képtelen és nevetséges dolog erőszakkal behurcolni engem a *„Kommunyiszt"*-ba; nem fognak belekényszeríteni.

Ha viszont a japán nő nem hajlandó beleegyezni a külön gyűjteménybe, az *azt jelenti*, hogy rossz szándékai vannak, vagy (ez az ügy szempontjából egyre megy), politikája csúf marakodáshoz *vezet.*

S akkor mi *magunk* adjuk ki a „Szbornyik Szocial-Demokratá"-t.

Meleg kézszorítással

Lenin

Zürichből Krisztiániába.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 7. sz. 1929.

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Olga elvt.! Inesszának nagy szüksége van útlevélre[474]. Nagyon kérjük, menjen el a mellékelt levéllel Guilbeaux-hoz (directeur de „Demain", 28 Rue du Marché*, fogadás minden pénteken 2—4; talán jobb egy levelezőlapon kérni, hogy jelöljön ki egy időpontot).

Persze se neki, *se senki másnak* ne mondja meg, *kinek* lesz az útlevél.

Jobb személyesen találkozni Guilbeaux-val — mi minden szempontból megfontoltuk ezt, és úgy döntöttünk, hogy jobb, mint írni neki. Remélem, Önnek vagy V.K.-nak nem jelent megterhelést ez a kérés?

Nincs-e meg önöknek a könyvtárban ez a könyv: *J. Gyelevszkij* (azt hiszem, így hívják?) „Osztályellentmondások a jelenkori proletariátusban", vagy *valami ilyesmi*[475]?

Ha nincs meg a könyvtárban, nem tudja-e, kinek van meg az ismerősök közül (és mellesleg, a könyv pontos címét talán ismeri?).

Mindkettőjüknek meleg kézszorításomat küldöm.

Nagya üdvözletét küldi. *Lenin*

Wl. Uljanov. Spiegelgasse 12. Zürich. I.

Zürichből Genfbe
1916 június 27-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* — a „Demain" főszerkesztője, 28 Rue du Marché. — *Szerk.*

A. M. KOLLONTAJNAK

Kedves A.M.! Nagyon örülök híreinek és közléseinek[176]. Ami Amerikát illeti, egy kis türelemmel kell lennünk: kiadni *csak* ott érdemes.

A svéd és a norvég baloldaliakat illetően remélem, Ön mindent megtesz, hogy a dolgot biztosítsa. Egyelőre még semmi sincs biztosítva. Semmi! Egyelőre puszta szavak. Sem nem csatlakoztak hivatalosan a baloldalhoz, sem rendszeres kapcsolatot nem tartanak velünk, sem-misem. S mindez Höglund után!! Miféle emberek ezek?

A semlegesek VI. 26-i hágai ülésével kapcsolatban a következő a tervem: világos, hogy a hallgatag, erélytelen, álmos norvégek *semmit sem tudnak* tenni. Miért ne utazna Ön *is*[177]?

Miért ne jelölhetné ki a norvég párt Központi Bizottsága X-et *plusz* Önt? X szükséges, mert ottani, Ön meg *plusz*. Akár mint tolmács. Ön ott rendkívül hasznos szolgálatot tehetne, mert *mindent* megtudna. Meg vagyok győződve róla, hogy különben még csak teljes, pontos, világos, hű *beszámolót sem* kapunk a történtekről (és az egész világ munkásai *sem* kapnak). Gondolkozzék ezen. S tegyen meg minden lehetőt ennek érdekében.

Meleg kézszorítással

Lenin

P. S. Ribalka brosúráját[178] nem olvastam: nincs időm. Mondja: az eszerek ostoba brosúrái *csökkentették* az eszer parasztok forradalmi harcának jelentőségét?? A provokátor Gapon *csökkentette* az őt követő munkások forradalmi harcának jelentőségét?? „Puccsnak" nevezik az

írországi felkelést (látta K. Radeket a „Berner Tagwacht"-ban?) — és Ön ebbe *b e l e n y u g s z i k ! ! ? ?* Nem értem. Végleg nem értem. Ha valahol, akkor éppen itt bizonyosodik be K. Radeknek és a „vele egy húron pendülőknek" a „Berner Tagwacht"-ban tanúsított lehetetlen vaskalaposság és ostoba doktrinérsége.

Ha utazása *l e h e t e t l e n*, nem hozhatna-e legalább a norvég párt Központi Bizottsága olyan határozatot, hogy a küldött *g o n d o s a n* és még *a h e l y s z í n e n* jegyezzen fel **mindent,** ami történik?

Zürichből Krisztiániába
1916 júniusában.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

A. M. KOLLONTAJNAK

1916. VII. 25.

Kedves A. M.! Azért késtem a válasszal, mert Nagya betegsége miatt a hegyekbe költöztünk. Teljesen egyetértek Önnel abban, hogy a baloldalinak a szerepe a Huysmansszal való tanácskozáson főleg tájékoztató jellegű lesz[479]. Ez a legfontosabb. *Ott azonnal* feljegyzéseket készíteni, mégpedig mindenről — ez a fő. Összegyűjteni kivétel nélkül minden dokumentumot; egy pillanatra sem elfeledkezni a *teljes* tájékoztatás szükségességéről. Felírni mindent (ha csak röviden is) ott azonnal, a helyszínen, egy külön füzetbe — ez az egyetlen módszer. Grimm nem utazik; nem adtak neki útlevelet. Tehát a baloldali egyedül lesz. Annál nagyobb a felelőssége. Hogy egyedül vigye a vonalat, nagy határozottságra és teljes tudatosságra van szükség: Ön jobban láthatja, hogy adva vannak-e ezek a tulajdonságok. Ha igen, akkor jó lenne „felvetni" néhány kérdést resp. a szavazásokat*: helyeselni Zimmerwaldot; — Kientalt ugyancsak; elítélni a szociálpatriótákat, Hyndmant és Társait; Sembat-t és Társait; Legient és Társait; Plehanovot és Társait. Ezt szintén lehet kérdések formájában is. Ön jobban látja, megvalósítható-e ez.

Kérem, néhány szóval jelezze ennek a levelezőlapnak a vételét.

Alekszandr bizonyára elvette az összes címeket, és igyekszik megtudni, megjelent-e valami Amerikában nyomtatásban a Zimmerwaldi Baloldalról; ezt megszerezni;

* — a szavazásokat illetően. — *Szerk.*

érintkezésbe lépni a „Socialist Propaganda League"-gel; valamint a Socialist Labour Partyval; valamint az „International Socialist Review" című folyóirattal; valamint az „Appeal to Reason" című folyóirattal. Ha megkapta ezt a levelezőlapot és válaszol rá, akkor talán még megbeszéljük, hogy mivel is kellene őt ott megbízni.

Egy személyes kérés: nincsenek-e Önnek kiadói kapcsolatai? Nekem nincsenek. Pénzkereset céljából szeretnék kapni vagy *fordítást*, vagy egy *pedagógiai*-irodalmi munkát Nagyának (mert az ő betegsége miatt *huzamosabb* ideig a hegyek között kell laknunk, és ez sokba kerül).

Sok jókívánságot küldök meleg kézszorítással. Nagya üdvözli.

V. Uljanov

Uljanow. Kurhaus Tschudiwiese.
Flums (Kt. St. Gallen). Schweiz.

Flumsból (Svájc) Krisztiániába.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Kedves G. L.! Nem tudom, Bernben van-e Ön. Kérem, e levél vétele után azonnal értesítsen.

1) Van egy kérésem Önhöz: feltétlenül el kell küldenem egy kéziratot bekötve: 100 *lap* (nem oldal, hanem lap), *éppen olyanok*, mint ez (ugyanoda, ahova Grigorij küldött)[480].

Kérem, rendeljen meg *két megfelelő* formátumú könyvet: 5—6 nap múlva megkapja a kéziratot. *Szörnyen sietek az elküldésével* (az én példányomat elvesztettem!!), és ezért nagyon kérem, siessen, ha pedig Ön nem tudja megtenni, akkor minél előbb válaszoljon, hogy kereshessek valakit, akinek az útján elintézhetem.

2) Miért hallgat a papírjaimról? Ha Ön nem megy semmire (vagy Önnek kellemetlen), akkor írja meg nyugodtan. Nem érdemes ezzel sokat bajlódnia!

3) Megszerezte-e Moortól a „papír" nyomtatott példányát C. ügyében[481]? *Erre feltétlenül szükség van. Ne felejtse el!* Ha törik, ha szakad, meg kell szerezni, különben elveszíti a gazember!

4) Mi az oka, hogy már elég régen nem számolt el a pénzzel? Vagy már olyan temérdek sok összegyűlt, hogy nem is lehet megszámolni?

Mindenkit üdvözlök, kezdve Ljudán. *Lenin*

P. S. Kérem, küldje el nekünk, *felhasználásuk után*, a foglyok leveleit: mégiscsak figyelemmel kell kísérni a hangulatot, a követeléseket, a véleményeket stb.

Flumsból (Svájc) Bernbe
1916 augusztus 4-én vagy 5-én.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

G. L. SKLOVSZKIJNAK

Kedves G. L.! Nagyon örültem híreinek. S a foglyok leveleit is köszönöm. *Eredményes* munka, gratulálok!

A „Tribuná"-nak, kérem, küldjék el a pénzt azzal a *kéréssel*, hogy ne küldjék tovább a lapot! Nem ér semmit! És én nem fizettem elő rá.

Üdvözlöm az egész családot

Lenin

Flumsból (Svájc) Bernbe
1916 augusztus végén.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

Z. I. LILINÁNAK

Kedves Zina! Olvastam a „Berner Tagwacht"-ban, és hallottam, hogy az Ön előadása Olsanban *nagyon* tetszett. Ich gratuliere*!Talán a lényeget *röviden* ki lehetne fejteni a mi „Gyűjteményünk" részére, ha kedve volna írni ugyanerről a témáról? Mi szörnyen nehéz helyzetben vagyunk: nem számítottuk ki előre a cikkek pontos terjedelmét, aránytalanul „felduzzadtunk", nem tudtuk „tehermentesíteni" magunkat, és most egy vaskos füzetre van kilátásunk, amely a legkevésbé alkalmas a külföldről folytatott propaganda céljaira.

Írjon néhány szót az Ön témájáról és arról, vajon — *anélkül, hogy a téma megsínylené* — összesűríthetné-e 4—5 oldalra a mi nagy formátumunkban (megvan Önnek kefelevonatban, és valószínűleg nem lesz nehéz pontosan kiszámítania).

Írjon.

Beste Grüsse, és üdvözlet Sztyopkának, aki bizonyára már úgy megnőtt, hogy nem fogom tudni feldobni a mennyezetig!

Zürichből Genfbe
1916 szeptemberében.

Először megjelent: „Krasznaja Letopisz" 4. sz. 1929.

---

* — Gratulálok. — *Szerk.*

G. J. BELENYKIJNEK

Kedves Grisa! A félreértés tehát tisztázódott. Nem érdemes többet beszélni róla. Ha cenzúrázzák, akkor *nem* érdemes Párizsban kiadni. Ha teljesen tisztázódik, hogy ki lehet adni cenzúra nélkül, akkor írja meg pontosabban is.

Egyetértünk a Párizsban kiadandó lapok (ideiglenes) szerkesztőségével: Varin+Domov+1 a párizsi csoport részéről[482].

A lapok azt írják, hogy 1916. XII. 24-én a Palais Bourbonban* az *antant* szocialistái konferenciát tartanak[483]. Tudja meg, igaz-e ez? Küldünk egy röpiratot a Központi Bizottság részéről, Ön pedig készítse elő minél alaposabban kiadását és terjesztését erre az esetre.

Nagyon köszönöm mindazt, amit küldött. Küldjön és írjon minél többet.

Lenin

Zürichből Párizsba
1916 október 26-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* — a Bourbon palotában. — *Szerk.*

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves Elvtársak!

Előadást kell itt tartanom 1905. I. 9-ről, és nincs anyagom[484]. Kérem, segítsenek megszerezni a következőket:

1) „Miszl" 1910 (?) — 1911
V. Iljin cikkei az oroszországi sztrájkokról[485].
2) Az OSZDMP Központi Lapjának „Diszkusszionnij Lisztok" című melléklete 1910—1911 (?), az oroszországi forradalomról és ellenforradalomról szóló cikkem a sztrájkstatisztika összefoglalásával[486].
3) Trotzky: „Russland in der Revolution"*.
4) Gorn, Mecs, Cserevanyin és mások.
Cikkgyűjtemények (legálisak) 1906—1907 (?). Társadalmi mozgalom Oroszországban vagy valami afféle. Az egyik füzet — a *parasztságról*[487].
(Agrárkérdés)
5) Maszlov. II. köt. Parasztmozgalom 1905—1906[488].
6) „Társadalmi mozgalom Oroszországban." Potreszov és Társai ötkötetes gyűjteménye.
7) „Moszkva 1905-ben"[489]
és más brosúrák az 1905—1906. évből. *Ami van.*

Kérem, küldjék el, ami önöknek megvan, vagy jelöljék meg ezen a kis jegyzéken, hogy mi van és mit lehet elküldeni.

Üdvözlet! *Lenin*

---

* — Oroszország a forradalomban. — *Szerk.*

P. S. Guilbeaux-nak elküldtem téziseimet arról, hogy milyen munkát kell végezni a baloldaliak között a svájci szociáldemokrata pártban, és megkértem, hogy aztán juttassa el Önhöz[490]. Juttassa el Nojhoz és Sztyepkóhoz is.

Zürichből Genfbe
1916 december 20-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

1917

EGY ISMERETLENNEK

Nobs és Münzenberg ma a következő, nem minden jelentőség nélkül való tényeket mondották el nekem:

I. 7-én Münzenberg javasolta a kongresszus elhalasztását *márciusig* (ezzel nyilván fel akarta fedni Grimm + a szociálpatrióták érveinek fonákságát). Leszavazták[491].

Greulich azt javasolta, hogy halasszák el *májusig*. Nobs kijelentette, hogy ő mellette van (ismét a kisebbik rosszat választva és leleplezve ugyanazt a kompániát). Mikor Nobs megmondta, hogy ő *mellette* van, akkor Greulich (finom mákvirág!) *visszavonta* javaslatát (látván, hogy hibát követett el). Akkor Naine kijelentette, hogy *ő* nyújtja be Greulich javaslatát. *Leszavazták.*

Münzenberg azt javasolta, hogy a kanton-bizottságoknak (amelyekhez most továbbították az ügyet) tűzzenek ki júliusi határidőt. Leszavazták!

Ezekből a tényekből látható, milyen hallatlan arcátlanságra vetemedett Grimm cikkében („Berner Tagwacht" I. 9. vagy Parteibeschlüsse I. 8[492]), amikor azt mondja, hogy „elvben" a baloldaliak *sem ellenezték* az elhalasztást!

Münzenberg cikket írt a „*Volksrecht*"-nek (Nobs megígérte, hogy holnap vagy holnapután leközli) a Partei-Vorstand* döntése ellen[493].

Ha elolvasta ezt a levelet, küldje el Olgának, hogy ő Abramovicshoz továbbítsa.

Zürich 1917 január 11-én vagy 12-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* — pártvezetőség. — *Szerk.*

V. A. KARPINSZKIJNAK

Kedves Barátom! Küldöm a határozatot. Kérem, olvassa el és adja át mind Guilbeaux-nak, mind a német csoportnak.

Ezt a határozatot el kell fogadtatni (*itt* a baloldaliak gyűlése fogadta el)[494] minden lehető szervezettel, és ha csak egy *kicsiny pártszervezet* is elfogadja, *hivatalosan* el kell juttatni a helyi pártvezetőséghez is, a központi pártvezetőséghez is (Geschäftsleitung der sozialistischen Partei. *Zürich.* Volkshaus*), követelve kinyomtatását.

Guilbeaux-ra szörnyen haragszom — mondja meg neki —, hogy *nem küldi vissza* nekem a Grimm elleni nyilatkozat tervezetét[495] (megmutatta Önnek? Mutassa meg!).

Ha ő nem akarja aláírni, akkor *azonnal* küldje vissza.

Sok üdvözlettel

Lenin

Zürichből Genfbe
1917 január 19-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* — A szocialista párt ügyvezetősége. *Zürich.* Népház. — *Szerk.*

SZ. N. RAVICSNAK

Kedves Olga elvtárs!

Nagyon köszönöm az önök helyi pártjában folyó apró-cseprő ügyekről szóló levelét. Őszintén szólva, nem Ön az egyetlen, akin a „pesszimizmus" gyakran eluralkodik[496]. A párt itt — minden ízében opportunista, jótékonysági intézmény nyárspolgár hivatalnokok részére.

Még az állítólag baloldali vezetők (mint Nobs meg Platten) *sem érnek semmit;* különösen ez az utóbbi kettő nem[497]. Minthogy nincs kapcsolatunk a tömegekhez, semmit sem tehetünk. De, ha vérmes reményeket nem táplálhatunk is, pesszimizmusba esnünk sem érdemes: nagy napokat élünk, és ha legalább *egy kicsit* segítünk (néhány röplap stb.), az is *valami*. Ez *sem vész el* teljesen nyomtalanul.

Nagyon-nagyon örülök annak, hogy minden módon segíteni szeretné a röpirat terjesztését[498]. Kérem, ne felejtse el megsemmisíteni *egész* levelezésünket.

Mikor van önöknél a szocialista pártszervezet kantonális kongresszusa? A határozattervezetet elküldtem Abramovicsnak. Eljuttatta-e Önhöz? Tud-e Ön valamit (a Volksrechten kívül) a zürichi pártszervezetnek Tössben tartott kongresszusáról?[499]

Ki tartott beszámolót II. 1-ről Oltenben[500]? Csak Guilbeaux és Társai? Hiszen nekik inukba szállt a bátorságuk!! Nem értették meg a feladatot, megijedtek!

Francia nyelven nem tudok előadást tartani.

Sok sikert kívánok és üdvözlöm Vjacseszlav Alekszejevicset!

Kézszorítással *Lenin*

És hogy áll a referendum? Hány aláírás van? Folytatják-e az aláírások gyűjtését?[501]

Zürichből Genfbe
1917 február 12-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

V. A. KARPINSZKIJNAK

Martov terve[502]: jó támogatni *kell*, csakhogy *mi* (meg Ön) ezt nem tehetjük meg közvetlenül. *Ránk* gyanakodnának. Kell, hogy Martovon kívül pártonkívüli oroszok és orosz patrióták forduljanak svájci miniszterekhez (és befolyásos személyiségekhez, ügyvédekhez stb., amit Genfben is meg lehet tenni) azzal a kéréssel, hogy *beszélgessenek* erről a német kormány berni követével. Mi sem közvetlenül, sem közvetve nem vehetünk részt ebben; a mi részvételünk mindent *elrontana*. De a terv önmagában véve *nagyon* jó és *nagyon* helyes.

Zürichből Genfbe
1917 március 21 és 23 között.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK

Fürstenbergnek. Bulvár Szálloda. Krisztiánia

Táviratozzon a „Pravdá"-nak, mellékelve a válaszcímet. Most olvastam kivonatokat a Központi Bizottság kiáltványából[503]. Fogadják jókívánságaimat! Éljen a proletár milícia, amely a békét és a szocializmust készíti elő!

Uljanov

Zürichből Krisztiániába
1917 március 23-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

„AZ OROSZ FORRADALOM, JELENTŐSÉGE ÉS FELADATAI" CÍMMEL ZÜRICHBEN TARTOTT ELŐADÁS VÁZLATA[504]

1. Die erste Etappe der ersten Revolution.
2. Nicht die letzte Revolution, nicht die letzte Etappe.
3. In drei Tagen Sturz der monarchischen Regierung, die Jahrhunderte gedauert und mit Kämpfen 1905—1907 . . .
4. Wunder*.

I. RÉSZ

1. „A világ három nap alatt megváltozott."
2. „Csoda."
3. Hogy lehetett 8 nap alatt megdönteni?
   Négy fő feltétel:
4. — (I) — — Az 1905—7-es forradalom.
(((Felásta a talajt; megmutatta az *összes* osztályokat és pártokat; leálcázta és elszigetelte *II. Miklóst* és *Társait* (Raszputyin).
5. — — (II) — — *Három* erő együttműködése a jelenlegi forradalomban:
   — — (α) az angol—francia finánctőke.
6. — — (β) Oroszország egész burzsoáziája és

---

* — 1. Az első forradalom első szakasza.
2. Nem az utolsó forradalom, nem az utolsó szakasz.
3. Három nap alatt megdöntik a monarchikus kormányzatot, amely századokon át tartott és az 1905—1907. évi harcokkal . . .
4. Csoda. — *Szerk.*

földesúri-tőkés osztálya (és a hadsereg vezetősége)

7. — — — (γ) a forradalmi proletariátus, és a hadseregnek, a katonáknak forradalmi része.
8. A három erő most:
   — ($\alpha\alpha$) a cári monarchia; a dinasztia maradványai
   (az ellenforradalom délen).
9. — ($\beta_1\beta$) az új kormány és a burzsoázia.
10. — ($\gamma\gamma$) *A munkás- és katonaküldöttek szovjetje Béke, kenyér, szabadság* =
11. = A három alapvető követelés
12. ||
13. Az új kormány *nem teljesítheti* ezeket...
14. **Három irányvonal** a munkásküldöttek szovjetjében:
15. Határozat *Kerenszkijről*[505] etc.
16. Csheidze ingadozása.
17. Az OSZDMP Központi Bizottságának az irányvonala. **A KB kiáltványa**

II. RÉSZ

18. Mi a teendő? Hova és hogyan haladjunk?
    A Kommün felé? Ezt bebizonyítani.
19. *A helyzet* elemzése. A helyzetek gyors váltakozása.
    (*tegnapelőtt* — a legnagyobb *illegalitás*.
    Felhívás a forradalmi harcra. Harc a **szociálsovinizmus** ellen
    (*tegnap* — a forradalmi hősiesség maximuma az összecsapás során.
    (*ma — átmeneti szervezet*...
    (*holnap* — megint összecsapás.
20. *Szervezet* — a nap jelszava.
    Milyen? Párt? Szakmai szervezetek? etc.

21. **A munkásküldöttek szovjetje.** Quid est* a 4. sz. tézis[506].
22. A mi **„államunk"**.
23. A Párizsi Kommün ... Lényege.
24. Marx és Engels tanítása az átmeneti típusú államról[507]:
25. Proletár *milícia*. Milyen ...
26. — Kell *nekik*
27. — — és *nekünk* „Ne engedjük feltámasztani a rendőrséget"
28. A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája ...
29. Béke? *Hogyan* (Gorkij?)
30. — A mi békefeltételeink (a 11. tézis a 47. számban)[508]
31. Egy lépés (átmenet) a szocializmus felé.
32. Éljen az orosz proletárforradalom, éljen a kezdődő proletár világforradalom!

1917 március, legkésőbb 27-én.

Először megjelent: „Isztoricseszkij Arhiv" 2. sz. 1955.

---

* — Micsoda. — *Szerk.*

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK

A berlini engedélyt nem fogadhatom el. Vagy a svájci kormány kap egy vagont Koppenhágáig*, vagy az orosz kormány megállapodik az összes emigránsoknak az internált németek ellenében való kicserélésében.

Bernből Stockholmba
1917 március 28-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

---

* A „Koppenhágáig" szót N. K. Krupszkaja iktatta be. — *Szerk.*

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK[509]

Az Ön terve elfogadhatatlan. Anglia sohasem fog engem átengedni, inkább internál. Miljukov rá akar szedni bennünket. Az egyetlen remény — küldjenek valakit Petrográdba, intézzék el a munkásküldöttek szovjetje útján az internált németekre való kicserélést. Táviratozzon.

Uljanov

Zürichből Stockholmba
1917 március 30-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

TÁVIRAT R. GRIMMNEK

Grimm nemzeti tanácsosnak[510]

Pártunk elhatározta, hogy feltétel nélkül elfogadja az orosz emigránsoknak Németországon át való utazására vonatkozó ajánlatot, és azonnal megszervezi ezt az utazást[511]. Már most arra számítunk, hogy tíznél többen részt vesznek az utazásban.

Semmiképpen nem vállalhatjuk a felelősséget a további késlekedésért, erélyesen tiltakozunk ellene, és magunk utazunk. Nyomatékosan kérjük, hogy azonnal állapodjék meg, és ha lehet, már holnap közölje velünk a döntést.

Köszönettel *Lenin, Zinovjev, Uljanova*

Zürichből Bernbe
1917 március 31-én.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924.

A BOLSEVIKOK ZÜRICHI SZEKCIÓJÁNAK

Kedves Barátaim!

Mellékelem pártunk Központi Bizottságának a határozatát (Karpinszkijék készítsenek két másolatot, s azután *azonnal* küldjék vissza nekem ezt a határozatot)[512]. *Haladéktalanul* készítsenek róla (*magukna k*) másolatot, és *express* küldjék el *az első vonattal* (*vigyék ki az állomásra*) Karpinszkijéknak, *mellékelve ezt a levelemet is.*

Lausanne-t (Gobermant)[513] külön értesítsék.

A magam részéről még hozzáfűzöm, hogy a közös ügyet aláásó mensevikeket aljas *gazembereknek* tartom, akik attól „félnek", hogy mit mond majd a „közvélemény", *vagyis* mit mondanak a szociálpatrióták[514]!!! Én *mindenképpen* utazom (Zinovjev is).

Pontosan tisztázni, (1) ki utazik, (2) mennyi pénze van.

Ezt azonnal megírni Radomiszlszkijnak, Neufeldstr. 27. Bern.

Nekünk *már* több mint 1000 frs-os* alapunk van az utazásra. Úgy gondoljuk, hogy az utazás napjául IV. 4., szerdát jelöljük meg.

Az útlevelét az orosz konzultól *mindenki* lakhelye szerint *azonnal* kérje ki.

Üdvözlet!

Lenin

---

* — frankos. — *Szerk.*

Abramnak és feleségének azonnal küldjenek másolatokat.

P. S. Mellékelem a 100 frs-ot, amelyet Ön Grigorijtól kölcsönkért.

1917 április 3-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930.

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK

Érthetetlen akadály merült fel előttünk. A mensevikek a munkásküldöttek szovjetjének a szankcióját követelik. Haladéktalanul küldjön Finnországba vagy Petrográdba valakit, aki megállapodik Csheidzével, amennyire ez lehetséges. Kívánatos megkérdezni Belenyin véleményét[513]. Táviratozzon Népház, Bern.

Uljanov

Bernből Stockholmba
1917 április 5-én.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 1. (24.) sz. 1924.

TÁVIRAT HENRI GUILBEAUX-NAK

Holnap délben Németországba utazunk[516]. Platten kíséri a vonatot, kérjük, jöjjön azonnal, költségeket fedezzük. Hozza Ön magával Romain Rolland-t, ha ő elvben hajlandó. Tegyen meg minden lehetőt, hogy magával hozza Naine-t vagy Grabert. Táviratozzon Népház, Uljanovnak.

Uljanov

Bernből Genfbe
1917 április 6-án.

Először megjelent:
Henri Guilbeaux: „Wladimir Iljitsch Lenin", francia nyelven. Berlin. 1923.

AZ ÁPRILISI TÉZISEK ELSŐ FOGALMAZVÁNYA[517]

TÉZISEK:

1) A háborúhoz való viszony.
   Semmiféle engedményt sem teszünk a „forradalmi honvédelemnek".
2) „Az Ideiglenes Kormánnyal szemben támasztott követelés" „a hódításokról való lemondás".
   (α) Az Ideiglenes Kormányhoz való viszony.
   (β) A munkásküldöttek szovjetjeihez való viszony.

2 bis)* A munkásküldöttek szovjetjeinek a bírálata.

3) Nem parlamenti köztársaság, hanem a munkás-, béres-, paraszt- és katonaküldöttek szovjetjeinek a köztársasága.

   (α) A hadsereg, a hivatalnoki kar, a rendőrség feloszlatása.
   (β) A hivatalnokok fizetése.

4) A propaganda, agitáció és szervezés feladatainak sajátszerűsége a forradalom első szakaszából a második szakaszba való átmenet idején. A legalitás maximuma.
   Csak a „szükségből folytatott háborúnak", nem a „hódítások kedvéért folyó háborúnak" jószándékú, de a burzsoázia által becsapott hívei, és hogyan csapja be őket a burzsoázia.

---

* — másodszor. — *Szerk.*

5) Agrárprogram.
   (α) Nacionalizálás. (Az összes földesúri földek elkobzása.)
   (β) „Mintagazdaságok" minden nagybirtokból, a béresküldöttek szovjetjének az ellenőrzése alatt.
   +(γ) A súlypont a béresküldöttek szovjetjeiben.
6) Egyetlen bank, a munkásküldöttek szovjetjeinek ellenőrzése alatt.
6 bis) *Nem* a szocializmus *egy csapásra* való bevezetése, hanem a munkásküldöttek szovjetjeinek haladéktalan, rendszeres, fokozatos áttérése a társadalmi termelésnek és a termékek elosztásának **ellenőrzésére.**
7) Kongresszus.
   A program és a név megváltoztatása.
   Az Internacionálé megújítása. Létrehozni a Forradalmi-nemzetközi . . . *

1917 április 3-án (16-án).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VII. kötet. 1928.

---

* Itt a kézirat megszakad. — *Szerk.*

BESZÉD A PÉTERVÁRI SZOVJET VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK 1917 ÁPRILIS 4-I (17-I) ÜLÉSÉN A NÉMETORSZÁGON VALÓ ÁTUTAZÁS KÉRDÉSÉRŐL

JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS

Hogy a burzsoá sajtó terjesztette hazugságot megcáfoljuk, el kell fogadnunk a Zinovjev elvtárs által javasolt határozatot. E javaslat szerint ki kell jelenteni, hogy mindenfajta irányzathoz tartozó emigránsokat engedjenek át. Mi semmiféle kötelezettséget nem vállaltunk. Csak megígértük, hogy hazaérkezésünk után a munkásokhoz fordulunk, hogy ők segítsék elő a cserét. Ha önök helyesnek nyilvánítják a cserét, akkor ezzel az egész hazugságot megcáfolják. Ellenkező esetben tápot adnak az inszinuációnak és a rágalomnak . . .

Először megjelent: „Petrogradszkij Szovjet Rabocsih i Szoldatszkih Gyeputatov. Protokoli". GIZ. 1925.

BESZÉD A MUNKÁS- ÉS KATONAKÜLDÖTTEK SZOVJETJEINEK ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSÁN RÉSZTVEVŐ BOLSEVIKOK GYŰLÉSÉN, 1917 ÁPRILIS 4-ÉN (17-ÉN)[518]

Felvázoltam néhány tézist, s ezekhez némi magyarázatot fűzök. Idő hiányában nem állíthattam össze részletes, rendszeres beszámolót.

A legfontosabb kérdés — a háborúval kapcsolatos állásfoglalás. A legfontosabb, ami előtérbe nyomul — azzal kapcsolatban, amit az ember Oroszországról olvas vagy amit itt lát —, a honvédelem győzelme, a szocializmus árulóinak a győzelme, a tömegek becsapása a burzsoázia által. Szembeötlő, hogy nálunk, Oroszországban, a szocialista mozgalomban ugyanaz a helyzet, mint más országokban: honvédelem, a „haza védelme". A különbség az, hogy sehol sincs olyan szabadság, mint nálunk, s ezért ránk hárul a felelősség az egész nemzetközi proletariátussal szemben. Az új kormány imperialista, akár az előző, jóllehet köztársaságot ígér — minden ízében imperialista.

„I. A háború tekintetében az az álláspontunk, hogy mivel a háború Oroszország részéről Lvov és Társai új kormánya alatt is feltétlenül imperialista rablóháború marad — e kormány kapitalista jellegénél fogva —, a legcsekélyebb engedmény sem tehető a »forradalmi honvédelem« javára.

„Forradalmi háborúhoz, amely valóban igazolja a forradalmi honvédelmet, az öntudatos proletariátus csak a következő feltételekkel járulhat hozzá: a) ha a hatalom a proletariátus és a hozzá csatlakozó szegény parasztrétegek kezébe megy át; b) ha valóban, nem pedig csak szavakban, lemondanak minden annexióról; c) ha valóban teljesen szakítanak minden tőkés érdekkel.

„Tekintettel arra, hogy a forradalmi honvédelem

álláspontján levő tömegek széles rétegei kétségtelenül jóhiszeműek, a háborút csak szükségszerűségből, nem pedig hódítások kedvéért ismerik el, és tekintettel arra, hogy a burzsoázia félrevezeti őket — különösen alaposan, kitartóan és türelmesen kell nekik megmagyarázni tévedésüket, meg kell magyarázni a tőke és az imperialista háború közötti elválaszthatatlan összefüggést, be kell bizonyítani, hogy *lehetetlen* a háborút igazán demokratikus, nem erőszakos békével befejezni — a tőke megdöntése nélkül.

„Meg kell szervezni ennek a nézetnek a legszélesebb körű propagandáját a harcoló hadsereg körében.

»Lövészárok-barátkozás«."

— A háborúval kapcsolatos állásfoglalásunkban az új kormány alatt — amely ugyancsak imperialista kormány — sem tehető a legcsekélyebb engedmény sem a honvédelemnek. A tömegek gyakorlati szempontból, nem pedig elméletileg nézik a dolgot. Azt mondják: „Én a hazát akarom védelmezni, nem pedig idegen földeket meghódítani." Mikor tekinthetjük a háborút a magunk háborújának? Ha teljesen lemondunk az annexiókról.

A tömegek nem elméletileg, hanem gyakorlatilag vetik fel a kérdést. A mi hibánk az, hogy elméletileg nyúlunk hozzá. Olyan forradalmi háborúhoz, amely valóban igazolja a forradalmi honvédelmet, az öntudatos proletár hozzájárulhat. A katonatömegek képviselői előtt gyakorlatilag kell felvetnünk a kérdést, másként nem lehet. Mi egyáltalán nem vagyunk pacifisták. De az alapvető kérdés: melyik osztály visel háborút? A tőkésosztály, amely kapcsolatban van a bankokkal, nem viselhet más háborút, mint imperialistát. A munkásosztály viselhet más háborút. Sztyeklov, Csheidze mindent elfelejtett. Ha a munkásküldöttek szovjetjének a határozatát olvassuk, megdöbbenünk, hogy magukat szocialistáknak nevező emberek ilyen határozatot hozhattak[519].

Ami Oroszországban sajátos, az a hallatlanul gyors áttérés a barbár erőszakról a legkörmönfontabb csalásra. Az alapvető feltétel: *az annexiókról való lemondás nem szavakban*, hanem a valóságban. A „Recs" óbégat és jajveszékel a „Szocial-Demokrat" azon kijelentésével kapcsolatban, hogy Kurlandnak Oroszországhoz való csatolása annexió.

De annexió minden olyan ország elcsatolása, amely nemzeti sajátosságokkal rendelkezik, minden nemzet elcsatolása — függetlenül attól, van-e külön nyelve, ha más népnek érzi magát — kívánsága ellenére. Ez a nagyoroszok előítélete, amely századok során plántálódott beléjük.

A háború csak akkor fejezhető be, ha teljesen szakítunk a nemzetközi tőkével. A háborút nem egyes személyek idézték elő, hanem a nemzetközi finánctőke. A nemzetközi tőkével szakítani nem könnyű dolog, de az sem könnyű dolog, hogy a háborút befejezzük. Gyermeteg együgyűség azt feltételezni, hogy az egyik fél abbahagyhatja a háborút... Zimmerwald, Kiental[520]... Nekünk mindenkinél inkább kötelességünk megvédeni a nemzetközi szocializmus becsületét. A módszerbeli nehézségek...

Mivel kétségkívül van honvédő hangulat a nagy tömegek körében, amelyek — *csak szükségszerűségből*, nem pedig a hódítások kedvéért — elismerik a háborút, különösen alaposan, kitartóan, türelmesen kell megmagyaráznunk nekik, hogy a háború befejezése erőszak nélküli békével a tőke megdöntése nélkül lehetetlen. Ezt a gondolatot részletesen, a legszélesebb alapokon kell kifejtenünk. A katonák konkrét választ követelnek — hogyan lehet befejezni a háborút. De azt ígérni az embereknek, hogy mi befejezhetjük a háborút pusztán csak egyes személyek jámbor óhaja alapján — ez politikai szélhámosság. Figyelmeztetni kell a tömegeket. A forradalom nehéz dolog. Hibák nélkül nem megy. Az a hiba, hogy mi (nem lepleztük le?) a forradalmi honvédelmet teljes mélységében. A forradalmi honvédelem a szocializmus elárulása. Nem elég beérnünk azzal... El kell ismernünk tévedésünket. Mi a teendő? — Megmagyarázni. Hogyan adjunk... akik nem értik, mi a szocializmus... Mi nem vagyunk kuruzslók. Nekünk csakis a tömegek öntudatára kell építenünk. Még ha kisebbségben maradunk is — ám legyen. Érdemes időlegesen lemondanunk a vezető szerepről, nem kell félnünk attól, hogy kisebbségben maradunk. Amikor a tömegek kijelentik, hogy nem akarnak hódításokat — én hiszek nekik. Amikor Gucskov meg Lvov mondják, hogy nem akarnak hódításokat, akkor ők csalók. Amikor a munkás

azt mondja, hogy az ország védelmét akarja — az elnyomott ember ösztöne szól belőle.

„II. a mai oroszországi helyzet sajátszerűsége az, hogy *átmenet* a forradalom első szakaszából, amely a proletariátus kellő tudatosságának és szervezettségének hiányában a burzsoázia kezébe adta a hatalmat, annak *második* szakaszába, amely a proletariátusnak és a parasztság legszegényebb rétegeinek kezébe kell hogy adja a hatalmat.

„Ezt az átmenetet egyrészt a legteljesebb legalitás (Oroszország *ez idő szerint* a világon valamennyi hadviselő ország között a legszabadabb ország), másrészt az jellemzi, hogy a tömegekkel szemben nem alkalmaznak erőszakot, és végül, hogy a tömegek a kapitalistáknak, a béke és a szocializmus legádázabb ellenségeinek kormányával szemben hiszékeny és nem öntudatos magatartást tanúsítanak.

„Ez a sajátszerűség azt követeli tőlünk, hogy alkalmazkodni tudjunk a pártmunka *különleges* feltételeihez, amelyet a proletariátus hallatlanul nagy, politikai életre éppen hogy felébredt tömegeinek körében kell végeznünk."

Miért nem vettük át a hatalmat? Sztyeklov azt mondja: ezért meg ezért. Ez ostobaság. Arról van szó, hogy a proletariátus nem elég öntudatos és nem elég szervezett. Ezt el kell ismernünk; az anyagi erő a proletariátus kezében van, de a burzsoázia öntudatosnak és felkészültnek bizonyult. Ez szörnyű tény, de nyíltan és őszintén be kell ismernünk, és ki kell jelentenünk a népnek, hogy azért nem vettük át a hatalmat, mert szervezetlenek és nem öntudatosak... Milliók pusztulása, milliók halála. A legfejlettebb országok tönkremennek, és ezért felmerül előttük a kérdés...

Az első szakaszról a másodikra való átmenetet — a hatalomnak a proletariátus és a parasztság kezébe való átmenetét — egyrészt a legteljesebb legalitás jellemzi (Oroszország most a legszabadabb, leghaladottabb ország a világon), másrészt az, hogy a tömegek hiszékeny és nem öntudatos magatartást tanúsítanak a kormánnyal szemben. Még a mi bolsevikjaink is bizalmat tanúsítanak a kormány iránt. Ez csak a forradalmi bódulattal magyarázható meg. Ez a szocializmus veszte. Maguk, elvtársak, bíznak a kormányban. Ha így áll a dolog, utaink szétvál-

nak. Ám maradjak inkább kisebbségben. Liebknecht egymagában többet ér a Sztyeklov- és Csheidze-típusú 110 honvédőnél. Ha önök rokonszenveznek Liebknechttel, és csak a kisujjukat nyújtják oda (a honvédőknek) — ezzel elárulják a nemzetközi szocializmust. Ha mi megtagadjuk ezeket az embereket... hozzánk jön majd minden elnyomott, mert hozzánk vezeti a háború, más kivezető utat nem talál.

A néphez latin szavak nélkül kell szólni, egyszerű, érthető nyelven. A népnek joga van... — alkalmazkodni kell... áttérni, de kell. Irányvonalunk helyesnek fog bizonyulni.

„III. Semmiféle támogatást az Ideiglenes Kormánynak; megmagyarázni, hogy az Ideiglenes Kormány minden ígérete, különösen az, hogy lemond az annexiókról, merőben hazug. Az Ideiglenes Kormányt leleplezni, ahelyett a megengedhetetlen, illúziókat keltő »követelés« helyett, hogy ez a kormány, a tőkések kormánya *ne legyen többé* imperialista kormány."

— A „Pravda" azt követeli a *kormánytól*, hogy mondjon le az annexiókról. A tőkések kormányától azt követelni, hogy mondjon le az annexiókról — ostobaság, égbekiáltó kigúnyolása a...

Tudományos szempontból ez olyan hallatlanul nagy csalás, amelyet az egész nemzetközi proletariátus, az egész... Ideje, hogy beismerjük a hibát. Elég az üdvözlésekből, határozatokból, ideje, hogy hozzálássunk a munkához. Rá kell térni a tényleges, józan...

„IV. Annak a ténynek elismerése, hogy pártunk a munkásküldöttek szovjetjeiben jórészt kisebbségben, mégpedig egyelőre gyenge kisebbségben van a burzsoázia befolyása alatt álló és ezt a befolyást a proletariátusra átvivő *valamennyi* kispolgári opportunista elem *blokkjával* szemben, amely a népi szocialistáktól és a szociálforradalmároktól egészen a Szervező Bizottságig (Csheidze, Cereteli és mások), Sztyeklovig stb. stb. terjed.

„A tömegek felvilágosítása arról, hogy a munkásküldöttek szovjetje a forradalmi kormány *egyetlen lehetséges* formája, s ezért mindaddig, amíg *ez* a kormány enged a burzsoázia befolyásának, a mi feladatunk csakis a szov-

jetek taktikai hibáinak türelmes, rendszeres, kitartó és különösen a tömegek gyakorlati szükségleteihez alkalmazkodó *megmagyarázása* lehet.

„Amíg kisebbségben vagyunk, a hibák bírálatának és megvilágításának munkáját végezzük, de ugyanakkor hirdetjük, hogy az egész államhatalomnak a munkásküldöttek szovjetjei kezébe kell átmennie, hogy a tömegek a tapasztalat útján szabaduljanak meg tévedéseiktől."

— Mi, bolsevikok, a forradalmiság maximumát szoktuk alkalmazni. De ez nem elég. Tisztán kell látnunk. Az igazi kormány — a munkásküldöttek szovjetje. Aki másként gondolkozik, az anarchista. Elismert tény, hogy a munkásküldöttek szovjetjében pártunk kisebbségben van. Meg kell magyaráznunk a tömegeknek, hogy a munkásküldöttek szovjetje az egyetlen lehetséges kormány, olyan kormány, amelyhez hasonló még nem volt a világon, a Kommünön kívül. Mi történik, ha a munkásküldöttek szovjetje többségében honvédő álláspontot foglal el? Akkor nincs mit tennünk. Nem tehetünk egyebet, mint türelmesen, kitartóan, rendszeresen megmagyarázzuk taktikájuk hibás voltát.

Amíg kisebbségben vagyunk, addig az a feladatunk, hogy bíráljunk, s így megszabadítsuk a tömegeket az ámítástól. Nem akarjuk, hogy a tömegek mindent elhiggyenek nekünk egy szóra. Nem vagyunk szemfényvesztők. Azt akarjuk, hogy a tömegek a *tapasztalat* útján szabaduljanak meg tévedéseiktől.

A munkásküldöttek szovjetjének a felhívása — nincs benne egy szó sem, amelyet osztálytudat hatna át. Az első betűtől az utolsóig — frázis! Az, ami minden forradalmat tönkretett, az a frázis, a hízelgés a forradalmi népnek. Az egész marxizmus azt tanítja, hogy őrizkedjünk a forradalmi frázisok pufogtatásától, kiváltképpen olyan időpontban, amikor az ilyen frázisoknak különösen nagy a keletjük.

„V. Nem parlamentáris köztársaság — a munkásküldöttek szovjetjeitől ehhez visszatérni hátrafelé tett lépés volna —, hanem a munkás-, béres- és parasztküldöttek országszerte alulról fölfelé felépített szovjetjeinek köztársasága.

„A rendőrség, a hadsereg, és a hivatalnoki kar megszüntetése*.

„Valamennyi hivatalnoknak — akiket egytől egyig választani kell és akiknek bármikor leválthatóknak kell lenniük — egy jó munkás átlagos bérét meg nem haladó díjazása."

— Olyan tanulság ez, amelyet a francia Kommünből vonhatunk le, amelyet elfelejtett Kautsky, s amelyre megtanítanak bennünket a munkások 1905-ben és 1917-ben. Ezeknek az éveknek a tapasztalatai arra tanítanak bennünket, hogy ne engedjük feltámadni a rendőrséget, ne engedjük feltámadni a régi hadsereget.

A programot meg kell változtatni, mert elavult. A munkás- és katonaküldöttek szovjetje lépés a szocializmus felé. Nem kell rendőrség, nem kell hadsereg, nem kell hivatalnoki kar. Az Alkotmányozó Gyűlés egybehívása — de ki hívja egybe? Határozatokat irkálnak, hogy azután **véka alá rejtsék** őket vagy rájuk üljenek. Őrülnék, ha az Alkotmányozó Gyűlést holnap összehívnák, de naivitás azt hinni, hogy Gucskov egybehívja az Alkotmányozó Gyűlést. Minden olyan fecsegés, hogy az Ideiglenes Kormányt kényszeríteni kell az Alkotmányozó Gyűlés egybehívására — üres fecsegés, merő ámítás. Forradalmakat csináltak, a rendőrség pedig megmaradt, forradalmakat csináltak, és az összes hivatalnokok és hasonlók a helyükön maradtak. Ez az oka a forradalmak vereségének. A munkásküldöttek szovjetje — az egyetlen kormány, amely ezt a gyűlést egybehívhatja. Mindannyian kapva kaptunk a munkásküldöttek szovjetjein, de nem értettük meg. Mi ettől a formától visszafelé húzunk, az Internacionálé felé, amely a burzsoázia uszályában kullog.

A burzsoá köztársaság nem oldhatja meg a kérdést (a háború kérdését), mert ez a kérdés csak nemzetközi síkon oldható meg. Mi nem ígérjük meg a . . . felszabadítását, de azt mondjuk, hogy ez csakis ebben a formában (a munkásküldöttek szovjetje és a katonaküldöttek szovjetje) lehetséges. Semmiféle kormány, a munkás- és béres-

* Vagyis az állandó hadseregnek általános népfelfegyverzéssel való felváltása.

küldöttek szovjetjén kívül. Ha a Kommünről beszélünk — nem értik meg. De ha azt mondjuk, hogy a rendőrség helyett a munkás- és béresküldöttek szovjetje, tanuljatok meg igazgatni, senki sem állhatja az utunkat — (ezt megértik).

Az igazgatás művészetét egy könyvből sem tanulhatjuk meg. Próbáld meg, kövess el hibákat, de tanulj meg vezetni.

„VI. Az agrárprogramban a súlypontot a béresküldöttek szovjetjeire kell helyezni.

„Minden földesúri föld elkobzása.

„*Minden* földet nacionalizálni kell az országban, a földdel való rendelkezés joga a béres- és parasztküldöttek helyi szovjetjeit illeti meg. A szegényparaszt-küldöttek szovjetjeinek különválasztása. Mintagazdaság létesítése minden nagybirtokból (a helyi és egyéb viszonyoknak, valamint a helyi hatóságok határozatainak megfelelően, körülbelül 100-tól 300 gyeszjatyináig terjedő területen) a béresküldöttek szovjetjének ellenőrzésével és a köz számlájára."

— Mi a parasztság? Nem tudjuk, statisztika nincs, de azt tudjuk, hogy erő.

Ha ők birtokba veszik a földet — legyenek meggyőződve róla, hogy nem adják önöknek, bennünket nem kérdeznek meg. A program tengelye áthelyeződött, súlypont — a béresküldöttek szovjetjei. Ha nem dönti el a forradalmat az orosz paraszt, — a német munkás fogja eldönteni.

A tambovi muzsik . . .

Egy gyeszjatyináért nem kell fizetni, a másodikért 1 rubelt, a harmadikért 2 rubelt. Mi elvesszük a földet, és a földbirtokos már nem tudja visszavenni.

Közös gazdaság.

Feltétlenül külön kell választani a szegényparasztok küldötteinek a szovjetjét. Van a gazdag muzsik, van a béres. Még ha adunk is neki földet, mégsem fog gazdaságot létrehozni. A nagybirtokokból mintagazdaságokat kell létesíteni, közös gazdálkodással, gazdálkodni pedig a béresküldöttek szovjetjeinek kell.

Nagybirtokok vannak.

„VII. Az ország valamennyi bankjának haladéktalan egybeolvasztása egyetlen nemzeti bankká, amely fölött a munkásküldöttek szovjetje gyakorolja az ellenőrzést."

— A bank „a társadalmi számvitel formája" (Marx). — A háború takarékosságra tanít, köztudomású, hogy a bankok eltékozolják a nép erőit. A bank — a nemzetgazdaság idege, góca. Nem vehetjük kezünkbe a bankokat, de azt hirdetjük, hogy egyesíteni kell őket a munkásküldöttek szovjetjének ellenőrzése alatt.

„VIII. *Közvetlen* feladatunk nem a szocializmus »bevezetése«, hanem csak a javak társadalmi termelésének és elosztásának a munkásküldöttek szovjetje által történő *ellenőrzésére* való azonnali áttérés."

— Az élet és a forradalom a háttérbe szorítja az Alkotmányozó Gyűlést. A törvények nem azért fontosak, mert le vannak írva egy papirosra, fontosságukat az adja meg, hogy ki hajtja végre őket. Van proletárdiktatúra, de nem tudnak mit kezdeni vele. A kapitalizmus államkapitalizmussá alakult át ... Marx ... csak az, ami gyakorlatilag megérett ...

„IX. Pártfeladatok:

a) azonnali pártkongresszus;
b) a pártprogram megváltoztatása, a legfontosabb:
   1) az imperializmusról és az imperialista háborúról,
   2) az államhoz való viszonyról és a *mi* követelésünk: a »kommün-állam«*,
   3) az elavult minimális program módosítása;
c) a párt nevének megváltoztatása**.

„X. Az Internacionálé megújítása.

„Forradalmi Internacionálé, *a szociálsoviniszták* és a »*centrum*«*** ellen irányuló Internacionálé alapításának kezdeményezése."

---

* Vagyis olyan állam, amelynek első mintája a Párizsi Kommün volt.

** „Szociáldemokrácia" helyett, amelynek hivatalos vezérei az *egész* világon elárulták a szocializmust és átpártoltak a burzsoáziához (a „honvédők" és az ingadozó „kautskysták"), *Kommunista Pártnak* kell neveznünk magunkat.

*** „Centrum"-nak a nemzetközi szociáldemokrata mozgalomban azt az irányzatot nevezik, amely a soviniszták (=„hon-

Általános összefoglalás.

A munkásküldöttek szovjetje létrejött, óriási befolyása van. Ösztönösen mindenki rokonszenvez vele. Ebben az intézményben sokkal több forradalmi gondolat összpontosul, mint az összes *forradalmi frázisokban* együttvéve. Ha a munkásküldöttek szovjetje kezébe tudja venni a kormányzást — a szabadság ügye biztosítva van. Ha a legeszményibb törvényeket hozzák is —, ki fogja megvalósítani őket? Ugyanazok a hivatalnokok, csakhogy ők a burzsoáziához vannak kötve:

Nem azt kell mondani a tömegeknek: „valósítsátok meg a szocializmust", hanem — hajtsátok végre (?). A kapitalizmus fejlődött, a háborús kapitalizmus nem az, ami a háború előtt volt.

A taktikai következtetések alapján rá kell térni a gyakorlati intézkedésekre. Azonnal egybe kell hívni a pártkongresszust, felül kell vizsgálni a programot. Sok minden elavult benne. Meg kell változtatni a minimális programot.

A magam részéről javaslom a párt nevének megváltoztatását, nevezzük *Kommunista Pártnak*. A „kommunista" elnevezést a nép meg fogja érteni. A hivatalos szociáldemokraták többsége cserben hagyta, elárulta a szocializmust... Liebknecht — az egyetlen szociáldemokrata... Önök nem merik megtagadni a régi emlékeket. De hogy fehérneműt váltsunk, le kell vetnünk a szennyes inget és tisztát kell öltenünk. Miért vessük el a nemzetközi harc tapasztalatait? A szociáldemokraták többsége az egész világon elárulta a szocializmust és átpártolt kormánya mellé (Scheidemann, Plehanov, Guesde). Mit csináljunk, hogy Scheidemann egyetértsen... Ez az álláspont végzetes a szocializmusra nézve. Szikratáviratot küldeni Scheidemannak a háború megszüntetéséről... — ámítás.

A „szociáldemokrácia" szó pontatlan. Ne ragaszkodjanak a régi szóhoz, amely teljes egészében elrothadt.

---

védők") és az internacionalisták között ingadozik, nevezetesen: Kautsky és Társai Németországban, Longuet és Társai Franciaországban, Csheidze és Társai Oroszországban, Turati és Társai Olaszországban, MacDonald és Társai Angliában stb.

Új pártot akarnak építeni... és az összes elnyomottak önök mögé fognak seregleni.

Zimmerwaldban és Kientalban a centrum került túlsúlyba... A „Rabocsaja Gazeta". Be fogjuk önöknek bizonyítani, hogy az összes tapasztalatok megmutatták... Kijelentjük, hogy megalakítottuk a balszárnyat és szakítottunk a centrummal. Vagy beszélnek az Internacionáléról, akkor hajtsák végre..., vagy önök...

A baloldali Zimmerwald irányzata létrejött a világ minden országában. A tömegeknek látniuk kell, hogy a szocializmusban az egész világon szakadás állott be. A honvédők megtagadták a szocializmust. Csakis Liebknecht... Az egész jövő — az övé.

Hallom, hogy Oroszországban van egy egyesítő tendencia, egyesülés a honvédőkkel. Ez — a szocializmus elárulása. Azt hiszem, jobb egyedül maradni, mint Liebknecht: egyedül 110 ellen.

Először megjelent: 1924 november 7.
„Pravda" 255. sz.

J. SZ. GANIECKINEK ÉS K. B. RADEKNEK

Ganiecki és Radek elvtársnak: Herrn Fürstenberg (Fürstenberg). 8 Birgerjarlsgatan 8. Stockholm.

1917. IV. 12.

Kedves Barátaim! Ez ideig semmit, egyáltalán semmit, sem leveleket, sem csomagokat, sem pénzt nem kaptunk önöktől[521]. Csupán két táviratot kaptunk Ganieckitől. Küldünk önöknek két „Pravda"-kötetet: az egyiket az önök, a másikat Karpinszkij részére (Mr. Karpinsky. Bibliothèque russe. 7 rue Hugo de Senger 7. Genève (Genf). Suisse), és két kötet lapkivágást: az egyiket önöknek, a másikat Karpinszkijnak.

Értesítsenek levelezőlapon (M. T. Jelizarovnak (V. I. részére) Sirokaja ul., 48, 24. sz. lakás, Petrográd) vagy táviratilag e levél és az újságok vételéről.

Steinberg[522] megérkezett, és azt ígéri, hogy előteremti az elküldött csomagokat. Meglátjuk, sikerül-e neki.

Ha megkapják az újságokat, meg fogják érteni belőlük az egész helyzetet.

Arra az esetre, ha az újságok nem érkeznek meg, röviden elmondom.

A burzsoázia (+Plehanov) veszett hajszát indított ellenünk, mert átutaztunk Németországon. Ellenünk próbálják uszítani a katonákat. Egyelőre nem sikerül: vannak hűséges híveink. Az eszerek és a szociáldemokraták a legesztelenebb soviniszta bódulatban élnek, amely a „forradalmi honvédelem" mezét öltötte (most, úgymond, van mit védelmezni: a köztársaságot Vilmossal szemben). Veszett hajsza indult ellenünk, mert mi ellenezzük az

„egységet", a tömegek pedig az összes szociáldemokraták egyesülése mellett vannak. Mi ellene vagyunk.

Csheidze *teljesen* lesüllyedt a „forradalmi honvédelem" álláspontjára. Blokkban Potreszovval. *Valamennyien* a szabadság-kölcsön mellett vannak[523]. Csak mi vagyunk ellene + a „Nase Szlovo" hívei + Larin és Martov barátainak egy kis része.

1917. IV. 22-re összehívjuk a bolsevikok összoroszországi konferenciáját[524].

Reméljük, hogy teljes egészében kiigazíthatjuk a „Pravda" irányvonalát, amely a „kautskyzmus" felé hajlott[525].

Írjanak cikkeket a „Pravda" részére a külpolitikáról — nagyon rövideket és a „Pravda" szellemében (kicsi! kevés a hely! igyekszünk bővíteni). Ugyancsak igen röviden a német forradalmi mozgalomról és a baloldaliak sajtójáról.

Írják meg levélben, mi van a svéd baloldaliakkal[526]. Hallottuk, hogy a soviniszta Branting üldözi Radeket.

A munkás- és katonaküldöttek szovjetje a forradalom elején *egyezményt* kötött az Ideiglenes Kormánnyal ennek *támogatásáról*[527]. Van „összekötő bizottság"[528]: a szovjet „ellenőrzi" az Ideiglenes Kormányt.

A helyzet rendkívül bonyolult, rendkívül érdekes. Kiadunk egy kis brosúrát a taktikáról [2]. A szovjet *általános* nemzetközi szocialista kongresszust akar. Mi *csak* a baloldaliak kongresszusa mellett, a szociálsoviniszták ellen és a „centrum" ellen vagyunk.

Szívből kívánok minden jót, meleg kézszorítással. Írjanak gyakrabban, legyenek igen pontosak és óvatosak az érintkezésben.

V. Uljanov

Petrográdból Stockholmba.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 9. (21.) sz. 1923.

TÉZISEK AZ IDEIGLENES KORMÁNY NYILATKOZATÁVAL KAPCSOLATBAN

Tézisek:

1) Annexiók nélküli béke = világforradalom a tőke ellen.

2) a szerződés felülvizsgálata „előkészítő lépések a szövetségesekkel való megegyezés felé." = vagy komédia, vagy világforradalom a tőke ellen.

2 bis*) a tőkések kendőzése: „szövetséges demokráciák": az osztályharc elkenése.

3) minden földet *a parasztoknak* — ez megvalósítható a tőke elleni forradalom nélkül is, a tőkéseknek a *gazdag* parasztokkal való *blokkja, szövetsége* útján.

4) minden földet a *dolgozóknak* — ez nem valósítható meg a tőke elleni forradalom nélkül.

5) a termelés megszervezése — vagy ámítás (és a tőkések újabb meggazdagodása), vagy utópia a tőke elleni forradalom nélkül.

---

* — másodszor. — *Szerk.*

6) „offenzíva" — utópia a tömegek legnagyobb forradalmi lelkesedése nélkül, amely csupán a legnagyobb — a tőke ellen irányuló — forradalomból születhet meg.

7) Eltávolodás a szovjetektől,
elárulásuk,
áttérés a *bürokráciára:*
„állami ellenőrzés", mi *mellette* vagyunk. De *ki gyakorolja?*
Ki ellenőriz?
A hivatalnokok?
Vagy a szovjetek.

8) Alkotmányozó Gyűlés a földkérdésről:

már elmaradtunk

9) Semmiféle bizalom és semmiféle támogatás!

10) Még erősebben: a *proletár* irányvonal megmagyarázása, különválasztása a *kispolgári* irányvonaltól.

ΣΣ = A kispolgári illúziók és a kispolgári megalkuvás kormánya.*

Legkorábban: 1917 május 4 (17).
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" IV. köt. 1925.

---

* — Summa summarum — Végeredmény. — *Szerk.*

AZ ÁPRILISI KONFERENCIÁRÓL SZÓLÓ BESZÁMOLÓ TERVEZETE[530]

I

„Győzelem!" Ebből . . . frázisok, hangulatok, „mámor" káosza . . . „forradalmi demokrácia" = *reakciós* demokrácia . . .

(α) kormány (tőkések támogatása) . . .

(β) a támadás mellett . . .

(γ) a föld elfoglalása ellen . . .

(δ) a lövészárok-barátkozás ellen . . .

A proletár osztályvonal különválasztása = proletár tömegpárt alakítása . . .

Az összes pártok átalakítása . . .

|| tőkések

|| (trudovikok) narodnyikok és mensevikek

||| proletár párt

„valamennyien mint gyermekek" („Zemlja i Volja" 36. sz.) (1917. V. 6.)

Verssorok *Ilja Iljin* „Tavaszi hangulat"-ából.

„Rózsaszínben úszik minden,
Nincsen álom, nincsen éj!
Tavasz honol minden szívben,
Vándorútra kelt a tél!"

A „Szocial-Demokrat" 47. száma 1915. X. 13. Tézisek *8—11.* sz.[531]

A kispolgárság *ingadozása* = a lényeg. De a kispolgárság = sok-sok tízmillió, „száma légió", temérdek csoport és réteg, alcsoport és közbenső réteg stb. stb. *Roppant hosszas* folyamat . . .

II

Az *összes* forradalmakon végighúzódó vörös fonal

(1) Háború: tőkések
forradalmi honvédők (narodnyikok és mensevikek) . . .
internacionalista proletárok

(2) Az Ideiglenes Kormányhoz való viszony:
tőkések
összekötő bizottság (narodnyikok és mensevikek)
internacionalista proletárok.

(3) *Agrárkérdés:*
földbirtokosok és tőkések
„*ne vegyük el a földet*" (*narodnyikok és mensevikek*) (a 4. §-ban)
ne válasszuk külön a mezőgazdasági bérmunkásokat. ne haladjunk a szocializmus felé . . . (8. és 9. §§)[532]
internacionalista proletárok

(4) Borgbjerg és az *Internacionálé*[533]

(+5) három irányzat: (α) a tőkések mellett
(β) ingadozók (narodnyikok és mensevikek)
(γ) internacionalista proletárok

+(6) Koalíciós kormány
tőkések többségben
narodnyikok és mensevikek
internacionalista proletárok

(7) Nemzeti kérdés Finnország
tőkések
mensevikek és narodnyikok
internacionalista proletárok

8) Egyesülés az internacionalistákkal a kispolgári honvédő blokk ellen . . .

9) Jelenlegi helyzet: a szocializmushoz való viszony
(α) tőkések
(β) mensevikek és narodnyikok (nem szocializmus)
(γ) internacionalista proletárok

10) pártprogram. *ΣΣ* az imperializmusról*
az államról
az Internacionáléról.
11) haladás a szocializmus felé *N B*
12) Szovjetek { fejlődés a helyi szervekben / fék a központban }

ΣΣ = **új választások...**

((V. o. !!))[534]

III

Új feltételek:
(α) Soha nem látott legalitás...
(β) Tízmilliók előttünk...
(γ) Soha nem látott méretű összeomlás előestje (legfőbb)...
Inde:** (háború — és éhínség)

Legyünk sziklaszilárdak a proletár irányvonal tekintetében
a kispolgári ingadozásokkal szemben — —
— — Hassunk a tömegekre *meggyőzéssel, „magyarázással"* —
— — Készüljünk az összeomlásra és olyan forradalomra, amely
1000-szerte erősebb lesz
a februárinál.

Ingadozás a kispolgárság körében: { Trockij... / Larin és Bienstock / Martov / „Novaja Zsizny" }

a tömeg: (Parasztkongresszus[535])
Az agitátorok + propagandisták + **szervezők** + etc. régi gárdája??

Új erők **(megfelelő emberek hiánya)**
(α) A párttagok nagygyűlései (mint ez)
(β) az agitátorok + propagandisták + **szervezők** *testületeinek megtízszerezése*

* — Summa summarum — Végeredmény. — *Szerk.*
** — ennélfogva. — Szerk.

Hogyan? *Nem tudom.* De meggyőződésem, hogy enélkül *beszélni sem érdemes* a proletariátus forradalmáról.

(γ) Csoportagitáció — tömegagitáció (versus* gyűlésen történő)

(γ) ugyanígy a *szervezés.*

(δ) A marxizmus maximuma = a népszerűség és az egyszerűség maximuma („Umschlag"**)

(δ) A proletariátus és a félproletariátus pártja = a munkások és a szegényparasztok pártja . . .

(δ) A marxizmus maximuma = (Umschlag) a népszerűség maximuma szegényparasztok.

Demagógia? Minden forradalomban mindenkit ezzel vádoltak.

Éppen a marxizmus — garancia . . .

1917 május 6 és 8 (19 és 21) között.

Először megjelent: *„Leninszkij Szbornyik" IV. köt. 1925.*

---

* — szemben. — *Szerk.*

** — Átcsapás. — *Szerk.*

A SZOVJETKONGRESSZUSRA[536]

Fráziscséplés a forradalomról és a forradalom megállítása (= megfojtása) a narodnyikok és a mensevikek által

„Új" kormány[537]:

(1) A tömeges elbocsátás hívei . . . ||Offenzíva (az annexiók nélküli béke nevében).

...(2) A mészárlás továbbfolytatói... ||Titkos szerződések (és az annexiók nélküli béke).

...(3) A földbirtokos megmentői... ||Finnország (és annexiók nélküli béke — és **demokrácia).**

Huzavona a földdel (vö. parasztszovjet és az Állami Duma tagjainak tanácskozása[538] versus* Legfőbb Földbizottság)[539].

A tömeges elbocsátás hívei (és a munkások üldözése).

Schlüsselburg és Kronstadt, — a postai alkalmazottak (a lecsillapítás miniszterei vagy a forradalom megfojtásának a miniszterei? miniszterek lecsillapító expedíciók szervezésére?)

Tyerescsenko + Singarjov + + Lvov és Társai = a tett emberei . . .

Kerenszkij = a forradalmi színpadiasság minisztere . . .

* — szemben. — *Szerk.*

Összeomlás és katasztrófa (és ígéretek).

A mensevikek + a narodnyikok (eszerek) + a „Jegyinsztvo“ blokkja . . .

A kispolgárság és a nagyburzsoázia blokkja a munkások *e l l e n* . . .

1917 június első felében.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik“ IV. köt. 1925.

ÜZENET L. B. KAMENYEVNEK

Kamenyev elvtársnak

Entre nous*: ha eltesznek láb alól, kérem, adja ki a kis füzetemet: „A marxizmus az államról" (Stockholmban rekedt[540]). Kék borítólap, kötve. Össze vannak gyűjtve az összes idézetek Marxból és Engelsből, valamint Kautsky Pannekoek elleni vitájából. Van benne egy csomó megjegyzés és jegyzet, megfogalmazás. Azt hiszem, egy heti munkába kerülne a kiadása. Fontosnak tartom, mert nemcsak Plehanov, hanem Kautsky is *összezavarta* a dolgot. Feltétel: mindez teljesen entre nous!

1917 július 5 (18) előtt.

Először megjelent: „Állam és forradalom. A marxizmus tanítása az államról és a proletariátus feladatai a forradalomban" c. kötet kiadói előszavában. „Krasznaja Nov" kiadás, Moszkva 1924.

---

* — Magunk között. — *Szerk.*

ÜZENET N. I. PODVOJSZKIJNAK ÉS V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK

1917. XI. 26.

A Törzskarhoz (Podvojszkijnak vagy Antonovnak)

E levél átadói orenburgi vasutas elvtársak. *Rendkívüli* katonai segítséget kérnek Dutov ellen. Kérem mielőbb megtárgyalni és *gyakorlatilag* eldönteni. Nekem pedig írják meg, hogyan *döntenek.*

Lenin

Először megjelent: „Pravda" 44. sz. 1927 február 23.

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1917 NOVEMBER 29-I (DECEMBER 12-I) ÜLÉSÉN

JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS[541]

1

Napirenden a „Pravda" szerkesztő bizottsága összetételének a kérdése[542]. N. I. Buharin kéri, hogy mentsék fel a Gazdasági Tanácskozásban végzett munkája alól, hogy idejét a „Pravdá"-nak szentelhesse.

Lenin elvtárs rámutat arra, hogy a Gazdasági Tanácskozásra eddig nem fordítottak kellő figyelmet, holott az a jelenlegi államépítés egyik legfontosabb tényezője, és ezért szüksége van olyan hozzáértő munkatársakra, mint Buharin elvtárs, ezért igen fontosnak tartja, hogy Buharin elvtársat hagyják ki a „Pravda" szerkesztő bizottságából.

2

J. D. Sztaszova azt javasolja, hogy a „Pravda" szerkesztő bizottságának három tagja legyen: I. V. Sztálin, G. J. Szokolnyikov és N. I. Buharin.

Lenin elvtárs másik három tagot javasol: Szokolnyikov, Sztálin, Trockij.

3

Napirenden A. I. Rikov, L. B. Kamenyev, V. P. Miljutyin és V. P. Nogin beadványa, amelyben a párt Központi Bizottságába való visszavételüket kérik.

Lenin elvtárs felolvassa a nyilatkozatra adandó válaszának a fogalmazványát[543], amelyben rámutat arra, hogy

négyük beadványából világosan kitűnik a miénktől teljesen eltérő álláspontjuk, minthogy az a véleményük, hogy a KB engedményeket tett. Konkrétan Lenin azt javasolja, hogy kérjenek a négy embertől írásbeli nyilatkozatot, hová akarják benyújtani levelüket, vagyis közölni akarják-e a sajtóban. Mi saját kezdeményezésünkre a sajtóban nem közöljük, nekik pedig írásban válaszolunk, hogy nem vesszük vissza őket.

Először megjelent:
„Az OSZDMP KB jegyzőkönyvei.
1917 augusztus — 1918 február".
1929.

AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG 1917 DECEMBER 1-I (14-I) ÜLÉSE

I

FELSZÓLALÁS A LEGFŐBB NÉPGAZDASÁGI TANÁCS MEGALAKÍTÁSÁNAK KÉRDÉSÉBEN[544]

ÚJSÁGBESZÁMOLÓ

A szovjet tervezet védelmében szólal fel Lenin, aki rámutat arra, hogy a Legfőbb Népgazdasági Tanács nem tekinthető parlamentnek, hanem a tőkések és a földesurak ellen vívott küzdelemben ugyanolyan harcos szervnek kell lennie gazdasági síkon, amilyen a Népbiztosok Tanácsa a politikában.

Megjelent: „Novaja Zsizny" 192. sz.
1917 december 3 (16).

ÜZENET
A. G. SLJAPNYIKOVNAK ÉS F. E. DZERZSINSZKIJNEK

Sljapnyikov elvtársnak és Dzerzsinszkij elvtársnak

E levél átadójának, Vorobjov elvtárs uráli küldöttnek a helyi szervezettől igen szép ajánlásai vannak. Az Urálban a helyzet nagyon kiéleződött: az uráli üzemek *itteni* (Pétervárott levő) igazgatóságait nyomban *le kell tartóztatni*, meg kell fenyegetni őket, hogy törvényszék (forradalmi törvényszék) elé állítjuk őket, amiért az Urálban válságos helyzetet idéztek elő, és *el kell kobozni* az összes uráli üzemeket. Mielőbb készítsék elő a rendelettervezetet[345].

Lenin

1917 december elején.

Először megjelent: „Uralszkij Rabocsij" 95. sz. 1920 április 22.

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK

Harkov, Antonov Törzskara, Antonovnak

Szívből üdvözlöm erélyes akcióit és a kalegyinisták ellen vívott könyörtelen harcát. Teljes mértékben helyeslem, hogy nem tanúsít engedékenységet a helyi megalkuvókkal szemben, akik, úgy látszik, a bolsevikok egy részét megzavarták. Különösképpen helyeslem és üdvözlöm a milliomos szabotőröknek az I. és II. osztályú vagonban történt letartóztatását[46]. Azt tanácsolom, küldje el őket egy fél évre kényszermunkára bányákba. Még egyszer üdvözlöm határozottságáért, és elítélem az ingadozókat.

Lenin

1917 december 21 és 28
(1918 január 3 és 10) között.

Megjelent: „Pravda" 226. sz.
1918 január 12 (1917 december 30).

EGY ÚJSÁGÍRÓ NAPLÓJÁBÓL

(FELDOLGOZANDÓ TÉMÁK)[447]

1. „Most nem kell félni a puskás embertől."

1 bis*: A szegények lakásai és élelmezése.

1 ter**: A még ki nem bontakozott szovjethatalom gyönge oldalai.

2. „Propaganda tettel."

3. Az agitátor vagy az ügyész útján?

4. Prakticizmus és „pozitív munka".

5. Szervező munka és a nép köréből való szervezők.

5 bis: vö. az április 4 előtti „Pravda" a szervezés csodáiról[448].

6. Az anarchistákhoz való viszonyunk.

6 bis: Akik tévedésből, — türelmetlenségből, — érzelmileg, — ösztönösen anarchisták.

7. Az elégedetlen munkások.

8. Az értelmiség huzavonája és nemtörődömsége.

9. Megtört-e a tőkések ellenállása. (A derék Pesehonov történelmi mondása[449].)

9 bis. A polgárháború, jelentősége, terhei (átpártolók), elkerülhetetlensége 1917—18-ban.

10. Az elnyomó és az elnyomott nemzetek nemzeti sovinizmusa.

10 bis: A kispolgárság parazitizmusa és a finn szociáldemokrácia árulása.

11. Hogyan „nyerjünk meg" az oroszországi szovjet szocialista köztársaságnak más nemzeteket általában és különösen olyan nemzeteket, amelyeket ez ideig a nagyoroszok elnyomtak?

---

* — másodszor. — *Szerk.*

** — harmadszor. — *Szerk.*

12. A kizsákmányolók elnyomása.
13. Hogyan szervezzük meg a versenyt?
14. Nyilvántartás és ellenőrzés mint a szocializmus lényege.
14 bis: Kiszálló ellenőr-csoportok.
14 ter: Szélhámosok a forradalmakban.
15. Igazgassuk a vállalatokat vagy vitázzunk a szocializmusról?
16. A munkások fegyelme és a csavargók szokásai.
16a. Halálbüntetés és a tolvajok agyonlövése vörösgárdisták által.
17. Mi a rokonság a csavargók és az értelmiségiek között?
17 bis. „Jobboldali bolsevizmus"; van-e helye pártunkban?
18. Alkotmányozó Gyűlés és szovjet szocialista köztársaság.
A forradalom hullámai nem simán, nem egyenletesen, nem egyformán követik egymást.
18 *bis*: A burzsoázia formális demokratizmusa és (versus*) az az apparátus, amelynek révén a proletariátus bevonja a népet a burzsoázia elleni háborúba.
18 ter. Demokrácia és (versus) proletárdiktatúra.
19. Idézet Plehanov 1903-as beszédéből[550]. Miben rejlik az „ő" teljes eszmei csődjük? (a kispolgároké, az opportunista szocialistáké, a mensevikeké, a jobboldali és csernovista eszereké, a „Novaja Zsizny" híveié és Társaiké).

↑ Vö. *18* ter

20. A „különbéke" veszélye és lehetséges jelentősége. Vajon a különbéke „kompromisszum" („megalkuvás") az imperialistákkal?
20 *bis*. A különbéke, és a nemzetközi proletariátus iránti kötelességünk. „Die Deutschen brauchen eine Niederlage"[551].
21. Fokok vagy szakaszok a forradalomban. Az osz-

* — szemben. — *Szerk.*

tályerők és a szövetségesek számbavétele. A béke és a föld — Oroszországban.

22. Az imperialisták provokációja: adjál nekünk megfelelő alkalmat arra, hogy mielőbb megfojthassunk, szovjetköztársaság!

22 bis: A XII. 24-i „Pravda": „Az ő tervük." Lloyd George történelmi szavai. „Oroszország számlájára"[552].

23. A forradalmi internacionalisták áttérése a „honvédelemre".

24. A szovjet szocialista köztársaság nemzetközi politikája.

25. Forradalmi frázis és forradalmi kötelesség a forradalmi háború kérdésében.

26. Hogyan kell „előkészíteni" a forradalmi háborút?

27. A hatalmon levő proletariátus forradalmi háborúja csupán a megszilárdult szocializmusért folyó háború lehet.

28. Előbb legyőzni az oroszországi burzsoáziát, azután harcolni a külső, külföldi, idegen országokbeli burzsoázia ellen.

29. A forradalom nehézségei a nyugat-európai „parazita" országokban.

31*. A forradalmak — a történelem mozdonyai. Megindítani a mozdonyt és megóvni a kisiklástól.

32. Felemelni a legalacsonyabb, legmélyebb rétegeket a történelmi alkotás szintjére. Mit dem Umfang der geschichtlichen Action wird auch der Umfang der Masse zu nehmen, deren Action sie ist. „A történelmi akció terjedelmével növekedni fog a terjedelme annak a tömegnek is, amelynek ez akciója"[553].

33. *Κτῆμα ἐς ἀεί***. Eddigi vívmányok:
α. A demokratizmus maximuma
β. A szocializmushoz vezető első lépések konkretizálása
γ. Béke és föld

* A 30. sorszám a kéziratból hiányzik. — *Szerk.*
** — végleges vívmány. — *Szerk.*

34. Pénzügyek és élelmezés.
A központ és a vidék.
35. A spekulánsok és a szabotőrök „üldözése".
36. A pénz. Szerepe. Beszippantása a „kincstárba".
37. Az ipar államosítása és a munkások „kötelessége" a munkában.
38. A külkereskedelem állami monopóliuma.
39. A fiskus („kincstár") és e fogalom átalakulása a szocialista forradalomban.
40. A bankok — a számvitel egy formája.
(Pjatakov cikke a „Pravdá"-ban.[51])
41. „Időnyerés" = különbéke (az általános európai forradalom *ig*).
42. Három „dátum". A IV. 20-i és a VII. 3-i „vereség" versus a X. 25-i győzelem.
43. Ennek a „vereségnek" összehasonlítása a különbékével.
44. A munkamegosztás és a termékek elosztása=ΣΣ*
Gazdasági kérdések:
Nemzeti kérdés:
Politikai kérdések:
Szervezési kérdések:
Nemzetközi politika:

1917 december 25—28-án
(1918 január 7—10-én).

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* — Summa summarum — Végeredmény. — *Szerk.*

RENDELETTERVEZET A FOGYASZTÁSI KOMMUNÁKRÓL[555]

I

ELŐZETES TÉZISEK

A Közellátási Népbiztosság tervei a „közellátási hivatalokról", a „küldött-bizottságokról"[556] és egyebekről, valamint a Legfőbb Népgazdasági Tanács tervei a „kerületi népgazdasági tanácsokról"[557] azt a gondolatot ébresztik, hogy ezeket a szervezeteket egyesíteni kellene. (Etwa)*:

közellátértbizek?
közellátási és értékesítési bizottságok?

Előzetes tézisek:

A sejtek az ellátásnak és az értékesítésnek a munkás-, katona- és parasztküldöttek szovjetjei mellett működő fogyasztási és termelési bizottságai (közellátértbizek) legyenek (ez jobb mint felvásárló-kereskedő etc. bizottságok), a járási szövetségek, amelyek mind a közellátási bizottságoknak, mind az értékesítési szerveknek a szerepét betöltik. A járási határok szükség esetén módosíthatók.

A városokban ezt a szerepet esetleg a háztömbönként vagy utcarészenként alakult bizottságok töltenék be.

Ha sikerülne létrehozni ilyen sejtbizottságokat vidéken, akkor e bizottságok egyesüléséből olyan hálózat keletkezne, amely képes volna jól megszervezni az egész lakosságnak minden szükségessel való ellátását, megszervezni a termelést állami méretekben.

---

* — ilyesformán. — *Szerk.*

Lehetséges, hogy „szövetségek" helyett ezt a szerepet „a munkás- és parasztküldöttek szovjetjei" töltsék be, kereskedelmi alkalmazottak stb. stb. részvételével.

Minden egyes ilyen szövetség vagy bizottság, vagy tanács (vagy közellátértbiz) a termelés és a fogyasztás általános szabályozása érdekében az értékesítés *ágai* szerint és a *fogyasztási cikkek fajai* szerint szekciókra vagy osztályokra tagozódna (minden közellátértbiznél kellene lennie egy pénzügyi, vagyis kiadási és bevételi osztálynak). Ha megadjuk azt a jogot, hogy a jövedelemhez mérten vessenek ki adót és kamat nélküli hitelt adjanak a vagyontalanoknak, valamint, ha megvalósul az általános munkakötelezettség, akkor ez lehetne a szocialista társadalom sejtje. Akkor a járási bankokat egyesíteni kellene az állami takarékpénztárakkal, amelyek állami könyvelőséggé, az állam bevételi és kiadási naplóinak összesítésévé alakulnának át.

Akkor az áruk szállítása, valamint az adásvétel *c s a k* a közellátértbizek között folyhatna, és minden egyéni értékesítés tilos lenne. A járási (általában „alap", legalsó) közellátási és értékesítési bizottságok igazolása alapján egyes személyeknek is adható el áru a központi raktárakból, azzal a feltétellel, hogy az eladást bejegyzik a járási és egyéb közellátási és értékesítési bizottságok könyveibe (kivéve a kis egységeken belül történő eladásokat vagy apróságokat). A közellátértbiz igazolványa nékül semmiféle áruszállítás sem lenne megengedhető.

Ez lenne a földművelési, kereskedelmi és ipari, munkaügyi, közellátási népbiztosság, és a Legfőbb Népgazdasági Tanács, valamint a pénzügyi és a közlekedésügyi népbiztosság egyesítése.

NB: „A közellátási és értékesítési bizottságok": járásiak, kerületiek, kormányzóságiak, körzetiek. ($\Sigma\Sigma$*= Legfőbb Népgazdasági Tanács), osztályaik: Textilközpont, Cukorközpont, Szénközpont stb. ($\Sigma\Sigma$ = Legfőbb Népgazdasági Tanács), Központi Bank stb.

* — Summa summarum — Végeredmény. — *Szerk.*

NB: A gazdag városnegyedeket (vagy a gazdag nyaralótelepeket stb.) alá kell rendelni a munkás-, katona- és parasztküldöttek szovjetjei megbizottainak, mármint azokat a negyedeket stb., ahol a munkások és a parasztok aránya alacsonyabb, mint teszem 60 százalék.

1917 december 25—28
(1918 január 7—10) között.

Először megjelent: „Izvesztyija CIK" 18. sz.
1929 január 22.

1918

BESZÉDEK A HÁBORÚRÓL ÉS A BÉKÉRŐL A OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 JANUÁR 11-I (24-I) ÜLÉSÉN

JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS

I

Elsőnek Lenin elvtárs szólal fel, és rámutat arra, hogy a január 8-i (21-i) gyűlésen ebben a kérdésben három álláspont alakult ki, s felveti azt a kérdést, hogy a problémát az általa kifejtett tézisek pontjai alapján tárgyalják-e meg, vagy nyissanak általános vitát. Az utóbbi változtatot fogadják el, és Lenin elvtársé a szó.

Lenin elvtárs azzal kezdi, hogy ismerteti az előző gyűlésen kialakult három álláspontot: 1) annexiós különbéke, 2) forradalmi háború és 3) a háborút megszűntnek nyilvánítani, leszerelni a hadsereget, de nem aláírni a békeszerződést. Az előző gyűlésen az első álláspont mellett 15-en szavaztak, a második mellett 32-en, és a harmadik mellett 16-an.

Lenin elvtárs rámutat arra, hogy a bolsevikok sohasem mondtak le a haza védelméről, csakhogy a haza védelméhez és megvédéséhez meghatározott, konkrét helyzetre van szükség, s ez ma adva van, nevezetesen: a szocialista köztársaság védelme a rendkívül erős nemzetközi imperializmussal szemben. Csupán az a kérdés, hogyan kell megvédenünk a hazát — a szocialista köztársaságot. A hadsereg rendkívüli módon belefáradt a háborúba; a lóállomány olyan, hogy offenzíva esetén a tüzérséget nem tudjuk mozgatni; a németek pozíciója a Balti-tenger szigetein annyira jó, hogy ha támadnak, puszta kézzel elfoglalhatják Revelt és Petrográdot. Ha a háborút ilyen feltételek mellett folytatjuk, akkor roppantul megerősítjük a német imperializmust, mégiscsak meg kell kötni a békét, de akkor ez rosszabb

béke lesz, mert nem mi fogjuk megkötni. Kétségtelen, hogy az a béke, amelyet most kénytelenek vagyunk megkötni, gyalázatos béke, de ha megkezdődik a háború, akkor az a mi kormányunkat elsöpri, és a békét más kormány fogja megkötni. Mi most nemcsak a proletariátusra támaszkodunk, hanem a szegényparasztságra is, amely elfordul tőlünk, ha folytatjuk a háborút. A háború elhúzása érdeke a francia, az angol és az amerikai imperializmusnak, s ezt bizonyítja például az az ajánlat, amelyet Krilenkónak tettek a főhadiszálláson, hogy az amerikaiak minden orosz katonáért 100 rubelt fizetnek. Azok, akik a forradalmi háború álláspontján vannak, rámutatnak arra, hogy mi már ezáltal is polgárháborúba keveredünk a német imperializmussal és hogy ezzel Németországban forradalmat idézünk fel. Csakhogy Németország még csak várandós a forradalommal, nálunk meg már megszületett egy teljesen egészséges gyermek — a szocialista köztársaság, amelyet megölhetünk, ha háborúba kezdünk. Kezünkben van a német szociáldemokraták körlevele, tudomásunk van a két centrista irányzatnak velünk kapcsolatos állásfoglalásáról, amelyek közül az egyiknek az a véleménye, hogy bennünket megvesztegettek és most Bresztben komédia folyik, előre kiosztott szerepekkel. Ez a rész támad bennünket a fegyverszünet miatt. A kautskysták másik része kijelenti, hogy a bolsevik vezetők egyéni becsületességéhez semmi kétség nem fér, de a bolsevikok magatartása lélektani rejtély[558]. A baloldali szociáldemokraták véleményét nem ismerjük. Az angol munkások támogatják a mi béketörekvésünket. Persze az a béke, amelyet mi meg fogunk kötni, ocsmány béke lesz, de nekünk feltétlenül szükségünk van arra, hogy időt nyerjünk a szociális reformok megvalósításához (nézzük akár csak a közlekedést); feltétlenül stabilizálódnunk kell, és ehhez időre van szükség. Le kell gyűrnünk a burzsoáziát, ehhez pedig arra van szükségünk, hogy ne legyen megkötve egyik kezünk sem. Ha ezt megtettük, szabad kezünk lesz, és akkor viselhetünk forradalmi háborút a nemzetközi imperializmus ellen. A forradalmi — önkéntes — hadseregnek most létrehozott alakulatai jövendő hadseregünk tisztjei lesznek.

Az, amit Trockij elvtárs javasol — a háború megszün-

tetése, a békeszerződés aláírásának megtagadása és a hadsereg leszerelése —, ez nemzetközi politikai demonstráció. Csapataink visszavonásával azt érjük el, hogy odaadjuk a németeknek az észtországi szocialista köztársaságot. Azt mondják, hogy ha békét kötünk, akkor szabad kezet adunk a japánoknak és az amerikaiaknak, akik azonnyomban hatalmukba kerítik Vlagyivosztokot. De amíg Irkutszkig eljutnak, meg tudjuk szilárdítani szocialista köztársaságunkat. A béke aláírásával persze eláruljuk az önrendelkező Lengyelországot, de megóvjuk a szocialista észtországi köztársaságot, és lehetővé tesszük vívmányaink megszilárdulását. Persze, ezzel fordulatot teszünk jobb felé, s ezzel igen sáros útra kerülünk, de ezt meg kell tennünk. Ha a németek offenzívát indítanak, kénytelenek leszünk aláírni akármilyen békét, és akkor persze az roszszabb béke lesz. A szocialista köztársaság megmentéséért három milliárd hadisarc nem túlságosan nagy ár. Ha most aláírjuk a békeszerződést, szemléletesen megmutatjuk a tömegeknek, hogy az imperialisták (Németország, Anglia és Franciaország), amikor elfoglalták Rigát és Bagdadot, tovább verekszenek, mi pedig fejlődünk, fejlődik a szocialista köztársaság.

2

Lenin elvtárs rámutat arra, hogy néhány pontban nem ért egyet elvbarátaival, Sztálinnal és Zinovjevvel[559]. Egyrészt, persze, Nyugaton van tömegmozgalom, de a forradalom ott még nem kezdődött meg. Ám ha ennek folytán megváltoztatnánk taktikánkat, akkor a nemzetközi szocializmus árulói lennénk. Nem ért egyet Zinovjevvel abban, hogy a békekötés egy időre meggyengíti a mozgalmat Nyugaton. Ha hiszünk abban, hogy a német mozgalom a béketárgyalások megszakítása esetén azonnal kibontakozhat, akkor fel kell áldoznunk magunkat, mert a német forradalom ereje sokkal nagyobb lesz a miénknél. De a lényeg az, hogy ott a mozgalom még nem kezdődött meg, nálunk viszont már hangosan sivalkodó újszülött gyermeke van, és ha most nem mondjuk meg világosan, hogy hajlandók vagyunk a békére, akkor elpusztulunk.

Fontos, hogy kitartsunk az általános szocialista forradalom elérkezéséig, ezt pedig csak akkor érhetjük el, ha békét kötünk.

3

Lenin elvtárs javasolja annak szavazás alá bocsátását, hogy mindenképpen elodázzuk-e a békeszerződés aláírását.

Először megjelent: N. Lenin (V. Uljanov) Összegyűjtött Művei. XV. köt. 1922.

A TENGERÉSZETI FORRADALMI BIZOTTSÁGNAK

1918. I. 15.

Kérem, intézkedjenek soron kívül, hogy Ter-Arutjunanc elvtársnak azonnal rendelkezésére álljon 2000 matróz a burzsoá Ráda elleni katonai akcióhoz[560].

Lenin

Először megjelent: „Lenin és a Vörös Flotta". 1924.

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK

Antonov népbiztosnak, Harkov

Megkaptam táviratát. Üdvözlöm a kozákok csatlakozását[561], akiknek a küldöttei már itt vannak és részt vesznek a szovjetkongresszuson. Ami Mogiljovot illeti, most adtam át az üzenetet Podvojszkijnak, és még átadom Krilenkónak is; ami a földkérdést illeti a Don mellett, azt tanácsolom, vegyék figyelembe annak a határozatnak a szövegét, amelyet tegnap a szovjetkongresszus hozott a szovjetköztársaságok szövetségéről[562]. Ez a határozat teljes mértékben meg fogja nyugtatni a kozákokat. Kérem megmondani a titkárságnak, hogy Zatonszkij elutazott Harkovba; s minthogy Harkovba utazott, kéri, jelöljék ki helyetteséül Artyom elvtársat. Válaszoljon azonnal.

Lenin

Petrográdból Harkovba
1918 január 17-én (30-án).
Először megjelent:
V. A. Antonov-Ovszejenko:
„Feljegyzések a polgárháborúról".
Első kötet, 1924.

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK

Antonov népbiztosnak, Harkov

Tekintettel arra, hogy a Népi Titkárság kifogásolja az Ön és az ukrajnai Központi Végrehajtó Bizottság közötti súrlódásokat[563], kérem, közölje, miről van szó voltaképpen; önmagában véve nem kívánatos, hogy beavatkozzunk Ukrajna belügyeibe, hacsak katonai szempontból nincs rá szükség. Helyesebb ezeket vagy azokat az intézkedéseket a helyi hatalmi szervek révén végrehajtani, és általában az lenne a legjobb, ha minden félreértést ott helyben tisztáznának.

Lenin

Petrográdból Harkovba
1918 január, 21 előtt.

Először megjelent:
V. A. Antonov-Ovszejenko:
„Feljegyzések a polgárháborúról".
Első köt. 1924.

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK

1918. I. 21.

Antonov elvtárs! A Központi Végrehajtó Bizottság (a harkovi) panaszt emelt nálam Ön ellen. Roppantul sajnálom, hogy nem jutott el Önhöz az a kérésem, hogy nyilatkozzék. Kérem, mielőbb vegye fel velem a kapcsolatot (közvetlen vonalon — egy vagy két vonalon, Harkovon keresztül), hogy komolyan beszélhessünk és alaposan tisztázhassuk az ügyet. Az isten szerelmére, tegyen meg *mindent* annak érdekében, hogy *minden* súrlódást *kiküszöbölj ön* a (harkovi) Központi Végrehajtó Bizottsággal. Ez *rendkívül fontos országos* szempontból. Az isten szerelmére, béküljön ki velük, és ismerje el a szuverenitásukat *minden vonatkozásban*. Nyomatékosan kérem, hogy az Ön által kinevezett biztosokat váltsa le.

Nagyon-nagyon remélem, hogy Ön ezt a kérést teljesíti, és helyreállítja a *teljes* békét a harkovi Központi Végrehajtó Bizottsággal. Itt a *legeslegnagyobb* **nemzeti** *tapintatra* van szükség.

A Kalegyin és Társai fölött aratott győzelmek alkalmából[561] forró üdvözletemet, jókívánságaimat és gratulációimat küldöm Önnek. Hurrá, hurrá! Meleg kézszorítással

Lenin

Először megjelent:
V. A. Antonov-Ovszejenko:
„Feljegyzések a polgárháborúról".
Első köt. 1924.

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 JANUÁR 24-I (FEBRUÁR 6-I) ÜLÉSÉN[565]

JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS

1

Lenin elvtárs úgy véli, hogy a kongresszus napirendjére kell tűzni: a pártprogramot, a béke kérdését, taktikai kérdéseket.

2

N. I. Buharin, J. M. Szverdlov és I. V. Sztálin konkrét javaslatokat terjesztenek be a VII. pártkongresszus napirendjére vonatkozóan.

Lenin elvtárs egyetért az összes előtte szólókkal, de zavarja, hogy a pártban roppant nagy számban vannak októberi bolsevikok, ami gátolhatja a kongresszust következetes program kidolgozásában.

3

Lenin elvtárs véleménye szerint a tagfelvételkor feltétlenül bejegyzendő a pártba való belépés ideje: X. 25. előtt vagy után, s az újonnan belépőknek el kell ismerniük annak a taktikának a kötelező voltát, amelyet a párt az Októberi Forradalommal kapcsolatban helyesnek ismert el.

Megjelent: „Az OSZDMP KB jegyzőkönyvei. 1917 augusztus — 1918 február". 1929.

A BEBEL STUTTGARTI HATÁROZATI JAVASLATÁHOZ BENYÚJTOTT MÓDOSÍTÓ INDÍTVÁNYRÓL[566]

Jól emlékszem rá, hogy e módosító indítvány végleges megszövegezése előtt hosszasan tárgyaltunk közvetlenül Bebellel. Az első megfogalmazás sokkal nyíltabban beszélt a forradalmi agitációról és a forradalmi akciókról. Megmutattuk Bebelnek; ezt válaszolta: nem fogadom el, mert akkor az ügyészség feloszlatja pártszervezeteinket, mi pedig ezt nem kockáztatjuk, amíg nincs komoly dologról szó. A jogi szakértőkkel folytatott tanácskozások után és miután a szöveget többször átírtuk, hogy ugyanazt a gondolatot legális formában fejezzük ki, megtaláltuk a végleges megfogalmazást, amelyhez Bebel hozzájárult.

N. Lenin

1918 január—márciusában.

Megjelent: „Az ár ellen" c. gyűjteményben. A Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének kiadása. 1918.

TÁVIRAT M. A. MURAVJOVNAK

Muravjov főparancsnoknak, Kiev

18. II. 14.

Ha Antonov nem ad ki más rendelkezést, indítson minél erélyesebb akciókat a román fronton, Rakovszkijjal és bizottságával való megállapodás alapján.

Lenin

Petrográdból Kievbe.

Először megjelent:
V. A. Antonov-Ovszejenko:
„Feljegyzések a polgárháborúról".
Első köt. 1924.

M. A. MURAVJOV FŐPARANCSNOKNAK, A ROMÁNIAI LEGFŐBB KOLLÉGIUMNAK, AZ UKRÁN KÖZTÁRSASÁG NÉPI TITKÁRSÁGÁNAK, V. A. ANTONOVNAK

Rumcserod[567] Judovszkijnak Muravjov főpar.-nak való átadás céljából, Odessza, Muravjov főparancsnoknak, a Romániai Legfőbb Kollégiumnak, az Ukrán Köztársaság Népi Titkárságának, Antonovnak

Tekintettel az orosz—román fronton kialakult helyzet komolyságára és annak szükségességére, hogy a beszarábiai forradalmi csapatoknak rendkívüli segítséget nyújtsunk, Muravjov főparancsnok és északi hadserege álljon a Romániai Legfőbb Kollégium rendelkezésére. Egy pillanatig sem kételkedünk abban, hogy Kiev hős felszabadítói késedelem nélkül teljesítik forradalmi kötelességüket.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

1918 február 17-én.

Először megjelent:
V. A. Antonov-Ovszejenko:
„Feljegyzések a polgárháborúról".
Első köt. 1924.

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 FEBRUÁR 18-I ÜLÉSÉN[568]

JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS

1

Nem szabad halogatni a kérdés megtárgyalását, minthogy abban az esetben, ha a németek nem fogadják el a békejavaslatokat, forradalmi háborút viselünk.

2

Egy pillanat van csak az egységes taktika kialakítására. Ha az offenzíva ténnyé válik, akkor aláírjuk a békeszerződést. Lehet, hogy a németek alkut kötöttek a franciákkal, és hogy nem Lengyelországról, hanem a szovjet kormány megdöntéséről van szó.

A határozatlan taktika most nem helyénvaló. Cselekednünk kell. Ha a németek háborút viselnek a franciákkal szövetségben, akkor mi forradalmi háborút viselünk. Ezt világosan meg kell mutatnunk a népnek. Ezért kell fegyverszünet vagy béke. Megzavarjuk az öntudatukat. Nem tarthatjuk meg a tömegeket. Nincs válasz a rádióüzenetre. Mindnyájunknak harcolnunk kell. Más csoportosítás. A huzavona elhomályosítja a tömegek öntudatát. Elvesztik a földet. A békét a néppel kötöttük, nem az imperializmussal.

3

Egész Oroszországot tájékoztatnunk kell, hogy felkészüljünk.

Először megjelent:
„Az OSZDMP KB-ának jegyzőkönyvei. 1917 augusztus — 1918 február". 1929.

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 FEBRUÁR 23-I ÜLÉSÉN

JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS

1

Lenin elvtárs azt mondja, hogy a forradalmi frázisok politikájának vége. Ha továbbra is folytatódni fog most ez a politika, akkor ő kilép a kormányból is, a KB-ból is. A forradalmi háborúhoz hadseregre van szükség, hadsereg pedig nincs. Tehát el kell fogadni a feltételeket[569].

2

L e n i n elvtárs. Egyesek szemrehányást tettek nekem az ultimátum miatt. Én a végső esetben adok ultimátumot. Ha központi bizottsági tagjaink nemzetközi polgárháborúról beszélnek, ez gúnyolódás. Polgárháború Oroszországban van, de Németországban nincs. A mi agitációnk változatlan marad. Mi nem szóval agitálunk, hanem a forradalommal. Ez is változatlan marad. Sztálinnak nincs igaza, amikor azt mondja, hogy megtehetjük, hogy nem írjuk alá[570]. Ezeket a feltételeket alá kell írni. Ha önök ezt nem írják alá, három hét múlva a szovjethatalom halálos ítéletét fogják aláírni. Ezek a feltételek nem érintik a szovjethatalmat. Bennem a habozásnak a legcsekélyebb nyoma sincs. Nem azért adok ultimátumot, hogy azt visszavonjam. Elegem van a forradalmi frázisból. A német forradalom még nem érett meg. Hónapokra lehet szükség ehhez. El kell fogadni a feltételeket. Ha majd aztán új ultimátum lesz, akkor már új helyzet is lesz.

3

Lenin elvtárs. Én is szükségesnek tartom a forradalmi háború előkészítését. A szerződést lehet kommentálni, és mi kommentálni is fogjuk. A leszerelés itt merőben katonai értelemben szerepel. A háború előtt is volt nálunk hadsereg. A forradalmi háborúra komolyan fel kell készülnünk. Egy pillanatig sem kételkedem abban, hogy a tömeg a béke mellett van.

4

Lenin javasolja szavazásra feltenni: 1) elfogadjuk-e azonnal a német javaslatokat, 2) haladéktalanul készüljünk-e fel a forradalmi háborúra, 3) azonnal kérdezzük-e meg Petrográd és Moszkva szovjet választóit.

5

Lomov elvtárs azt kérdezi, vajon Vlagyimir Iljics megengedi-e a néma vagy nyílt agitációt a béke aláírása ellen.

Lenin elvtárs igenlő választ ad.

6

Mivel néhány központi bizottsági tag bejelentette, hogy lemond minden felelős szovjet- és pártfunkcióról[571], J. M. Szverdlov azt javasolja, hogy a központi bizottsági tagok maradjanak helyükön a kongresszusig és pártkörökben folytassák agitációjukat.

Lenin elvtárs amellett van, hogy vitassák meg a Szverdlov által felvetett kérdést, minthogy először is az aláírásig három nap idő van, másodszor, a ratifikálásig tizenkét nap van, ennélfogva van mód a párt véleményének kiderítésére, és ha a párt az aláírás ellen fog nyilatkozni, akkor a ratifikáció nem fog megtörténni, de minthogy ma kevés az időnk, javasolja a kérdés elnapolását másnapra.

7

Sztálin elvtárs azt kérdezi, vajon a funkciókról való lemondás gyakorlatilag nem jelenti-e a pártból való kilépést.

Lenin elvtárs azt válaszolja, hogy a Központi Bizottságból való kilépés nem jelenti a pártból való kilépést.

8

Lenin elvtárs azt ajánlja az elvtársaknak, hogy a szavazás alatt hagyják el az ülést és semmiféle dokumentumot ne írjanak alá, nehogy részt vállaljanak a felelősségből, de dolgozzanak tovább a szovjetben.

Elôször megjelent: N. Lenin (V. Uljanov) Összegyûjtött Müvei. XV. köt. 1922.

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK

Igen sürgős. Antonov népbiztosnak tartózkodási helyére

Ha törik, ha szakad még ma bevenni Rosztovot.

Lenin

1918 február 23-án.

Először megjelent:
V. A. Antonov-Ovszejenko:
„Feljegyzések a polgárháborúról".
Első köt. 1924.

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK

Antonovnak, Rosztov-Don
Tartózkodási helyére
Rosztov-Don

Forró üdvözletünket küldjük a szocializmus önfeláldozó harcosainak, üdvözöljük a forradalmi kozákságot. Novocserkasszkból küldött táviratára közöljük[572]: az egész doni terület városi és falusi szovjetjeinek teljhatalmú kongresszusa dolgozza ki a maga agrártörvény-javaslatát, és nyújtsa be a Népbiztosok Tanácsához jóváhagyás végett. Így jobb lesz. A doni terület autonómiája ellen semmi kifogásom sincs. Ennek az autonómiának a földrajzi határait a szomszédos zóna és a Donyec-medence autonóm köztársasága lakosságával való megállapodás alapján kell meghatározni. Képviselőt nem tudunk Önhöz küldeni, itt senki ki sem látszik a munkából. Kérjük Önt, képviselje a Népbiztosok Tanácsát, vagy belátása szerint jelöljön ki valakit.

Lenin, Sztálin

1918 február 28-án.

Először megjelent:
V. A. Antonov-Ovszejenko:
„Feljegyzések a polgárháborúról."
Első kötet. 1924.

A IV., RENDKÍVÜLI ÖSSZOROSZORSZÁGI SZOVJETKONGRESSZUS BOLSEVIK FRAKCIÓJÁBAN MONDOTT BESZÉD VÁZLATA[573]

1. Fordulat: 1917. X. 25. — 1918. II. 17. és utána.
2. A Breszt Litovszkban kötött béke és most . . . (Trockij versus* a forradalmi háború hívei) . . .
3. „Lélegzetvételi szünet."
4. Gazdasági nehézség . . . és Belgium?
5. „Árulás."

Frázis.

2 versus 10 és 200 000 versus 1 000 000[574].

6. Ukrajna és Finnország.
7. A paraszti tömegek, a kispolgárság, a deklasszált katona álláspontja . . .
8. Az osztályerők és a „szégyenletes béke". Hát az orosz burzsoázia?
9. A baloldali szociálforradalmárok „baloldalisága".
10. Még „kétségbeesés" is?
11. A „résnek", az „ellentmondásoknak", az erők stratégiai elosztásának kihasználása: Németország — Anglia — Japán — Amerika . . .

NB: *11 bis***: *Tilsit*. Béke és háború, összefüggésük.

12. Kívárni, visszavonulni a várakozás céljából. Mit? kit? A nemzetközi forradalmat.
13. Erőgyűjtés. A „haza védelme" *érdekében*. Fegyelem és fegyelem (drákói rendszabályokig menően).

1918 március 12—13-án.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

---

* — szemben, ellen. — *Szerk.*
** — másodszor. — *Szerk.*

A BRESZTI BÉKE RATIFIKÁLÁSÁRÓL

A SZOVJETKONGRESSZUSON MONDOTT BESZÉD VÁZLATA

1. Megérteni a történelmi fordulatot, az osztályok kölcsönös viszonyában és a társadalmi erők viszonyában végbement változást.

2. Az orosz forradalom „önállósága" (1917) II. 23. — (1918) II. 11. (Okok.)

3. Diadalmenet: (1917) X. 25. — (1918) II. 11.

4. Imperializmus: a súlyos vereségek, visszavonulások korszaka. Nem az az ellenség. Nincs hadsereg.

5. „Történetietlen" kérdésfeltevés. A burzsoázia és csatlósai.

6. Ki züllesztette szét a hadsereget?

7. Vinnyicsenkóék = Kerenszkijék + Cereteliék + Csernovék.

8. Provokáció és kelepce. „Örülünk a németnek" . . .

9. Kétségbeesés és frázis. Frázis és kérkedés: a baloldali szociálforradalmároknál [nálunk< $^{1}/_{10}$ (453 meg 36 meg 8 = 497)] . . . (Beteg hadsereg) . . .

10. Vesd össze 1907-et és 1918-at.

11. Parasztság és frázis.

12. „Lélegzetvételi szünet." **A haza védelme.**

13. 2 és 10; 200 000 és 1 000 000.

14. A tilsiti béke és a gyenge német nép (*c s a k* gyenge és elmaradott). Béke és háború és összefüggésük.

15. Várjuk ki, visszavonulva, a *m á s i k* szövetségest: a nemzetközi szocialista proletariátust.

1918 március 13—14-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 1929.

A TURKESZTÁN HATÁRTERÜLET TASKENTI SZOVJETKONGRESSZUSÁNAK, A TURKESZTÁN HATÁRTERÜLET NÉPBIZTOSI TANÁCSÁNAK, IBRAHIMOVNAK ÉS KLEVLEJEVNEK[575]

Legyenek meggyőződve róla, elvtársak, hogy a Népbiztosok Tanácsa támogatni fogja az önök határterületének szovjet elvek alapján felépülő autonómiáját; üdvözöljük kezdeményezéseiket, és mélységes meggyőződésünk, hogy önök az egész határterületen kiépítik a szovjetek hálózatát, és a már meglevő szovjetekkel szoros kapcsolatban fognak tevékenykedni.

Kérjük önöket, hogy a szovjetek alakuló kongresszusának összehívására alakított bizottságot, amelynek szervezését vállalták, küldjék el hozzánk Moszkvába, hogy együtt határozzuk meg, milyen viszonyban legyen az önök határterületének teljhatalmú szerve a Népbiztosok Tanácsával.

Kongresszusukat üdvözölve reméljük, hogy méltóképpen fogják teljesíteni az e kongresszusra háruló történelmi feladatokat.

Moszkva, 1918 április 22.

Lenin és Sztálin

Megjelent: „Scsit Naroda" 85. sz. 1918 május 5 (április 22).

G. J. ZINOVJEVNEK

1918. VI. 14.

Zinovjev elvtárs!

Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy Pétervárról nyomban kiküldjünk *több száz* agitátort falura. A szovjetkongresszus előtt ez rendkívül fontos[576], és az *egész* katonai és élelmezési helyzet ezt még sürgetőbben követeli. A pénzt ne sajnálja, majd szerzünk. Szvigyerszkijjel (és Cjurupával) részletesen beszélgettünk erről. Neki kell látni a dolognak.

Üdvözlet! *Lenin*

Moszkvából Petrográdra.

Először megjelent: „Pravda" 17. sz. 1925 január 21.

TÁVIRAT IVANOV BIZTOSNAK

Ivanov biztosnak, Voronyezs

A baloldali eszerek lázadását és Muravjov árulását teljesen felszámoltuk. Feltétlenül fokozott segítségre van szükség a csehszlovák fronton[577]. A kubáni fronton minden erőt a Tyihoreckajából Caricinba és a Caricinból északra vezető út teljes és megbízható védelmére kell összpontosítani, nem pedig az előnyomulásra[578]. A csehszlovák frontot ideiglenesen Mehanosin, Kobozev és Blagonravov irányítja.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

Moszkvából Voronyezsbe
1918 július 11-én.

Először megjelent:
„Krasznoarmejec" 21. (114.) sz. 1927.

TÁVIRAT J. B. BOSNAK

Kormányzósági Végrehajtó Bizottság, Penza, másolat Jevgenyija Bogdanovna Bosnak

Megkaptam táviratát[579]. Feltétlenül fokozott védelmet kell szervezni válogatottan megbízható emberekből, kíméletlen tömegterrort kell alkalmazni a kulákokkal, papokkal és fehérgárdistákkal szemben; a kétes elemeket városon kívüli koncentrációs táborba kell zárni. Az expedíciót indítsák meg. Táviratilag értesítsenek a végrehajtásról.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

Moszkvából Penzába
1918 augusztus 9-én.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 3. (26.) sz. 1924.

TÁVIRAT J. B. BOSNAK

1918. VIII. 12.

Bos, Kormányzósági Végrehajtó Bizottság, Penza

Megkaptam táviratát. Rendkívül meglep, hogy nem tájékoztatnak az öt járásban kibontakozott kulákfelkelés elfojtásának menetéről és kimeneteléről. Nem akarom feltételezni, hogy önök késedelmeseknek vagy gyöngéknek mutatkoztak a felkelés elfojtásában vagy a felkelt kulákok egész vagyonának és kiváltképpen gabonájának példát mutató elkobzásában.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

Moszkvából Penzába.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 3. (26.) sz. 1924.

TÁVIRAT M. SZ. KEDROVNAK

Bizalmas

Kedrovnak, Kormányzósági Végrehajtó Bizottság, Vologda

Az Ön elutazása okozta kár bebizonyította azt, hogy az angolok Dvina menti akciójának megindításakor nincs vezetőnk ezen a szakaszon.

Önnek most sürgősen pótolnia kell a mulasztottakat, lépjen érintkezésbe Kotlasszal, azonnal küldjön oda repülőket, és szervezze meg Kotlasz védelmét, ha törik, ha szakad[580].

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

Moszkvából Vologdába
1918 augusztus 12-én.

Először megjelent: „Bolsevisztszkaja Miszl" 11. (13.) sz. 1926.

N. I. MURALOVNAK

1918. VIII. 29.

Muralov elvtárs!

Kérem, támogassa e sorok átadóját, Malisev elvtársat, aki a Kotlaszba utazó csoport robbanóanyaggal való ellátását szervezi meg. *Az ügy roppant sürgős.*

Elengedhetetlen, hogy a robbanóanyagot *időveszteség nélkül* elszállítsák Vjazmából (Malisev az Ön parancsával még *a mai napon* elutazik Vjazmába).

Azonkívül táviratozni kell Kurszkba, hogy elhívják *Szoboljov* elvtárs robbantási szakértőt.

A robbantó csoportnak egy vagon (gyorsvonat) kell Kotlaszig.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

Először megjelent: „Szputnyik Politrabotnyika" 15. (45.) sz. 1926.

A NÉPBIZTOSOK TANÁCSÁNAK RENDELETE A NÉPBIZTOSSÁGOK JELENTÉSEIRŐL[581]

Utasítjuk az összes népbiztosságokat, hogy egy héten belül állítsanak össze egy rövid, kettőtől öt oldalig terjedő jelentést 1917. X. 25. óta végzett tevékenységükről.

E jelentéseket a legnépszerűbb stílusban fogalmazzák, és különös figyelmet fordítsanak azokra a tényekre, amelyek megmutatják a munkásszervezeteknek és a proletariátus képviselőinek az igazgatásban betöltött szerepét, valamint a fontosabb szocialista jellegű intézkedésekre és a burzsoázia ellenállásának elfojtásáért vívott harcokra.

Ugyanerre utasítjuk az Összoroszországi Rendkívüli Bizottságot is.

Kérjük a Központi Végrehajtó Bizottság Elnökségét, hogy rendelje el ugyanezt a saját tevékenységével kapcsolatban (különösen az alkotmányt és a szovjetkongresszusok eredményeit illetően).

1918 augusztus 29-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

ÜZENET M. F. VLAGYIMIRSZKIJNAK

1918. X. 27.

Vlagyimirszkij elvtársnak (vagy a Moszkvai Szovjet más elnökségi tagjának)

E sorok átadói viborgi elvtársak. Nagyon kérem, fogadja őket *azonnal*. Azonkívül ők felhívják figyelmünket a szovjetbe való belépéssel kapcsolatos *túlzott formalizmusra*, a hihetetlenül vaskalapos ellenőrzésre, a teljesen felesleges külön belépési engedélyek kiállítására. Nem lehet-e ezt a dolgot leegyszerűsíteni.

Üdvözlet!

Lenin

Először megjelent: „Iljicsről. Cikkek, megemlékezések, dokumentumok és anyagok gyűjteménye". „Priboj" kiadás. 1926.

RÁDIÓÜZENET MOSZKVÁBÓL MINDENKINEK, MINDENKINEK, MINDENKINEK!

Az összes határmenti szovjeteknek

A legutóbbi hírek szerint német katonák letartóztatták a német tábornokok küldöttségét, amely a fegyverszüneti tárgyalásokra utazott. A német katonák közvetlen tárgyalásokba kezdtek a francia katonákkal. Vilmos császár lemondott a trónról. A kancellár, a badeni herceg, nyugdíjazását kérte. Az új kancellár a kormányszocialista Ebert lesz. Az összes dél-németországi nagyvárosokban általános sztrájk tört ki. Az egész német flotta a forradalom mellett van. A forradalmi flotta kezén van az Északi- és a Balti-tenger minden német kikötője. A katonaküldöttek kieli tanácsától a nemzetközi proletariátushoz címzett szikratáviratot kaptunk arról, hogy a német hajóhad fölött vörös zászló lobog, és ma temetik az elesett szabadságharcosokat. Nagyon valószínű, hogy mindezt eltitkolják majd a keleti fronton és Ukrajnában harcoló német katonák előtt. Az összes rendelkezésre álló eszközöket felhasználva adják ezeket a tényeket a német katonák tudtára.

Csicserin
külügyi népbiztos
Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

Moszkva
Rádió

1918 november 10-én.

Először megjelent: „Izvesztyija CIK" 256. sz. 1927 november 6—7.

D. M. SERRATINAK

1918. XII. 4.

Kedves Serrati elvtárs!

Legjobb kívánságaimat küldöm önnek és Lazzari elvtársnak. Mindannyian reméljük, hogy Olaszországban, valamint az antant többi országában is, hamarosan kitör a proletárforradalom.

Szívélyes kézszorítással.

Üdvözlet az olasz elvtársaknak.

Őszinte híve *Lenin*

Először megjelent: „Almanacco socialista italiano". Milánó 1920.

PROSJAN ELVTÁRS EMLÉKEZETE

Prosjan elvtársat és munkáját a Népbiztosok Tanácsában való együttműködésünk idején, a múlt év végén és ez év elején ismertem meg, amikor a baloldali eszerek szövetségben voltak velünk. Prosjan azonnal kitűnt a forradalom és a *szocializmus* iránti mélységes odaadásával. Nem minden baloldali eszerről mondhattuk el, hogy szocialista, sőt talán a legtöbbről nem mondhattuk el. De Prosjanról ezt kellett mondanunk, mert jóllehet hű maradt az orosz narodnyikok ideológiájához, egy nem-szocialista ideológiához, szilárd szocialista meggyőződése nyilvánvaló volt. Ez a férfiú a saját útján, nem a marxizmuson keresztül, nem a proletariátus osztályharcának eszméjéből kiindulva lett szocialistává, és nemegyszer volt alkalmam megfigyelni a Népbiztosok Tanácsában végzett együttes munka során, milyen határozottan állt Prosjan elvtárs a bolsevik kommunisták mellé baloldali szociálforradalmár kollégáival szemben, amikor ez utóbbiak a kistulajdonosok álláspontját fejezték ki, és szembehelyezkedtek azokkal az intézkedésekkel, amelyeket a kommunisták a mezőgazdaság terén hoztak.

Különösen emlékezetes számomra az a beszélgetés, amelyet nem sokkal a breszti béke előtt folytattam Prosjan elvtárssal. Akkor úgy látszott, hogy közöttünk már nincsenek valamennyire is lényeges nézeteltérések. Prosjan arról kezdett beszélni, hogy pártjainknak egybe kell olvadniuk, hogy a kommunizmustól (akkor ez még nem volt közkeletű szó) legtávolabb álló baloldali eszerek is észrevehetően és igen nagymértékben közelebb kerültek a kommunizmushoz a Népbiztosok Tanácsában végzett együttes munka során. Én tartózkodóan fogadtam Prosjan javaslatát, idő

előttinek mondottam ezt a javaslatot, de egyáltalán nem tagadtam, hogy a gyakorlati munkában közelebb jutottunk egymáshoz.

Teljes meghasonlás következett be köztünk a breszti békével, és ebből a meghasonlásból, tekintve Prosjan forradalmi következetességét és meggyőződését, szükségképpen nyílt, sőt fegyveres harc következett. Hogy a dolog a felkelésig vagy olyan eseményekig fajulhatott, amilyen Muravjovnak, a baloldali eszer főparancsnoknak az árulása, ezt, bevallom, semmiképpen sem vártam. De Prosjan példája megmutatta nekem, milyen mélyen gyökerezik a baloldali eszerekben, még azokban is, akik a legőszintébb és legmeggyőződésesebb szocialisták, a *patriotizmus*, — s hogy a súlyos történelmi fordulat idején az általános világszemléleti nézeteltérések elkerülhetetlenül megnyilvánultak. A narodnyikok szubjektivizmusa végzetes tévedéshez vezetett még legjobbjaiknál is, akiket elvakított egy iszonyú erőnek, mármint a német imperializmus erejének a látszata. Más küzdelem ezen imperializmus ellen, mint felkelés, mégpedig feltétlenül az adott pillanatban, teljesen figyelmen kívül hagyva a mi helyzetünkből és a nemzetközi helyzetből adódó objektív feltételeket, a forradalmár kötelessége szempontjából egyenesen megengedhetetlennek látszott. Ugyanaz a tévedés nyilvánult itt meg, amelynek következtében 1907-ben a szociálforradalmárok a sztolipini duma feltétlen „bojkottálóivá" váltak. Csakhogy a heves forradalmi harcok körülményei között a hiba kegyetlenebbül megbosszulta magát, és Prosjant a szovjethatalom elleni fegyveres harc útjára sodorta.

S mégis, Prosjan 1918 júliusáig többet tett a szovjethatalom megszilárdításáért, mint amennyit 1918 júliusától aláaknázásáért tett. S a német forradalom után kialakult nemzetközi helyzetben elkerülhetetlen lett volna Prosjan újabb — s az előzőnél szilárdabb — közeledése a kommunizmushoz, ha ezt a közeledést nem gátolta volna meg korai halála.

N. Lenin

„Pravda" 277. sz.
1918 december 20.

1919

TÁVIRAT A KURSZKI RENDKÍVÜLI BIZOTTSÁGNAK

1919. I. 6.

Rendkívüli Bizottság
Kurszk
Másolat a Kormányzósági Végrehajtó Bizottságnak

Azonnal letartóztatni Kogant, a kurszki Felvásárlási Központ tagját, amiért nem nyújtott segítséget 120 éhező moszkvai munkásnak és üres kézzel engedte el őket. Közölni a lapokban és röpcédulákon, hogy megtudják a felvásárlási központok és az élelmezési szervek összes munkatársai: ha formálisan és bürokratikusan intézik az ügyeket, ha nem képesek segíteni az éhező munkásokon, akkor ezért a főbelövésig terjedő szigorú megtorlás jár.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

Moszkvából Kurszkba.

Megjelent: „Volna" (Kurszk) 5. sz.
1919 január 11.

VÁLASZ EGY PARASZT KÉRDÉSÉRE[582]

Az „Izvesztyija CIK" február 2-i száma közölte egy G. Gulov nevű parasztnak a levelét, aki azt a kérdést teszi fel, hogy mi az álláspontja a mi munkás-paraszt kormányunknak a középparasztokat illetően, és beszél azokról a híresztelésekről, amelyek szerint Lenin és Trockij között nincsen egyetértés, hanem jelentős nézeteltérések vannak közöttük, mégpedig éppen a középparaszttal kapcsolatban[583].

Trockij elvtárs már válaszolt a „Levél a középparasztokhoz" című írásában, amely az „Izvesztyija CIK" február 7-i számában jelent meg. Trockij elvtárs ebben a levélben azt mondja, hogy a közöttünk fennálló nézeteltérésekről szóló pletyka nevetséges és lelkiismeretlen hazugság, amelyet a földbirtokosok és a tőkések terjesztenek, vagy pedig azok, akik akarva nem akarva az ő szekértolóik. Én a magam részéről teljes egészében megerősítem Trockij elvtárs kijelentését. Közöttünk nincsen semmiféle nézeteltérés, és a középparasztot illetően nemcsak Trockij meg énköztem nincsenek nézeteltérések, hanem általában a kommunista pártban sincsenek, amelynek mindketten tagjai vagyunk.

Trockij elvtárs levelében részletesen és világosan megmagyarázta, hogy a kommunisták pártja, és a jelenlegi munkás-paraszt kormány, amelyet a szovjetek választottak, és amely ehhez a párthoz tartozik, miért nem tartja ellenségeinek a középparasztokat. Én teljes mértékben aláírom mindazt, amit Trockij elvtárs mondott.

Nincs a szovjethatalomnak egyetlen dekrétuma (törvénye), egyetlen rendelete sem, amelyben ne tenne különb-

séget a parasztok három csoportja között: az első csoport — a szegényparasztság (a proletárok és a félproletárok, a közgazdaságtanban szokásos megjelölés szerint). Számuk igen nagy. Amikor a földesurak és a tőkések voltak hatalmon, akkor az elnyomás súlya leginkább a szegényparasztságra nehezedett. A világ minden országában a munkásság és az őket támogató falusi szegénység az igazi szocialista mozgalom legszilárdabb támasza. A második csoport — a kulákok, vagyis a gazdag parasztok, akik idegen munkát zsákmányolnak ki, vagy úgy, hogy bérmunkásokat alkalmaznak, vagy úgy, hogy pénzt adnak kölcsön uzsorakamatra stb. Ez a csoport összejátszik a földbirtokosokkal és a tőkésekkel, a szovjethatalom ellenségeivel. A harmadik csoport — a középparasztok. Ők a szovjethatalomnak nem ellenségei. Barátaivá válhatnak, mi erre törekszünk és ezt el is fogjuk érni. A szocializmus tanítómesterei mindig azt tartották, hogy a munkásoknak meg kell dönteniük a földbirtokosokat és a tőkéseket a szocializmus megvalósítása érdekében, de a középparasztokkal meg lehet egyezni és meg is kell egyezni.

A földbirtokosok és tőkések uralma idején a középparasztok közül igen kevésnek — legfeljebb ha száz közül egynek — sikerült szilárd jólétet elérnie, de ezt is csak úgy, ha kulákká lettek, ráültek a szegényparasztok nyakára. Ám a középparasztok óriási többsége a földesurak és a tőkések uralma alatt óhatatlanul szükséget szenved és kénytelen eltűrni a gazdagok basáskodását. Minden kapitalista országban ez a helyzet.

A szocializmusban megvan a lehetőség arra, hogy minden munkás és kivétel nélkül minden szegényparaszt teljes és szilárd jólétben éljen, idegen munka bármiféle kizsákmányolása nélkül. Soha egyetlen bolseviknak, egyetlen kommunistának, egyetlen értelmes szocialistának eszébe sem jutott, hogy erőszakot alkalmazzunk a középparaszttal szemben. Minden szocialista mindig arról beszélt, hogy meg kell velük egyezni, hogy a középparasztoknak fokozatosan, önként kell rátérniük a szocializmus útjára.

A mi országunkat a kapitalisták négyévi bűnös háborúja jobban tönkretette, mint a többi országot. Minde-

nütt pusztulás és rombolás, nincs áru, a városokban és a nem mezőgazdasági kormányzóságokban szörnyű, kínzó éhínség dúl. Minden erőnket meg kell feszítenünk, hogy legyőzzük a gazdasági bomlást, legyőzzük az éhínséget, legyőzzük a földbirtokosok és a tőkések csapatait, akik a cár és a gazdagok, a kizsákmányolók régi hatalmát próbálják visszaállítani. Délen, a Donvidéken is, Ukrajnában is legyőztük a fehérgárdistákat, megtisztítjuk a fűtőanyaghoz (szénhez) és a gabonához vezető utat. Még egy utolsó kis erőfeszítés, és megmenekülhetünk az éhségtől. De a háború okozta bomlás súlyos, s csak az összes dolgozók önfeláldozó, huzamos munkája vezetheti ki országunkat a szilárd jólét útjára.

Azok közül a panaszok közül, amelyek a középparasztok köréből elhangzanak, kétfajta panaszt kell megemlítenünk. Először is a helyi hatóságok — különösen az istenhátamögöttiek — túlságosan „főnöki", nem demokratikus, sőt olykor egyenesen felháborító magatartására vonatkozó panaszokat. Nem kétséges, hogy falun nehezebb megszervezni a helyi hatóságok feletti helyes ellenőrzést és felügyeletet, olykor hozzádörgölőznek a kommunistákhoz a legrosszabb elemek, lelkiismeretlen alakok. Az ilyen emberek ellen, akik a szovjethatalom törvényeit megszegve igazságtalanul bánnak a parasztsággal, kíméletlen harcot kell folytatni, haladéktalanul el kell őket távolítani, a legszigorúbb ítélettel kell őket sújtani. A becsületes munkások és parasztok minden erőfeszítése arra irányul, hogy megtisztítsák Oroszországot a földesúri és kapitalista életforma ilyen „epigonjaitól", akik „főnökök" módjára merészelnek viselkedni, holott a mi munkás-paraszt köztársaságunk törvényei szerint az a kötelességük, hogy a szovjetek választott tisztviselőiként példát mutassanak a lelkiismeretességben és a törvények szigorú végrehajtásában. A szovjethatalom agyonlövetett már jó néhány olyan hivatalnokot, akiket például korrupción kaptak rajta, és az ilyen semmirekellők ellen végig fogjuk harcolni harcunkat.

A panaszok másik fajtája — a gabona elvétele, a gabonával való szabad kereskedelem szigorú eltiltása miatti panaszok. Kormányunk könyörtelenül harcol az

önkényeskedés és a törvénytelenség ellen. De vajon megengedhető-e a szabad gabonakereskedelem? A tönkretett országban híján, illetve szűkében vagyunk a gabonának, s ráadásul a vasutakat a háború úgy megrongálta, hogy a szállítás roppant rosszul megy.

Gabonahiány idején a szabad gabonakereskedelem fékevesztett spekulációt jelentene, az árak pudonként több száz rubelre emelkednének, hiszen az éhes ember mindent oda ad egy karéj kenyérért. A gabona szabad forgalma egy éhező országban a kulákok, a lelkiismeretlen gazdag parasztok veszett nyerészkedését jelenti, akik a nép nyomorát és éhségét kihasználva megtömik az erszényüket. A gabona szabad forgalma egy éhező országban a gazdagok győzelmét jelenti a szegények felett, mert a gazdagok esztelen, őrült áron is megveszik a kenyeret, a szegényeknek meg felkopik az álluk. A gabona szabad forgalma azt jelenti, hogy a gazdagok szabadon nyerészkedhetnek, a szegények pedig szabadon meghalhatnak. A gabona szabad forgalma visszafordulást jelent a tőkések uralmához és mindenhatóságához.

Nem. Mi nem akarunk és nem fogunk visszafelé menni, a tőkések hatalmának, a pénzeszsák hatalmának visszaállításához, a nyerészkedés szabadságához. Előre akarunk menni a szocializmus felé, a kenyérnek az összes dolgozók közötti helyes elosztása felé. Minden gabonafölösleget méltányos áron át kell adni a szovjet államnak, az állam meg egyenlő arányban ossza szét azt a dolgozók között. Ezt nem érhetjük el egy csapásra, nem könnyű dolog ilyen igazságos, szocialista rendszert megteremteni. Sokat kell fáradozni, sokat kell dolgozni, meg kell teremteni a munkások és a parasztok szigorú elvtársi fegyelmét, hogy gyökerestül kiirtsuk a kereskedelem régi, kapitalista szabadságát, a nyerészkedés szabadságát, a marakodás szabadságát, az elnyomás szabadságát, amely vérrel áztatta az egész földet.

Ehhez a nehéz munkához pedig most millió meg millió munkás és paraszt fogott hozzá. Minden becsületes, jó szándékú paraszt és munkás megértette a szocializmus jelentőségét és állhatatosan harcol érte.

Az egész világon növekszik a szocialista forradalom.

A tőkések hatalma, a „kereskedelem szabadsága“ nem fog visszatérni. A szocializmus győzni fog.

N. Lenin

1919 február 14.

„Pravda“ 35. sz.
1919 február 15.

MEGJEGYZÉSEK AZ ÁLLAMI ELLENŐRZÉS ÚJJÁSZERVEZÉSÉNEK A KÉRDÉSÉHEZ[584]

1) Munkásszerv vagy a munkások részvételének a szerve, a központban és a vidéken.
2) rendszerként felfogva.
*2 b i s** : $^2/_3$-a feltétlenül nő legyen.
3) A legközelebbi gyakorlati feladatok:
   (α) röpülő revíziós bizottságok, az állampolgárok panaszai alapján
   (β) harc az aktatologatás ellen
   (γ) forradalmi rendszabályok a visszaélések és az aktatologatás elleni harcban
   (δ) közlekedés
   (ε) a munka termelékenységének emelése
   (ζ) a termékek mennyiségének növelése.

1919 március 8-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

---

* — másodszor. — *Szerk.*

A PROGRAM ÁLTALÁNOS POLITIKAI RÉSZE HARMADIK PONTJÁNAK TERVEZETE (A VIII. PÁRTKONGRESSZUS PROGRAMBIZOTTSÁGÁNAK)

A burzsoá demokrácia a minden állampolgárra egyaránt kiterjesztendő formális jogok — például a gyülekezési jog, az egyesülési jog, a sajtószabadság — proklamálására szorítkozott. A legjobb esetben az történt, hogy a legdemokratikusabb burzsoá köztársaságokban e pontokra vonatkozóan minden törvényhozási korlátozást megszüntettek. De a valóságban a dolgozók a burzsoá demokráciában a közigazgatási gyakorlat és főként gazdasági rabszolgaságuk folytán mindenkor olyan helyzetben voltak, hogy nem élhettek valamelyest is szélesebb körben a szabadságjogokkal.

A proletár vagy szovjet demokrácia ezzel szemben nem formálisan proklamálja, hanem ténylegesen biztosítja a szabadságjogokat, mégpedig elsősorban és leginkább éppen azon osztályoknak, amelyeket a kapitalizmus elnyomott, vagyis a proletariátusnak és a parasztságnak. A szovjethatalom ezért kisajátítja és teljesen a dolgozók és szervezeteik rendelkezésére bocsátja a burzsoázia helyiségeit, nyomdáit és papírraktárait.

Az OKP-nak az a feladata, hogy a dolgozó lakosság egyre nagyobb tömegei számára biztosítsa a demokratikus szabadságjogok élvezetét és kibővítse ennek anyagi lehetőségeit.

1919 márciusában, legkésőbb 20-án.

Először megjelent: „Pravda" 113. sz. 1956 április 22.

ÜZENET E. M. SZKLJANSZKIJNAK

Az Ön aláírásával és az enyémmel *ma kemény hangú* táviratot kell küldeni mind a vezérkarnak, mind a *tartalék parancsnokságának*, *kötelezve őket* arra, hogy Vilna bevételében a *legnagyobb* erélyt és *gyorsaságot* fejtsék ki.

1919 április 24-én.

Először megjelent: „*Pravda*“ *217. sz.*
1925 szeptember 23.

G. J. ZINOVJEVNEK

1919. IV. 30.

Zinovjev elvtárs!

Jemeljanov elvtárssal folytatott beszélgetésem során különösen megdöbbentett, hogy kitűnő és megbízható pétervári munkások *feleslegesen* kínlódnak a technikával, teszem azt az autófuvarozással.

Megbocsáthatatlan! Technikai munkára be lehet fogni akár kilencedrangúakat, akár ismeretleneket is, vagyis olyanokat, akikről nem tudjuk, becsületesek-e. De olyanokat, mint Jemeljanov, *falura, a közigazgatásba*, a vezetésbe, a kerületi végrehajtó bizottságokba kell küldeni, ahol kevés a becsületes ember, ahol úgy kellenek a becsületes emberek, mint a falat kenyér.

Nem lehetne-e Jemeljanov elvtársból és 5—10 barátjából Pétervárott megszervezni a munkások *kezdeményező csoportját* 300—600 pétervári munkás kiválogatására, akiknek igen komoly párt- és szakszervezeti ajánlásuk van, hogy Oroszország-szerte minden kerületi végrehajtó bizottságba küldhessünk egyet vagy kettőt.

Én ezt a tervet teljes egészében támogatnám. Az ilyeneket (akik koruk miatt nem mennek háborúba) mind vegyük le a technikai munkáról és az olyan állásokból, amelyek *mással* is betölthetők, s irányítsuk át a falusi *közigazgatásba*. Az ilyen teljesen megbízható és tapasztalt pétervári munkások nélkül a falun nem fogunk jelentékeny javulást elérni.

Üdvözlet! *Lenin*

Először megjelent: „Krasznaja Letopisz" 2. (II.) sz. 1924.

TÁVIRAT L. B. KAMENYEVNEK[585]

Kievbe Rakovszkijnak, a Népbiztosok Tanácsa elnökének,
Kamenyev részére
Kézbesítendő a távirda ügyeletes biztosának

Feltétlenül szükséges, hogy Ön személyesen, ha kell, segítségül véve Joffét — ne csak ellenőrizzen és sürgessen, hanem saját maga vigyen erősítést Luganszkhoz és általában a Donyec-medencébe, mert különben kétségtelenül óriási és aligha helyrehozható katasztrófa szakad ránk. Ha kell, szerezzen magának megbízó levelet a kievi Honvédelmi Tanácstól. Kétségkívül elpusztulunk, *ha rövid időn belül teljesen meg nem tisztítjuk a Donyec-medencét.* Mahno csapataival ideiglenesen, amíg Rosztovot el nem foglaltuk, legyünk diplomatikusak. Személyesen Antonovot kell odaküldenünk, és személy szerint őt kell felelőssé tenni Mahno csapataiért. Táviratilag kérek részletes választ.

Lenin

1919 május 7-én.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 6. (41.) sz. 1925.

TÁVIRAT KUN BÉLÁNAK[586]

Budapest, Kun Bélának

Csupán ma, V. 13-án kaptam meg IV. 22-i levelét. Meggyőződésem, hogy Magyarország proletárjai az óriási nehézségek ellenére is meg fogják tartani és meg fogják szilárdítani a hatalmat. Üdvözlöm a magyar munkások és parasztok erősödő Vörös Hadseregét. Az antant kegyetlen békéje mindenütt növeli a szovjethatalom iránti rokonszenvet. Tegnap ukrán csapatok, miután legyőzték a románokat, átlépték a Dnyesztert. Legszívélyesebb üdvözletemet küldöm Önnek és az összes magyar elvtársaknak.

Lenin

1919 május 13-án.

Először megjelent: „Vörös Újság" 83. sz. 1919 május 16.

L. B. KAMENYEVNEK

Harkov Szénközpont Gecovnak, másolat Bazsanovnak, másolat Harkov, Bogdatyannak, a rendkívüli közellátási bizottság elnökének vagy Szerebrovszkijnak, másolat Kiev, Bogdatyannak, a rendkívüli közellátási bizottság elnökének, másolat Podvojszkij hadügyi népbiztosnak, Kiev másolat Trockijnak, Kamenyevnek tartózkodási helyén

A fronton kialakult jelenlegi helyzetben a Donyec-medencei munkások mozgósításának általános megszüntetése merőben megengedhetetlen[587]. A Honvédelmi Tanács figyelembe veszi a Donyec-medence rendkívüli fontosságát, és ezért elrendelte, hogy a mozgósítás alól kizárólag a vájárokat mentesítsék, még azoknál a vállalatoknál is, amelyek valamilyen oknál fogva ez idő szerint egyelőre nem működnek. A vájárok megkímélése mindenesetre megóvja a szénbányászatot a katasztrófától, és lehetővé teszi, hogy a rendkívüli helyzet elmúltával ismét megindítsuk a széntermelést. A behívás alól semmiféle más mentesítés nem adható.

Lenin
a Honvédelmi Tanács
elnöke

1919 május 16-án.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 6. (41.) sz. 1925.

FELJEGYZÉS V. A. AVANYESZOVNAK[588]

Avanyeszovnak az Állami Ellenőrzéshez, hogy *tartóztassa le* azt a tisztviselőt, aki ezt a választ adta.

Lenin

V. 20.

1919 május 20-án.

Először megjelent: „Isztoricseszkij Arhiv" 2. sz. 1956.

KUN BÉLÁNAK

Rejtjelesen

Csicserin elvtárs! Kérem lefordítani és elküldeni Kun Bélának.

VI. 18. *Lenin*

Kun Béla, Budapest

Mi a párt Központi Bizottságában külön napirendi pontként külön megvitattuk az Ön által megnevezett elvtárs elküldésének kérdését, amelyet Ön felvetett. Megállapítottuk, hogy az illető elvtársat lehetetlen elküldenünk, és egy másikat küldtünk, aki már el is indult, csak technikai okokból késik; hamarosan meg kell érkeznie.

Egyébként még megjegyzem, hogy Önnek persze igaza van, hogy tárgyalásokat kezd az antanttal. Tárgyalásokat kell kezdeni és folytatni, minden lehetőséget feltétlenül ki kell használni legalább ideiglenes fegyverszünet vagy a béke megkötésére, hogy a nép lélegzetvételnyi szünethez jusson. De egy pillanatig se bízzanak az antantban, becsapja önöket és csak időt akar nyerni, hogy aztán megfojthassa önöket is, bennünket is.

Igyekezzen repülőgépek útján velünk postai összeköttetést szervezni. Szíves üdvözlettel

Lenin

1919 június 18-án.

Először megjelent: „Lenin Magyarországról". Budapest 1954.

FELJEGYZÉS E. M. SZKLJANSZKIJNAK[589]

1919. IX. 4.

(A *lovasság* tehetetlen az alacsonyan repülő repülőgéppel szemben.)

Szkljanszkij elvtárs! Nem tudna-e Ön X. Y. Z... katonai *szakértővel* választ iratni: (gyorsan) a repülőgépek a lovasság ellen. *Példák. Egészen alacsony* repülés. *Példák.* Hogy „tudományos" alapon adhassunk utasítást (én valahol olvastam erről, de egy „gyakorlati ember", *I. N. Szmirnov*, nevet ezen — azt mondja, hogy butaság). ?

Lenin

Először megjelent: „Pravda" 44. sz. 1927 február 23.

ELŐSZÓ G. ZINOVJEV „PÁRTUNK LÉTSZÁMA“ CÍMŰ CIKKÉHEZ

Zinovjev elvtárs elküldte nekem ezt a cikket azzal a kéréssel, hogy juttassam el a moszkvai sajtónak. Szívesörömest teljesítem kérését. A cikk véleményem szerint megérdemli, hogy minden lapban leközöljék. Az összes elvtársaknak fel kell rá figyelniük, és Pétervár példáját követve egyidejűleg kell foglalkozniuk mind pártunknak a „befurakodóktól“ való legszigorúbb megtisztításával, mind pedig a munkás- és paraszttömegek legjobbjainak a pártba való bevonásával.

N. Lenin

„Pravda“ 210. sz.
1919 szeptember 21.

TÁVIRAT A PETROGRÁDI SZOVJET VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK JUGYENYICS OFFENZÍVÁJÁVAL KAPCSOLATBAN, 1919 OKTÓBER 14-ÉN

A fehérek offenzívája nyilvánvalóan manőver, hogy elvonják az erőket a mi déli előnyomulásunktól. Verjék vissza az ellenséget, irányítsák csapásaikat Jamburgra és Gdovra. Mozgósítsák az embereket a frontra. Számolják fel az ügyosztályok kilenctized részét. Eddig még sehol sem hajtottuk végre az összes erők mozgósítását, jóllehet erről sokat írtak, van egy központi bizottsági határozat is, vannak körlevelek is[590]. Mielőbb el kell kergetni őket, hogy önök segítséget nyújthassanak Délnek.

Megjelent: *„Krasznaja Gazeta“ 241. sz.*
1924 október 21.

FELJEGYZÉS A. SZ. JENUKIDZÉNEK, L. B. KAMENYEVNEK ÉS J. D. SZTASZOVÁNAK

Jenukidze, L. B. Kamenyev és J. D. Sztaszova elvtársaknak

Nagyon kérem, adjanak segítséget, ruhát, *lakást, ellátást* e sorok átadójának

Pjotr Ohrimenko elvtársnak[591].

Ha bármiféle nehézség merülne fel a segítség nyújtásával kapcsolatban, nagyon kérem, hívjanak fel telefonon.

1919. XI. 12.

V. Uljanov (Lenin)

Először megjelent:
„Szmena" 7. sz. 1956.

FELJEGYZÉS D. I. KURSZKIJNAK

Kurszkijnak[592]

Véleményem szerint, hozzá kellene fűzni

1) a jegyzőkönyv felvétele még *nem* „panasz", hanem csupán a vita *kezdetének* pontos *megállapítása*. A legjobb eszköz a panasz elkerülésére — ha biztosítjuk az azonnali pontos választ vagy végrehajtást.

2) ilyen módon lehet és kell elérni a gyors, *érdembeli* megoldást, aktatologatás nélkül, mégpedig: helyben javasolják a megoldás leggyorsabb módját, javasolják hivatalosan („itt meg itt szerezzék meg az anyagot, javaslom, hogy itt meg itt rendeljék meg, kérem, tegyék ezt az aktatologatás elkerülése végett"), az ilyen bejelentés vagy kérvény *nagyon* megkönnyíti a központnak az aktatologatás elleni harcot.

3) a Népbiztosok Tanácsához és a Honvédelmi Tanácshoz[593] — az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottsághoz.

4) a Népbiztosok Tanácsának jóváhagyása után közölni egy *cikket* (példákkal; szájba rágva) a „**Bednota**" című lapban.

Lenin

1919 december 17 és 23 között.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

FELJEGYZÉS D. I. KURSZKIJNAK[594]

Kurszkijnak:

(a bürokrácia rákfenéje)

1) Népszerűbben kell megírni.
2) a törvény szövegét teljes egészében idézni.
3) felsorolni *3—4* konkrét példát { miért? mivel? *könnyíti* meg ez a bürokrácia elleni harcot }
4) megkövetelni, hogy *mindegyik* kormányzósági végrehajtó bizottság újra kinyomassa,
5) megmagyarázni, hogy büntetéssel fogjuk sújtani *azt is,* aki *nem ismeri,* azt is, aki *nem alkalmazza* ezt a törvényt.

1919 december 17 és 23 között.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

ELŐSZÓ JOHN REED „TÍZ NAP, AMELY MEGRENGETTE A VILÁGOT" CÍMŰ KÖNYVÉHEZ

A legnagyobb érdeklődéssel és egy pillanatra sem lankadó figyelemmel olvastam John Reed „Tíz nap, amely megrengette a világot" című könyvét, és melegen ajánlom ezt a művet a világ munkásainak. Szeretném, ha ezt a könyvet sok millió példányban terjesztenék és minden nyelvre lefordítanák, mert a valósághoz híven és igen elevenen ismerteti azokat az eseményeket, amelyek annyira fontosak annak megértése szempontjából, hogy mi a proletárforradalom, mi a proletariátus diktatúrája. E kérdéseket ma széles körben vitatják, de mielőtt valaki elfogadhatná vagy elvethetné ezeket az eszméket, meg kell értenie döntése teljes jelentőségét. John Reed könyve kétségkívül hozzá fog járulni e kérdésnek — a nemzetközi munkásmozgalom alapproblémájának — tisztázásához.

N. Lenin

1919 végén.

Először megjelent: John Reed. „Tíz nap, amely megrengette a világot". Moszkva 1923.

1920

BESZÉD AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI SZAKSZERVEZETI TANÁCS KOMMUNISTA FRAKCIÓJÁNAK 1920 MÁRCIUS 15-I ÜLÉSÉN[595]

JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS

Elvtársak, Lozovszkij elvtárs azt mondta, hogy Buharin elvtárs meg én részben egyetértünk vele. Ez igaz. Önök megírták a téziseket, de mit védenek? Akkor ki kell húzni az önök téziseit, mert azokban ezt írják: „alapelvként", de mi nem a gyakorlatból indulunk ki. Akkor hát így is kell írniuk. És mi marad meg az önök téziseiből? Ma a hajósok gyűlésén voltam, vitatkoztam, és Iscsenko elvtárs azt mondta: „Mindenesetre megvan a biztosíték, hogy gyakorlati emberekként fogjuk felvetni a kérdést." Akkor hát ezt is kell írniuk. Önök viszont nem ezt írták; önök ezt írták: „alapelvként". Hol van önöknél alap, ki védi azt? Senki. Meghátrálnak. Ezt írják meg, és akkor a nézeteltérések fele megszűnik. De meg az, amit írtak, nem igaz: hol válaszolnak önök a testületi elv ellen felhozott érvre — hol marad önöknél a nagy tömegek részvétele, amikor a kollégiumban három, öt, hét munkás vesz részt? Akarják a nagy tömegek részvételét vagy nem akarják? Persze, aki ezt nem akarja, azt ki kell penderíteni, és el van intézve, csakhogy ez nem érv. Önök azt mondják: „nagy, párton kívüli munkástömegek". Ilyen tömegek egyetlen testületben sincsenek, ez nem igaz, és így nem lehet gondolkozni. A nagy, párton kívüli tömegek bevonásához nem erre a szisztémára van szükség: tanítani kell, előléptetni, mozgósítani. Hány munkást adott a textilesek központi bizottsága és a többi központi bizottság? hányat vittek közülük feljebb, hányat lejjebb három hónap alatt? Mondják meg nekem az adatokat, és akkor azt mondom: igen, ezek — emberek. „Elveket" írkálni — ez gyerekes dolog: két évig tanulmányozták és

írogatták az elveket — nevetni fognak rajta. Itt az érv nem felel meg a következtetésnek, a nagy tömegek részvételét három—héttagú kollégiummal biztosítják, ezen nevetni fognak; ez az első ellenvetésem.

Másodszor, hivatkozom a burzsoáziára: kitől kellene tanulnunk, ha nem a burzsoáziától? Hogyan kormányozott a burzsoázia? Kormányozott mint osztály, amikor ő volt az úr, és talán nem nevezett ki vezetőket? Az ő fejlettségi fokukat mi nem értük el. Ők tudtak uralkodni mint osztály, és kormányozni bárkinek az útján, teljes egyszemélyi felelősséggel, föntvolt egy kis testületük és ők nem elmélkedtek az alapelvekről és nem firkáltak ilyen határozatokat, — minden hatalom az ő kezükben, és az a mérvadó, aki érti a dolgát. A munkások még nem jutottak el idáig, és ahhoz, hogy győzzenek, le kell vetniük régi előítéleteiket. A munkásosztály uralma kifejezésre jut az alkotmányban, a tulajdonban és abban, hogy éppen mi visszük előre az ügyet, a kormányzás viszont megint más, ez hozzáértés dolga, gyakorlat dolga. A burzsoázia ezt remekül megértette, mi pedig még nem értettük meg. Tanuljunk tehát. Mi már itt kijelentettük, hogy szilárdan kézben kell tartani a hatalmat, de azt, hogy miként kell kormányozni, még nem tanultuk meg, nekünk még sokat, nagyon sokat kell tanulnunk a kormányzás tudományát.

A harmadik érv: a hozzáértés. Hol lehet önök szerint kormányozni hozzáértés nélkül, kormányozni alapos ismeret nélkül, a kormányzás tudományának ismerete nélkül? Nevetséges! Miféle összhang van itt, mire való önöknél ez a sok beszéd? A kormányzáshoz hozzáértés kell, és kitűnő közigazgatási szakembernek kell lenni. Ki mondja azt, hogy ezért van szükség a testületi elvre? Megfordítva, ez abból következik, hogy kevés tapasztalt emberünk van, ebből pedig az következik, hogy a testületi elv megengedhetetlen. Akkor vegyék elő a téziseket, amelyek valóban azt is mondják: a szakember mellett legyen egy biztos, egy bizottság stb. Amíg önöknél hiányzik a hozzáértésnek és a szakember megbecsülésének az elve — primitív álláspontonvannak. Így semmiféle ipari frontot nem fogunk teremteni. Az akarat egysége! Enélkül nincs semmiféle diktatúra e fronton, hanem huzavona lesz. Hiszen ez

tipikus jelenség, hogy ott súrlódások vannak, de nem igazgatás. Állítsanak oda tapasztalt szakembert, de mi már most tudjuk, hogy amikor a testületben hozzáértő ember hozzá nem értővel akad össze, akkor abból az akarat sokfélesége és teljes disszonancia jön létre. Ez — az ötödik érv*. A határozatokban egyre csak azt írják, hogy mindenki felelős a rábízott feladatért. De hol hajtják ezt végre? Mondják meg, hol osztottuk így meg a felelősséget? Két év óta tanulják az államvezetést, és még mindig ezt írják: „alapelvként". Ez nevetséges, ez II. osztályos gimnazisták stílusa (elemista dolgok), de lássuk a tapasztalataikat, és abból majd látni fogjuk, mennyire hozzáértő emberek önök, és miben mutatkozik meg a hozzáértés hiánya. Azt mondják, a tüzérségi igazgatóság hatáskörébe tartozó gyárvezetőségek rosszak voltak. Ezt a példát hozza fel Lozovszkij meg Tomszkij. Mikor? Lozovszkij elvtárs, figyelembe kell venni a szovjetköztársaság helyzetét: hol kezdtük, ki volt az élen? — Trockij előtt Krilenko, Dibenko, Podvojszkij, és mi ezzel a testülettel voltunk együtt, és ha Kolcsak meg Gyenyikin vertek bennünket, annak mi volt az oka? Az, hogy amikor mi heten voltunk, két évig kellett tanulnunk, és erről áttértünk az egyszemélyi vezetésre. Figyelembe kell ezt venni vagy sem? Ez semmiség, fogták a köztársaság kétéves történetét és eltörölték. Miért? Talán nem tetszik? Kezdjék elölről. És ki is Rikov — a szovjet honvédelem rendkívüli meghatalmazottja, és Rikov kezdte egyedül vállalni a dolgot. Önök nem ismerik saját történetüket, az önök Legfőbb Népgazdasági Tanácsának és a szovjetköztársaságnak a történetét. A történelem ezt mondja: a munkások testületi igazgatásáról áttértek a tizesbizottságokra, megégették a kezüket, és Kolcsak megvert bennünket, s jól tette, hogy megvert, mert tanultunk egyet-mást, s megtanultuk, hogy a testületi elvet rövidre kell fogni. Mi négy rendszert jelöltünk ki — fogadják el ezt a négy rendszert[596], fogadják el a KB téziseit. Akkor a szovjethatalom kétéves történetére, annak tapasztalataira fognak építeni, nem pedig az

* Nyilvánvaló, hogy volt egy negyedik érv is a testületi elv ellen, de a jegyzőkönyvi feljegyzésben nem szerepelt. — *Szerk.*

olyan okoskodásokra, amelyek primitívek, amelyek tévútra viszik önöket . . .* a felnőtt munkásnak, aki semmiféle szakembertől nem fél, és azt mondja, hogy „ha tapasztalt embereket adtok, akkor majd működni fog a gép". Így okoskodik a felnőtt munkás, a gyávák meg azt mondják: „csak szakember nélkül ne hagyjanak." Ez a gyöngeség jele. Hagyják abba a siránkozást, és legyenek felnőtt emberek.

Először megjelent: N. Lenin (V. I. Uljanov). „Cikkek és beszédek a szakszervezeti mozgalom kérdéseiről". Az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács kiadása. 1924.

---

* A szöveg itt olvashatatlan. — *Szerk.*

MEGJEGYZÉS AZ 1920 MÁJUS 6-I RÁDIÓÜZENETHEZ[597]

Teljes mértékben csatlakozom ehhez a nyilatkozathoz, valamint a Miljutyin elvtárs által 1920. III. 16-án küldött rádióüzenethez, és kérem, intézkedjenek annak érdekében, hogy a külföldi munkásoknak *minden* Oroszországba érkező küldöttsége feltétlenül adjon írásbeli nyilatkozatot arról, hogy e rádióüzeneteknek és jelenlegi megjegyzésemnek a tartalmát a külföldi munkások *tájékoztatása végett ismertették előtte.* A külföldi munkásoknak ismerniük kell az igazságot, azt, hogy amikor áttelepülnek hozzánk, nélkülözést vállalnak.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

1920. V. 6.

Megjelent: V. I. Lenin Müvei. 2—3. kiad. XXIX. köt. 1933.

FELJEGYZÉS V. P. MILJUTYINNAK

Egyetlen napig sem tűrhető tovább ez a határozatlanság. Ha valaki tiltakozik, *azonnal jelentse* a *Népbiztosok Tanácsához* (különben Ön lesz a felelős).

Kértek-e a német küldöttektől *nyilatkozatot*, amely szerint mi kijelentettük, hogy *nem garantálunk* a többi *és átlagos* oroszországi munkásokénál jobb ellátást, ruhát és lakást.

1919 májusában.

Először megjelent:
„Prozsektor" 4. (26.) sz. 1924.

SZ. I. BOTYINNAK

VI. 4. este féltizenkettőkor.

Botyin elvtárs! Amikor ma nálam járt, csak két perc állott rendelkezésemre, mert egy fontos ülésről hívtak ki.

Most van egy szabad negyedórám, és ezért részletesebben és világosabban megmondhatom (és meg is kell mondanom) Önnek: nyilvánvalóan történtek hibák, és ezeket a hibákat nyíltan, becsületesen, határozottan ki kell küszöbölni. Különben ez az igen komoly ügy sínyli meg.

Hiba volt, először, a „szakember" iránti bizalmatlanság[598], ami meggátolta, hogy azonnal *mindent* megmondjanak neki és gyorsan elvégezzék a *kísérletet*; másodszor, hogy a „közönséges" munkát, az előkészítő munkát Ön személyesen végezte, ami elvonta Önt az *igazi* munkától, holott a „közönséges", vagyis az előkészítő munkát teljes egészében *feltétlenül* át kell adni a gépészeknek, szerelőknek, elektrotechnikusoknak stb., hiszen ilyeneket találunk *tucatjával*. Ahhoz pedig, hogy az Ön *igazi* munkáját elkülöníthessék az előkészítő vagy segédmunkától, *állandóan* szükség van a „szakember" tanácsaira.

Ön most megígérte nekem, hogy teljes bizalommal lesz a „szakember" iránt, és azt hiszem, hogy Ön teljes mértékben meggyőződhetett az ő párthűségéről és a forradalom iránti feltétlen odaadásáról. Ezért arra kell kérnem: *teljes egészében* teljesítse a nekem tett ígéretét (különben a hibák feltétlenül *meg fognak ismétlődni)*. Már holnap reggel *m i n d e n t mutasson meg, mondjon el a „szakembernek"* (addig a *segéderők* odaszállítják a vagonokat és elvégzik az előkészítő munkát). Akkor a szak-

emberrel együtt huzavona nélkül el fogják végezni a *kísérleteket.*

Kérem, válaszoljon, hogy ezt megígéri.

Üdvözlet!

Lenin

1920 június 4-én.

Először megjelent: „Krasznaja Gazeta" 17. sz. 1927 január 21.

AZ ÁLLAMI KIADÓNAK
ÉS J. A. PREOBRAZSENSZKIJNEK ÉS N. I. BUHARINNAK

Az Állami Kiadónak

és *Preobrazsenszkij*,
Buharin elvtársaknak

Mind a mi lapjainkban, mind pedig a külföldiekben (a *különböző* országoknak nemcsak kommunista, hanem polgári sajtójában is) *hétről hétre* óriási anyag halmozódik fel, *főként* az antant *külpolitikájára vonatkozólag*.

Ez az anyag (lásd a „*Külügyi* Népbiztosság *Bulletinjé*"-t is) kárbavész a nemzetközi kommunista agitáció szempontjából, pedig rendkívül értékes.

Javaslom, hogy alakítsanak egy bizottságot, az gyűjtse össze ezt az anyagot, és *havonta* adjon ki kis brosúrákat belőle.

Tartalom: Az antant külpolitikájának a *tényei* (rablás; háborúk; felkelések; *pénzügyi* nyomás).

A példák száma legyen minél kisebb, mert a fő cél — a *más nyelvekre* való lefordítás.

Néhány egyetemi tanárból alakuljon egy albizottság, és ez (szigorú ellenőrzés mellett) gyűjtsön össze *minden* értékes anyagot, *főleg a polgári lapokból* (amelyek a legjobban *kiszolgáltatják* „vetélytársaikat").

A *párttagokból* álló bizottság el fogja olvasni a professzorok kéziratait, és ki fogja javítani, illetve *velük* fogja *kijavíttatni* őket.

Az újságok elkallódnak; a brosúrák megmaradnak és *segítséget nyújtanak majd a külföldi elvtársaknak*.

Kérem a véleményüket.

1920. VIII. 8. *Lenin*

Először megjelent:
„Knyiga o Knyigah" 3. sz. 1924.

N. I. BUHARINNAK

Buharin elvtárs!

Véleményem szerint ki *k e l l* adni oroszul De Leon „Two Pages“ stb. című művét, Frine előszavával és jegyzeteivel[599]. Én is írok hozzá néhány szót.

Ha egyetért ezzel, *intézkedjék* az Állami Kiadó útján.

Ha nem, majd beszélünk róla.

Lenin

1920 nyár utóján.

Először megjelent:
„Zsizny“ 1. sz. 1924.

FELJEGYZÉS A. I. JELIZAROVÁNAK[600]

A vezetés alapelve, az OKP és a központi szovjetintézmények összes határozatainak a szellemében,

— egy meghatározott személy teljes egészében felel egy meghatározott munkáért.

Én vezetek (ennyi meg ennyi ideje), én vagyok a felelős. Engem gátol a munkában X, aki nem felelős, nem vezető.

Ez marakodás. Ez káosz. Ez egy felelős munkára *alkalmatlan* személy beavatkozása. Követelem az illető *eltávolítását.*

1920 őszén.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljuclja" 11. (94.) sz. 1929.

M. N. POKROVSZKIJNAK

M. N. Pokrovszkij elvtársnak

M. N. elvtárs!

Szívből gratulálok sikeréhez: roppantul tetszett nekem az Ön új könyve: „Az orosz történelem dióhéjban"[601]. Eredeti a felépítése és a stílusa. Rendkívül érdekes olvasmány. Véleményem szerint le kell majd fordítani az európai nyelvekre.

Engedje meg, hogy egy kis megjegyzést tegyek. Ahhoz, hogy *tankönyv* legyen (márpedig azzá kell lennie), ki kell egészíteni *időrendi mutatókkal.* Megmagyarázom elgondolásomat; ilyenformán gondolom: 1) egy oszlopban kronológia; 2) egy oszlopban a polgári értékelés (röviden); 3) egy oszlopban az *Ön* marxista értékelése, *könyve oldalszámainak a megjelölésével.*

A tanulóknak ismerniük kell az Ön könyvét is, *a mutatót* is, nehogy tudásuk *felületes* legyen, hogy **ismerjék a tényeket,** hogy megtanulják összehasonlítani a régi tudományt az újjal. Hogyan vélekedik erről a kiegészítésről?

Kommunista üdvözlettel *Lenin*

XII. 5.

1920 december 5-én.

Először megjelent: „Arhivnoje Gyelo" IV. (17.) füzet. 1928.

TÁVIRAT A VILLANYEKÉKET GYÁRTÓ ÜZEMEKNEK[602]

Javaslom, hogy tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy a Földművelésügyi Népbiztosságnak 22 villamos mezőgazdasági gépre és alkatrészeikre vonatkozó megrendelését legkésőbb 1921 április 1-ig teljesítsék. A megrendelés teljesítésével kapcsolatos munkák állásáról hetente küldjenek távirati jelentést a Népbiztosok Tanácsának címére, Gorbunovnak.

Lenin
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

1920 december 31-én.

Először megjelent: „Isztoricseszkij Arhiv" 4. sz. 1956.

A POLITECHNIKAI OKTATÁSRÓL

MEGJEGYZÉSEK NAGYEZSDA KONSZTANTYINOVNA TÉZISEIHEZ[603]

(Privátim. Piszkozat. **Nem hozandó nyilvánosságra.** Még egy-kétszer megfontolom ezt.)

Nem szabad *így* írni a politechnikai oktatásról: ez nagyon elvont, a távoli jövőre vonatkozik, *nem veszi figyelembe* a meglevő, jelenlegi, szomorú valóságot.

A következőre van szükség:

1) hozzáfűzni 1 vagy 2 tézist a politechnikai oktatás *elvi* jelentőségéről

{*Marx alapján* / *a mi programunk, az OKP programja alapján*}

2) Világosan megmondani, hogy semmiképpen sem mondhatunk le éppen a politechnikai oktatás elvéről és arról, hogy ezt a *lehetőséghez képest* máris megvalósítsuk.

A 17. tézist *kidobni.*

A második fokozatról (12—17) ezt mondani:

A köztársaság rendkívül súlyos helyzete jelenleg azt követeli, hogy feltétlenül és haladéktalanul

összevonjuk* a 2. fokozatot a technikai szakiskolákkal,

átalakítsuk* a 2. fokozatot technikai szakiskolákká, de ugyanakkor, *nehogy ipari tanonciskolákká alakuljanak át,* a következő pontos szabályokat kell leszögezni:

1) kerüljük el a korai szakosítást; erre vonatkozólag dolgozzunk ki egy utasítást.

---

* (Javítandó: ne az egész 2. fokozatot vonjuk össze, hanem 13, 14 éves kortól, a **pedagógusok** *iránymutatása* és *döntése szerint.)*

2) az *összes* technikai szakiskolákban biztosítsunk nagyobb teret az *általánosan művelő* tárgyaknak.

Állítsuk össze a tananyagot évek szerint:

(Ha ilyen tananyag még nincs, akkor akasszuk fel Luna-csarszkijt) { kommunizmus történelem általában a forradalmak története az 1917-es forradalom története } { földrajz irodalom stb. }

3) *feltétlenül* elérendő feladatul kell kitűzni a *politechnikai* oktatásra való *azonnali* átmenetet, vagy helyesebben: *a politechnikai oktatás felé vezető*, már most megtehető *intézkedések* azonnali végrehajtását, mint például:

a Goelróval karöltve

a) a legközelebb eső villamoserőmű meglátogatása, több előadás ott végzett kísérletekkel egybekötve; *gyakorlati munkák*, amilyenek elektromossággal kapcsolatban végezhetők; azonnal részletes programot kidolgozni (1 látogatásra; 5 és 10 előadásból álló, 1, 2 stb. hónapos tanfolyamra),

b) ugyanez — *minden tűrhetően* működő *szovhozzal* kapcsolatban,

c) ugyanez — *minden tűrhetően* működő *gyárral* kapcsolatban,

a Goelróval karöltve

d) az *összes* mérnökök, agronómusok, az egyetemek fizikai-matematikai szakát elvégzettek mozgósítása (az elektromosságról és a politechnikai oktatásról, a gyakorlati foglalkozások vezetéséről szóló előadások tartására, tanulmányi kirándulások vezetésére stb.),

e) kis politechnikai múzeumok, vasutak, gőzösök konstruálása stb.

Ez rendkívül fontos. Koldusok vagyunk. Asztalosokra, lakatosokra van szükségünk, *azonnal. Feltétlenül.* **Mindenkinek** asztalossá, lakatossá stb. kell lennie, *de*

az általános műveltség és a politechnikai ismeretek bizonyos minimumával is rendelkezniük kell.

A 2. fokozatú iskola (helyesebben: a 2. fokozat felső osztályainak) feladata (12—17): képezzen ki a szakmáját alaposan ismerő
asztalost,
ácsot,
lakatost stb.,
aki szakmájában mesterré tud válni és erre gyakorlatilag felkészült, *oly módon azonban,* hogy ez az „iparos" *széleskörű általános műveltséggel* is rendelkezzék (ismerje minimum ennek meg ennek a tudománynak az *alapjait;* pontosan megjelölni, hogy melyiknek);

kommunista legyen (pontosan megjelölni, *mit* kell tudnia);

legyen politechnikai látóköre és ismerje a politechnikai műveltség alapjait (elemeit), nevezetesen:

(aa) a villamosság *alap*fogalmait (pontosan meghatározni, melyeket),

(bb) a villamosság *gépi*pari alkalmazásának *alap*fogalmait,

(cc) ugyanez a *vegy*iparban,

(dd) ugyanez az OSZFSZK villamosítási tervével kapcsolatban,

(ee) **legalább 1—3** alkalommal látogasson meg egy villamoserőművet, egy üzemet, egy szovhozt,

(ff) ismerje az agronómia stb. *ilyen meg ilyen* alapjait. Ki kell dolgozni *részletesen,* melyek legyenek a *minimális ismeretek.*

(Grinyko, úgy látszik, ostobán elvetette a sulykot, amikor *tagadta* a politechnikai oktatást (talán részben O. J. Smidt is)[604]. *Ezt kijavítani.)*

1920 végén.

Először megjelent: „Na Putyah k Novoj Skole" 2. sz. 1929.

1921

AZ OK(b)P X. KONGRESSZUSÁN AZ EGÉSZ TERMÉNYFELESLEG KÖTELEZŐ BESZOLGÁLTATÁSÁNAK ADÓVAL VALÓ HELYETTESÍTÉSÉRŐL MONDOTT BESZÉD TERVEZETE[605]

AZ EGÉSZ TERMÉNYFELESLEG KÖTELEZŐ BESZOLGÁLTATÁSÁNAK ADÓVAL VALÓ HELYETTESÍTÉSÉRŐL MONDOTT BESZÉD TERVEZETE

1. E kérdés általános politikai jelentősége: a *paraszti* (kispolgári) *ellenforradalom* kérdése.
   Ez az ellenforradalom már itt van az orrunk előtt.
2. Elméleti kitérés
   (α) polgári vagy szocialista forradalom?
   A harc dönti majd el,
   (β) A renegát Kautsky (102. old., 1918-as kiadás[606])...
3. Ki kit győz le? 2 különböző osztály.
   „Kronstadt" tanulsága[607]
   — — — a politikában: nagyobb egység (és fegyelem) a párton belül, erélyesebb harc a mensevikek és a szociálforradalmárok ellen
   — — — a gazdaságban: minél jobban *kielégíteni* a *közép*parasztságot.
4. Az egész parasztság (vagy majdnem az egész) középparasztsággá lett. „Szegényparaszt-bizottságok"[608].
5. Mivel lehet *gazdasági* vonatkozásban kielégíteni a középparasztságot? a kisárutermelőt?
   NB ‖ (α) a *forgalom* szabadsága, a kereskedelem szabadsága (= a kapitalizmus szabadsága)
   NB ‖ (β) erre a célra *árukat* előteremteni.
6. „A forgalom szabadsága" = a kereskedelem szabadsága = a kapitalizmus szabadsága.
   Vissza a kapitalizmushoz?
   A mi túlságosan sietős, merev, előkészítés nélküli „kommunizmusunkat" a *háború* tette szükségessé,

valamint az, hogy nem lehetett sem árut szerezni, sem a gyárakat megindítani.
Még igen sok lehetséges átmenet van.

7. || NB: A szövetkezet. A IX. kongresszus határozatának *hatályon kívül helyezése*[609] (szabadabban manőverezni)

A szövetkezet = az eszerek és a mensevikek politikailag gazdaságilag a szabad forgalom legjobb formája

8. Honnan szerezzünk árut?
   (α) Kölcsön. (100 millió aranyban.)
   (2 ajánlat.)
   (β) Kereskedelmi szerződés Angliával, Amerikával.
   (γ) Koncessziók.
9. Államkapitalizmus, a vele való blokk *fent*, —
   a forgalom szabadsága a parasztok stb. számára *lent*.
   Mankók és sebkötés?
   Félholtra verve.
10. Kimerültség, elgyengülés a munkások közt is.
    „Lélegzetvételi szünet", mint Breszt, gazdasági lélegzetvételi szünet.
    Javítani a munkások helyzetén (10 millió aranyban és *külön határozat)*[610].
    Javítani a parasztok helyzetén és megindítani a *forgalmat*.
11. Egyéni árucsere?
    Igen! Fokozzuk a termelést, megindítjuk a forgalmat, lélegzethez juttatjuk az országot, erősítjük a *kispolgárságot*, de még sokkal jobban megszilárdítjuk a *nagyüzemi termelést* és a *proletariátust*.
    Az egyik összefügg a másikkal.
12. Nem lehet megerősíteni a nagyüzemi termelést, a gyárakat, a proletariátust, ha nem élénkítjük *egy bizonyos fokig* a kispolgárságot és *ennek* forgalmát.
13. *Természetbeni adó.*
    A törvényhozás története (röviden)
    1918. X. 30.[611]
    Ma más a kérdés feltevése.

Gazdasági jelentősége.
(1) *Ösztönzés* a kistermelőnek: indítsd meg a termelést. Mindennél fontosabb.
(2) Nem feltétlenül azonnali állami monopólium. (Nem minden felesleg.)
(3) Pontosan megszabott kötelezettségek az állammal szemben.
A bürokratizmus *gyengítése.*
(4) *Lehet* szabadabb az egész „forgalom" és meg lehet szabadítani az „osztagoktól" is.

Rossz termés és jó termés	Popov és „jelentése"[612]	Előre bejelenteni? Módosítani a termés felmérése után	NB

14. Megóvni az „apparátus" *szilárdságát.*
De az apparátus legyen a politikáért (= az osztályok közti viszony felülvizsgálásáért és korrigálásáért), ne pedig a politika az apparátusért!!
(Jó) bürokrácia a politika szolgálatában, nem pedig a politika a (jó) bürokrácia szolgálatában.
Most a legnagyobb rugalmasságra, és **ennek érdekében,** a rugalmas manőverezés érdekében, az apparátus legnagyobb szilárdságára van szükség.

1921 március első felében.

Először megjelent: „Pravda" 79. sz. 1931 március 21.

A KRONSTADTI FELKELÉSRŐL

Higgyék el nekem, Oroszországban csak két kormány lehetséges: cári vagy szovjet kormány. Kronstadtban néhány őrült és áruló Alkotmányozó Gyűlésről beszélt. De vajon épelméjű ember gondolhat-e csak álmában is Alkotmányozó Gyűlésre, amikor Oroszországban ilyen rendkívüli állapotok uralkodnak. Az Alkotmányozó Gyűlés ma olyan medvék gyülekezete volna, amelyeket a cári generálisok vezetnek az orrukba fűzött láncnál fogva. A kronstadti felkelés valóban teljesen jelentéktelen incidens, amely a szovjethatalomra nézve kevésbé veszélyes, mint az ír csapatok a Brit Birodalomra nézve.

Amerikában azt gondolják, hogy a bolsevikok rossz szándékú emberekből álló maroknyi csoport, amely zsarnoki uralmába hajt rengeteg művelt embert, akik pompás kormányt alakíthatnának, ha a szovjet rezsim megszűnne. Ez a vélemény teljesen hamis. A bolsevikok helyébe senki más nem jöhetne, mint a generálisok meg a bürokraták, akik már réges-rég bebizonyították alkalmatlanságukat. Ha külföldön felnagyítják a kronstadti felkelés jelentőségét és támogatást nyújtanak neki, annak az az oka, hogy a világ két táborra oszlott: a tőkés külföldre és a kommunista Oroszországra.

„Petrogradszkaja Pravda" 67. sz.
1921 március 26.

FELJEGYZÉS N. I. BUHARINNAK

Elméletig *is* érdekes kérdés:
a proletár államhatalom

kezében tartja

Anyagi bázis
- a gyárakat
- a vasutakat
- a külkereskedelmet.

Összegezés: kezében van az **árualap** és annak *nagykereskedelmi* (vasúti) szállítása.

Mit csinál a proletárhatalom ezzel az alappal?

Eladja

(α) a munkásoknak és az alkalmazottaknak pénzért vagy pénz nélkül a munkájukért.
(β) a parasztoknak *gabonáért.*

Hogyan adja el? Kinek az útján?

A *bizományos* (= *kereskedő*) útján bizományi jutalék ellenében.

Előnyben részesíti a szövetkezetet (arra törekszik, hogy az egész lakosságot szövetkezetbe szervezze).

Miért *lehetetlen* ez? Ez pedig *kapitalizmus* + szocializmus.

1921 március—áprilisában.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" IV. köt. 1925.

TÁVIRAT PETROGRÁDBA A VILLANYEKÉKET GYÁRTÓ MUNKÁSOKNAK FOLYÓSÍTANDÓ ÉLELMISZER-PRÉMIUMOKRÓL[613]

Ismételten
három címre: 1) Petrográd a Területi Gazdasági Tanácsnak
2) A Petrográdi Szakszervezeti Tanácsnak, Avgyejevnek és Uglanovnak
3) A Petrográdi Végrehajtó Bizottságnak, Mihajlovnak.

Minthogy *Mihajlov* elvtárs panaszt emelt amiatt, hogy a Villanyeke munkásainak nem szolgáltatják ki az élelmiszer-prémiumokat, elrendelem a kérdés sürgős rendezését és egymás közti összehangolását, tekintettel az őszi szántáshoz szükséges húsz villanyeke elkészítésének a fontosságára.

Adjanak egészen pontos választ. Május 31.

Lenin
a Munka és Honvédelem Tanácsának elnöke

1921 május 31-én.

Először megjelent: „Isztoricseszkij Arhiv" 4. sz. 1956.

SZ. G. SZAID-GALIJEVNEK[611]

Az első kérdésre — igen.

A másodikra — még hosszú ideig.

A harmadikra — nem „pedagógusok meg dajkák", hanem a segítők szerepét.

A negyedikre — kérem pontos, rövid, világos tények közlését a „két áramlatra" vonatkozóan.

1921 július 18 és 20 között.

Először megjelent: „Az OKP KB-ának a nemzeti köztársaságok és területek felelős funkcionáriusaival tartott negyedik tanácskozása. (Gyorsírói jegyzet.)" Moszkva 1923.

FELJEGYZÉS V. A. SZMOLJANYINOVNAK

Szmoljanyinov elvtárs! Ezt az ügyet figyelemmel kell kísérni[615] (különösen ebből a szempontból: 1) ki a felelős? 2) megfelelően biztosítva van-e az üzem *önállósága*?)

Ha kell, tanácskozzék Korosztyelevvel.

Jegyezze fel magának ezt az ügyet, és **kísérje figyelemmel.**

8/5 *Lenin*

1921 augusztus 5-én.

Először megjelent: „Isztoricseszkij Arhiv" 4. sz. 1956.

N. P. GORBUNOVNAK

IX. 3.

Gorbunov elvtárs!

Most írtam alá a Munka és Honvédelem Tanácsa mellett működő Rendkívüli Exportbizottság[616] elnökének és tagjainak (Rikunovnak, Pjatyigorszkijnak, Valajevnek és Vlagyimir Szpiridonovics Jermakovnak) a meghatalmazását. Megbízom önt, hogy ismerkedjék meg e Bizottság tagjaival és a rávonatkozó rendelettel, s azután rendszeresen ismerkedjék meg munkája menetével, *beszámolóival*, és tegyen nekem jelentéseket.

Felhasználom ezt az alkalmat, s felhívom figyelmét arra, hogy feltétlenül szükséges a munka helyes megosztása Ön meg Szmoljanyinov között (és Borisz Volin között, ha sikerül bevonni), és az, hogy a Népbiztosok Tanácsa, valamint a Munka és Honvédelem Tanácsa hivatalának vezetője helyesen szervezze meg az egész munkát.

Pontosan meg kell osztani a funkciókat Ön meg Szmoljanyinov között. Mindegyiküknek meghatározott *ügyek* felett kell *„felügyeletet gyakorolniuk"* (villanyekék; hidraulikus tőzegkitermelés; kollektív ellátás; díjszabások stb. stb.).

Minden akár „régi", akár újonnan felmerülő ügyben rendszeresen egybe kell gyűjteni az összes dokumentumokat és adatokat, hogy mindig könnyen megtalálható legyen az, amire szükség van.

A „gazdasági front", a jelenleg legfontosabb front ügyeinek megosztásán kívül el kell osztani (vagy Önnek kell teljes egészében magára vállalnia) a nem gazdasági

népbiztosságokat is, „figyelemmel kísérve" munkájukat a kormányzósági és kerületi gazdasági tanácsok beszámolói alapján, meg más úton-módon is.

Minden „ügyben" időről időre (egyszer hetenként, egyszer havonta vagy kéthavonta, az ügy jellegéhez és fontosságához mérten, — de azonkívül *váratlanul* is) *ellenőrizni kell a valóságos* végrehajtást. Ez a legfontosabb és a legszükségesebb. Minden ellenőrzés eredményeit fel kell jegyezni.

Azt hiszem, hogy ha hárman lesznek (Ön + Szmoljanyinov + B. Volin vagy — ha Volinnal nem sikerül a dolog — másvalaki), akkor ez (kis létszámú irodai segéderővel) elég lesz az egész munka elvégzéséhez — persze egyrészt abszolút pontosság esetén, másrészt ha mindent, amit át lehet és át kell adni, átadnak az *„Ekonomicseszkaja Zsizny"*-nek, az *Állami Tervbizottságnak* és a többi illetékes intézménynek. A kerületi beszámolók olvasásába még több személyt kell bevonni, s aki elolvasta, az igazolja ezt aláírásával a minden beszámolóhoz hozzákapcsolt külön lapon: bevonunk publicistákat meg néhány párttagot a régiek közül, valamint néhány szakembert. Ha a beérkező beszámolók száma növekszik, önök összeállítják „a beszámolók olvasásában segédkezők" jegyzékét, és meghatározzák az elolvasott beszámolók visszaküldésének *szigorú* rendjét.

Erről a levélről készíttessen gépírásos másolatot, és küldje el nekem a Népbiztosok Tanácsa, valamint a Munka és Honvédelem Tanácsa hivatalvezetőjére háruló munkák elosztásának és vitelének tervére vonatkozó válaszával együtt.

Különösen nagy *figyelemmel kell kísérni* a hidraulikus tőzegkitermelést mind az 1922-es évadra külföldön már megrendelt tőzegszivattyúkkal kapcsolatban, mind pedig R. E. Klasszonnak azzal a közlésével kapcsolatban, hogy megoldotta a víztelenítés feladatát[617].

Megbízom Önt továbbá azzal, hogy vizsgálja meg, miért áll a „Nitves és Holm" svéd gyár (*„Ekonomicseszkaja Zsizny"* 194. sz. 4. old.)[618]. *„Lassan hozták tető alá"* a vízturbina-megrendelést!! Holott vízturbinában szörnyű hiányunk van!! Ez az ocsmányság és pimasz-

ság netovábbja! Okvetlenül *kerítse elő* a bűnösöket, hogy ezeket a gazembereket börtönben tanítsuk meg a móresre.

Határozza meg *pontosan*, hogy *személy szerint* ki felelős ennek a gyárnak a munkájáért és a gyárnak adott megrendelésekért.

Általában a pontos személyi felelősség megállapítása — a Népbiztosok Tanácsa, valamint a Munka és Honvédelem Tanácsa hivatalvezetőjének legfontosabb feladata. Ezt a legszigorúbban meg fogom követelni. Ha szükségesnek mutatkozik, haladéktalanul vonja be ebbe az Igazságügyi Népbiztosságot, valamint a Munkás-Paraszt Felügyeletet, illetve egy „szakértőjüket".

Még valamit. A Legfőbb Népgazdasági Tanács tudományos-technikai osztálya alighanem egészen elaludt. Vagy fel kell ébreszteni, vagy pedig valóban hozzá kell kezdeni ezeknek a tudós naplopóknak a szétkergetéséhez, és feltétlenül pontosan meg kell állapítani, ki lesz a felelős azért, hogy az európai és az amerikai technikát velünk értelmesen, idejében, gyakorlatilag, nem formalista módon ismertessék. Egyebek között Moszkvának meg kell kapnia az *összes* fontos, *legújabb* gépek egy-egy példányát — hogy tanuljon és tanítson. (Két mérnök azt mondta nekem, hogy Amerikában az utakat olyan géppel csinálják, amely a mezei utat pusztán saját nyomó erejével műúttá változtatja; milyen fontos volna ez a mi úttalan, félvad országunk számára!)

El kell érnünk, hogy a Legfőbb Népgazdasági Tanács tudományos-technikai osztálya és számos külföldi naplopója abbahagyja a naplopást, vagy hogy *leváltsuk őket.*

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

1921 szeptember 3-án.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

A. SZ. KISZELJOVNAK

Kiszeljov elvtársnak, a Kistanács elnökének
Másolatok: Bogdanov, Unsliht, Avanyeszov és Kurszkij elvtársnak

Felhívom figyelmüket Mihelsznek az „Izvesztyija" IX. 13-i, 203. számában megjelent cikkére[619].

A szerző azt írja, hogy 18 óta 2½ millió pud igen értékes vasrakomány fekszik el a raktárakban, csaknem a mocsárban, s ezt nem tartják nyilván, nem őrzik, lopkodják, és megeszi a rozsda.

Kérem, sürgősen ellenőrizze, igaz-e, amit a cikkben közöltek.

Ha ez igaznak bizonyul, haladéktalanul tegyen meg minden szükséges intézkedést az ingóság nyilvántartásba vételére, őrzésére stb., és a bűnösök szigorú felelősségre vonására.

Készítsen nekem részletes írásbeli jelentést, feltüntetve az ebben a hallatlan dologban bűnös személyek nevét és beosztását, és tájékoztassa a Munka és Honvédelem Tanácsát.

Kérem Önt, hogy mindezt a legsürgősebben hajtsa végre.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

1921 szeptember 15-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

V. A. AVANYESZOVNAK

X. 15.

Avanyeszov elvtárs! Ne tegyük-e át a súlyponti közlekedési gépgyárak *egy részét* a Legfőbb Népgazdasági Tanács hatásköréből a Közlekedésügyi Népbiztosság hatáskörébe? (a tegnapiakkal kapcsolatban)[620].

Érdekeltté kell tenni a fogyasztót.

Vegye fontolóra.

Kommunista üdvözlettel *Lenin*

Ami a raktár-ügyet illeti. Nem lehet-e elrendelni: A raktári alkalmazottak *prémiumot* kapnak $^1/_8$, $^1/_4$, $^1/_2$ raktár kiürítésért, ha annak tartalmát közvetlenül állami termelő üzemekhez (gyárakhoz, szovhozokhoz stb.) küldik szét (szállítják el).

Ugyanilyen prémiumot kapnak a raktáraktól átvevők ugyancsak a gyáraknak stb. való szállításért.

Személyi érdekeltség nélkül a világon semmire sem megyünk. *Érteni* kell ahhoz, hogyan kell az embereket érdekeltté tenni.

De Trojanovszkij nem okos. *Ön* lesz a felelős ezért az „elnökért", Ön személy szerint. Ezt vegye figyelembe.

Itt okos emberre van szükség.

Lenin

1921 október 15-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. 1928.

A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK II. ORSZÁGOS KONGRESSZUSÁN MONDOTT BESZÉD TERVEZETE[621]

AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA ÉS A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK FELADATAI

1. Nem közvetlenül kommunista módon, hanem „kerülővel és óvatosan".

2. Vereség és visszavonulás — — az újabb támadás érdekében.

3. Ki tud hamarabb élni az alkalommal, a tőkések vagy mi?

4. „Személyes érdekeltség" . . . Parasztok, munkások, szakemberek, temérdek ostobaság velük kapcsolatban.

5. *Tanulni* a bérlőktől és a tőkésektől.
Nehéz, *kegyetlen* tudomány.

6. *A termelés emelése* mindenáron.
Önök intézményeken kívül vannak? Még jobb, hogy kívül vannak.

7. *Írástudás.* Az analfabetizmus felszámolása, de nem az álmok világában + a felszámolásra alakított bizottság felszámolása. 1920. VII. 19[622].
Az analfabetizmus felszámolása terén elmaradt kormányzóságok és kerületek szégyenlajstroma.

8. *A kultúra emelése*
(minden nagy politikai fordulat után hosszú időre van szükség a „megemésztéshez", az „elsajátításhoz", az oktatáshoz, a durva, félig kész első építmény befejezéséhez).

9. A törvényesség fokozása . . . megtanítani az embereket arra, hogy *kulturáltan* harcoljanak a törvényesség-

gért, legkevésbé sem megfeledkezve a forradalmi törvényesség határairól. *Most* nem itt a hiba, hanem a törvénytelenségek *légiójában.*

10. *A korrupció* külön. Ki mit tett a korrupció elleni harc érdekében.

10 bis*. A bürokratizmus és a huzavona.

11. Termelési propaganda, a paraszt által már most *elérhető* gazdasági sikerek hangsúlyozása, érteni a siker hangsúlyozásához, a propagálásához, **figyelemmel kíséréséhez.**

12. A gazdasági *építés gyakorlati eredményei* — — — ez a lényeg. Ez mindennek a próbája.

13. ΣΣ** Négy parancsolat:

Három ellenség:

A kommunista *hencegés* — ez az ellenség
(1) Ne kertelj, ne hivalkodj a kommunizmussal, ne leplezd nagy szavakkal a gondatlanságot, a tunyaságot, az oblomovizmust, az elmaradást;

Analfabetizmus
(2) számold fel az analfabetizmust;

Korrupció
(3) harcolj a korrupció ellen;

ΣΣ
(4) ellenőrizd egész munkádat a gazdasági építés *gyakorlati* eredményein, nehogy a szavak szavak maradjanak.

ΣΣ

1921 október, 17 előtt.

Először megjelent:
„Molodaja Gvargyija" 2—3. sz. 1924.

---

* — másodszor. — *Szerk.*

** — Summa summarum — Végeredmény. — *Szerk.*

D. I. KURSZKIJNAK A MEZŐGAZDASÁGI BÉRLET ÉS KONCESSZIÓ KÉRDÉSÉRŐL[623]

Kurszkij elvtárs!

Alaposan meg kell vizsgálni a mezőgazdasági *bérlet* és *koncesszió* kérdését.

Nem vizsgálták meg elég alaposan.

A bérlet elvi elvetésének óriási jelentősége van. Azé a föld, aki megműveli.

Bérletnek nem kell lennie.

De a *szovhoz* vagy a „meg nem művelt föld" bérlete?

Ezt külön kell választani.

Ez külön kategória.

Azé a föld, aki megműveli, itt is. Az állam a tulajdonos, a szovhoz bérlője műveli. Ez voltaképpen nem bérlő, és ez a szó szoros értelmében véve nem bérlet.

Ez inkább — az *igazgatás* átadása.

Ezt tüzetesebben és alaposabban meg kell vizsgálni.

1921.

Lenin

1921 október 25-én.

Először megjelent: D. I. Kurszkijnak „A szovjet igazságszolgáltatás dolgozóinak V. országos kongresszusa. Gyorsírói jegyzet" c. könyvhöz írt előszavában. Az OSZFSZK Igazságügyi Népbiztosságának Jogi Kiadója. Moszkva 1924.

MEGJEGYZÉSEK AZ OKP TÖRTÉNETÉHEZ[624]

FELJEGYZÉS N. I. BUHARINNAK

Buharin elvtárs!

Azzal a témával kapcsolatban, amellyel ma Önt a Központi Bizottság megbízta, elküldöm Önnek megjegyzéseimet. Gondolkoztam erről a témáról, és a következő vázlatot készítettem:

(α) a vita, nézeteltérés és szakadás *tárgyainak* felsorolása.

(β) a szakadás szakaszainak és az egység szakaszainak váltakozása.

(γ) a mensevik túlsúly és a bolsevik túlsúly időszakainak váltakozása (esetleg grafikonon lehetne szemléltetni?)

Írja meg néhány sorban véleményét.

Lenin

XII. 1.

Nem volna-e ez jó cikke *gerincének*? Vagy valami efféle?

A NÉZETELTÉRÉS TÁRGYAINAK (IDŐRENDI) FELSOROLÁSA

1903. X. Szervezeti kérdés: a Szervezeti Szabályzat 1. §-a.

1904. „Zemsztvo-kampány".

1905. V. Állásfoglalás a forradalom, a sztrájkharc, a fegyveres felkelés kérdésében.

1905. VIII. Az Állami Duma bojkottja vagy részvétel?
1905. X.
1905. XII. Felkelés.
1906. I—III. Az Állami Duma bojkottja vagy részvétel?
1906. IV—V. Az I. Állami Dumához való viszony.
1906. VII. A fegyveres felkeléshez való viszony.
" IX. A partizánharchoz " "
1907. I—II. A II. Duma választásai: baloldali blokk vagy a kadetokkal?
1907. IV. A II. Állami Duma.
1909—10. Likvidátorság.
1911. A KB plénuma.
Egység vagy szakadás?
1912. Szakadás. (Likvidátorság.)
1913. „Sztrájkőrület" stb.
1913. Állásfoglalás a III. Állami Duma kérdésében.
1914. Állásfoglalás az imperialista háború kérdésében.
1917. II—III. Állásfoglalás a februári forradalom kérdésében.
1917. V. Koalíciós kormány.
1917. VII. Az első szovjetkongresszus.
1917. IX. Kornyilov-lázadás és Demokratikus Tanácskozás.
1917. X.
szovjethatalom.
terror.
breszti béke.
összeesküvések és polgárháború.
1918. Polgárháború. A mensevikek állásfoglalása.
1919. " " "
1920.
1921.

A BOLSEVIKOK ÉS A MENSEVIKEK HARCA: (A SZÁMARÁNYOK VÁLTOZÁSA)

1903. *Kongresszus* $\frac{20}{24}$ 44 szavazat[625] (egy párt).

1905. Két kongresszus. *Za* (Zirka = körülbelül) (két párt)[626].

1906. Stockholmi kongresszus. Pontosan (szavazatok száma) *egy* párt.

1907. Londoni kongresszus. Pontosan (szavazatok száma)[627] *egy párt.*

(A frakciók az állami dumákban.)

1911—12. *Munkásgyűjtések* (a likvidátorságról szóló gyűjteményből)[628] (egy párt és két párt).

1917. VI. Első országos szovjetkongresszus.

1917 XI. $\begin{cases} 1\,{}^1/_2\text{(?) millió.} \\ 9 \text{ millió}^{629}. \end{cases}$ *Alkotmányozó gyűlési választások.*

$\frac{1\,{}^1/_2 \text{ millió}}{9 \text{ millió}}$

1921 december 1-én.

Először megjelent:
„Bolsevik" 7—8. sz. 1924.

TELEFONTÁVIRAT V. A. AVANYESZOVNAK, D. I. KURSZKIJNAK ÉS A. D. CJURUPÁNAK

Sürgősen, soronkívül
Avanyeszovnak, Kurszkijnak, Cjurupának

Kis hadicselt gyanítok Oszinszkij és Bogdanov részéről, akik ma távollétemben terjesztik elő azt a kérdést, hogy hatálytalanítsák a Munka és Honvédelem Tanácsának azon határozatát, amely szerint felelősségre kell vonni a Fowler-ekék gyártásának elhúzódásában vétkes személyeket[630]. Kérem, kísérjék figyelemmel ezt az ügyet, és hassanak oda, hogy ne hatálytalanítsák a Munka és Honvédelem Tanácsának határozatát. Nem kétséges, hogy egyesek igenis vétkesek a huzavonában, és már elvi okokból sem szabad ilyen ügyeket a bürokratikus intézményeken belül elintézni, hanem nyilvános bíróság elé kell vinni őket, nem annyira a szigorú büntetés (lehet, hogy elég lesz a feddés), mint inkább a nyilvánosságra hozatal végett, és annak a közhitnek eloszlatása céljából, hogy a bűnösökre nem sújtunk le.

1921. XII. 13.

Lenin

Telefonon felvette L. A. Folyijeva.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

P. A. BOGDANOVNAK

1921. XII. 23.

Bogdanov elvtárs!

Feltétlenül és elvileg helytelennek tartom érvelését a Fowler-ekék ügyében. Igaz, hogy ez a tévedés Önnél nem olyan hajmeresztő (bocsánat az erős kifejezésért), mint Oszinszkijnál, aki egyszerűen a legrosszabb fajta bürokratizmus védelmezőjének csapott fel, mindamellett Ön is *rosszul* fogja meg a dolgot.

Nem kell félni a bíróságtól (nálunk proletár bíróság van) meg a nyilvánosságtól, hanem a nyilvánosság ítélőszéke elé kell vinni a huzavonát: csak így fogjuk ezt a betegséget igazán kikezelni.

Az Ön érve: kizárólag jó, odaadó, értékes dolgozók.

Tegyük fel, hogy ez igaz, hogy Önből nem a „hivatali sovinizmus" beszél.

Mi következik ebből?

Csak az, hogy a bíróság, ha egyetért majd Önnel *ebben* (márpedig Ön, ha szilárdan meg van győződve róla, bizonyára egy sereg komoly tanút fog ennek bizonyítására felvonultatni), ilyen döntést fog hozni:

> bűnösek a huzavona eltűrésében és a rossz szervezésben, de figyelembe véve, hogy a szovjethatalom őszinte hívei, amit számos tanú kétséget kizáróan bizonyít, továbbá figyelemmel rendkívül nagy lelkiismeretességükre és ügybuzgalmukra, ami szintén teljes mértékben bizonyítást nyert, figyelemmel a Legfőbb Népgazdasági Tanács

működésének általános fogyatékosságaira, amelyek részben az elnökség változásával stb. függnek össze... a bíróság eltekint mindennemű büntetés kiszabásától, abban a meggyőződésben, hogy a vádlottak, éppúgy mint a Legfőbb Népgazdasági Tanács egész elnöksége, levonják a tanulságokat a maguk számára.

Nos, ha *körülbelül* ilyen döntést hoznak, tagadhatja-e Ön ennek hasznos voltát? *társadalmi* jelentőségét, amely 1000-szerte nagyobb, mint titkos pártvonalon, központi bizottsági vonalon ostobán eltussolni az átkozott huzavona átkozott ügyét a nyilvánosság kizárásával?

Önnek elvileg egy cseppet sincs igaza. Mi nem tudunk nyilvánosan elítélni valakit az átkozott huzavonáért; ezért mindannyiunkat az igazságügyi népbiztossal egyetemben fel kell kötni a legelső fára. És én még nem vesztettem el a reményt, hogy egyszer ezért még majd felakasztanak bennünket *annak rendje és módja szerint.*

Ha Ön azt gondolja, hogy az OSZFSZK-ban nem akad *egy* okos ügyész és három okos bíró, igazán okosak (nem kapkodók, nem szószátyárok, nem frázishősök), akkor én Önt még a szovjethatalommal szemben táplált pesszimizmussal is megvádolom. E levél másolatát (az Ön levelével egyetemben) elküldöm Kurszkij elvtársnak azzal a külön kéréssel, hogy olvassa el és olvastassa el minél több jogásszal, és hogy külön őt, Kurszkijt terheli a felelősség azért, hogy *ehhez* a perhez egy feltétlenül *okos* ügyészt és *okos* bírákat keressen. S hogy Kurszkij személyesen legyen felelős (1) a bírósági eljárás maximális meggyorsításáért és (2) azért, hogy én *gyorsírás*os jegyzőkönyvet kapjak erről a perről (hogy lássam: vajon a mi *gyengécske* Igazságügyi Népbiztosságunk kezdi-e végre *megtanulni*, hogyan kell a huzavonával kapcsolatos ügyeket nyilvánosan megindítani és a nyilvánosság előtt lefolytatni). Ideje, hogy kezdje megtanulni.

Nem értem, hogy egy okos ügyész miért ne hordhatná le a sárga földig, miért ne tehetné nevetségessé, miért ne bélyegezhetné meg a bürokratikus huzavona „Bogdanov-féle" és „Oszinszkij-féle" védelmét, és miért ne emelhetne vádat ugyanakkor okosan, helyesen, mértéktartón?

Miért ne volna lehetséges egy *körülbelül* ilyen típusú ítélet:

> Bár rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy a bürokratikus huzavona eseteit nyilvános bíróság tárgyalja, ezúttal a legenyhébb ítéletet hozzuk, tekintettel a vádlottak rendkívüli jóhiszeműségére, de kijelentjük, hogy ezentúl meg fogjuk büntetni a huzavonáért a *legjámborabb* fajankókat is, *ha kétbalkezesek* (a bíróság talán udvariasabban fejezi majd ki magát), mert nekünk, az OSZFSZK-nak, nem jámborságra van szükségünk, hanem az ügyek *hozzáértő* intézésére.
>
> Eszerint ha Lomovot és Sztyunkelt[631] „jámborságukra" való tekintettel ezúttal nem büntetjük is meg, Unkszovot[632] (azt hiszem, így hívják?), akinek kötelessége volt, hogy a *Munka és Honvédelem Tanácsához* jelentéseket tegyen és ezt elmulasztotta, egy hétre leültetjük; — Iljint pedig[633] (a volt Iljin-gyár igazgatója?) és ennek a gyárnak *egész üzemi bizottságát*, és ennek meg ennek a gyárnak vagy ilyen meg ilyen gyáraknak *egész* szakszervezeti vezetőségét (amely ugyancsak felelősséggel tartozik) és kommunista alapszervezetének valamennyi tagját *bűnöseknek* nyilvánítjuk a huzavonában, a kétbalkezességben, a bürokratizmussal szemben tanúsított elnéző magatartásban, és *szigorú feddésben* és *nyilvános* megrovásban részesítjük, s egyúttal figyelmeztetjük őket, hogy csak első alkalommal szabunk ki ilyen enyhe büntetést, a jövőben viszont ezért a szakszervezeti és kommunista siserahadat (a bíróság talán finomabban fejezi majd ki magát) könyörtelenül bebörtönözzük.

Kommunista üdvözlettel.

V. Uljanov (Lenin)

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

FELJEGYZÉS G. I. KRUMINNAK[631]

Vegye fontolóra és öntsük végleges formába:

Elengedhetetlenül szükséges fokozott figyelmet fordítani az *adat*gyűjtésre (mind különtudósítók útján, bár nem kell *őket kizárólag erre a célra* felhasználni, mind pedig a *Munka és Honvédelem Tanácsának* és a népbiztosságoknak összes külön meghatalmazottai útján; s végül — és ez a fő — a vidékről az *illetékes* szervekhez *rendszeresen befutó* jelentések alapján) — olyan adatok gyűjtésére, amelyek közvetlenül a vidéken működő szervektől érkeznek (üzemek, bányák, erdőgazdaságok, fatelepek stb.). Az „*Ekonomicseszkaja Zsizny*" tekintse egyik legfontosabb feladatának, hogy összegyűjtse és *elemezze* nemcsak az iparigazgatóságoktól, hanem éppen a közvetlenül helyi munkát végző szervektől beérkező adatokat.

V. Uljanov (Lenin)

1921 végén.

Először megjelent: „Ekonomicseszkaja Zsizny" 96. sz. 1924.

1922

A HÁBORÚ ELLENI HARC KÉRDÉSÉHEZ

BUHARIN, ZINOVJEV ÉS MOLOTOV ELVTÁRSAKNAK
(A POLITIKAI IRODA TAGJAI RÉSZÉRE)

Azzal a Hannoverből tegnap érkezett hírrel kapcsolatban, amely szerint a Nemzetközi Vasmunkás Szövetség napirendre tűzi a háború elleni harc kérdését és határozatot hozott arról, hogy a háborúra sztrájkkal válaszol[635], javaslom a következőt:

1. Közöljünk több cikket a „Pravdá"-ban és az „Izvesztyijá"-ban, megemlítve a Bázeli Kiáltvány sorsát, és tüzetesen megmagyarázva azt az egész ostoba gyerekességet, illetve azt az egész szociálárulást, amelyet a vasmunkások megismételnek.

2. A Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának legközelebbi kibővített ülésén vessük fel a háború elleni harc kérdését, és hozzunk részletes határozatokat, megmagyarázva, hogy csak jó illegális apparátussal rendelkező, eleve felkészült és kipróbált forradalmi párt vívhat sikeresen harcot a háború ellen, s e harc eszköze nem a háború elleni sztrájk, hanem forradalmi sejtek alakítása a hadviselő hadseregekben, ezek előkészítése a forradalom végrehajtására.

1922. II. 4.

Lenin

Telefonon felvette L. A. Fotyijeva.
Először megjelent: „Pravda" 17. sz. 1929 január 20.

FELJEGYZÉS D. I. KURSZKIJNAK

1922. II. 20.

Mi semmi „magánügyet" nem ismerünk el, számunkra a gazdaság területén *minden közjogi*, és nem magánjogi. Mi csak az államkapitalizmust tartjuk megengedhetőnek... Ezért kell kiszélesíteni az állami beavatkozást a „magánjogi" viszonyokba, kiszélesíteni az államnak a „magánjogi" szerződések hatálytalanítására vonatkozó jogát, nem a corpus juris romani-t* alkalmazni a „polgári jogviszonyokra", hanem a mi *forradalmi jogtudatunkat*, megmutatni módszeresen, következetesen, kitartóan számos mintaperen, *hogyan* kell a dolgot okosan és erélyesen intézni.

Először megjelent: „A szovjet igazságszolgáltatás dolgozóinak V. országos kongresszusa. Gyorsírói jegyzet". Az OSZFSZK Igazságügyi Népbiztosságának Jogi Kiadója. Moszkva 1924.

---

* — a római jog törvénykönyvét. — *Szerk.*

A. D. CJURUPÁNAK

A NÉPBIZTOSOK KISTANÁCSÁNAK ADANDÓ UTASÍTÁS TERVEZETÉVEL KAPCSOLATBAN[636]

Cjurupa elvtárs! Úgy látszik, közöttünk továbbra is sarkalatos nézeteltérés áll fenn. Véleményem szerint az a fő, hogy a súlypontot a dekrétumok és rendeletek írásáról (amibe lassan belebolondulunk) áthelyezzük *az emberek kiválasztására* és *a végrehajtás ellenőrzésére*. Ez a dolog veleje.

Nem alkalmas erre a Népbiztosok Kistanácsa? Meglehet. Akkor *Önnek meg Rikovnak* idejük $^{9}/_{10}$ részét erre kell fordítaniuk (**nevetséges** a Munkás-Paraszt Felügyelettől és a hivatalvezetőtől többet várni, mint *egyszerű* megbízások végrehajtását). Mindannyian belesüppedtünk a „hivatalok" poshadt, bürokratikus mocsarába. Az ezellen vívott mindennapos harchoz nagy tekintély, ész, erős kéz szükséges. A hivatalok — szemét; a dekrétumok — szemét. Megkeresni az embereket, ellenőrizni a munkát — ez a lényeg. Ha Ön + Rikov erejük $^{9}/_{10}$ részét erre fordítják, és felhasználják a hivatalvezetőnek (s olykor a Népbiztosok Kistanácsa tagjainak) a segítségét, akkor talán nem lesz még baj.

Küldje el nekem még egyszer a Népbiztosok Kistanácsára vonatkozó tervezetet.

Lenin

1922 február 21-én.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

AZ ÁLLAMI BANK ELNÖKÉNEK

II. 28.

Sejnman elvtárs!

Azon a megjegyzésén, hogy az Állami Bank most „hatalmas apparátus" (II. 22.), nevetnem kellett. Megsúgom Önnek: ez a gyerekesség netovábbja, a kommunista-hivatalnoki gyerekesség netovábbja.

„Hatalmas apparátus"! A „hatalmas apparátus" = az egyik állami zsebből a másikba dugunk olyan figyelemre méltóan „reális értékeket", mint a szovjet rubel... A folyószámlák aranyrubelben számítva (de ez is hamisan, nem a *reális* árfolyam szerint) 2,8—7,9—10,3 millió rubel (XII. 16-án, I. 16-án és II. 1-én). Hahaha! Ebből hány százalék? 90—98 % a mi *kincstári trösztjeinktől!* vagyis ugyanazoknak a bürokratáknak ugyanazok a hivatalos írásai.

Az Állami Bank most = játszadozás különféle akták bürokratikus másolgatásával. Ez az igazság, ha nem az émelygős kommunista-hivatalnoki hazugságot (amivel Önt, mint főtisztviselőt, traktálják), hanem az *igazságot* akarja tudni.

És ha Ön nem akarja nyitott szemmel az egész „kommunista" hazudozáson keresztül meglátni ezt az igazságot, akkor Ön olyan ember, aki élete virágában *elpusztult* a hivatali hazudozás hínárjában. Ez kellemetlen igazság ugyan, de igazság.

Vagy keresi és *lassanként* megtalálja (százszor kipróbálva és ellenőrizve) azokat az **embereket,** akik képesek az Állami Bank nevében megszervezni a kereskedelmet, ellenőrizni a kereskedelmet, ösztönözni az

agilis kereskedőket, *bezárni* az állítólag kereskedelmi, valójában azonban kommunista-bürokratikus kereskedelmi és gyári „Potyomkin-falvakat", — vagy pedig az egész Állami Bank és egész munkája = nulla, a nullánál is kevesebb, az új bürokratikus játékszerrel való önámítás.

S amíg Ön a tapasztalat által ellenőrzött gyakorlattal be nem bizonyítja, hogy az Állami Bank ezeket az embereket, felügyelőket, ügynököket stb. *kezdi megtalálni*, addig kár minden szóért: úgysem fogom elhinni.

Kérem, ne haragudjon őszinteségemért.

Lenin

1922 február 28.

Először megjelent:
„Bolsevik" 1. sz. 1949.

V. A. TYIHOMIROVNAK[687]

Másolat Molotov, Cjurupa elvtársaknak

Tyihomirov elvtárs!

Véleményem szerint semmiféle változtatásra nincs szükség.

Nem a szövetkezetet kell hozzáidomítani a *nephez*, hanem a *nepet* a szövetkezethez.

A szakszervezetekkel való párhuzam nem helyes, közelebb járna az igazsághoz a szovjetekkel való párhuzam.

Meg kell hagyni a régi felépítést. Minden figyelmet és minden erőt irányítsunk az *emberek* kiválasztására (ez a gyengénk most) és *a magánkereskedelem legyőzésére.*

Mindent erre irányítsunk.

Semmiféle átépítés.

Vannak-e gyakorlati eredmények? Attól tartok, hogy nincsenek.

A forgalom IX — 1
X — 3
XI — 6
XII — 10 millió háború előtti rubel?
és 1922. I. ?

A költség %-aránya? Gyöngülnek vagy erősödnek a helyi szövetkezetek?

Kommunista üdvözlettel

Lenin

1922 március 1-én.

Először megjelent: „Kooperatyivnaja Zsizny" 255. sz. 1927 november 6—7.

I. I. SZKVORCOV-SZTYEPANOVNAK

III. 19.

Sztyepanov elvtárs!

Most fejeztem be könyve 160 oldalának átnézését[638]. Amennyire vadul szidtam Önt (szitkozódásom alig tűrte el a nyomdafestéket) azért, hogy Ön képes most hónapokon át foglalkozni Cunow megcáfolásával[639], annyira el vagyok ragadtatva ettől a könyvtől. Ez igen! Iskolapéldája ez annak, hogyan kell az orosz vadembert tanítani az *elemeken* kezdve, de nem „féltudományra" tanítani, hanem az *egész tudományra.*

Írjon még (de előbb pihenje ki magát *kellőképpen*) ugyanilyen kötetet a vallástörténetről *és mindenféle és fajta* vallás *ellen* (többek közt a kanti és más kifinomultan idealista vagy kifinomultan agnosztikus vallás ellen is), áttekintést adva az ateizmus történetére és az egyháznak a burzsoáziával való **kapcsolatára** *vonatkozó* anyagról.

Még egyszer: üdvözlöm és gratulálok a nagyszerű eredményhez.

Lenin

P. S. A 97. oldalon hiba van. Respondek tévedett[640]. Azt tanácsolom, nézze meg az eredeti forrást és hasonlíttassa össze. Csatolok egy levelet Popovhoz (elküldheti az én titkárnőm útján).

P. P. S. Az előszót elküldöm a titkárnőnek[641].

1922 március 19-én.

Először megjelent: „Proletarszkaja Revoljucija" 10. (93.) sz. 1929.

AZ 1922. III. 27-ÉN MONDOTT BESZÉD TERVEZETE[642]

1. *Genuáról* röviden elismételni az 1922. III. 6-án mondottakat[643]. (+ A küldöttséget összeállítottuk. — A direktívákat gondosan megvitattuk, nem egyszer és nem kétszer. — „*Mi készen vagyunk*".)
2. *NEP.* E „kérdés" fő pontjai: (a) A parasztgazdasággal való „összefogás" próbája.
3. (b) Az állami és tőkés vállalatok (mind a *kereskedelmi*, mind az *ipari*; mind az *orosz*, mind a *külföldi* vállalatok) próbája a verseny útján.
4. (c) „Államkapitalizmus". E szó skolasztikus jelentése *versus** forradalmi és gyakorlati jelentése. ((*Állam*kapitalizmus. Az állam „**mi**" vagyunk.))
5. (d) A visszavonulás megállítása. Nem abban az értelemben, hogy „már megtanultuk", hanem ebben az értelemben: ne idegeskedj, ne kapkodj, hanem az *adott talajon* tanulj, „az erők A felderítés megtörtént. *Vegyes társaságok.*

* — versus — szemben. — *Szerk.*

átcsoportosítása és felkészülés" = a napi jelszó. *A magángazdasági tőke elleni* támadás előkészítése = a jelszó.

6. „Evolúció vagy taktika"? Usztrjalov a „Szmena Veh"-ben[644]: hasznosabb az „élelyítő kommunista hazudozásnál".

7. Ki kerekedik felül? Mi hiányzik? Kulturáltság, az *irányításhoz* (többek közt az állami kereskedelem irányításához) szükséges *szakértelem.*

8. *Todorszkij, 62. old., aláhúzni*[645]. Már 1918. X.-ban! (Vö. hódító és meghódított: ki a kulturáltabb? Moszkva 4700 felelős kommunistája és a moszkvai bürokrácia.)

Két *tipikus* példa:

9. 1. sz. példa: A *Moszkvai Fogyasztási Szövetkezet* harcol a *Külkereskedelmi Népbiztosság* bürokratizmusa ellen[646].

„A fehér tehén másolata"[647]. Mi hiányzott „nekik" (Kraszin és Kamenyev nélkül)? *A kulturáltság.*

(*Anyagok a Moszkvai Fogyasztási Szövetkezet versus Külkereskedelmi Népbiztosság „ügyről"*.)

10. 2. sz. példa: Hogyan *adminisztrálták túl a dolgokat* „ő" meg („ők")? (a Donyec-medencében). (Itt: *nem* teljes hozzáértés a vezetéshez + némi *politikai* hiba.)

11. Az „államtrösztök": példa . . . a jövő évre! (a kommunisták szerepe: *rosszak!*)
12. Összegezve: ahhoz, hogy a **NEP-ben** győzzünk, teljesen elegendők az eszközeink — mind a politikai, mind a gazdasági eszközök. „*C s a k*" a *kulturáltságon* áll vagy bukik a dolog!
13. A fehérgárdisták (köztük a *mensevikek* meg az *eszerek* és Társaik) ebben *olyasmit* látnak, ami hasznukra válik! Ok nélkül! Nagyon hasznos áttekinteni, mi az, amit befejeztünk és mi az, amit nem fejeztünk be:

(α). Szervezett demokratikus forradalom, mondják „ők"! Ellenük (400 év trágya 4 év alatt!)
(β). kilépés a háborúból: *forradalmi* kilépés a reakciós háborúból. Hát nálunk?
(γ). Szovjet állam. Az első a világon. Új korszak: rosszabb *a z e l s ő m o z d o n y n á l!!*
Ez a három elidegeníthetetlen vívmányunk.

A negyedik, és *l e g f ő b b*, befejezetlen: *a s z o c i a l i s t a g a z d a s á g a l a p j a*. Sokszor át kell alakítani.

14. Melyik „láncszemet" kell most megragadni?
    1917 — kilépés a háborúból.
    1918 — Szovjet állam versus Alkotmányozó Gyűlés.
    1919 és 1920 — az invázió visszaverése.
    1921: gazdasági közeledés a parasztsághoz. *A g a z d a s á g i p o l i t i k a k e r e s é s e.*
    1922: Nem az intézményekben, nem az átszervezésekben, nem az új dekrétumokban van a *lényeg*, hanem az *emberekben* és

a *végrehajtás ellenőrzésében.* Az emberek kiválogatása és a végrehajtás ellenőrzése.

Három (3) feltétel mellett:

(α) nincs intervenció.
a mensevikekkel és az eszerekkel kapcsolatban: politikai *demonstrációért főbelövés.*

(β) a pénzügyi válság nem túlságosan erős.
(nem nagyon erős? tisztogatás az állami trösztökben).

(γ) *politikai hibákat* ne kövessünk el.

15. „A helyzet kulcsa" (a láncszem) = aránytalanság a megoldásra váró feladatok nagysága és a *nyomor* — nemcsak anyagi hanem *kulturális* nyomor — között.
16. A tömegek élén kell állni, különben egy csepp vagyunk a tengerben.

„*A dekrétumokkal folytatott propaganda időszaka*" *elmúlt.* A tömegek **csakis** az érdemi gyakorlati munkát, a gazdasági és kulturális munkában elért *gyakorlati eredményt* értékelik.

ΣΣ * = Az emberek kiválogatása és a végrehajtás ellenőrzése!

Kiegészítés:

1. A párt versus szovjet szervek. (Megszabadítani az apró-cseprő

---

* — Summa summarum — Végösszeg. — *Szerk.*

dolgoktól. Fokozni a szovjet funkcionáriusok felelősségét.)

2. Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság? Hosszabb ülésszakok. Gondosabb megvitatás. Alaposabb ellenőrzés.
3. A Népbiztosok Tanácsa és a Munka és Honvédelem Tanácsa. Helyetteseim (Rikov, és II. Vilmos haszna).
   1922. I. óta folyó levelezés. A végrehajtás ellenőrzése, rövidebbre fogni a gyeplőt, *tisztogatás felülről.*
4. A Népbiztosok Tanácsa. Növelni a tekintélyt, mentesíteni az apró-cseprő ügyektől.
5. Munka és Honvédelem Tanácsa. A *területi gazdasági tanácskozások munkájának* fejlesztése és kiterjesztése.
6. A Népbiztosok Kistanácsa. Ezt is megszabadítani az apró-cseprő ügyektől.

Beterjesztésre kerül a direktívák tervezete (a KB megbízásából).

1922 március 27-én.

Először megjelent:
„Bolsevik" 4. sz. 1926.

D. I. KURSZKIJNAK

Szigorúan bizalmas

Az Igazságügyi Népbiztosságba, Kurszkij elvtársnak
Másolat — Krilenko elvtársnak

A volt Moszkvai Rendkívüli Bizottságnak adott megbízásom alapján vizsgálat indult a Tudományos Technikai Osztályon és a Találmányi Bizottságban tapasztalt bűnös hanyagság, huzavona és tétlenség ügyében.

A vizsgálat eredményeit átadták a Moszkvai Forradalmi Törvényszéknek, amely ahelyett hogy a dologgal érdemben foglalkozott volna, hogy a bűnösöket kikutatta és megbüntette volna (márpedig hogy ezekben az intézményekben szép számmal akadnak tudós naplopók, semmittevők és egyéb szemét népség, arról nemegyszer olvashattunk a sajtóban, Szosznovszkij elvtárs és mások cikkeiben) — atyai jóindulatot tanúsított a vádlottakkal szemben, az ügyet ügyész nélkül tárgyalta, végezetül pedig kijelentette, hogy a vád nem nyert bizonyítást, és az összes vádlottakat felmentette.

Most közölték velem, hogy az Állami Politikai Igazgatóság (GPU) Moszkva Kormányzósági Osztálya megfellebbezte a Moszkvai Forradalmi Törvényszék döntését az Igazságügyi Népbiztosság bírósági ellenőrzési osztályánál. Kérem, foglalkozzék személyesen ezzel az üggyel, kísérje a legnagyobb figyelemmel, igyekezzék a Munkás-Paraszt Felügyelettel karöltve kiegészítő anyagot gyűjteni ezeknek az intézményeknek a tevékenységére vonatkozólag, ha szükséges, Avanyeszov elvtárssal való megállapodás alapján revíziós bizottságot kijelölni, de tagjai ne csinov-

nyikok és gerinctelen alakok legyenek, hanem olyanok, akik majd valóban képesek lesznek a dolgot megfelelően felülvizsgálni, megszerezni a szükséges anyagot és előkeríteni a bűnösöket. A Forradalmi Törvényszéken politikai pört kell indítani (a sajtó számára bevonva Szosznovszkij elvtársat), amely annak rendje és módja szerint kitisztogatja ezt a „tudományos" Augiasz istállóját.

Ajánlom, hogy a Moszkvai Forradalmi Törvényszéket részesítse szigorú megrovásban elnéző magatartásáért és az ügy bürokratikus kezeléséért.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának
elnöke

1922 március 31-én.

Először megjelent: „Pravda" 21. sz.
1931 január 21.

N. OSZINSZKIJNAK

Másolat
1) A „Pravda" szerkesztőségének
2) Sztyeklov elvtársnak
3) Rikovnak és Cjurupának

1922. IV. 12.

Oszinszkij elvtárs!

Örömmel olvastam a „Pravda" mai számában „A helyi tapasztalatok újabb adatai" című cikkét. Éppen az ilyen cikkek hiányoznak nekünk a leginkább, s úgy vélem, minden népbiztosságnak kellene „tartania" egy-egy újságírót (aki szoros kapcsolatban van a népbiztosság és a népbiztos munkájával) ilyen szemlék összeállítására.

Az a legnagyobb bajunk, hogy a sajtóban töméntelen sok az általánosságokban mozgó fejtegetés és a politikai fecsegés, de alig folyik a helyi tapasztalatok *tanulmányozása*. Mind vidéken, mind pedig fent igen erős irányzatok küzdenek a tapasztalatok őszinte feltárása és az igazságnak megfelelő értékelése ellen. Nem merik kiteregetni a szennyest, nem mernek szembenézni a meztelen igazsággal, „nagyvonalúan", kézlegyintéssel akarják elintézni a dolgot . . .

Sokkal, de sokkal konkrétabban tanulmányozzuk a helyi tapasztalatokat, a részleteket, az apróságokat, a gyakorlatot, a gyakorlati tapasztalatokat, sokkal jobban ismerkedjünk meg az igazi élettel, a kerületek, a járások, a falvak életével; elemezzük, hol, kinek és miért (milyen módszerekkel) sikerül a roppant nyomor és pusztulás ellenére valóságos, ha csak kicsiny javulást is elérnie; ne féljünk rámutatni a hibákra és a hozzáértés hiányára;

népszerűsítsünk és *reklámozzunk* teljes erőnkből minden valamelyest kiemelkedő helyi funkcionáriust, állítsuk példaképül. Minél több ilyen munkát végzünk, minél jobban megismerjük az eleven gyakorlatot, minél jobban megszabadítjuk magunkat és az olvasókat az áporodott bürokratikus és az áporodott intellektuel moszkvai (és általában szovjet-bürokrata) légkörtől, annál eredményesebben halad majd sajtónk és egész építőmunkánk megjavítása.

Még egyszer üdvözlöm kezdeményezését, és nagyon szeretném, ha szélesebb körben, *mélyrehatóbban* folytatnák ugyanilyen irányban a munkát.

Kommunista üdvözlettel *Lenin*

Először megjelent: „Pravda" 113. sz.
1956 április 22.

A MUNKÁS-PARASZT FELÜGYELET NÉPBIZTOSSÁGA KOLLÉGIUMÁNAK TAGJAIHOZ

VIII. 21.

Szvigyerszkijnek, Reszkének, Rozmirovicsnak, Ruzernek és a *Munkás-Paraszt Felügyelet* kollégiuma többi tagjának.

Nagyon sajnálom, hogy Cjurupa nem dolgozhatott a *Munkás-Paraszt Felügyeletben*[648]. Attól tartok, hogy a munka nem halad valami jól. A munka *típusa — egyes vizsgálatok és* jelentések. Régimódi dolog. Az apparátus *átalakítása* és javítása viszont nem folyik. Nincsenek mintaszerű apparátusok, amelyeknek tagjai egytől egyig kommunisták vagy a szovjet- és pártfunkcionáriusokat képző iskolák hallgatói volnának; nincsenek módszeresen kialakított munka*normák*, amelyeket alkalmazni lehetne más hivatalokban is; nincsen rendszeresen felmérve, mit tudnak elvégezni *a szovjet hivatalnokok* ilyen vagy olyan területen hetente stb.

Egyre reménykedtem, hogy a Munkás-Paraszt Felügyeletbe beáramló új funkcionáriusok majd életet visznek a munkába, de Sztálin[649] kérdezősködéséből ezt nem láthattam. Kérem, írjanak nekem, és akkor szükség esetén majd összehozunk egy találkozót. Önöknek 8000 státusz-helyük van 9000 helyett. Nem lehetne-e ezt 2000-re csökkenteni, 6000 fizetéssel (vagyis a háromszorosával), és magasabb fokra felemelni a képesítést?

Ha Avanyeszov hamarosan megérkezik, mutassák meg neki is.

Kommunista üdvözlettel *Lenin*

1922 augusztus 21-én.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

V. A. AVANYESZOVNAK

1922. IX. 1.

Avanyeszov elvtárs! Tegnap beszélgettem Szvigyerszkij elvtárssal, és meggyőződtem arról, hogy ő is a legnagyobb jelentőséget tulajdonítja „a normamegállapító osztálynak". Jermanszkijra bízta, hogy összegyűjtse az irodalmat. Némileg kétlem, hogy Jermanszkij sikeresen megbirkózik ezzel. Mensevik, és könyvében érezhető valami rosszindulat (bár a könyv mégis jó)[650]. Kérem Önt, hogy vagy ellenőrizze, miként teljesíti a megbízást, vagy *maga is* tegyen intézkedéseket teljesítésére.

Ami az irodalmat illeti, németet is, amerikait is kell szerezni. Meg kell szerezni *mindent*, ami valamelyest értékes, különösen az *irodai* munka normáinak kialakítására vonatkozóan (az akták cseréjének rendje; formák; ellenőrzés; gépírás; érdeklődések és válaszok stb. stb.).

Véleményem szerint nekünk most arra van *a legnagyobb szükségünk*, hogy tanuljunk Európától és Amerikától. Ha nem tévedek, azt hallottam, hogy Ön kitűnően tud németül. Ha nem, keressen egy fordítót. Talán a skandináv országokban is akad valami használható.

Mindent meg kell szerezni, és *n e m szabad rábíznunk magunkat* Jermanszkijra *külön ellenőrzés nélkül.*

Talán Kresztyinszkij[651] útján kaphat bizonyos *kiadatlan* anyagokat? vagy a norvégiai követ útján?

Úgy vélem, hogy ki kell alakítanunk a *hivatali* munka normáit, és aztán mindenütt alkalmaznunk kell őket. Ez a legfontosabb. Ha megengedik Önnek, hogy megtekintse Németország vagy Norvégia egyik legjobb hivatalát, érdemes ottmaradni egy hétig.

A fő: a normák (vagyis hány ember kell ilyen vagy olyan mennyiségű munkára). Mi majd aztán idehaza munkára kényszerítjük a Központi Statisztikai Hivatalt is.

Kérem, hogy *e levelet felhasználása után* küldje át A. D. Cjurupának is. Egyelőre beteg, és nem akarom ezzel terhelni.

Sok üdvözlettel

Lenin

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" VIII. köt. 1928.

L. M. HINCSUKNAK

Hincsuk elvtárs!

Kérem, küldje el nekem új könyvének[652] kefelevonatát (az elsőt, akár javítatlant is).

Nem lehetne-e (ha csak nem késlelteti a kiadást: késleltetni *semmiképpen sem* szabad) — nem lehetne-e csatolni táblázatokat a forgalom negyedévenkénti növekedéséről,

a falusi árusító helyek számáról
(kerületek szerint is),
a falusi forgalom nagyságáról,
a költségek %-arányáról (a forgalomhoz viszonyítva),
az alkalmazottak számáról
stb.

Általában szükségesnek látom, hogy pontos adataink legyenek annak megállapításához, hogy a forgalom a faluba *milyen mélyen* hatol be, és *milyen széles körben*, és *egyáltalában hogyan*.

Ha ez valamilyen oknál fogva nem hozható nyilvánosságra, akkor kérem, küldje el nekem.

Kommunista üdvözlettel *Lenin*

1922 szeptember 12-én.
Először megjelent: „Szojuz Potrebityelej" 5. sz. 1924.

A KOMINTERN IV. KONGRESSZUSÁN MONDOTT BESZÉD TERVEZETE[653]

1. Nem vagyok előadó, és ez csak *rövid bevezetés* a vitához (betegség stb.)[654]

2. A téma: a *nep*-et igazolta-e a tapasztalat? mellette szól (a tapasztalat) vagy ellene?

3. Az „államkapitalizmus" kérdését már 1918-ban érintettük.

4. Idézet a brosúrából[655]. Seite* 5. „Az államkapitalizmus haladás lenne".

5. Idézet: Oroszország gazdaságának „5 eleme".

6. Idézet: mely elemek vannak túlsúlyban[656]?

7. Miben rejlik a *nep* terve vagy alapeszméje vagy lényege?

α) a föld megmarad az állam kezében

β) *ugyanígy* megmaradnak az összes kulcspozíciók a termelési *e s z k ö z ö k* (**közlekedés** stb.) terén

γ) a kereskedelem szabadsága a kistermelés terén

δ) államkapitalizmus a *magántőke* bevonása értelmében (koncessziók is, *vegyes társaságok* is).

8. Az eredmény: *1918-ban* biztosítva volt a visszavonulás.

9. 5 év óta egyedül vagyunk; más országokban nincsenek még forradalmak;
háború és éhínség. Elpusztulni?

10. Kissé *visszavonulni*. Visszavonultunk. *Eredmény*?

11. 1921** tavaszától — 1922 őszéig. Mik az eredmények?

* — Oldal. — *Szerk.*

** A kéziratban elírás folytán: „1911". — *Szerk.*

12. *A rubel.* Stabilizálása $<$ 3 hónap 1921
$>$ 5 " 1922
Kilábalunk, magunk, segítség nélkül.
(quadrillió? Igen, de a nullákat hamar ki lehet törölni)
13. Parasztság? *Terményadó* (*eredményes* begyűjtés; több százmillió)
14. Könnyűipar? *Általános fellendülés.*
15. Nehézipar?
igen súlyos helyzet.
1921—22 fordulat a javulás irányában, de igen kis fordulat.
(*az Állami Bank bevételei: 20 mill. aranyrubel, a segítség lehetősége*).
16. Összegezve: tehát a siker lehetséges, siker *máris* van.
A rendszer nem önkényes, nem zavaros, gyakorlatilag kipróbált.
Egyedül, idegen segítség nélkül kilábalunk.
17. A nehézségek *igen nagyok, még néhány évig.*
Töméntelen ostobaságot követünk el. Igen. Az út újszerűsége.
Semmiféle segítség, ellenkezőleg.
Idegen apparátus.
A mi ostobaságaink $2 \times 2 = 5$
az „ő" ostobaságaik $2 \times 2 =$ sztearingyertya.
1) Kolcsak
2) Versailles-i béke.
18. Ezért
a kilátások kitűnők.
És még jobbak lesznek, ha
a következő öt esztendőt **főként**
tanulásra fordítjuk mi is,
a Kommunista Internacionálé is, mert a pártok *szervezeti felépítéséről* hozott határozat (1921) **nincs végrehajtva**[657]
kilátások
. . . Még jobbak lesznek.

Cím:

	„a kommunista pártok szervezeti felépítéséről“
A Kominternben 22. XI. 13-án mondott beszéd.	„munkájuk módszereiről és tartalmáról“ Organisatorischer Aufbau der kommunistischen Parteien, Methoden und Inhalt ihrer Arbeit.

1922 november, 13 előtt.
Először megjelent: „Pravda“ 17. sz. 1926 január 21.

A X. ORSZÁGOS SZOVJETKONGRESSZUSRA SZÁNT, DE EL NEM MONDOTT BESZÉD VÁZLATA[658]

1. Ötéves jubileum (Vlagyivosztok).

2. A polgárháború *egybeforrasztotta* a munkásosztályt és a parasztságot, s ez *a legyőzhetetlen erő záloga.*

3. A polgárháború megtanított és megedzett minket (Gyenyikin és a többiek jó *tanítók*; komolyan tanítottak; *legjobb embereink* mind *a hadseregben voltak*).

3. *bis:* ... 3 *bis*: diplomácia* (NB). Az apparátust könnyebb megteremteni.

4. A múlt évi éhínséget is leküzdöttük.

5. Most *teljes egészében* a *gazdaságért*: hogyan (NB) *közeledjünk* a szocializmushoz?

6. Nem másként, mint a *nep*-en át.

7. *Ellenőrzés egy év után?*

8. *Pénzügyek. Kis lépés* előre.

9. *Kricman*, 1920 — 16%, 21—50%, 22—60%[659].

10. A kereskedelem — mind a *bel-*

11. — — mind a külkereskedelem — növekedése.

12. — Vegyes társaságok: **tanulás.**

13. Ipar: a könnyűipar *javul,*

14. — — — — a nehézipar *nehéz*, de nem reménytelen dolog: egy kicsiny lépést tettünk előre.

15. *A Szövetkezeti Központ*: különleges jelentősége.

16. Az államapparátus általában: **csapnivaló;** *a burzsoá kultúránál alacsonyabb színvonalú.*

---

* — másodszor. — *Szerk.*

(„megijedtek" 1917-ben, XI.-ben); éppen az **egész** kultúráról van szó, és ennek *emeléséhez évekre van szükség.*

17. Sok százezer alkalmazott az államapparátusban. *Növekedés.*

NB 18. Összeírás 1922 (X—XI).

19. Eredményei.

20. *Kin cikke*[660].

21. Nem átalakítás, hanem *új elosztás* és *létszámcsökkentés.*

22. *Sok* évi *munka* (egyedül vagyunk, mi húzunk, holott arra volna szükség, hogy *minket húzzanak*).

23. Gyorsabban (1917—22)
lassabban (1922—27??) („jelszó").

24. A városi sejtek patronálják a falusiakat és *vice versa**.

Gyakran: nem az apparátus a miénk, hanem mi vagyunk az övé!!

A nyersanyaggal és egyébbel való ellátás *a következő évre! NB* (veszély).

1922 december első felében.

Először megjelent: „Pravda" 221. sz. 1925 szeptember 27.

---

* — megfordítva. — *Szerk.*

L. M. HINCSUKNAK

Hincsuk elvtárs!

Elhatároztam, hogy elküldöm Önnek a brosúrát, hogy ne késleltessem a dolgot. Kérem, tördelés után küldje el még egyszer.

Nem lehetne-e kiegészíteni.

1) részletekkel az apparátus létszámának csökkentésére vonatkozóan? A *szolgálati ágak* szerint?

2) részletekkel a normamegállapításra vonatkozóan? (azt mondják, önöknél van egy osztály)

3) részletekkel a negyedévenkénti adatok (általában az összes adatok) összehasonlítására vonatkozóan?

4) részletekkel arra vonatkozóan, hogy *hány* járásban (a %-ot is) és hány faluban (és az összes falvak hány százalékában) vannak elárusító helyek?

5) a tea ára? nem alacsony-e? tudatában van-e annak, hogy ez *fényűzési cikk*? Hogyan határozza meg a *maximális* megengedhető tea-árat?

6) az árucikkek felosztása szükségleti és fényűzési cikkekre.

7) a mezőgazdasági *szerszámok*, többek közt a tökéletesített szerszámok eladása? propagandájuk milyen?

Kommunista üdvözlettel *Lenin*

P. S. A brosúra nagyon jó.

1922 végén.

Először megjelent: „Szojuz Potrebityelej" 5. sz. 1924.

1922—1923

LEVÉL A KONGRESSZUSHOZ[661]

AZ ÁLLAMI TERVBIZOTTSÁGNAK TÖRVÉNYHOZÓ FUNKCIÓKKAL VALÓ FELRUHÁZÁSÁRÓL

A NEMZETISÉGEK, ILLETVE AZ „AUTONOMIZÁLÁS" KÉRDÉSÉHEZ

A tollbamondás ideje:
1922 december — 1923 január.
Megjelent: „Kommunyiszt" 9. sz. 1956.,
és külön brosúrában.

I

LEVÉL A KONGRESSZUSHOZ

Feltétlenül azt tanácsolnám, hogy ezen a kongresszuson hajtsunk végre jó néhány változtatást politikai rendszerünkben.

Szeretném közölni önökkel azokat az elgondolásokat, amelyeket a legfontosabbaknak tartok.

Elsősorban arra gondolok, hogy a Központi Bizottság tagjainak számát több tucatra, sőt akár százra kellene emelni. Azt hiszem, hogy ha ezt a reformot nem hajtanók végre, Központi Bizottságunkat nagy veszedelmek fenyegetnék abban az esetben, ha az események nem alakulnának teljesen kedvezően számunkra (márpedig arra számítanunk kell).

A kongresszus figyelmébe kívánom ajánlani továbbá, hogy bizonyos feltételek mellett tegyék törvényerejűvé az Állami Tervbizottság határozatait, bizonyos fokig és bizonyos feltételekkel Trockij elvtárs felfogásához közeledve ebben a tekintetben.

Ami az első pontot, vagyis a központi bizottsági tagok számának felemelését illeti, úgy gondolom, hogy ez szükséges mind a Központi Bizottság tekintélyének emeléséhez, mind az apparátusunk megjavítását célzó komoly munkához, mind pedig annak megelőzéséhez, hogy a Központi Bizottság kisebb csoportjainak konfliktusai túlságosan nagy jelentőségűvé váljanak a párt egész sorsa szempontjából.

Úgy vélem, hogy pártunk joggal kívánhat a munkásosztálytól 50—100 központi bizottsági tagot, és ezt meg is kaphatja tőle, anélkül, hogy ez a munkásosztálynak túlzott erőfeszítésébe kerülne.

Ez a reform jelentősen növelné pártunk szilárdságát,

és megkönnyítené számára az ellenséges államok környezetében vívott harcot, amely véleményem szerint az elkövetkező években nagyon kiéleződhet és szükségszerűen ki fog éleződni. Azt hiszem, pártunk szilárdsága ezzel az intézkedéssel meghatványozódna.

Lenin

1922. XII. 23.
Feljegyezte: M. V.

— —

II

A feljegyzések folytatása.
1922 december 24.

A Központi Bizottság szilárdságán, amelyről fentebb szóltam, a szakadás elleni intézkedéseket értem, ha egyáltalán lehet ilyen intézkedéseket tenni. Hiszen a „Russzkaja Miszl"-beli fehérgárdistának (azt hiszem, Sz. F. Oldenburg volt az)[662] természetesen igaza volt, amikor Szovjet-Oroszország elleni játszmájukban először is pártunk kettészakadására, másodszor pedig — mint e szakadás előmozdítójára — a pártban levő igen komoly nézeteltérésekre tette tétjét.

Pártunk két osztályra támaszkodik, s ezért ingatagsága lehetséges, bukása pedig elkerülhetetlen, ha e két osztály között nem jöhetne létre a megegyezés. Ebben az esetben ilyen vagy olyan intézkedéseket tenni, sőt egyáltalán Központi Bizottságunk szilárdságáról elmélkedni — meddő dolog. Ebben az esetben semmiféle intézkedés sem háríthatja el a szakadást. De én remélem, hogy ez túlságosan távoli jövő és túlságosan valószínűtlen ahhoz, hogy beszéljünk róla.

Olyan szilárdságra gondolok, amely biztosíték arra, hogy a közeljövőben nem következik be szakadás, s itt néhány merőben személyi jellegű elgondolást szándékozom kifejteni.

Úgy vélem, a szilárdság kérdésében ebből a szempontból a legfontosabbak a Központi Bizottság olyan tagjai, mint Sztálin és Trockij. Kettejük viszonya véle-

ményem szerint a nagyobbik felét teszi ki ama szakadás veszélyének, amelyet el lehetne kerülni, s amelynek elkerülését szolgálná szerintem egyebek közt az, ha a központi bizottsági tagok számát 50-re, 100-ra emelnénk.

Sztálin elvtárs, amióta főtitkár lett, felmérhetetlen hatalmat összpontosított kezében, és nem vagyok biztos afelől, hogy mindig elég körültekintően tud majd élni ezzel a hatalommal. Másrészről Trockij elvtárs, mint már a Közlekedésügyi Népbiztosság kérdésében a Központi Bizottság ellen folytatott harca megmutatta, nem csupán kiváló képességeivel tűnik ki. Személyileg ugyan talán ő a legtehetségesebb ember a jelenlegi Központi Bizottságban, de túlságosan elveti a sulykot magabiztosságánál fogva és a munka tisztán adminisztratív oldala iránti túlzott vonzalma miatt.

A jelenlegi Központi Bizottság két kiváló vezetőjének ez a két tulajdonsága esetleg szakadáshoz vezethet, és ha pártunk nem tesz intézkedéseket ennek megakadályozására, a szakadás váratlanul bekövetkezhet.

Nem jellemzem tovább személyes tulajdonságaik szerint a Központi Bizottság többi tagját. Csupán arra emlékeztetek, hogy Zinovjev és Kamenyev októberi epizódja[663] természetesen nem volt véletlen, de éppoly kevéssé lehet ezt személyes bűnéül* felróni, mint Trockijnak azt, hogy nem bolsevik.

A Központi Bizottság fiatal tagjai közül Buharinról és Pjatakovról szeretnék néhány szót szólni. Szerintem ők a legkiválóbb erők (a legfiatalabbak közül), s velük kapcsolatban a következőket kellene szem előtt tartanunk: Buharin nemcsak hogy a párt legértékesebb és legnagyobb teoretikusa, hanem joggal tarthatjuk az egész párt kedvencének is; de elméleti nézetei nagyonis kétkedve sorolhatók a teljesen marxista nézetek közé, mert van benne valami skolasztikus (sohasem tanulta és azt hiszem, sohasem értette egészen a dialektikát).

XII. 25. Ami Pjatakovot illeti, kétségkívül erős akaratú és igen tehetséges ember, de túlságosan szereti az adminszt-

* — Nyilvánvalóan elírás: „bűnéül" helyett értelem szerint „bűnükül" következne. — *Szerk.*

rálást és a munka adminisztratív oldalát ahhoz, hogy komoly politikai kérdésben rá lehetne támaszkodni.

Természetesen mindezen észrevételeim csak a jelenre vonatkoznak, s arra az esetre, ha a két kiváló és odaadó funkcionáriusnak nem nyílna alkalma ismereteinek kiegészítésére és egyoldalúságának leküzdésére.

Lenin

1922. XII. 25.
Feljegyezte: M. V.

KIEGÉSZÍTÉS AZ 1922 DECEMBER 24-I LEVÉLHEZ

Sztálin túlságosan goromba, és ez a fogyatékosság, amely teljes mértékben elviselhető közöttünk, kommunisták között, az egymás közötti érintkezésben — tűrhetetlenné válik a főtitkár tisztségében. Ezért javasolom az elvtársaknak, gondolkozzanak Sztálin áthelyezésének módján, és jelöljenek ki erre a helyre más valakit, akinek minden egyébtől eltekintve csak egy előnye van Sztálin elvtárssal szemben, nevezetesen az, hogy türelmesebb, lojálisabb, udvariasabb és figyelmesebb az elvtársakkal, kevésbé szeszélyes stb. Ez a körülmény talán jelentéktelen csekélységnek látszik. Én azonban azt hiszem, hogy a szakadás elkerülése, s a fentebb Sztálin és Trockij viszonyáról írottak szempontjából ez nem csekélység, vagy ha igen, olyan csekélység, amely döntő jelentőségűvé válhat.

Lenin

Feljegyezte: L. F.
1923 január 4.

III

A feljegyzések folytatása.
1922 december 26.

A központi bizottsági tagok számának 50-re vagy éppenséggel 100-ra emelése szerintem kettős vagy akár

hármas célt szolgálna: minél több tagja lesz a Központi Bizottságnak, annál többen fogják megtanulni a Központi Bizottságban végzendő munkát, és annál kisebb lesz annak a veszélye, hogy valamiféle elővigyázatlanság folytán szakadás áll be. Ha sok munkást bevonunk a Központi Bizottságba, könnyebb lesz nekik megjavítani apparátusunkat, mely szerfelett rossz. Apparátusunkat lényegében a régi rendszertől örököltük, és teljesen lehetetlen volt átalakítani ilyen rövid idő alatt, főleg a háború, éhínség stb. közepette. Ezért nyugodtan válaszolhatjuk azoknak a „kritikusoknak", akik csúfondárosan vagy rosszindulatúan célozgatnak apparátusunk hibáira, hogy egyáltalán nem értik meg a jelenlegi forradalom körülményeit. Öt év alatt általában nem lehet megfelelően átalakítani az apparátust, s különösen nem olyan körülmények között, amilyenek közt nálunk ment végbe a forradalom. Elég, hogy öt év alatt megteremtettük azt az új típusú államot, amelyben a munkások a parasztok élén a burzsoázia ellen vonulnak, az ellenséges nemzetközi környezet körülményei közt ez is óriási eredmény. Ennek tudata azonban semmiképpen sem homályosíthatja el előttünk azt, hogy az apparátust lényegében a cártól és a burzsoáziától vettük át, s hogy most, miután beköszöntött a béke és biztosítva van a minimális szükséglet kielégítése, mely megóv az éhínségtől, egész munkánknak az apparátus megjavítására kell irányulnia.

Úgy képzelem el a dolgot, hogy néhány tucat munkás, ha tagja a Központi Bizottságnak, bárki másnál jobban foglalkozhat apparátusunk ellenőrzésével, megjavításával és újjáalakításával. A Munkás-Paraszt Felügyelet, amely eleinte gyakorolta ezt a funkciót, nem tudott megbirkózni ezzel a feladattal, s csak mint a Központi Bizottság e tagjainak „függeléke" vagy segítőtársa használható, meghatározott feltételek mellett. A Központi Bizottságba véleményem szerint nem olyan munkásokat kell elsősorban megválasztani, akik hosszú időt töltöttek szovjet szolgálatban (levelem e részében mindenütt a munkásokhoz sorolom a parasztokat is), mert ezekben a munkásokban már kialakultak azok a bizonyos hagyományok és előítéletek, amelyek ellen kívánatos felvenni a harcot.

A Központi Bizottság munkástagjai közé túlnyomórészt olyan munkásokat kell megválasztani, akik alacsonyabb szinten vannak annál a rétegnél, amely az öt év alatt a szovjet tisztviselők sorába emelkedett, s közelebb állnak az egyszerű munkásokhoz és parasztokhoz, nem lehetnek azonban olyanok, akik közvetlenül vagy közvetve kizsákmányolók voltak. Azt hiszem, hogy az ilyen munkások, ha részt vesznek majd a Központi Bizottság és a Politikai Iroda valamennyi ülésén, s olvassák a Központi Bizottság összes dokumentumait, a szovjet rendszer odaadó híveinek gárdáját alkothatják, akik alkalmasak arra, hogy először is fokozzák magának a Központi Bizottságnak a szilárdságát, másodszor, hogy eredményesen dolgozzanak az apparátus megújításán és megjavításán.

Lenin

Feljegyezte: L. F.
1922. XII. 26.

IV

A feljegyzések folytatása.
1922 december 27.

AZ ÁLLAMI TERVBIZOTTSÁGNAK TÖRVÉNYHOZÓ FUNKCIÓKKAL VALÓ FELRUHÁZÁSÁRÓL

Trockij elvtárs ezt a gondolatot, úgy hiszem, már régen felvetette. Ellenemtem, mert azt gondoltam, hogy ebben az esetben törvényhozó intézményeink rendszerében alapvető ütközés jönne létre. De miután a dolgot figyelmesen megvizsgáltam, úgy látom, hogy ez lényegében egészséges gondolat, tudniillik: az Állami Tervbizottság nem egészen tartozik törvényhozó intézményeink közé, jóllehet a hozzáértő embereknek, szakértőknek, a tudomány és a technika képviselőinek gyűjtőhelye lévén, lényegében a legtöbb lehetősége van az ügyek helyes megítéléséhez.

Mi azonban eddig abból az álláspontból indultunk ki, hogy az Állami Tervbizottság adjon kritikusan elemezett anyagot az államnak, az államügyeket pedig döntsék el az állami intézmények. Úgy vélem, a jelenlegi helyzetben — amikor az államügyek rendkívül bonyolulttá lettek, s lépten-nyomon váltakozva kell eldönteni hol az Állami Tervbizottság tagjainak szakértői véleményét igénylő, hol ilyen szakértői véleményt nem igénylő kérdéseket, sőt mi több, olyan ügyeket is, amelyekben vegyesen vannak ilyen szakértői véleményt igénylő és nem igénylő pontok —, úgy vélem, hogy meg kell tennünk az Állami Tervbizottság hatáskörének növelését biztosító intézkedést.

Úgy képzelem el ezt az intézkedést, hogy az Állami Tervbizottság határozatait ne lehessen a szokásos hivatali úton megváltoztatni, hanem csak különleges eljárás útján, például úgy, hogy az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésszaka elé terjesztik a kérdést, vagy rendkívüli utasítás szerint új döntést készítenek elő oly módon, hogy rendkívüli szabályok alapján feljegyzést

készítenek annak mérlegelésére, meg kell-e változtatni az Állami Tervbizottság e határozatát vagy sem, végezetül úgy, hogy az Állami Tervbizottság határozatának megváltoztatását külön meghatározott időponthoz kötik stb.

Véleményem szerint e tekintetben közeledhetünk és közelednünk is kell Trockij elvtárshoz, de nem közeledhetünk hozzá abban a tekintetben, hogy vagy politikai vezetőink közül egy meghatározott személy, vagy a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnöke stb. legyen az Állami Tervbizottság elnöke. Azt hiszem, hogy itt most a személyi kérdés az elvi kérdéssel túlságosan összefonódik. Úgy vélem, hogy azok a támadások, amelyek jelenleg kétfelől irányulnak az Állami Tervbizottság elnöke, Krzsizsanovszkij elvtárs és helyettese, Pjatakov elvtárs ellen — egyfelől azt halljuk, hogy túlságosan puhák, önállótlanok, gerinctelenek, másfelől meg azt, hogy túlságosan durvák, őrmesteri módszereket használnak, nincs elég alapos tudományos képzettségük stb. —, mondom, azt hiszem, ezek a kérdés két oldalát tükrözik, szertelenül eltúlozva őket, s valójában arra van szükségünk, hogy a Tervbizottságban szerencsésen egyesüljön kétféle jellem, amelyek közül az egyiknek mintaképe Pjatakov, a másiké Krzsizsanovszkij lehet.

Véleményem szerint az Állami Tervbizottság élén egyfelől tudományosan, méghozzá technikai vagy agronómiai vonalon képzett, s a technika vagy az agronómia terén nagy, hosszú évtizedes gyakorlati tapasztalattal rendelkező embernek kell állnia. Úgy vélem, ennek az embernek nem is annyira adminisztratív képességekkel kell rendelkeznie, mint inkább széleskörű tapasztalattal és azzal a képességgel, hogy embereket tömöritsen maga köré.

Lenin

1922. XII. 27.
Feljegyezte: M. V.

V

Az Állami Tervbizottságnak törvényhozási funkciókkal való felruházásáról szóló levél folytatása. 1922. XII. 28.

Egyes olyan elvtársainknál, akiknek megvannak a képességeik ahhoz, hogy döntő módon befolyásolják az államügyek irányítását, megfigyeltem, hogy eltúlozzák a munka adminisztratív oldalát, amelyre természetesen szükség van a maga helyén és a maga idejében, de amelyet nem szabad összekeverni a munka tudományos oldalával, a valóság széleskörű felölelésével, az emberek megnyerésének képességével stb.

Mindenféle állami intézményben, különösen az Állami Tervbizottságban szükség van e két tulajdonság egyesítésére, és amikor Krzsizsanovszkij elvtárs közölte velem, hogy bevonja Pjatakovot az Állami Tervbizottságba és a munka tekintetében megegyezésre jutott vele, én ugyan hozzájárultam ehhez, de egyfelől bizonyos kételyeket táplálтam, másfelől olykor abban reménykedtem, hogy ebből az államférfiak két típusának kombinációja adódik. Most ki kell várni, huzamosabb tapasztalat alapján kell megítélni, valóra válik-e ez a remény, de elvileg, úgy vélem, kétségbevonhatatlan, hogy a jellemek és típusok (emberek, tulajdonságok) efféle egyesítése az állami intézmények helyes működése érdekében feltétlenül szükséges. Úgy vélem, hogy itt éppen olyan káros a túlzó „adminisztrálás", mint általában mindenféle túlzás. Az állami intézmény vezetőjében a legnagyobb fokban legyen meg az a képesség, hogy meg tudja nyerni az embereket, s legyen elég alapos tudományos és műszaki képzettsége ahhoz, hogy ellenőrizni tudja munkájukat. Ez az alap. Enélkül nem lehetséges a helyes munka. Másrészt igen fontos, hogy az állami intézmény vezetője értsen az adminisztrációhoz, s legyen egy vagy több megfelelő segítőtársa e téren. Ez a két tulajdonság aligha párosul egy személyben, és erre aligha lesz szükség.

Feljegyezte: L. F. *Lenin*
1922. XII. 28.

VI

Az Állami Tervbizottságról szóló feljegyzések folytatása.
1922 december 29.

Állami Tervbizottságunk nyilvánvalóan minden vonatkozásban szakértők bizottságává fejlődik. Ilyen intézmény élén csakis nagy tapasztalattal és átfogó műszaki tudományos képzettséggel rendelkező ember állhat. Az adminisztratív munkatársnak itt lényegében kisegítő szerepet kell betöltenie. Az Állami Tervbizottság bizonyos függetlenségére és önállóságára e tudományos intézet tekintélye szempontjából feltétlenül szükség van, és ennek egyetlen feltétele az, hogy munkatársai lelkiismeretesek legyenek, és lelkiismeretesen igyekezzenek végrehajtani gazdasági és társadalmi építésünk tervét.

Az utóbbi tulajdonság ma persze csak kivételképpen fordul elő, mert azoknak a tudósoknak túlnyomó többségét, akikből az Állami Tervbizottságot természetszerűleg létrehoztuk, szükségszerűen megfertőzték a burzsoá nézetek és a burzsoá előítéletek. Ebből a szempontból történő ellenőrzésük néhány személy feladata kell hogy legyen, akik az Állami Tervbizottság elnökségét alkothatnák, legyenek ezek a személyek kommunisták, s napról napra figyeljék a munka során, milyen odaadással dolgoznak a burzsoá tudósok, milyen mértékben adják fel burzsoá előítéleteiket, s hogyan térnek át fokozatosan a szocializmus álláspontjára. Köztársaságunk Állami Tervbizottsága vezetőinek ez a kettős munka, a tiszta adminisztrációval egybekötött tudományos ellenőrzés legyen az eszményképe.

Lenin

Feljegyezte: M. V.
1922. XII. 29.

Vajon ésszerű-e különálló megbízatásokra felosztani azt a munkát, amelyet az Állami Tervbizottság végez, s nem kellene-e inkább arra törekedni, hogy kialakítsuk az állandó szakértők körét, akiket az Állami Tervbizottság elnöksége rendszeresen ellenőrizne, és akik megoldhatnák

az Állami Tervbizottság hatáskörébe tartozó kérdések összességét? Úgy vélem, hogy az utóbbi az ésszerűbb, s hogy a különálló ideiglenes és sürgős feladatok számának csökkentésére kell törekednünk.

Lenin

1922 dec. 29.
Feljegyezte: M. V.

VII

A feljegyzések folytatása.
1922 dec. 29.

(A KÖZPONTI BIZOTTSÁGI TAGOK SZÁMÁNAK NÖVELÉSÉVEL FOGLALKOZÓ RÉSZHEZ)

Véleményem szerint, ha a központi bizottsági tagok számát növeljük, arra is, sőt mondhatnám főként arra kellene gondolnunk, hogyan ellenőrizhetnénk és javíthatnánk meg apparátusunkat, amely fabatkát sem ér. Magas szakképzettséggel rendelkező szakemberek szolgálatait kell igénybe vennünk erre a célra, és e szakembereket a Munkás-Paraszt Felügyeletnek kell előteremtenie.

Gyakorlatilag kell megoldani azt a feladatot, hogyan kombináljuk ezeket a kellő ismeretekkel rendelkező ellenőrzési szakembereket és a Központi Bizottság új tagjait.

Úgy látom, a Munkás-Paraszt Felügyelet (fejlődése és fejlődésével kapcsolatos tévedéseink folytán) végső soron azt eredményezte, amit most tapasztalunk, nevezetesen — a rendkívüli népbiztosság és a központi bizottsági tagok rendkívüli funkciói közötti átmenet állapotát; a mindenkit és mindent ellenőrző intézménytől, a kisszámú, de elsőrendű ellenőrök együtteséhez való átmenet állapotát; ezeket az ellenőröket jól kell fizetnünk (ez különösen szükséges a mi korunkban, amikor mindent meg kell fizetni, s a jelenlegi körülmények között, amikor az ellenőrök közvetlenül azoknak az intézményeknek a szolgálatában állnak, amelyek jobban megfizetik őket).

Ha a Központi Bizottság tagjainak számát megfelelően növelni fogjuk, és a központi bizottsági tagok ilyen magas szakképzettségű szakemberek és minden területen nagy tekintéllyel bíró munkás-paraszt felügyeleti tagok segítségével évről évre tanulni fogják az államigazgatást, akkor úgy vélem, sikeresen meg fogjuk oldani ezt a feladatot, mellyel hosszú ideig nem tudtunk megbirkózni.

Eszerint végeredményben — mintegy száz központi bizottsági tagra és ezek segítőtársaként 400—500-nál nem több munkás-paraszt felügyeleti tagra van szükség, akik a KB-tagok útmutatásai alapján ellenőrző munkát végeznek.

Lenin

1922 dec. 29.
Feljegyezte: M. V.

A feljegyzések folytatása.
1922 december 30.

A NEMZETISÉGEK, ILLETVE AZ „AUTONOMIZÁLÁS" KÉRDÉSÉHEZ

Úgy látom, nagyot vétettem Oroszország munkásai ellen, hogy nem avatkoztam be elég erélyesen és elég élesen az autonomizálás[661] hírhedt kérdésébe, amelyet hivatalosan alighanem a szovjet szocialista köztársaságok szövetsége kérdésének neveznek.

Nyáron, amikor ez a kérdés felvetődött, beteg voltam, azután pedig, ősszel, túlzott reményeket fűztem felépülésemhez és ahhoz, hogy az októberi és a decemberi plénumon[665] majd módom lesz rá, hogy beavatkozzam ebbe a kérdésbe. De sem az októberi plénumon (e kérdés tárgyalása során), sem a decemberin nem tudtam részt venni, s ily módon ez a kérdés csaknem teljesen elkerült engem.

Csak Dzerzsinszkij elvtárssal volt alkalmam beszélgetni, aki a Kaukázusból érkezett, és elmondta, hogyan áll ez a kérdés Grúziában. Zinovjev elvtárssal is válthattam néhány szót, és közölhettem vele ezzel a kérdéssel kapcsolatos aggályaimat. Mindaz, amit a Központi Bizottság által a grúz incidens „kivizsgálására" küldött bizottság vezetője, Dzerzsinszkij elvtárs elmondott, csak a legnagyobb aggodalomra adott okot. Ha már odáig fajult a dolog, hogy Ordzsonikidze fizikai erőszak alkalmazására vetemedhetett, amint azt velem Dzerzsinszkij elvtárs közölte, akkor elképzelhetjük, micsoda ingoványos talajra léptünk. Látnivaló, hogy az „autonomizálás" gondolata gyökerében helytelen és időszerűtlen volt.

Azt mondják, szükség volt az apparátus egységére. Honnan indultak ki ezek az állítások? Vajon nem éppen attól az orosz apparátustól-e, amelyet, mint arra már naplóm egyik előző számában rámutattam, a cárizmustól

vettünk át, és amelyet csak éppen egy kicsit mázolt át a szovjet világ?

Kétségtelen, hogy ezzel az intézkedéssel várnunk kellett volna addig, amíg elmondhatjuk, hogy apparátusunkért, mint a magunkéért kezeskedünk. Most viszont őszintén meg kell vallanunk ennek ellenkezőjét, azt, hogy olyan apparátust nevezünk a magunkénak, mely voltaképpen még teljesen idegen számunkra, és olyan burzsoá és cári keverék, melyet öt év alatt — mivel más országoktól nem kaptunk segítséget, és mivel a katonai „foglalatosság" és az éhínség elleni küzdelem volt az előtérben — semmiképpen sem gyűrhettünk le.

Ilyen körülmények között nagyon is természetes, hogy „a szövetségből való kilépés szabadsága", amivel mentegetőzünk, csak írott malaszt, s így nem tudja megvédeni a más nemzetiségű oroszországi állampolgárokat az olyan tősgyökeres orosznak, az olyan soviniszta nagyorosznak, lényegében erőszakos gazembernek a támadásától, amilyen a tipikus orosz bürokrata. Nem kétséges, hogy a szovjet és szovjetizált munkások, akiknek százalékaránya igen csekély, úgy bele fognak fulladni a nagyorosz soviniszta szemétnek ebbe a tengerébe, mint a légy a tejbe.

Azt mondják ennek az intézkedésnek a védelmében, hogy kiemelték azokat a népbiztosságokat, amelyek közvetlenül a nemzeti gondolkodással, a nemzeti műveltséggel foglalkoznak. De itt felmerül a kérdés, teljesen kiemelhetők-e ezek a népbiztosságok, és a másik kérdés, hogy kellő gonddal tettünk-e intézkedéseket annak érdekében, hogy valóban megvédjük a más nemzetiségűeket a tősgyökeres orosz fogdmegektől. Azt hiszem, ilyen intézkedéseket nem tettünk, pedig lehetett és kellett volna tennünk.

Azt hiszem ebben végzetes szerepe volt Sztálin hirtelenkedésének és adminisztratív túlbuzgóságának, valamint a hírhedt „szociálnacionalizmussal" szemben érzett dühének. A politikában egyáltalában a düh rendszerint a legrosszabb tanácsadó.

Attól is tartok, hogy Dzerzsinszkij elvtárs, aki azért utazott a Kaukázusba, hogy kivizsgálja ezeknek a „szociálnacionalistáknak" a „bűncselekményeit", ezúttal szintén csak tősgyökeresen orosz érzelmeivel tűnt ki (tudott dolog,

hogy az eloroszosodott más nemzetiségűek mindig túlzásba viszik a tősgyökeresen orosz érzelmeket), és hogy egész bizottságának a pártatlanságát eléggé jellemzi Ordzsonikidze „tettlegessége". Azt hiszem, semmiféle provokáció, sőt, semmiféle sértés sem lehet mentség erre az orosz tettlegességre, és hogy Dzerzsinszkij elvtárs helyrehozhatatlan hibát követett el, amikor nem vette elég komolyan ezt a tettlegességet.

Ordzsonikidze a hatalmat képviselte valamennyi többi kaukázusi állampolgárral szemben. Ordzsonikidzének nem volt joga arra az ingerlékenységre, amelyre ő meg Dzerzsinszkij hivatkozik. Ellenkezőleg, Ordzsonikidze köteles lett volna olyan mértéktartó viselkedést tanúsítani, amilyenre nem köteles a közönséges állampolgár, s még kevésbé az, akit „politikai" bűncselekménnyel vádolnak. Márpedig lényegében a szociálnacionalisták politikai bűncselekménnyel vádolt állampolgárok voltak, és a vád emelésének a körülményei is olyanok voltak, hogy a vádat csak így lehetett minősíteni.

Fontos elvi kérdés vetődik itt fel: hogyan fogjuk fel az internacionalizmust?*

Lenin

1922 XII. 30.
Feljegyezte: M. V.

A feljegyzések folytatása.
1922 december 31.

A NEMZETISÉGEK, ILLETVE AZ „AUTONOMIZÁLÁS" KÉRDÉSÉHEZ

(Folytatás)

A nemzeti kérdést tárgyaló munkáimban már megírtam, hogy a nacionalizmus kérdésének általánosságban

* A gyorsírásos feljegyzésben a továbbiakban ki van húzva a következő szöveg: „Úgy vélem, elvtársaink nem értették meg eléggé ezt a fontos elvi kérdést." — *Szerk.*

való elvont felvetése fabatkát sem ér. Különbséget kell tennünk az elnyomó nemzet nacionalizmusa és az elnyomott nemzet nacionalizmusa között, a nagy nemzet nacionalizmusa és a kis nemzet nacionalizmusa között.

A második fajta nacionalizmussal szemben mi, egy nagy nemzet fiai, a történelmi gyakorlat során csaknem mindig vétkeztünk, vétkesek vagyunk végtelen sok erőszak elkövetésében, sőt mi több — úgy követünk el végtelenül sok erőszakot és sértést, hogy magunk sem vesszük észre; csak idézzük fel az én volgai feljegyzéseimet arról, hogyan bánnak nálunk a más nemzetiségűekkel, hogy a lengyelt nem is nevezik másként, mint „polyáknak", a tatárt mindig „hercegnek" csúfolják, az ukránt „hoholnak", a grúzt meg a többi kaukázusit pedig „kapkázusinak" gúnyolják.

Ezért az elnyomó vagy úgynevezett „nagy" nemzet (még ha nagysága csak erőszakosságában rejlik is, ha úgy nagy, ahogy nagy a fogdmeg) internacionalizmusának nemcsak abban kell állnia, hogy tiszteletben tartja a nemzetek formai egyenlőségét, hanem olyan egyenlőtlenségben is, amely az elnyomó nemzet, a nagy nemzet részéről ellensúlyozná az életben ténylegesen kialakuló egyenlőtlenséget. Aki ezt nem értette meg, az nem jutott el a nemzeti kérdés igazi proletár felfogásához, az lényegében megrekedt a kispolgári álláspontón, és ezért percenként bele kell csúsznia a burzsoá felfogásba.

Mi a fontos a proletár számára? A proletár számára nemcsak fontos, hanem éppenséggel létszükséglet, hogy (a más nemzetiségűek) maximálisan megbízzanak a proletár osztályharcban. Mi szükséges ehhez? Ehhez nemcsak formális egyenlőség szükséges. Ehhez az szükséges, hogy valamiképpen viselkedésünkkel vagy a más nemzetiségűeknek tett engedményekkel leküzdjük a bizalmatlanságot, a gyanakvást, jóvátegyük azokat a sérelmeket, amelyeket a történelmi múltban a „nagyhatalmi" nemzet kormányától elszenvedtek.

Azt hiszem, a bolsevikoknak, a kommunistáknak ezt nem is kell tovább és részletesen magyaráznom. S azt gondolom, hogy az adott esetben, a grúz nemzettel kapcsolatban, tipikus példáját látjuk annak, amikor a valóban proletár álláspont igen nagy óvatosságot, előzékenységet és

engedékenységet követel tőlünk. Az a grúz, aki a dolognak ezt az oldalát elhanyagolja, aki könnyelműen dobálózik a „szociálnacionalizmus" vádjával (holott ő maga nemcsak ízig-vérig „szociálnacionalista", hanem ráadásul durva nagyorosz fogdmeg is), az a grúz lényegében megsérti a proletár osztályszolidaritás érdekeit, mert a proletár osztályszolidaritás fejlődésének és megszilárdulásának nincs nagyobb kerékkötője a nemzeti igazságtalanságnál, és semmi iránt sem olyan érzékenyek a „sértődött" nemzetiségiek, mint az egyenlőség iránt és az iránt, ha proletár elvtársaik megsértik ezt az egyenlőséget, még ha csak hanyagságból, még ha csak tréfából is. Ezért a nemzeti kisebbségekkel szemben tanúsított engedékenységet és békülékenységet inkább túlozzuk el az adott esetben, semmint megfordítva. Ezért a szóban forgó esetben a proletár szolidaritásnak, s következésképp a proletár osztályharcnak sarkalatos érdeke azt követeli, hogy sohase kezeljük formálisan a nemzeti kérdést, hanem mindig vegyük tekintetbe az elnyomott (vagy kicsiny) nemzet proletárjának az elnyomó (vagy nagy) nemzethez való viszonyában mutatkozó elmaradhatatlan különbséget.

Lenin

Feljegyezte: M. V.
1922 XII. 31.

A feljegyzések folytatása.
1922 december 31.

Milyen gyakorlati intézkedéseket kell hát tenni a kialakult helyzetben?

Először is: fenn kell tartani és erősíteni kell a szocialista köztársaságok szövetségét; ezt az intézkedést illetően nem lehet kétségünk. Szükségünk van rá nekünk, ahogy szüksége van rá a kommunista világproletariátusnak a világburzsoázia elleni harcban és a világburzsoázia mesterkedései elleni védekezésben.

Másodszor, fenn kell tartani a szocialista köztársaságok szövetségét a diplomáciai apparátus tekintetében. Itt

meg kell jegyeznünk, hogy ez az apparátus államapparátusunk kivételes része. A régi cári apparátusból ide nem engedtünk be egyetlen valamelyest befolyásos embert sem. Minden valamelyest tekintélyesebb tagja kommunista. Ezért ez az apparátus már kiérdemelte (ezt bátran állíthatjuk) a kipróbált kommunista apparátus nevét, hiszen a régi cári, burzsoá és kispolgári elemektől összehasonlíthatatlanul nagyobb mértékben tisztítottuk meg, mint azt, amellyel kénytelenek vagyunk beérni a többi népbiztosságban.

Harmadszor, példásan meg kell büntetni Ordzsonikidze elvtársat (ezt annál jobban sajnálom, mivel barátai közé tartozom, és külföldön az emigrációban együtt dolgoztam vele), valamint folytatnunk kell vagy újra kell kezdenünk a Dzerzsinszkij-bizottság egész anyagának megvizsgálását, abból a célból, hogy kijavítsuk az abban kétségkívül fellelhető temérdek hibát és részrehajló ítéletet. Természetesen Sztálint és Dzerzsinszkijt kell politikailag felelőssé tenni ezért a valóban nagyorosz-nacionalista hadjáratért.

Negyedszer, szigorúan szabályoznunk kell a nemzeti nyelv használatát a szövetségünkhöz tartozó nemzeti köztársaságokban, és különösen gondosan kell ellenőriznünk a szabályok tiszteletbentartását. Nem kétséges, hogy a vasúti szolgálat egységének örvén, a pénzügyi egység örvén stb. nálunk, jelenlegi apparátusunk mellett, temérdek hamisítatlanul orosz jellegű visszaélést fognak majd elkövetni. E visszaélések ellen igen nagy leleményességgel kell harcolnunk, nem is szólva arról, mennyire őszintéknek kell lenniük azoknak, akik vállalkoznak erre a harcra. Részletes törvénykönyvre van szükség, amelyet valamennyire is sikeresen csakis maguk az egyes köztársaságokban élő nemzetiségiek dolgozhatnak ki. Emellett semmiképpen sem szabad eleve elzárkóznunk azelől, hogy e munka eredményeként a következő szovjetkongresszuson egy lépést tegyünk hátrafelé, vagyis a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét csak katonai és diplomáciai vonatkozásban tartsuk fenn, és minden más tekintetben visszaállítsuk az egyes népbiztosságok teljes önállóságát.

Figyelembe kell vennünk, hogy a népbiztosságok szétdarabolását, azt, hogy Moszkva és a többi központ nem

fogja össze munkájukat, eléggé ellensúlyozni lehet a párt tekintélyével, ha azt kellő körültekintéssel és részrehajlás nélkül alkalmazzák; az a kár, amely abból érheti államunkat, hogy a nemzeti apparátusok nincsenek egyesítve az orosz apparátussal, hasonlíthatatlanul kisebb annál a kárnál, amely egyébként érne nemcsak minket, hanem az egész Internacionálét, a közeljövőben a mi nyomdokunkban a történelmi színpad előterébe lépő Ázsia népeinek százmillióit is. Megbocsáthatatlan opportunizmus lenne, ha mi a Kelet e fellépésének küszöbén, ébredése kezdetén megrendítenénk előtte tekintélyünket azzal, hogy akár a legkisebb durvaságot és igazságtalanságot is elkövetjük tulajdon nemzetiségeinkkel szemben. Más dolog az, hogy szükség van a tőkés világot védelmező nyugati imperialisták elleni összefogásra. E tekintetben nem lehetnek kétségeink, és mondanom sem kell, hogy feltétlenül helyeslem ezeket az intézkedéseket. Megint más dolog, amikor mi magunk kerülünk, ha csak apróságokban is, imperialista viszonyba az elnyomott nemzetiségekkel, s ezzel teljesen megrendítjük az elvi őszinteségünkbe, az imperializmus elleni harc elvi védelmébe vetett bizalmat. Pedig a világtörténelemben a holnapi nap az a nap lesz, amikor végleg felébrednek az imperializmus igájába hajtott, ébredező népek, és megkezdődik a hosszú és súlyos döntő harc felszabadításukért.

Lenin

1922. XII. 31.
Feljegyezte: M. V.

JEGYZETEK

[1] Lenin levele D. B. Rjazanov „Megjegyzések a »Rabocseje Gyelo« programjához" c. cikkére vonatkozik, amelyet J. M. Sztyeklov küldött el neki. A cikk később megjelent a „Zarja" 1901 áprilisi, 1. számában.

A „Rabocseje Gyelo" programja („A szerkesztőség nyilatkozata") a „Rabocseje Gyelo" 1899 áprilisi, 1. számában jelent meg, majd ugyanabban az évben különlenyomatként is kiadták „A »Rabocseje Gyelo«-nak, az Orosz Szociáldemokraták Szövetsége időszaki lapjának a programja" címmel.

„Rabocseje Gyelo" („Munkásügy") — az „ökonomisták" folyóirata, az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" sajtóorgánuma; Genfben adták ki 1899 áprilistól 1902 februárig; B. N. Kricsevszkij, A. Sz. Martinov és V. P. Ivansin szerkesztette.

A „rabocsejegyelósok" nézeteit Lenin „Mi a teendő?" c. könyvében bírálta (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 357—554. old.). — *1*

[2] Lenin megjegyzéseinek ez a 2. pontja vázlatosan felsorolja Rjazanov cikkének pluszait (+ +), pozitív oldalait. — *1*

[3] *Grisin úr „fenegyerekei"* — ezt a kifejezést Plehanov használta „Egy szociáldemokrata jegyzetkönyvéből" c. kiadványának utóiratában, első füzet, Genf 1900. 6. old. (lásd G. V. Plehanov Művei. XII. köt. 1924. 59. old., oroszul).

Grisin — C. Kopelzonnak, a Bund külföldi képviselőjének, az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetsége" aktív tagjának fedőneve. — *2*

[4] Lenin kéziratában „Az a tény, hogy — szigorúan elméleti szempontból véve" szavaktól a „Még néhány kisebb rész-

letre vonatkozó megjegyzés" szavakig terjedő rész utólag ceruzával át van húzva. — *3*

[5] „A »*Munka Felszabadítása« szociáldemokrata csoport programját*" Plehanov írta és Genfben 1884-ben adta ki (Leninnél az év megjelölésében elírás van).

Lenin e program utolsó, befejező bekezdésére gondol (lásd G. V. Plehanov Művei. II. köt. 1923. 362. old.), amelyet „Az orosz szociáldemokraták második programtervezetében" (megjelent 1888-ban) a tervezet végén közölt külön megjegyzéssé alakítottak át (lásd uo. 404. old.). — *3*

[6] K. Marx. „*Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte*" („Louis Bonaparte Brumaire tizennyolcadikája" — lásd Marx—Engels. Válogatott Művek. I. köt. 1949. 310—316. old.). — *3*

[7] Bellerive — kis helység néhány kilométerre Genftől. 1900 augusztus elején Bellerive-ben Lenin, Plehanov, Potreszov, Bauman, Zaszulics és Sztyeklov tanácskozást tartottak az „Iszkra" és a „Zarja" programjáról. — *4*

[8] A címzett kiléte nincs megállapítva. — *5*

[9] „*A »Szocial-Demokrat« forradalmi szervezet*" 1900 májusában alakult meg, miután az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetsége" a Szövetség II. kongresszusán (Genfben 1900 áprilisában) két részre szakadt. A szervezet több brosúrát adott ki, 1901 októberében az „Iszkra" — „Zarja" külföldi tagozatával együtt beolvadt az „Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Külföldi Ligájába", amely akkor alakult. — *5*

[10] Az „Iszkrá"-nak, az első összoroszországi illegális marxista újságnak és a „Zarja" c. marxista tudományos-politikai folyóiratnak a megalapításáról van szó. — *5*

[11] Az *Irodalmi Csoport*, amelynek tagjai Lenin, Martov és Potreszov voltak, Lenin kezdeményezésére alakult, miután Lenin visszatért a száműzetésből, 1900 elején. Az Irodalmi Csoport fő feladata és célkitűzése az volt, hogy létrehozzon egy országos politikai lapot, s tömörítse körülötte a legkiválóbb szociáldemokratákat. — *11*

[12] Az „*Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségét*" 1894-ben Genfben alapították a „Munka Felszabadítása" csoport kezdeményezésére. A „Szövetségnek" saját nyomdája volt, amelyben forradalmi irodalmat nyomatott, „Rabotnyik" címen folyóiratot adott ki. Eleinte a „Munka Felszabadítása" csoport vezette a „Szövetséget" és szerkesztette kiadványait. Később a „Szövetségben" felülkerekedtek az opportunista elemek (a „fiatalok" — az „ökonomisták"). 1898 novemberében, a „Szövetség" első kongresszusán a „Munka Felszabadítása" csoport bejelentette, hogy nem szerkeszti tovább a „Szövetség" kiadványait. A „Munka Felszabadítása" csoport 1900 áprilisában, a „Szövetség" második kongresszusán véglegesen szakított a „Szövetséggel" és kilépett belőle. A „Munka Felszabadítása" csoport és a vele azonos nézeteket vallók kivonultak a kongresszusról, és „Szocial-Demokrat" néven önálló szervezetet alapítottak. — *5*

[13] Lenin A. I. Jelizarovára gondol. — *7*

[14] „*Family Pictures*" („Családi Képek") — folyóirat, ebbe csomagolva küldtek tudósításokat és cikkeket az „Iszkra" részére. — *7*

[15] „*Die Neue Zeit*" („Új Kor") — a német szociáldemokrácia folyóirata; Stuttgartban jelent meg 1883-tól 1923-ig. 1885—1895 folyamán a „Neue Zeit"-ben megjelent Engels néhány cikke. Engels gyakran adott útmutatást a folyóirat szerkesztőségének, és élesen bírálta a marxizmustól való elhajlásai miatt. A kilencvenes évek második felétől, Engels halála után, a folyóirat rendszeresen közölte a revizionisták cikkeit. Az imperialista világháború éveiben (1914—1918) a folyóirat centrista, kautskysta álláspontot foglalt el, a szociál-sovinisztákat támogatta. — *7*

[16] Az „Iszkra" megjelenését hírül adó szerkesztőségi nyilatkozat tervezetét Lenin fogalmazta meg, és ugyanő olvasta fel a pszkovi tanácskozáson (Lenin, Martov, Potreszov, Radcsenko), amelyet a „legális marxistákkal" (Sztruve, Tugan-Baranovszkij) tartottak 1900 március végén — április elején (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 330—341. old.). Lenin azután külföldre érkeztekor a „Munka Felszabadítása" csoport tagjaival (Plehanov, Akszelrod és Zaszulics) 1900 augusztusában tartott tanácskozás után átdolgozta ezt a tervezetet. Október első felében a nyilatkozat külön röplap formájában

jelent meg, „»Iszkra«, Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt. A szerkesztőségtől" címmel (lásd uo. 364—370. old.).

Eltérően a nyilatkozat első tervezetétől, amely egyidejűleg két lapnak — az újságnak és a folyóiratnak — a programját tartalmazta, az „Iszkra" szerkesztősége által kiadott nyilatkozatban csak az újságról, az „Iszkrá"-ról van szó. Úgy határoztak, hogy a „Zarja" c. folyóirat feladataival a folyóirat első számában külön foglalkoznak. Konspirációs okokból azt is elhatározták, hogy nem terjesztik külföldön, amíg Oroszországba el nem jut. — *7*

[17] A „*Zarja*" („Hajnal") c. marxista tudományos-politikai folyóiratról van szó; az „Iszkra" szerkesztősége adta ki 1901—1902-ben Stuttgartban. A „Zarjá"-ban jelentek meg Lenin következő cikkei: „Alkalmi megjegyzések". „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai". „Az agrárkérdés és a »Marx-kritikusok«" című mű első négy fejezete („A »kritikus« urak az agrárkérdésről" címmel), „Belpolitikai szemle", és „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja". A „Zarjá"-nak mindössze négy száma jelent meg, három füzetben: az 1. sz. — 1901 áprilisában (valójában az 1. sz. az új időszámítás szerint március 23-án jelent meg), a 2—3. sz. — 1901 decemberében, a 4. sz. — 1902 augusztusában.

Dietz — német szociáldemokrata kiadó, akinek stuttgarti nyomdájában nyomták a „Zarjá"-t. — *7*

[18] A „Zarja" úgynevezett felelős szerkesztőjéről van szó, akire a német sajtótörvények értelmében volt szükség. — *7*

[19] Akszelrod „*Wilhelm Liebknecht*" c. cikkéről van szó, amely az „Iszkra" 1900 decemberi, 1. számában jelent meg, a német demokratikus és munkásmozgalom e kiváló vezetőjének, a német szociáldemokrata párt egyik alapítójának és vezérének halála alkalmából (1900 augusztus 7-én halt meg). Akszelrod e kisebb terjedelmű cikken kívül, amely az „Iszkrá"-ban megjelent Liebknechtről,] még egy hosszabb cikket is készített a „Zarja" részére. A „Zarjá"-ban a cikk nem jelent meg. — *7*

[20] *Zagorszkaja* (l. G. Szmidovics-Leman) a titkári teendőket látta el az „Iszkra" szerkesztőségében, Krupszkaja megérkezéséig, 1901 áprilisáig; azután Oroszországban dolgozott; 1902-ben Kremencsugban letartóztatták; 1903 januárban

megszökött a kievi csendőrparancsnokságról. Később Zagorszkaja-Szmidovics mensevik lett. — *9*

[21] A „*párizsiak*" (Rjazanov, Sztyeklov, Gurevics) — a „Borba" külföldi irodalmár csoport képviselői. Lenin azért hívja őket „párizsiaknak", mert akkor Párizsban tartózkodtak.

A párizsiakkal való „civakodás", amelyre Lenin Akszelrodhoz intézett levelében céloz, nyilvánvalóan azt jelentette, hogy nehezen haladtak előre a párizsiaknak az „Iszkrá"-ban való állandó közreműködéséről folytatott tárgyalások, mert azzal az igénnyel léptek fel, hogy tagjai legyenek a szerkesztőségnek (lásd ebben a kötetben 40—41. és 42—43. old.). — *9*

[22] A „*Májusi napok Harkovban*" c. brosúrát az OSZDMP Harkovi Bizottsága állította össze, és az „Iszkra" adta ki 1901 januárban; a brosúra a harkovi munkások 1900 május elseji első tömegtüntetését írja le; külföldön jelent meg Lenin előszavával (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 371—380. old.). — *9*

[23] Akszelrod 1900 október 15-én Leninhez intézett levelében arra vonatkozóan adott tanácsot, hogyan kell feldolgozni az „Iszkra" részére az oroszországi tudósításokat. Azt ajánlotta, hogy néhány tudósítást más anyaggal együtt használjanak fel a belpolitikai szemlékhez vagy vezércikkekhez (lásd „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 66. old.). — *9*

[24] A. N. Potreszovról van szó. — *10*

[25] A rendőrséget nagyon érdekelte, hol tartózkodik Lenin és általában az az egész csoport, amely a továbbiakban az „Iszkra" szerkesztőségét alkotta. A Csendőri Nyomozások 1901. évi Összesítésében meg is állapítja, hogy Lenin Münchenben él és az „Iszkrá"-nál dolgozik. A rendőrség azt is tudta, hogy Potreszov Münchenben tartózkodik. Ilyen körülmények közt kockázatos volt Potreszov oroszországi utazása, amelyről a levélben szó van. — *10*

[26] Az „Iszkra" és a „Zarja" nyomdai munkálatainak késéséről van szó. — *10*

[27] *A „szentpétervári csoport" — a „Rabocseje Znamja" csoportja* 1897 második felében alakult meg.

A csoport élesen szemben állt az „ökonomizmussal"; céljául a munkások közötti politikai propagandát tűzte ki. Kiadta a „Rabocseje Znamja" („Munkás Zászló") c. lapot (három szám jelent meg); kinyomatott néhány brosúrát és kiáltványt. E csoporthoz tartoztak Sz. V. Andropov, V. P. Nogin, M. B. Szmirnov és mások. 1900-ban a csoport a rendőri üldözés következtében szétszóródott. Néhány tagja Oroszországban maradt és folytatta a munkát, egy részük külföldre emigrált és ott folytatta kiadói tevékenységét. 1901 januárban a „Rabocseje Znamja" pétervári csoportja egyesült a „Szocialiszt" csoporttal, de a január és április közötti időben a csoportnak Oroszországban tartózkodó tagjait letartóztatták. A „Rabocseje Znamja" pétervári csoportjának legtöbb tagja ekkor belépett az „Iszkra" szervezetbe.

A fent említett *„közeli barátja"* Sz. V. Andropov, szociáldemokrata, a „Rabocseje Znamja" csoport egyik aktív munkatársa, később iszkrás, egyike az „Iszkra" első megbízottainak. — *14*

[28] A *„bizonyos elgondolások"* — merőben konspiratív jellegűek voltak. Dietz, akinek stuttgarti nyomdájában a „Zarjá"-t készítették, attól tartott, hogy a rendőrség kellemetlenkedni fog, ha megtudja, hogy ez a folyóirat kapcsolatban van az illegális „Iszkrá"-val; az a nyomda, ahol az „Iszkrá"-t nyomták, ebben az időben Lipcsében volt. — *14*

[29] A *„Szentpétervári Munkásszervezet"* — az „ökonomisták" szervezete; 1900 nyarán alakult meg. „Az összes gyárak munkásaihoz" intézett felhívásában, amely a „Rabocsaja Miszl" c. ökonomista lap 1900 szeptemberi, 9. számában jelent meg, arra hívta fel a munkásokat, hogy szervezzenek köröket harci programjuk kidolgozása és egymás kölcsönös támogatása céljából. 1900 novemberében a Munkásszervezet egyesült a pétervári „Harci szövetség a munkásosztály felszabadítására" nevű csoporttal; kidolgozták ennek az egyesült szervezetnek a programját és szervezeti szabályzatát, amelyek a „Rabocsaja Miszl" 1901 áprilisi, 11. számában jelentek meg.

Miután a Pétervári Bizottságban győzelmet aratott az iszkrás irányzat, és ez a Bizottság az „Iszkra" c. lapot és a „Zarja" c. folyóiratot elismerte az oroszországi szociáldemokrácia vezető sajtószerveinek, a pétervári szervezetnek az a része, amely az „ökonomizmus" híveinek a befolyása és irányítása alatt állt, 1902 szeptemberében kivált a Pétervári

Bizottságból és ismét önálló szervezetté alakult „Munkásszervezeti Bizottság" elnevezéssel, s csupán 1904 elején, a II. pártkongresszus után olvadt be a pártba. — *15*

[30] „*Nakanunye*" („Előeste") — narodnyik irányzatú folyóirat; Londonban adták ki orosz nyelven 1899 januártól 1902 februárig. 37 száma jelent meg. A folyóirat különböző kispolgári pártok képviselőit csoportosította maga köré. — *16*

[31] Akszelrod „Wilhelm Liebknecht" c. cikkéről van szó. — *18*

[32] L. Martov „Az orosz proletariátus új barátai" c. cikkéről van szó, amely az „Iszkra" 1900 decemberi, 1. számában jelent meg. — *18*

[33] A „*Borba*" nevű külföldi irodalmár csoportról van szó, amely az OSZDMP-hez tartozónak vallotta magát; 1900 nyarán alakult meg Párizsban; önálló csoporttá 1901-ben vált, az „egyesítő" kongresszus után. Ez a csoport eltorzította a marxizmus forradalmi elméletét, tagadta az „Iszkra" forradalmi taktikáját, szemben állt a pártépítés lenini szervezeti elveivel. A szociáldemokrata nézetektől és taktikától való elhajlása, bomlasztó tevékenysége és az oroszországi szociáldemokrata szervezetekkel való kapcsolatok hiánya miatt ez a csoport nem vehetett részt a II. pártkongresszuson. Az OSZDMP II. kongresszusának határozata alapján a „Borba" csoportot feloszlatták. — *18*

[34] L. Martovról van szó. — *19*

[35] Az „Iszkra" kiadása előkészítésének idején egyrészt Lenin és Potreszov, másrészt Plehanov és Akszelrod között nézeteltérések támadtak az „Iszkra" kiadásának helyét illetően. Plehanov és Akszelrod ellenezték, hogy az „Iszkrá"-t Németországban adják ki, azt akarták, hogy Svájcban jelenjen meg az ő közvetlen irányításuk alatt. Lenin és Potreszov az ellenkező véleményen volt. A „Munka Felszabadítása" csoport tagjaival 1900 augusztusában a Genf melletti Corsier-ban tartott tanácskozás után Lenin és Potreszov előtt nyilvánvalóvá vált, hogy az ügy érdekében mindkét lapot Németországban kell kiadni. Az elvi jellegű nézeteltérések lényegét Lenin részletesen ismerteti „Hogyan történt, hogy egy hajszál híján kialudt a »Szikra«?" (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 342—362. old.) c. írásában. Lenin és Potreszov meg-

védték álláspontjukat, s megkezdték az „Iszkra" kiadását Németországban — eleinte Lipcsében, majd Münchenben. A „Zarjá"-t legálisan nyomták Stuttgartban. — *19*

[36] Arról a nyilatkozatról van szó, amelyet az Amerikai Szocialista Egyesületnek kellett küldeni az „Iszkra" megjelenéséről. Ennek az egyesületnek a titkára Ingerman volt, aki a nyolcvanas évek közepétől tagja volt a „Munka Felszabadítása" csoportnak; a nyolcvanas évek végén Amerikába emigrált, ahol hosszú ideig állt az élén a „Munka Felszabadítása" csoport híveinek és Amerikából anyagilag támogatta e csoport, majd pedig az „Iszkra" kiadói tevékenységét; 1903 után mensevik lett. — *20*

[37] Puttman (A. N. Potreszov álneve) „*Mi történt?*" c. cikke és Bivalij (Bogucsarszkij (Jakovlev V. J.) álneve) „*A régiről és az újról*" c. cikke, amelyekről a levélben szó van, a „Zarja" 1901 áprilisi, 1. számában jelent meg. — *21*

[38] D. Kolcovnak (Ginzburg B. A.) a párizsi nemzetközi kongresszusról írt cikke nem jelent meg a „Zarjá"-ban. — *21*

[39] Lenin itt Plehanov „Néhány szó a legutóbbi párizsi nemzetközi szocialista kongresszusról" c. nyílt levelére gondol, amely a „Zarja" 1901 áprilisi, 1. számában jelent meg (lásd G. V. Plehanov Művei. XII. köt. 1924. 103—116. old., oroszul). — *21*

[40] *Baharev* — Mahnovec V. P. álneve. Az ő „Hogyan viselkedjünk a kihallgatások során" c. brosúrájáról van szó, amely 1900-ban Genfben jelent meg az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetsége" kiadásában. — *22*

[41] A brosúra címét nem sikerült megállapítani. — *22*

[42] V. I. Zaszulicsnak a dekabristákról írt cikke nem jelent meg nyomtatásban. 1900 december 14-én (27-én) Plehanov „1825 december tizennegyedike" címmel beszédet mondott az orosz politikai emigránsok gyűlésén Genfben. A beszéd megjelent a „Zarja" 1901 áprilisi, 1. számában (lásd G. V. Plehanov Művei. X. köt. 1924. 351—372. old., oroszul). — *23*

[43] Plehanov „*Még egyszer a szocializmus és a politikai harc*" c. cikkéről van szó, amely a „Zarja" 1901 áprilisi, 1. számában jelent meg (lásd G. V. Plehanov Művei. XII. köt. 1924. 67—102. old., oroszul). — *23*

[44] Lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 261—293. old. — *24*

[45] A „Meddig süllyedtek?" c. cikket Plehanov nem írta meg, mivel azt, amit ebben elmondani szándékozott, megírta a „Még egyszer a szocializmus és a politikai harc" c. cikkben. — *24*

[46] „*Szövetség*" — a pétervári „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására"; Lenin alapította 1895 őszén. — *24*

[47] Lenin „Mozgalmunk legfontosabb feladatai" c. cikkéről van szó. A cikk az „Iszkra" 1900 decemberi, 1. számában vezércikként jelent meg (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 381—386. old.). — *26*

[48] Az „*egyesülési dokumentum*" — a szentpétervári „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására programja" és „A Szövetséghez tartozó Munkásszervezet szervezeti szabályzata". Az ezekben a dokumentumokban kifejtett tételeken alapult a pétervári „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására" és a Munkásszervezet egybeolvadására vonatkozólag 1900 novemberében létrejött megegyezés. — *26*

[49] A „Zarja" első füzetén a címlap hátán ez olvasható: „Verantwortlich für die Redaktion: K. Fentz in Stuttgart" („Felelős szerkesztő: K. Fentz, Stuttgartban").

K. Fentz — J. Sz. Ettinger, szociáldemokrata, 1900-ban csatlakozott az „Iszkrá"-hoz, tagja az „Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Külföldi Ligájának"; később átpártolt a mensevikekhez. — *26*

[50] Lenin ezt a kifejezést: „*A Kinderpflege terén komoly reformok várhatók*" — átvitt értelemben használja: I. G. Szmidovics-Leman gyermeket várt. — *28*

[51] Az „Iszkra" 1. számában Danyevicsnek (E. L. Gurevicsnek) a francia ügyekről szóló cikke nem jelent meg. Első francia vonatkozású cikke („Levelek Franciaországból. Első levél") 1901 júliusában az „Iszkra" 6. számában jelent meg. A „Zarjá"-ban Danyevicsnek ilyen tárgyú cikkei nem jelentek meg. — *28*

[52] Az illegális irodalomnak a Baltikumon keresztül Oroszországba történő szállításáról van szó. Ennek megszervezését

Ernst Rolau és Eduard Skubik lett diákok vállalták magukra, akik abban az időben Zürichben éltek. Amint később kiderült, a csendőrök tudtak ennek a szállító csoportnak a létezéséről, és az „Iszkra" kiadványok mindkét szállítmányát, amelyeket az említett diákok 1900 decemberében, illetve 1901 júniusában akartak átjuttatni a határon, elkobozták. Az „Iszkra" szállítását csak 1901 közepétől sikerült megszervezni.

E. Rolau, a moszkvai egyetem volt hallgatója, nem sokkal az első szállítási kísérlet kudarca után elutazott Oroszországba az iszkrás kiadványok újabb szállítmányával, hogy személyesen szervezze meg a szállítást; 1901 június 21-én letartóztatták és 6 évre Kelet-Szibériába száműzték. 1905—1906-ban a „Lett Szociáldemokrata Szövetségben" dolgozott, az első orosz forradalom idején (1905—1907) megölték. *E. Skubik* folytatta a szállítás szervezését, és illegális irodalom szállítása miatt 1904-ben az orosz szociáldemokraták königsbergi pere során törvényszék elé állították. — *28*

[53] L. I. Akszelrod (Ortodox) „*Mért nem akarunk visszatelé menni?*" c. cikkéről van szó (a cikk a liberális, később reakciós N. A. Bergyajev „Szubjektivizmus és individualizmus a társadalombölcseletben" c. könyvével foglalkozott), amely a „Zarja" 1901 decemberi, 2—3. számában jelent meg. — *29*

[54] I. Sz. Blumenfeldről van szó, aki akkor az „Iszkra" szedője volt Lipcsében.

Az „Iszkra" és a „Zarja" külföldi kiadásának előkészítésével Potreszovot bízták meg, aki ebből a célból még 1900 áprilisában külföldre utazott. A német szociáldemokraták segítségével sikerült megszervezni az „Iszkra" szedését — először Lipcsében, azután Münchenben, német szociáldemokrata nyomdákban. A „Zarja" legálisan jelent meg Dietznél Stuttgartban.

A Nusperli névre szóló útlevélre Blumenfeldnek nyilvánvalóan a lipcsei bejelentőlaphoz volt szüksége. — *30*

[55] A párizsi kongresszusról szóló cikk szerzője H. G. Rakovszkij volt. „Nemzetközi szocialista kongresszus Párizsban" c. cikke az „Iszkra" 1900 decemberi, 1. számában jelent meg. — *30*

[56] Plehanov egyik cikkéről van szó, amely a „Zarja" 1901 áprilisi, 1. számában jelent meg. — *30*

[57] Lenin itt az „Iszkra" 1. száma részére „*Szakadás az Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségében*" (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 393—394. old.) címmel írt cikkén eszközölt módosításokra utal, amelyeket Plehanov 1900 december 8-i, Leninhez intézett levelében kívánt (lásd „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 116. old.). — *31*

[58] Lenin arra a cikkre céloz, amelyet F. Adlernek kellett volna megírnia az osztrák problémákról az „Iszkra" részére. E cikk az „Iszkrá"-ban nem jelent meg. — *32*

[59] Lenin Münchenből Lipcsébe utazott, hogy az „Iszkra" első számát, megjelenése előtt, végleges formába öntse. — *34*

[60] Lenin P. B. Akszelrod „*A nemzetközi szociáldemokrácia eredményei*" c. cikkére gondol, amely az „Iszkra" 1. és 2. számában, 1900 decemberében, illetve 1901 februárjában jelent meg. — *34*

[61] Plehanov „*Kritikusaink kritikája. Első rész. P. Sztruve úr a társadalmi fejlődés marxi elmélete kritikusának a szerepében. Első cikk*" c. írásáról van szó, amely a „Zarja" 1901 áprilisi, 1. számában jelent meg (lásd G. V. Plehanov Művei. XI. köt. 1923. 141—182. old., oroszul). — *34*

[62] Engels Lenin által említett, „*Forradalom és ellenforradalom Németországban*" c. művének orosz fordítása 1900 december első felében jelent meg, a „Rabocseje Znamja" illegális kiadásában (lásd Marx—Engels. Selected Works. II. köt. London 1945. 39—143. old.).

A levélben lejjebb, ott, ahol a brosúra elküldéséről van szó, Lenin ugyancsak arra céloz, hogy Engels „Forradalom és ellenforradalom Németországban" c. munkáját az „Iszkra" szerkesztősége juttatja majd Oroszországba. — *36*

[63] Max Menkusról közelebbi adatok nincsenek; nyilvánvalóan részt vett az illegális kiadványoknak a határon való átszállításában. — *36*

[64] Az „Iszkra" első számát, amelyen dátumként „1900 december" szerepel, 1900 december 24-én szedték ki és tördelték be (lásd ebben a kötetben 34. old.); a kinyomása késett, és ezért később jelent meg. — *36*

[65] Kautsky „*Bernstein und das Sozialdemokratische Programm. Eine Antikritik*“ („Bernstein és a szociáldemokrata program. Ellenbírálat“) c. könyve német nyelven 1899-ben Dietz kiadásában, Stuttgartban jelent meg. Lenin ezt a könyvet a száműzetésben, Susenszkojéban olvasta, és ugyanott le is fordította; 1905-ben adták ki „K. Kautsky. Cikkgyűjtemény“ címmel. Az első kiadásban a fordító nevét nem tüntették fel, de a második, 1906-os kiadás megjelöli: „Lenin fordítása“. — *36*

[66] H. M. Hyndmann „*Szocializmus, trade-unionizmus és politikai harc*“ („Socialism, trade-unionism and political action“) c. cikkét a szerző Sz. V. Andropov felszólítására írta a „Rabocseje Znamja“ 3. száma részére. A cikk nem jelent meg. Kéziratát a Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában őrzik Moszkvában.

A cikknek Lenin által készített fordítását ugyancsak az Intézetben őrzik. — *37*

[67] „Alekszej“ (Martov) neve, atyai neve, családneve: Julij Oszipovics Cederbaum. Lenin a 22-es szám előtt kihagyta a 18-as számot, amely az „r“-t jelöli. Ha ezt a számot beiktatjuk, a „Szmirnov“ nevet kapjuk. Az említett *M. B. Szmirnov* szociáldemokrata, a pétervári „Rabocseje Znamja“ csoport tagja volt. — *39*

[68] 1901 január 3-án Lenin közölte Noginnal, hogy az „Iszkra“ első száma a napokban elkészül, és akkor elküldik neki (lásd ebben a kötetben 36. old.). Lenin konspiratív okokból kérte, hogy „*senkinek*“ se mutassák meg, amíg ez a szám Oroszországba el nem jut. — *39*

[69] Lenin, amikor hozzáfogott az „Iszkra“ és a „Zarja“ szervezéséhez, legközelebbi feladatául azt tűzte ki, hogy az orosz szociáldemokráciának azokat az elemeit tömörítse a szerkesztőség köré, akik hasznos irodalmi tevékenységet fejthetnének ki. Ez a magyarázata annak, hogy Lenin a „Borba“ csoport tagjait is megpróbálta bevonni az „Iszkrá“-hoz munkatársakul, jóllehet ezt a kicsiny csoportot sem eszmei-politikai vonatkozásban, sem a munkás tömegmozgalommal való kapcsolata szempontjából nem lehetett valamelyest is jelentős tényezőnek tekinteni. — *40*

[70] Az „Iszkra“ szerkesztőségének a liberálisokkal — név szerint P. Sztruvéval — folytatott tárgyalásairól van szó. A tárgya-

lások 1901 januárjában folytak arról, hogy a „Zarjá"-hoz „Szovremennoje Obozrenyije" („Mai Szemle") címmel általános politikai mellékletet adjanak ki (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 395—397. old.; 34. köt. 1956. 39—41. old.). A tárgyalások azután megszakadtak, és a lap nem jelent meg. — *40*

[71] Lenin azért utazott Prágába és Bécsbe, hogy a konzulátus útján külföldi útlevelet szerezzen N. K. Krupszkaja németországi utazásához. — *44*

[72] Parvus (Molotov) cikke az „Iszkra" 1901 májusi, 4. számában jelent meg. — *44*

[73] Az „Iszkra" második számáról van szó. — *45*

[74] Hogy milyen doktor csoportjáról van szó, nem sikerült kideríteni. — *46*

[75] Az „Iszkra" berlini képviselője M. G. Vecseszlov volt. — *46*

[76] A duplafenekű bőröndökben illegális irodalmat, az „Iszkrá"-t és a „Zarjá"-t szállították Oroszországba. — *46*

[77] A pétervári „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására" már a kilencvenes évek végén is felhasználta a Finnországon és Stockholmon keresztül való szállítás lehetőségét; a szállítást Branting svéd szociáldemokrata, Harder norvég szociáldemokrata és az e célból Finnországban letelepedett A. Veidel svéd munkás segítségével szervezték meg. Hardert 1900-ban letartóztatták, és ezzel megszakadt az összeköttetés és a szállítás Finnországon keresztül. 1901-ben ismét megszervezték az illegális irodalom szállítását Stockholmon — Abón és a finn—orosz határon keresztül.

Ebben a levélben Lenin aziránt érdeklődik, milyen eredménnyel járt a Finnországon át történő szállítás megújítására irányuló újabb kísérlet. — *46*

[78] K. H. Branting levele látható volt 1955-ben a stockholmi Királyi Könyvtár kiállításán. Először a „Morgen-Tidningen" („Reggeli Újság") c. lap 1955 március 8-i, 65. számában jelent meg, majd pedig a „Helsingin Sanomat" („Helsinki Hírek") ugyanaz évi március 11-i, 68. számában. — *49*

[79] Lenin, amikor arról ír, hogy „*a kaland szerencsésen végződött*", a következőkre céloz. Genfben 1901 április 5-én orosz diákok az orosz konzulátus épülete előtt tüntetést rendeztek tiltakozásul a politikai emigránsokkal szemben alkalmazott megtorlások ellen. Az orosz kormány elhatározta, hogy ezt az esetet felhasználja, nyomást gyakorol a svájci hatóságokra, és ily módon több jelentős politikai emigránst, elsősorban Plehanovot kiutasíttatja Svájcból. Plehanovnak azonban sikerült bebizonyítania, hogy nem volt része ebben a tüntetésben. Az „Iszkra" szerkesztőségének a tagjai attól tartottak, hogy Plehanov fáradozása nem jár majd eredménnyel. — *51*

[80] Sz. Frank. „Marx értékelmélete és ennek jelentősége. Kritikai tanulmány". Szentpétervár 1900. Plehanovnak e könyvre vonatkozó recenziója a „Zarja" 1901 decemberi, 2—3. számában jelent meg (lásd G. V. Plehanov Művei. XI. köt. 1923. 348—357. old., oroszul). — *51*

[81] „*Dicső őrhelyen (1860—1900)*". Irodalmi gyűjtemény, N. K. Mihajlovszkijjal foglalkozó cikkeket tartalmaz. Szentpétervár 1901; Mihajlovszkij irodalmi működésének negyvenéves jubileuma alkalmából adták ki. A gyűjteménybe a kor tekintélyes írói — narodnyikok és liberálisok — írtak cikkeket: Korolenko, Mamin-Szibirjak, Melsin, Jelpatyevszkij, Juzsakov és mások. Recenzió erről a könyvről sem az „Iszkrá"-ban, sem a „Zarjá"-ban nem jelent meg. — *51*

[82] Lenin itt Plehanovnak válaszol abban a kérdésben, hogy az oroszországi *1901-es május 1-ével* kapcsolatban *mi legyen az „Iszkra" taktikája és melyek legyenek a jelszavai*, amelyeket az *„Iszkra" május elseji „Röpirata"* fog meghirdetni. Plehanov az „Iszkra" szerkesztőségének müncheni részlegéhez 1901 április 19-én írt levelében azt fejtegette, hogy Oroszországban május 1 megünneplésére nem kell a munkásokat az utcára hívni, mert a kormány mészárlásra készül, vér fog folyni, és a munkásokat szétverik. Az adott helyzetben Plehanov fő feladatnak a szociáldemokrata helyi szervezetek megszilárdítását tekintette. Ebben a kérdésben, ennek az időszaknak konkrét történeti feltételei között Lenin, amint e levélből kitűnik, egyetértett Plehanovval. — *51*

[83] „*Narodnoje Hozjajsztvo*" („Nemzetgazdaság") — közgazdasági folyóirat; kezdetben havonta, majd kéthavonként jelent meg Pétervárott az 1900—1905-ös években. — *51*

[84] *Az „Iszkra" berlini közreműködő csoportját* 1900 őszén szervezték; a csoport bulletineket akart kiadni, de ez a terv pénz és anyagok hiányában nem valósult meg. A csoport tagjai M. F. Vlagyimirszkij, P. G. Szmidovics, J. E. Mandelstam, R. A. Grosszman, V. A. Buchholz és mások voltak; a csoportnak M. G. Vecseszlov volt a vezetője. A csoport jelentős szerepet játszott az „Iszkra" szállításának megszervezésében és az ehhez szükséges pénz összegyűjtésében.

A szociáldemokraták berlini semleges csoportját V. A. Bazarov szervezte meg 1900 őszén. A csoport azt tűzte ki feladatául, hogy kiküszöbölje az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" II. kongresszusa után a „Rabocseje Gyelo" hívei és a „Munka Felszabadítása" csoport között támadt szakadást. Ennek a csoportnak V. A. Bazarov, M. G. Vecseszlov, I. B. Baszovszkij és mások voltak a tagjai. 1900 elején a csoport, amint Bazarov mondotta, Genfbe küldte megbízottait abból a célból, hogy az „Iszkra" szervezetét és a „Szocial-Demokrat" szervezetet rávegye a „Szövetséggel" való kibékülésre. A csoport 3—4 politikai tárgyú proklamációt adott ki, és 1901 nyaráig állott fenn. — *52*

[85] Az „Iszkra" kezdetben nem időszaki lap volt, csak 1901 májusától, a 4. számtól kezdődőleg jelent meg rendszeresen, havonta egyszer-kétszer. — *52*

[86] A *„Szocialiszt" csoportot* 1900 nyarán szervezték Pétervárott. Azok közé a csoportok közé tartozott, amelyek elégedetlenek voltak a pétervári Harci Szövetség ökonomista irányzatával; ez a csoport a politikai harcot helyezte előtérbe. 1901 januárjában a „Rabocseje Znamja" és a „Szocialiszt" csoportok egybeolvadtak. Az 1901. évi tavaszi letartóztatások után a csoport felbomlott. — *54*

[87] 1901-ben két május elsejei röplap jelent meg: *„Az »Iszkra« Röpiratá"* „»Iszkra« szervezet 1901 április" aláírással, és a párt röpirata: „Május elseje". Ez utóbbi röplapon a következő aláírás olvasható: „Ezt a röplapot az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt nevében a szentpétervári, az odesszai, a kievi, a nyikolajevi és a harkovi pártbizottság, valamint a »Juzsnij Rabocsij« és az »Iszkra« szervezete készítette és adta ki." A párt „Május elseje" c. lapját 1901 február elején néhány délvidéki bizottság konferenciáján fogadták el. A másik röplapra azért volt szükség, mert amikor a konferencia a májusi röplapon dolgozott, a diákzavargások még nem látszottak

nagy jelentőségűnek, s ezért a párt röplapja nem tett róluk említést. A két 1901. évi májusi röplap összehasonlítása azt mutatja, hogy a párt röplapja általában a szocialista eszmék tömegpropagandáját kívánta szolgálni, az „Iszkra" röplapja pedig a munkások részvételével forradalmi jelleget öltő nagyszabású diákmozgalomra reagálva kiadta az önkényuralom elleni politikai harc jelszavait. — *54*

[88] *2a 3b* — P. N. Lepesinszkij; — p — — — P. A. Kraszikov. — — *56*

[89] *Gyeb.* — V. K. Gyebogorij-Mokrijevics, narodnyik forradalmár a hetvenes években. 1894-től Bulgáriában élt, ott is halt meg. 1901-ben a „Zarja" szerkesztősége azzal a kéréssel fordult Gyebogorij-Mokrijevicshez, hogy bocsásson rendelkezésére egy részletet visszaemlékezéseiből. Gyebogorij-Mokrijevics ebbe beleegyezett. Erről van szó a szerkesztőség tagjai közötti levelezésben. A visszaemlékezések azonban nem jelentek meg a „Zarjá"-ban. — *58*

[90] Az itt említett *konferenciát Genfben 1901 júniusában* tartották. E konferencián az „Iszkra" és a „Zarja", a „Borba" csoport, a „Rabocseje Gyelo", az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetsége", a „Bund" és a „Szocial-Demokrat" forradalmi szervezet képviselői vettek részt. A konferenciának előzetes konferencia jellege volt. A végleges döntéseket elhalasztották az „egyesítő" kongresszusig, amelyet ugyanazon év októberében tartottak meg, és amelyen bekövetkezett a végleges szakadás a „Rabocseje Gyelo" és az „Iszkra" között. — *58*

[91] „*Lisztok »Rabocsevo Gyela«*" („A »Rabocseje Gyelo« Röplapja") — az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének" nem rendszeres időközökben megjelenő kiadványa; Genfben jelent meg 1900—1901-ben.

A „*Lisztok »Rabocsevo Gyela«*" 7. száma 1901 áprilisában jelent meg, és a diákmozgalommal foglalkozik. — *58*

[92] Lenin itt az 1901 május 4-én és 7-én Pétervárott a viborgi városrészben és az Obuhov (állami) Acélöntödében lefolyt eseményekről (az úgynevezett „obuhovi védelemről") beszél. A viborgi városrészben a sztrájkoló munkások május 4-én tüntetést rendeztek, és a város felé vonultak. A Szampszonyievszkij-hídon rendőrség várta őket, összecsaptak, a verekе-

dés több óráig tartott, összesen mintegy 70 ember sebesült meg, köztük sok munkás. Május 7-én az Obuhov-gyár munkásai, minthogy az igazgatóság nem volt hajlandó visszavenni azokat a munkásokat, akiket azért bocsátottak el, mert május 1-én nem jelentek meg munkahelyükön, abbahagyták a munkát, és mintegy negyedfélezren kivonultak a schlüsselburgi országútra, ahol a rendőrség megtámadta a munkásokat. Az Obuhov-gyári munkások hősies ellenállást tanúsítottak a rendőrséggel szemben. Az „Iszkra" 1901 júniusi, 5. számában ezekkel az eseményekkel a „Május elseje Oroszországban" rovat két cikke, továbbá Lenin „Újabb véres ütközet" c. cikke (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 14—20. old.) foglalkozik. — *59*

[93] I. V. Babuskinról van szó. Az „Iszkra" 1901 júniusi, 5. száma a „Május elseje Oroszországban" c. rovatban közli Babuskinnak „Ivanovo-Voznyeszenszk" c. tudósítását. Arról, hogy milyen szerepet játszott Babuskin az oroszországi szociáldemokrata mozgalomban (1905-ig, amikor Szibériában a cári kormány büntető expedíciója agyonlőtte), az „Iszkra" megteremtésében és munkáslevelekkel való ellátásában, részletesen szól Lenin a „Rabocsaja Gazeta" 1910 december 18-i (31-i), 2. számában megjelent nekrológban (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 374—378. old.). — *59*

[94] Nyevzorov (J. Sztyeklov) „Hát mivel kezdjük?" c. cikkéről van szó, amely Lenin „Mivel kezdjük?" c. írása (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 1—13. old.) ellen irányult. Lenin cikke az „Iszkra" 1901 májusi, 4. számában vezércikként jelent meg. Lenin véleményét Nyevzorov cikkéről lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 61. old. — *61*

[95] Sz. J. Vitte cári miniszter „Önkényuralom és zemsztvo" c. külföldön illegálisan kiadott titkos memorandumát és a liberális P. B. Sztruvénak (R. N. Sz.-nek) ehhez írt előszavát Lenin 1901 júniusában „*A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai*" c. cikkében bírálta meg. A cikk a „Zarja" 1901 decemberi, 2—3. számában jelent meg (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 21—74. old.).

A cikk körüli vita, amelyet az „Iszkra" szerkesztőségének tagjai levélben folytattak, körülbelül egy hónapig húzódott. Lenin elfogadott egyes javaslatokat a megfogalmazások egyes részleteinek megváltoztatására vonatkozólag, de semmiképpen sem volt hajlandó változtatni a cikk

élesen leleplező hangján és irányán (lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 70—71., 72. old.; ebben a kötetben 66. old.). — *61*

[96] Az „Iszkra" szerkesztősége Lenin kezdeményezésére 1901 nyarán hozzáfogott az OSZDMP programtervezetének kidolgozásához. Az OSZDMP programtervezete az „Iszkra" 1902 június 1-i, 21. számában jelent meg. — *62*

[97] A „*londoniak*" — V. P. Nogin és Sz. V. Andropov. — *62*

[98] Az „Iszkra" 1901 júliusi, 6. számában megjelent P. B. Akszelrod „Az osztrák munkások legutóbbi választási győzelme" c. cikke (Viktor Adlernek az alsó-ausztriai tartománygyűlésbe való megválasztásáról). — *62*

[99] Plehanovnak 1901 július 11-én Leninhez intézett leveléről van szó (lásd „Leninszkij Szbornyik" III. köt. 1925. 195—196. old.). — *64*

[100] *Ortodox P. Scriptuma* — L. I. Akszelrod (Ortodox) „Miért nem akarunk visszafelé menni?" c. cikkének utószava, amelyet a liberális, később reakciós N. A. Bergyajevnek „Harc az idealizmusért" címmel a „Mir Bozsij" („Isten Világa") c. folyóirat 1901 júniusi, 6. számában megjelent cikkével kapcsolatban írt.

Lenin és Plehanov közölni akarták a Post Scriptumot, de a szerkesztőség többsége — L. Martov, V. I. Zaszulics, A. N. Potreszov — elutasították az utószót, és a cikk nélküle jelent meg a „Zarja" 1901 decemberi, 2—3. számában. — *64*

[101] *Struvefreundliche Partei* — Sztruve-barát párt, az „Iszkra" szerkesztőségében tréfásan így hívták Zaszulicsot és Potreszovot. — *64*

[102] Leninnek „*A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai*" c. cikkéről van szó. — *64*

[103] Vandervelde E. „*La propriété foncière en Belgique*" („A földtulajdon Belgiumban"). Párizs 1900. — *64*

[104] Plehanovnak Lenin „*A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai*" c. cikkére tett szerkesztői megjegyzéseiről van szó. — *66*

[105] Wilhelm Liebknecht. „*Zur Grund- und Bodenfrage*". *Zweite vervollständigte Auflage* („Az agrárkérdéshez". Második bővített kiadás). Lipcse 1876. Erre a könyvre, éppen úgy, mint az I. Internacionálé kongresszusának jegyzőkönyvére és a „Vorbote" („Előhírnök") c. folyóiratra „Az agrárkérdés és a »Marx-kritikusok«" c., 1901 június—szeptember folyamán írt munkájához volt szüksége Leninnek (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 99—225. old.).

„*Vorbote*" („Előhírnök") — havi folyóirat, az I. Internacionálé német szekcióinak központi lapja; Genfben jelent meg 1866-tól 1871-ig. — *67*

[106] V. Csernov „A kapitalista és az agrárevolúció típusai" c. cikkében hivatkozik Rittinghausennek arra a javaslatára, hogy a társadalom „szolidarizált földközösségeknek" adja át a földet használatra; ezt a javaslatot Rittinghausen az I. Internacionálé Bázelben 1869-ben tartott IV. kongresszusának agrárbizottsága elé terjesztette, és a bizottság többsége a javaslatot el is fogadta. — *67*

[107] Lenin „*A »kritikus urak« az agrárkérdésről. Első tanulmány*" c. munkájáról van szó, amely a „Zarja" 1901 decemberi, 2—3. számában jelent meg. Később külön brosúrában legálisan is kiadta az odesszai „Burevesztnyik" („Viharmadár") könyvkiadó (a brosúrán ez a megjegyzés olvasható: „A cenzúra engedélyezte. Odessza, 1905 július 23."), ezzel a megváltoztatott címmel: N. Lenin. „Az agrárkérdés és a »Marx-kritikusok«". A szerző ezt a címet tartotta meg mind az egész műnek, mind a mű egyes részeinek további kiadásaiban is (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 99—225. old. és 13. köt. 1954. 169—218. old.). — *69*

[108] Leninnek „*A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai*" c. cikkéről van szó. — *70*

[109] Az „*egyesítő*" *kongresszus*, amely 1901 szeptember 21—22-én (október 4—5-én) folyt le Zürichben, kísérlet volt a külföldi orosz szociáldemokrata szervezeteknek marxista elvi alapon való egyesítésére. A kongresszuson jelen voltak az „Iszkra"—„Zarja" szervezet külföldi osztályának, a „Szocial-Demokrat" szervezetnek (amely magában foglalta a „Munka Felszabadítása" csoportot is), az „Orosz Szociáldemokraták Külföldi Szövetségének", a Bundnak és a „Borba" csoportnak a képviselői.

A nyári értekezleten történt közeledésnek az „egyesítő" kongresszus adott volna hivatalos formát. De a „Szövetség" vezetőinek a „Rabocseje Gyelo" 1901 szeptemberi, 10. számában megjelent cikkei, azok a módosító javaslatok és kiegészítések, amelyeket a „Szövetség" képviselői a kongresszuson a genfi konferencia határozataihoz benyújtottak, megmutatták, hogy a „Szövetség" továbbra is opportunista álláspontot van. Az „Iszkra" és a „Szocial-Demokrat" szervezet képviselői, miután nyilatkozatukat felolvasták, elhagyták a kongresszust.

Az „egyesítő" kongresszuson Lenin „Frei" néven vett részt és szólalt fel. Ez volt Lenin első nyilvános szereplése a külföldi orosz szociáldemokraták körében. — *70*

[110] Az „Iszkra" 7. számáról van szó. — *70*

[111] Lenin „*Munkában a jobbágytartók*" c. cikkéről van szó (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 89—94. old.). — *71*

[112] „*Az ivanovo-voznyeszenszki munkások védelmében*" c. cikről van szó, amely „Munkás a munkásokért" aláírással jelent meg az „Iszkra" 1901 októberi, 9. számának külön mellékleteként; a cikket Babuskin írta. Ez a cikk válasz Dadonov „Orosz Manchester (Levelek Ivanovo-Voznyeszenszkről)" c. cikkére, amely a „Russzkoje Bogatsztvo" 1900. évi, 12. számában jelent meg.

„*Russzkoje Bogatsztvo*" („Orosz Gazdagság") — havi folyóirat; Pétervárott jelent meg 1876-tól 1918 közepéig. A kilencvenes évek elején a liberális narodnyikok folyóirata lett; 1906-tól a folyóirat valójában a „népi szocialisták" (eneszek) félkadet pártjának a lapjává vált. — *71*

[113] A „*Belpolitikai szemle*"-t a „Zarja" 2—3. számába Lenin írta (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 255—309. old.). A „*Külföldi szemle*" — Martovnak a német szociáldemokrata párt lübecki kongresszusáról írt cikke a „Zarja" ugyanazon számában „Ignotus" aláírással jelent meg. — *71*

[114] A külföldi szociáldemokrata szervezeteknek Zürichbe, az „egyesítő" kongresszusra való utazásáról van szó (lásd 109. jegyzet). A kongresszus előtt Gurevics-Danyevics, a „Borba" csoport képviselője, előbb Zürichbe, majd Münchenbe utazott, hogy az „Iszkra" szerkesztőségének tagjaival tárgyalásokat folytasson. — *72*

[115] Lenin „*Mi a teendő? Mozgalmunk égető kérdései*" c. könyvéről van szó (lásd Lenin Művei. 5. köt. 1953. 357—554. old.). — *74*

[116] Sidney és Beatrice Webb „*Az angol trade-unionizmus elmélete és gyakorlata*" c. könyvéről van szó. E könyv első kötete, amelyet Lenin és Krupszkaja fordított oroszra, 1900-ban, a második kötet Lenin szerkesztésében, amint ebből a levélből kitűnik, 1901 novemberben jelent meg. — *74*

[117] *M. I. Vodovozova* — pétervári könyvkiadó, nála jelent meg 1899-ben Lenin „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. könyve (lásd Lenin Művei. 3. köt. 1956.). — *74*

[118] „*The Economist*" („Közgazdász") — polgári közgazdasági és statisztikai hetilap; Londonban jelenik meg 1843 óta. — *76*

[119] Plehanovnak a Nemzetközi Szocialista Iroda konferenciájára való utazásáról van szó. Plehanovot B. N. Kricsevszkijjel együtt 1900-ban a II. Internacionálé párizsi kongresszusán választották meg az Iroda tagjává. A konferenciát 1901 december 30-án Brüsszelben tartották. Az „Iszkra" 1902 január 15-i, 15. száma mindjárt a konferencia befejezése után közölte Plehanovnak a konferencia munkájáról írt beszámolóját „Brüsszelből. Levél az »Iszkra« szerkesztőségéhez" címmel (lásd G. V. Plehanov Művei. XII. köt. 1924. 193—198. old., oroszul). — *78*

[120] Lásd Krupszkajának L. I. Goldmanhoz és Sz. O. Cederbaumhoz intézett 1901 augusztusi levelét a „Leninszkij Szbornyik"-ban, VIII. köt. 1928. 196—197. old. — *80*

[121] Lenin az „Iszkra" kisinyovi és bakui nyomdája és a Baszovszkij által szervezett központi szállítás közötti kapcsolatra utal. — *80*

[122] Lenin értesítette L. I. Akszelrodot (Ortodoxot) P. Sztruve és Sz. Bulgakov cikkeinek megjelenéséről, és ugyanakkor elküldte neki e cikkek szövegét, amelyeket a „Novoje Szlovó"-ból (8. füzet, 1897 május) vágott ki. Az anyagot Akszelrod (Ortodox) felhasználta „Néhány »kritikus« néhány filozófiai gyakorlatáról" c. cikkében, amely a „Zarja"

1902 augusztusi, 4. számában jelent meg, és Sztruve meg Bulgakov ellen irányult.

„*Novoje Szlovo*" („Új Szó") — a liberális narodnyikok tudományos, irodalmi és politikai havi folyóirata; majd 1897 tavaszától a „legális marxisták" folyóirata; Pétervárott jelent meg 1894-től 1897-ig. Leninnek két cikke jelent meg a „Novoje Szlovó"-ban: „A gazdasági romanticizmus jellemzéséhez" és az „Egy újsághír margójára" c. cikkek (lásd Lenin Művei. 2. köt. 1951. 121—267. és 324—331. old.). — *82*

[123] „*Sozialistische Monatshefte*" („Szocialista Havifüzetek") — a német opportunista szociáldemokraták vezető folyóirata és a nemzetközi opportunizmus egyik sajtószerve. Berlinben jelent meg 1897-től 1933-ig. — *82*

[124] Lenin a párt második programtervezetére gondol, amelyet Plehanov állított össze.

Az ügy „*bizottsági rendezése*" abban állott, hogy a két programtervezetet, amelyek közül az egyiket Lenin, a másikat Plehanov dolgozta ki, egyeztesse az az egyeztető bizottság, amelyet az „Iszkra" szerkesztősége küldött ki az OSZDMP egységes programtervezetének összeállítására. A bizottság tagjaiul Martovot, Zaszulicsot, Dant vagy Deutschot jelölték ki. Ebben a levélben az egyeztetés tervezetének elküldéséről van szó (a szöveget lásd „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1925. 91—92. old.).

Lenin attól félt, hogy az egyeztetés terve „meghiúsul", de ez nem következett be. Plehanov hozzájárult ahhoz, hogy bizottság egyeztesse a két tervezetet. — *83*

[125] P. B. Akszelrodnak arról a cikkéről van szó, amelyet ő külön brosúraként — az „Iszkra" mellékleteként — akart megjelentetni. A cikk „A polgári demokráciának mint önálló forradalmi erőnek elfajzása nálunk" címmel csupán 1906-ban jelent meg Akszelrod „A szocialista és a polgári irányzatok harca az orosz forradalmi mozgalomban" c. cikkgyűjteményében. — *83*

[126] *Az „Iszkra" szerkesztősége müncheni részlegének* (Lenin, Zaszulics, Martov. — Potreszov betegsége miatt a kontinensen maradt) *Londonba való átköltözését* a szerkesztőség 1902 márciusában vitatta meg azzal kapcsolatban, hogy értesülései szerint az orosz és a német rendőrség tudo-

mást szerzett arról, hogy az „Iszkrá"-t Németországban nyomják. Az átköltözés kérdését március végén döntötték el. Lenin és Krupszkaja április 12-én indultak el Münchenből és április 14-én érkeztek meg Londonba. — *85*

127 „*Kanun revoljucii*" („A forradalom előestje") — a terrorista „ökonomisták" „Szabadság" csoportjának rendszertelen időközökben megjelent kiadványa; L. Nagyezsgyin szerkesztette. Az 1. szám recenziója, amelyről ez a levél említést tesz, nem jelent meg a „Zarjá"-ban. — *85*

128 Leninnek Plehanov második programtervezetére tett megjegyzéseiről van szó (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 23—45. old.). A megjegyzések kézirata április 2-ig Potreszovnál volt. Potreszov véleményét Lenin megjegyzéseiről lásd „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1925. 105—107. old. — *85*

129 „*A kongresszust*", vagyis az „Iszkra" szerkesztősége tagjainak együttes találkozóját P. B. Akszelrod javasolta 1902 március 25-én Leninhez intézett levelében (lásd „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1925. 99—100. old.). Lenin nem volt hajlandó ebben részt venni. A szerkesztőség tagjainak tanácskozása Plehanov, Zaszulics, Akszelrod és Martov részvételével Zürichben folyt le 1902 április 12 és 15 között. Ezen a tanácskozáson vitatták meg és fogadták el a bizottság által kidolgozott programtervezetet. A bizottság Plehanov tervezetét vette alapul, s azt módosította Lenin ellentervezetének és „Megjegyzései"-nek szellemében. — *85*

130 „*Szocidldemokrata Kalendárium 1902-re*" — a „Borba" csoport adta ki 1902-ben Genfben. — *86*

131 A II. pártkongresszus összehívására létrehozott Szervező Bizottság újjáalakításáról van szó, minthogy a belosztoki konferencián választott Szervező Bizottságnak csaknem minden tagját letartóztatták. Krupszkaja Lengnyikhez ugyanaznap írt levelében, közölve a konferencia és az SZB megválasztott tagjainak a lebukását, ezt írta: „A kongresszus előkészítő bizottságába (vagyis a Szervező Bizottságba. — *Szerk.*) választott személyek közül csak a bundista maradt meg, őt elküldjük Önhöz. Önnek vele együtt kell majd előkészítenie a kongresszust, de vele szemben legyen diplomatikus és ne fedje fel előtte az összes kártyákat."

Lengnyiket ekkor kooptálták a Szervező Bizottságba. Egy hónappal később ugyanerről írt Lenin Radcsenkónak Pétervárra (lásd ebben a kötetben 90. old.).

A „*bundista*" — K. Portnoj, az első Szervező Bizottság tagja, a többi szervező bizottsági tag letartóztatása után egyedül maradt szabadlábon. — *89*

[132] 1902 június végén — július közepén Lenin Loguivyben (Franciaország északi partvidéke) lakott anyjával, M. A. Uljanovával és nővérével, A. I. Jelizarovával. — *92*

[133] Az „Iszkra" 1902 június 1-i, 21. számában, a „Közéletünkből" rovatban (aláírás nélküli) szerkesztőségi cikk jelent meg azzal a vilnai tudósítással kapcsolatban, hogy a május elseji tüntetés letartóztatott résztvevőit tömegesen tettlegesen bántalmazták, s hogy egy Lekkert nevű munkás merényletet követett el von Wale vilnai kormányzó ellen. — *92*

[134] *Az Oroszországban dolgozó iszkrások svájci kongresszusát*, amint az Lenin leveléből kitűnik, L. G. Deutsch, a Liga vezetőségének tagja akarta megszervezni, élve azzal az alkalommal, hogy abban az időben néhány gyakorlati munkával foglalkozó iszkrás — P. N. Lepesinszkij, V. A. Noszkov, F. I. Scsekolgyin — külföldön tartózkodott. A kongresszust nyilván az „OSZDMP Északi Szövetségének" tagjai, Noszkov és Scsekolgyin kezdeményezték, akik Zürichben tartózkodtak és számos javaslatot tettek az „Iszkra" szervezésével kapcsolatban (lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 98—102. old.); a kongresszus mellett foglalt állást Lepesinszkij is. A kongresszus gondolatát az „Iszkra" szerkesztőségének két tagja támogatta: Plehanov és Akszelrod. Az iszkrások kongresszusa nem ült össze. — *94*

[135] „*Szonya*" — a szamárai iszkrás központ konspirációs megjelölése. — *94*

[136] Lenin itt „*Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja*" c. munkájának egyik jegyzetére utal, amelyben Bulgakovra hivatkozik (lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 117. old.). Ez a munkája akkor már korrektúrában volt a „Zarja" 1902 augusztusi, 4. száma részére. Bulgakov „Kapitalizmus és mezőgazdaság" c. könyve kötet- és oldalszámának a megjelöléséről van szó. — *95*

[137] Lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 174—179. old. — *96*

[138] „*Manya*" — a pétervári Munkásszervezet Bizottságának konspirációs megjelölése. — *96*

[139] „*Vanya*" — a Pétervári Bizottság konspirációs megjelölése. — *96*

[140] A pétervári szervezet „Központi Bizottságáról" van szó, amely egyesítette a pétervári Harci Szövetséget és a Munkásszervezetet. — *97*

[141] „*Elküldött halért*" azt jelentette, hogy elküldött irodalomért Vardőbe (Norvégia).

Hogy kikből állott az a csoport, amely a vardői szállítással foglalkozott, nem sikerült megállapítani. — *97*

[142] A II. pártkongresszus előkészítéséről van szó. — *97*

[143] P. A. Zalomov, A. I. Bikov, M. I. Szamilin és más szormovói és nyizsnyij-novgorodi munkások, akiket az 1902 május 1-én és 5-én (14-én és 18-án) Nyizsnyij-Novgorodban lezajlott tüntetésekért a bíróság elé állítottak, 1902 október 28 és 31 (november 10 és 13) között mondták el beszédüket a cári bíróság előtt. Ebben az ügyben a tüntetésnek összesen 23 szervezőjét és vezetőjét fogták perbe; a bíróság tizenhármat életfogytiglani szibériai száműzetésre ítélt. A beszédeket először az OSZDMP nyizsnyij-novgorodi bizottsága adta ki külön röplap formájában, majd közölte őket az „Iszkra" 1902 december 1-i, 29. száma, „Nyizsnyij-novgorodi munkások a bíróság előtt" címmel és Lenin előszavával.

Lenin véleményét a nyizsnyij-novgorodi munkásoknak a bíróság előtt tanúsított magatartásáról lásd Lenin Művei. 6. köt. 1953. 283—285. old. — *102*

[144] Plehanov azt a szándékát, hogy elemzi K. Taraszov (N. Sz. Ruszanov) „Az orosz szocialista gondolat fejlődése" c. cikkét, nem az „Iszkrá"-ban valósította meg, hanem A. Tun „Az oroszországi forradalmi mozgalmak története" c. könyvéhez írt előszavában 1903-ban (lásd G. V. Plehanov Művei. XXIV. köt. 1927. 113—121. old., oroszul). — *103*

[145] *A „Zsizny" munkatársai* — a „Zsizny" c. külföldön kiadott irodalmi, tudományos és politikai folyóirathoz tartozó csoport (Boncs-Brujevics, Kuklin, Possze és mások). — *103*

[146] A „Rabocsaja Miszl" 1902 november—decemberi, 16. számában megjelent „A Munkás szervezet Bizottságának tiltakozása". Ez az OSZDMP Pétervári Bizottságának azon nyilatkozata ellen irányult, amely elismerte az „Iszkrá"-t és a „Zarjá"-t a párt vezető lapjainak. E lap ugyanazon száma közölte a Munkásszervezet Bizottságának a „Szvoboda" csoporthoz és az „Otkliki" („Visszhang") c. folyóirat szerkesztőségéhez intézett levelét, amelyben köszönetet mond együttérzésükért és segítőkészségükért. Lenin levelében rámutat arra, hogy erélyesen vissza kell verni az „ökonomisták" akcióit. — *105*

[147] „*Lisztki »Rabocsej Miszli«*" („A »Munkásgondolat« Kisújságjai") — az iszkrás Pétervári Bizottság kiadásában jelentek meg 1902 decemberében és 1903 januárjában a „Rabocsaja Miszl" helyett. A lap 1. számát a Bizottság határozatára megsemmisítették, mert igen rosszul volt szerkesztve. — *105*

[148] 1703 január 2-án indult meg Oroszországban az első orosz újság rendszeres kiadása. Az újság címe: „Hírek érdekes és említésre méltó katonai és egyéb dolgokról, amelyek a moszkvai államban és más környező országokban történtek". Az első orosz újság megjelenésének 200. évfordulójára az OSZDMP Pétervári Bizottsága 1903 január 3-án kiadott egy röpiratot „A bilincsbe vert sajtó kétszázadik évfordulója" címmel. A röplap megbélyegzi az oroszországi cenzúra gyalázatos rendszerét, vázlatosan ismerteti a szabad szóért vívott harcot (kezdve Ragyiscsevvel, folytatva Herzennel), szól az illegális forradalmi sajtónak a XIX. század végén és a XX. század elején bekövetkezett jelentős fejlődéséről, harcot hirdet az önkényuralom megsemmisítéséért. — *105*

[149] Az „*Iszkra" előző szerkesztősége tagjainak* (a „hatos bizottságnak") F. V. Lengnyik központi bizottsági tag részvételével tartott *üléséről* van szó, amelyen a megegyezés kérdését tárgyalták. A Központi Lap szerkesztősége (Lenin és Plehanov) hasztalan próbálta bevonni Martovot a lap szerkesztőségébe, az „Iszkrá"-nak a kisebbséghez tartozó többi volt szerkesztőjét és munkatársát a lap munkájába, mert a mensevikek azt követelték, hogy mind a négy volt szerkesztőt kooptálják a szerkesztőségbe. Lenin számára teljesen világos volt e követelés „képtelensége"; elhatározta,

hogy abbahagyja a tárgyalásra irányuló kísérleteket. 1903 október 4-én azonban Plehanov még egy kísérletet tett a tárgyalásra. Felajánlotta kettőjük kooptálását. Ezt az ajánlatot is elvetették. Az október 4-i és az ezt követő — október 6-i — ülésről részletesen lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 369—379. old. — *106*

150 A „*személyi konfliktus*" Lenin és Martov között a Liga II. kongresszusán a következőképpen keletkezett: Martov azzal vádolta Lenint, hogy a Liga kongresszusán tartott beszámolójában úgy tüntette fel őt, mint aki intrikusként viselkedett és hazudott a második pártkongresszuson a Központi Lap szerkesztősége megszervezésének kérdésében, és Lenint döntőbíróság elé idézte. Lenin tiltakozott az efféle eljárás ellen, elfogadta Martov kihívását és a maga részéről is döntőbíróság elé idézte Martovot ebben az ügyben. A konfliktust Krzsizsanovszkij simította el, amikor november második felében külföldön tartózkodott, mégpedig Lenin és Martov levélváltása útján. Leninnek azt az óhaját, hogy ezeket a leveleket hozzák nyilvánosságra és mellékeljék a Liga kongresszusának a jegyzőkönyvéhez, a jegyzőkönyv szerkesztősége nem teljesítette. Azt a tényt, hogy közte és Martov között „a személyi konfliktus elintéződött", csupán a szerkesztőségnek a jegyzőkönyv megfelelő soraihoz fűzött következő lábjegyzetével igazolták: „A döntőbíróság kérdése megoldódott Leninnek és Martovnak a Liga kongresszusa után történt kölcsönös megbeszélései révén" („Az Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Külföldi Ligája második rendes kongresszusának jegyzőkönyve" 66. old.). Lenin és Martov levélváltása később megjelent a „Kommentárok az Orosz Forradalmi Szociáldemokrácia Külföldi Ligája második kongresszusának jegyzőkönyvéhez" c. kiadványban. Genf 1904 (lásd még „Leninszkij Szbornyik" VII. köt. 1928. 293—295. old.). — *108*

151 Lenin ezzel a levéllel előzetesen — még a Párttanács vizsgálata előtt — tisztázni akarta annak a konfliktusnak a kérdését, amely a Nyikolajevi Bizottságban keletkezett, amikor a bizottsági tagok 1904 március 8—9-én történt letartóztatása után új bizottsági tagokat kellett választani.

A levélben kezdőbetűkkel megjelölt személyek nevét nem sikerült megállapítani; a levél végén említett agitátorokra vonatkozólag sincsenek adataink. — *109*

[152] Arra az időre, amikor Lenin 1904 nyarán elutazott Genfből (július—augusztus hónapokat Lenin és Krupszkaja a svájci hegyekben töltötték), és ugyanakkor Noszkov, a Központi Bizottság külföldi szekciójának tagja Oroszországba utazott, a Központi Bizottság külföldi szekciójának egész folyó munkája a Központi Bizottság külföldi megbízottainak kollégiumára hárult, nevezetesen Boncs-Brujevicsre, Ljadovra és Lepesinszkijre; közülük az első irányította a Központi Bizottság külföldi expedícióját, a második a külföldi pénztáros volt, a harmadik pedig a Központi Bizottság és az „Iszkra" szerkesztősége közötti összekötő helyettese. A KB külföldi megbízottai minden fontosabb kérdésben állandóan kapcsolatban voltak Leninnel, az Oroszországból érkező leveleket is eljuttatták hozzá. — *111*

[153] A KB külföldi megbízottai genfi kollégiumának a KB külföldi képviselőitől (Lenintől és Noszkovtól) hivatalos írásbeli meghatalmazást kellett kapnia arra, hogy a központi bizottsági tagok távollétében a KB külföldi szekciójának összes ügyeit intézzék. Ilyen hivatalos dokumentum híján az „Iszkra" szerkesztősége nem volt hajlandó úgy tárgyalni a KB külföldi megbízottaival, mint a KB külföldi tagjainak teljhatalmú helyetteseivel. Boncs-Brujevics erről a szerkesztőséggel újabban felmerült konfliktusról tájékoztatta Lenint levelében. — *111*

[154] A genfi pártkönyvtárról van szó, amelyet a KB külföldi szekciója mellett szerveztek és amely saját erejéből (tagdíjakból és külön gyűjtésekből) tartotta fenn magát. Azt a 300 frankot, amelyről Lenin beszél, a könyvtár kölcsönként vette fel a pártpénztártól és hamarosan visszafizette. — *112*

[155] *A genfi csoporthoz tartozó 37 bolsevik nyílt levelet intézett Plehanovhoz* Plehanovnak Ljadov nyílt levelére adott válaszával kapcsolatban. Ljadov az „Iszkra" 1904 június 1-i, 67. számában fordult nyílt levéllel Plehanovhoz Plehanovnak az „Iszkra" 1904 május 15-i, 66. számában megjelent „Most nem lehet hallgatni!" c. cikkével kapcsolatban. Plehanov élesen bírálta a KB külföldi képviselőinek tevékenységét, és azt ajánlotta a Központi Bizottság tagjainak, hogy határolják el magukat Lenintől és „Egy lépés előre, két lépés hátra" c. brosúrájától. Ljadov azt követelte Plehanovtól, hogy hozza nyilvánosságra azokat a tényeket

és dokumentumokat, amelyek alátámaszthatnák a KB külföldi képviselőinek tevékenységéről adott jellemzését, s ténylegesen indokolnák a központi bizottsági tagokkal szemben támasztott azon követelést, hogy határolják el magukat Lenintől. Plehanov az „Iszkra" ugyanazon számában durva polemikus formában válaszolt Ljadovnak. Érdemben viszont nem válaszolt Ljadovnak a Leninre és a KB-ra vonatkozó vádakkal kapcsolatos kérdésére. Plehanov válasza arra késztette a külföldön tartózkodó bolsevikok csoportját (szám szerint 37 bolsevikot), hogy újabb nyílt levelet intézzenek Plehanovhoz. A bolsevikok levelükben megállapították, hogy Plehanov nem hajlandó dokumentumokkal és tényekkel igazolni azokat a vádakat, amelyeket a KB és annak külföldi képviselői ellen emelt, s elítélték a szóban forgó ügyben, valamint általában az OSZDMP II. kongresszusának többségével szemben tanúsított magatartását. — *112*

156 Itt a következő bolsevik irodalomról és dokumentumokról van szó: 1) Galjorka (M. Sz. Olminszkij) és Rjadovoj (A. A. Bogdanov) „Félreértéseink" c. brosúrája, 2) Boncs-Brujevics nyilatkozata arról, hogy megkezdte a bolsevik szociáldemokrata irodalom kiadását, Glebov (Noszkov) csatolt levelével, amely szerint nem hajlandók ezt a nyilatkozatot a pártnyomdában kinyomatni, 3) Galjorka „Le a bonapartizmussal!" c. brosúrája (Boncs-Brujevics nyilatkozatát a „Félreértéseink" c. brosúra utolsó oldalára nyomták — lásd genfi kiadás 1904). — *113*

157 Az a *dolog*, amelyről Lenin „Iljával" (I. Sz. Vilenszkijjel) a pártnyomda vezetőjével beszélt, a Központi Bizottság békülékeny többsége és Lenin között a genfi pártnyomda vezetése kérdésében támadt konfliktus volt. — *113*

158 A Lenin említette *„megállapodást"* Lenin kötötte Noszkovval, aki abban az időben érkezett külföldre mint a KB képviselője és a Párttanács második tagja a KB részéről (Lengnyik helyett, aki Oroszországba utazott). A megállapodás arra vonatkozott, hogy Noszkov külföldön a KB nevében Leninnel együttesen és szolidárisan fog fellépni. A „megállapodást" május 26-án írták alá a KB harmadik tagjának, az akkor külföldön tartózkodó M. M. Esszennek a jelenlétében és részvételével (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 458—459. és 453—457. old.). — *113*

[159] Leninnek a Központi Bizottság öt tagjához Oroszországba intézett leveléről van szó, amelyben részletes indokolással tiltakozik a KB „júliusi nyilatkozata" ellen (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 492—493. old.).

A KB *„júliusi nyilatkozata"* — a Központi Bizottság nevében a KB békülékeny tagjai — Kraszin, Noszkov, Galperin által 1904 júliusában hozott határozat. A határozatot az „Iszkra" 1904 augusztus 25-i, 72. száma közölte „A Központi Bizottság nyilatkozata" címmel. Ebben a határozatban a békülékenyek törvényesnek ismerték el az „Iszkrá"-nak Plehanov által kooptált mensevik szerkesztőségét, és védelmezték a mensevikek opportunizmusát. A Központi Bizottságba még három békülékenyt kooptáltak — Ljubimovot, Karpovot és Dubrovinszkijt. A békülékenyek ellenezték a III. pártkongresszus összehívását és feloszlatták a Központi Bizottság délvidéki irodáját, amely a kongresszus összehívása mellett agitált. Lenint megfosztották attól a jogától, hogy a párt Központi Bizottságát külföldön képviselje, és megtiltották, hogy munkáit a Központi Bizottság kollégiumának engedélye nélkül kinyomják.

A „júliusi nyilatkozat" elfogadása azt jelentette, hogy a Központi Bizottság békülékeny tagjai megszegték az OSZDMP II. kongresszusának a határozatait. — *114*

[160] Lenin *„Levél a II. pártkongresszus többsége mellett állást foglaló központi bizottsági megbízottakhoz és OSZDMP bizottsági tagokhoz"* c. írására gondol (lásd Lenin Művei. 7. köt. 1953. 494—495. old.). — *114*

[161] Arról a genfi orosz szövetkezeti nyomdáról van szó, amellyel Boncs-Brujevics idejében szerződést kötött a bolsevik irodalom kiadására azután, hogy Lenin és a külföldi irodalmár csoport szakított a békülékeny Központi Bizottsággal. — *114*

[162] Arról a puccsról van szó, amelyet a Központi Bizottság három békülékeny tagja (Noszkov, Kraszin, Galperin) a „júliusi" ülésen hajtott végre (lásd ebben a kötetben, 159. jegyzet). — *114*

[163] Minthogy Noszkov azt ajánlotta, hogy a tervbe vett kiadó szervezésére kérjenek engedélyt a Központi Bizottságtól, Boncs-Brujevics, úgy látszik, írásbeli kérvénnyel akart

Noszkovhoz fordulni a pártirodalom kiadására vonatkozó engedély ügyében. — *115*

[164] Galjorka és Rjadovoj „*Félreértéseink*" c. brosúrájáról van szó. — *115*

[165] Lenin ezt a levelet Noszkov 1904 szeptember 12-én Boncs-Brujevicshez intézett levelén levő üres helyre írta. Noszkov levelét Boncs-Brujevics küldte el Leninnek. — *115*

[166] „Szamszonov" és „pan" kilétét nem sikerült megállapítani. — *115*

[167] A címzett kilétét nem sikerült megállapítani. — *120*

[168] A Többségi Bizottságok Irodájának a III. pártkongresszus összehívására vonatkozó közleménye a központi szervek átalakításának kérdését is fölveti azok közt a szervezeti kérdések közt, melyeket a kongresszusnak el kell döntenie. Ez a pont így hangzott: „. . . *egy* központnak kell lennie, és ez a központ *oroszországi* legyen (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 80. old.). Lenin amellett volt, hogy tartsák meg a központi szerveknek azt a rendszerét, amelyet az OSZDMP II. kongresszusán elfogadtak: a Központi Bizottságot, a Központi Lapot és a Párttanácsot (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 190—192. old.). — *120*

[169] „*A szerkesztőség nevében*" c. cikket, amely a „Vperjod" 1905 február 28-i (15-i), 8. számában jelent meg, Lenin írta; a Művekben „A III. pártkongresszus összehívásáról" címmel jelent meg (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 168—171. old.). — *120*

[170] A „Vperjod" 1905 február 28-i (15-i), 8. számában „A párt élet hírei" rovatban idézi a következő közleményt, amelyet Olminszkij fogalmazott „*A szerkesztőség nevében.* Éppen most kaptunk egy értesítést, amelyet úgy értelmezhetünk, hogy a KB beleegyezik a kongresszus haladéktalan összehívásába. Bár egyelőre semmiképpen sem kezeskedünk ennek a hírnek a hitelességéért, valószínűnek tartjuk. A KB hosszú hónapokon át harcolt a kongresszus ellen, ennek érdekében feloszlatott szervezeteket, bojkottálta

és bomlasztotta azokat a bizottságokat, amelyek a kongresszus mellett foglaltak állást. Ez a taktika csődöt mondott. Most ahhoz az elvhez tartva magát, hogy »a célszerűség minden, a forma semmi«, — a Központi Bizottság a »célszerűség« érdekében *(vagyis a kongresszus meghiúsítása érdekében)* kész arra, hogy formailag akár százszor is kijelentse, hogy a kongresszus haladéktalan összehívása mellett foglal állást."

Ehhez a szöveghez Lenin hozzáfűzte: „Reméljük, hogy sem az Iroda, sem a helyi bizottságok nem fognak lépre menni a párton belüli »Sidlovszkij-bizottság« mesterkedéseinek." Lenin ugyanígy ítéli meg a KB beleegyezését 1905 február 25-én Guszevhez írt levelében is (lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 298. old.). — *120*

[171] A központi bizottsági tagoknak Moszkvában Andrejev író lakásán, 1905 február 9-én (22-én) történt letartóztatásáról van szó. — *120*

[172] Az angol „Munkásképviseleti Bizottság" titkárához írt levél előzményei a következők. 1904-ben az oroszországi sztrájkokkal kapcsolatban a londoni orosz szociáldemokrata szervezetek megalakították az Orosz Sztrájkolókat Segélyező Bizottságot, amely az angol szakszervezeteknek segélyfelhívásokat küldött szét. Azt is elhatározták, hogy segítséget kérnek a „Munkásképviseleti Bizottságtól" („Labour Representation Committee"), amelynek MacDonald volt a titkára. Tahtarevet és Alekszejevet bízták meg azzal, hogy a Bizottsággal tárgyaljon — ezek mindketten tagjai voltak a londoni orosz szociáldemokrata szervezetnek, amely akkor még nem szakadt ketté. A „Munkásképviseleti Bizottság" eleget tett a kérésnek, de azt a feltételt kötötte ki, hogy a pénz egy részét fordítsák az 1905 január 9-i (22-i) és későbbi véres események áldozatai özvegyeinek és árváinak megsegítésére. — *122*

[173] Leninnek az OSZDMP Pétervári Bizottságához intézett, 1905 március 13-i keletű levelét lásd „Leninszkij Szbornyik" V. köt. 1926. 162. old. — *122*

[174] A III. pártkongresszus munkájának megkezdéséről van szó. Lenin P. A. Kraszikovnak április 5-én, szerdán ír, és feltételezi, hogy a kongresszus nem kezdődik meg hétfő (április 10) előtt. Valójában a kongresszus csak április

25-én ült össze. Azok a központi bizottsági tagok, akik a kongresszus Szervező Bizottságának tagjai voltak, még egy utolsó kísérletet tettek arra, hogy a Párttanáccsal megállapodjanak a kongresszus elismerésében, és a válaszra határidőt adtak a Tanácsnak. — *123*

[178] „*Dnyevnyik Szocial-Demokrata*" („A Szociáldemokrata Naplója") — rendszertelen időközökben megjelenő folyóirat volt. Plehanov adta ki Genfben nagy megszakításokkal, 1905 márciusától 1912 áprilisáig; 16 száma jelent meg. A „Dnyevnyik"-et 1916-ban Petrográdban újra megindították; egy száma jelent meg. — *123*

[179] Arról a közös *felhívásról* van szó, amelyet a *Központi Bizottság és a Többségi Bizottságok Irodája nevében intéztek a párthoz 1905 március 12-én* e két központi szerv között létrejött megállapodásra, a III. kongresszus összehívására, a kongresszus összehívására hivatott Szervező Bizottság megalakítására, a kongresszus napirendjére stb. vonatkozólag (lásd „Vperjod", 1905 április 5-i (március 23-i), 13. sz.). — *123*

[177] A „Vperjod" 13. számában „Szervezeti kérdés" címmel megjelent annak a beszámolónak a tervezete, melyet a Többségi Bizottságok Irodája az OSZDMP III. kongresszusára készített („Ivanov" — A. A. Bogdanov), és amely a párt Szervezeti Szabályzata módosításának tervezetét tartalmazta. — *123*

[178] Lenin P. A. Kraszikov beszámolójára gondol. Kraszikov az OSZDMP III. kongresszusán a Külföldi Szervezet Bizottságának (KSZB) küldötte volt; a KSZB állt az élén azoknak a bolsevik csoportoknak, amelyek leváltak a Külföldi Liga II. kongresszusa után teljesen a mensevikek kezébe került Ligáról. — *124*

[179] *Kiszka* — Fotyijeva L. A. — az SZKP tagja 1904 óta. A genfi és párizsi emigrációban (1904—1905) Krupszkajával együtt ő tartotta a kapcsolatot az oroszországi bolsevik szervezetekkel. „Kiszka" Fotyijevának nem fedőneve volt; M. I. Uljanova és N. K. Krupszkaja nevezte őt így. Leveleiben Lenin néha szintén így hívta. — *124*

[180] A címzett kilétét nem sikerült megállapítani. — *125*

[181] Lenin részletesen foglalkozik Engels „*Die deutsche Reichsverfassungskampagne*“ („A birodalmi alkotmányért folyó kampány“) c. munkájával az OSZDMP III. kongresszusán 1905 május 1-én a szociáldemokratáknak az ideiglenes forradalmi kormányban való részvételéről mondott előadói beszédében (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 397—399. old.). Engelsnek ez a munkája az 1849-es baden-pfalzi felkelés történetével foglalkozik. A felkelésben Engels mint Willich adjutánsa személyesen részt vett. A mű 1850-ben jelent meg a „Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue“ („Új Rajnai Újság. Politikai-Gazdasági Szemle“) első három számában. Lásd Marx—Engels—Lenin—Sztálin. Zur deutschen Geschichte II. köt. 1. rész. Dietz Verlag. Berlin 1954. 469—562. old. — *125*

[182] A Központi Bizottság 1905 augusztus 24-i (szeptember 6-i) levele, amelyet a Központi Bizottság három tagja írt alá (Bogdanov, Posztolovszkij és Kraszin), válasz volt Lenin 1905 augusztus 14-i levelére (lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 328—329. old.).

Lenin levelének utolsó bekezdése („*III. A pénzt illetően*“) válasz a három központi bizottsági tagnak arra a megjegyzésére, hogy a „Proletarij“ c. lapot a külföldön szerzett pénzből kell kiadni. — *130*

[183] A KB-nak a „Proletarij“ 1905 október 3-i (szeptember 20-i), 19. számában „A Központi Bizottság az Állami Dumáról“ címmel megjelent határozatáról van szó. — *131*

[184] „*Letucsije Lisztki Centralnovo Komityeta RSZDRP*“ („Az OSZDMP Központi Bizottságának Röplapjai“) 1905 júniusától 1905 szeptemberéig adták ki. Mindössze 4 száma jelent meg. Az 1. számban, amely 1905 június 10-én kelt (a régi időszámítás szerint), ezt olvashatjuk: „A pártkongresszus a Központi Bizottságra azt a nehéz és felelősségteljes feladatot rótta, hogy a kongresszus által kidolgozott irányadó útmutatásoknak megfelelően vezesse a pártot. A »Központi Bizottság Röplapjai« arra hivatottak, hogy e feladat végrehajtását szolgálják. E röplapok az időszerű taktikai és szervezeti kérdések tisztázásával kívánnak foglalkozni. A »Röplapok« a szükséghez mérten fognak megjelenni. A szerkesztőség nem kötelezi magát arra, hogy meghatározott időközökben adja ki őket.“ Az 1, számot a Pétervári Bizottság nyomdájában készítették.

s aztán a Moszkvai Bizottság nyomdája részben újranyomta. A „Röplapok" 2. száma hektografálva jelent meg. — *132*

[185] Lenin arra a nyikolajevi tudósításra gondol, amely a „Proletarij" 1905 július 26-i (13-i), 9. számában „A pártélet hírei" rovatban jelent meg. — *134*

[186] Az oroszországi szociáldemokrata szervezetek konferenciáját, amelyről Lenin ír, 1905 szeptember 7—9-én (20—22-én) tartották Rigában. A konferenciát az OSZDMP Központi Bizottsága az Állami Dumával szemben követendő taktika kidolgozása végett hívta egybe. A konferencián részt vettek az OSZDMP Központi Bizottságának, a mensevik Szervező Bizottságnak, a Bundnak, a lett szociáldemokráciának, Lengyelország és Litvánia szociáldemokráciájának, a Forradalmi Ukrán Pártnak a képviselői. A konferencia a mensevikek tiltakozása és akarata ellenére határozatot hozott a Buligin-duma aktív bojkottjáról. A konferencia határozatai a „Proletarij" 1905 október 24-i (11-i), 22. számában jelentek meg (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai" I. rész. 1954. 103—107. old.). Értékelésüket megtaláljuk Lenin következő cikkeiben: „A politikai csoportosulás első mérlege" és „A vesztesek hisztériája" (lásd Lenin Művei. 9. köt. 1954. 403—411. old., illetve 412—414. old.). — *135*

[187] *A Nemzetközi Szocialista Iroda* (NSZI) — a II. Internacionálé végrehajtó szerve; az 1900. évi párizsi kongresszus határozata értelmében jött létre. 1905—1912 folyamán Lenin az OSZDMP képviselőjeként tagja volt az NSZI-nek. — *136*

[188] A levelezésben Berlint konspirációs okokból Odesszának, Königsberget pedig Varsónak nevezték.

Lejjebb, éppúgy mint Leninnek 1905 október 5-i levelében (lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 352—353. old.), a Központi Bizottság és a Központi Lap tagjainak Leninnel együtt tartandó üléséről van szó. — *136*

[189] Lenin műveinek a kiadásáról van szó. Lenin műveinek három kötetes kiadására vonatkozólag 1907 augusztus 10-én kötött szerződést a „Zerno" kiadóval, amelynek vezetője M. Kedrov volt (a szerződés eredeti példányát

a Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltára őrzi). A művek tervbe vett gyűjteményének három kötetéből 1907 novemberében (a borítólapon 1908 áll) megjelent az első kötet: „Tizenkét év. Cikkgyűjtemény. Első kötet. Két irányzat az oroszországi marxizmusban és az oroszországi szociáldemokráciában". Szentpétervár 1908. A kötetet a rendőrség hamarosan elkobozta, de a kinyomott példányok jó részét sikerült megmenteni, és a könyvet továbbra is terjesztették illegálisan. A tervbe vett második kötet helyett csak a következő gyűjteményt sikerült kiadni: Vl. Iljin. „Az agrárkérdés". I. rész. Szentpétervár 1908. A gyűjtemény második részét, amely tartalmazta „A szociáldemokrácia agrárprogramja az 1905—1907-es, első orosz forradalomban" c. munkát (lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 219—445. old.), a nyomdában elkobozták. — *137*

[190] Lenin, a londoni pártkongresszus után Finnországban, Pétervár közelében élt. A kezdődő letartóztatások miatt a bolsevik központ elhatározta, hogy a „Proletarij" kiadását Finnországból áthelyezi külföldre. Lenint, valamint Bogdanovot és Dubrovinszkijt bízták meg azzal, hogy külföldre utazzanak a „Proletarij" irányítása céljából. Lenin 1907 decemberében utazott el Finnországból, néhány napot Stockholmban töltött, ahol megvárta Krupszkaját, 5 napot tartózkodott Berlinben, és 1907 december 25-én (1908 január 7-én) érkezett meg Genfbe. — *138*

[191] A „Proletarij" nyomdájának és expedíciójának a vezetéséről van szó. — *138*

[192] 1907 június 13-án Tifliszben kisajátították az Állami Bank pénzét, amelyet a postáról a bankba vittek. A vállalkozás szervezőjének, „Kamó"-nak (Tyer-Petroszjannak) és a többi részvevőnek sikerült elrejtőznie. De az orosz kormány közölte a rendőrségével és a külföldi rendőrségekkel is az 500 rubeles címletű bankjegyek sorozatát és számait, s 1907 decemberében Berlinben, Münchenben, Párizsban, Koppenhágában, Stockholmban és Genfben egyidejűleg tartóztattak le olyan személyeket, akik ilyen bankjegyeket váltottak be. 1907 novemberében Berlinben letartóztatták a tifliszi vállalkozás szervezőjét, akit egy J. Zsitomirszkij nevű provokátor árult el. Az orosz kormány, miután „Kamo" személyazonosságát megállapította, követelte, hogy mint közönséges bűnözőt adják ki, és ez meg is

történt. A tifliszi vállalkozás részvevőinek kutatása során letartóztatások történtek a párizsi, müncheni, genfi, stockholmi orosz szociáldemokrata kolóniában. — *138*

[193] Lenin „*A szociáldemokrácia agrárprogramja az 1905—1907-es, első orosz forradalomban*" c. munkájáról van szó (lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 219—445. old.). — *140*

[194] *A 104 duma-képviselő tervezetét*, amelyet francia nyelven „Rapport du Parti Socialiste Révolutionnaire de Russie au Congrès Socialiste International de Stuttgart" (Août 1907), Gand, 1907 („Az oroszországi szociálforradalmár párt beszámolója a Szocialista Internacionálé stuttgarti kongresszusának" (1907 augusztus)) c. kiadványban jelent meg (289—304. old.), I. Musenko, a II. Állami Duma képviselője, a duma agrárbizottságának tagja, az eszer frakció hivatalos előadója nyújtotta be. Orosz nyelven a tervezet „A II. Állami Duma ülésszaka idején megjelent anyagok". Pétervár 1907. c. kiadványban jelent meg (486—491. old.). Lenin ezt a kiadványt nem látta, erről tanúskodik „A szociáldemokrácia agrárprogramja az 1905—1907-es, első orosz forradalomban" c. művében tett megjegyzése is (lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 275. old., első lábjegyzet). — *140*

[195] *G. A. Kuklin* — szociáldemokrata, emigráns, aki orosz szociáldemokrata irodalmat adott ki; 1901-től a „Zsizny" szociáldemokrata csoport tagja; 1905-ben csatlakozott a bolsevikokhoz; nagy szocialista könyvtárat gyűjtött össze. A Kuklin által összegyűjtött könyvtár 1902-től Genfben nyilvános könyvtárként működött. Kuklin halála után, 1907 júliusától a bolsevikok tulajdonába ment át, minthogy Kuklin végrendeletileg rájuk hagyta.

Karpinszkij levelét, aki abban az időben könyvtárosként működött a Genfi Kuklin-könyvtárban, nem sikerült megtalálni. — *143*

[196] *Z. A. Peskov* — Gorkij fogadott fia. — *143*

[197] *N. V. Bogdanova* — A. A. Bogdanov felesége. — *143*

[198] Az OSZDMP V. (londoni) kongresszusa idején (1907 április 30—május 19 (május 13—június 1)) a párt súlyos pénzügyi helyzete következtében Gorkij segítségével kölcsönt vettek fel egy angoltól azzal, hogy 1908 január 1-ig visszafizetik. Az adósságot a bolsevik párt 1922-ben fizette vissza. — *144*

[199] *A Központi Bizottság ülése* — az OSZDMP Központi Bizottságának a plénuma, amely 1908 augusztus 11—13 (24—26) között folyt le Genfben. A londoni adósság ügyében a plénum úgy döntött, hogy háromtagú bizottságot alakít (egy bolsevik, egy mensevik, egy bundista), s az szövegezze meg a levelet az angolnak (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 214. old.). — *144*

[200] Lenin 1908 októberében ajánlatot kapott Sztyeklovtól, hogy működjön közre egy gyűjteményben, amely Csernisevszkij életével és tevékenységével foglalkozik. Sztyeklov Leninnek ezt a témát javasolta: „Csernisevszkij és a parasztkérdés", s kérte Lenint, közölje levele tartalmát Bogdanovval. Lenin e néhány sor kíséretében küldte el Sztyeklov levelét Bogdanovnak. — *146*

[201] *A svédországi általános sztrájkról* van szó, amely *1909 augusztus 4-én* tört ki, válaszképpen különböző iparágakhoz tartozó 83 000 munkás kizárására, amelyet augusztus másodikán jelentett be a vállalkozók szövetsége. A sztrájk több mint egy hónapig tartott. — *148*

[202] Lenin „*Az otzovizmus és az istenépítés híveinek frakciója*" c. munkájáról van szó (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 16—51. old.). — *148*

[203] Nem sikerült megállapítani, hogy itt Rosa Luxemburg mely cikkeiről van szó. A „Szocial-Demokrat" 1910 február 26-i (13-i), 11. számában Rosa Luxemburgnak egy cikke jelent meg: „August Bebel". A „Proletarij" az OSZDMP Központi Bizottságának 1910 januári plénuma után nem jelent meg. Lehet, hogy Lenin Rosa Luxemburgnak azokra a cikkeire gondol, amelyek a német vagy a lengyel szociáldemokrata sajtóban jelentek meg, s amelyeket L. Tyszka küldött el neki. — *149*

[204] Röviddel a Központi Bizottság 1910 januári plénuma után letartóztatták Oroszországban I. F. Dubrovinszkijt (Innokentyij), V. P. Nogint (Makar) és I. P. Goldenberget (Meskovszkij). — *153*

[205] A Központi Bizottság orosz részének („kollégiumának") egybehívásáról és kooptálás útján való kiegészítéséről van szó. A kiegészítés azért vált szükségessé, mert több köz-

ponti bizottsági tagot, akiket 1907-ben a londoni kongresszuson választottak meg, letartóztattak. A likvidátorok, akik ellenezték, hogy a Központi Bizottság újra működjön Oroszországban, mindenképpen szembehelyezkedtek a megmaradt központi bizottsági tagok összehívásával, és a Központi Bizottságnak új tagokkal való kiegészítésével. Az a tény, hogy hivatalosan megtagadták részvételüket a Központi Bizottság újjászervezésére irányuló kísérletben, közvetlen okává lett az 1910 januári plénumon kötött megegyezés felbontásának. Lenin nyomatékos követelésére J. Marchlewski Oroszországba utazott. — *153*

206 Lenin a II. Internacionálé VIII. nemzetközi kongresszusán való részvételről beszél; a kongresszus Koppenhágában folyt le 1910 augusztus 28—szeptember 3 között. — *153*

207 Lenin 1910 szeptember 28-án tért vissza Párizsba Koppenhágából, ahol a II. Internacionálé VIII. nemzetközi szocialista kongresszusa után időzött, és ahonnan Stockholmba utazott, hogy találkozzék anyjával, M. A. Uljanovával, és nővérével, M. I. Uljanovával. — *154*

208 Engels „*Kann Europa abrüsten?*" („Leszerelhet-e Európa?") c. cikke a „Vorwärts" („Előre") 1893 március 1—7-i, 9—10-i, 51—56, 58—59. számaiban jelent meg (lásd K. Marx és F. Engels Művei. XVI. köt. II. rész. 1936. 335—360. old., oroszul). — *154*

209 J. Marchlewskinek Martov ellen írt, „*Ein Missverständnis*" („Félreértés") c. cikkéről van szó, amely a „Die Neue Zeit" („Új Kor") 1910 október 28-i számában jelent meg (100—107. old.). Részletesebben erről lásd Leninnek 1910 október 7-én Marchlewskihez intézett levelét (lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 434—439. old.). — *156*

210 Lenin „*Az oroszországi belső pártharc történelmi értelme*" c. cikke csak 1911 április 29-én (május 12-én) jelent meg a „Diszkusszionnij Lisztok" (az OSZDMP „Szocial-Demokrat" c. Központi Lapjának melléklete) 3. számában (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 388—406. old.). — *156*

211 Lenin Huysmans levelére írt válasz-tervezete nem került elő. — *159*

[212] A cári kormány betiltotta a „Miszl" c. legális bolsevik folyóiratot, amelyet Moszkvában adtak ki 1910 decemberétől 1911 áprilisáig. — *160*

[213] Lenin Kautsky „*Taktische Strömungen in der deutschen Sozialdemokratie*" („Taktikai irányzatok a német szociáldemokráciában"). Berlin 1911. c. brosúrájának orosz fordítására gondol; e brosúra eleje a „Miszl" 1911 áprilisi, 5. számában jelent meg; ez szolgált ürügyül a folyóirat betiltására. — *160*

[214] Kautsky „*Malthusianismus und Sozialismus*" („Malthuzianizmus és szocializmus") c. cikkéről van szó, amely a „Neue Zeit" („Új Kor") c. folyóirat 1911 februári, 18., 19., és 20. számában jelent meg. — *161*

[215] J. M. Sztyeklovnak „*N. G. Csernisevszkij élete és műve (1828—1889)*" c. munkájáról van szó, amely 1909-ben jelent meg. — *161*

[216] *A Központi Bizottság Külföldi Irodáját* az OSZDMP Központi Bizottságának plénuma 1908 augusztusában hozta létre, mint az egész párt külföldi képviseletét, amely a Központi Bizottság oroszországi kollégiumának volt alárendelve. Nem sokkal a Központi Bizottság 1910 januári plénuma után a KB Külföldi Irodájában likvidátor többség alakult ki, és az Iroda a pártellenes erők gyülekezőhelyévé lett. A Külföldi Iroda likvidátor taktikája következtében a bolsevikok 1911 májusában kénytelenek voltak visszahívni képviselőjüket az Irodából (Alekszandrovot — N. A. Szemaskót). Később visszahívták a lengyel és a lett szociáldemokrácia képviselőjét is.

1912 januárjában a Központi Bizottság Külföldi Irodája feloszlott. — *162*

[217] A *Szervező Bizottságot* (Külföldi Szervező Bizottságot) és a *Technikai Bizottságot* (Külföldi Technikai Bizottságot) 1911 júniusában alakította meg az OSZDMP központi bizottsági tagjainak a tanácskozása a prágai pártkonferencia egybehívásának előkészítésére.

A Szervező és a Technikai Bizottság tagjainak többsége (Vlagyimirov, Leder, Ljubimov és mások) békülékeny politikát követett, s nem volt hajlandó alávetni magát az akkor megalakult Oroszországi Szervező Bizottság határo-

zatainak; a leninista bolsevikok ezért kénytelenek voltak kilépni e bizottságokból és elhárítani magukról a felelősséget e bizottságok tevékenységéért. — *162*

[218] *Goloszisták* — likvidátor mensevikek, akik külföldi lapjuk, a „Golosz Szocial-Demokrata" („A Szociáldemokrata Hangja") köré tömörültek (Akszelrod, Dan, Martov, Martinov, Potreszov és mások); a „Golosz Szocial-Demokrata" Genfben, majd Párizsban jelent meg 1908 februárjától 1911 decemberéig. — *163*

[219] *Vperjodisták* — a pártellenes „Vperjod" („Előre") csoport hívei; a csoport otzovistákból, ultimatistákból, istenépítőkből és empiriomonistákból (Mach és Avenarius reakciós-idealista filozófiájának a híveiből) állt; a csoport 1909 decemberében alakult meg Bogdanov és Alekszinszkij kezdeményezésére; tagjai voltak még: A. V. Lunacsarszkij, M. N. Ljadov, M. N. Pokrovszkij, A. V. Szokolov és mások. A csoportnak saját lapja volt, ugyancsak „Vperjod" címmel. 1912-ben a vperjodisták a likvidátor mensevikekkel egyesültek a bolsevikok ellen a Trockij által szervezett közös pártellenes (augusztusi) blokkban. A csoport, minthogy a munkások között nem talált támogatásra, lényegében már 1913-ban felbomlott. Végleg 1917-ben, a februári forradalom után bomlott fel. — *163*

[220] Lenin *„Egy publicista jegyzetei"* c. munkájáról van szó, mégpedig arról a fejezetről, amely a békülékenyeknek az OSZDMP Központi Bizottsága 1910 januári plénumán elfoglalt álláspontját elemzi (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 232—238. old.). — *165*

[221] Longjumeau-ban (Párizs mellett) a bolsevik központ 1911 nyarán pártiskolát szervezett az Oroszországból érkezett pártmunkások részére. Az iskolában Lenin, I. F. Armand, N. A. Szemasko és mások tartottak előadásokat. Az iskola hallgatói között voltak Ordzsonikidze, Zevin, Schwarz, továbbá munkások: Belosztockij, Dogadov, Priszjagin. A foglalkozások előadásokból és a hallgatók szemináriumi munkáiból állottak. Az iskola végzett hallgatói értékes pártmunkát végeztek Oroszországban.

A levelet, amelyről Lenin említést tesz, lásd Lenin Művei. 34. köt. 1956. 458—460. old. — *167*

[222] „*Vásáron*" nyilván az OSZDMP központi bizottsági tagjainak Párizsban 1911 május 28 és június 4 (június 10—17) közt tartott tanácskozását értik. — *167*

[223] Lenin „*Sztolipin és a forradalom*" c. előadását Genfben 1911 szeptember 19-én (október 2-án), hétfőn tartotta meg. — *170*

[224] A következőkről van szó: A „Szocial-Demokrat" c. lap összes számai, Kamenyev „Két párt" c. brosúrája Lenin előszavával (lásd Lenin Művei. 17. köt. 1955. 213—215. old.), Plehanov „Dnyevnyik Szocial-Demokrata" c. folyóirata és Arkomed „A munkásmozgalom és a szociáldemokrácia a Kaukázusban" c. munkája, I. rész, Plehanov előszavával, Genf 1910. — *170*

[225] A XIX. nemzetközi békekongresszusról van szó, amelyet 1912 szeptember 22—28-án tartottak Genfben. — *176*

[226] „*Metalliszt*" („Vasmunkás") — a „Vasipari Munkás" c. folyóirat egyik elnevezése. Mint a vasmunkás szakszervezet lapja jelent meg Pétervárott 1906 augusztus 30-tól (szeptember 12-től) 1914 június 12-ig (25-ig). A folyóirat szerkesztése, éppúgy, mint a szövetség vezetése, eleinte a likvidátorok kezében volt. 1913-ban az új vezetőségválasztás után a szövetségnek és az újság szerkesztőségének vezetése a bolsevikok kezébe ment át. — *177*

[227] „*Szovremennij Mir*" („Korunk") — irodalmi, tudományos és politikai havi folyóirat; megjelent Pétervárott 1906-tól 1918-ig. A folyóirat munkatársai elsősorban mensevikek voltak. A pártigenlő mensevikek plehanovi csoportjával kötött blokk időszakában és 1914 elején a bolsevikok is részt vettek a folyóirat munkájában. Az imperialista világháború idején (1914—1918) a szociálsoviniszták folyóirata lett. — *183*

[228] A II. Internacionálé rendkívüli, bázeli kongresszusának a háborús veszély elleni kiáltvány kidolgozására alakított bizottságáról van szó. A kongresszus, amelyet a balkáni háború miatt, valamint az imperialista világháború fokozódó veszélye miatt hívtak egybe, 1912 november 24—25-én folyt le. A kiáltvány kidolgozására alakított bizottságnak egy-egy képviselője volt Franciaország, Németország,

Anglia és Oroszország részéről. Az OSZDMP képviselőivel és a Nemzetközi Szocialista Irodával való megállapodás értelmében Oroszország képviselője a bizottságban I. Rubanovics (eszer) volt. A kongresszus november 25-i ülésén egyhangúlag elfogadták azt a kiáltványt, amely felhívta a munkásokat arra, hogy használják fel a proletariátus szervezettségét és erejét a háborús veszély elleni forradalmi harcra. — *185*

[229] A Nemzetközi Szocialista Iroda üléséről van szó, amelyet 1912 október 28—29-én tartottak Brüsszelben, és amelyen elhatározták egy rendkívüli szocialista kongresszus egybehívását. Az ülésen Oroszországot Plehanov és Rubanovics képviselte. A NSZI külön zárt ülésen foglalkozott az orosz ügyekkel. — *185*

[230] Lenin Kautsky „*Der Krieg und die Internationale*" („A háború és az Internacionálé") c. cikkére gondol, amely a „Die Neue Zeit" („Új Kor") c. folyóirat 1912 november 8-i, 6. számában jelent meg (191—192. old.). — *185*

[231] Leninnek „*Az amerikai elnökválasztások eredménye és jelentősége*" c. cikkéről van szó (lásd Lenin Művei. 18. köt. 1955. 403—405. old.). — *188*

[232] *Theodore Roosevelt* — az USA elnöke 1901-től 1909-ig. — *188*

[233] „*Felhívás az Értelemhez*" („Appeal to Reason") — az amerikai szocialisták lapja: 1895-ben alapították. — *189*

[234] A cikk a „Pravdá"-ban nem jelent meg. — *192*

[235] „*Zaproszi Zsiznyi*" („Életünk Kérdései") — hetilap, Pétervárott jelent meg 1909-től 1912-ig. A folyóirat munkatársai kadetok, népi szocialisták és likvidátor mensevikek voltak. M. egyetemi hallgatónak „A diákság hangulata" c. cikke a folyóirat 47. számában jelent meg, 1912 november 23-án. — *192*

[236] Az OSZDMP Központi Bizottsága küldöttségének a II. Internacionálé bázeli kongresszusáról tartott beszámolójáról van szó. A beszámoló a „Szocial-Demokrat" 1913 január 12-i (25-i), 30. számában jelent meg. — *195*

[237] Lenin arra céloz, hogy a Központi Bizottság hat képviselője a bázeli kongresszuson kilépett az OSZDMP alszekciójából. A KB képviselői kilépésüket úgy indokolták, hogy nem értenek egyet azzal, hogy az alszekció megerősítette a pétervári „kezdeményező csoport", mint ellenséges és a párt ellen harcoló csoport képviselőjének mandátumát. — *195*

[238] „*Proszvescsenyije*" („Felvilágosodás") — bolsevik társadalmi-politikai és irodalmi havi folyóirat; Pétervárott jelent meg legálisan 1911 decembertől 1914 júniusig. A folyóiratot Lenin utasítására alapították a kormány által betiltott „Miszl" c. moszkvai bolsevik folyóirat helyett. Lenin külföldről irányította a „Proszvescsenyijé"-t, cikkeket szerkesztett, rendszeresen levelezett a szerkesztő bizottság tagjaival. Ebben a folyóiratban jelentek meg Lenin „A választási hadjárat elvi kérdései", „A marxizmus három forrása és három alkotórésze", „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéssel kapcsolatban", „A nemzetek önrendelkezési jogáról" című és más cikkei.

A „Proszvescsenyijé"-nek állandó munkatársa volt Molotov; részt vett a folyóirat munkájában Sztálin; a szépirodalmi rovatot Gorkij szerkesztette. A szerkesztő bizottság tagjai voltak: M. A. Szaveljev, M. Sz. Olminszkij, A. I. Jelizarova és mások. A folyóirat példányszáma elérte az 5000-et. Közvetlenül az első világháború kitörése előtt a kormány betiltotta a folyóiratot. 1917 őszén újra megindították, de csak egy (kettős) száma jelent meg, amely közölte Lenin „Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?" és „A pártprogram felülvizsgálásához" c. cikkeit. — *196*

[239] „*A hat kuriális munkásküldött*" — a IV. Állami Duma 6 bolsevik szociáldemokrata küldötte (A. J. Badajev, P. V. Malinovszkij (később leleplezték mint provokátort), M. K. Muranov, G. I. Petrovszkij, F. N. Szamojlov, N. R. Sagov), akiket a munkáskúria választott be az Állami Dumába. — *196*

[240] Lásd „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt londoni kongresszusa (1907-ben). A jegyzőkönyv teljes szövege" c. kiadványt. A Központi Bizottság kiadása, Párizs 1909. 451. old. (lásd még „Az OSZDMP ötödik kongresszusa. 1907 május—június", 2. kiadás, Partizdat, Moszkva 1935. 723. old.). — *196*

[241] L. Martov „*A Nemzetközi Iroda a szociáldemokrácia egységéről*" c. cikkéről van szó, amely szerint Plehanov az NSZI brüsszeli (1912 október 28—29-i) kongresszusán kijelentette, hogy nincs messze az az idő, amikor megvalósul az orosz szociáldemokraták egysége nemcsak egymás között, hanem az eszerekkel is. — *197*

[242] Az első cikk (ugyanezzel a címmel) a „Pravda" 1912 december 12-i, 191. számában jelent meg (Lenin Művei. 18. köt. 1955. 441—442. old.); az ötödiket alább közöljük ; a második és a negyedik egyelőre nem került elő. — *200*

[243] Az OSZDMP Helsingforsban 1907 november 5—12-én (18—25-én) tartott negyedik („harmadik összoroszországi") konferenciáján „*A szociáldemokrata frakciónak az Állami Dumában követendő taktikájáról*" hozott határozatáról van szó (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 209—210. old.). — *200*

[244] Az OSZDMP Párizsban, 1908 december 21—27-én (1909 január 3—9-én) tartott ötödik konferenciájának „*A szociáldemokrata dumafrakcióról*" hozott határozatáról van szó (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 225—229. old.). — *200*

[245] A pártigenlő mensevikekről van szó — ez a mensevikek kis csoportja volt, amely élén Plehanovval levált a likvidátor mensevikekről, és a likvidátorság ellen lépett fel 1908—1912 folyamán. — *201*

[246] „*Nasa Zarja*" („Hajnalunk") — a likvidátor mensevikek legális havi folyóirata ; 1910—1914 folyamán jelent meg Pétervárott. A „Nasa Zarja" körül alakult ki a likvidátorok oroszországi központja. — *201*

[247] *Jagello, J. I.* — a Lengyel Szocialista Párt tagja ; Varsó képviselőjévé választották a IV. dumába. A bolsevikok kategorikusan ellenezték, hogy Jagellót felvegyék a szociáldemokrata frakcióba, mivel Jagello a burzsoáziának, valamint az LSZP és a Bund blokkjának a támogatásával került be a dumába. A bolsevik képviselők nyomására a frakción belül korlátozták a jogait : a párton belüli kérdé-

sekkel kapcsolatban Jagello csak tanácskozási jogot kapott. — *203*

[248] Sztálin „Jagello, a szociáldemokrata frakció nem teljes jogú tagja" c. cikkéről van szó, amely a „Pravda" 1912 december 1-i, 182. számában jelent meg. — *206*

[249] *Általános Német Munkásegylet (1863—1875)* — Lassalle által alapított opportunista szervezet. Az egylet céljait az általános választójogért folyó harcra és a békés parlamenti tevékenységre korlátozta; követelte, hogy állami pénzen szervezzenek munkás termelőszövetkezeteket, abból kiindulva, hogy ezek legyenek az új társadalom felépítésének eszközei. A parasztságot egységes reakciós tömegnek tekintette. Az egylet helyeselte a porosz kormány reakciós politikáját és Németországnak felülről, Poroszország dinasztikus háborúi révén történő egyesítését. — *209*

[250] *A szocialistaellenes kivételes törvényt* 1878-ban hozták Németországban. E törvénnyel betiltották a szociáldemokrata pártszervezeteket, a munkás tömegszervezeteket, a munkássajtót, a szocialista irodalmat, megkezdték a szociáldemokraták kiutasítását. A munkások tömegmozgalmának hatására a törvényt 1890-ben hatályon kívül helyezték. — *209*

[251] Lenin „12 év. Cikkgyűjtemény. Első kötet. Két irányzat az oroszországi marxizmusban és az oroszországi szociáldemokráciában" c. könyvéről van szó, amely 1907-ben jelent meg Pétervárott Vl. Iljin álnévvel. A könyvet a cári kormány utasítására elkobozták; második kiadása 1918-ban jelent meg. — *211*

[252] *A belgiumi általános sztrájk* 1913 április 14-től 24-ig tartott. A belga proletariátus alkotmány-reformot — általános egyenlő választójogot követelt. A sztrájkban 400 000—500 000 munkás vett részt, a munkások teljes létszáma meghaladta az egymilliót. A „Pravda" rendszeresen ismertette a sztrájk menetét, közölte, hogy az orosz munkások milyen pénzösszegeket gyűjtöttek a sztrájkolók megsegítésére. — *219*

[253] „*Vesztnyik Finanszov, Promislennosztyi i Torgovli*" („Pénzügyi, Ipari és Kereskedelmi Híradó") — a pénzügyminisz-

térium hetilapja ; Pétervárott jelent meg 1885-től 1917-ig. — *221*

[254] „*Promislennoszty i Torgovlja*“ („Ipar és Kereskedelem“) — folyóirat, az ipar és kereskedelem képviselői kongresszusi tanácsának a sajtószerve ; Pétervárott jelent meg 1908 januárjától 1917 decemberéig. A folyóirat a kereskedelmi és ipari nagyburzsoázia érdekeinek a kifejezője volt. — *225*

[255] *Az egyesült nemesség tanácsa* — ellenforradalmi földesúri szervezet, amely nagy befolyást gyakorolt a cári kormány politikájára ; 1906 májusában alakult ; elnökévé gróf Bobrinszkij nagybirtokost választották. A III. Állami Duma idején a tanács számos tagja bekerült az Államtanácsba és a feketeszázas szervezetek vezető központjaiba. — *237*

[256] Lenin a június harmadiki (1907 június 3-i (16-i)) választójogi törvényre céloz, amely biztosította a III. és a IV. Állami Duma feketeszázas-kadet összetételét. A június harmadiki választójogi törvény alapján egy elektor jutott — a mezőgazdasági kúriában (földbirtokosok) 230 választóra, az első városi kúriában (nagypolgárság) 1000 választóra, a második városi kúriában (a többi városi választó) 15 000 választóra, a parasztkúriában 60 000 választóra és a munkáskúriában — 125 000 választóra. — *243*

[257] *Chartizmus* (angol „charter“ — charta) — az angol munkások forradalmi tömegmozgalma, amelyet a súlyos gazdasági helyzet és a politikai jogfosztottság idézett elő. A mozgalom a harmincas évek végén kezdődött nagyszabású gyűlésekkel és tüntetésekkel, s megszakításokkal a XIX. század ötvenes éveinek elejéig tartott.

A chartista mozgalom kudarcának fő oka a következetes forradalmi proletár vezetés és a világos program hiánya volt. — *244*

[258] A következő könyvről van szó: Sz. T. Arkomed. „Munkásmozgalom és szociáldemokrácia a Kaukázusban“, Plehanov előszavával. Genf 1910.

N. Zsordanija (Kosztrov) cikkeit a Bakuban kiadott „Ckaro“ („Forrás“) c. grúz folyóiratban, valamint a „Csveni Czhovreba“ („Életünk“) c. lapban közölte. — *247*

[259] A „Pravda" 1913 május 25-i, 119. számáról van szó, amelyben megjelent V. (M. Sz. Olminszkij) „Gyanús melléfogás" c. cikke. — *247*

[260] Az OSZDMP külföldi szervezeteinek második konferenciájáról van szó, amelyet Bernben tartottak, s amelyen Lenin 1913 augusztus 3-án „A párton belüli helyzetről" beszámolót tartott. — *248*

[261] V. Sztyepanyuk „Az ukrán marxizmus történetéből" c. cikkéről van szó, amely a „Proszvescsenyije" 1914 júniusi, 6. számában jelent meg. — *248*

[262] *Jurij* — nyilván A. Bekzadjan, szociáldemokrata, bolsevik, aki 1904—1906 folyamán aktív föld alatti munkát fejtett ki Bakuban; a reakció éveiben külföldre emigrált. — *248*

[263] Szerkesztőségi cím. A levelet Sztyepanyuknak Lenin a Szafarovhoz intézett levéllel együtt küldte el (lásd ebben a kötetben 248. old.). — *249*

[264] *Bászok — Melenyevszkij M. M.* — a „Szpilka" („Szövetség") nevű ukrán szociáldemokrata szervezet tagja; Melenyevszkij nacionalizmusa később, a háború alatt világosan megmutatkozott. Hogy Bászok melyik cikkéről van szó, nem sikerült megállapítani. — *249*

[265] Az országos ukrán diákkongresszusról van szó, amelyet Lvovban tartottak 1913 július 2—5-én. A kongresszus munkájában részt vettek az oroszországi ukrán diákság képviselői is. Doncov ukrán szociáldemokrata (aki később fasisztává züllött) a következő kérdésről tartott előadói beszédet: „Az ukrán ifjúság és a nemzet jelenlegi helyzete". A „független" Ukrajnának Doncov által kiadott jelszavát támogatták a népi demokraták, az Oroszországból emigrált ukrán szociáldemokraták csoportja viszont tiltakozott ellene, s kijelentette, hogy Doncov véleménye nem tekinthető az ukrán szociáldemokraták véleményének. Ezt a tiltakozást azonban a kongresszuson nem támogatták, és a viták eredményeképpen elfogadták Doncov határozati javaslatát, amely az ukrán szeparatisták programját fogalmazta meg. — *249*

[266] *A. Bekzadjan* az OSZDMP képviselője volt a Német Szociáldemokrata Párt kongresszusán, amelyet Jenában 1913 szeptember 14-től 20-ig tartottak. — *251*

[267] A „megbízottaknál" levő pénz megszerzéséről van szó. A bolsevikok, a kongresszust felhasználva, véget akartak vetni a megbízottaknál levő pénzzel kapcsolatos huzavonának. Az ügy húzódott, mert L. Tyszka és Rosa Luxemburg, felhasználva a „megbízottakhoz" — Klara Zetkinhez, K. Kautskyhoz és Mehringhez — való kapcsolatukat, és a békülékenyek iránti rokonszenvüktől indíttatva minden eszközzel gátolták azt, hogy a bolsevikok visszakapják a pénzt. — *251*

[268] *Z. Leder* — lengyel szociáldemokrata, Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája balszárnyának híve („rozłamowiecek"). — *252*

[269] Arról a bizottságról van szó, amely hivatva volt megvizsgálni a Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája Legfőbb Vezetősége által szervezett bíróság döntését Radek ügyében, akit erkölcstelen cselekedetekkel vádoltak; e bíróság döntése alapján Radeket kizárták Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája és a Német Szociáldemokrata Párt soraiból.

A bizottságot 1913 szeptember elején alakították Párizsban Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája külföldi szekciói irodájának („rozłamowiecek") a kezdeményezésére.

A bizottság öt hónapig dolgozott, és arra a következtetésre jutott, hogy nem volt ok arra, hogy Radeket pártbíróság elé állítsák és kizárják a pártból.

Lenin, aki az ellenzék pártján volt, és úgy vélte, hogy a Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciájának Legfőbb Vezetősége által Radek ellen emelt vádak összefüggésben vannak azzal az éles harccal, amelyet a Legfőbb Vezetőség az ellenzék, a „rozłamowiecek" ellen vívott, és frakciós indokokra vezethető vissza, támogatta az ellenzékhez csatlakozott Radek ügyének felülvizsgálását.

A Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciájának Legfőbb Vezetősége és az ellenzék („rozłamowiecek") közötti nézeteltérés történetéről lásd Lenin Művei 19. kötetében a 113. jegyzetet. — *252*

[270] V. Vojtyinszkij „Hullámok" c. elbeszélésének egy részlete „Fénysugár az éjszakában" címmel megjelent a „Proszvescsenyije" 1914. évi 4. számában. Leninnek Gorkijhoz intézett 1913 november közepén kelt leveléből (lásd ebben

a kötetben 256. old.) látható, hogy Gorkij *ellenezte* Vojtyinszkij elbeszélésének a „Proszvescsenyijé"-ben való közlését. Ezért nehéz eldönteni, vajon a levelekben a „Hullámok" c. elbeszélésről van-e szó, vagy pedig Vojtyinszkijnek valamely más kéziratáról. — *254*

271 V. Vojtyinszkij kéziratáról van szó (lásd ebben a kötetben 254. old.). — *256*

272 Lásd Lenin Művei. 35. köt. 1956. 100—103. old. — *256*

273 Buharin „Sztruve úr bűvészmutatványai" c. cikkéről van szó, amely a „Proszvescsenyije" 1913. évi 12. számában jelent meg. A cikk Sztruve „Gazdaság és ár. 1. rész. Gazdaság és társadalom. — Ár-érték". Pétervár—Moszkva, Rjabusinszkij kiadása, 1913. — című könyvének a recenziója volt. — *257*

274 K. N. Szamojlova szerkesztőségi titkár közölte, hogy betiltották a „Puty Pravdi"-t. A betiltáshoz az szolgált ürügyül, hogy a folyóiratban 1914 január 23-án megjelent M. F. (M. Firin — a később leleplezett provokátor, M. J. Csernomazov) „Azért van . . ." c. cikke, amely megállapítja, hogy a „Rabocsaja Pravda", a „Szevernaja Pravda", a „Pravda Truda" stb. voltaképpen a „Pravda" egyenes utóda. — *258*

275 Lenin arra utal, hogy a Lett Határterület Szociáldemokráciája IV. kongresszusának munkájával és a nemzeti kérdésről szóló előadásaival kapcsolatban Párizsban, Brüsszelben, Liège-ben és Lipcsében járt. — *258*

276 Lásd Lenin Művei. 20. köt. 1955. 85—88. old. — *258*

277 „*Borba*" — Trockij folyóirata; Pétervárott jelent meg 1914 februártól júliusig. Trockij a „frakciónkívüliség" álarcában a folyóirat hasábjain Lenin ellen, a bolsevik párt ellen harcolt. — *258*

278 A bolsevik „Pravda" 1913 december 7-től (20-tól) 1914 január 21-ig (február 4-ig) „Proletarszkaja Pravda" címmel, január 22-től (február 4-től) május 21-ig (június 3-ig) pedig „Puty Pravdi" címmel jelent meg. — *258*

[279] „*Miszl*" („Gondolat") — legális bolsevik filozófiai és közgazdasági folyóirat; Moszkvában jelent meg 1910 decembertől 1911 áprilisig. A folyóiratot Lenin alapította a likvidátor folyóiratok ellensúlyozása és az ellenük való harc céljából. — *259*

[280] Trockij pártellenes, frakciós kiadványáról, a „Borba" c. folyóiratról van szó. — *260*

[281] A lett szociáldemokraták IV. kongresszusa, amely 1914 január 26 és február 8 között ülésezett, határozatilag kimondta, hogy a lett szociáldemokraták szakítanak a mensevik Szervező Bizottsággal (lásd Lenin Művei. 20. köt. 1955. 370—372. old.). — *260*

[282] A „Pravda" és a „Lucs" javára rendezett gyűjtések statisztikai adatait, amelyekről Lenin említést tesz, megtaláljuk Lenin „A munkásosztály és a munkássajtó" c. cikkében (lásd Lenin Művei. 20. köt. 1955. 373—381. old.). — *260*

[283] Az Állami Duma két szociáldemokrata frakciójára — a bolsevik „hatos csoportra" és a mensevik „hetes csoportra" — leadott munkásszavazatok statisztikájáról van szó (lásd „Hogyan reagáltak a munkások az Állami Duma oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciójának a megalakulására" c. cikkének a táblázatát. Lenin Művei. 20. köt. 1955. 560. old.). — *260*

[284] Lenin „Az oroszországi munkássajtó történetéből" c. brosúrára gondol, amely a „Rabocsij" 1914 április 22-i, 1. számában jelent meg. Az egész szám az oroszországi munkássajtó történetével foglalkozik. — *260*

[285] V. Jan—szkijnak (Sz. Sz. Danyilovnak) Levickij „August Bebel élete és műve" c. könyvéről írt recenziójáról van szó. A recenzió szerzője ezt írja: „Levickij igyekszik különösen felhívni az olvasó figyelmét Bebelnek a »kompromisszumokkal«, a liberálisokkal való megegyezésekkel kapcsolatos álláspontjára, s ezzel Bebelt példaként óhajtja állítani egyesek elé." „... Levickij munkájában vannak frakciós vonások, a nagy német vezért és nézeteit hamis megvilágításban mutatja be ..." — *260*

[286] A következő könyvről van szó: Isaak A. Hourwich. „Immigration and Labour. The Economic aspects of European Immigration to the United States" („Bevándorlás és Munka. Az Egyesült Államok felé irányuló európai bevándorlás gazdasági aspektusai"). New York és London. 1912. — *261.*

[287] Lásd Lenin Művei. 19. köt. 1955. 456—459. old. — *261*

[288] *A. Kahan* — a „Vorwärts" („Előre") c., 1897-ben alapított New York-i zsidó szocialista lap szerkesztője. Lenin azokat az anyagokat, amelyeket itt említ (Census Reports. Twelfth Census 1900. Vol. V; Agriculture. Wash. 1902. Thirteenth Census of the United States, taken in the Year 1910. Vol. V; Agriculture Wash. 1913), Amerikából kapta jórészt 1914 májusában (lásd Lenin Művei. 35. köt. 1956. 118—119. old.), a többit közvetlenül az imperialista háború kitörése előtt; Lenin ezeket felhasználta „Újabb adatok a mezőgazdasági kapitalizmus fejlődéstörvényeiről. I. füzet. Kapitalizmus és mezőgazdaság az Amerikai Egyesült Államokban" c. művében (lásd Lenin Művei. 22. köt. 1951. 1—99. old.). — *261*

[289] Lenin a következő műveire gondol: 1. „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. A nagyipar belső piacának kialakulása" (lásd Lenin Művei. 3. köt. 1956.); 2. „A szociáldemokrácia agrárprogramja az 1905—1907-es, első orosz forradalomban". (lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 219—445. old.). — *262*

[290] Lenin a viborgiak csoportjának „Burjanov elvtársnak a »hetes csoportból« való kilépésével kapcsolatban" hozott határozatára és a „Nyílt levél F. Burjanovhoz" c. írásra gondol. Az utóbbit az OSZDMP zürichi közreműködő csoportja írta alá, amelynek tagjai nagyobbrészt mensevikek voltak. Mindkét dokumentum megjelent a „Puty Pravdi" 1914 február 26-i, 22. számában. — *263*

[291] Lenin a II. Internacionálé 1914-re tervezett bécsi kongresszusára és az OSZDMP soron levő kongresszusára gondol; az első világháború kitörése következtében egyik kongresszust sem tarthatták meg. — *264*

[292] A „Szovremennyik" („Kortárs") c. irodalmi-politikai havi folyóiratról van szó, amely Pétervárott jelent meg az 1911—

1915. években. A folyóirat körül likvidátor mensevikek, eszerek, népi szocialisták és baloldali liberálisok csoportosultak. A folyóirat politikai irányát Lenin 1914-ben a narodnyikság és a marxizmus keverékeként jellemezte. A folyóiratnak nem voltak kapcsolatai a munkástömegekkel.

Lenin levele válasz V. Sztankevicsnek, a „Szovremennyik" szerkesztő bizottsági tagjának 1914 március 9-i (22-i) levelére. Sztankevics levelében rámutatott a „Szovremennyik" munkatársi kollektívájában végbement változásokra és ismertette a folyóirat célkitűzéseit. Sztankevics azt írta, hogy a folyóirat „elvileg frakcióközi sajtószerv lesz", „be fogjuk bizonyítani az összes szocialista áramlatok teljes szervezeti egységének szükségességét". Sztankevics arra kérte Lenint, „engedje meg, hogy neve szerepeljen a munkatársak sorában". Leninnek az értelmiségi csoportok és a „Szovremennyik" által egyesített csoport tekintetében elfoglalt álláspontját lásd „A munkások egysége és az értelmiségiek »áramlatai«" c. cikkét (Lenin Művei. 20. köt. 1955. 298—301. old.). — *265*

[293] Lásd Lenin Művei. 20. köt. 1955. 144—147. old. — *266*

[294] *F. N. Szamojlov* — a IV. Állami Duma képviselője, bolsevik — 1914 februárjában külföldre utazott egészsége helyreállítása céljából. 1914 tavaszán és nyarán Svájcban gyógykezeltette magát. — *268*

[295] A „Proszvescsenyije" szerkesztőségével való kölcsönös kapcsolatra vonatkozó megállapodásról van szó; a szerkesztőség a folyóirat kiadására A. A. Trojanovszkijtól kapott pénzt. — *274*

[296] Trojanovszkij cikke, akinek a nemzeti kérdésben elfoglalt álláspontja eltért Leninétől, nem jelent meg a „Proszvescsenyije"-ben. — *274*

[297] Lenin „A nemzetek önrendelkezési jogáról" szóló munkájára céloz, amely a „Proszvescsenyije" 1914 áprilisi, májusi és júniusi, 4., 5. és 6. számában jelent meg V. Iljin aláírással (lásd Lenin Művei. 20. köt. 1955. 403—469. old.). — *274*

[298] Martovnak, Dannak és Plehanovnak a „Szovremennyik" c. folyóirat munkájában való részvételéről van szó. — *275*

[299] V. Karpinszkijnek a II. Internacionálé bécsi nemzetközi kongresszusára való delegálásáról van szó (a kongresszust nem tartották meg). — *275*

[300] J. Ganiecki és A. Malecki — a Lengyel Szociáldemokrata Párt ellenzékének a küldöttei a brüsszeli „egyesítő" tanácskozáson. A Lengyel Szociáldemokrata Párt Legfőbb Vezetősége között — amelynek Tyszka is tagja volt — és az ellenzék a „rozłamowiecek" között felmerült egyik vitás kérdés a likvidátorokhoz és a Lengyel Szocialista Párthoz való viszony kérdése volt. Lenin élesen elítélte a Legfőbb Vezetőség politikáját és rokonszenvezett a „rozłamowiecekkel". — *276*

[301] A soron levő nemzetközi kongresszust 1914 augusztus 23-ra tűzték ki Bécsben. Az Ausztria és Szerbia között kitört háborúra való tekintettel a Nemzetközi Szocialista Iroda határozatot hozott a kongresszus korábbi időpontban való összehívására, és azt augusztus 9-re tűzte ki Párizsban. A kongresszust nem tartották meg. — *277*

[302] Az OSZDMP Központi Bizottsága a brüsszeli „egyesítő" tanácskozásra a következő delegációt küldte: Inessza Armand (Petrova), M. Vlagyimirszkij (Kamszkij) és I. Popov. — *277*

[303] Leninnek nyilvánvalóan azért volt szüksége távirati válaszra, hogy ha Szamojlov nem tud elutazni a kongresszusra, legyen idő Oroszországból odahívni valakit. — *278*

[304] Kétségkívül a Brüsszelbe, a Nemzetközi Szocialista Iroda ülésére tervezett utazásról van szó. — *279*

[305] Az imperialista háború kitörésekor Lenin Poronin faluban (Galícia) tartózkodott. Július 25-én (augusztus 7-én) az osztrák hatóságok Lenin lakásán házkutatást tartottak, s ennek során a csendőrőrmester elvette Lenintől az agrárkérdésre vonatkozó kéziratát, mert a statisztikai táblázatokat rejtjeles írásnak tartotta. Másnap Lenint letartóztatták. Az orosz és a lengyel szociáldemokraták, valamint két osztrák szocialista — Viktor Adler és Diamand osztrák parlamenti képviselő erőfeszítései eredményeképpen Lenint két hét után sikerült kiszabadítani a börtönből; ekkor engedélyt kapott arra, hogy Ausztriából

Svájcba utazzon. Lenin 1914 augusztus 23-án (szeptember 5-én) érkezett meg Bernbe (Svájc) N. K. Krupszkajával és Krupszkaja anyjával együtt. — *280*

306 Leninnek a háborúról szóló téziseit a következő helyeken találták meg: 1) a rendőrség különleges osztályának iratai között, 343. sz., 3. osztály, 1914. évből, „A forradalmi (szoc. dem.) pártoknak az 1914-es háborúval kapcsolatos tevékenységéről" (a bakui csendőrparancsnokság jelentése); 2) a rendőrség 9. operatív csoportjának aktái közt, 5. sz., 46. rész, B. lap, 1914 (Moszkva), amelyben arról van szó, hogy ezeket a háborúról szóló téziseket a moszkvai szociáldemokraták között terjesztette M. I. Uljanova, Vologda kormányzóságból visszatérve, ahol közigazgatási száműzetését töltötte; 3) a rendőrség 9. operatív csoportjának aktái közt, 5/f szám az 1914. évből: „A szociáldemokrata konferencia megakadályozásáról, amelyen részt vettek Badajev, Muranov, Petrovszkij, Szamojlov és Sagov, az Állami Duma tagjai" — a Badajevnél és Petrovszkijnál tartott házkutatás során lefoglalt tárgyi bizonyítékokban.

Ha e „Tézisek" szövegét összevetjük a szociáldemokraták csoportjának Lenin által írt határozati javaslatával, amely „A forradalmi szociáldemokrácia feladatai az európai háborúban" címmel került nyilvánosságra (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 1—5. old.), kétségkívül megállapíthatjuk azt a tényt, hogy az itt közölt dokumentum Lenin háborúról írt téziseinek *eredeti szövege*, amely azután a szóban forgó határozat alapjául szolgált.

E tézisek kidolgozásának történetéről Lenin „A szocialista Internacionálé helyzete és feladatai" c. cikkében írt (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 24—25. old.). — *281*

307 Az „Egyesület" könyvtáráról van szó, amelyben megvoltak a legújabb könyvek. — *285*

308 Karpinszkijnak J. Sieg svájci szociáldemokratával, a szövetségi parlament képviselőjével folytatott tárgyalásáról van szó. Siegnél szándékoztak megőrzésre elhelyezni a bolsevikok kiadványait. — *287*

309 Az OSZDMP KB-ának „A háború és az oroszországi szociáldemokrácia" c. kiáltványáról van szó. A kiáltvány az OSZDMP Központi Lapjában, a „Szocial-Demokrat" 1914 november 1-i, 33. számában jelent meg (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 11—21. old.). — *287*

[310] Lenin nyilván a szociáldemokraták csoportjának határozati javaslatára gondol („Tézisek a háborúról"), amelyet a bolsevikok 1914 szeptember 6—8-án Bernben tartott tanácskozása fogadott el (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 1—5. old.). — *287*

[311] Plehanovnak „A szocialisták viszonya a háborúhoz" c. előadását, amelyet 1914 október 11-én tartott Lausanneban (Svájc) szervezte az OSZDMP helyi mensevik közreműködő csoportja.

Az előadás vitájában felszólalt Lenin (ő volt a gyűlésen az egyetlen felszólaló). A Plehanov előadására vonatkozó beszámolók, Lenin beszédei és Plehanov zárszava megjelentek „Az orosz szociáldemokrácia vezetői a háborúról" címmel a „Golosz" c. párizsi mensevik lap 1914 október 18-i, 20-i és 21-i, 31., 32. és 33. számában.

A gyűlésen a beszédeket a „Golosz" tudósítója jegyezte fel (nevének kezdőbetűi: I. K.). — *288*

[312] 1914 szeptember 27-én Luganóban folyt le az olasz—svájci szocialista konferencia, amelynek előkészítésében Lenin is részt vett. A konferencia megvitatta Lenin téziseit a háborúról, és ezek részben bekerültek a határozatba. A konferencián részt vettek Svájc részéről: Grimm, Naine és mások, Olaszország részéről: Serrati, Lazzari, Morgari, Turati, Modigliani és mások. A konferencia határozata kimondta, hogy a háború imperialista jellegű, és követelte a proletariátus nemzetközi harcát a békéért. E konferencia határozatai, ha nem voltak is következetesen internacionalisták és következetesen forradalmiak, mégis egy lépést jelentettek előre a nemzetközi proletárkapcsolatok helyreállításának előkészítésében. — *288*

[313] Lenin Kautskynak arra a cikkére céloz, amely a német szociáldemokrácia elméleti lapjának, a „Neue Zeit"-nek („Új Kor") 1914 október 2-i, 1. számában jelent meg — „Die Sozialdemokratie im Kriege" („A szociáldemokrácia a háborúban"). — *288*

[314] A szerb szociáldemokrácia, amelynek másoknál korábban kellett a gyakorlatban meghatároznia a háborúhoz való viszonyát, ingadozás nélkül internacionalista álláspontra helyezkedett: a szkupscsinában (parlamentben) a szociáldemokrata képviselők a hadihitelek ellen szavaztak.

A szerb szociáldemokrata „Rabocsaja Gazeta", amely Nisben jelent meg, ugyancsak harcolt a sovinizmus ellen. — *289*

[315] Lásd Marx—Engels. „A Kommunista Párt kiáltványa". 1952. 48. old. — *289*

[316] Lenin „A proletariátus és a háború" c. előadását, melyet Lausanne-ban 1914 október 14-én tartott, két nappal Plehanov szociálsoviniszta előadása után, a párizsi „Golosz" október 25-i és 27-i, 37. és 38. számában közölte. Az előadást a „Golosz" tudósítója (nevének kezdőbetűi: I. K.) jegyezte fel, aki megemlítette, hogy „Lenin előadásának meghallgatására igen nagy közönség gyűlt össze". — *291*

[317] A bolsevikok Pétervári Bizottsága 1914 júliusában röplapot adott ki a közelgő háborús veszedelem ellen ezekkel a jelszavakkal: „Le a háborúval, vesszen a cári kormány. Éljen a forradalom!" Augusztusban, a háború kitörése után a Pétervári Bizottság két háborúellenes röplapot adott ki ezekkel a jelszavakkal: „Vesszen a monarchista önkényuralom. Éljen a szocializmus! Éljen a forradalom! Éljen a demokratikus köztársaság!" és ilyen felhívást adott ki a munkásoknak: „Szervezkedjetek politikai pártokba, fegyverkezzetek: az idő nem vár." Szeptemberben a Pétervári Bizottságnak még egy háborúellenes röplapja jelent meg — Lenin itt nyilván az utóbbira céloz. — *294*

[318] Lásd K. Marx és F. Engels Művei. XVI. köt. II. rész. 1936. 245. old. (oroszul). — *294*

[319] 1914 szeptember 27-én a német szociáldemokrácia központi lapja, a „Vorwärts" „Németország és a külföld" címmel cikket közölt, s itt félénk formában kimondta azt a gondolatot, hogy a német és a francia proletariátust akarata ellenére sodorták bele a háborúba. Von Kassel tábornok, a brandenburgi körzet parancsnoka emiatt betiltotta a lapot. Haase és Fischer kérte a tilalom feloldását. Von Kassel beleegyezett, de azzal a feltétellel, hogy a „Vorwärts" „ne érintse többé az osztálygyűlölet és az osztályharc témáját". A szerkesztőség elfogadta ezt a feltételt, és október 1-én a „Vorwärts" megjelent, első oldalán Kassel tábornoknak a kiadás folytatására vonatkozó rendelkezésével. — *295*

[320] *„Golosz"* („A Szó") — mensevik-trockista napilap; Párizsban jelent meg 1914 szeptemberétől 1915 januárjáig. A lap centrista álláspontot képviselt.

Az imperialista világháború (1914—1918) első napjaiban a „Golosz" közölte Martovnak a szociálsovinisztákat ellen írt cikkeit. Ebből az időből származik Leninnek a lap tevékenységére vonatkozó pozitív véleménye. Martov jobbratolódása után a lap egyre inkább védelmébe vette a szociálsovinisztákat, többre becsülte „a szociálsovinisztákkal való egységet, mint azt, hogy olyan emberekhez közeledjék, akik engesztelhetetlenek a szociálsovinizmussal szemben" *(Lenin)*.

1915 januártól kezdve a „Golosz" helyett a „Nase Szlovo" jelent meg. — *295*

[321] A II. Internacionálé stuttgarti (1907), koppenhágai (1910) és bázeli (1912) nemzetközi szocialista kongresszusának háborúellenes határozatairól van szó. — *296*

[322] Az OSZDMP Központi Lapja, a „Szocial-Demokrat" 33. számának sajtó alá rendezéséről van szó; ez a szám 1914 november 14-én jelent meg Genfben. A „Szocial-Demokrat"-ot Lenin egyévi megszakítás után indította meg újra.

Az *öt javítást*, amelyekről Lenin beszél, a „Szocial-Demokrat" 33. számában megjelent kiáltvány szövegében eszközölték (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 11—21. old.). — *298*

[323] A bolsevikoknak Vandervelde táviratára adott válaszáról van szó; a táviratot Vandervelde a szociáldemokrata duma-frakciónak küldte azzal a felhívással, hogy támogassák az orosz kormányt a Németország elleni háborúban. A válasz az OSZDMP KB aláírásával a „Szocial-Demokrat" 1914 november 1-i, 33. számában jelent meg. Ebben a válaszban az orosz bolsevikok kijelentették, hogy a demokrácia és a szocializmus ügye érdekében az imperialista háború időszakában a forradalmi proletárpárt halaszthatatlan feladatának tekintik a proletariátus osztályszervezeteinek kiszélesítését és megszilárdítását, a proletariátus osztályharcának fejlesztését az imperialista burzsoázia és kormányai ellen. — *298*

[324] *„Sozialistische Monatshefte"* („Szocialista Havifüzetek") — a német opportunista szociáldemokraták vezető folyóirata és a nemzetközi opportunizmus egyik sajtószerve. Berlin-

ben jelent meg 1897-től 1933-ig. Az imperialista háború (1914—1918) idején a szociálsovinizmus álláspontját képviselte. — *299*

[325] 1914 október 26-án hétfőn Clarensban, Montreux mellett (Svájc), október 27-én, kedden pedig Zürichben Lenin előadást tartott a háborúról. — *300*

[326] A Svéd Szociáldemokrata Párt kongresszusa 1914 november 23-án ült össze Stockholmban. A kongresszus megnyitása napján Sljapnyikov, Belenyin álnév alatt, az OSZDMP KB-a nevében nyilatkozatot olvasott fel, amelyet Leninnek ebben a levélben adott utasításai alapján állított össze (lásd még Lenin Művei. 21. köt. 1951. 98—99. old.). — *302*

[327] A. Pannekoek „Der Zusammenbruch der Internationale" („Az Internacionálé összeomlása") c. cikkéről van szó, amely a svájci baloldali szociáldemokraták „Berner Tagwacht" c. lapjának 1914 október 20, 21 és 22-i, 245., 246. és 247. számában jelent meg. — *302*

[328] A német szociáldemokrata pártban kialakult internacionalista balszárnyról van szó, amelynek élén Karl Liebknecht és Rosa Luxemburg állt, és amely a „Spartacus" szövetség magvát képezte. — *303*

[329] Nyilvánvalóan a „The opening of parliament" c. cikkről van szó, amely az „Economist" („A Közgazdász") 1914 november 14-i, 3716. számában jelent meg. — *303*

[330] Arról a 3000 koronás kölcsönről van szó, amelyet az OSZDMP a svéd szociáldemokrata párttól 1907-ben, az OSZDMP V., londoni kongresszusa idején kapott. — *303*

[331] Lenin kéziratához Krupszkaja a következő sorokat fűzte hozzá: „Üdvözletemet küldöm, és a következőket fűzöm hozzá az előzőkhöz: Krisztiániából azt az értesítést kaptuk, hogy az ottani bank semmiféle 3000-et nem kapott, és hogy most nincs módjukban érintkezésbe lépni az orosz bankkal. Tehát a pénzt vissza kell követelni. Kérem, értesítse erről a feladót (arról a pénzről van szó, amelyet G. I. Petrovszkij, a IV. Állami Duma képviselője az OSZDMP Központi Bizottságának külföldi szekciója részére küldött. — *Szerk.)*. S mi van a 34. számba ígért tudósításokkal? Nagyon örülök, hogy a 33. sz. tetszett Önnek. Megkap-

ta-e a »Golosz« számait, kértem, hogy Párizsból küldjék el őket Önnek Branting címére. Megérkezett-e két további csomag a Központi Lappal?" — *304*

332 1914 november 4-én a háború kérdését tárgyaló bolsevik tanácskozáson egy Romanov nevű provokátor feljelentése alapján letartóztatták az OSZDMP duma-frakciójának öt tagját — Petrovszkijt, Muranovot, Badajevet, Sagovot, Szamojlovot, s rajtuk kívül Jakovlevet, a harkovi szervezet képviselőjét, Lindét, a lettek küldöttjét, Voronyint, az ivanovo-voznyeszenszki küldöttet, Kozlovot és Antyipovot, akik mindketten a pétervári munkásokat képviselték, s végül Kamenyevet. Az összes letartóztatottak ellen a Büntető Törvénykönyv 102. paragrafusa alapján emeltek vádat. 1915 február 10—13-án folyt le a bírósági tárgyalás. Az öt képviselőt, valamint Jakovlevet, Lindét és a többit száműzték, Antyipovot 8 havi várfogságra ítélték. — *305*

333 A likvidátorok Vanderveldének adott válaszáról van szó, amely a „Szocial-Demokrat" 1914 december 5-i, 34. számában jelent meg, és amely a „Nasa Zarja" és a „Novaja Rabocsaja Gazeta" munkatársaitól indult ki. — *305*

334 A nőkhöz intézett felhívásról van szó, amelyet az OSZDMP stockholmi közreműködő csoportja fogadott el. A. M. Kollontaj 1914 november 28-án Leninhez írt levelében kérte ennek a felhívásnak a „Szocial-Demokrat"-ban való közlését. A felhívás nem jelent meg a „Szocial-Demokrat"-ban. — *306*

335 Karl Kautsky következő cikkeiről van szó: 1) „Die Internationalität und der Krieg" („Nemzetköziség és háború"), „Die Neue Zeit", Nr. 8., 27 November 1914. 2) „Die Sozialdemokratie im Kriege" („A szociáldemokrácia a háborúban"). „Die Neue Zeit" Nr. 1. 2 Oktober 1914. A „Die Internationalität und der Krieg" c. cikkben Kautsky azt írja, hogy „a háborúban való részvétel nem fogja meggátolni az Internacionálét abban, hogy egységes és zárt sorokban teljesítse nagy történelmi feladatát: a békéért való harcot, az osztályharcot békés időkben." Ugyanezt a gondolatot, de részletesebb indokolással Marxra és Engelsre való hamis hivatkozásokkal Kautsky kifejti a „Die Sozialdemokratie im Kriege" c. cikkében is. Megpróbálja indokolni a nemzetnek területe védelmére való jogát és a szociáldemok-

rácia részvételét ebben a védelemben. „És ha a szociáldemokrácia minden igyekezete ellenére — írja Kautsky — háborúra kerül sor, akkor minden nemzetnek úgy kell védekeznie, ahogy tud. Ebből következik, hogy minden nemzet szociáldemokratáinak egyenlő joga vagy egyenlő kötelessége részt venni ebben a védelemben: egyik se tegyen szemrehányást a másiknak." — *306*

[336] A németországi szakszervezetek főbizottsága nem tartotta elégségesnek a „Vorwärts" sovinizmusát. Azzal vádolta meg a lapot, hogy nem foglalkozik eleget a gyakorlati kérdésekkel, rosszul védekezik más szocialista pártok támadásai ellen, és míg az ellenség kegyetlenségét igazolja, a németek kegyetlenségének egyes eseteit általánosítja. (Részletesebben lásd „Vorwärts" Nr. 321, 323. u. 325., 24, 26 u. 28 November 1914 — „Aus der Partei", „Korrespondenzblatt" Nr. 47. — *307*

[337] Lenin Zürichben legkorábban 1914 október 27-én előadást tartott „A háború és a szociáldemokrácia" címmel. A „Vorwärts" 1914 november 10-i, 380. számában ezzel az előadással kapcsolatban „Lenin über die ukrainische Frage" („Lenin az ukrán kérdésről") címmel jelent meg egy közlemény. A „Vorwärts" 1914 november 22-i, 319. számában megjelent közlemény szerint Lenin kéri a szerkesztőséget annak közlésére, hogy előadásában nemcsak a cárizmus elleni harcról (és ezzel kapcsolatban az ukrán kérdésről) beszélt, hanem a II. Internacionálé csődjéről és a német és az osztrák szociáldemokráciának a háború alatt elfoglalt álláspontjáról is. — *307*

[338] A „Szocial-Demokrat" 36. száma 1915 január 9-én jelent meg. E szám fejlécén tévesen 1914 december 12 szerepel. Erről a tévedésről a „Szocial-Demokrat" 1915 március 3-i, 39. száma ad hírt. — *308*

[339] Valószínűleg „A munkás Pétervár és a háború (Egy pétervári munkás megfigyelései a háború elején)" c. tudósításról van szó, amely a „Kommunyiszt" c. folyóirat 1915. évi 1—2. számában jelent meg. — *309*

[340] Lenin Martovnak a „Golosz" szerkesztőségéhez írt levelére gondol — „Állítólagos magányosságomról" („Golosz", 1914 december 23-i, 87. sz.). Ezzel a levelével és a Bernben 1914

december 16-án „a háborúról és a szocializmus válságáról" tartott felolvasásával Martov elfordult a háború elején elfoglalt álláspontjától. — *309*

341 A semleges országok szocialista konferenciájáról van szó, amely 1915 január 17—18-án Koppenhágában ülésezett. A konferencián Svédország, Norvégia, Dánia és Hollandia szociáldemokrata pártja vett részt. Lenin ellenezte, hogy az OSZDMP Központi Bizottságának képviselője hivatalosan részt vegyen a konferencián. — *309*

342 Lenin nyilván a pétervári likvidátorok levelére gondol: „Vandervelde miniszterhez — Belgium". — *310*

343 Lenin arra a körkérdésre céloz, amely a „The Labour Leader" („Munkásvezető") 1914 december 24-i, 52. számában jelent meg a béke kérdéséről, „Peace and Goodwill shall yet Reign. Messages of fraternity across the Battlefields" („Mégis béke és jóakarat fog uralkodni. Testvéri üdvözlet a csatatereken keresztül") címmel. Első helyen Kautsky válaszát közölték. — *310*

344 Krupszkaja ide beiktatta: „Kuzma ellen persze semmi kifogásunk sincs, és még azt sem tudjuk, olcsóbb lenne-e ez a megoldás — Ön ezt jobban meg tudja ítélni." Kuzma — K. Ljahockij nevű emigráns, aki Genfben egy kis orosz nyomdát hozott létre. Ebben szedték ki és nyomták a bolsevikok Központi Lapját, a „Szocial-Demokrat"-ot. A bolsevikok kiadványain kívül Ljahockij nyomdájában nyomták a „Borotyba" c. ukrán lapot, amelyet L. Ribalka (P. Jurkevics) adott ki. „Kuzma" és felesége, a bolsevikokkal szemben ellenséges „Kuzmiha" előnyben részesítették ezt a lapot, először is mert ukrán nyelven jelent meg (Ljahockijék ukránbarátok voltak), másodszor pedig a „Borotyba" kiadója jobban állt anyagilag, mint a bolsevikok. A lapot és a brosúrákat „Kuzmánál" szedték ki és valamelyik svájci nyomdában nyomták. „Persze a tulajdonossal — írja V. Karpinszkij — végtelenül sok bajunk és kellemetlenségünk volt, amelyek miatt jórészt maga Vlagyimir Iljics szenvedett, mivel az volt a szokása, hogy mindennek maga járt utána" (V. Karpinszkij. „A svájci ketrecben". „Pravda" 92. sz., 1926 április 22). A bolsevik kiadványok késedelmes kinyomása nyilván arra késztette Lenint, hogy lehetőséget keressen a Központi Lapnak más módon való kiszedésére.

A párizsi szedőnek a javaslata nyilván ennek a keresésnek volt az eredménye. Ennek a szedőnek a kilétét nem sikerült megállapítani. — *311*

[345] A „Marx Károly (Rövid életrajzi tanulmány és a marxizmus ismertetése)" c. cikkről van szó, amelyet Lenin a Granat testvérek kiadásában megjelenő enciklopedikus szótár számára írt. A cikk rövidítve jelent meg a szótár 28. kötetében, *V. Iljin* aláírással. A cikk teljes szövege 1925-ben jelent meg (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 31—82. old.). — *312*

[346] *„Russzkaja Skola"* („Orosz iskola") — általános pedagógiai folyóirat az iskola és a család számára. 1890-től 1918-ig jelent meg. Szerkesztője és kiadója J. Gurevics volt. A „Russzkaja Skolá"-ban jelent meg N. K. Krupszkaja „Koedukációs oktatás" c. cikke, „Russzkaja Skola" 7—8. sz. 1911.

„Szvobodnoje Voszpitanyije" („Szabad Nevelés") — pedagógiai havi folyóirat. 1907-től 1918-ig jelent meg Gorbunov-Poszadov szerkesztésében. Krupszkaja ebbe a folyóiratba több cikket írt az iskola és a koedukáció kérdéseiről. — *312*

[347] Azoknak a szociáldemokrata képviselőknek a fényképeiről van szó, akiket az Állami Duma OSZDMP-frakciója ügyében ítéltek el. A fegyencruhás képviselők fényképei a svéd munkások közti eladásra készültek. — *315*

[348] A *„szervező bizottságiak"* — a mensevik Szervező Bizottság hívei. Ez a Szervező Bizottság 1912-ben alakult a likvidátor mensevikek, a trockisták és egyéb pártellenes csoportok és áramlatok augusztusi konferenciáján. — *315*

[349] Sljapnyikov oroszországi utazásáról van szó. Sljapnyikov ebből a célból azt tervezte, hogy előbb Angliába utazik és ott gyűjt dokumentumokat a belga menekültek között. Ezzel kapcsolatban Lenin leveléhez Krupszkaja a következő megjegyzést fűzte: „Angliában most roppant nehéz dokumentumokat szerezni. Nemrég érdeklődtünk efelől. Bár persze a személyes ismeretség segíthet valamit.

Áprilisig még van idő bőven, de ha a stockholmi tartózkodás a jövőbeni lebukás veszélyét rejti magában, jobb elutazni. Hogy a dolgok miként állnak majd tavasszal, annak Allah a megmondhatója, de ott majd meglátja,

persze nem kell elvágni a lehetőségeket. Sokszor üdvözlöm. N. K."

1915 áprilisában Sljapnyikov elutazott Angliába, onnan pedig 1915 októberében Norvégián és Svédországon át Oroszországba, ahol külföldi iratokkal élt. — *317*

360 Ez a dokumentum egy előadás vázlata. Hogy az előadás elhangzott-e, nem sikerült megállapítani. — *318*

361 Julius Borchardt csoportja („Németország Internacionalista Szocialistái") az „Internationale" csoporttal együtt (ez utóbbihoz tartoztak Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Klara Zetkin és mások) a német szociáldemokrácián belül a forradalmi ellenzéket alkotta, amely nyíltan fellépett a háború ellen. — *319*

362 A „Volksrecht" („Népjog") 1915 április 27-i, 97. számában „Die Anleihenspirale" („A kölcsönspirális") c. cikk leleplezte Helferich német pénzügyminiszter pénzügyi machinációit, amelyek a második 10 milliárdos hadikölcsön sikerének biztosítását célozták. — *324*

363 Hogy milyen gyűjteményről van szó, nem sikerült megállapítani. — *325*

364 *R. Grimm*, svájci szocialista, a zimmerwaldi konferencia egyik szervezője, a konferencia egybehívását a bolsevikok bevonása nélkül akarta előkészíteni. Egy idő után azonban kénytelen volt erről a szándékáról lemondani, és a bolsevikok képviselője részt vett a konferencia egybehívását előkészítő előzetes tanácskozáson. — *325*

365 A két berni konferencia: 1) A nemzetközi szocialista nőkonferencia 1915 márciusában (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 194—198. old.); 2) A nemzetközi szocialista ifjúsági konferencia 1915 áprilisában. — *325*

366 1915 június 20-án Kautsky, Bernstein és Haase „kiáltványt" adtak ki, amelyben állást foglaltak a béke mellett, elítélték az annexiókat, és a szociálsovinisztákkal való egység megőrzése mellett agitáltak. — *326*

367 A holland baloldali szociáldemokratákról — A. Pannekoekről, G. Gorterről és D. Wijnkoopról — van szó. — *327*

[358] Ez a levél az OSZDMP KB-a küldöttének beszámolója az előzetes tanácskozásról, amelyet 1915 július 11-én Bernben tartottak a nemzetközi szocialista konferencia összehívása tárgyában.

A tanácskozás munkájában részt vettek: Svájc szociáldemokrata pártjának, az olasz szocialista pártnak, a lengyel szociáldemokrata párt vezetőségének és az LSZP „balszárnyának", a (mensevik) Szervező Bizottságnak és az OSZDMP Központi Bizottságának a képviselői. A tanácskozás határozatot hozott a második tanácskozás összehívásáról, amelynek végleg el kellett döntenie a konferencia kérdését. A második tanácskozást nem hívták össze. — *328*

[359] „*Lichtstrahlen*" („Fénysugarak") — havi folyóirat, a németországi baloldali szociáldemokraták csoportjának („Németország Internacionalista Szocialistái") sajtószerve, amelyet J. Borchardt szerkesztett. A folyóiratot rendszertelen időközökben adták ki Berlinben 1913-tól 1921-ig. — *328*

[360] Lásd Lenin Művei. 35. köt. 1956. 173—175. old. — *328*

[361] A „*Stern*" („Csillag") csoport nem alakult meg. A brémai baloldali szociáldemokraták „Internationale Sozialisten Deutschlands" („Németország Internacionalista Szocialistái") néven tömörültek szervezetbe. — *328*

[362] Az OSZDMP külföldi szekciói konferenciájának a határozatairól van szó. A konferencia 1915 február 27-től március 4-ig ülésezett Bernben (Svájc). Lenin kezdeményezésére hívták össze mint országos bolsevik pártkonferenciát, mert a háború alatt nem volt lehetőség országos konferencia egybehívására. A konferencia napirendje a következő volt: a helyi szervezetek beszámolói, a háború és a párt feladatai, a külföldi szervezetek feladatai, a Központi Lap és az új lap, a Külföldi Szervezetek Bizottságának megválasztása. A konferencián részt vettek a párizsi, a zürichi, a genfi, a berni, a lausanne-i bolsevik szekció, valamint a „baugyi" csoport képviselői. Lenin a konferencián a Központi Bizottságot és a Központi Lapot („Szocial-Demokrat") képviselte, irányította a konferencia munkáját, előadói beszédet mondott a napirend fő kérdésében — „A háború és a párt feladatai" címmel (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 150—156. old.). — *329*

[363] *Wijnkoop D.* — holland baloldali szociáldemokrata, később kommunista: a „Tribune" („Szószék") c. lap egyik alapítója; éveken át főszerkesztője volt e lapnak. Az első világháború éveiben antimilitarista propagandát folytatott, részt vett a „Vorbote"-nak („Előhírnök"), a Zimmerwaldi Baloldal lapjának a munkájában. 1919-ben küldöttnek választották a Kommunista Internacionálé II. kongresszusára. 1925-ben fellépett a Kommunista Internacionálé határozatai ellen. 1926-ban kizárták a Kommunista Párt soraiból. — *330*

[364] Azon kiáltvány-, nyilatkozat- és határozattervezetekről van szó, amelyeket azért állítottak össze, hogy előzetesen megvitassák őket az egyes szocialista pártok baloldali küldötteivel, és azután e tervezeteket a baloldal nevében a zimmerwaldi konferencia elé terjesszék (lásd Lenin Művei. 35. köt. 1956. 171—172. old.). — *330*

[365] J. Borchardt brosúrája — „Vor und nach dem 4 August 1914. Hat die deutsche Sozialdemokratie abgedankt?" Verlag der „Lichtstrahlen" („1914 augusztus 4 előtt és után. Leköszönt-e a német szociáldemokrácia?" „Fénysugarak" kiadása). Berlin 1915. —, amelyben elsőnek illette éles bírálattal a német szociáldemokráciának a világháború elején tanúsított áruló magatartását. Lenin véleményét erről a brosúráról lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 122. old. — *331*

[366] Klara Zetkinnek az OSZDMP Központi Bizottsága által a berni nemzetközi szocialista nőkonferencián benyújtott (1915 március 26—28) határozati javaslat elleni fellépéséről van szó; a konferencia olyan határozatot hozott, amely megkerülte a szociálsovinizmus elítélésének a kérdését („A »Szocial-Demokrat« 42. számának melléklete" 1915 június 1). — *331*

[367] Rakovszkij és Ch. Dumas „Les Socialistes et la guerre" („A szocialisták és a háború") c. brosúrája (Bukarest 1915). — *332*

[368] Kuzmiha — Kuzma Ljahockijnak, a genfi orosz nyomda tulajdonosának a felesége. — *333*

[369] Lenin és Zinovjev „A szocializmus és a háború (Az OSZDMP viszonya a háborúhoz)" c. brosúrájáról van szó, amelyet

a „Szocial-Demokrat" szerkesztősége Genfben 1915-ben adott ki. — *333*

[370] „A szocializmus és a háború" c. brosúrának Lenin által itt említett mellékletei a szóban forgó brosúra első kiadásának 35—48. oldalán találhatók. — *335*

[371] A „Szocial-Demokrat" szerkesztőségének megjegyzése az OSZDMP Központi Bizottságának a háborúról kiadott kiáltványához (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 348. old.). — *335*

[372] Az OSZDMP külföldi szekcióinak berni konferenciáján (1915 február 27—március 4) hozott határozatok a „Szocial-Demokrat" 1915 március 29-i, 40. számában jelentek meg (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 150—156. old.). — *335*

[373] A nemzeti kérdésről hozott határozatról van szó, amelyet az OSZDMP Központi Bizottságának a pártmunkásokkal tartott „augusztusi" („nyári") tanácskozásán fogadtak el; ez a tanácskozás Poroninban (Krakkó közelében) folyt le 1913 szeptember 23—október 1 (október 6—14) között (lásd Lenin Művei. 19. köt. 1955. 427—430. old.). — *335*

[374] A második Vorkonferenz helyett Zimmerwaldban összehívták magát a konferenciát, amely 1915 szeptember 5—8 között ülésezett. A konferencián harc bontakozott ki egyrészt a forradalmi internacionalisták között, élükön Leninnel, másrészt a kautskysta többség között. Lenin a baloldali internacionalistákból megalakította a Zimmerwaldi Baloldal csoportot, amelyen belül a háború kérdésében az egyedül helyes és végig következetes internacionalista álláspontot csak a bolsevik párt képviselte.

A konferencia kiáltványt fogadott el, amely megállapította a világháború imperialista jellegét; elítélte a „szocialisták" magatartását, akik megszavazták a hadihiteleket és részt vettek a burzsoá kormányokban; felhívta az európai munkásokat, hogy harcoljanak a háború ellen, az annexiók és hadisarc nélküli békéért.

A konferencia továbbá határozatot fogadott el, amelyben kifejezte szimpátiáját a háború áldozatai iránt, és megválasztotta az Internacionalista Szocialista Bizottságot (ISK).

A zimmerwaldi konferencia jelentőségéről lásd Lenin „Az első lépés" és „A forradalmi marxisták az 1915 szeptember 5—8-i nemzetközi szocialista konferencián" c. cikkeit (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 390—396. old. és 397—401. old.). — *337*

375 Arról a kiáltvány-tervezetről van szó, amelyet az OSZDMP Központi Bizottsága dolgozott ki, és a zimmerwaldi szocialista konferencián a baloldali küldöttek egy csoportja terjesztett elő (lásd „Szocial-Demokrat", 1915 október 11-i, 45—46. sz.). — *337*

376 Az 1915 szeptember 5—8 közt Zimmerwaldban tartott nemzetközi szocialista konferenciáról van szó. — *338*

377 „A szocializmus és a háború (Az OSZDMP viszonya a háborúhoz)" c. brosúra németül 1915-ben a zimmerwaldi konferencia megnyitása előtt jelent meg. — *338*

378 A Lett Szociáldemokrata Pártnak a zimmerwaldi szocialista konferenciára adott megbízóleveléről van szó. J. A. Berzin eredetileg úgy látszik nem szándékozott részt venni a konferencia munkájában, és átadta a Lett Szociáldemokrata Párt megbízólevelét Leninnek. — *339*

379 Arról a kiáltvány-tervezetről van szó, amelyet az OSZDMP Központi Bizottsága dolgozott ki, és a zimmerwaldi konferencián a baloldali küldöttek egy csoportja terjesztett elő. — *339*

380 *J. I. Rivlina* — 1908-tól a kommunista párt tagja, abban az időben a bolsevikok lausanne-i szekciójának titkára. — *342*

381 P. Golay a zimmerwaldi konferencián nem jelent meg; Ch. Naine tagja volt a svájci szociáldemokrata párt küldöttségének, és tevékeny részt vett a zimmerwaldi konferencia munkájában. — *342*

382 *Charles Kerr* — amerikai szocialista kiadó. A. M. Kollontaj tárgyalásokat folytatott vele a „A szocializmus és a háború" c. brosúrának és az „Internacionalista Röplap" 1. számának angol nyelven való kiadásáról. A brosúrát Amerikában nem sikerült kiadni. — *343*

[383] „A szocializmus és a háború" c. brosúra francia nyelven 1916-ban jelent meg. — *343*

[384] A levélben nyilván Nerman küldöttről van szó, aki a zimmerwaldi nemzetközi szocialista konferencián a munkásifjúság norvég szervezetének küldötteként vett részt. — *344*

[385] Lenin beszámolója a zimmerwaldi konferenciáról — „A forradalmi marxisták az 1915 szeptember 5—8-i nemzetközi szocialista konferencián" — a „Szociál-Demokrat" 1915 október 11-i, 45—46. számában jelent meg (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 397—401. old.). — *345*

[386] „A szocializmus és a háború (Az OSZDMP viszonya a háborúhoz)" c. brosúra francia fordításáról van szó. — *345*

[387] „A szocializmus és a háború" c. brosúráról van szó. — *346*

[388] Lenin a francia és a német küldöttségnek a zimmerwaldi nemzetközi szocialista konferencián tett közös (háborúellenes) nyilatkozatára céloz („Szocial-Demokrat", 1915 október 11, 45—46. sz.). — *346*

[389] A zimmerwaldi nemzetközi szocialista konferencia kiáltványáról van szó, amely a „Szociál-Demokrat" 1915 október 11-i, 45—46. számában jelent meg. A baloldali zimmerwaldisták, amikor aláírták ezt a kiáltványt, a konferencia elnökségéhez benyújtott külön nyilatkozatban megindokolták, miért csatlakoztak a kiáltványhoz. Ez a nyilatkozat megjelent a „Szocial-Demokrat" 1915 október 13-i, 47. számában. — *346*

[390] Romain Rolland-nak a „Journal de Genève" 1914 augusztus—októberi számaiban megjelent cikkeiről van szó. E cikkek újabb kiadását a francia kormány megakadályozta, és csak 1915-ben jelentek meg egy gyűjteményben : Romain Rolland. „Au-dessus de la mêlée" („A küzdelem fölött"). Paris, Paul Ollendorff ; Neuchatel. Attinger Frères. 1915. — *347*

[391] „*Vperjod*" („Előre") — a „Vperjod" csoport rendszertelen időközökben megjelenő kiadványa ; Genfben jelent meg 1915 augusztus 25-től (1. sz.) 1917 február 1-ig (6. sz.). A kiadás munkájában részt vettek A. V. Lunacsarszkij (A. Voi-

nov), P. I. Lebegyev (V. Poljanszkij), D. Z. Manuilszkij (I. Bezrabotnij) és mások. — *347*

[392] Az OSZDMP (mensevik) Szervező Bizottságának külföldi titkársága által kiadott gyűjteményről van szó: „Az Internacionálé és a háború", 1. sz., amely 1915-ben jelent meg. — *347*

[393] „*Kommunyiszt*" — folyóirat, Genfben adta ki a „Szocial-Demokrat" szerkesztősége G. Pjatakovval és J. Bossal közösen 1915-ben. Egy (kettős) száma jelent meg, amelyben Leninnek három cikkét — „A II. Internacionálé csődje", „Egy francia szocialista becsületes hangja" és „Imperializmus és szocializmus Olaszországban" c. cikkeket tették közzé (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 199—257., 353—361., 362—372. old.).

A folyóirat szerkesztőségén belül Lenin harcolt Buharin—Pjatakov pártellenes csoportja ellen, leleplezte e csoport bolsevikellenes nézeteit, és azt a kísérletét, hogy frakciós célokra használják fel a folyóiratot. A csoport pártellenes álláspontja miatt Lenin azt javasolta, hogy szakítsanak a csoporttal és szüntessék be a folyóirat közös kiadását. 1916 októbertől a „Szocial-Demokrat" szerkesztősége kiadta saját folyóiratát „Szbornyik Szocial-Demokrata" címmel. — *348*

[394] A zimmerwaldi nemzetközi szocialista konferencián elfogadott kiáltványról, valamint a konferenciáról szóló beszámolóról van szó, amelyek első ízben a „Berner Tagwacht" („Berni Őrszem") 1915 szeptember 18-i, 218. számában jelentek meg. — *349*

[395] A Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában megvan a zimmerwaldi konferencián elfogadott kiáltvány szövegét tartalmazó német röplapnak az a példánya, amelyen Leninnek több aláhúzása és széljegyzete található. Az „unversöhnlichen" („engesztelhetetlen") szó ceruzával be van kerítve, és egy nyíl köti össze az oldalt felírt (revolutionären" („forradalmi") szóval.

A kiáltvány orosz fordításában, amely a „Szocial-Demokrat" 1915 október 11-i, 45—46. számában jelent meg, megmaradt az „engesztelhetetlen" szó. — *349*

[396] A Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában megvan a beszámoló levonatának egy példánya Lenin ceruza-

aláhúzásaival és széljegyzeteivel. A beszámolónak azon a részén, ahol felsorolja a Zimmerwaldi Baloldal határozattervezetének aláíróit, Lenin beiktatta: „hát a németek egy része? hát az 1 svájci?" — *349*

397 Az Internacionalista Szocialista Bizottság létrehozásával kapcsolatban a beszámoló megállapítja: „E titkárság semmiképpen sem helyettesítheti a jelenleg működő Nemzetközi Irodát, hanem fel kell oszlatni, mihelyt ez utóbbi képes teljesen megfelelni rendeltetésének." Abban a példányban, amelyet a Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában őriznek, Lenin ezt a helyet aláhúzta és a lap szélére odaírta: „Kein Beschluss darüber" („erre vonatkozólag nincs határozat"). — *349*

398 Lenin a Zimmerwaldi Baloldal határozattervezetére gondol, valamint arra a nyilatkozatra, amelyben a baloldal megindokolta, hogy miért szavazott a hivatalos kiáltványra. — *349*

399 Bizonyára „A szocializmus és a háború" c. brosúráról van szó. — *350*

400 *M. M. Haritonov* — kommunista, 1912-ben külföldre emigrált, részt vett a bolsevikok zürichi szekciójának a munkájában. 1915-ben részt vett az OSZDMP külföldi szekcióinak berni konferenciáján. A Svájci Szociáldemokrata Párt aaraui kongresszusán a háborúról szóló határozati javaslathoz módosító javaslatot nyújtott be a Zimmerwaldi Baloldal szellemében. A módosító javaslatot a kongresszus hosszas harc után 2/3 szótöbbséggel elfogadta. — *351*

401 Lenin a levélben megjelölt témára vonatkozó előadását Zürichben valószínűleg nem tartotta meg. — *351*

402 P. Akszelrod „Die Krise und die Aufgaben der internationalen Sozialdemokratie" („A válság és a nemzetközi szociáldemokrácia feladatai"), Zürich, 1915. c. brosúrájáról van szó. — *351*

403 A „Szocial-Demokrat" 1915 október 11-i, 45—46. számában a konferencián elfogadott kiáltványon és határozatokon kívül megjelentek Leninnek „Az első lépés" és „A forradalmi marxisták az 1915 szeptember 5—8-i nemzetközi

szocialista konferencián" c. cikkei (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 390—396. old. és 397—401. old.), valamint a Zimmerwaldi Baloldal határozati javaslatának és kiáltványának a tervezete.

A „Szocial-Demokrat" 1915 október 13-i, 47. számában megjelent a Zimmerwaldi Baloldalnak a kiáltvánnyal kapcsolatos „Két nyilatkozat"-a. — *351*

[401] Az a bolsevik irodalom, amelyet Sljapnyikov Vardőben (kikötő Norvégia északi részén) felfedezett, amikor megszervezte az illegális szállítást Vardőn keresztül, az 1906—1907-es évek irodalmának nagy készleteiből állott, többek között a „Proletarij" és a „Vperjod" c. lapokból; ezek az anyagok nyilván az illegális szállítás megszűnése folytán rekedtek Vardőben. A megtalált anyag egy részét Lenin utasításának megfelelően Oroszországba szállították. — *352*

[405] A következőkről van szó: 1) a nem-proletár pártokhoz való viszony kérdésében az OSZDMP 1907. évi londoni kongresszusán hozott határozatról (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 187—189. old.); 2) a narodnyikok kérdésében az OSZDMP Központi Bizottságának 1913. évi, a pártfunkcionáriusokkal tartott „augusztusi" („nyári") tanácskozásán hozott határozatról (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai. I. rész. 1954. 364—365. old.). — *352*

[406] Lenin Sljapnyikov (Belenyin) illegális oroszországi utazására céloz. — *353*

[407] Arról a nyilatkozatról van szó, amelyben a Zimmerwaldi Baloldal megindokolta, miért szavazott a hivatalos kiáltványra („Szocial-Demokrat", 47. sz. 1915 október 13.). — *354*

[408] A zimmerwaldi konferenciáról szóló közlemény az „Avanti!" („Előre!") 1915 szeptember 19-i, 260. számában „Il Convegno internazionale di Zimmervald" („A zimmerwaldi nemzetközi találkozó") címmel jelent meg. Ez a közlemény tartalmazza a konferencia szervezésére vonatkozó összes részleteket, és több fényképet közöl arról a házról, ahol a zimmerwaldi konferencia lezajlott. — *354*

[409] A Zimmerwaldi Baloldal határozattervezetéről van szó. — *355*

[410] A zimmerwaldi konferenciáról szóló hivatalos beszámoló, amely az „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern" („Berni Nemzetközi Szocialista Bizottság") bulletinjének első számában jelent meg, nem említi, hogy Borchardt aláírta a baloldaliak határozati javaslatát. — *355*

[411] Lenin röplapoknak oroszországi terjesztés céljából való kiadására gondol. — *356*

[412] A. Kollontaj „Kinek kell a háború?" c. brosúrájának a kéziratáról van szó; a brosúrát az OSZDMP Központi Bizottsága adta ki 1916-ban. Leninnek a brosúrán eszközölt javításai megjelentek a „Leninszkij Szbornyik" XVII. kötetében, 324—330. old. — *356*

[413] Leninnek arról a tervéről van szó, hogy Svájcból valamelyik semleges skandináv országba utazzon. Az utazásra a levél szövegében közölt okok miatt nem került sor. — *356*

[414] Lenin — konspirációs célból — a Sljapnyikovhoz intézett levélben Sljapnyikovot Belenyinnek nevezi. Ezt a konspirációt Sljapnyikovnak tervbe vett oroszországi utazása tette szükségessé. — *356*

[415] A zimmerwaldi konferencián a baloldaliak által beterjesztett határozattervezetről van szó. — *357*

[416] Ledebour ama ultimatív jellegű követelésére vonatkozó nyilatkozatot, hogy a konferencia ne tiltsa meg határozatilag a konferencián résztvevő szervezeteknek a hadihitelek megszavazását (ezt a kérdést, úgymond, az egyes országok stratégiai helyzetétől függően kell megoldani), a „Szocial-Demokrat" 1915 október 13-i, 47. száma közli („Két nyilatkozat a nemzetközi konferenciáról").—*357*

[417] A „Szocial-Demokrat" 47. száma, amelyről itt szó van, október 13-án jelent meg (két nappal a 45—46. szám után), és csaknem teljes egészében a pétervári és moszkvai szociáldemokrata munka helyzetével foglalkozik. Ebben a számban jelent meg Lenin „Néhány tézis. *A szerkesztőség nevében*" c. cikke, amely az oroszországi szociáldemokrata

munka égető kérdéseivel foglalkozik (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 409—412. old.).

Hogy Karpinszkij mit válaszolt, azt nem sikerült megállapítani, de a válasz nyilván tagadó volt, mert a „Szocial-Demokrat" 47. számát már nem „Kuzmáéknál", hanem Bentelnél nyomták Bümplitzben. — *357*

[418] Az 1915 novemberében német nyelven kiadott „Internationales Flugblatt" 1. számáról van szó (Die Zimmerwalder Linke über die Aufgaben der Arbeiterklasse) („Internacionalista Röplap" 1. sz. (A Zimmerwaldi Baloldal a munkásosztály feladatairól)). — *360*

[419] A „Röplapon" Fritz Platten címe volt feltüntetve: „Fritz Platten (für L. F.), Zürich, Rotachstrasse 23". — *360*

[420] Arról a harcról van szó, amely Zimmerwald hívei és ellenfelei között folyt a svájci szociáldemokrata pártnak Aarauban (Svájc) 1915 november 20—21-én tartott kongresszusán. A kongresszus napirendjének központi kérdése az volt, milyen álláspontot foglaljon el a svájci szociáldemokrácia az internacionalisták zimmerwaldi egyesülését illetően. E kérdés körül indult harcba a svájci szociáldemokrácia három irányzata: 1) az antizimmerwaldisták (Greulich, Pflüger stb.), 2) a Zimmerwaldi Jobboldal hívei (Grimm és mások) és 3) a Zimmerwaldi Baloldal hívei (Platten és mások.)

Robert Grimm határozati javaslatot nyújtott be arról, hogy a svájci szociáldemokrata párt csatlakozzék a zimmerwaldi egyesüléshez, és hagyja jóvá a jobboldali zimmerwaldisták politikai irányvonalát. A svájci baloldali szociáldemokraták módosító indítványt tettek Grimm határozati javaslatához. A módosító indítvány azt javasolta, hogy ismerjék el a háború elleni forradalmi tömegharc kibontakoztatásának szükségességét, továbbá kijelentette, hogy csak a proletariátus győztes forradalma vethet véget az imperialista háborúnak.

A kongresszus szótöbbséggel elfogadta a baloldaliak módosító indítványát. — *360*

[421] A munkások képviselőinek a hadiipari bizottságokba (a központi és a területi bizottságba) való megismételt választásáról van szó. A likvidátorok az 1915 szeptember 27-i első választáson vereséget szenvedtek, ekkor ugyanis

a bolsevikok érvényesítették azt a határozatukat, amely szerint „elvileg megengedhetetlen a proletariátus képviselőinek részvétele olyan szervezetekben, amelyek bármi módon elősegítik a jelenlegi háborút". A likvidátorok a burzsoázia segítségével kampányt folytattak e választás érvénytelenítéséért. Miután a „Gyeny" c. burzsoá napilap 1915 október 5-i számában megjelent G. Gvozgyev feljelentő levele, amely kétségbe vonta az első választás törvényességét azon az alapon, hogy egy Kudrjasov nevű választó (Putyilov-gyári munkás) „idegen" személyeknek adta át megbízólevelét, hogy azok behatolhassanak a választógyűlésre, a választásokat érvénytelenítették.

A második választáson, amely 1915 november 29-én folyt le, a bolsevikok nyilatkozatot tettek közzé, amelyben élesen elítélték a likvidátorok akcióit, és kivonultak a gyűlésről. Ily módon a likvidátorok a burzsoázia segítségével „győztek": sikerült a mensevikek és az eszerek képviselői közül 10 embert beválasztatniuk a „munkáscsoportba". — *361*

[422] Nyilvánvalóan a bolsevikok genfi szekciójának a hadiipari bizottság választásaival kapcsolatban hozott határozatáról van szó. — *361*

[423] A Zimmerwaldi Baloldal sajtószervéről, a „Vorbote" („Előhírnök") c. lapról van szó, amelynek 1. száma Bernben jelent meg 1916 januárjában, 2. száma pedig 1916 áprilisában. A folyóirat hivatalos kiadói Anton Pannekoek és Henriette Roland-Holst voltak. A folyóirat munkájában részt vettek: Lenin, Radek, Gorter, Wijnkoop és mások. Ebben a folyóiratban megjelentek Lenin következő írásai: „Az opportunizmus és a II. Internacionálé csődje", „A szocialista forradalom és a nemzetek önrendelkezési joga (Tézisek)" (lásd Lenin Művei. 22. köt. 1951. 106—119., 145—160. old.). — *361*

[424] „*A dialektika kérdéséhez*" c. vázlatot Lenin azon tíz filozófiai füzet egyikébe írta, amelyek külön kiadványként első ízben 1933-ban a „Filozófiai füzetek" formájában jelent meg. — *362*

[425] Az alapszabály megváltoztatása abban állt, hogy a Zimmerwaldi Baloldal képviselői a „Vorbote" munkájában nem mint szerkesztők vettek részt, ahogy arról eredetileg

szó volt, hanem mint munkatársak (lásd ebben a kötetben 403—404. old.). — *368*

[426] Nyilvánvalóan Leninnek „Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. brosúráján végzett munkájáról van szó (lásd Lenin Művei. 22. köt. 1951. 191—316. old.). — *370*

[427] Zürichben Lenin két előadást tartott: 1916 február 17-én — „Két Internacionálé", és 1916 február 26-án — „A »békefeltételek« a nemzeti kérdéssel kapcsolatban" címmel. — *370*

[428] N. K. Krupszkaja „*Népoktatás és demokrácia*" c. könyve a „Parusz" kiadónál nem jelent meg; csak 1917-ben adta ki a „Zsizny i Znanyije" kiadó. — *373*

[429] Leninnek Zürichben „A »békefeltételek« a nemzeti kérdéssel kapcsolatban" címmel tartott előadásáról van szó. — *375*

[430] Lenin „A »békefeltételek« és a nemzeti kérdés" c. előadását Genfben tartotta meg 1916 március 1-én. Az előadáson több mint 200 főnyi hallgatóság jelent meg. — *375*

[431] Lenin előadását Lausanne-ban valószínűleg nem tartotta meg. — *375*

[432] Szemkovszkij „Állami légvárak" c. cikke a „Nase Szlovo" 1915 március 21-i, 45. számában jelent meg. — *376*

[433] A zimmerwaldi konferencián megválasztott Internacionalista Szocialista Bizottság kibővített tanácskozásáról van szó. A tanácskozás határozatot hozott arról, hogy 1916 áprilisában Kientalban (a határozat konspirációs okokból ezt írja: „egy hollandiai városban") össze kell hívni a második internacionalista szocialista konferenciát, kidolgozta a konferencia napirendjét (harc a háború befejezéséért, a munkásosztály állásfoglalása a béke kérdéseiben, a Nemzetközi Szocialista Iroda Hágába való összehívásának a kérdése stb.), és megfogalmazott egy felhívást „Az összes csatlakozó pártokhoz és csoportokhoz", amely rámutat arra, hogy a hadihitelek ellen kell szavazni, függetlenül az ország stratégiai helyzetétől, és elítélte a munkásoknak

a nemzetvédelmi intézményekben való mindennemű önkéntes részvételét.

Az Internacionalista Szocialista Bizottság ugyanebben a felhívásban a szocializmus elleni összeesküvésnek és az ébredező forradalmi munkásmozgalomra mért csapásnak minősít minden olyan kísérletet, amely az Internacionálénak a magukat kompromittált opportunista vezetők kölcsönös amnesztiája révén való újjáalakítására irányul, amikor ezek a vezetők ugyanakkor jóváhagyják az „osztályok közötti fegyverszünet" politikájának a folytatását (lásd „Szocial-Demokrat", 1916 március 25, 52. sz., „Az összes csatlakozó pártokhoz és csoportokhoz"). — *377*

434 Az *internacionalista klubot* Genfben 1915 decemberében szervezték a baloldali internacionalista irányzathoz tartozó emigránsok. — *377*

435 Ez a levél Lenin válasza J. Larinnak arra az ajánlatára, hogy írjon abba a gyűjteménybe, amely a honvédelem bírálatával és a zimmerwaldi platform indokolásával foglalkozik. A gyűjteményt legálisan akarták kiadni Oroszországban. A gyűjteményben való részvételre a külföldiek közül felkérték Akszelrodot, Lunacsarszkijt, Martovot és másokat. Oroszországban a gyűjtemény munkatársait Szuhanov választotta ki. A munkatársak számára megállapított feltételekben többek között kikötötték, hogy „e gyűjtemény cikkeiben a munkatársak mellőzzék az egymás elleni kölcsönös támadásokat". A gyűjtemény nem jelent meg. — *378*

436 Az a kísérlet, hogy Amerikában kiadják az „Internationales Flugblatt" („Internacionális Röplap") 1. számát, nem valósult meg. — *379*

437 Leninnek az „Amerikai Szocialista Propagandaszövetség" titkárához intézett levele 1915 novemberében íródott (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 431—437. old.). — *379*

438 Azok a tárgyalások, amelyeket Charles Kerr szocialista kiadóval „A szocializmus és a háború" c. brosúrának angol nyelvű amerikai kiadásáról folytattak, eredménytelenül végződtek. — *380*

439 „*Internationale Korrespondenz*" („Nemzetközi Tudósító") — német szociálsoviniszta hetilap; a nemzetközi politika

és a munkásmozgalom kérdéseivel foglalkozott; 1914-től 1917-ig jelent meg Berlinben. — *380*

[440] Utalás az egyrészről Lenin, másrészről Radek, Pjatakov és mások között a nemzetek önrendelkezésének kérdésében támadt nézeteltérésre és harcra, amelynek következménye a „Kommunyiszt" kiadásának megszüntetése volt. — *382*

[441] „Japánoknak" G. Pjatakovot és J. Bost nevezték azért, mert Oroszországból Japánon át emigráltak Svájcba. — *384*

[442] A „Kommunyiszt" további kiadásával kapcsolatos megegyezés tervezetéről van szó; a tervezetet Pjatakov és J. Bos (akik P. és N. Kievszkij néven is szerepelnek) dolgozta ki, és Sljapnyikov küldte el Leninnek.

A Lenint különösen felháborító „feltételek" a tervezet következő pontjai voltak: „2) A folyóirat kiadásával P. és N. Kievszkijt bízzák meg. A folyóirat alapítói és felelős képviselői P. és N. Kievszkij elvtársak". (Az utóbbi mondatot Lenin kihúzta. — *Szerk.*) „5) *Vitarovat.* A vita kérdéseiben a szerkesztő bizottság számára a következő szempontok az irányadók: a) a szerkesztőség minden tagjának joga van, ha nem ért egyet a szerkesztő bizottsággal a párt programjának és taktikájának valamely kérdésében, közölni *saját cikkét* a »Vitarovat«-ban; ... c) a »Kommunyiszt« munkatársai cikkeinek a »Vitarovat«-ban való közléséhez legalább két szerkesztő hozzájárulása szükséges. (A „c" alpontot Lenin szintén kihúzta. — *Szerk.*)" — *384*

[443] Leninnek Radekkel, valamint Lengyelország és Litvánia Szociáldemokrata Pártjával a nemzeti kérdésben támadt nézeteltéréseiről van szó. E nézeteltérések lényegét Lenin „Az önrendelkezés körül folyó vita eredményei" c. cikkében fejti ki (lásd Lenin Művei. 22. köt. 1951. 334—377. old.). — *384*

[444] Pjatakov és Bos tervezetének következő pontjáról van szó: a folyóirat szerkesztő bizottsága 7 tagból álljon: 1) J. Bos, 2) Ljalin (Pjatakov), 3) Buharin, 4) Lenin, 5) Zinovjev, 6) N. N., 7) N. N. A továbbiakban a tervezet leszögezi, hogy a kiadó szerkesztő bizottságának hatodik tagját Lenin és Zinovjev ajánlata alapján kooptálják. Leninnek és Zinovjevnek „joga van arra, hogy ajánlja a kiadónak

a hetedik személyt is, a párt irodalmárai közül; ennek elfogadása fölött a szerkesztőség egyszerű szótöbbséggel dönt". — *385*

[445] *Az OSZDMP Központi Bizottságának a második zimmerwaldi konferenciához benyújtott javaslata* válasz volt arra a felhívásra, amelyet a Nemzetközi Szocialista Iroda az összes csatlakozó pártokhoz és csoportokhoz intézett (lásd „Internationale Sozialistische Kommission zu Bern". Bulletin. Nr. 3, 29 Februar 1916).

A „Javaslat" kézirata két változatban maradt fenn. Itt a „Javaslat" eredeti szövegét közöljük, amely 15 pontból áll. A második (végleges) 8 pontból álló változatot lásd Lenin Művei. 22. köt. 1951. 174—185. old.

A második nemzetközi szocialista konferenciát 1916 április 24—30-ig tartották Kientalban (Svájc). A konferencián részt vett Németország (7 küldött), Olaszország (7 küldött), Oroszország (8 küldött, köztük Lenin, Petrova (Inessza Armand) és mások), Lengyelország (5 küldött), Franciaország (4 küldött), Svájc (5 küldött) és mások, összesen negyvenhárom fő, akik közül 12 küldött szilárd baloldali volt.

A következő kérdések voltak napirenden: harc a háború befejezéséért, a proletariátus állásfoglalása a béke, a parlamenti tevékenység, a tömegharc kérdésében, a Nemzetközi Szocialista Iroda összehívása stb. Ezen a konferencián a balszárny erősebb volt, mint Zimmerwaldban. Leninnek sikerült elfogadtatni azt a határozati javaslatot, amely bírálta a szociálpacifizmust és a Nemzetközi Szocialista Iroda tevékenységét. A kientali konferencia elősegítette azoknak az internacionalista elemeknek a kiválását és tömörülését, amelyekből később Lenin és a bolsevikok kezdeményezésére 1919-ben megalakult a Kommunista, III. Internacionálé. De a konferencia nem fogadta el a bolsevikok politikájának alaptételeit, amelyek a következők voltak: az imperialista háborúnak polgárháborúvá való változtatása, a saját imperialista kormány veresége a háborúban, a III. Internacionálé szervezése. — *386*

[446] A holland szociáldemokrata párt arnheimi kongresszusa 1916 január 8—9-én folyt le. — *388*

[447] A „hármas antanthoz" tartozó országok *szocialistáinak londoni konferenciáját* 1915 február 14-én tartották. A kon-

ferencián Anglia, Franciaország és Belgium szocialista pártjainak szociálsoviniszta és pacifista csoportjai képviseltették magukat, Oroszország részéről a mensevikek és az eszerek vettek részt.

Bár a bolsevikokat nem hívták meg, Lenin megbízásából Litvinov (Makszimovics) megjelent a konferencián, hogy felolvassa az OSZDMP Központi Bizottságának a nyilatkozatát. A nyilatkozat alapjául Lenin tervezete szolgált. A nyilatkozat azt követelte, hogy a szocialisták lépjenek ki a burzsoá kormányokból, teljesen szakítsanak az imperialistákkal, ne működjenek együtt velük, harcoljanak erélyesen saját imperialista kormányuk ellen, és ítéljék el a hadihitelek megszavazását. A nyilatkozat felolvasása közben Litvinovot félbeszakították, és megvonták tőle a szót. Erre Litvinov a nyilatkozat szövegét átadta az elnökségnek, és elhagyta a konferenciát. A londoni konferenciáról lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 124—126. old. és 170—172. old.

Németország és Ausztria szocialistáinak *bécsi konferenciája* mintegy válaszul szolgált az antant-országok szocialistáinak londoni konferenciájára; 1915 áprilisában tartották. A konferencia jóváhagyta a honvédelem szociálsoviniszta jelszavát. — *388*

[448] K. Kautsky „Nochmals unsere Illusionen" („Még egyszer az illúzióinkról") c., a „Die Neue Zeit" („Új Kor") 1915 május 21-i, 8. számában megjelent cikkéről van szó. — *388*

[449] Az „Avanti!" 1916 március 5-i, 65. számában „Polemica in casa nostra" („Polémia a mi táborunkban") címmel megjelent szerkesztőségi cikkről van szó, amelyben a szerkesztőség idéz egy részletet Trevesnek a „Critica sociale"-ban megjelent cikkéből és vitába száll vele. — *389*

[450] *Az Internacionalista Szocialista Bizottság körlevelét* — az ISK felhívását a Zimmerwaldi Egyesülés összes pártjaihoz és csoportjaihoz — egyhangúlag fogadta el az ISK 1916 februárjában Bernben tartott tanácskozása. Az OSZDMP Központi Bizottságának küldöttsége, melyet Lenin vezetett, ezen a tanácskozáson kijelentette, hogy a felhívást haladásnak tekinti a Zimmerwaldban tartott első nemzetközi szocialista konferencia határozataihoz viszonyítva, de nem minden pontját tartja kielégítőnek. A felhívás az ISK

1916 február 29-i bulletinjében és a „Szocial-Demokrat" 1916 március 25-i, 52. számában jelent meg. — *392*

461 Buharint, Pjatakovot, Szuricot és Gordont Stockholmban letartóztatták a svéd „ifjú" szociáldemokraták küszöbönálló kongresszusával kapcsolatban. Néhány napi elzárás után kiutasították őket Svédországból, s ekkor Krisztiániában (Oslo) telepedtek le. — *397*

462 A semleges országok szocialistáinak a konferenciája, amelyet Huysmans 1916 június 26-ára tűzött ki, július 31-én folyt le Hágában. A konferencián részt vett Hollandia részéről 8 küldött, Svédország részéről Branting, Dánia részéről Stauning, Argentína részéről Renemo és Észak-Amerika részéről Lee. A konferencia, amelynek határozata szerint a szabadkereskedelem a „tartós béke és a nemzetközi szolidaritás" feltétele, a szocialista pártoknak csupán a jobboldali elemeit tömörítette maga köré. — *398*

463 Lenin Huysmansnak arra a beszámolójára utal, amelyet a Holland Szociáldemokrata Pártnak Arnheimben tartott kongresszusán 1916 január 9-én mondott el az Internacionálé tevékenységéről. Huysmans beszámolójában a „demokratikus béke" programjával lépett fel, s a következő tételeket állította fel: 1) a fegyverkezések korlátozása, 2) nemzetközi önrendelkezés, 3) a diplomácia demokratizálása és 4) döntőbíróság létesítése. Huysmans beszámolójában foglalkozott a zimmerwaldi konferenciával és annak baloldali csoportjával. A „Volksfreund" c. lap a „De Brouckere über die Internationale" („De Brouckere az Internacionáléról") c. cikkben, az 1916 február 15-i, 38. számban teljes egészében közölte azt a levelet, amelyet De Brouckere, a „Le Peuple" c. betiltott belga szociáldemokrata lap szerkesztője Renaudelhez (az „Humanité" szerkesztője az első világháború alatt) intézett, s amely Huysmans arnheimi beszámolójának felemás, centrista értékelését tartalmazza. E cikk befejező részében a „Volksfreund" ezt írta: „Mint ahogy nem lehet Huysmansszal együtt frázisok segítségével feltámasztani a II. Internacionálét régi formájában, ugyanúgy nem lehet az új Internacionálé, De Brouckere-rel együtt, árnyékká, amely ismétli az antant imperialista akcióit. Az új Internacionálé a kelet-, nyugat- és közép-európai imperializmus ellen irányuló, egységes

harci szervezet lesz, vagy pedig nem lesz egyéb, mint frázis vagy az imperializmus eszköze." — *398*

[454] Lenin a „Huysmans über die Internationale" („Huysmans az Internacionáléról") c. kis cikkre utal, amely a „Volksstimme" („A Nép Hangja") c. lap 1916 január 12-i, 8. számában jelent meg. — *398*

[455] *Set Höglund* — a svédországi szociáldemokraták és ifjúsági mozgalom balszárnyának vezére; háborúellenes tevékenységéért 1916 május 3-án három évi fegyházra ítélték. — *398*

[456] Az „Internationales Flugblatt" 1. számának angol nyelvű kiadásáról van szó. Ezzel kapcsolatban A. M. Kollontaj 1916 április 19-én ezt írta Leninnek: „Végre sikerült megtudnom az »I. F.« 1. sz. brosúra árát: 3000 példány ára 75 korona lesz, ez a minimális ár. Véleményem szerint drága, de itt olcsóbban sehol sem vállalják, már így is »engedményt« adnak mint ismerősöknek." — *398*

[457] A „második nemzetközi konferenciáról" van szó, amelyet Kientalban (Svájc) tartottak 1916 április 24—30-án. — *399*

[458] A kientali konferencián résztvevő francia küldöttség tagjai J. Longuet hívei voltak: P. Brison, A. Blanc és Raffin-Dugens, akik a háború után beléptek a Francia Kommunista Pártba; P. Brison rövid idő után kilépett a párt soraiból. — *399*

[459] Amikor Lenin arról beszél, hogy a konferencián megerősödött a baloldal, a következő küldöttekre gondol: Kaclerović (Szerbia), Platten, Nobs és Robman (Svájc) és Gilbeaux (Franciaország), akik a Zimmerwaldi Baloldalhoz csatlakoztak. Az „Internationale" nevű német csoport részéről a konferencián B. Talheimer és E. Meyer vettek részt.

Az „*Internationale*" csoportot, amely később a „Spartacus" szövetség nevet viselte, Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Klara Zetkin és más német baloldali szociáldemokraták alapították a háború elején. 1916 januárjában, a német baloldali szociáldemokraták országos konferenciáján a csoport elfogadta a nemzetközi szociáldemokrácia feladataira vonatkozólag Rosa Luxemburg által megfogalmazott és beterjesztett téziseket. A csoport forradalmi propagandát folytatott a tömegek körében

az imperialista háború ellen, leleplezte a német imperializmus rabló politikáját és a szociáldemokrata vezetők árulását. De nem szabadult meg a félmensevik hibáktól az elmélet és a politika legfontosabb kérdéseiben: az imperializmus félmensevik elméletét hirdette, elvetette a nemzeti önrendelkezés elvének marxista felfogását (vagyis beleértve a különválást és az önálló államok alakítását), tagadta a nemzeti felszabadító háborúk lehetőségét az imperializmus korszakában, lebecsülte a forradalmi párt szerepét, meghajolt a mozgalom ösztönössége előtt. A német baloldaliak hibáinak a bírálatát lásd Lenin következő műveiben: „Junius brosúrájáról" (Lenin Művei. 22. köt. 1951. 317—333. old.), „A proletárforradalom katonai programja" (Lenin Művei. 23. köt. 1951. 75—87. old.) stb. 1917-ben az „Internationale" csoport belépett a centrista Németországi Független Szociáldemokrata Pártba, de ott is megőrizte szervezeti önállóságát. Az 1918 novemberi németországi forradalom után szakított a „függetlenekkel", és ugyanazon év decemberében megalapította Németország Kommunista Pártját. — *399*

460 A Lenin által javasolt feltételek alapján nem jött létre a megegyezés. A „Kommunyiszt" helyett megindították a „Szbornyik Szocial-Demokrata" c. lapot. — *400*

461 *Varin* (Fridolin V. J.) részt vett az 1905—1907-es első orosz forradalomban. Részt vett (tanácskozási joggal) a III. pártkongresszuson (Dasin), tevékeny részt vett a harci szervezetek konferenciáján 1906-ban, ezért letartóztatták és 6 évi fegyházra ítélték. Később abbahagyta a politikai tevékenységet, s főiskolai tanárként működött. — *400*

462 Lenin tervezetét nem fogadta el a Buharin—Pjatakov-féle csoport; Buharinék ragaszkodtak saját tervükhöz, hogy Leninnek a nemzetek önrendelkezési jogára vonatkozó cikkei mellett közlik Radeknek, Pjatakovnak és Buharinnak a nemzeti kérdésről szóló cikkeit is. — *400*

463 A *„zsidó gyűjteményt"*, amelyet Lenin itt megemlít, külföldön akarták kiadni olyan anyagok alapján, amelyeket Sljapnyikov vitt ki Oroszországból, s amelyek leírták a zsidók háború alatti helyzetét. A gyűjtemény kiadásának a terve azonban nem valósult meg. — *400*

[464] Lenin genfi előadását „Két áramlat a nemzetközi munkásmozgalomban" címmel 1916 június 2-án pénteken tartotta; ez kitűnik a bolsevikok genfi szekciójának plakátjából, melyet a Marxizmus—Leninizmus Intézetében őriznek (lásd „Isztoricseszkij Arhiv" 2. sz. 1955). Lausanne-ban Lenin június 3-án tartott előadást. — *401*

[465] A Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában megvan a genfi egyetemes közkönyvtár nyomtatott kérőlapja, amelyen Lenin kézírásával olvasható a kért könyv címe: Martin. „Histoire financière et économique de l'Angleterre 1896—1902" („Anglia pénzügyi és gazdasági története 1896—1902"). P. 1912. — *401*

[466] Lenin Radeknek „Ein ausgespieltes Lied" („Mindennek vége") c. cikkére gondol, amely a „Berner Tagwacht" 1916 május 9-i, 108. számában jelent meg. Ennek a cikknek az értékelését Lenin „Az önrendelkezés körül folyó vita eredményei" c. cikke tartalmazza (lásd Lenin Művei. 22. köt. 1951. 372. old.). — *404*

[467] A. Kuliser „A dublini zendülés" c. cikke, amelyről itt Lenin beszél, a „Recs" 1916 április 15-i (28-i), 102. számában jelent meg. — *404*

[468] A *Külföldi Szervező Bizottságot* 1911 decemberében alakították a külföldi bolsevik csoportok tanácskozásán. A KSZB feladatait a tanácskozás által elfogadott közös határozat jelöli meg (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 293. old.). — *404*

[469] A KB Oroszországi Irodája Sljapnyikov indítványára megvizsgálta a „Kommunyiszt" szerkesztőségén belüli egyenetlenségeket, és a következő határozatot hozta: „A Központi Bizottság Irodája, miután meghallgatta Belenyin (Sljapnyikov) elvtárs nyilatkozatát azokról a nézeteltérésekről, amelyek a pártsajtó munkatársai között a párt programjának és taktikájának egyes pontjaival kapcsolatban felmerültek, szükségesnek tartja a Központi Lap külföldi szerkesztőségének tudomására hozni a következőket: 1) a KB Oroszországi Irodája kijelenti, hogy teljesen egyetért a Központi Bizottságnak azzal a fő irányvonalával, amelyet a »Szocial-Demokrat« c. Központi Lap

követ, s kifejezi azt az óhaját, hogy a KB valamennyi kiadványát szigorúan meghatározott irányban, a KB-nak a háború kezdetétől fogva megjelölt irányvonalával összhangban szerkesszék. 2) Az Iroda ellenzi azt, hogy a KB kiadványait vitairatokká alakítsák. 3) Az Iroda véleménye szerint az a körülmény, hogy a munkatársak a minimális program egyes kérdéseiben nem értenek egyet a Központi Lap szerkesztőségével, nem lehet akadálya annak, hogy ezek a személyek közreműködjenek a KB kiadványaiban, és azt javasolja a Központi Lapnak, vegye igénybe közreműködésüket más kérdésekben, amelyekben nincsenek nézeteltérések. 4) Az Iroda azt javasolja, hogy a nézeteltérések tisztázása és megszüntetése céljából használják fel a *magánkiadókat* mind Oroszországban, mind külföldön, vitairat-jellegű speciális gyűjtemények kiadása révén." — *407*

[470] Radeknek Lenin mint a „Vorbote" szerkesztőségi tagja ellen folytatott intrikájáról van szó. Lásd erről ebben a kötetben 403—404. old. — *409*

[471] Lenin a „Thesen über Imperialismus und nationale Unterdrückung" („Tézisek az imperializmusról és a nemzeti elnyomásról") címmel a „Vorbote" 1916 áprilisi, 2. számában a „Gazeta Robotnicza", a lengyel szociáldemokrata ellenzék sajtószerve nevében közölt tézisekre gondol. — *409*

[472] Lenin a Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciáján belüli szakadásra gondol, amely 1912-től 1916-ig, tehát több mint négy évig húzódott.

E szakadás egyik fő okozója Leo Tyszka, a Legfőbb Vezetőség tagja volt, aki Lengyelország és Litvánia Szociáldemokráciája Legfőbb Vezetőségének az álláspontját támogatta, s aki az OSZDMP-ben felmerült pártszervezeti kérdésekben békülékeny álláspontot foglalt el az antibolsevik csoportokkal szemben. A lengyel szociáldemokraták közötti szakadásról lásd Lenin Művei. 19. köt. 1955. 499—502. old. — *409*

[473] Lenin „Az önrendelkezés körül folyó vita eredményei" c. cikke, amelyről itt feltehetően szó van, a „Szbornyik Szocial-Demokrata" 1916 októberi, 1. számában jelent meg (Lenin Művei 22. köt. 1951. 334—377. old.). — *410*

[474] Inessza Armand 1916 májusában tért vissza Párizsból Svájcba. Hogy kapott-e útlevelet, azt nem sikerült megállapítani. — *413*

[475] Lenin J. Gyelevszkij „Szociális antagonizmusok és osztályharc a történelemben" („Obscsesztvennaja Polza", Szentpétervár, 1910.) c. művére gondol. — *413*

[476] Kollontajnak Leninhez intézett 1916 május 28-i leveléről van szó, amelyben Kollontaj közölte, hogy a Svéd Szociáldemokrata Párt Központi Bizottságából titkára, Strema és a KB három tagja kilépett, s ezzel nyilvánvalóvá vált „a tényleges, jóllehet még nem hivatalos pártszakadás". A továbbiakban Kollontaj ezt írta: „A svédek jól dolgoznak a baloldal megerősítése érdekében. Ókos haditervet készítenek arra, hogyan verjék meg a jobboldaliakat a télre tervezett pártkongresszuson, s ebből logikusan következni fog a párt formai felbomlása is. Elkülönülési törekvésükben támogatni kell őket." Ugyanebben a levélben Kollontaj a Zimmerwaldi Baloldal irodalmának angol nyelvű amerikai kiadásáról folytatott tárgyalásokról ezt írja: „Amerikából még nem érkezett válasz, holott a napokban jött posta, és kaptam választ olyan levelekre, amelyeket »Socialist Labour Party«-hoz és Ch. Kerrhez intézett levelekkel egyidejűleg adtam fel." Kollontaj levelét a Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában őrzik. — *414*

[477] A semleges országok szocialistáinak konferenciáját, amelyet 1916 június 26-ra tűztek ki, 1916 július 31-én Hágában tartották. Lenin a Norvég Szociáldemokrata Párt baloldala képviselőinek a konferencián való részvételére utal. — *414*

[478] L. Ribalka „L'Ukraine et la guerre" („Ukrajna és a háború") (Lausanne 1916) c. brosúrájáról van szó. Leninhez intézett 1916 május 28-i levelében Kollontaj ezt a brosúrát „gyalázatosan soviniszta" iránynak minősíti. — *414*

[479] A Norvég Szociáldemokrata Párt baloldalának képviselőjéről van szó, aki részt vett a semleges országok szocialistáinak a konferenciáján. — *416*

[480] Lenin „Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. brosúrája kéziratának az elküldéséről van szó.

Az illegálisan küldött anyagot konspirációs célból valamely könyvnek külön erre a célra elkészített kötésébe tették be. — *418*

[481] Nem sikerült megállapítani, hogy kiről van szó. — *418*

[482] Ez a levél Lenin válasza Belenykijnek, a bolsevikok párizsi szekciója titkárának 1916 augusztus 8-i és szeptember 5-i levelére, amelyben egy lapnak, gyűjteményeknek és röpiratoknak Párizsban való kiadásáról van szó. A párizsi szekció által tervbe vett kiadványok nem jelentek meg. — *421*

[483] *Az antant-országok szocialistáinak konferenciáját* a francia szociálsoviniszták (Thomas, Sembat, Renaudel) kezdeményezésére hívták össze. Az OSZDMP Központi Bizottsága Lenin javaslatára nyilatkozatot adott ki, amelyben leleplezte a szociálsoviniszták áruló céljait, és felhívta az internacionalistákat, hogy tagadják meg a konferencián való részvételt. Az OSZDMP Központi Bizottsága nyilatkozatának a szövege 1916 decemberében jelent meg a „Szbornyik Szocial-Demokrata" 2. számában. A konferencia összehívását elhalasztották. A konferencia 1917 augusztus 28-án ült össze Londonban. — *421*

[484] Lenin az 1905-ös forradalomról német nyelven tartott előadást azon a gyűlésen, amelyet a munkásifjúság a zürichi „Népházban" 1917 január 22-én (9-én) rendezett. Az előadás szövegét lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 255—273. old. — *422*

[485] Lenin cikke „Az oroszországi sztrájkstatisztikáról" a „Miszl" 1910 decemberi, 1. számában és 1911 januári, 2. számában jelent meg (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 407—436. old.). — *422*

[486] A „Diszkusszionnij Lisztok" 1911 április 29-i (május 12-i), 3. számában jelent meg Lenin „Az oroszországi belső pártharc történelmi értelme" c. cikke. E cikk második része foglalja magában az oroszországi sztrájkstatisztika összefoglalását, amelyről Lenin említést tesz (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 388—406. old.). — *422*

[487] Gorn, Mecs, Cserevanyin cikkgyűjteményéről van szó: „A társadalmi erők harca az orosz forradalomban." Meg-

jelent Moszkvában. 3. füzet — „A parasztság és a forradalom". — *422*

[488] Pjotr Maszlov könyvei: „Az agrárkérdés Oroszországban". II. kötet. — „A parasztgazdaság válsága és a parasztmozgalom". „Obscsesztvennaja Polza", Szentpétervár 1908. — *422*

[489] A „Moszkva 1905 decemberében" c. könyv 1906-ban jelent meg Moszkvában. Lásd erről a könyvről Lenin recenzióját a Művekben, 11. köt. 1954. 160—168. old. — *422*

[490] Lenin „A baloldali zimmerwaldisták feladatai a Svájci Szociáldemokrata Pártban" címmel megírt tézisekre gondol. A téziseket 1916 október végén — november elején írta; 1918-ban jelentek meg francia nyelven, külön röplap formájában (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 141—154. old.). — *423*

[491] Utalás Münzenberg felszólalására, amely a Svájci Szociáldemokrata Párt vezetőségének 1917 január 7-i ülésén hangzott el, azzal a javaslattal, hogy halasszák el a háború kérdésének megvitatására Bernben 1917 február 11-re kitűzött pártkongresszus egybehívását (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 234—235. és 308. old.). — *424*

[492] *„Parteibeschlüsse" („Párthatározatok")* — aláírás nélküli vezércikk a svájci szociáldemokraták napilapjának, a „Berner Tagwacht"-nak („Berni Őrszem") 1917 január 8-i, 6. számában. — *424*

[493] A „Volksrecht" („Népjog") c. zürichi szociáldemokrata lap 1917 január 13-i, 11. számában „—g" aláírással „Zur Parteitagsverschiebung" („A pártkongresszus elhalasztásáról") címmel cikk jelent meg, amelyben a szerző állást foglal a Svájci Szociáldemokrata Párt vezetőségének a pártkongresszus egybehívását bizonytalan időre elhalasztó január 7-i határozata ellen. Valószínűleg erre a cikkre utal Lenin. — *424*

[494] A baloldaliaknak arról a határozati javaslatáról van szó, amely helyteleníti a kongresszus elhalasztását, és javasolja a kongresszusnak 1917 tavaszára való egybehívását. A határozati javaslat német nyelvű szövegét, Lenin javí-

tásaival, a Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában őrzik. A baloldaliak határozati javaslata lett az alapja annak a referendumnak, amelyet azután tartottak meg, hogy a helyi szervezetek a kongresszus tavaszi egybehívása mellett foglaltak állást („Volksrecht", 1917 január 23-i, 19. sz. — „Das Referendum gegen den Parteivorstandsbeschluss ergriffen") („Megkezdődött a referendum a pártvezetőség határozata ellen"). — *425*

[495] Nem sikerült megállapítani, hogy milyen nyilatkozatról van szó. Lehet, hogy a „Nyílt levél Charles Naine-hez, a berni Nemzetközi Szocialista Bizottság tagjához" c. írásról (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 237—246. old.). — *425*

[496] Sz. N. Ravics a genfi szociáldemokrata szervezet opportunizmusáról írt Leninnek. E szervezet tagjai között kellett a kis bolsevik csoportnak internacionalista munkát végeznie. — *426*

[497] Lenin arra céloz, milyen álláspontot foglalt el Nobs és Platten a Svájci Szociáldemokrata Párton belül kiélesedett harc idején a militarizmus kérdésében, valamint abban a kérdésben, hogy milyen magatartást tanúsítsanak a szociáldemokraták a parlamentben a hadihitelekkel kapcsolatban. Nobs például ellenezte az indokolt referendumot, amelyet a baloldaliak a pártkongresszus sürgős egybehívásának kérdésében tartottak. Mindketten (Nobs és Platten) részt vettek a centristák 1917 február 3-án tartott különtanácskozásán (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 308—312. old.). — *426*

[498] Azokról a röpiratokról van szó, amelyeket a Zimmerwaldi Baloldal svájci, német, lengyel és orosz híveinek a csoportja adott ki Zürichben. Lenin részt vett az 1. sz. „Röplap" szerkesztésében, megszervezte a „Röplap" idegen nyelvekre való lefordítását, és minden módon segítette terjesztését. — *426*

[499] *A zürichi szociáldemokrata szervezet tössi kantonális kongresszusa* 1917 február 11—12-én folyt le. A párt lapjának, a „Volksrecht"-nek („Népjog") 1917 február 12-i, 36. száma vezércikkben foglalkozott vele: „Der Parteitag in

Töss" („A tössi pártkongresszus"). A svájci baloldali szociáldemokraták nevében a kongresszuson beterjesztettek egy „Javaslatot a háború kérdésében hozott határozatban eszközlendő változtatásokról", amelyet Lenin írt.

A kongresszuson két határozati javaslatot nyújtottak be: 1) azt a határozati javaslatot, amelyet a jobboldaliak szociálsoviniszta szellemben fogalmaztak meg, és 2) egy centrista határozati javaslatot, amelyet a Svájci Szociáldemokrata Párt vezetőinek többsége jóváhagyott. A kongresszus szótöbbséggel (93 szavazat 65 ellenében) a többség határozati javaslatát fogadta el. Hogy a szociálsovinisztáknak határozatát el ne fogadják, a baloldaliak a többség határozati javaslatára szavaztak, de javaslatot terjesztettek be ennek a határozattervezetnek a Zimmerwaldi Baloldal szellemében való módosítására. A baloldaliak javaslata mellett 32-en szavaztak. — *426*

500 1917 február 1-én Oltenben tartották a zimmerwaldi konferencia gyűlését (nem teljes létszámmal), amelyen azoknak a szervezeteknek képviselői vettek részt, amelyeket meghívtak az antant-országok szocialistáinak (1917 márciusi) konferenciájára (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 310. old.). — *426*

501 A referendumot annak eldöntése végett tartották, hogy összehívják-e a Svájci Szociáldemokrata Párt rendkívüli kongresszusát a háborúhoz való viszony kérdésének megvitatása végett. A referendumot a svájci baloldali szociáldemokraták hirdették meg a Svájci Szociáldemokrata Párt vezetőségének azzal a határozatával kapcsolatban, hogy bizonytalan időre elhalasztja a kongresszus egybehívását. Noha a párt vezetői — Grimm, Schmid, Schneider, Greulich, Müller — harcot indítottak e referendum ellen (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 308—312. old.), a német és a francia Svájc munkásainak körében a referendum gondolata lelkes visszhangra talált. Mindamellett a pártkongresszust csak 1917 júniusában tartották meg. — *427*

502 Az orosz politikai pártok képviselőinek 1917 március 19-én Genfben tartott tanácskozásán L. Martov azt javasolta, hogy eszközöljék ki a politikai emigránsok Németországon való átengedését, cserében megfelelő számú, Oroszországban internált német és osztrák fogolyért.

A tanácskozás összes részvevői Martov tervét tartották a legelőnyösebbnek és leginkább elfogadhatónak.

Ezt a tervet az emigráns körökben megvitatták, és március végén az OSZDMP Központi Bizottsága elfogadta (lásd Lenin Művei. 24. köt. 1952. 9—11. old.; „Leninszkij Szbornyik" II. köt. 1924. 385—394. old.). — *428*

503 „*Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt kiáltványát »Minden orosz állampolgárhoz«*" 1917 február 27-én (március 12-én) adták ki és terjesztették röplap formájában, tehát akkor, amikor Petrográd utcáin tetőfokán volt a forradalmi harc. E kiáltvány megjelent a „Pravda" 1917 március 5-i, 1. számában is. A kiáltványból részleteket közölt a „Frankfurter Zeitung" 1917 március 22-i, 80. száma „Das Manifest der Sozialrevolutionäre" („A forradalmi szocialisták kiáltványa") címmel. A kiáltvány a következő követeléseket tartalmazta: demokratikus köztársaság, 8 órás munkanap, a földesúri földek elkobzása a parasztok javára, a gabonakészletek lefoglalása, s főként — a rablóháború megszüntetése. A kiáltvány hangsúlyozta, hogy a béke kivívása érdekében az orosz proletariátusnak össze kell fognia az összes hadviselő országok proletárjaival. A kiáltvány jelentőségéről lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 348. és 386—387. old. — *429*

504 „*Az orosz forradalom, jelentősége és feladatai*" c. előadást Lenin 1917 március 27-én német nyelven tartotta a zürichi Népházban a svájci munkások gyűlésén. Ezt az előadást az OSZDMP külföldi szervezetének zürichi szekciója a következő szövegű közleménnyel jelentette be: „Március 27-én kedden du. $^1/_4$ 6 órakor a Volkshaus nagytermében N. Lenin előadást tart. Az előadás tárgya: Az orosz forradalom, jelentősége és feladatai. Az előadás két részből áll. Az első rész a forradalom fő történelmi erőivel és feltételeivel, a második a forradalom feladataival fog foglalkozni. Az első rész azt fogja megmutatni, hogy milyen körülmények tették lehetővé ezt a »csodát«, vagyis a cári monarchia megdöntését 8 nap alatt. A második rész vázolni fogja, miért kell az oroszországi proletariátusnak a kommün felé haladnia, melyek legyenek első lépései ezen az úton, és milyen feltételek mellett vívhatja ki a győzelmet. Az előadást, ha a közönség kívánja, majd vita követi." Az előadásokon befolyt pénzt általában a pártpénztárba fizették be: az OSZDMP könyvtárának és levéltárának fenn-

tartására és más pártcélokra szolgált. A hirdetmény megjegyezte, hogy az előadás tiszta bevételének 50%-át a tüdőbajban szenvedő politikai emigránsok javára fordítják.

Az előadás vázlatában megjelölt alaptételeket Lenin kifejtette „Levelek a távolból" c. nevezetes írásában (Lenin Művei. 23. köt. 1951. 321—371. old.). Az előadásról rövid beszámoló jelent meg a zürichi „Volksrecht" 1917 március 31-i és április 2-i, 77. és 78. számában (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 384—390. old.). — *430*

[505] Nem sikerült megállapítani, hogy milyen határozatról van szó. Lehet, hogy arról a táviratról, amelyet Lenin a KB külföldi tagjai nevében 1917 március 6-án (19-én) küldött az Oroszországba utazó bolsevikoknak (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 318. old.). — *431*

[506] Lenin „Néhány tézis" c. munkájának 4. számú, a munkáskülldöttek szovjetjeiről szóló téziséről van szó (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 410. old.). — *432*

[507] Marx és Engels az átmeneti időszak államáról szóló tanításukat részletesen megfogalmazták „A gothai program kritikájá"-ban (lásd Marx—Engels. Válogatott Művek. II. köt. 1949. 29. old.). — *432*

[508] Lenin „Néhány tézis" c. munkájának 11. számú téziséről van szó; a tézisek a párt Központi Lapjának, a „Szocial-Demokrat"-nak 1915 október 13-i, 47. számában jelentek meg (lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 411—412. old.). — *432*

[509] Ez a távirat válasz arra a javaslatra, amelyet Ganiecki elvtárs tett Vlagyimir Iljicsnek az Oroszországba való utazás módjára vonatkozólag. A távirat német nyelvű volt. A Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában őrzik Lenin kéziratát és az eredetit — a stockholmi postahivatal távirat-űrlapját. A távirat kéziratán ez a feljegyzés olvasható: „Elküldve III. 30." — *434*

[510] A táviratnak ismeretlen kézírással írott német nyelvű fogalmazványára Lenin orosz nyelven feljegyezte: „Elküldve III. 31-én, szombaton este, Grimm megkapta IV. 1-én, reggel." — *435*

[511] Lásd Lenin Művei. 24. köt. 1952. 9—11. old. és ebben a kötetben 428. old. — *435*

[512] Az OSZDMP Központi Bizottságának Külföldi Kollégiuma 1917 március 31-én hozta azt a határozatot, hogy az emigránsok azonnal utazzanak haza Oroszországba Németországon keresztül (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 395—396. old.). — *436*

[513] *M. Goberman* — bolsevik szociáldemokrata, a lausanne-i bolsevik szekció tagja; a lentebb említett Abram — *A. Szkovno* — bolsevik, az egyik svájci bolsevik szekció tagja; mindketten Leninnel együtt érkeztek meg Oroszországba. — *436*

[514] A mensevikek és az internacionalista szociálforradalmárok határozatot hoztak, amely szembehelyezkedett a KB Külföldi Kollégiumának azon határozatával, amely szerint el kell fogadni R. Grimmnek azt a javaslatát, hogy az emigránsok azonnal induljanak el Oroszországba Németországon keresztül. A mensevikek és az eszerek azt ajánlották, hogy várják meg, amíg a munkásküldöttek szovjetje jóváhagyja a Németországon keresztül való utazást. — *436*

[515] N. K. Krupszkaja visszaemlékezéseiben rámutat arra, hogy Lenin ezúttal Belenyinen a párt Központi Bizottságának az Irodáját értette. A Központi Bizottság Irodája április 5-én Ganiecki útján ezt az utasítást adta: „Uljanov azonnal jöjjön" („Leninszkij Szbornyik" XIII. köt. 1930. 270. old.). — *438*

[516] Lenin a politikai emigránsok egy csoportjával 1917 április 9-én utazott el Svájcból (lásd Lenin Művei. 24. köt. 1952. 9—11. old.). — *439*

[517] Ismeretes, hogy Lenin Oroszországba érkezésekor még aznap este — pontosabban 1917 április 3-ról (16-ról) 4-re (17-re) virradó éjjel — a petrográdi pártmunkások gyűlésén, amelyet tiszteletére rendeztek a Kseszinszkaja-palotában, beszédet mondott a bolsevik párt új feladatairól. A beszéd nyilvánvalóan az Áprilisi Tézisek első vázlatára épült fel. — *440*

[518] *A bolsevikok gyűlése* — a pártmunkások országos gyűlése, amelyet a Központi Bizottság Irodája hívott egybe 1917

április 4-én (17-én) a munkás- és katonaküldöttek szovjetjeinek országos tanácskozása idején. Az ülés, amelyen Lenin beszédét elmondotta, a Tauriai Palotában folyt le. Lenin ezt a beszédet ugyanaznap megismételte a szovjetek tanácskozásán részt vevő bolsevikok és mensevikek együttes ülésén, amelyet a Tauriai Palota üléstermében tartottak. Lenin beszédében elmagyarázta a proletariátus feladatairól szóló Áprilisi Téziseket, amelyeket egész beszéde során részletekben idézett. A szöveget nem gyorsírói, hanem titkári feljegyzés alapján közöljük. A beszédről készült feljegyzésben vannak kihagyások, amelyeket három ponttal jelöltünk, és van néhány nem teljesen világos rész. — *443*

[519] Arról a határozatról van szó, amelyet a munkás- és katonaküldöttek mensevik-eszer szovjetje hozott a munkás- és katonaküldöttek szovjetjei képviselőinek 1917 március 30-i (április 12-i) tanácskozásán Ceretelinek a háborúhoz való viszonyról mondott beszéde alapján. Az előadó álláspontjának a lényege ez volt: a forradalom legyőzte a belső ellenséget, kötelességének tekinti a külső ellenség elleni harcot. A határozat, amely általános frázisokat hangoztatott a szabadságról és a forradalomról, a burzsoá Ideiglenes Kormány külpolitikájának támogatására, vagyis az imperialista háború folytatására buzdított. — *444*

[520] Az internacionalisták nemzetközi szocialista konferenciáiról van szó, amelyeket Zimmerwaldban, illetve Kientalban (Svájc) tartottak 1915-ben, illetve 1916-ban. — *445*

[521] A levélben említett pénz az OSZDMP Központi Bizottságának külföldön maradt pénze volt, amelyet Lenin nyilván pártcélokra követelt. — *454*

[522] *Steinberg* — orosz mérnök, aki Stockholmban élt és a levelezésben közvetítő szerepet töltött be. — *454*

[523] A „*szabadság-kölcsönt*" az Ideiglenes Kormány a háborús kiadások fedezésére bocsátotta ki; a kölcsönjegyzést 1917 április 6-án (19-én) hirdették meg. — *455*

[524] Az OSZD(b)MP hetedik (áprilisi) összoroszországi konferenciájáról van szó, amelyet 1917 április 24—29 (május 7—12) között tartottak Petrográdban. — *455*

525 Kamenyev opportunista, kapituláns akcióiról van szó. Ő ugyanis éppúgy, mint a mensevikek, azt tartotta, hogy Oroszország még nem érett meg a szocialista forradalomra, és fellépett Lenin ellen a polgári demokratikus forradalomnak szocialista forradalomba való átnövése kérdésében, s a munkásosztály feladatait a polgári demokratikus forradalom kereteire akarta korlátozni. A „Pravda" 27. számában Kamenyev „Nézeteltéréseink" címmel cikket tett közzé, s ebben támadta Lenin Áprilisi Téziseit, amelyek meghatározták a párt feladatait az új történelmi fordulat idején. Kamenyev és elvbarátai (a „Pravda" hasábjain) védelmezték azt a félmensevik követelést, hogy a szovjetek „feltételesen támogassák" az Ideiglenes Kormányt, s a háború értékelésében honvédő álláspontra süllyedtek.

Kamenyev kapituláns állásfoglalásának a bírálatát lásd Lenin Művei. 25. köt. 1952. 257—259. old.; 26. köt. 1952. 213—216. és 220—224. old. — *455*

526 A *fiatalok* vagy *baloldaliak pártjának* Lenin a svéd szociáldemokrácia baloldali áramlatát nevezte. Az imperialista világháború éveiben a „fiatalok" internacionalista álláspontot foglaltak el, csatlakoztak a Zimmerwaldi Baloldalhoz. 1917 májusában megalakították Svédország Baloldali Szociáldemokrata Pártját. E párt kongresszusán 1919-ben határozatot hoztak a Kommunista Internacionáléhoz való csatlakozásról. A párt forradalmi szárnya 1921-ben megalakította a Svéd Kommunista Pártot, amely belépett a Kommunista Internacionáléba. — *455*

527 A burzsoá Ideiglenes Kormány megalakítására vonatkozó megállapodásról van szó, amely 1917 március 1-én (14-én) jött létre az Állami Duma Ideiglenes Bizottsága és a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetje Végrehajtó Bizottságának eszer és mensevik vezetői között, a bolsevikok tudta nélkül. Az eszerek és a mensevikek önként átadták a hatalmat a burzsoáziának, mert feljogosították az Állami Duma Ideiglenes Bizottságát arra, hogy belátása szerint alakítsa meg az Ideiglenes Kormányt, amely 1917 március 2-án (15-én) meg is alakult. A kormány tagjai között voltak Lvov herceg, Miljukov, a kadetok vezére, Gucskov, az októbristák vezére, s a burzsoázia és a földesurak más képviselői. A „demokrácia" képviselőjeként bevették a kormányba az eszer Kerenszkijt. — *455*

[528] Az *„összekötő bizottságot"* a Munkás- és Katonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének mensevik-eszer Végrehajtó Bizottsága jelölte ki 1917 március 8-án (21-én) az Ideiglenes Kormánnyal való összeköttetés megteremtése, a kormányra való „ráhatás" és a kormány tevékenységének „ellenőrzése" érdekében. Valójában az „összekötő bizottság" segédkezett az Ideiglenes Kormány burzsoá politikájának megvalósításában, és igyekezett visszatartani a munkástömegeket attól, hogy aktív forradalmi harcot folytassanak az egész hatalomnak a szovjetek kezébe való átadása érdekében. Az „összekötő bizottság" tagjai a következők voltak: Csheidze, Sztyeklov, Szuhanov, Filippovszkij és Szkobelev (később Csernov és Cereteli is). Az „összekötő bizottság" 1917 májusáig állt fenn, amikor a mensevikek és az eszerek képviselői közvetlenül tagjai lettek a burzsoá Ideiglenes Kormánynak. — *455*

[529] Lenin „Levelek a taktikáról. I. levél" c. brosúrájáról van szó, amely 1917-ben jelent meg (lásd Lenin Művei. 24. köt. 1952. 24—38. old.). — *455*

[530] Ennek a dokumentumnak a kéziratban nem volt címe. Nyilvánvalóan az OSZD(b)MP hetedik (áprilisi) összoroszországi konferenciájának eredményeit összefoglaló beszámoló tervezetével van dolgunk. Lenin beszámolóját 1917 május 8-án (21-én) az OSZDMP petrográdi szervezete tagjainak városi gyűlésén mondotta el. A gyűlést a Tengerészeti Hadtest nagytermében tartották. Az előadást a „Pravda" 1917 május 6-i (19-i), 50. száma előre bejelentette. — *458*

[531] A 8—11. sz. téziseket lásd Lenin Művei. 21. köt. 1951. 411. old. — *458*

[532] Lenin zárójelben az OSZD(b)MP hetedik (áprilisi) összoroszországi konferenciáján 1917 április 28-án (május 11-én) az agrárkérdésben hozott határozat paragrafusait jelöli meg (lásd Lenin Művei. 24. köt. 1952. 296. old.). — *459*

[533] *Borgbjerg F.* — dán szociálsoviniszta, a német imperialista kormány ügynöke, április 23-án (május 6-án) a munkás- és katonaküldöttek szovjetjének végrehajtó bizottsága útján az összes oroszországi szocialista pártoknak javaslatot tett arra, hogy vegyenek részt a békekötés kérdésében Stockholmba összehívott nemzetközi szocialista konferencián.

A mensevikek és az eszerek elfogadták Borgbjerg javaslatát. Lenin kezdeményezésére az áprilisi konferencia határozottan állást foglalt a javaslat ellen (lásd Lenin Művei. 24. köt. 1952. 247—250. és 251—254. old.). — *459*

[531] Lenin jelzése *„((V. o.))"* nyilván a „Vasziljevszkij osztrov" (Vaszilij-sziget) rövidítése. Ebben az időben folytak le a Vaszilij-szigeten a kerületi szovjet új választásai, amelyek után a kisebbségben maradt honvédők nem akarták alávetni magukat a többségnek, és kétszer (április 28-án és május 2-án) kivonultak a gyűlésről, amivel akadályozták a munkát (lásd a „Hol vannak az igazi szakadárok?" c. kis cikket a „Pravda" 1917 május 9-i (22-i), 52. számában). — *460*

[535] *A parasztküldöttek első összoroszországi kongresszusa* Petrográdban tanácskozott 1917 május 4 és 28 (május 17 és június 10) között. A kongresszuson 1115 küldött vett részt a kormányzóságok és a katonai alakulatok képviseletében. A bolsevikok tevékeny részt vettek a kongresszus munkájában, leleplezték a burzsoá Ideiglenes Kormány imperialista politikáját, valamint a mensevikek és az eszerek megalkuvását. Lenin a kongresszuson május 22-én (június 4-én) beszédet mondott az agrárkérdésről. Az eszerek számbeli fölénye azonban eleve rányomta bélyegét a kongresszus összes határozataira. A kongresszus jóváhagyta a burzsoá Ideiglenes Kormány politikáját és a „szocialisták" belépését az Ideiglenes Kormányba, állást foglalt amellett, hogy a „győzelmes befejezésig" folytassák a háborút, és hogy a fronton indítsanak offenzívát. A kongresszus állást foglalt azellen, hogy a földesúri földeket haladéktalanul átadják a parasztoknak; a földkérdés megoldását elhalasztotta az Alkotmányozó Gyűlésig. — *460*

[536] *A munkás- és katonaküldöttek szovjetjeinek első összoroszországi kongresszusa* Petrográdban 1917 június 3 és 24 (június 16 és július 7) között zajlott le. A kongresszuson több mint 1000 küldött vett részt. A bolsevikoknak, akik abban az időben kisebbségben voltak a szovjetekben, 105 küldöttjük volt. Az eszerek és a mensevikek voltak többségben. A kongresszus napirendjén a következő kérdések szerepeltek: az Ideiglenes Kormányhoz való viszony, a háború, az Alkotmányozó Gyűlés előkészítésének kérdése stb. Lenin a kongresszuson beszédet mondott az Ideiglenes Kormányhoz való viszonyról és a háborúról

(lásd Lenin Művei. 25. köt. 1952. 1—31. old.). A bolsevikok valamennyi fő kérdésben határozati javaslatot nyújtottak be. Leleplezték a háború imperialista jellegét, a burzsoáziával való paktálás végzetes voltát, és követelték, hogy minden hatalom a szovjetek kezébe menjen át. A kongresszus határozataiban az Ideiglenes Kormány támogatásának álláspontját képviselte, jóváhagyta az orosz csapatok offenzíváját, amelyet az Ideiglenes Kormány előkészített, és állást foglalt azellen, hogy a hatalom a szovjetek kezébe menjen át. Lehetséges, hogy ez a fogalmazvány annak a beszédnek az eredeti tervezete, amelyet Lenin a kongresszuson mondott, vagy pedig egy cikknek, amelyet idő híján nem tudott megírni. — *462*

[537] Az *„új" koalíciós Ideiglenes Kormányról* van szó, amely a mensevikek és az eszerek részvételével 1917 május 5-én (18-án) alakult meg; hivatalosan május 6-án (19-én) kezdte meg működését. A koalíciós kormánynak a burzsoázia képviselői mellett tagjai voltak eszerek — Kerenszkij és Csernov, az eszerekhez közelálló Pereverzev, mensevikek — Szkobelev és Cereteli, a „népi szocialista" Pesehonov. — *462*

[538] A IV. Állami Duma tagjainak a tanácskozása 1917 május 20-án (június 2-án) állást foglalt amellett, hogy az agrárreform végrehajtását halasszák el az Alkotmányozó Gyűlésig.

Lenin, amikor a Parasztszovjetről beszél, a parasztküldöttek első összoroszországi kongresszusára gondol, amely az eszer többség befolyására az agrárkérdés megoldását ugyancsak az Alkotmányozó Gyűlés egybehívásáig akarta elhalasztani. — *462*

[539] A Legfőbb Földbizottságot a burzsoá Ideiglenes Kormány alakította 1917 áprilisában. A bizottság tagjai a Földművelésügyi Minisztérium vezetőiből és a kormány által kinevezett más hivatalnokokból, valamint a kormányzósági földbizottságok és a politikai pártok képviselőiből kerültek ki. Tagjainak túlnyomó többsége a kadetokhoz és az eszerekhez tartozott. A Legfőbb Földbizottságot azzal bízták meg, hogy általánosan irányítsa a földreformhoz szükséges anyagok gyűjtését és feldolgozását. A valóságban a Legfőbb Földbizottság fő rendeltetése az volt, hogy harcoljon a földesúri földek elfoglalására irányuló parasztmozgalom ellen. Az 1917 május 20-i (június 2-i) ülésén a

Legfőbb Földbizottság egy deklarációt fogadott el, amely szerint az Alkotmányozó Gyűlés egybehívásáig az agrárkérdést senki sem oldhatja meg. Az Októberi Forradalom után a Legfőbb Földbizottság harcolt a földről szóló lenini dekrétum megvalósítása ellen; 1917 decemberében a Népbiztosok Tanácsának rendeletére föloszlatták. — *462*

[540] „*A marxizmus az államról*" c. füzetben gyűjtötte össze Lenin az előkészítő anyagot ahhoz a munkájához, amelyet a marxizmusnak az állam kérdésében való álláspontjáról szándékozott megírni. A füzetben idézeteket találunk Marx és Engels műveiből, valamint részleteket Kautsky, Pannekoek és Bernstein könyveiből Lenin kritikai megjegyzéseivel, következtetéseivel és általánosításaival.

Azt a gondolatot, hogy szükség van az állam problémájának elméleti kidolgozására, Lenin már 1916 második felében kimondta „Az Ifjúsági Internacionálé" c. cikkében (lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 171—175. old.). 1916 őszén és 1917 elején Lenin intenzíven dolgozott az állam kérdésében elfoglalt marxista álláspont elemzésén. 1917 február 17-én Kollontajhoz intézett levelében Lenin közölte, hogy csaknem összegyűjtötte az e kérdésre vonatkozó anyagot. Ezt az anyagot sűrű, apró betűs kézírással írta be Lenin egy kékkötésű füzetbe, amelyre „A marxizmus az államról" címet írta. De az oroszországi forradalmi események miatt Lenin kénytelen volt elhalasztani a munka befejezését. Amikor Lenin a júliusi napok után illegalitásba vonult, ezeknek az anyagoknak az alapján megírta „Állam és forradalom. A marxizmus tanítása az államról és a proletariátus feladatai a forradalomban" c. könyvét (lásd Lenin Művei. 25. köt. 1952. 409—528. old.). — *464*

[541] A Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltárában fennmaradt az OSZD(b)MP Központi Bizottságának 1917. évi jegyzőkönyveit tartalmazó füzet, s ennek alapján közöljük ebben a kötetben Leninnek a Központi Bizottság ülésein mondott beszédeit. E füzet a Központi Bizottság ülésein részt vevők beszédeinek és a KB-határozatoknak rövid feljegyzését tartalmazza; a feljegyzéseket általában J. D. Sztaszova készítette. E titkári feljegyzéseket hivatalosan nem hagyták jóvá. — *466*

[542] A „Pravda" szerkesztő bizottsága összetételének kérdését azért vetették fel az OSZD(b)MP Központi Bizottságának az

ülésén, mert, amint a Központi Bizottság jegyzőkönyve megállapítja, „a legjobb erők állami munkára mentek át, a pártmunka ezt erősen megsínyli, s ez különösen észrevehető a párt lapján, amely egyáltalán nem elégíti ki az olvasókat, nem közöl olyan cikkeket, amelyek megmagyarázzák a rendeleteket stb." A Központi Bizottság a vita után három tagú szerkesztő bizottság megalakítását határozta el. A három tag: Buharin, Sztálin és Szokolnyikov volt. — *466*

[643] Kamenyev, Rikov, Miljutyin és Nogin áruló magatartásáról van szó. Ezek a forradalom legkritikusabb időszakában — a szovjethatalom kialakulásának az időszakában — a pártfegyelmet megsértve lemondottak vezető funkciójukról. Magatartásukkal megsértették a II. szovjetkongresszus akaratát és határozatait, s szabotálták a proletariátus és a szegényparasztság éppen csak kivívott diktatúráját.

1917 október 29-én (november 11-én) az eszer-mensevik Vikzsel (a Vasutas Szakszervezet Összoroszországi Végrehajtó Bizottsága), a szovjetellenes tevékenység egyik központja, határozatot hozott arról, hogy az összes „szocialista" pártok képviselőiből kell kormányt alakítani. Ugyanaznap tárgyalások indultak ebben a kérdésben a bolsevik párt Központi Bizottsága és a Vikzsel között.

Lenin és a Központi Bizottság direktívájának megfelelően a tárgyalásoknak az volt a feladatuk, hogy „a katonai akciók diplomatikus álcázására szolgáljanak". De Kamenyev és Szokolnyikov áruló magatartást tanúsítottak a Vikzsellel folytatott tárgyalások során; elfogadták a Vikzselnek egy olyan „szocialista" kormány alakítására vonatkozó követelését, amelynek a bolsevikok mellett tagjai az ellenforradalmi eszer és mensevik párt képviselői is. Kamenyev és Szokolnyikov megalkuvó politikáját támogatta Nogin, Miljutyin és Rikov.

November 2-án (15-én) a bolsevik párt Központi Bizottsága elfogadta Lenin határozati javaslatát a Központi Bizottságon belüli ellenzék kérdésében. A határozat felhívta a szkeptikusokat és az ingadozókat arra, hogy változtassák meg magatartásukat és támogassák a szovjet kormány tevékenységét (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 281—283. old.). November 3-án (16-án) Lenin kezdeményezésére a párt Központi Bizottságának a többsége a kisebbséget ultimátumban szólította fel (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 284—286. old.), hogy teljes egészében vesse alá magát a Központi Bizottság határozatainak és irány-

vonalának, teljesen hagyják abba a Központi Bizottság munkájának szabotálását és a bomlasztó tevékenységet; az ultimátum leszögezi még, hogy a proletariátus ügyének elárulása minden olyan kísérlet, amely a pártot a hatalomról való lemondásra akarja rábírni, jóllehet ezzel a hatalommal a munkások, a katonák és a parasztok milliói ruházták fel a bolsevik párt képviselőit az összoroszországi szovjetkongresszuson. Az ultimátumra a KB kisebbsége azzal válaszolt, hogy bejelentette a felelős funkciókról való lemondását. November 4-én (17-én) Kamenyev, Zinovjev, Rikov és Miljutyin bejelentették, hogy kilépnek a Központi Bizottságból. A Központi Bizottságba való visszavételükre vonatkozó kérelmük, valamint Leninnek e kérésre válaszként megfogalmazott határozattervezete nem maradt fenn. A KB Lenin válaszát vette alapul, és szerkesztés végett átadta egy három központi bizottsági tagból álló bizottságnak, s határozatilag kimondta, hogy a választ tegyék közzé, ha Kamenyev és a többiek követelik az ő levelük közzétételét. E levél azonban nem került nyilvánosságra. — *466*

[544] Az a gondolat, hogy létre kell hozni a *Legfőbb Népgazdasági Tanácsot* — a szocialista népgazdaság tervezésének és irányításának első proletár szervét —, már az Októberi Forradalom másnapján felmerült. 1917 október 26-án vagy 27-én (november 8-án vagy 9-én) a Szmolnijban Lenin elnökletével tanácskozás folyt le, amely határozatot hozott a szovjet állam vezető gazdasági központjának megteremtéséről. Már az első tervezetben szerepel a „Népgazdasági Tanács" elnevezés. November 15-én (28-án) a Népbiztosok Tanácsa bizottságot küldött ki a Legfőbb Népgazdasági Tanács szervezetére vonatkozó tervezet kidolgozása végett. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság bolsevik frakciója megvitatta a Legfőbb Népgazdasági Tanács létrehozásának a kérdését, olyan határozatot hozott, hogy a Legfőbb Népgazdasági Tanácsot a munkásdiktatúra harci szervévé kell változtatni, s ennek érdekében törvényhozói jogokkal kell felruházni. 1917 december 1-én (14-én) ezt a kérdést végleges formában megvitatták az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésén. A baloldali eszerek módosító javaslatokat nyújtottak be, hogy bővítsék a Legfőbb Népgazdasági Tanács paraszt-szekciójának képviseletét, és hogy a Tanácsot ne a Népbiztosok Tanácsa mellett szervezzék, amint

azt a szovjet tervezet meghatározta, hanem az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság mellett. A módosító javaslatok ellen Lenin szólalt fel. A baloldali eszerek módosító javaslatait szótöbbséggel elvetették. A dekrétum végleges megfogalmazásban 1917 december 5-én (18-án) jelent meg Lenin, Szverdlov, Sztálin és mások aláírásával.

A dekrétum kimondta, hogy a Legfőbb Népgazdasági Tanácsra hárul a népgazdaság és az állami pénzügyek tervszerű megszervezésének a feladata. A Legfőbbb Népgazdasági Tanács gyakorlati tevékenységének programja a forradalom első időszakában a lenini „Dekrétum a bankok államosításának életbeléptetéséről és az ezzel kapcsolatban szükséges intézkedésekről. Tervezet" volt (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 404—407. old.). — *468*

[845] Az Októberi Forradalom után a legtöbb uráli üzemet birtokukban tartó bányaipari társaságok igazgatóságai, amelyek Petrográdban székeltek, megszüntették a munkabérek kifizetésére szolgáló pénzátutalásokat. Ezért, valamint annak következtében, hogy a szovjethatalom helyi szervei és a központi szervek között nem volt megfelelő kapcsolat, az Urál pénzügyi helyzete válságos volt. A Munkás- és Katonaküldöttek Urál-területi Szovjetje egyik tagját, V. Vorobjovot Petrográdba küldte a Népbiztosok Tanácsához, hogy tájékoztassa az uráli helyzetről és hogy rendezze az uráli üzemek munkásainak bérkérdéseit. Szverdlov, akinek Vorobjov részletesen beszámolt az uráli helyzetről, azt ajánlotta neki, menjenek el együtt Leninhez, és neki tegyen jelentést az uráli ipar helyzetéről és az uráli munkások hangulatáról. 15 perces beszélgetés után Lenin Vorobjovnak átadta az itt közölt feljegyzést. Az Urál-területi Végrehajtó Bizottság önállóan végrehajtotta a Lenin feljegyzésében megjelölt intézkedéseket: decemberben feloszlatták az uráli bányatulajdonosok egyesületét Jekatyerinburgban (mai Szverdlovszk), vezetőit letartóztatták, az uráli üzemeket pedig államosították. — *469.*

[846] A következő epizódról van szó: 1918 január 3-án Antonov-Ovszejenkót harkovi gyári munkások keresték fel, és kérték, legyen segítségükre abban, hogy az ünnepek előtt pénzt kapjanak munkáltatóiktól. Minthogy a helyi Forradalmi Bizottság Antonov-Ovszejenko felszólítása ellenére semmiféle lépést nem tett ebben az ügyben, Antonov-

Ovszejenko a harkovi pályaudvarra rendelte Harkov 15 legnagyobb tőkését, és felszólította őket, hogy fizessenek le 1 millió rubelt készpénzben a munkások bérének kifizetésére. Amikor a gyárosok ezt a követelést nem akarták teljesíteni, egy II. osztályú vasúti kocsiba zárták és figyelmeztették őket, hogy ha a megadott határidőre nem fizetik le a pénzt, akkor „a vasúti kocsit elküldik az ércbányákhoz". A fenyegetésnek megvolt a foganatja, a pénzt összeszedték, a kapitalistákat pedig szabadon engedték. — *470*

547 „*Egy újságíró naplójából*" c. jegyzeteit Lenin négynapos finnországi utazása alatt írta 1917 december 25—28 (1918 január 7—10) között. Erre vall az első kidolgozandó téma: „Most nem kell félni a puskás embertől", amit Lenin a finnországi vasút egyik kocsijában hallott (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 479. old.). Ugyancsak Finnországban írta meg Lenin „Akik megrémültek a régi összeomlásától, és akik harcolnak az újért", „Hogyan szervezzük meg a versenyt?" és „Rendelet a fogyasztási kommunákról. Tervezet" c. cikkeit (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 413—417., 418—430., 431—433. old.), amelyekben az itt felvetett témák legtöbbjét továbbfejlesztette. A legrészletesebben Lenin „A szovjethatalom soron levő feladatai" c. írásában dolgozta ki a megjelölt kérdéseket (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 229—273. old.). — *471*

548 Lásd Lenin Művei. 23. köt. 1951. 333. old. — *471*

549 „*A tőkések ellenállása nyilván megtört*" — ezt A. V. Pesehonov a koalíciós kormány közellátási minisztere mondotta a munkás- és katonaküldöttek szovjetjei I. összoroszországi kongresszusának ülésén, 1917 június 5-én (18-án) tartott beszédében („Izvesztyija Petrogradszkovo Szovjeta Rabocsih i Szoldatszkih Gyeputatov", 85. sz., 1917 június 7 (20)). — *471*

550 Plehanov ezt a beszédét az OSZDMP II. kongresszusának tizenhatodik ülésén mondotta el a demokratikus elvek viszonylagos értékéről. Plehanov beszédében kijelentette, hogy az összes demokratikus elveket alá kell rendelni a forradalom, a munkásosztály kizárólagos érdekeinek. A forradalom győzelme érdekében a szociáldemokrácia beleegyezhet az egyik vagy másik demokratikus elv alkalmazásának időleges korlátozásába. A forradalom érdekében

a szociáldemokraták állást foglalhatnak az általános választójog ellen is. „A forradalmi proletariátus korlátozhatná a felsőbb osztályok politikai jogait, ahogyan a felsőbb osztályok egykor az ő politikai jogait korlátozták." A forradalmi nép rászánhatja magát arra is, hogy szétkergessen egy rossz parlamentet (lásd „Az OSZDMP második kongresszusának jegyzőkönyve", „Priboj" kiadás, 1924. 156. old.). Plehanovnak ezt a felszólalását teljes egészében közölték a következő lapok: „Pravda" 1918 január 4-i (1917 december 22-i), 221. sz., „Plehanov a terror mellett" c., aláírás nélküli cikkben, és az „Izvesztyija CIK" 1917 december 23-i, 259. sz., „Plehanov a terrorról" c. cikkében. — *472*

551 A „*Tézisek az annexiós különbéke azonnali megkötésének kérdéséről*" c. írásában (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 458—466. old.) Lenin a 20. és 20 bis témát dolgozta fel. Ezt a mondatot: „Die Deutschen brauchen eine Niederlage" („A németeknek vereségre van szükségük"), tüzetesen elemzi a 11. tézisben. — *472*

552 „*Az ő tervük*" c. cikk, amely a „Pravda" 1918 január 6-i (1917 december 24-i) 223. számában jelent meg, ezt közölte: „Lloyd George olyan értelemben nyilatkozott, hogy Oroszország állapodjék meg előbb Németországgal és Ausztria—Magyarországgal jövendő határát illetően, és majd azután sor kerül az általános béketárgyalásokra." Ebből a cikk azt a következtetést vonja le, hogy a szövetségesek már puhatolóznak abban az irányban, hogy a gyenge népek rovására folytassanak béketárgyalásokat Németországgal. — *473*

553 Idézet a „Szent Család"-ból (lásd Marx—Engels Werke. II. köt. 86. old.).— *473*

554 „A proletariátus és a bankok" c. cikkről van szó, amely a „Pravda" 1917 december 18-i (5-i), 206. számában jelent meg, P. Kievszkij (Pjatakov) aláírásával. — *474*

555 „*Rendelettervezet a fogyasztási kommunákról*" c. munkáját Lenin 1917 december 25—28 (1918 január 7—10) között írta. A tervezet egy része megjelent Lenin Műveinek 26. kötetében (431—433. old.). A tervezet a burzsoá szövetkezeti vezetők elkeseredett ellenállásába ütközött. A szovjet-

hatalom, minthogy szükségesnek tartotta a burzsoá nyilvántartó és ellenőrző apparátus felhasználását, tett bizonyos engedményeket a szövetkezetieknek. 1918 márciusában és április elején folytattak velük tárgyalásokat. A szövetkezeti vezetők eleinte ragaszkodtak ahhoz, hogy a szövetkezetek teljesen függetlenek legyenek a szovjethatalom szerveitől, és hogy a szövetkezetek csak tagjaikat lássák el. A március végén kidolgozott megállapodás-tervezetet a Népbiztosok Tanácsa április 10-én fogadta el, s Lenin a dekrétum-tervezeten több módosítást eszközölt: a 11., 12. és 13. pontot teljes egészében Lenin írta.

A dekrétumot az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 április 11-i ülésén hagyták jóvá. Ugyanekkor elfogadták a bolsevik frakció következő határozati javaslatát: „A fogyasztási szövetkezet, amely a lakosság jelentős részét ellátja, eddig olyan gazdaságpolitikát folytatott, amely gyakran a szovjethatalom gazdaságpolitikájától független és azzal ellentétes volt. Ennek az volt a magyarázata, hogy a fogyasztási szövetkezeti szervezetek felső irányítását javarészt a nem-dolgozó osztályok képviselői tartották kezükben. Jelenleg, hogy a szovjethatalom megszilárdult, a fogyasztási szövetkezetek késznek mutatkoznak arra, hogy a szovjethatalom szerveinek közvetlen vezetése és ellenőrzése alatt működjenek. A fogyasztási szövetkezetről szóló dekrétum, amelyet a központi szövetkezeti szervezetek képviselői és a Népbiztosok Tanácsa közötti tárgyalások alapján dolgoztak ki, kompromisszumos megoldás, amelynek lényegbevágó hibái vannak. De mivel jelenleg egyik legfontosabb és leghalaszthatatlanabb feladatnak tekintjük, hogy megszervezzük a termékek és az áruk helyes elosztását a lakosság között, aminek megoldásához szükség van ezen a területen több szocialista intézkedés végrehajtására és a magánkereskedelmi apparátusnak állami apparátussal való felcserélésére, a Központi Végrehajtó Bizottság elfogadja a fogyasztási szövetkezetekről szóló rendeletet mint átmeneti intézkedést, amely közelebb visz a termékek és az áruk állami elosztásának megvalósításához" („Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság üléseinek jegyzőkönyve", Moszkva 1920. 104. old., oroszul). A dekrétum Vl. I. Uljanovnak (Leninnek), a Népbiztosok Tanácsa elnökének aláírásával jelent meg a „Pravda" 1918 április 13-i (március 31-i), 71. számában és az „Izvesztyija VCIK" 1918 április 16-i, 75. számában. — *475*

[556] Mivel a közellátási szervek szabotálták a szovjethatalom dekrétumait, az Élelmezésügyi Népbiztosság 1917 december 22-én (1918 január 4-én) az összes szovjeteknek a következő utasítást adta: vegyék kezükbe a közellátást, és szervezzék meg a maguk közellátási apparátusát, támaszkodva a közellátási szerveknél létrehozott „küldött-bizottságokra" — vagyis a fogyasztó kormányzóságok és a katonaság küldött-szervezeteire. Ezzel egyidejűleg az Élelmezésügyi Népbiztosság tervezetet dolgozott ki arra vonatkozóan, hogy átalakuljon „Közellátási Bizottsággá", amely már nemcsak az élelmezést, hanem az egész közellátásügyet átfogná; ezzel kapcsolatban erősen korlátozták e cikkek magánkereskedelmi forgalmát. E tervezet szerint a Biztosság helyi szervei a szovjetek közellátási osztályai (vagy amint Lenin nevezte őket „közellátási hivatalai") voltak. — *475*

[557] A „kerületi népgazdasági tanácsokról" szóló rendeletet a Legfőbb Népgazdasági Tanács 1917 december 23-i (1918 január 5-i) ülésén hozták; megjelent a „Gazeta Vremennovo Rabocsevo i Kresztyjanszkovo Pravityelsztva" 1918 január 3-i (16-i), 1. számában. — *475*

[558] Azt a kijelentést, hogy a bolsevikok egyéni becsületességéhez nem fér kétség, és hogy magatartásuk lélektani rejtély, Lenin nyilván „a német Független Szociáldemokrata Párt egy tekintélyes képviselőjének" a cikkéből idézi, amely aláírás nélkül jelent meg a „Novaja Zsizny" 1918 január 11-i (24-i), 7. számában. — *479*

[559] A Központi Bizottság jegyzőkönyve szerint: „Sztálin elvtárs azt mondja, hogy ha elfogadjuk a forradalmi háború jelszavát, az imperializmus malmára hajtjuk a vizet. Trockij elvtárs álláspontja szerinte nem álláspont. Nyugaton nincs forradalmi mozgalom, nincsenek tények, hanem csak lehetőség van, lehetőséggel pedig nem számolhatunk. Ha a németek támadást kezdenek, az erősíti nálunk az ellenforradalmat... Ha elfogadjuk Trockij elvtárs politikáját, akkor a legrosszabb feltételeket teremtjük meg a nyugati mozgalom számára, s ezért Lenin elvtárs javaslatának elfogadását javasolja" („Az OSZDMP Központi Bizottságának jegyzőkönyvei. 1917 augusztus — 1918 február", Moszkva—Leningrád 1929. 204. old., oroszul). — *480*

560 *Központi Ráda* — burzsoá nacionalista szervezet, Kievben alapították 1917 áprilisában, az ukrán burzsoá és kispolgári pártok és csoportok kongresszusán. A Ráda elnöke M. Grusevszkij, elnökhelyettese pedig V. Vinnyicsenko volt; tagjai közé tartoztak: Petljura, Jefremov és más nacionalisták. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a Ráda az „Ukrán Népköztársaság" legfelsőbb szervének nyilvánította magát, és a szovjethatalom elleni nyílt harc útjára lépett. Néhány külföldi ország a Rádára támaszkodva Ukrajnában próbálta létrehozni a proletárforradalom elleni harc egyik központját. Franciaország 200 millió frankos kölcsönt nyújtott a Rádának. A Központi Ráda segítette a doni és kubáni fehérgárdista tábornokokat a szovjethatalom elleni harcukban, lefegyverezte a szovjet ezredeket és a Vörös Gárdát. A Népbiztosok Tanácsának az ukrán néphez intézett kiáltványa, amelyet Lenin 1917 december 3-án (16-án) írt, leleplezte a Központi Ráda ellenforradalmi, szovjetellenes tevékenységét (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 372—374. old.). 1917 decemberében és 1918 januárjában az ellenforradalmi Ráda ellen Ukrajna-szerte fegyveres felkelés tört ki, és visszaállították a szovjethatalmat. 1918 januárjában a szovjet csapatok Ukrajnában támadást indítottak, január 26-án (február 8-án) elfoglalták Kievet, és megdöntötték a burzsoá Ráda uralmát. — *482*

561 Lenin a kubáni terület paraszt- és kozákküldöttei kongresszusának határozatára gondol; ebben a határozatban a kongresszus üdvözli a munkás-, paraszt-, katona- és kozákküldöttek szovjetjeinek hatalmát, felhívja a szovjethatalmat, hogy „ne ismerje el a Kubán-vidéken teljhatalmú szervnek a katonai Rádát", és azt követelte, hogy „haladéktalanul távolítsák el a katonai kormányt, az élén álló katonai hetmannal egyetemben", követelte továbbá, hogy fegyverezzék le az ellenforradalmi junkereket, a szabadság és a forradalom ellenségeit, s vonják ki őket a Don és a Kubán vidékéről („Izvesztyija CIK". 1918 január 20., 15. sz.). — *483*

562 Az Oroszországi Köztársaság szövetségi intézményeiről szóló határozatot a munkás-, katona- és parasztküldöttek szovjetjeinek III. összoroszországi kongresszusa hozta 1917 január 15-én (28-án) („A munkás-, katona- és paraszt-

küldöttek harmadik összoroszországi kongresszusa". „Priboj" kiadás, Petrográd 1918. 93—94. old.). — *483*

[563] Azokról a nézeteltérésekről van szó, amelyek az ukrajnai szovjetek Központi Végrehajtó Bizottsága és Antonov-Ovszejenko között azért merültek fel, mert az utóbbi megsértette a helyi hatalom szuverenitását. Antonov-Ovszejenko a helyi hatalommal való előzetes megállapodás nélkül a maga törzskarából nevezett ki biztosokat a Donyec-medence vasúti állomásaira és egyes városaiba, s ez visszatetszést keltett az ukrán hatóságok körében. — *484*

[564] Arról van szó, hogy Ukrajnában a szovjet csapatok támadást indítottak a Donyec-medence ellen, s elfoglalták Luganszkot (a mai Vorosilovgrádot) és Gyebalcevót. — *485*

[565] A KB 1918 január 24-i (február 6-i) ülése csak egy kérdést vitatott meg — a VII. pártkongresszus napirendjének kérdését. A Központi Bizottság, az összes beterjesztett javaslatok alapján, a következő napirendet hagyta jóvá: 1) a program felülvizsgálása; 2) a jelenlegi helyzet (a belpolitikai helyzet, a külpolitikai helyzet, a gazdasági helyzet); 3) a szakszervezetek, az üzemi bizottságok stb.; 4) a szervezeti kérdés; 5) egyebek. A pártprogram kidolgozására bizottságot alakítottak, élén Leninnel (lásd „Az OSZDMP Központi Bizottságának jegyzőkönyvei. 1917 augusztus — 1918 február", Moszkva—Leningrád 1929. 223—225. old., oroszul).

„Októberi bolsevikokon" Lenin azokat a párttagokat érti, akik az Októberi Szocialista Forradalom győzelme után léptek be a pártba. A Központi Bizottság határozatilag kimondotta, hogy a kongresszuson csak azoknak az elvtársaknak van szavazati joguk, akik több mint három hónapja tagjai a pártnak, vagyis akik még október előtt léptek be a pártba. A VII. kongresszus megnyitásakor az elnöklő Szverdlov elvtárs felolvasta a Központi Bizottság határozatát, amely szerint „a kongresszus akkor tekinthető határozatképesnek, ha az előző, VI. pártkongresszuson részt vett küldötteknek több mint a fele megjelenik" (lásd „Az SZK(b)P kongresszusainak és konferenciáinak jegyzőkönyvei. — Hetedik kongresszus", 1928. 1. old., oroszul). — *486*

[566] Az antimilitarizmusról szóló határozattervezettel kapcsolatos módosító javaslatokról van szó; a határozattervezetet Bebel terjesztette be a II. Internacionálé 1907 augusztus 18—23-i stuttgarti kongresszusán. Bebel határozattervezetének lényegbevágó hibája volt, ugyanis nem mutatott rá a proletariátus aktív feladataira. Ez lehetővé tette az opportunistáknak (Vollmarnak és másoknak), hogy a határozatot saját szájuk íze szerint magyarázzák. Ezért Rosa Luxemburg az orosz és a lengyel küldöttség nevében módosító javaslatokat nyújtott be Bebel határozattervezetéhez. Ezeket a javaslatokat Lenin is aláírta. A javaslatok 1) megállapították, hogy a militarizmus az osztályelnyomás fő fegyvere; 2) rámutattak az ifjúság közötti agitáció feladatára; 3) hangsúlyozták a szociáldemokráciának azt a feladatát, hogy ne csak a háborúk kitörése ellen vagy a már megkezdődött háborúk mielőbbi befejezéséért harcoljanak, hanem azért is, hogy a háború folytán keletkezett válságot a burzsoázia bukásának meggyorsítására használják fel. Mindezek a módosító javaslatok lényegében bekerültek Bebel határozati javaslatába, és a kongresszus elfogadta őket. Erről részletesebben lásd Lenin „A stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszus" c. cikkeit (Lenin Művei. 13. köt. 1954. 66—73. old.). — *487*

[567] *Rumcserod* — a Román Front, a Fekete-tengeri Flotta és az odesszai terület szovjetjeinek Központi Végrehajtó Bizottsága. — *489*

[568] 1918 február 18-án a szovjetköztársaság ellen megindított német offenzívával kapcsolatban a párt Központi Bizottsága reggel és este ülést tartott. A reggeli ülésen a vita után Lenin kívánságára egy kérdést bocsátottak szavazásra: azonnal javaslatot kell tenni a béketárgyalások folytatására. Leninnek ezt a javaslatát szótöbbséggel elvetették (mellette 6; ellene 7). A Központi Bizottság következő ülését másnap 2 órára szándékoztak egybehívni. De amikor híre érkezett, hogy a németek elfoglalták Dvinszket (a mai Daugavpils), a Központi Bizottság ülését még aznap este összehívták. A Központi Bizottság esti ülésén Lenin a leghatározottabban vetette fel a Németországgal való béketárgyalások folytatásának a kérdését. A KB elfogadta Leninnek azt a javaslatát, hogy a Népbiztosok Tanácsa nevében értesítsék a német kormányt arról, hogy a szovjet kormány hajlandó megkötni a békét.

A szikratávirat eredeti tervezetét Lenin azonnal megírta, és 1918 február 18-ról 19-re virradó éjjel a Népbiztosok Tanácsa nevében a szikratáviratot elküldték Berlinbe (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 551. old.).

Lenin szóban forgó felszólalásait az OSZDMP Központi Bizottsága jegyzőkönyvének titkári fogalmazványa alapján közöljük; e felszólalások egy része más szerkesztésben megjelent Lenin Műveinek 26. kötetében (544—545. old.). — *490*

[569] Az új német békefeltételek elfogadásának a kérdését először február 23-án az OSZD(b)MP ülésén, majd az OSZDMP Központi Bizottságának és a „baloldali" eszerek Központi Bizottságának közös ülésén, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság bolsevik és „baloldali" eszer frakciójának együttes ülésén, végül pedig az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság teljes ülésén vitatták meg.

Az OSZD(b)MP Központi Bizottsága ülésén határozatilag kimondta: 1) 7 szavazattal 4 ellen, 4 tartózkodással — azonnal el kell fogadni a német javaslatot, 2) egyhangúlag — azonnal elő kell készíteni a forradalmi háborút és 3) egyhangúlag, négy tartózkodással — azonnal közvéleménykutatást kell rendezni Petrográd és Moszkva választói körében, hogy megismerjék a tömegek véleményét a békekötésről.

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság plenáris ülése 116 szavazattal 85 ellen, 26 tartózkodással megerősítette a bolsevikok által a német békefeltételek elfogadására vonatkozólag beterjesztett határozatot. A „baloldali kommunisták" többsége nem vett részt a szavazásban, s erre az időre elhagyta az üléstermet. A „baloldali kommunisták" és a trockisták vezetői a békekötés ellen szavaztak. — *491*

[570] Leninnek a németekkel való béke megkötésére vonatkozó javaslatát támogatva Sztálin azt ajánlotta, hogy azonnal indítsák meg újra a tárgyalásokat a németekkel, de egyelőre ne írják alá a békeszerződést.

Amikor szavazásra került sor Lenin azon javaslata fölött, hogy „azonnal elfogadják-e a német javaslatokat", Sztálin Leninnel együtt az elfogadás mellett szavazott. — *491*

[571] Az OSZD(b)MP Központi Bizottságának 1918 február 23-i ülésén, amikor elfogadták Leninnek azt az indítványát,

hogy azonnal fogadják el a német javaslatokat, Buharin, Lomov, Bubnov, Jakovleva, Pjatakov és Szmirnov bejelentették a Központi Bizottságnak, hogy lemondanak „minden szovjet- és pártfunkcióról, fenntartva a teljesen szabad agitáció jogát mind a párton belül, mind a párton kívül". Ezt a bejelentést a KB még aznap megvitatta, de semmiféle határozatot nem hoztak. A következő KB-ülésen — február 24-én — elfogadták a Lenin által beterjesztett két javaslatot (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 40—41. old.). — *492*

572 Antonov-Ovszejenko 1918 február 26-i táviratáról van szó, amelyben közölte a doni sereg Kis Seregkörzetének küldöttségével folytatott tárgyalások eredményét. A küldöttség felvetette a Don-vidék autonómiájának a kérdését, azzal, hogy az agrárkérdés önálló megoldására is joga legyen. — *495*

573 *A IV., rendkívüli összoroszországi szovjetkongresszust* 1918 március 14—16-án Moszkvában tartották. A kongresszust a breszti békeszerződés ratifikációja kérdésének eldöntésére hívták egybe. A IV. kongresszus bolsevik frakciója a kongresszus megnyitását megelőzően, március 13-án ülést tartott, s ezen Lenin előadói beszédet mondott a breszti szerződésről (lásd „Leninszkij Szbornyik" XI. köt. 2. kiad. 1931. 68—70. old.). Az előzetes szavazás a frakcióban a következő eredménnyel végződött: Leninnek a breszti szerződés ratifikálására vonatkozó határozati javaslata mellett 453 szavazat, ellene 36, tartózkodott 3.

Március 14-én a szovjetkongresszuson a békeszerződés ratifikációjáról Lenin mondott előadói beszédet; a ratifikáció ellen a „baloldali" eszerek részéről Kamkov tartott korreferátumot (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 194—195. old.). A ratifikálás mellett 784 küldött szavazott, ellene 261, tartózkodott 115, köztük a „baloldali kommunisták", akik a kongresszuson külön nyilatkozatot olvastak fel, megindokolva, miért tartózkodnak a szavazástól. — *496*

574 Lenin arra a példára céloz, amelyet a VII. pártkongresszuson zárszavában mondott el „... megy két ember, rájuk támad tíz ember, az egyik harcol, a másik elfut — ez árulás; de ha van két, egyenként százezer főnyi hadsereg és velük szemben öt hadsereg, az egyik hadsereget bekerítette kétszázezer katona, a másik feladata volna, hogy

segítségére siessen az elsőnek, de tudja, hogy háromszázezer katona úgy van elhelyezve, hogy ott kelepce várja; mehet-e ilyen esetben az elsőnek a segítségére? Nem, nem mehet" (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 101—102. old.). — *496*

[675] Leninnek és Sztálinnak ez a távirata válasz volt a Turkesztán Határterület határterületi szovjetkongresszusának az üdvözletére; a kongresszust Taskentben tartották 1918 áprilisában. A kongresszus elismerését fejezte ki a Népbiztosok Tanácsának helyes nemzetiségi politikájáért, s közölte, hogy a kongresszus központi napirendi pontja a Turkesztán Határterület autonómiájának a kérdése, s e célból külön bizottságot alakítottak a Turkesztán Határterület alkotmányozó szovjetkongresszusának egybehívására, Turkesztán autonómiája jogkörének és határainak megállapítására. — *498*

[676] Az V. összoroszországi szovjetkongresszus egybehívásáról van szó, amelyet 1918 július 4-re tűztek ki. A kongresszust Moszkvában tartották, kemény harcban a „baloldali" eszerekkel, akik ellenforradalmi zendülést szerveztek a szovjethatalom ellen (gróf Mirbach német követ meggyilkolása) abból a célból, hogy meghiúsítsák a breszti békét, és Szovjet-Oroszországot újabb háborúba sodorják Németország ellen. — *499*

[677] A csehszlovák hadtest ellenforradalmi zendüléséről van szó, amelyet az antant imperialistái szerveztek a mensevikek és az eszerek tevékeny részvételével.

A csehszlovák hadtestet hadifoglyokból alakították Oroszországban még a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt. A szovjethatalom létrejötte után a hadtest ellenforradalmi tisztikarát az antant imperialistái és az orosz ellenforradalom felhasználták a szovjetköztársaság elleni harcra. Az akció 1918 májusában Cseljabinszkban kezdődött. 1918 június elején a csehszlovák csapatok elfoglalták Omszkot és Szamárát (ma Kujbisev), ahol megszervezték az Alkotmányozó Gyűlés Tagjainak Bizottságát, amely ideiglenes hatalomnak nyilvánította magát a lázadó csapatok által elfoglalt területen. Július 5-én, a moszkvai baloldali eszer lázadás előestéjén, a csehszlovákok elfoglalták Ufát. A keleti front helyzetének rosszabbodását a keleti front parancsnokának, a „baloldali" eszer Murav-

jovnak az árulása okozta, aki július 11-én megpróbált kiegyezni a csehszlovákokkal és csapatokat vezényelni Moszkvába a baloldali eszer lázadás támogatására, de még mielőtt tervét megvalósíthatta volna, megölték.

A csehszlovák hadtest zendülését véglegesen 1919 végén, Kolcsak szétzúzásával egyidejűleg számolták fel. — *500*

578 Lenin hadműveleti utasítása azt célozta, hogy a Tyihoreckaja irányában előnyomuló fehér hadsereg offenzívájával szemben biztosítsa a Tyihoreckaja és Caricin közötti útvonal védelmét, a fehérek támadása ugyanis nyilván ennek elfoglalására irányult. Július 14-én a fehérgárdisták elfoglalták Tyihoreckaját. A fehérek további előnyomulása erős ellenállásba ütközött a Vörös Hadsereg részéről, amely gyorsan átcsoportosította erőit, és Lenin utasításának megfelelően biztosította a Caricinba vezető út szilárd védelmét. — *500*

579 Ezt a táviratot J. B. Bos 1918 augusztus 9-én küldte Leninnek, hírt adva a kulákfelkelés kitöréséről, amely Penza kormányzóság öt leggazdagabb járására terjedt ki. Lenin erre válaszolva a Penza-kormányzósági végrehajtó bizottsághoz intézett augusztus 10-i táviratában követelte, hogy a legnagyobb erélyel, gyorsasággal és könyörtelenséggel fojtsák el a kulákfelkelést (lásd Lenin Művei. 35. köt. 1956. 333. old.).

A vezető penzai funkcionáriusok azonban ellenezték az erélyes rendszabályokat a kulákok elleni harcban. Bár érdemben nem kifogásolták a kapott direktívákat, mindenféle nehézségeket és akadályokat támasztottak végrehajtásuk útjába. Ez késztette Lenint augusztus 12-i és 14-i távirata elküldésére (lásd ebben a kötetben 502. old., és Lenin Művei. 35. köt. 1956. 335. old.). — *501*

580 M. Sz. Kedrov Moszkvába utazott, hogy jelentést tegyen az északi helyzetről. De éppen ekkor a Fehér-tengeren megjelent egy angol hajóraj, s ezzel megkezdődtek az intervenciós csapatok akciói a Murman-vidéken. Murmanszk elfoglalása után az angol csapatok Arhangelszket és Vologdát fenyegették (lásd „Visszaemlékezések Vlagyimir Iljics Leninre". 2. rész. 1957. 86—87. old., oroszul).

Lenin meg akarta szervezni „Kotlasz védelmét, ha törik, ha szakad", mivel Kotlaszban igen nagy robbanó-

anyagkészletek voltak felhalmozva, s ezért egy robbantó csoportot küldött Kotlaszba, hogy előkészítsék a kotlaszi lőszerkészletek felrobbantását, és azt az utasítást adta, hogy a válságos pillanatban robbantsák fel a raktárakat. Lenin ugyanakkor utasította a moszkvai körlet katonai parancsnokát, hogy kutassa fel a Moszkvából Uralba küldött nehéztüzérségi üteget, és sürgősen irányítsa át Kedrov elvtárshoz. „Ezért életével felel" — figyelmeztette Vlagyimir Iljics a körletparancsnokot. Az üteget Kotlaszba szállították, és a vörös csapatok megvédték a várost hadi készleteivel, aminek nagy jelentősége volt a polgárháború kimenetele szempontjából északon. — *503*

581 A Népbiztosok Tanácsának a népbiztosságok beszámolási kötelezettségére vonatkozó rendeletét a Népbiztosok Tanácsának 1918 augusztus 29-i ülésén hozták, s Lenin még az ülésen aláírta. — *505*

582 Gulov, parasztból lett vöröskatona levele az „Izvesztyija VCIK" 1919 február 2-i, 24. számában jelent meg. Gulov középparasztokkal folytatott beszélgetések alapján rámutatott arra, hogy „a középparaszt mind a mai napig nem látja világosan a középparaszt helyzetét, és a kommunisták pártjának hozzá való viszonyát". Gulov azzal a kéréssel fordult Leninhez, hogy „magyarázza meg a kommunista elvtársaknak, mi a középparaszt, és milyen segítséget nyújt szocialista kormányunknak, ha világosan megértik, mi a középparaszt". Erről a kérdésről, a pártnak a középparasztsághoz való viszonyáról Lenin részletesebben beszélt a falusi munkáról az OK(b)P VIII. kongresszusán 1919 március 23-án mondott előadói beszédében; ugyanezt a kérdést elemzi a kongresszusnak a középparasztsághoz való viszonyról hozott határozata (Lenin Művei. 29. köt. 1953. 200—213. és 215—218. old.). — *512*

583 *L. D. Trockij* — a leninizmus ádáz ellensége. Lenin és a bolsevikok a kommunista párt egész története során, a párt megalapításától fogva, kérlelhetetlen harcot vívtak a trockizmus mint a mensevizmus egyik válfaja ellen. Trockij elvetette Leninnek azt a gondolatát, hogy a polgári demokratikus forradalomban a proletariátust illeti a vezető szerep, nem hitt a parasztság forradalmi erejében, tagadta a munkások és a parasztok szövetségének lehetőségét és szükségességét. Trockij fellépett azon lenini elmélet ellen, hogy a polgári

demokratikus forradalom átnő szocialista forradalomba, s a „permanens forradalom" antimarxista elméletét hirdette.

Az Októberi Szocialista Forradalom győzelme után Trockij egy ideig színleg egyetértett a párt parasztpolitikájával. Ilyen jellegű az a Lenin által említett levél, amelyet Trockij a középparasztokhoz intézett, s amelyben Trockij megmagyarázta a szovjethatalomnak a középparasztokkal kapcsolatos álláspontját.

Amikor Lenin arról beszél, hogy a parasztkérdésben a napi politikát illetően nincsenek nézeteltérések közte és Trockij között, akkor cikkében nem érinti azokat a nézeteltéréseket, amelyek a parasztkérdésben a teljes szocialista társadalom Szovjetunió-beli felépítésének lehetőségével kapcsolatban merültek fel köztük. Lenin, a párt abból indult ki, hogy helyes parasztpolitika esetén a munkásosztály és a parasztság szilárd szövetsége alapján Oroszországban fel lehet építeni a szocialista társadalmat, Trockij viszont tagadta a szocializmus egy országban való győzelmének lehetőségét, s azt állította, hogy elkerülhetetlen az összeütközés a proletariátus és a parasztság között. Később Trockij nyíltan fellépett a szocializmus országunkban való felépítésének lenini programja ellen, a párt politikája ellen, és a szovjethatalom elleni nyílt ellenforradalmi harc útjára lépett. A kommunista párt szétzúzta a trockizmust és a többi kapitulánst, létrehozta a proletariátus és a parasztság szilárd szövetségét, és a szovjet népet a szocializmus győzelméhez vezette. — *512*

[568] Lenin ezeket a megjegyzéseket valószínűleg a Népbiztosok Tanácsának 1919 március 8-i ülésén írta az Állami Ellenőrzés újjászervezése kérdésének tárgyalása során. Lenin útmutatásai, amelyeket röviden fogalmazott meg ezekben a jegyzetekben, alapjává váltak a Népbiztosok Tanácsa által 1919 március 8-án az Állami Ellenőrzés újjászervezéséről hozott határozatnak. Ez a határozat rámutatott arra, hogy a benyújtott dekrétum-tervezetet át kell dolgozni, s a következő pontokkal kell kiegészíteni:

„a) A munkásszervezetek rendszeres részvétele. b) A proletár elemek közül kiemeltek rendszeres részvétele. c) Röpülő ellenőrzés és más forradalmi rendszabályok bevezetése az aktatologatás kiküszöbölésére. d) A jogok és kötelességek pontos meghatározása más biztosságokkal szemben. e) Az ellenőrző funkciók szigorú elhatárolása a

felügyelettől, oly módon, hogy a felügyelet az illetékes népbiztosságok hatáskörében marad."

A Lenin módosító javaslatai alapján átdolgozott dekrétumot az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1919 április 2-i ülésén hagyta jóvá, és az „Izvesztyija VCIK" 1919 április 12-i, 79. számában tette közzé (lásd „A Munkás-Paraszt Kormány rendelettára", 1919 április 24. 12. sz., oroszul). — *517*

585 Lenin ezt a táviratot akkor küldte el, amikor értesült Luganszk elestéről. Luganszkot a fehérek 1919 május 4-én foglalták el. Lenin ugyanakkor utasította Antonov-Ovszejenkót, hogy azonnal indítson offenzívát a Donyec-medence ellen, és teljesen tisztítsa meg a fehérektől. — *521*

586 *Kun Béla* — magyar kommunista; az 1919-es magyarországi tanácshatalom egyik szervezője és vezetője. A Magyar Tanácsköztársaság 1919 március 21-től augusztusig állt fenn. — *522*

587 Az OK(b)P Központi Bizottsága 1919 május elején, amikor a fehérgárdisták aktív hadműveletei és Grigorjev hetman felkelése következtében rosszabbodott a helyzet a Déli Fronton, határozatot hozott arra vonatkozóan, hogy Ukrajnában legalább 20 000 munkást mozgósítsanak a Déli Front vörös csapatainak feltöltésére. Május 9-én a Központi Bizottság táviratot küldött a Déli Frontra, és utasította a Honvédelmi Tanács megbízottját, hogy hajtsa végre a munkások mozgósítását, szervezzen új alakulatokat és ezekkel töltse fel a Déli Front elitcsapatait.

Az utasítás hangsúlyozta: „A KB a 20 000-res számot minimálisnak, a kéthetes határidőt maximálisnak tartja ahhoz, hogy a Déli Fronton megmentsük a helyzetet. A munkát a legnagyobb erőllyel kell elvégezni. Az önök által hozott rendszabályokról azonnal értesítsenek bennünket. Minden harmadik nap táviratilag értesítsék a Központi Bizottságot az elért eredményekről."

1919 május 16-án a harkovi Szénipari Igazgatóság, a helyi szervezetek megkerülésével, közvetlenül Leninhez fordult azzal a kéréssel, hogy a mozgósítás alól mentesítsék az összes bányamunkásokat. Lenin erre válaszképpen ugyanaznap elküldte ezt a táviratot a Déli Fronton tartózkodó Kamenyevnek. — *523*

588 Lenin Avanyeszovhoz küldött üzenetének a következő előzménye volt. 1919 május 13-án és 14-én a Népbiztosok Tanácsa elnökének címére a Tanács titkárságára két kérvény érkezett, amelyekben a parasztok a helyi hatóságok ténykedéseit panaszolták, mivel azok a kérelmezők véleménye szerint jogtalanul rekviráltak tőlük lovakat. A Népbiztosok Tanácsának titkársága megvizsgálás céljából mindkét kérvényt elküldte a Fővezérkar mozgósítási bizottságához. A mozgósítási bizottság a kérvényeket elküldte a fővárosi ügyek külön bizottságához, s innen kerültek vissza a Népbiztosok Tanácsához, a borítékon a Lenint felháborító megjegyzéssel: „Úgyis sok a munka, nincs időnk apró-cseprő ügyekkel foglalkozni." — *524*

589 Ezt az üzenetet Lenin a híres „Mamontov-portya" napjaiban írta, amikor a Gyenyikin-hadsereg lovasságának, Mamontov vezénylete alatt, sikerült áttörnie csapataink vonalát, s mélyen mögéjük kerülni Tambov és Kozlov (ma Micsurinszk) irányában (1919 augusztus 10—szeptember 19). Lenin az áttörés felszámolásának lehetőségeit mérlegelve, nyilván arra a megállapításra jutott, hogy repülőgépeket lehet felhasználni a lovasság elleni harcban. Az üzenetben említett I. N. Szmirnov abban az időben az ötödik hadsereg Forradalmi Katonai Tanácsának volt a tagja. — *526*

590 A Központi Bizottság következő körleveleiről van szó: „Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának irányelvei a Keleti Front helyzetével kapcsolatban" (lásd Lenin Művei. 29. köt. 1953. 278—281. old.), amelyekben a Központi Bizottság azzal a kéréssel fordult az összes pártszervezetekhez és szakszervezetekhez, hogy „forradalmi módon lássanak munkához, és ne érjék be a régi megszokott módszerekkel".

Az OK(b)P Központi Bizottságának az a körlevele, amelyet 1919 április 29-én rádió és távíró útján küldtek szét a Kolcsak előnyomulása folytán kialakult veszélyes helyzettel kapcsolatban, az összes helyi pártszervezeteket felhívta arra, hogy „a hadsereg kiszolgálásával kapcsolatos munkájukat a legnagyobb erőfeszítéssel végezzék", a lehető legtöbb funkcionáriust állítsák be katonai munkára, ne riadjanak vissza attól, hogy egyes hivatalok működésében időleges fennakadás következik be, „mert a világforradalom pártjához méltatlan gyermetegség lenne, ha most erejét

a békés kulturális munkára pazarolná akkor, amikor a szovjetköztársaság léte forog halálos veszedelemben" („Pravda", 1919 május 1-i, 92. sz.).

Jórészt ugyanezzel a kérdéssel foglalkozott az OK(b)P Központi Bizottságának a pártszervezetekhez intézett levele is: „Mind egy szálig harcra Gyenyikin ellen!" (lásd Lenin Művei. 29. köt. 1953. 445—465. old.).

Végül, amikor szeptember végén kiéleződött a helyzet a Déli Fronton, az OK(b)P Központi Bizottsága újabb körlevéllel fordult a szervezetekhez, s ebben azt követelte, hogy az egész államapparátust állítsák Gyenyikin megsemmisítése ügyének a szolgálatába. — *528*

591 *P. Ohrimenko* — fordító, a Szovjet Írószövetség tagja, így beszéli el e levél megírásának körülményeit: 1919-ben, késő ősszel érkezett Moszkvába a fehérgárdisták által elfoglalt ukrajnai Kamenkából, amint mondotta „olyan szegényen, mint a templom egere". Ezekben a napokban Ohrimenko elvtárs lefordította angolból Edward Carpenter egyik forradalmi költeményét, és elvitte a „Pravdá"-ba. A szerkesztőség titkára akkor Marija Iljinyicsna Uljanova volt. A költeményt elfogadták, és közölték a lap 1919 november 7-i számában. Néhány nap múlva Ohrimenko elvtárs, amikor elment a szerkesztőségbe a honoráriumért, elmondta Marija Iljinyicsnának, milyen súlyos anyagi helyzetben van. Marija Iljinyicsna figyelmesen meghallgatta, s kérte, hogy keresse fel őt másnap. S amikor Ohrimenko elvtárs ismét elment a szerkesztőségbe, Marija Iljinyicsna átadta neki Lenin levelét. Ohrimenko elvtársat hamarosan ellátták mindazzal, amire szüksége volt. — *529*

592 Lenin ezt a feljegyzést a következő alkalomból írta: 1919 december 13-án a Gépgyárak Állami Trösztjeinek Főigazgatósága a Honvédelmi Tanácsnak telefontáviratot küldött, kérve, lássák el takarmánnyal a kulebaki és a vikszuni gyárat, mert azok honvédelmi megrendeléseken dolgoznak, és mert bár a Főigazgatóságnak joga van önálló takarmánybeszerzésre, ilyen irányú erőfeszítései nem jártak eredménnyel, a Közellátási Népbiztosság akadékoskodása és a helyi kormányzósági közellátási bizottságok barátságtalan magatartása és önkényeskedése következtében.

A Honvédelmi Tanács a Főigazgatóság kérését az 1919 december 17-i ülésén megvizsgálta, és 1) határozatot hozott arról, hogy intézkedéseket kell tenni a szóban

forgó gyáraknak takarmánnyal való ellátására, s 2) megbízta D. I. Kurszkijt azzal, hogy készítse el egy kiegészítő körlevélnek a tervezetét a VI. szovjetkongresszus törvényeinek következetes végrehajtása érdekében, népszerű magyarázatokkal, s Kurszkij nyújtsa be ezt a tervezetet a Népbiztosok Tanácsának legközelebbi ülésén. A körlevél tervezete, amelyet Kurszkij a Népbiztosok Tanácsának december 23-i ülésén terjesztett elő, már tartalmazta mindazt, amit Lenin a Kurszkijhoz intézett feljegyzésében megjelölt.

1919 december 23-án ezt a tervezetet a Népbiztosok Tanácsa megvizsgálta, és határozatilag kimondta: a tervezetet küldjék el a népbiztosságoknak véleményezés végett, és ha ellenvélemény nem merül fel, nyújtsák be aláírásra Leninhez. A dekrétumot Lenin 1919 december 30-án írta alá (lásd „A Munkás-Paraszt Kormány rendelettára". 1920. 1—2. sz., oroszul). — *530*

503 A *Honvédelmi Tanácsot* (a Munkás-Paraszt Honvédelmi Tanácsot) az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság hívta életre 1918 november 30-i rendeletével a szovjetköztársaság védelmének irányítására. Ez a rendelet a Honvédelmi Tanácsra azt a feladatot rótta, hogy hajtsa végre az összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 szeptember 2-i rendeletét, amely a szovjetköztársaságot egyetlen katonai táborrá nyilvánította, és hogy a közellátási és közlekedési ügyek, valamint a hadiipar terén vezessen be katonai rendszert. A Honvédelmi Tanács teljhatalommal rendelkezett, hogy a védelem érdekében az ország erőit és eszközeit mozgósítsa. A Honvédelmi Tanács irányította a front utánpótlását, fegyverzettel, élelmiszerrel, ruházattal való ellátását.

A Honvédelmi Tanács vezetője Lenin volt.

A Honvédelmi Tanácsnak tagjai voltak az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság, a Köztársasági Forradalmi Katonai Tanács, a Rendkívüli Közellátási Bizottság, a Közlekedési Népbiztosság, a Közellátási Népbiztosság, az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács képviselői.

A főbb frontok felszámolása után a Honvédelmi Tanácsot 1920 április elején a Munka és Honvédelem Tanácsává szervezték át. A polgárháború befejezése után a VIII. összoroszországi szovjetkongresszus 1920 december 29-i határozata értelmében a Munka és Honvédelem

Tanácsát a Népbiztosok Tanácsának jogai illették meg, s mint ilyen 1936 végéig működött. — *530*

591 Lenin ezt az üzenetet a Kurszkijnak korábban küldött üzenet (lásd ebben a kötetben 531. old.) kiegészítéseképpen írta. Útmutatást ad benne arra vonatkozóan, milyen cikket írjanak a „Bednotá"-ba, de a bürokrácia elleni küzdelemről szóló cikk a „Bednotá"-ban nem jelent meg. — *531*

595 Az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács kommunista frakciójának ülését 1920 március 15-re hívták egybe, hogy megvitassák Tomszkijnak a szakszervezetek feladatairól írott téziseit, amelyek az „Ekonomicseszkaja Zsizny" 1920 március 10-i, 54. számában jelentek meg. Tomszkij téziseit előzőleg megvitatták az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács által alakított bizottságban, ez azonban megtartotta a tézisek összes elvi megállapításait. A tézisek szerzője az iparvállalatok testületi vezetésének álláspontját képviselte, és erre a tételre építette fel a téziseket, amelyeket az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács frakciójának többsége támogatott. Lenin a frakció ülésén több ízben felszólalt, módosító javaslatokat tett vagy bírálta Tomszkij téziseinek egyes pontjait, védelmezve az egyszemélyi felelősség elvét a gazdasági vállalatok vezetésében.

Lenin szükségesnek tartotta a testületi vezetést a munkás-paraszt állam ügyeinek intézésében. De ennek az elvnek minden túlzásba vitelét, huzavonára, felelőtlenségre vezető eltorzítását, a testületi szerveknek kupaktanácsokká való átváltoztatását Lenin igen nagy bajnak tekintette, aminek a legerélyesebben véget kell vetni. „A testületi vezetésnek minden esetben és kivétel nélkül minden körülmények között együtt kell járnia azzal, hogy pontosan megállapítjuk *minden egyes* személy egyéni felelősségét valamely *pontosan* meghatározott munkáért" (lásd Lenin Művei. 29. köt. 1953. 447. old.). — *533*

598 Minthogy a szovjet vállalatok igazgatásának vitathatatlan típusa még nem alakult ki, a teljes egyszemélyi vezetéshez vivő úton az ipar igazgatásának több változatát engedélyezték; ilyen típusok voltak: 1) A vállalat élén a munkások közül kijelölt ügyvezető igazgató áll, mellette műszaki helyettesként egy szakmérnök dolgozik. 2) A vállalat élén a szakmérnök áll, aki a vállalat tényleges vezetője, s mellette

dolgozik a munkások közül kijelölt, kiterjedt jogkörrel felruházott megbízott, aki köteles beavatkozni az igazgatás minden kérdésébe. 3) A szakember igazgató áll a vállalat élén, s helyettese egy vagy két kommunista, akiknek joguk és kötelességük, hogy beavatkozzanak az üzemigazgatás minden kérdésébe, de akik az igazgató rendelkezéseinek végrehajtását nem akadályozhatják meg. 4) A vállalatot szorosan összehangolt kisebb testület vezeti, s az elnök felelős az egész testület működéséért. Az igazgatás szervezésének ezt a formáját az OK(b)P IX. kongresszusa fogadta el (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 562—563. old.). — *535*

[597] Minthogy a német munkások, technikusok és mérnökök tömegesen ajánlkoztak a Szovjet-Oroszországba való áttelepülésre, a szovjet kormány 1920 március 16-án rádióban közölte, hogy előzőleg külön küldöttségeknek kell Oroszországban, a helyszínen megismerniük, milyen életkörülmények várnak az áttelepülőkre. Az 1920 május 6-i kiegészítő rádióüzenet ismét hangsúlyozta annak szükségességét, hogy előzőleg ismerjék meg Szovjet-Oroszország gazdasági viszonyait, minthogy az áttelepülő külföldi munkások sem kaphatnának több bért, mint az orosz munkások.

Ezeknek a rádióüzeneteknek a másolatát Lenin megjegyzésével Miljutyin, a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnökhelyettese elküldte a Munkaügyi Népbiztossághoz, a Külügyi Népbiztossághoz, a Külkereskedelmi Népbiztossághoz és a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnökségi tagjaihoz, hogy a tárgyalások során ezekhez tartsák magukat; a megkötött szerződések csak akkor léphettek érvénybe, ha tartalmazták a Lenin által megjelölt igazoló záradékot.

Minthogy azonban a fent említett szervekben a német munkások Szovjet-Oroszországba való áttelepüléséről folytatott tárgyalások igen lassan haladtak előre, Lenin kénytelen volt még egy feljegyzést küldeni Miljutyinhoz. Lásd ebben a kötetben 538. old. — *537*

[598] Az itt említett „*szakember*" M. A. Boncs-Brujevics professzor, az ismert rádió-szakember, a kitűnő feltaláló, a nyizsnyij-novgorodi városi rádiólaboratórium vezetője.

A nyizsnyij-novgorodi rádiólaboratórium 1920-ban nagy nehézségekkel küzdött; sokan szkeptikusan nézték e kezdeményezést. Csak Lenin személyes közbelépésének és

támogatásának köszönhető, hogy a laboratórium fennmaradt és jelentős szerepet játszott a rádió fejlődésében a Szovjetunióban. A levélben az első rádióadási kísérletekről van szó. Hogy Lenin mennyire szívén viselte és mennyire figyelemmel kísérte a nyizsnyij-novgorodi laboratórium sorsát, arról beszámol P. A. Osztrjakov „Papír és »távolságok nélküli« újság" c. cikkében (lásd „Visszaemlékezések Leninre". 2. rész. 1957. 589—596. old., oroszul). — *539*

599 Daniel De Leon amerikai forradalmi szocialista könyvéről van szó: „Two pages from roman history. I. Plebs Leaders and Labor Leaders. II. The Warning of the Gracchi". Published by the National Executive Committee Socialist Labor Party, New York, 1915, P. 89 („Két lap a római történelemből. I. A plebs vezetői és a dolgozók vezetői. II. A Gracchusok figyelmeztetése". A Szocialista Munkáspárt Országos Végrehajtó Bizottságának kiadása. New York 1915. 89 oldal). De Leon könyve orosz nyelven nem jelent meg. — *542*

600 A. I. Jelizarova így mondja el Lenin e feljegyzése megírásának a történetét: „1920 őszén történt. Ez év januárjától, a Népbiztosok Tanácsa rendeletének megfelelően, osztályomat a Népjóléti Népbiztosságból áthelyezték az Oktatásügyi Népbiztosságba. Nem tudtam azonnal elhatározni magam arra, hogy én is átmegyek: attól tartottam, hogy nem tudok majd együttműködni az oktatásügyi népbiztossal, mert néhány kérdésben más volt a véleményem, mint neki, különösen amikor teljesen váratlanul az Oktatásügyi Népbiztosság egyik, előttem merőben ismeretlen munkatársát nevezte ki helyettesemül, egyik munkatársam helyett. Vlagyimir Iljics azt tanácsolta, próbálkozzam meg a dologgal, s ha nem megy, és nem tudok együttműködni ezzel a helyettessel, akkor harcoljak azért, hogy mást állítsanak a helyére. A dolog valóban nem ment . . ." A. I. Jelizarova közölte ezt Leninnel, aki a Népbiztosok Tanácsának ülésén átadta neki ezt a feljegyzést (A. I. Jelizarova. „Hogyan látta a kortárs Vlagyimir Iljicset a Népbiztosok Tanácsában". „Visszaemlékezések Leninre". 2. rész. 1957. 293—294. old., oroszul). — *543*

601 M. N. Pokrovszkij „Az orosz történelem dióhéjban. I. és II. rész (A legrégibb időktől a XIX. század második felé-

ig)" c. könyvét az Állami Könyvkiadó 1920 decemberében kiadta. — *544*

602 Ezt a táviratot elküldték a Petrográdi Népgazdasági Tanácsnak, a Balti-gyár, a Fémárugyár, az Obuhov-gyár, a Siemens—Schuckert-gyár, a Dnyepri Dél-Oroszországi Kohászati Egyesület gyára, az Északi Kábelgyár és a Fegyvergyár igazgatóságának és üzemi bizottságának, valamint a Legfőbb Népgazdasági Tanács energetikai osztályának, a Legfőbb Népgazdasági Tanács vasipari osztályának, továbbá a moszkvai „Dinamo"-, „Izolátor"- és Kolcsugingyárnak. — *545*

603 Lenin megjegyzéseit Krupszkajának „A politechnikai oktatásról" megfogalmazott téziseivel kapcsolatban írta; Krupszkaja ezeket a téziseket egy beszámolóhoz készítette, amelyet a népművelés kérdéseinek tárgyalására egybehívott pártértekezleten akart tartani. A pártértekezletet az OK(b)P Központi Bizottsága közvetlenül az 1920 december 31-i VIII. szovjetkongresszus befejezése után hívta egybe. Az értekezlet feladatául tűzte ki, hogy anyagokat készítsen elő az OK(b)P X. kongresszusára „a köztársaság oktatásügyének megszervezésével kapcsolatban". Lenin nagy figyelemmel kísérte az értekezlet munkáját. Ezen az értekezleten hangzott volna el Krupszkaja beszámolója a politechnikai oktatásról, de betegsége miatt a beszámolót nem mondhatta el. — *546*

604 *G. F. Grinyko* — ukrajnai oktatásügyi népbiztos — benyújtotta a népoktatás szervezésére vonatkozó tervezetét. E tervezet fő tételei a szerző szavai szerint két fő pontban voltak összefoglalhatók: 1) létre kell hozni 15 éves korig „a szociális nevelés egységes rendszerét, oly módon, hogy összes szervezeti formái (óvodák, gyermekotthonok, hétéves iskolák stb.) a munka elvére épülnek", és 2) 15 éves kor után „kezdődik a speciális képzés valamelyik termelési ágban vagy szervezeti csoportban (ipari, mezőgazdasági, ipargazdasági stb.)"

Ez a tervezet ellentétben állott az OK(b)P oktatásügyi programjával, amely kimondta: „1) Az ingyenes és kötelező általános és politechnikai (a termelés minden fő ágával elméletileg és gyakorlatilag megismertető) oktatás megvalósítása minden fiú- és leánygyermek számára, 17 éves korig ... 8) A szakmai oktatás széleskörű fejlesz-

tése 17 éves kortól kezdve, szoros kapcsolatban az általános politechnikai ismeretekkel" („Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 488—489. old.).

O. J. Smidt, aki abban az időben a Szakoktatási Főigazgatóság elnökhelyettese volt, éppúgy, mint Grinyko, szükségesnek tartotta, hogy az ifjúság szakmai-technikai oktatását „fiatalabb korban kezdjék . . ., vagyis 15 éves korban". Azt bizonygatta, hogy „a termelés érdekei, a gazdasági építés érdekei parancsolóan megkövetelik, hogy megrövidítsék az úgynevezett általánosan művelő, valójában merőben verbális jellegű iskola tanulmányi idejét, és hogy mielőbb áttérjünk a konkrét, speciális oktatásra". Smidt azt az átmeneti intézkedést, amelyet az akkori nehézségek tettek szükségessé, elvvé akarta emelni, és a sajtóban nem a politechnikai, hanem a monotechnikai oktatás mellett szállt síkra, vagyis amellett, hogy egy szakmára tanítsanak. E nézetek bírálatát lásd Lenin Művei. 32. köt. 1953. 119—120. old. — *548*

605 Lenin előadói beszéde az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának terményadóval való helyettesítéséről az OK(b)P X. kongresszusának tizennegyedik ülésén, 1921 március 15-én hangzott el (lásd Lenin Művei. 32. köt. 1953. 222—238. old.). Lenin előadói beszéde alapján a X. kongresszus határozatot hozott arról, hogy az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásáról át kell térni a terményadóra, a hadikommunizmus politikájáról pedig az új gazdasági politikára (nepre). A X. kongresszusnak a nepről hozott határozata biztosította a munkásosztály és a parasztság szilárd gazdasági szövetségét a szocializmus építésének szolgálatában. — *549*

606 Lenin „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" c. könyvéről van szó, 1918-as kiadás, 102. old. (lásd Lenin Művei. 28. köt. 1952. 311—312. old.). — *549*

607 A szovjethatalom elleni kronstadti ellenforradalmi zendülésről van szó, amelyet a fehérgárdisták az eszerekkel, a mensevikekkel és külföldi országok megbízottaival szövetségben 1921 február 28-án szerveztek. A hadihajók legénysége összetételének a romlása és a kronstadti bolsevik szervezet gyöngesége megkönnyítette e zendülés kitörését. A régi matrózok mind a frontra mentek, és az új legény-

ség tanulatlan parasztokból állt, akik a parasztságnak a terményfelesleg beszolgáltatásával való elégedetlenségét juttatták kifejezésre. A kronstadti pártszervezetet meggyöngítették a frontra való sorozatos mozgósítások. E körülmények tették lehetővé az ellenforradalmárok számára, hogy befurakodjanak Kronstadtba és hatalmukba kerítsék a várost. Az a körülmény, hogy Kronstadt a zendülők kezébe került, közvetlenül veszélyeztette Petrográdot. A kronstadti lázadás elfojtására szovjet csapatokat küldtek. A X. pártkongresszus a lázadás felszámolására 300 küldöttet jelölt ki, élükön Vorosilovval. Március 18-án a lázadást teljesen likvidálták. — *549*

608 A „*szegényparaszt-bizottságok*" Ukrajnában a föld nélküli parasztokat és a törpebirtokosokat egyesítették; a szegény- és középparasztság érdekeinek védelmére alakultak; 1920-tól 1933-ig állottak fenn. — *549*

609 Lenin a X. kongresszuson javaslatot terjesztett be, hogy az OK(b)P IX. kongresszusán a szövetkezethez való viszonyról hozott határozatot hatályon kívül helyezzék, mivel ez a határozat a terményfölösleg beszolgáltatásának elvén alapult, a X. kongresszus pedig a terményfölösleg beszolgáltatását terményadóval helyettesítette. A X. kongresszus elfogadta a szövetkezetek kérdésében Lenin által javasolt határozatot (lásd Lenin Művei. 32. köt. 1953. 239—242. old. és „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 657. old.). — *550*

610 Lenin a Munka és Honvédelem Tanácsának 1921 február 28-i rendeletére céloz, amely 10 millió aranyrubelt irányzott elő a legfontosabb közszükségleti cikkek és élelmiszerek külföldi beszerzésére. Az OK(b)P X. kongresszusa Lenin javaslatára határozatot hozott a munkások és az ínséges parasztok helyzetének javításáról (lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 657. old.). — *550*

611 Lenin az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 október 30-i dekrétumára gondol, amely „A gazdák természetbeni adózásáról a mezőgazdasági termékek egy részének beszolgáltatása formájában" címmel az „Izvesz-

tyija VCIK" 1918 november 14-i, 248. számában jelent meg. — *550*

[512] P. Popov a Központi Statisztikai Hivatal anyagai alapján a X. pártkongresszus számára brosúrát írt az adónak és a terményfölösleg kötelező beszolgáltatásának kérdéséről ezzel a címmel: „A gabonatermelés az OSZFSZK-ban és a szövetséges köztársaságokban. (Gabonatermelés)". Lenin e brosúrát idézte előadói beszédében (lásd Lenin Művei. 32. köt. 1953. 236. old.). — *551*

[513] Az ezzel a távirattal analóg első táviratot, ugyanezen címekre, Lenin 1921 május 27-én küldte el (lásd „Leninszkij Szbornyik" XX. köt. 1932. 205. old.). — *554*

[514] Leninnek ez az üzenete válasz Sz. G. Szaid-Galijevnek, a Tatár Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság Központi Végrehajtó Bizottsága elnökének a levelére, amely négy kérdést vetett fel, mégpedig:

„1. Szükség van-e az Oroszországi Szovjet Föderáció kis autonóm köztársaságainak a fennállására általában, és különösképpen a Tatár Autonóm Köztársaság fennállására?

2. Ha »igen«, akkor mennyi időre, más szóval, milyen feladatok végrehajtásáig és milyen célok eléréséig?"

3. Helyes-e az a felfogás, hogy „a korábbi uralkodó nemzet kommunistáinak mint minden tekintetben magasabb színvonalon állóknak, a pedagógus és a dajka szerepét kell játszaniuk azon régebben elnyomott nemzetek kommunistáival és összes dolgozóival szemben, amelyeknek a nevével az illető autonóm köztársaságot (területet, közösséget) jelölik, és hogy e nemzetek kommunistáinak és dolgozóinak fejlődése arányában a volt uralkodó nemzet kommunistái átadják nekik helyüket . . .

4. Minden autonóm köztársaságban, jelen esetben a Tatár Autonóm Köztársaságban, az ottani kommunisták (tatárok) körében két egymástól élesen különváló áramlat (csoportosulás) van: az egyik az osztályharc álláspontját képviseli és az ottani lakosság rétegeinek további osztály-differenciálására törekszik, a másik — kispolgári nacionalista színezetű . . .

Igaz-e, . . . hogy az egész OKP-nek és felső szerveinek az előbbieket kell támogatniuk, az utóbbiakat pedig (amennyiben őszinték és ég bennük az a vágy, hogy a prole-

tárforradalom érdekében dolgozzanak és amennyiben munkájuk hasznos) csak fel kell használni, és egyúttal a tiszta nemzetköziség szellemében kell nevelni, de nem szabad őket az előzőkkel szemben előnyben részesíteni, amint az utóbbi időben történik, mégpedig nemcsak a Tatár Köztársaságban." — *555*

[615] Arról van szó, hogy ismét megkezdték a munkát azok az 1921 május 27-én bezárt gyárak, amelyek az „Elektroplug" rendelésein dolgoztak és azzal voltak kapcsolatban. E gyárak közt újra el kellett osztani a munkát, s új határidőt kellett megállapítani a villamos csörlők legyártására, amelyek termelésében nagy fennakadás mutatkozott. — *556*

[616] *A Munka és Honvédelem Tanácsa mellett működő Rendkívüli Exportbizottságot* 1921 augusztus 10-én szervezték, hogy segítséget nyújtson a Külkereskedelmi Népbiztosságnak az exportalap létrehozásában és koncentrálásában. A bizottság tagjai a Külkereskedelmi Népbiztosság, a Munkás-Paraszt Felügyelet, az Összoroszországi Rendkívüli Bizottság, a Legfőbb Népgazdasági Tanács és a Közellátási Népbiztosság képviselőiből állott. — *557*

[617] *P. E. Klasszon* (1868—1926) — kiváló mérnök, elektrotechnikus, a hidraulikus tőzegtermelés szakértője; a tőzegkitermelés terén számos új találmánya volt. — *558*

[618] Lenin a „*Vízturbinák megrendelése Svédországban*" c. közleményre gondol, amely az „Ekonomicseszkaja Zsizny" 1921 szeptember 2-i, 194. számában jelent meg, s amely szerint az Állami Tervbizottság energetikai szekciójának az ülésén a volhovi és szviri építkezések turbina-berendezésének a tervezetére vonatkozó szakértői vélemény megtárgyalása során bejelentették, hogy a vízturbinákat meg lehetett volna rendelni a svéd „Nitves és Holm"-gyárnál, amely fölött 1921 július 1-től teljesen a szovjet kormány rendelkezett; ennek a gyárnak nagy turbinaszerelő csarnoka volt, amely megrendelések hiányában állt. Az ülésen megállapították, hogy a vízturbina-rendelés formaságainak lassú intézése miatt improduktíven kell fenntartani a gyár turbinaszerelő csarnokát. Az energetikai szekció elhatározta, hogy intézkedik a megrendelés gyors nyélbeütése iránt, és az Állami Tervbizottság elnöksége útján ezt a kérdést

felveti a Népbiztosok Tanácsának legközelebbi ülésén. Lenin beavatkozása meggyorsította a kérdés megoldását. — *558*

[619] *V. A. Mihelsz* — újságíró, „Koldus milliárdosok" c. kis cikkében rámutatott arra, milyen égbekiáltó rendetlenség van a Moszkva—Kazán vasútvonal Lizino állomásán levő raktárakban, ahol nem vettek nyilvántartásba 2½ millió pud fémet, drága gépeket és felszerelést, s mindezek szabad ég alatt álltak és rongálódtak.

P. A. Bogdanov, a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnöke átadta Leninnek (válaszul Lenin szeptember 15-i levelére) I. K. Jezsovnak, a Legfőbb Népgazdasági Tanács állami raktárigazgatósága vezető jének a jelentését ; Jezsov panaszkodott, hogy nincs elég raktárhelyiség, a kérdés sok szervhez tartozik, és az egyes hivatalok egymást marják a raktárhelyiségekért. Lenin válaszát Jezsovnak a raktárügyben adott feljegyzésére lásd Lenin Művei. 35. köt. 1956. 507—508. old. — *560*

[620] A Munka és Honvédelem Tanácsának 1921 október 14-i üléséről van szó, amelyen megvitatták a Munka és Honvédelem Tanácsa Közlekedési Főbizottságának 1921 június—augusztusra vonatkozó jelentését. Ez a jelentés rámutatott arra, hogy a vasúti és hajózási javítóműhelyek termelékenysége erősen csökkent az ellátási és pénzügyi nehézségek miatt, és azon anyagok és alkatrészek hiányában, amelyeket jórészt a Legfőbb Népgazdasági Tanács közlekedési üzemeinek kellett volna szállítaniuk. Ennek következtében az üzemképtelen mozdonyok százalékaránya 60,1%-ra, az üzemképtelen vagonoké pedig 27,6%-ra emelkedett, s ez fennakadást okozott a közlekedés helyreállítására irányuló munkában, sőt azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a közlekedés a következő hónapokban részben leáll. A Munka és Honvédelem Tanácsának határozata alapján külön bizottságot hoztak létre, amelynek a feladata volt 1) sürgősen kidolgozni a szükséges intézkedéseket és megállapítani különösen azt, hogy elsősorban miként lehet ellátni élelemmel, nyersanyaggal és fűtőanyaggal a legfontosabb üzemeket, 2) megállapítani, milyen intézkedéseket kell tenni annak érdekében, hogy kiküszöböljék az A és B kategóriájú vasúti műhelyeknek és a Legfőbb Népgazdasági Tanács

súlyponti üzemeinek a munkája közötti szembeszökő különbséget.

Amikor Lenin alább azt mondja, hogy „*Ön* fog felelni ezért az »elnökért«", akkor Trojanovszkijra gondol, aki elnöke volt a Munka és Honvédelem Tanácsa raktárügyi bizottságának, amely 1921 október 14-én alakult. — *561*

[621] *A politikai népművelési bizottságok II. országos kongresszusát* 1921 október 17—22-én tartották Moszkvában. A kongresszuson 310 küldött vett részt. Lenin előadói beszéde az 1921 október 17-i esti ülésen hangzott el (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 43—63. old.). — *562*

[622] *1920. VII. 19.* — az analfabetizmus megszüntetésére alakult összoroszországi rendkívüli bizottságot életre hívó dekrétum kiadásának napja. A bizottságot az Oktatásügyi Népbiztosság mellett hozták létre, öt tagja volt, akiket a Népbiztosok Tanácsa hagyott jóvá; a bizottságnak volt egy állandó tanácskozása, amelyen a következő szervek képviseltették magukat: az OK(b)P Központi Bizottságának falusi osztálya, az OK(b)P Központi Bizottságának nőosztálya, a Komszomol Központi Bizottsága, az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács, a Köztársasági Forradalmi Katonai Tanács Politikai Igazgatósága és az Általános Katonai Kiképzési Osztály (lásd „Izvesztyija VCIK" 1920 július 24-i, 162. sz.). — *562*

[623] A mezőgazdasági bérlet és koncesszió kérdésében Kurszkijhoz intézett levél a IX. szovjetkongresszus előkészítésének időszakából való; ez a kongresszus napirendre tűzte a mezőgazdaság stabilizálására és fejlesztésére irányuló intézkedések kérdését. Az addig érvényben levő törvények (a II. szovjetkongresszusnak a földről hozott dekrétuma, a föld szocializálására vonatkozó törvény) teljesen eltiltották a földbérletet. Az új gazdasági politikára való áttérés és a paraszti földművelés stabilizálásának és fejlesztésének szükségessége folytán felvetődött a földbérlet részleges engedélyezésének a kérdése. A IX. szovjetkongresszus ebben a kérdésben ilyen értelmű határozatot hozott. A kongresszus a Földművelésügyi Népbiztosságot azzal is megbízta, hogy vizsgálja felül az érvényben levő agrártörvényeket, és az új gazdasági politika alapelveivel összhangban dolgozza ki az agrártörvények kódexét.

Az OSZFSZK-nak a Földművelésügyi Népbiztosság és az Igazságügyi Népbiztosság által együttesen kidolgozott földtörvénykönyvét a IX. szovjetkongresszuson választott Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság IV. ülésszaka fogadta el 1922 októberében (lásd Lenin beszédét ennek az ülésszaknak záróülésén; Lenin Művei. 33. köt. 1953. 390. old.). E törvénykönyv értelmében földhaszonbérlet csak annak engedélyezhető, aki a bérelt földet maga műveli („bérleti szerződés alapján senki sem kaphat több földet, mint amennyit saját parcelláján kívül megművelni képes saját gazdasága erejével"), s azt is rövid határidőre („nem hosszabb időre, mint amennyi szükséges a bérelt földön egy vetésforgóhoz (háromnyomásos rendszer esetén — 3 év, négynyomásos rendszer esetén — 4 év stb.), és megfelelő vetésforgó hiányában — legfeljebb 3 évre"), s amellett a bérbeadáshoz csak olyan munkagazdaságoknak volt joguk, amelyek „átmenetileg meggyöngültek az elemi csapások következtében... vagy pedig mezőgazdasági felszerelés, illetve munkaerő hiánya következtében, továbbá a munkaerő olyan megfogyatkozása következtében, amelyet haláleset, mozgósítás, a választás révén vállalt állami vagy községi szolgálat, a gazdaságnak kenyérkereset céljából való elhagyása stb. idézett elő".

A koncesszió engedélyezését a mezőgazdaságban külön törvények szabályozták. — *564*

624 Lenin az OK(b)P történetével kapcsolatos megjegyzéseit a munkás-egységfront taktikájának megvitatásával kapcsolatban írta. Először ezt a kérdést a párt Központi Bizottsága vitatta meg 1921 december 1-én. A KB jóváhagyta a II., a két és feles és az amszterdami Internacionáléhoz tartozó munkásokkal való közös akciók irányvonalát. Ennek a kérdésnek a megvilágításával külön pont (a 19. pont) foglalkozik azokban a tézisekben, amelyeknek tárgya „A munkás-egységfront és a második, a két és feles és az amszterdami Internacionáléhoz tartozó munkásokhoz, valamint az anarcho-szindikalista szervezeteket támogató munkásokhoz való viszony" volt. A téziseket elfogadta a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága, és csatlakozott hozzájuk az OK(b)P tizenegyedik összoroszországi konferenciája (1921 december 19—22). A téziseket részletesebben megvitatta és elfogadta a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának első

kibővített plénuma (február 21—március 4), és jóváhagyta a Kommunista Internacionálé IV. kongresszusa.

A tézisek fent említett 19. pontját lásd „Az SZKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész. 1954. 682—683. old. — *565*

[625] A bolsevikok és a mensevikek szavazatainak számaránya az OSZDMP II. kongresszusán, ahol a 20 bolsevik küldöttnek 24 szavazata, a mensevikeknek pedig a „Rabocseje Gyelo" két hozzájuk húzó küldöttének és az 5 bundistának a kivonulása után 20 szavazatuk volt; összesen — 44 szavazat. — *567*

[626] A „*Két kongresszus — két párt*" utalás az OSZDMP bolsevik III. kongresszusára, amely 1905 április—májusban Londonban zajlott le, valamint a mensevikeknek az azzal egyidejűleg Genfben tartott konferenciájára. — *567*

[627] Lenin itt arra gondol, hogyan oszlottak meg a szavazatok a IV. (stockholmi, „egyesítő") és az V. (londoni) pártkongresszuson, vagyis abban az időszakban, amikor a bolsevikok és a mensevikek formailag egy párt keretében működtek, egy Központi Bizottsággal, rendszeres időközökben megtartott konferenciákkal stb.

A IV. kongresszuson 112 szavazati joggal rendelkező küldött közül a bolsevikoknak 46 szavazatuk volt, a mensevikeknek 62, a többi szavazat a frakción kívüli szociáldemokratáké volt. A mensevikek tehát túlsúlyban, bár jelentéktelen túlsúlyban voltak, és a kongresszus számos kérdésben mensevik jellegű határozatot hozott. Lenin ezzel a kongresszussal kapcsolatban a párthoz intézett felhívásban ezt írta: „A kongresszus ama határozatai ellen, amelyeket hibásaknak tartunk, eszmei harcot kell folytatnunk, és ezt meg is fogjuk tenni. Azt azonban kijelentjük az egész párt színe előtt, hogy ellene vagyunk minden néven nevezendő szakadásnak. Az az álláspontunk, hogy mindenki köteles alávetni magát a kongresszus határozatainak... Mindazokat, akik velünk egy nézetet vallanak, arra hívjuk fel, hogy vessék alá magukat a kongresszus határozatainak, és folytassanak ilyen eszmei harcot" (lásd Lenin Művei. 10. köt. 1954. 322., 323. old.). Ezen a kongresszuson csupán a párt *formai* egyesítése történt meg. A bolsevikok és a mensevikek lényegében megmaradtak nézeteik mellett, külön szervezeteik voltak.

Az V. kongresszuson 336 szavazati és tanácskozási joggal rendelkező küldött jelent meg. Ezek közül: 105 bolsevik, 97 mensevik, 57 bundista, 44 lengyel szociáldemokrata, 29 lett szociáldemokrata, 4 „frakciónkívüli". A bolsevikok maguk mellé állították a lengyeleket meg a letteket, és a kongresszuson szilárd többségük volt. A kongresszus minden elvi kérdésben bolsevik határozatokat fogadott el. A kongresszus által megválasztott Központi Bizottság 5 bolsevikból, 4 mensevikből, 2 lengyel és 1 lett szociáldemokratából állott. A KB póttagjainak 10 bolsevikot, 7 menseviket, 3 lengyel és 2 lett szociáldemokratát választottak meg.

A kongresszus a bolsevizmus nagy győzelme volt a párt opportunista szárnya, a mensevikek fölött. Az OSZDMP V. kongresszusáról lásd Lenin „A polgári pártokhoz való viszony" c. cikkét (Lenin Művei. 12. köt. 468—507. old.). — *567*

[628] A „Marxizmus és likvidátorság" c., 1914-ben kiadott gyűjtemény, amelyre Lenin itt céloz, adatokat közölt a *munkásgyűjtésekről*, amelyeket a munkások, mind a bolsevikok, mind a likvidátorok hívei, különböző célokból szerveztek. Ezeknek a gyűjtéseknek az adatai megcáfolhatatlanul bizonyították, hogy a munkások többsége a bolsevikokat követi. A különböző üzemek és iparágak sztrájkolóinak a támogatására, a terrorcselekmények áldozatai részére, a munkásmozgalom különböző más szükségleteire rendezett gyűjtések, amelyek a bolsevik és a likvidátor duma-frakció részvételével folytak, a következő számadatokat eredményezték az 1913 október és 1914 június 6 közötti időszakban (a bolsevik és a likvidátor lapok beszámolói szerint): a bolsevik frakció útján —12 891 rubel 24 kopejka (a munkáscsoportok száma — 1295), a likvidátorok frakciója útján — 6114 rubel 87 kopejka (a munkáscsoportok száma 215), s a nem munkás bolsevikoktól az egész pénz 6%-a, míg a nem munkás likvidátoroktól a gyűjtött összeg 46%-a származott. A munkássajtó javára rendezett csoportos munkásgyűjtések száma így oszlott meg (1914 májusáig): a bolsevik lapok mellett („Pravda", „Rabocsij Puty") — kereken 6000 munkáscsoport, a likvidátor lap (a „Lucs") mellett mindössze 1½ ezer (lásd Lenin Művei. 20. köt. 1955. 391—398. old.). — *567*

[629] A *1½ millió* és *9 millió* azoknak a szavazatoknak az arányát

mutatja, amelyeket a mensevikek és a bolsevikok 1917 novemberében az alkotmányozógyűlési választásokon kaptak. Részletesebben idézi ezeket a számadatokat Lenin „Az alkotmányozógyűlési választások és a proletárdiktatúra" c. cikkében (Lenin Művei. 30. köt. 1953. 246—270. old.). — *567*

630 1921 októberében és novemberében a Fowler-rendszerű ekék gyártásában mutatkozó huzavona nem került le a Munka és Honvédelem Tanácsának napirendjéről. A Legfőbb Népgazdasági Tanács fémipari osztályának a kollégiuma, amelyet a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnöksége 1920 májusában megbízott a Fowler-ekék gyártásával, megengedhetetlen könnyelműséget és nemtörődömséget tanúsított ebben az ügyben, s emiatt az ekék gyártási terve már eleve kudarcra volt ítélve. Az egész gyártás összefogására létrehozott rendkívüli hármasbizottság merőben formálisan kezelte az ügyet, jelentések irogatására és mindenféle hivatalos levelezésre szorítkozott, nem merte jelenteni a felső szerveknek, hogy a terv teljesítése lehetetlen, s nem szabad több pénzt költeni a további munkákra, egyetlenegyszer sem tájékoztatta a valóságos helyzetről sem a Munka és Honvédelem Tanácsát, sem pedig a Népbiztosok Tanácsát. Csaknem két éven át nagy összegeket költöttek erre, s az eredmény mindössze öt próba-eke volt, a programba vett 2000 helyett. Ennek az egész huzavonának az ügyét átadták a moszkvai katonai törvényszéknek, amely 1922 január elején bebizonyítottnak minősítette a Legfőbb Népgazdasági Tanács és a Földművelésügyi Népbiztosság több munkatársa ellen emelt vádat, amely szerint nem vették elég komolyan a rájuk bízott feladatokat, de a bíróság a gazdaság helyreállítása során szerzett érdemeiket figyelembe véve úgy döntött, hogy nem szab ki rájuk büntetést. Ezenkívül ugyancsak a törvényszék javaslatára a Munka és Honvédelem Tanácsa a Legfőbb Népgazdasági Tanács elnökségét és a Földművelésügyi Népbiztosság kollégiumát megrótta azért, hogy nem kezelte eléggé komolyan a Fowler-ekék gyártásának ügyét (lásd Leninnek P. A. Bogdanovhoz intézett 1921 december 23-i levelét; ebben a kötetben 569—571. old.). — *568*

631 *M. A. Lomov* és *B. E. Sztyunkel* a Legfőbb Népgazdasági Tanács fémipari osztálya kollégiumának voltak a tagjai. — *571*

[632] *M. I. Unkszov* — mérnök, a Földművelésügyi Népbiztosság gépesítési osztályát vezette, és elnöke volt a Fowler-ekék gyártására alakított rendkívüli hármasbizottságnak. — *571*

[633] *P. P. Iljin* — a 4. sz. Állami Automobilgyár vezetője, a gyár egykori tulajdonosa. Ez a gyár kapta meg a Fowler-ekékre vonatkozó megrendelés egy részét, de a megrendelést nem teljesítette. — *571*

[634] Lenin a Munka és Honvédelem Tanácsának egyik ülésén írta ezt a feljegyzést G. I. Kruminnak, az „Ekonomicseszkaja Zsizny" főszerkesztőjének. Ebben az időben az „Ekonomicseszkaja Zsizny" már a Munka és Honvédelem Tanácsának a sajtószerve volt, és Lenin ebben a feljegyzésben rövid útmutatásokat ad a lap további irányvonalát illetően; útmutatásait részletesebben kifejtette „Levél az »Ekonomicseszkaja Zsizny« szerkesztőségének" c., 1921 szeptember 1-i írásában (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 17—19. old.). — *572*

[635] A „Pravda" és az „Izvesztyija VCIK" 1922 február 3-i számában jelent meg a következő távirat: „*Hannover*, január 31 (Rádió). A Nemzetközi Vasmunkás Szövetség a Rómában április 21-re kitűzött nemzetközi munkáskongresszus egybehívására alakult bizottságnak azt javasolta, hogy háború esetén hirdesse meg a szervezett munkástömegek általános sztrájkját. A Vasmunkás Szövetség külön bizottságot választott javaslata erőteljes propagálása céljából." Ezt a határozatot az amszterdami Szakszervezeti Internacionáléhoz tartozó Nemzetközi Vasmunkás Szövetség Központi Bizottságának bécsi konferenciája fogadta el. — *573*

[636] Ez a feljegyzés válasz azokra az ellenvetésekre, amelyeket Cjurupa tett Leninnek a Népbiztosok Kistanácsának adandó utasítás tervezetével kapcsolatos javaslataira (lásd Lenin Művei. 35. köt. 1956. 526. old.). — *575*

[637] 1922 elején a fogyasztási szövetkezet funkcionáriusai között nézeteltérések keletkeztek a szervezeti felépítés kérdésében. Felmerült az a kérdés, hogy a munkásszövetkezet váljon ki az általános szövetkezetből. Szövetkezeti körökben és magában a vezetőségben már csaknem el volt döntve ez a kérdés. Akkor Tyihomirov elvtárs, a fogyasztási

szövetkezet egyik funkcionáriusa, ismertette Leninnel a szövetkezeti körök hangulatát. Leninnek ez az üzenete válasz az ő közlésére. — *578*

[638] Szkvorcov-Sztyepanov „Az OSZFSZK villamosítása a világgazdaság átmeneti szakaszával kapcsolatban" c. könyvéről van szó, amely 1922-ben jelent meg Lenin és Krzsizsanovszkij előszavával. — *579*

[639] Cunow „Ursprung der Religion und des Gottesglaubens" („A vallás és az istenhit keletkezése") c. könyve, amelyet 1913-ban adtak ki Németországban, s amelyet Szkvorcov-Sztyepanov fordított le oroszra 1919-ben, ugyanabban az évben jelent meg a „Kommunyiszt" könyvkiadónál. — *579*

[640] Dr. G. Respondek „Weltwirtschaftlicher Stand und Aufgaben der Elektroindustrie". Berlin 1929. c. könyvének táblázatáról van szó, amely néhány iparág villamosításának a fokát mutatja az Egyesült Államokban, s amelyet Szkvorcov-Sztyepanov műve 97. oldalán idéz. Az „Energiaszükséglet lóerőben" rovatban — a pamutipar, az elektrotechnikai ipar, öntödék és gépgyárak rubrikák alatt — azonos számok szerepelnek — 1 585 953, és ez ébresztett kétségeket Leninben.

E számok azonosságával kapcsolatban Szkvorcov-Sztyepanov a táblázathoz írt jegyzetében ezt írja: „Ezek a számok teljes egyenlőségük miatt kétségeseknek látszanak. A táblázat Respondek könyvéből származik, 3. old. Ő maga eléggé gondos szerző. Valószínű, hogy ezeket az adatokat amerikai forrásokból vette át, amelyek nem mindig elég megbízhatóak."— *579*

[641] Leninnek Szkvorcov-Sztyepanov „Az OSZFSZK villamosítása a világgazdaság átmeneti szakaszával kapcsolatban". Goszizdat 1922. c. könyvéhez írt előszaváról van szó (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 237—239. old.). — *579*

[642] Az 1922. III. 27-én mondott beszéd tervezete annak a politikai beszámolónak a tervezete, amelyet Lenin az OK(b)P Központi Bizottsága nevében a XI. pártkongresszuson tartott (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 257—304. old.). — *580*

[643] Leninnek arról a beszédéről van szó, amelyet 1922 március 6-án a szovjetköztársaság nemzetközi és belpolitikai hely-

zetéről a vasmunkások összoroszországi kongresszusának kommunista frakciójában tartott (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 203—218. old.). — *580*

644 „*Szmena Veh*" — ellenforradalmi cikkgyűjtemény, 1921 júliusában jelent meg Prágában. Szerzői (N. V. Usztrjalov, J. V. Kljucsnyikov, J. N. Potyehin, Sz. Sz. Lukjanov, A. V. Bobriscsev-Puskin, Sz. Sz. Csahotkin) — a szovjetellenes fehéremigráns táborhoz tartozó értelmiségi körök képviselői, akik miután meggyőződtek róla, hogy semmi remény sincs a szovjethatalom megdöntésére, külföldi katonai intervenció útján a szovjet állam belső elfajulására számítottak. — *581*

645 A. Todorszkij „Egy év puskával és ekével" c. könyvéről van szó, amelyet a veszjegonszki kerületi végrehajtó bizottság adott ki 1918-ban. Lenin „Egy kis kép nagy kérdések tisztázására" c. írásában idézi ebből a könyvből azt a részt, amelyet a könyv 62. oldalán aláhúzott (lásd Lenin Művei. 28. köt. 1952. 403. old.). Todorszkij könyvének Lenin aláhúzásait tartalmazó példányát a Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltára őrzi. — *581*

646 A Moszkvai Fogyasztási Szövetkezet és a Külkereskedelmi Népbiztosság közötti konfliktusról lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 287—294. old. — *581*

647 „*A fehér tehén másolata*" — Lenin ügyvédi gyakorlatában előfordult esetről van szó, amelyet Lenin a XI. pártkongresszuson az OK(b)P Központi Bizottságának politikai beszámolójában mondott el (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 290—291. old.). — *581*

648 A. D. Cjurupa betegsége következtében nem vehetett részt a Munkás-Paraszt Felügyelet munkájában. — *589*

649 Sztálin ebben az időben az OK(b)P Központi Bizottságának főtitkára volt. — *589*

650 O. A. Jermanszkij „Tudományos munkaszervezés és Taylor-rendszer" c. könyvéről van szó (Goszizdat 1922.). Leninnek e könyvre vonatkozó recenzióját lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 365—366. old. — *590*

[651] N. N. Kresztyinszkij ebben az időben az OSZFSZK berlini követe volt. — *590*

[652] Hincsuk „A Szövetkezeti Központ az új gazdasági politika viszonyai között" c. könyvét, amelyről itt Lenin beszél, a Fogyasztási Szövetkezetek Összoroszországi Központi Szövetsége adta ki 1922 végén. Lenin megjegyzéseit a szerző figyelembe vette, és a brosúra végleges szövegébe részben beiktatta. — *592*

[653] Ez a tervezet Lenin „Az oroszországi forradalom öt éve és a világforradalom távlatai" c. beszédének a tervezete; ezt a beszédet Lenin német nyelven mondotta el 1922 november 13-án a Kommunista Internacionálé IV. kongresszusának délelőtti ülésén (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 417—432. old.). — *593*

[654] A Kommunista Internacionálé IV. kongresszusán azon szónokok jegyzékében, akik „Az oroszországi forradalom öt éve és a világforradalom távlatai" kérdésében felszólaltak, Lenin úgy szerepelt, mint a fő referátum előadója, de huzamos betegsége (1922 május 26-tól október 2-ig) következtében nem tudott hosszú beszámolót tartani az egész témáról, s ezért csupán rövid vitaindító előadást vett tervbe a téma egyik részéről, nevezetesen a népről. — *593*

[655] Lenin itt „A »baloldali« gyerekességről és a kispolgáriasságról" c. cikkéből vett idézetre gondol (lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 335. old.). Ezt az idézetet nyilván a „Napjaink fő feladata" — „A »baloldali« gyerekességről és a kispolgáriasságról" (a Munkás- és Vöröskatonaküldöttek Petrográdi Szovjetjének kiadása, 1918. 16. old.) alapján idézte. E brosúrának azt a példányát, amelyben alá vannak húzva a Lenin által a beszámoló tervezetében és a Kommunista Internacionálé IV. kongresszusán tartott beszámolójában említett helyek, a Marxizmus—Leninizmus Intézetének levéltára őrzi. — *593*

[656] Lásd Lenin Művei. 27. köt. 1952. 336—337. old. — *593*

[657] Lenin „A kommunista pártok szervezeti felépítéséről, munkájuk módszereiről és tartalmáról" a Kommunista Internacionálé III. kongresszusán 1921-ben elfogadott

határozatára gondol. Lenin részletes véleményét e határozatról lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 430—432. old. — *594*

[558] Lenin 1922 decemberének első felében írta ezt a beszédvázlatot; a beszédet a X. országos szovjetkongresszuson akarta elmondani. Lenin e december 15-i beszéddel kapcsolatban levelet írt Sztálinnak a Központi Bizottság tagjai számára (lásd Lenin Művei. 33. köt. 1953. 460. old.). De a betegség megakadályozta Lenint abban, hogy a kongresszuson felszólaljon. — *596*

[559] Az itt megadott számokat Lenin a következő mű bevezetéséből vette: „Új utakon. Az új gazdasági politika eredményei 1921—1922-ben". II. füzet. Pénzügy. A Munka és Honvédelem Tanácsának Bizottsága szerkesztésében megjelenő művek. A Munka és Honvédelem Tanácsának kiadása. Moszkva 1923.

Az említett bevezetés XI. oldalán a következő bekezdés olvasható:

„1922-ben azonban az áremelkedés jelentősen elmaradt a bankjegyforgalom növekedéséhez képest, *ebben* mutatkozott meg a kiszélesedő áruforgalom hatása. Júniustól novemberig az áremelkedés a következő arányban maradt el a bankjegyforgalomtól:

1920-ban 16%-kal
1921-ben 50%-kal
1922-ben 60%-kal."

Ezeket a számokat, amelyek a rubel stabilizálódási tendenciáját mutatják, Lenin nyilván azért idézte, hogy alátámassza vázlatának előző, 8. pontját: „*Pénzügyek. Kis lépés* előre". — *596*

[560] Lenin itt valószínűleg Kin „»Szakemberek« (Statisztikai tanulmány)" c. cikkére gondol, mely a „Pravda" 1922 szeptember 3-i, 197. számában jelent meg. — *597*

[561] A „*Levél a kongresszushoz*", „Végrendelet" címmel ismeretes; ezt a levelet Lenin 1922 december 23 és 26 között, a „Kiegészítést az 1922 december 24-i levélhez" pedig 1923 január 4-én diktálta le.

Ez a levél, éppúgy, mint az utána közölt „Az Állami Tervbizottságnak törvényhozó funkciókkal való felruhá-

zásáról" c. levelek Lenin utolsó, programadó jelentőségű írásaihoz csatlakoznak, nevezetesen a „Naplójegyzetek", „A szövetkezetekről", „Forradalmunkról (N. Szuhanov feljegyzéseivel kapcsolatban)", „Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet (Javaslat a XII. pártkongresszusnak)", „Inkább kevesebbet, de jobban" c. írásokhoz, amelyeket 1923 január—február folyamán diktált, és amelyek ugyanakkor jelentek meg a „Pravdá"-ban (lásd Lenin Művei. 33. köt.).

Lenin szükségesnek tartotta, hogy ezt a levelet halála után a soron következő pártkongresszus tudomására hozzák. Lenin kívánságának megfelelően a levelet felolvasták az 1924 május 23 és 31 közt lezajlott XIII. pártkongresszus küldöttei előtt. A XIII. pártkongresszus akkor egyhangúlag olyan határozatot hozott, hogy nem hozza nyilvánosságra ezt a levelet, mivel Lenin a kongresszushoz intézte és nem kinyomásra szánta.

Lenin fenti leveleit az SZKP Központi Bizottságának határozata értelmében ismertették az SZKP XX. kongresszusának küldötteivel, majd pedig szétküldték a pártszervezetekhez.

Az SZKP Központi Bizottságának határozata alapján a levelek 1956-ban megjelentek a „Kommunyiszt" 9. számában, és kiadták külön brosúrában is nagy példányszámban. — *599*

[662] Pjotr Sztruve Prágában 1922-ben megjelent „Russzkaja Miszl" c. fehérgárdista folyóiratának politikai szemlefrója nem Sz. F. Oldenburg volt, ahogy a levélben szerepel, hanem Sz. Sz. Oldenburg.

Sz. F. Oldenburg — neves orosz orientalista, 1922-ben a Tudományos Akadémia örökös főtitkára volt (lásd Nagy Szovjet Enciklopédia, 2. kiad. 31. köt. 7. old.). — *602*

[663] Zinovjevnek és Kamenyevnek a párt Központi Bizottsága 1917 október 10-i (23-i) és 16-i (29-i) ülésén tanúsított kapituláns magatartásáról van szó, amikor ők Leninnek a fegyveres felkelés azonnali előkészítésére vonatkozó határozati javaslata ellen szólaltak fel és szavaztak. Amikor a KB mindkét ülésén kudarcot szenvedtek, Kamenyev és Zinovjev október 18-án a mensevikek „Novaja Zsizny" c. lapjában bejelentették, hogy a bolsevikok felkelést készítenek elő, és hogy ők a felkelést kalandnak tartják. Ezzel elárulták Rodzjankónak és Kerenszkijnek a legnagyobb párt-

titkot, a Központi Bizottságnak azt a határozatát, hogy a legközelebbi időben felkelést szervez. Lenin ugyanaznap „Levél a bolsevik párt tagjaihoz" c. írásában elítélte ezt az eljárást, s hallatlan sztrájktörésnek nevezte (lásd Lenin Művei. 26. köt. 1952. 213—216. old.). — *603*

604 Az „*autonomizálás*" — az az elgondolás, hogy a szovjetköztársaságok az OSZFSZK-ba való belépésük útján az autonómia alapján egyesüljenek. Ez a gondolat volt az alapja „Az OSZFSZK és a független köztársaságok kölcsönös viszonyáról" szóló határozattervezetnek, amelyet Sztálin terjesztett be és amelyet 1922 szeptemberében fogadott el a Központi Bizottságnak az az albizottsága, amely a KB plénumára előkészítette az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság, az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaság, a Belorusz Szocialista Szovjet Köztársaság és a Kaukázuson túli Föderáció további kölcsönös viszonyának kérdését. Lenin 1922 szeptember 27-én a Politikai Iroda tagjaihoz intézett levelében keményen megbírálta ezt a tervezetet. A kérdésnek elvileg más megoldását javasolta: valamennyi szovjetköztársaság, köztük az OSZFSZK önkéntes egyesülését egy új államalakulatban — a Szovjet Köztársaságok Szövetségében — a teljes egyenjogúság alapján.

„... Mi — írta Lenin — egyenjogúaknak valljuk magunkat az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársasággal és a többi köztársasággal, és velük együtt és velük egyenlő alapon új szövetségbe, új föderációba lépünk ..." A Központi Bizottság albizottsága Lenin útmutatásainak megfelelően átdolgozta a határozattervezetet. A Lenin útmutatásaiból kiinduló új tervezetet 1922 októberében a párt Központi Bizottságának plénuma jóváhagyta. A Központi Bizottság határozata alapján megindult a köztársaságok egyesülését előkészítő munka. 1922 december 30-án az SZSZKSZ szovjetjeinek I. kongresszusa elfogadta a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulását kimondó történelmi jelentőségű határozatot.

Lenin, minthogy rendkívül nagy jelentőséget tulajdonított a nemzetiségi politika helyes végrehajtásának és a szovjetkongresszuson elfogadott Nyilatkozat és Szerződés gyakorlati megvalósításának, 1922 december 30-án és 31-én tollba mondott egy levelet „A nemzetiségek, illetve az »autonomizálás« kérdéséhez". Lenin levelét felolvasták az OK(b)P 1923 áprilisában tartott XII. kong-

resszusán, a küldöttségek vezetőinek az ülésén. A kongresszus határozatot hozott „A nemzeti kérdésről". A határozat Lenin útmutatásain alapult. — *614*

665 Az OK(b)P Központi Bizottságának 1922 októberében és decemberében tartott plénumairól van szó. A plénumok napirendjén az SZSZKSZ megalakulásának a kérdései szerepelnek. — *614*

NÉVMUTATÓ

A

A. A., Alekszandr Alekszandrovics — *lásd* Bogdanov A.
A. M. — *lásd* Gorkij A. M.
Abel — *lásd* Jenukidze A. Sz.
Abram — *lásd* Szkovno A.
Abramovics A. J. — 424, 426
Adler F. — 32, 34
Adler V. — 62, 280
Akszelrod-Gurevics V. P. (Vera Pavlovna) — 16, 32
Akszelrod L. I. (L. I., Ortodox) — 29, 61, 64, 66, 74—75
Akszelrod P. B. (P. B., P. B—cs, Pavel Boriszovics) — 7—8, 9—10, 11, 12—13, 16—17, 18—20, 22, 23, 26—27, 28—29, 30, 31—32, 33, 34, 44, 58—59, 61—63, 64, 66—67, 68—69, 70—71, 78, 82, 83—84, 85—86, 95, 309, 315, 317, 351, 389, 391
Alekszandr — *lásd* Sljapnyikov A. G.
Alekszandra Mihajlovna — *lásd* Kollontaj A. M.
Alekszandrova J. M. (Stein) — 94, 120
Alekszej — *lásd* Martov L.
Alekszej nővére — *lásd* Cederbaum
Alekszinszkij G. A. (Pjotr) — 138—139, 140, 141, 178, 196, 330
An. Vasz. — *lásd* Lunacsarszkij A. V.
Andrejeva M. F. (M. F., Marija Fjodorovna) — 143, 160, 168
Andropov Sz. B. — 14, 15, 39, 62
Antonov — 197
Antonov-Ovszejenko V. A. — 465, 470, 483, 484, 485, 488, 489, 494, 495, 521
Arisztotelész — 362, 364
Arkagyij—*lásd* Radcsenko I. I.
Arkomed Sz. T. (Karadzsan G.) — 170, 247
Armand I. F. (Inessza) — 345, 361, 413
Arszenyev — *lásd* Potreszov A. N.
Artyom (Szergejev F. A.) — 483
Asztrahancev J. P. — 201
Avanyeszov V. A. — 524, 560, 561, 568, 585, 589, 590—591
Avgyejev — 554

B

B. N. — *lásd* Noszkov V. A.

Babuskin I. V. — 59, 71
Badajev A. J. — 245
Badeni herceg — 507
Baharev V. — *lásd* Mahnovec V. P.
Balabanova A. I. — 328
Barát — *lásd* Potreszov A. N.
Baron — *lásd* Esszen E. E.
Bászok (Melenyevszkij M. M.) — 249
Bauman N. E. (Poletajev) — 31
Bazarov V. (Rudnyev V. A.) — 146
Bazsanov V. M. — 523
Bebel A. — 176, 209, 487
Bekzadjan A. A. (Jurij) — 197, 248, 251, 280
Belenyin — *lásd* Sljapnyikov A. G.
Belenykij G. J. — 421
Belouszov T. O. — 201
Berg — *lásd* Martov L.
Bergyajev N. A. — 82
Berkeley G. — 365
Bernstein E. — 69, 71, 304, 326
Berzin J. A. — 339
Bethman-Holweg T. — 327
Bienstock G. O. — 460
Bikov A. I. — 102
Bismarck O. — 242, 292
Bivalij — *lásd* Jakovlev V. J.
Blagonravov G. I. — 500
Blumenfeld I. Sz. (Cvetov) — 23, 30, 44, 83
Bogdanov A. (Malinovszkij A. A., A. A., Alekszandr Alekszandrovics, Rjadovoj) — 82, 87—88, 113, 146, 148, 384
Bogdanov P. A. — 560, 568, 569—571
Bogdanova N. B. (Natalja Bogdanovna) — 143
Bogdatyan — 523
Boncs-Brujevics V. D. — 111—112, 113—114, 115
Borchardt J. — 319, 330, 331, 332, 355, 357
Borgbjerg F. — 459
Borisz — *lásd* Noszkov V. A.
Borjú — *lásd* Sztruve P. B.
Bos J. B. — 384, 399, 402—404, 406—407, 408—412, 501, 502
Botyin Sz. I. — 539
Bourderon A. — 395
Bourgeois L. — 241
Branting K. H. — 49—50, 302, 305, 397, 455
Brison P. — 399
Brok — *lásd* Jakubova A. A.
Bronstein P. A. (Jurij) — 163
Bronszkij M. G. — 407, 411
Brutusz — *lásd* Krzsizsanovszkij G. M.
Buacsidze Sz. G. (Noj) — 423
Buchholz V. A. — 10, 26
Buharin N. I. (N. I., N. I—cs, Nyik. Ivanovics) — 197, 257, 260, 356, 380, 383, 398, 400, 403, 408, 411, 412, 466, 533, 541, 542, 553, 565—567, 573, 603
Bulgakov Sz. N. — 82, 95
Burjanov A. F. — 263—264

C

C. — 418
Cederbaum L. O. (Alekszej nővére) — 62, 63
Cereteli I. G. — 447, 497
Cjurupa A. D. — 499, 568, 575, 578, 587—588, 589, 591
Claire — *lásd* Krzsizsanovszkij G. M.

Clémenceau G. B. — 241
Cornelissen H. 320
Cunow G. — 579
Cvetov — *lásd* Blumenfeld I. Sz.

Cs

Cserevanyin N. (Lipkin F. A.) — 159, 422
Csernisev I. V. — 159
Csernisevszkij N. G. — 24, 161
Csernov V. M. — 64, 65, 67, 82, 472, 497
Csheidze N. Sz. — 201, 330, 389, 391, 400, 407, 409, 412, 431, 438, 444, 447, 452, 455
Csicserin G. V. — 507, 525
Cslenov B. A. — 268

D

Dadonov V. — 71
Dan F. I. (Gurvics F. I., F. D.) — 46, 107, 108, 149, 162, 258, 275, 317
Danyevics V. — *lásd* Gurevics E. L.
Debs E. — 395
De Leon D. — 542
Démokritosz — 365
De Montet — 268
Descartes R. — 365
Destrée J. — 64
Deutsch L. G. (Jevgenyij, L. Gr.) — 85, 94, 95, 121
Dibenko P. J. — 535
Dietz J. H. W. — 7, 23, 30, 31, 32, 44, 49, 50, 70
Dietzgen J. — 366
Domov — *lásd* Pokrovszkij M. H.
Doncov D. — 249
Dubrovinszkij I. F. (Innokentyij) — 142
Dumont Ch. — 241
Dunker K. — 332
Dutov A. I. — 465
Dzerzsinszkij F. E. — 469, 614, 615—616, 619

E

Ebert F. — 507
Ellert J. — *lásd* Nakorjakov N. N.
Engels F. — 125, 154, 294, 362, 432, 464
Esszad pasa — 212
Esszen E. E. (Baron) — 118
Esszen M. M. (Vad, Nyina Lvovna) — 111, 112, 117
Ettinger-Davidson J. Sz. — 26

F

F. D. — *lásd* Dan F. I.
Feliksz, Feliksz Alekszandrovics — *lásd* Vorovszkij V. V.
Feuerbach L. — 322, 365
Filatov V. V. — 128
Filippov M. M. — 75
Finn-Jenotajevszkij A. J. — 68, 76
Fischer — *lásd* Halberstadt R. I.
Fitzgerald C. W. — 359
Fivér — *lásd* Martov L.
Fjodor Nyikityics — *lásd* Szamojlov F. N.
Fotyijeva L. A. (Kiszka) — 124, 128—129
Fowler — 568, 569

Frank — 300
Frank L. — 243—244
Frank Sz. L. — 51
Frine — 542
Fürstenberg J. Sz. — *lásd* Ganiecki J. Sz.

G

G. — *lásd* Kopelzon C. M.
G. V., G. V—cs — *lásd* Plehanov G. V.
Galjorka — *lásd* Olminszkij M. Sz.
Galperin L. J. (Lovas) — 106
Ganiecki J. Sz. (Fürstenberg J. Sz.) — 153, 251, 276, 429, 433, 434, 438, 454—455
Gapon G. A. — 414
Gassendi P. — 365
Gatti G. — 65
Gecov Sz. A. — 523
Gegecskori J. P. — 201
Glebov — *lásd* Noszkov V. A.
Goberman M. L. — 436
Golay P. — 342
Goldendach D. B. — *lásd* Rjazanov D. B.
Goldman L. I. — 80—81
Golubeva M. P. — 117
Gompers S. — 198
Gorbunov N. P. — 545, 557—559
Gorin V. F. — 170, 176
Gorkij A. M. (Peskov A. M., A. M.) — 142, 143, 160—161, 167—168, 183, 254—255, 256, 352, 373, 432
Gorn V. — *lásd* Groman V. G.
Graber E. P. — 439
Granat A. N. — 312—313
Granat I. N. — 312—313
Grave J. — 320
Grey E. — 296, 327
Greulich G. — 67, 280, 424
Grigorij — *lásd* Zinovjev G. J.
Grigorjev — 54
Grimm R. — 314, 325, 326, 328, 342, 349, 354, 355, 357, 416, 424, 425, 435
Grinyko G. F. — 548
Groman V. G. (Gorn V.) — 422
Gucskov A. J. — 171, 445, 449
Guesde J. — 285, 319, 320, 391, 452
Guilbeaux H. — 360, 413, 423, 425, 426, 439
Gulov G. — 512
Gurevics A. G. — 28, 32, 34, 35
Gurevics E. L. (Danyevics V., Szmirnov E.) — 8, 23, 28, 62, 69, 70, 71, 72—73, 159
Gurvics F. I. — *lásd* Dan F. I.
Gurvics I. A. — 261—262
Guszev Sz. I. (Lebegyev) — 107

Gy

Gyebogorij-Mokrijevics V. K. (Gyeb.) — 58
Gyeborin A. M. (Joffe A. M.) — 267
Gyelevszkij J. (Jugyelevszkij J. L.) — 413
Gyenyikin A. I. — 535, 596
Gyimka — *lásd* Szmidovics I. G.

H

Haase G. — 285, 389, 391
Halberstadt R. S. (Kosztya, Fischer) — 106, 120
Hardie D. K. — 296
Haritonov M. M. — 351, 370—371, 372

Hayes M. — 198
Hegel G. W. F. — 362, 364, 365
Hérakleitosz — 362, 365
Hervé G. — 240
Herwegh G. — 209
Hincsuk L. M. — 107, 592, 598
Holbach P. A. — 365
Höglund S. — 337, 340, 380, 398, 414
Hume D. — 365
Huysmans K. — 158, 159, 197, 252, 387, 398, 399, 416
Hyndman H. M. — 37, 320, 391, 416

I

Ibrahimov H. — 498
Ignat — *lásd* Kraszikov P. A.
Ilja — *lásd* Vilenszkij I. Sz.
Iljin I. — 458
Iljin P. P. — 571
Iljin V. — *lásd* Lenin V. I.
Inessza — *lásd* Armand I. F.
Innokentyij — *lásd* Dubrovinszkij I. F.
Iscsenko A. G. — 533
Iszuv I. A. (Mihail) — 163
Ivanov — 500

J

Jagello J. I. — 203—204
Jagow T. — 244
Jakovlev V. J. (Bivalij) — 21—22
Jakubova A. A. (Brok, Vetrinszkaja) — 24, 101
Jaurès J. — 300
Jefimov — 32
Jegorov A. — 220
Jegorov N. M. — 201
Jelena Fjodorovna — *lásd* Rozmirovics J. F.
Jelizarov M. T. — 454
Jelizarova-Uljanova A. I. (Nővér) — 7, 12, 16, 65, 70, 543
Jemeljanov N. A. — 520
Jenukidze A. Sz. (Abel) — 247, 529
Jeramaszov A. I. — 119
Jerema — *lásd* Sneerszon A. A.
Jermakov V. Sz. — 557
Jermanszkij O. A. (Kogan O. A.) — 590
Jermolajev K. M. (Roman) — 163
Jevgenyij — *lásd* Deutsch L. G.
Joffe A. A. — 521
Jordanszkij N. I. — 159
Juda — *lásd* Sztruve P. B.
Judovszkij V. G. — 489
Jugyenyics N. N. — 528
Jurij — *lásd* Bekzadjan A. A.
Jurij — *lásd* Bronstein P. A.
Jurjev — *lásd* Vecseszlov M. G.
Jurkevics L. (Ribalka L.) — 414

K

Kahan A. — 261
Kalegyin A. M. — 485
Kalmikova A. M. — 100—101
Kamenyev L. B. (Rozenfeld L. B.) — 147, 167, 176, 185, 186, 195, 256, 464, 466, 521, 523, 529, 581, 603
Kammerer — 376, 380
Kamszkij — *lásd* Vlagyimirszkij M. F.
Kant I. — 365
Karp — *lásd* Ljubimov A. I.

Karpinszkij V. A. (V. K., Vjacseszlav Alekszejevics) — 143, 176, 275, 285—286, 287, 298—299, 300—301, 307, 308, 311, 333, 334, 347, 358, 360, 374, 375, 376, 401, 413, 422, 425, 426, 428, 436, 454
Karszkij — *lásd* Marchlewski J. J.
Kaszparov V. M. — 247, 338
Kautsky K. — 19, 22, 36, 38, 62, 155, 156, 160, 161, 163, 168, 185, 288, 294, 306, 310, 316, 320, 326, 327, 388, 389, 390, 391, 449, 452, 464, 549
Kedrov M. Sz. — 137, 503
Keir-Hardie — *lásd* Hardie D. K.
Kerenszkij A. F. — 352, 431, 462, 497
Kerr Ch. — 343, 380
2a 3b — *lásd* Lepesinszkij P. N.
Kiknadze N. D. (Sztyepko) — 423
Kin F. — 597
Kinkel I. — 338
Kiszeljov A. Sz. — 560
Kiszka — *lásd* Fotyijeva L. A.
Klasszon R. E.— 558
Klevlejev A. Sz. — 498
Knunyanc B. M. (Ruben) — 107
Kobeckij M. B. — 279, 309
Kobozev P. A. — 500
Kogan — 511
Kolcov D. (Ginzburg B. A.) — 8, 21, 58
Kolcsak A. V. — 535, 594
Kollontaj A. M. (Alekszandra Mihajlovna) — 303, 305, 306, 309, 310, 337, 340—341, 343—344, 346, 356, 359, 379—381, 382—383, 397, 398, 400, 414—415, 416—417
Kopelzon C. M. (G.) — 5
Korenyevszkij M. — 94
Korosztyelev A. A. — 556
Kosztrov — *lásd* Zsordanyija N. N.
Kosztya — *lásd* Halberstadt R. Sz.
Kozsevnyikova-Gurvics V. V. (V. V.) — 95
Kraszikov P. A. (Ignat, — p — —, Szergej Petrovics) — 56—57, 106, 112, 115, 116, 123
Kraszin L. B. (Winter, Nyikityics) — 120, 132, 581
Kresztyinszkij N. N. — 590
Kricman L. N. — 596
Kricsevszkij B. N. — 78
Krilenko N. V. — 479, 483, 535, 585—586
Kropotkin P. A. — 320
Krumin G. I. — 572
Krupszkaja N. K. (N. K., Nagyezsda Konsztantyinovna, Nagya, Uljanova N. K.) — 94—95, 138, 211, 248, 269, 303, 309, 311, 312, 353, 370, 373, 374, 397, 400, 408, 413, 416, 417, 435, 546
Krzsizsanovszkij G. M. (Brutus, Claire, Travinszkij) — 98, 106—107, 114, 608, 609
Kuklin G. A. — 143
Kuliser A. — 404
Kun Béla — 522, 525
Kurc — *lásd* Lengnyik F. V
Kurszkij D. I. — 530, 531, 560 564, 568, 570, 574, 585—586
Kuzma — *lásd* Ljahockij K.

Kuzmiha — *lásd* Ljahockaja
Kuznyecov G. Sz. — 201

L

L. Gr. — *lásd* Deutsch L. G.
L. I. — *lásd* Akszelrod L. I.
Lalajanc I. H. — 103
Landau — 268
Lapoty — *lásd* Lepesinszkij P. N.
Larin J. (Lurje M. A.) — 378, 455, 460
Lassalle F. — 209, 362
Laufenberg G. — 332
Lazzari C. — 508
Lebegyev — *lásd* Guszev Sz. I.
Ledebour G. — 357
Leder Z. (Fainstein V.) — 149, 150, 252—253
Legien K. — 416
Lehmann C. — 8, 23, 32, 46, 64, 66, 67
Lejtejzen G. D. — 62, 116
Lekkert G. J. — 92
Lengnyik F. V. (Kurc, Zarin) — 89, 104, 106, 107
Lenin V. I. (Uljanov V. I., V. I., V. Iljin, K. O., Karics, M. P., Meyer, N., N. L., N. Lenin, N. N., Petrov, Richter J., Sztarik, T., F., Frei) — 32, 54, 64, 66, 93, 147, 288, 368, 380, 400, 422, 435, 439, 512
Lepesinszkij P. N. (2a 3b, Lapoty) — 55, 56—57, 94, 95
Lescsenko D. I. — 167
Lev — 103
Levickij V. (Cederbaum V. O., Martov fivére) — 159, 260
Liebknecht K. — 308, 395, 447, 452, 453
Liebknecht W. — 7, 12, 16—17, 31, 65, 67
Lilina Z. I. (Zina) — 408, 420
Litvinov M. M. (Makszimovics M.) — 277, 306, 309, 310, 325, 326, 339
Ljadov M. N. (Martin Nyikolajevics) — 111, 113, 116
Ljahockaja (Kuzmiha) — 333, 335, 358
Ljahockij K. (Kuzma) — 333, 358
Ljalin N. — *lásd* Pjatakov G. L.
Ljova — *lásd* Vlagyimirov M. K.
Ljuba — *lásd* Radcsenko L. N.
Ljubimov A. I. (Karp, Mark) — 109, 267
Ljuda (Sklovszkaja L. G.) — 418
Lloyd George D. — 473
Lomov M. A. — 571
Longuet Ch. — 389
Longuet J. — 452
Loszickij A. J. — 159
Lovas — *lásd* Galperin L. J.
Lozinszkij J. I. — 82
Lozovszkij Sz. A. (Dridzo Sz. A.) — 533, 535
Lunacsarszkij A. V. (An. Vasz., Voinov) — 120, 142, 547
Luxemburg R. (Rosa) — 62, 149, 151, 153, 252
Luzzatti L. — 295
Lvov G. J. — 443, 445, 462

M

M. — 192
M. F. — *lásd* Andrejeva M. F.
MacDonald R. — 122, 126—127, 452

Mahno N. I. — 521
Mahnovec V. P. (Baharev V.) — 22
Makszimovics M. — *lásd* Litvinov M. M.
Malinovszkij R. V. — 196
Malisev — 504
Mandelberg V. J. — 141
Manykov I. N. — 196
Marchlewski J. J. (Karszkij) — 150, 156
Marija Fjodorovna — *lásd* Andrejeva M. F.
Mark — *lásd* Ljubimov A. I.
Markov N. J. — 227
Martin Nyikolajevics — *lásd* Ljadov M. N.
Martinov A. (Piker A. Sz.) — 315
Martov fivére — *lásd* Levickij V.
Martov L. (Cederbaum J. O., Alekszej, Berg, Fivér, Martuska) — 7, 10, 14, 19, 23, 24, 31, 33, 34, 38, 39, 44, 48, 51, 61, 62, 64, 68, 69, 70, 71, 75, 78, 92, 95, 108, 121, 155, 156, 158, 162, 164, 167, 197, 201, 264, 275, 295, 309, 315, 317, 389, 400, 428, 455, 460
Marx K. — 125, 154, 181, 289, 291, 293, 312, 363, 364, 365, 432, 451, 464, 546
Masset A. — 241
Maszlov P. P. — 161, 422
Mecs V. — 422
Mehanosin K. A. — 500
Mehring F. — 125, 163, 251
Menkus M. — 36
Menysikov M. O. — 214—215
Merrheim A. — 319, 342
Meyer — *lásd* Lenin V. I.
Mihail — *lásd* Iszuv J. A.
Mihail — *lásd* Vilonov N. J.
Mihajlov G. J. — 102
Mihajlov L. M. — 554
Mihelsz V. A. — 560
II. Miklós (Romanov) — 430
Miljukov P. N. — 434
Miljutyin V. P. — 466, 537, 538
Millerand A. E. — 21
Molotov — *lásd* Parvus
Molotov V. M. — 573, 578
Montet, de — *lásd* De Montet
Moor K. — 418
Morgari O. — 389
Muralov N. I. — 504
Muravjov M. A. — 488, 489, 500, 510
Musenko I. N. — 140
Münzenberg V. — 424

N

N. I., K. I—cs, Nyik. Ivanovics — *lásd* Buharin N. I.
N. K., Nagyezsda Konsztantyinovna, Nagya — *lásd* Krupszkaja N. K.
Nagyezsgyin L. (Zelenszkij J. O.) — 105
Nahamkisz J. M., Nyevzorov — *lásd* Sztyeklov J. M.
Naine Ch. — 342, 424, 439
Nakorjakov N. N. (Ellert J.) — 261, 262
Natalja Bogdanovna — *lásd* Bogdanova N. B.
Němec A. — 197
Nicolet E. — 300
Nobs E. — 424, 426
Nogin V. P. (Novoszjolov) — 14—15, 36—37, 38—39, 48, 62, 466
Noj — *lásd* Buacsidze Sz. G.
Noszkov V. A. (B. N., Borisz,

Vagyim, Glebov) — 94—95, 106—107, 111, 114, 115, 132
Novoszjolov — *lásd* Nogin V. P.
Nővér — *lásd* Jelizarova-Uljanova A. I.

Ny

Nyevzorov, Nahamkisz J. M. — *lásd* Sztyeklov J. M.
Nyikityics — *lásd* Kraszin L. B.
Nyina Lvovna — *lásd* Esszen M. M.

O

Ohrimenko P. F. — 529
Oldenburg Sz. Sz. — 602
Olga — *lásd* Ravics Sz. N.
Olminszkij M. Sz. (Alekszandrov M. Sz., Galjorka) — 113, 187
Ordzsonikidze G. K. — 614, 616, 619
Orlovszkij P. — *lásd* Vorovszkij V. V.
Ortodox — *lásd* Akszelrod L. I.
Oszinszkij N. — 568, 569. 570, 587—588

Ö

Öreg — *lásd* Lenin V. I.

P

— p — — *lásd* Kraszikov P. A.
P. B., P. B.—cs, Pavel Boriszovics — *lásd* Akszelrod P. B.
Pannekoek A. — 251, 368, 411, 464
Parvus (Gelfand A. L., Molotov) — 44, 62, 65, 66, 67
Peary R. E. — 161
Pesehonov A. V. — 471
Peskov Z. A. (Zinovij Alekszejevics) — 143
Petrov — *lásd* Lenin V. I.
Petrovszkij G. I. — 303
Philon — 362
Pjatakov G. L. (Ljalin N.) — 300, 384, 399, 400, 402—404, 406—407, 408—412, 474, 603, 608, 609
Pjatnyickij K. P. — 160, 161
Pjatyigorszkij J. V. — 557
Pjotr — *lásd* Alekszinszkij G. A.
Platón — 365
Platten F. — 357, 368, 410, 426, 439
Plehanov G. V. (Veterán, G. V., G. V—cs) — 3, 13, 18, 19, 21—25, 26, 29, 30, 34, 51, 58, 61—62, 64—65, 66, 68, 69, 71, 76—77, 78—79, 83, 85, 92—93, 95, 103, 112, 123, 132, 148, 158, 159, 163, 165, 167, 176, 178, 185—186, 197, 205, 247, 253, 266, 275, 288—289, 295, 309, 315, 317, 320, 330, 362, 363, 391, 416, 452, 454, 464, 472
Podvojszkij N. I. — 465, 483, 523, 535
Pokrovszkij I. II. — 180, 201
Pokrovszkij M. N. (Domov) — 274, 421, 544
Poletajev — *lásd* Bauman N. E.
Poletajev N. G. — 159, 201
Popov P. I. — 551, 579
Popova O. N. — 74
Portnoj K. — 89, 90
Potreszov A. N. (Arszenyev, Fivér, Vicomte, Barát, Puttman, Sztarover) — 7, 10,

19, 21, 23, 26, 31, 33, 34, 58, 61, 64, 68, 69, 71, 85, 100—101, 108, 163, 422, 455
Pottier E. — 207—208, 210
Predkaln A. I. — 180, 201
Prelog — 374
Preobrazsenszkij J. A. — 541
Pressemane A. — 389
Prosjan P. P. — 509—510
Puriskevics V. M. — 227
Puttman — *lásd* Potreszov A. N.

R

R. N. Sz. — *lásd* Sztruve P. B.
Radek K. B. — 154—155, 156—157, 325—327, 328—329, 330—332, 338, 345, 346, 349—350, 354, 355, 357, 368, 384, 400, 403, 404, 407, 408—412, 415, 454—455
Radcsenko I. I. (Arkagyij) — 90—91, 94, 96—99
Radcsenko L. N. (Ljuba) — 106
Radcsenko Sz. I. — 54
Radomiszlszkij G. J. — *lásd* Zinovjev G. J.
Rakovszkij H. G. — 21, 332, 488, 521
Rappoport S. — 384
Raszputyin G. — 430
Ravics Sz. N. (Olga) — 176, 286, 333, 335—336, 360, 361, 374, 375, 377, 413, 424, 426—427, 436
Reed J. — 532
Reiszner M. A. — 135
Renaudel P. — 326, 391
Respondek G. — 579
Reszke N. A. — 589
Ribalka L. — *lásd* Jurkevics L.
Richter J. — *lásd* Lenin V. I.
Rikov A. I. — 466, 535, 575, 584, 587—588
Rikunov M. V. — 557
Rittinghausen M. — 67
Rittmeyer G. — 39, 46, 67
Rivlin L. Sz. — 268, 342
Rivlina J. I. — 342
Rjadovoj — *lásd* Bogdanov A.
Rjazanov D. B. (Goldendach D. B.) — 23, 40, 70, 72
Roegner F. — 5, 90
Roland-Holst H. — 357, 361, 368—369, 380, 403
Rolau E. H. — 28
Rolland R. — 347, 439
Roman — *lásd* Jermolajev K. M.
Roosevelt Th. — 188, 189
Rosa — *lásd* Luxemburg R.
Rotstein F. A. — 144—145
Rozenfeld L. B. — *lásd* Kamenyev L. B.
Rozmirovics J. F. (Jelena Fjodorovna) — 260, 589
Rubakin N. A. — 211, 275
Rubanovics J. A. — 185, 186, 197
Ruben — *lásd* Knunyanc B. M.
Ruszanov A. N. — 176
Ruszanov N. Sz. (Taraszov K.) — 103
Ruzer L. I. — 589
Rühle O. — 395

S

Salis G. — 268
Scheidemann F. — 452
Schlüter G. — 381
Schneider — 358
Schwegler A. — 364

Scsekolgyin F. I. (Szakács) — 95, 120
Sejnman A. L. — 576—577
Sembat M. — 319, 416
Serrati D. M. — 508
Sieg J. — 287
Singarjov A. I. — 462
Singer P. — 159
Sklovszkij G. L. — 169, 170, 195—197, 268—269, 277—278, 286, 346, 357, 418, 419
Skubik E. — 28, 35
Sljapnyikov A. G. (Alekszandr, Belenyin) — 302—304, 305, 309—310, 314, 315—316, 317, 337, 341, 352—353, 356, 383, 384—385, 397, 399—400, 402—405, 406—407, 408—412, 416, 438, 469
Smidt O. J. — 548
Sneerszon A. A. (Jerema) — 106
Spinoza B. — 365
Stein — *lásd* Alekszandrova J. M.
Steinberg — 454
Surkanov V. J. — 201
Südekum A. — 295, 309, 315—316, 327, 391

SZ

Szafarov G. I. — 248, 412
Szaid-Galijev Sz. G. — 555
Szakács — *lásd* Scsekolgyin F. I.
Szamilin M. I. — 102
Szamojlov F. N. (Fjodor Nyikityics) — 268, 277—278
Szamojlova K. N. — 258
Szamszonov — 115
Szemkov Sz. M. (Szjoma) — 299, 307
Szemkovszkij Sz. J. — 315, 376
Szerebrovszkij A. P. — 523
Szergej Petrovics — *lásd* Kraszikov P. A.
Szinagyino P. V. — 223—224
Szjoma — *lásd* Szemkov Sz. M.
Szkljanszkij E. M. — 519, 526
Szkovno A. (Abram) — 436
Szkvorcov-Sztyepanov I. I. — 579
Szmidovics I. G. (Gyimka, Zagorszkaja) — 9, 10, 12, 18, 28, 94
Szmirnov I. N. — 526
Szmirnov J. — *lásd* Gurevics E. L.
Szmoljanyinov V. A. — 556, 557, 558
Szoboljov — 504
Szokolnyikov G. J. — 384, 466
Szolovjov V. Sz. — 23
Szosznovszkij L. Sz. — 585, 586
Sztálin I. V. (Dzsugasvili I. V., Sztálin K.) — 206, 466, 480, 491, 495, 498, 589, 602—603, 604, 615, 619
Sztankevics V. B. — 265, 275
Sztarover — *lásd* Potreszov A. N.
Sztaszova J. D. — 105, 466, 529
Sztyeklov J. M. (Nahamkisz J. M., Nyevzorov) — 1—4, 8, 23, 40, 61, 68, 69, 71, 146, 161, 444, 446, 447, 587—588
Sztyepanov V. A. — 182
Sztyepanyuk V. (Lola O. N.) — 248, 249—250
Sztyepko — *lásd* Kiknadze N. D.

Sztyopka (Radomiszlszkij Sz. G.) — 420
Sztyunkel B. E. — 571
Sztruve P. B. (Juda, R. N. Sz., Borjú) — 34, 44, 61, 64, 69, 74, 82, 128, 257
Szurkov P. I. — 201
Szverdlov J. M. — 492
Szvigyerszkij A. I. — 499, 589, 590

T

Taraszov K. — *lásd* Ruszanov N. Sz.
Taratuta V. K. (Viktor) — 143
Ter-Arutjunanc M. K. — 482
Thalheimer A. — 332
Todorszkij A. I. — 581
Tomszkij M. P. — 535
Travinszkij — *lásd* Krzsizsanovszkij G. M.
Trepov D. F. — 135
Treves C. — 389, 391
Trockij L. D. (Bronstein L. D.) — 155, 156, 163, 164, 165, 166, 260, 309, 328, 368, 400, 403, 407, 422, 460, 466, 479, 496, 512, 523, 535, 601, 602—603, 604, 607, 608
Trojanovszkij A. A. — 260, 274, 561
Turati F. — 452
Tyszka L. (Jogiches L.) — 149—151, 153, 251, 252, 276, 409, 411

Ty

Tyerescsenko M. I. — 462
Tyihomirov V. A. — 578

U

Uglanov N. A. — 554
Uljanova N. K. — *lásd* Krupszkaja N. K.
Unkszov M. I. — 571
Unsliht I. Sz. — 560
Usztrjalov N. V. — 581

V

V. I., V. Iv., V. I—na — *lásd* Zaszulics V. I.
V. K. — *lásd* Karpinszkij V. A.
V. V. — *lásd* Kozsevnyikova-Gurvics V. V.
Vad — *lásd* Esszen M. M.
Vagyim — *lásd* Noszkov V. A.
Vakar V. V. — 104
Valajev A. A. — 557
Vandervelde E. — 64, 285, 288, 298, 305, 327, 333, 391
Varin (Fridolin V. J.) — 400, 412, 421
Varszkij A. (Varsavszkij A. Sz.) — 149, 150, 151, 153, 154
Vasziljev N. V. — 34
Vecseszlov M. G. (Jurjev) — 46, 52—53, 60
Velicskina V. M. (Vera Mihajlovna) — 112
Velika Dm., Velika Dmitrijevna — *lásd* Zaszulics V. I.
Vera Ivanovna — *lásd* Zaszulics V. I.
Vera Mihajlovna — *lásd* Velicskina V. M.
Vera Pavlovna — *lásd* Akszelrod-Gurevics V. P.
Veszelovszkij B. B. — 159, 221, 245, 246
Veterán — *lásd* Plehanov G. V.
Vetrinszkaja — *lásd* Jakubova A. A.

Vicomte — *lásd* Potreszov A. N.
Viktor — *lásd* Taratuta V. K.
Viktorjonok — *lásd* Szokolnyikov G. J.
Vilenszkij I. Sz. (Ilja) — 113, 114
Vilmos II. (Hohenzollern) — 252, 454, 507, 584
Vilonov N. J. (Mihail) — 152
Vinnyicsenko V. K. — 497
Vitte Sz. J. — 61, 135
Vjacseszlav Alekszejevics — *lásd* Karpinszkij V. A.
Vlagyimirov M. K. (Seinfinkel M. K., Ljova) — 103, 267, 384
Vlagyimirszkij M. F. (Kamszkij) — 277, 506
Vodovozova M. I. — 74
Voinov — *lásd* Lunacsarszkij A. V.
Vojlosnyikov A. A. — 201
Vojtyinszkij V. Sz. — 254
Volin B. M. — 557, 558
Volkmann P. — 365
Vorobjov V. — 469
Voronyin Sz. A. — 201
Vorovszkij V. V. (Orlovszkij P., Feliksz, Feliksz Alekszandrovics) — 135, 136

W

Webb S. — 74
Wijnkoop D. — 328, 329, 330, 332, 354
Williams T. R. — 395
Winter — *lásd* Kraszin L. B.
Wurm E. — 156

Z

Zagorszkaja — *lásd* Szmidovics I. G.
Zaharov M. V. — 201
Zajcev M. I. — 184
Zalomov P. A. — 102
Zarin — *lásd* Lengnyik F. V.
Zaszulics V. I. (V. I., V. I—na, V. Iv., Velika Dm., Velika Dmitrijevna, Vera Ivanovna) — 9, 16, 19, 21, 22, 23, 30, 33, 44, 51, 61, 68, 69, 71, 74, 83, 92, 95, 103
Zatonszkij V. P. — 483
Zetkin K. — 163, 164, 168, 306, 330, 331, 332
Zina — *lásd* Lilina Z. I.
Zinovij Alekszejevics — *lásd* Peskov Z. A.
Zinovjev G. J. (Radomiszlszkij G. J., Grigorij) — 147, 148, 158, 260, 276, 285, 325, 332, 335, 345, 354, 355, 368, 380, 397, 399, 400, 402, 403, 404, 408, 412, 418, 435, 436, 437, 442, 480, 499, 520, 527, 573, 603, 614
Zolina-Vilonova M. M. — 152

ZS

Zsordanyija N. N. (Kosztrov) — 247

TARTALOM

Előszó ..... VII—XIII

1900

J. M. SZTYEKLOVNAK. *Szeptember eleje* ..... 1—4

***. *Szeptember 5 és 15 között* ..... 5—6

P. B. AKSZELRODNAK. *Október 10* ..... 7—8

P. B. AKSZELRODNAK. *Október 18* ..... 9—10

P. B. AKSZELRODNAK. *Október 19* 11

P. B. AKSZELRODNAK. *Október 21* ..... 12—13

V. P. NOGINNAK. *November 2* ..... 14—15

P. B. AKSZELRODNAK. *November 3* ..... 16—17

P. B. AKSZELRODNAK. *November 8* ..... 18—20

*G. V. PLEHANOVNAK. *November 9* ..... 21—25

P. B. AKSZELRODNAK. *November 16* ..... 26—27

P. B. AKSZELRODNAK. *November 19* ..... 28—29

P. B. AKSZELRODNAK. *November 26* 30

P. B. AKSZELRODNAK. *December 11* ..... 31—32

P. B. AKSZELRODNAK. *December 14* 33

P. B. AKSZELRODNAK. *December 24* ..... 34—35

1901

V. P. NOGINNAK. *Január 3* ..... 36—37
V. P. NOGINNAK. *Január 24* ..... 38—39
A „BORBA" CSOPORTNAK. *Február 3* ..... 40—41
A „BORBA" CSOPORTNAK. *Február 21* ..... 43—43
P. B. AKSZELRODNAK. *Február 27* ..... 44—45
F. I. DANNAK. *Március 22* ..... 46—47
V. P. NOGINNAK. *Április 6* 48
*K. H. BRANTINGNAK. *Április 19* ..... 49—50
G. V. PLEHANOVNAK. *Április 21* 51
M. G. VECSESZLOVNAK. *Április 25* ..... 52—53
SZ. I. RADCSENKÓNAK. *Április vége* ..... 54—55
P. N. LEPESINSZKIJNEK és P. A. KRASZIKOVNAK. *Június 1* ..... 56—57
P. B. AKSZELRODNAK. *Június 1* ..... 58—59
M. G. VECSESZLOVNAK. *Június 17* 60
P. B. AKSZELRODNAK. *Július 9* ..... 61—63
*G. V. PLEHANOVNAK. *Július 13* ..... 64—65
P. B. AKSZELRODNAK. *Július 21* ..... 66—67
P. B. AKSZELRODNAK. *Augusztus 24* ..... 68—69
P. B. AKSZELRODNAK. *Augusztus 30* ..... 70—71
E. L. GUREVICS-DANYEVICSNEK. *November 3* .. 72—73
L. I. AKSZELROD-ORTODOXNAK. *November 27* .. 74—75
G. V. PLEHANOVNAK. *December 1* ..... 76—77
G. V. PLEHANOVNAK. *December 19* ..... 78—79
L. I. GOLDMANNAK. *December* ..... 80—81

1902

L. I. AKSZELROD-ORTODOXNAK. *Február 18* ... 82

P. B. AKSZELRODNAK. *Március 22* ..... 83—84

P. B. AKSZELRODNAK. *Március 27* ..... 85—86

A. A. BOGDANOVNAK. *Március vége (28-a után)—április eleje* ..... 87—88

F. V. LENGNYIKNEK. *Május 23* 89

I. I. RADCSENKÓNAK. *Június 22* ..... 90—91

G. V. PLEHANOVNAK. *Július 2* ..... 92—93

N. K. KRUPSZKAJÁNAK. *Július 16* ..... 94—95

I. I. RADCSENKÓNAK. *Július 16* ..... 96—99

A. M. KALMIKOVÁNAK *Szeptember 27* ..... 100—101

*ELŐSZÓ A NYIZSNYIJ-NOVGORODI MUNKÁSOKNAK A BÍRÓSÁG ELŐTT MONDOTT BESZÉDEIHEZ 102

*G. V. PLEHANOVNAK. *December 1* 103

1903

F. V. LENGNYIKNEK. *Január 17* 104

J. D. SZTASZOVÁNAK. *Január 28* 105

G. M. KRZSIZSANOVSZKIJNAK és V. A. NOSZKOVNAK. *Október 5* ..... 106—107

F. I. DANNAK. *December 2* 108

1904

A KÖZPONTI BIZOTTSÁG DÉLI IRODÁJÁNAK. *Május vége* ..... 109—110

V. D. BONCS-BRUJEVICSNEK. *Július 26* ..... 111—112

V. D. BONCS-BRUJEVICSNEK. *Augusztus 18 és 31 között* ..... 113—114

V. D. BONCS-BRUJEVICSNEK. *Szeptember 13* 115

G. D. LEJTEJZENNEK. *Szeptember 29* 116

M. P. GOLUBEVÁNAK. *Legkorábban október 5* 117

E. E. ESSZENNEK. *November 4* 118

A. I. JERAMASZOVNAK. *December első fele* 119

1905

***. *Március 9* ..... 120—121

*AZ ANGLIAI „MUNKÁSKÉPVISELETI BIZOTTSÁG" TITKÁRÁNAK. *Március 23* 122

P. A. KRASZIKOVNAK. *Április 5* ..... 123—124

***. *Április—május* 125

*AZ ANGLIAI „MUNKÁSKÉPVISELETI BIZOTTSÁG" TITKÁRÁNAK. *Május 20* ..... 126—127

*L. A. FOTYIJEVÁNAK. *Június 1 vagy 2* ..... 128—129

AZ OSZDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Szeptember 15* ..... 130—134

M. A. REISZNERNEK. *Október 4* 135

AZ OSZDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK. *Október 25* 136

1907

M. SZ. KEDROVNAK. *December eleje* 137

1908

G. A. ALEKSZINSZKIJNEK. *Január 7* ..... 138—139

G. A. ALEKSZINSZKIJNEK. *Január 7 és február 2 között* 140
G. A. ALEKSZINSZKIJNEK. *Február 3* 141
A. M. GORKIJNAK. *Március első fele* 142
M. F. ANDREJEVÁNAK. *Április vége* 143
F. A. ROTSTEINNEK. *Július 8* ..... 144—145
FELJEGYZÉS A. A. BOGDANOVNAK. *Október 27 vagy 28* 146

1909

G. J. ZINOVJEVNEK. *Nyár* 147
G. J. ZINOVJEVNEK. *Szeptember 7 vagy 14* 148

1910

L. TYSZKÁNAK. *Március 28* ..... 149—151
M. M. ZOLINÁNAK. *Április 30* 152
L. TYSZKÁNAK. *Július 20* 153
K. RADEKNEK. *Szeptember 30* ..... 154—155
K. RADEKNEK. *Október 9* ..... 156—157
G. V. PLEHANOVNAK. *November 22* 158

1911

G. V. PLEHANOVNAK. *Február 3* 159
A. M. GORKIJNAK. *Április vége* ..... 160—161
*MI A HELYZET A PÁRTBAN? ..... 162—166
A. M. GORKIJNAK. *Szeptember 15* ..... 167—168
G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Szeptember 25* 169
G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Szeptember 26 és 28 között* 170

1912

*MIVEL INDULNAK A KADETOK A VÁLASZTÁSOKON? ..... 171—172
*A MUNKÁSEGYSÉG ÉS A VÁLASZTÁSOK ..... 173—175
V. A. KARPINSZKIJNAK. *Október 8* 176
*LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGNEK. *Október első fele* ..... 177—179
*A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Október* 180—181
*A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *November 2* 182
*A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *November első fele* ..... 183—184
G. V. PLEHANOVNAK. *November 17* ..... 185—186
*A „PRAVDA" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *November 26 előtt* 187
*AZ AMERIKAI VÁLASZTÁSOK UTÁN ..... 188—189
*ESZTELEN BUZGÓSÁG ..... 190—191
*A DEMOKRATIKUS DIÁKSÁG PÁRTKAPCSOLATAINAK A KÉRDÉSE ..... 192—194
G. L. SKLOVSZKIJNAK. *December 20 előtt* ..... 195—197
*AMERIKÁBAN ..... 198—199
*A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS „PARLAMENTI" KÉPVISELETE. *III. cikk* ..... 200—202
*A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS „PARLAMENTI" KÉPVISELETE. *V. cikk* ..... 203—206

1913

*EUGÉNE POTTIER *(Halálának 25. évfordulójára)* 207—208
*A MUNKÁSKÓRUSOK FEJLŐDÉSE NÉMETORSZÁGBAN ..... 209—210

N. A. RUBAKINNAK. *Február 13* 211

*A BURZSOÁZIA NEMZETKÖZI POLITIKÁJA 212—213

*A FÖLDBIRTOKOSOK HANGJA A FALU „LECSILLAPÍTÁSÁRÓL" ..... 214—216

*A KAPITALIZMUS ÉS A NŐI MUNKA ..... 217—218

*A BELGA SZTRÁJK TANULSÁGAI ..... 219—220

*AZ ÉPÍTŐIPAR ÉS AZ ÉPÍTŐIPARI MUNKÁSOK 221—222

*A NEGYEDIK DUMA ÉRTÉKELÉSE ..... 223—224

*A DRÁGASÁG ÉS A KAPITALISTÁK NEHÉZ ÉLETE ..... 225—226

*A NÉMET SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS A FEGYVERKEZÉS ..... 227—228

*HOGYAN SZERVEZIK A TÖMEGEKET A NÉMET KATOLIKUSOK ..... 229—231

*A MUNKÁSOK SZABADSÁGIDEJÉRŐL ..... 232—233

*A „TÖRTÉNELMI" VITAZÁRÓ JAVASLAT JELENTŐSÉGE ..... 234—236

*KI TÁMOGATJA? ..... 237—239

FRANCIAORSZÁGBÓL *(Saját tudósítónktól)* ..... 240—242

*FRANK KÉPVISELŐ A TÖMEGSZTRÁJK MELLETT ..... 243—244

*EGY ÉRDEKES KONGRESSZUS ..... 245—246

V. M. KASZPAROVNAK. *Június második fele* 247

G. I. SZAFAROVNAK. *Július 20* 248

EGY UKRÁN SZOCIÁLDEMOKRATÁNAK *(V. Sztyepanyuknak). Július 20* ..... 249—250

J. SZ. GANIECKINEK. *Szeptember 12* 251

Z. LEDERNEK. *Október 28* ..... 252—253

A. M. GORKIJNAK. *November eleje* ..... 254—255

A. M. GORKIJNAK. *November közepe* 256

N. I. BUHARINNAK. *November—december* 257

1914

*A „PUTY PRAVDI" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Február 9* ..... 258—259

A. A. TROJANOVSZKIJNAK. *Február, legkorábban 11-én* 260

I. A. GURVICSNAK. *Február 27* ..... 261—262

*A „PUTY PRAVDI" SZERKESZTŐSÉGÉNEK. *Március 23 előtt* ..... 263—264

V. B. SZTANKEVICSNEK. *Március 24* 265

*AZ ÍRORSZÁGRÓL SZÓLÓ CIKKEK KÉRDÉSÉHEZ *Április 7 és 23 között.* ..... 266—267

G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Április vége* 268

*FELADATAINK ..... 270—273

A. A. TROJANOVSZKIJNAK. *Május 20* 274

V. A. KARPINSZKIJNAK. *Május 22 után* 275

G. J. ZINOVJEVNEK. *Július 16 előtt* 276

G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Július 31* ..... 277—278

M. V. KOBECKIJNEK. *Augusztus első napjai* 279

VIKTOR ADLERNEK. *Szeptember 5* 280

TÉZISEK A HÁBORÚRÓL ..... 281—284

V. A. KARPINSZKIJNAK. *Szeptember 6* ..... 285—286

V. A. KARPINSZKIJNAK. *Október 11 előtt* 287

BESZÉD G. V. PLEHANOVNAK „A SZOCIALISTÁK VISZONYA A HÁBORÚHOZ" CÍMMEL 1914 SZEPTEMBER 28-ÁN (OKTÓBER 11-ÉN) TARTOTT ELŐADÁSÁN. *Rövid újságbeszámoló* ..... 288—290

ELŐADÁS „A PROLETARIÁTUS ÉS A HÁBORÚ" KÉRDÉSÉRŐL, 1914 OKTÓBER 1-ÉN (14-ÉN). *Újságbeszámoló* ..... 291—297
V. A. KARPINSZKIJNAK. *Október 17 vagy 18* .... 298—299
V. A. KARPINSZKIJNAK. *Október 23* ..... 300—301
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *November 14* ..... 302—304
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *November 25* 305
A. M. KOLLONTAJNAK. *November 28 és december 8 között* 306
V. A. KARPINSZKIJNAK. *December 5 és 12 között* 307
V. A. KARPINSZKIJNAK. *December 9* 308
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *December vége* ..... 309—310

1915

V. A. KARPINSZKIJNAK. *Január 3* 311
A GRANAT-KIADVÁNYOK SZERKESZTŐSÉGI TITKÁRÁNAK. *Január 4* ..... 312—313
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Január első fele* 314
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Január második fele* .... 315—316
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Január 30 vagy 31* 317
MÁJUS ELSEJE ÉS A HÁBORÚ ..... 318—324
KARL RADEDKNEK. *Július* ..... 325—327
KARL RADEKNEK. *Július* ..... 328—329
KARL RADEKNEK. *Augusztus 4 előtt* ..... 330—332
SZ. N. RAVICSNAK. *Augusztus 16* 333
V. A. KARPINSZKIJNAK. *Augusztus 16 vagy 17* 334
SZ. N. RAVICSNAK. *Augusztus 16 után* ..... 335—336
A. M. KOLLONTAJNAK. *Augusztus 19 előtt* 337
V. M. KASZPAROVNAK. *Augusztus 19* 338

J. A. BERZINNEK. *Augusztus 20* 339
A. M. KOLLONTAJNAK. *Augusztus vége* ..... 340—341
J. I. RIVLINÁNAK. *Augusztus vége—szeptember eleje* 342
A. M. KOLLONTAJNAK. *Szeptember 8 és 13 között* 343—344
G. J. ZINOVJEVNEK. *Szeptember 11 és 17 között* ... 345
G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Szeptember 13* 346
V. A. KARPINSZKIJNAK. *Szeptember 13* ..... 347—348
KARL RADEKNEK. *Szeptember 19* ..... 349—350
M. M. HARITONOVNAK. *Szeptember 19* 351
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Szeptember 19* ..... 352—353
KARL RADEKNEK. *Szeptember 20* 354
KARL RADEKNEK. *Szeptember vége* 355
A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Szeptember vége—október eleje* 356
G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Szeptember vége—október eleje* 357
V. A. KARPINSZKIJNAK. *Október 6* 358
A. M. KOLLONTAJNAK. *November 22* 359
V. A. KARPINSZKIJNAK ÉS SZ. N. RAVICSNAK. *November vége—december eleje* 360
SZ. N. RAVICSNAK. *December 16 előtt* 361
A DIALEKTIKA KÉRDÉSÉHEZ ..... 362—367

1916

HENIRETTE ROLAND-HOLSTNAK. *Január 21 előtt* ..... 368—369
M. M. HARITONOVNAK. *Január 27* ..... 370—371

M. M. HARITONOVNAK. *Január 29* 372

A. M. GORKIJNAK. *Legkorábban február 8* 373

SZ. N. RAVICSNAK. *Február 13* 374

SZ. N. RAVICSNAK. *Február 17* 375

V. A. KARPINSZKIJNAK. *Február 24* 376

SZ. N. RAVICSNAK. *Február 27* 377

J. LARINNAK. *Március 13* 378

A. M. KOLLONTAJNAK. *Március 19* ..... 379—381

A. M. KOLLONTAJNAK. *Március* ..... 382—383

A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Március—április* ..... 384—385

AZ OSZDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK A (BERNI) ISK ÁLTAL ÖSSZEHÍVOTT MÁSODIK SZOCIALISTA KONFERENCIA ELÉ TERJESZTETT JAVASLATA. *(Tézisek a napirend 5., 6., 7a., 7b. és 8. pontjához)* ..... 386—396

A. M. KOLLONTAJNAK. *Április 4.* 397

A. M. KOLLONTAJNAK *Április 19 és május 7 között* 398

A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Május első fele* ..... 399—400

A. V. KARPINSZKIJNAK *Május 17* 401

A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Május 23* ..... 402—405

A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Május* ..... 406—407

A. G. SLJAPNYIKOVNAK. *Június 17* ..... 408—412

SZ. N. RAVICSNAK. *Június 27* 413

A. M. KOLLONTAJNAK. *Június* ..... 414—415

A. M. KOLLONTAJNAK. *Július 25* ..... 416—417

G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Augusztus 4 vagy 5* 418

G. L. SKLOVSZKIJNAK. *Augusztus vége* 419

Z. I. LILINÁNAK. *Szeptember* 420

G. J. BELENYKIJNEK. *Október 26* 421

V. A. KARPINSZKIJNAK. *December 20* ..... 422—423

1917

EGY ISMERETLENNEK. *Január 11 vagy 12* 424

V. A. KARPINSZKIJNAK. *Január 19* 425

SZ. N. RAVICSNAK. *Február 12 után* ..... 426—427

V. A. KARPINSZKIJNAK. *Március 21 és 23 között* 428

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK. *Március 23*..... 429

*„AZ OROSZ FORRADALOM, JELENTŐSÉGE ÉS FELADATAI" CÍMMEL TARTOTT ELŐADÁS VÁZLATA ..... 430—432

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK. *Március 28* 433

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK. *Március 30* 434

TÁVIRAT R. GRIMMNEK. *Március 31* 435

A BOLSEVIKOK ZÜRICHI SZEKCIÓJÁNAK. *Április 3* ..... 436—437

TÁVIRAT J. SZ. GANIECKINEK. *Április 5*..... 438

TÁVIRAT HENRI GUILBEAUX-NAK. *Április 6* 439

AZ ÁPRILISI TÉZISEK ELSŐ FOGALMAZVÁNYA. *Tézisek* ..... 440—441

BESZÉD A PÉTERVÁRI SZOVJET VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK 1917 ÁPRILIS 4-I (17-I) ÜLÉSÉN A NÉMETORSZÁGON VALÓ ÁTUTAZÁS KÉRDÉSÉRŐL. *Jegyzőkönyvi feljegyzés* 442

BESZÉD A MUNKÁS- ÉS KATONAKÜLDÖTTEK SZOVJETJEINEK ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSÁN RÉSZTVEVŐ BOLSEVIKOK GYŰLÉSÉN, 1917 ÁPRILIS 4-ÉN (17-ÉN) ..... 443—453

J. SZ. GANIECKINEK és K. B. RADEKNEK. *Április 12* ..... 454—455

TÉZISEK AZ IDEIGLENES KORMÁNY NYILATKOZATÁVAL KAPCSOLATBAN. *Tézisek* ..... 456—457

AZ ÁPRILISI KONFERENCIÁRÓL SZÓLÓ BESZÁMOLÓ TERVEZETE ..... 458—461

A SZOVJETKONGRESSZUSRA ..... 462—463

ÜZENET L. B. KAMENYEVNEK. *Július 5 (18) előtt* 464

ÜZENET N. I. PODVOJSZKIJNAK és V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK. *November 26* 465

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1917 NOVEMBER 29-I (DECEMBER 12-I) ÜLÉSÉN. *Jegyzőkönyvi feljegyzés*..... 466—467

AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG 1917 DECEMBERI 1-I (14-I) ÜLÉSE . 468

1. Felszólalás a Legfőbb Népgazdasági Tanács megalakításának kérdésében. *Újságbeszámoló* 468

ÜZENET A. G. SLJAPNYIKOVNAK és F. E. DZERZSINSZKIJNEK. *December eleje* 469

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK. *1917 december 21 és 28 (1918 január 3 és 10) között* 470

EGY ÚJSÁGÍRÓ NAPLÓJÁBÓL. *(Feldolgozandó témák)* ..... 471—474

RENDELETTERVEZET A FOGYASZTÁSI KOMMUNÁKRÓL ..... 475—477

1. Előzetes tézisek 475

1918

BESZÉDEK A HÁBORÚRÓL ÉS A BÉKÉRŐL AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 JANUÁR 11-I (24-I) ÜLÉSÉN. *Jegyzőkönyvi feljegyzés* ..... 478—481

A TENGERÉSZETI FORRADALMI BIZOTTSÁGNAK. *Január 15* 482

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK. *Január 17 (30)* 483

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK. *Január 21 előtt* 484

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK. *Január 21* 485

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 JANUÁR 24-I (FEBRUÁR 6-I) ÜLÉSÉN. *Jegyzőkönyvi feljegyzés* 486

A BEBEL STUTTGARTI HATÁROZATI JAVASLATÁHOZ BENYÚJTOTT MÓDOSÍTÓ INDÍTVÁNYRÓL 487

TÁVIRAT M. A. MURAJOVNAK. *Február 14* 488

M. A. MURAJOV FŐPARANCSNOKNAK, A ROMÁNIAI LEGFŐBB KOLLÉGIUMNAK, AZ UKRÁN KÖZTÁRSASÁG NÉPI TITKÁRSÁGÁNAK, V. A. ANTONOVNAK. *Február 17* 489

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 FEBRUÁR 18-I ÜLÉSÉN. *Jegyzőkönyvi feljegyzés* 490

FELSZÓLALÁSOK AZ OSZD(b)MP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1918 FEBRUÁR 23-I ÜLÉSÉN. *Jegyzőkönyvi feljegyzés* ..... 491—4

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK. *Február 23* 494

TÁVIRAT V. A. ANTONOV-OVSZEJENKÓNAK. *Február 28* 495

A IV., RENDKÍVÜLI ÖSSZOROSZORSZÁGI SZOVJETKONGRESSZUS BOLSEVIK FRAKCIÓJÁBAN MONDOTT BESZÉD VÁZLATA 496

A BRESZTI BÉKE RATIFIKÁLÁSÁRÓL. *A szovjetkongresszuson mondott beszéd vázlata* 497

A TURKESZTÁN HATÁRTERÜLET TASKENTI SZOVJETKONGRESSZUSÁNAK, A TURKESZTÁN HATÁRTERÜLET NÉPBIZTOSI TANÁCSÁNAK, IBRAHIMOVNAK ÉS KLEVLEJEVNEK. *Április 22 (május 5)* 498

G. J. ZINOVJEVNEK. *Június 14* 499
TÁVIRAT IVANOV BIZTOSNAK. *Július 11* 500
TÁVIRAT J. B. BOSNAK. *Augusztus 9* 501
TÁVIRAT J. B. BOSNAK. *Augusztus 12* 502
TÁVIRAT M. SZ. KEDROVNAK. *Augusztus 12* 503
N. I. MURALOVNAK. *Augusztus 29* 504
A NÉPBIZTOSOK TANÁCSÁNAK RENDELETE A NÉPBIZTOSSÁGOK JELENTÉSEIRŐL..... 505
ÜZENET M. F. VLAGYIMIRSZKIJNAK. *Október 27* 506
RÁDIÓÜZENET MOSZKVÁBÓL MINDENKINEK, MINDENKINEK, MINDENKINEK! *November 10* 507
*D. M. SERRATINAK. *December 4* 508
PROSJAN ELVTÁRS EMLÉKEZETE ..... 509—510

1919

TÁVIRAT A KURSZKI RENDKÍVÜLI BIZOTTSÁGNAK. *Január 6* 511
VÁLASZ EGY PARASZT KÉRDÉSÉRE..... 512—516
MEGJEGYZÉSEK AZ ÁLLAMI ELLENŐRZÉS ÚJJÁSZERVEZÉSÉNEK A KÉRDÉSÉHEZ..... 517
*A PROGRAM ÁLTALÁNOS POLITIKAI RÉSZE HARMADIK PONTJÁNAK TERVEZETE A VIII. PÁRTKONGRESSZUS PROGRAMBIZOTTSÁGÁNAK..... 518
ÜZENET E. M. SZKLJANSZKIJNAK. *Április 24* ... 519
G. J. ZINOVJEVNEK. *Április 30* 520
TÁVIRAT L. B. KAMENYEVNEK. *Május 7* 521
*TÁVIRAT KUN BÉLÁNAK. *Május 13* 522
L. B. KAMENYEVNEK. *Május 16* 523
*FELJEGYZÉS V. A. AVANYESZOVNAK. *Május 20* 524

*KUN BÉLÁNAK. *Június 18* 525

FELJEGYZÉS E. M. SZKLJANSZKIJNAK. *Szeptember 4* 526

ELŐSZÓ G. ZINOVJEV „PÁRTUNK LÉTSZÁMA" CÍMŰ CIKKÉHEZ 527

TÁVIRAT A PETROGRÁDI SZOVJET VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK JUGYENYICS OFFENZÍVÁJÁVAL KAPCSOLATBAN, 1919 OKTÓBER 14-ÉN 528

*FELJEGYZÉS A. SZ. JENUKIDZÉNEK, L. B. KAMENYEVNEK és J. D. SZTASZOVÁNAK. *November 12* 529

FELJEGYZÉS D. I. KURSZKIJNAK. *December 17 és 23 között* 530

FELJEGYZÉS D. I. KURSZKIJNAK. *December 17 és 23 között* 531

ELŐSZÓ JOHN REED „TÍZ NAP, AMELY MEGRENGETTE A VILÁGOT" CÍMŰ KÖNYVÉHEZ.... 532

1920

BESZÉD AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI SZAKSZERVEZETI TANÁCS KOMMUNISTA FRAKCIÓJÁNAK 1920 MÁRCIUS 15-I ÜLÉSÉN. *Jegyzőkönyvi feljegyzés* ..... 533—536

MEGJEGYZÉS AZ 1920 MÁJUS 6-I RÁDIÓÜZENETHEZ 537

FELJEGYZÉS V. P. MILJUTYINNAK. *Május* 538

SZ. I. BOTYINNAK. *Június 4* ..... 539—540

AZ ÁLLAMI KIADÓNAK ÉS J. A. PREOBRAZSENSZKIJNEK és N. I. BUHARINNAK. *Augusztus 8* 541

N. I. BUHARINNAK. *Nyár utója* 542

FELJEGYZÉS A. I. JELIZAROVÁNAK. *Ősszel* 543

M. N. POKROVSZKIJNAK. *December 5* 544

*TÁVIRAT A VILLANYEKÉKET GYÁRTÓ ÜZEMEKNEK. *December 31* 545

A POLITECHNIKAI OKTATÁSRÓL. *Megjegyzések Nagyezsda Konsztantyinovna téziseihez* ..... 546—548

1921

AZ OK(b)P X. KONGRESSZUSÁN AZ EGÉSZ TERMÉNYFELESLEG KÖTELEZŐ BESZOLGÁLTATÁSÁNAK ADÓVAL VALÓ HELYETTESÍTÉSÉRŐL MONDOTT BESZÉD TERVEZETE. *Az egész terményfelesleg kötelező beszolgáltatásának adóval való helyettesítéséről mondott beszéd tervezete* .... 549—551

A KRONSTADTI FELKELÉSRŐL 552

FELJEGYZÉS N. I. BUHARINNAK. *Március—április* 553

*TÁVIRAT PETROGRÁDBA A VILLANYEKÉKET GYÁRTÓ MUNKÁSOKNAK FOLYÓSÍTANDÓ ÉLELMISZER-PRÉMIUMOKRÓL. *Május 31* ... 554

SZ. G. SZAID-GALIJEVNEK. *Július 18 és 20 között* 555

*FELJEGYZÉS V. A. SZMOLJANYINOVNAK. *Augusztus 5* 556

N. P. GORBUNOVNAK. *Szeptember 3* ..... 557—559

A. SZ. KISZELJOVNAK. *Szeptember 15* 560

V. A. AVANYESZOVNAK. *Október 15* 561

A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK II. ORSZÁGOS KONGRESSZUSÁN MONDOTT BESZÉD TERVEZETE. *Az új gazdasági politika és a politikai népművelési bizottságok feladatai* 562—563

D. I. KURSZKIJNAK A MEZŐGAZDASÁGI BÉRLET ÉS KONCESSZIÓ KÉRDÉSÉRŐL. *Október 25* .. 564

MEGJEGYZÉSEK AZ OKP TÖRTÉNETÉHEZ ..... 565—567

A nézeteltérés tárgyainak (időrendi) felsorolása 565

A bolsevikok és a mensevikek harca: (A számarányok változása) 567

TELEFONTÁVIRAT V. A. AVANYESZOVNAK, D. I. KURSZKIJNAK és A. D. CJURUPÁNAK. *December 13* 568

P. A. BOGDANOVNAK. *December 23* ..... 569—571

FELJEGYZÉS G. I. KRUMINNAK. *1921 vége* 572

1922

A HÁBORÚ ELLENI HARC KÉRDÉSÉHEZ 573

FELJEGYZÉS D. I. KURSZKIJNAK. *Február 20* .. 574

A. D. CJURUPÁNAK. *A Népbiztosok Kistanácsának adandó utasítás tervezetével kapcsolatban. Február 21* 575

*AZ ÁLLAMI BANK ELNÖKÉNEK. *Február 28* .. 576—577

V. A. TYIHOMIROVNAK. *Március 1* 578

I. I. SZKVORCOV- SZTYEPANOVNAK. *Március 19* 579

AZ 1922. III. 27-ÉN MONDOTT BESZÉD TERVEZETE 580—584

D. I. KURSZKIJNAK. *Március 31* ..... 585—586

*N. OSZINSZKIJNAK. *Április 12* ..... 587—588

A MUNKÁS-PARASZT FELÜGYELET NÉPBIZTOSSÁGA KOLLÉGIUMÁNAK TAGJAIHOZ. *Augusztus 21* 589

V. A. AVANYESZOVNAK. *Szeptember 1* ..... 590—591

L. M. HINCSUKNAK. *Szeptember 12 előtt* 592

A KOMINTERN IV. KONGRESSZUSÁN MONDOTT BESZÉD TERVEZETE ..... 593—595

A X. ORSZÁGOS SZOVJETKONGRESSZUSRA SZÁNT, DE EL NEM MONDOTT BESZÉD VÁZLATA .. 596—597

L. M. HINCSUKNAK. *1922 vége* 598

1922 — 1923

*I. LEVÉL A KONGRESSZUSHOZ ..... 599—606
II. 602
*Kiegészítés az 1922 december 24-i levélhez .. 604
III. 604
*IV. AZ ÁLLAMI TERVBIZOTTSÁGNAK TÖRVÉNYHOZÓ FUNKCIÓKKAL VALÓ FELRUHÁZÁSÁRÓL ..... 607—611
V. 609
VI. 610
*VII. (A KÖZPONTI BIZOTTSÁGI TAGOK SZÁMÁNAK NÖVELÉSÉVEL FOGLALKOZÓ RÉSZHEZ) ..... 612—613
*A NEMZETISÉGEK, ILLETVE AZ „AUTONOMIZÁLÁS“ KÉRDÉSÉHEZ. ..... 614—620
*A NEMZETISÉGEK, ILLETVE AZ „AUTONOMIZÁLÁS“ KÉRDÉSÉHEZ. *(Folytatás)* 616
Jegyzetek ..... 621—763
Névmutató ..... 764—776

17122. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28.
Felelős vezető: Vértes Ferenc.